

AVLI GEL

LIIe LVCVLEN
TISSIMI SRI
PTORIS
NOCTES ATTICAE.

2

VIRTUTE DVCE;

COMITE FORTVNA.

Reg.^o 2055.

APVD SEB. GRYPHIVM
LVGDVNI,
1534.

AVLI GEL

LII LVCVLEN

TISSIMI SRI

PTORIS

NOCTES ATTICAE.

VIRTUTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

37.2055.

APVD SEB. GRYPHIVM

LVGDVNI,

1534.

INDEX EORVM

que notatu digna in hi
sce noctibus ui
sa sunt.

A

A Bdera Democriti oppi-	
dum	142
Abluuium	421
Abstemie mulieres	271
Academici	283
Acca Laurentia	175
Acerbitas	325
Accrbitudo	ibidem
Acetum an congelascit	450
Accipiter & Chamaleon	256
Accipitret	501
Accius	324.370.471
Achai ad pugnam taciti	21
Achilles Romanus	57
Achillis clypeus	381
Acinum neutri generis	217
Acritas	325
Actiones uxorie	120
Actito uerbum freq.	228
Actiua pro passiuus	488
Actuarie	274
Ad	201

Adesse & superesse	37
Ad extra	499
Adfabre	201
Adiunctum quid	423
Admirationem silentium pare	
re	141
Admodum	201
Adolescentes ad philosophiam	
hortatur Taurus	177
Adolesces nimis uetuste loques	
reprehenditur	19
Adoptatio per pretorem	162
Adoptator, Adoptiuus ibidem	
Adulterij lex iniqua	271
Adprime, Adprimum, Adpro-	
bus, Adprobe, Adpotus	
	201
Aduerbia in im	322
Adulterio, ionis	421
Adulteritas	ibidem
Aeacus	404
Aedes sacre no omnes sunt te	
pla	382
Aedepol muliebri iuramen =	
tum	283
Aeditimus, Aeditiuus, Aeditu-	
tes	314
Aediles & Tribuni	467
Aegles Samius mutus	149
	d 2 Aemi

I N D E X

<i>Aemilius ad Pyrrhum</i>	95	<i>Alexandri continentia</i>	176
<i>Αἰμολία</i>	381	<i>Alexander Aetolus</i>	403
<i>Aenigma</i>	311	<i>Alexandri mors</i>	469
<i>Aere filua</i>	345	<i>Alexander Molossus</i>	469
<i>Aeruscator</i>	364	<i>Alexandri epistola</i>	326.526
<i>Aeschylus</i>	467	<i>Ale in exercitu</i>	253.417
<i>Aesopi apologus de Casita</i>	84	<i>Alexis comicus</i>	72
<i>Aetates tres</i>	276	<i>Aluminis uis igne depellit</i>	386
<i>Actnae montis cōflagratio</i>	453	<i>Amaror</i>	56
<i>Acuitas</i>	519	<i>Amata prima uirgo Vestalis</i>	24
<i>Affatim</i>	200	<i>ἀμπελῶνες</i>	67
<i>Affectum</i>	391	<i>Ambitiosus</i>	235
<i>Affecta res</i>	111	<i>Ambiguum uerbum</i>	288
<i>Affectus & confectus</i>	ibidem	<i>Amici causa an delinquendum</i>	
<i>Africanus & Tyberius Grac-</i>		<i>quandoq;</i>	5. & 6.
<i>chus amicissimi facti</i>	312	<i>Amici comitas minoris erga ma-</i>	
<i>Agentia uerba pro patientibus</i>		<i>iorem</i>	305
487		<i>Amicus disidētibus quid facien-</i>	
<i>Ager Pontinus</i>	234	<i>dum</i>	58
<i>Ager Vaticanus</i>	433	<i>Amorabundus</i>	291
<i>Agere cum populo</i>	339	<i>Amor ciuilis et opinabilis</i>	302
<i>Agrippæ unde</i>	432	<i>Analogia</i>	78
<i>Abenum</i>	47	<i>Anates Ponticae</i>	461
<i>Aius deus unde</i>	433	<i>Androdus seruus Dacus, et leo</i>	
<i>ἀγαλῶφι</i>	131	156	
<i>ἀκρῶσι κρι</i>	17	<i>Androgini</i>	227
<i>Albania</i>	225	<i>Anguis cum Scipione</i>	186
<i>Alce meretrix</i>	131	<i>Animal nullū sensu tactus aut</i>	
<i>Alcibiades abiecit tibiam</i>	401	<i>gustus caret</i>	200
		<i>Animum</i>	

I N D E X

Animum remittere	474	Apathia	310
Anio	349	ἀπαθίας	70
Annales & historia	161	Apathiæ sectatores	312
Anneus Cornutus	49	Apeliotes uentus	69
Annibal decem captiuos Romã		Apiarium	67
misit	213	Appionis historia	156
Annibal. lis crudelitas	31	Appij Cæci filia	252
Annibal. is exemplum	144	Apluda	284
Annibal. is iocus ad Antiochum		ἀπλῦδα	242
ibidem		Aqua niualis frugibus et arbo-	
Annosus	104	ribus sæcũda, sed hoibus po-	
Annus ex quot mensibus etate		tu nimio insalubris	498
Homeri	111	Aquæ intercutis morbo arena-	
Annus LXXIII. in senibus	392	calens liberat	501
Anneus Seneca cui futiliq; iu-		Aquæ fontium, & fluuiorũ an-	
dicio	302	congelentur	450
Anus in genitiuo	134	Aquilo uentus	69
Anuli gestatio	254	Aquor, aris	439
Anomalia	78	Arbitrij libertas defenditur	
Antia lex	ibidem	368	
Antigenidas tibicen	401	Arbitratus	346
ἀντιγενιδῆς ποτα argumenta	150.	Arboretum	442
243		Arbustum	ibidem
Antiochus	144	Arcera	519
Antistita	347	Archosilai uerbum	95
Antonius Iulianus rhetor	9.	Archelaus, Mithrid. regis præ-	
242. 385. 504		fectus	386
Anthropophagi	225	Archilochus Tullio Hostilio	
Aonia nunc Bœotia	380	imperante claruit	467
		4 3	Arco

<i>Areopagitarum iudicium</i>	312	<i>Arrabo, Arra</i>	44
<i>Arena numero singulari</i>	501	<i>Arrogatio</i>	162
<i>Ariscon ex fœmina mas, cui no-</i>		<i>Arrogationis uerba</i>	<i>ibidem</i>
<i>men Arefçuse fuerat</i>	227	<i>Artemisia cum Mausolo</i>	263
<i>Argentum purum putum</i>	172	<i>Arterias ad numerũ moueri</i>	99
<i>Argenti fodinæ</i>	71	<i>Arteria duplex</i>	486
<i>Argos</i>	260	<i>Arteria neutri generis</i>	275
<i>ἀρῖσῆς uentus, latine Caurus</i>		<i>Aruales</i>	175
66		<i>Aruales fratres</i>	<i>ibi.</i>
<i>ἀρῖπύριον</i>	286	<i>Arulator</i>	422
<i>Aristotelicarũ artium duæ spe-</i>		<i>Aruspicum perfidia</i>	122
<i>cies</i>	525	<i>Asculani</i>	389
<i>Arietinum oraculum</i>	93	<i>Aselli Pçsinuntij</i>	210
<i>Arinaspî</i>	225	<i>Assentio</i>	79
<i>Arionis historia</i>	434	<i>Assentior</i>	<i>ibidem</i>
<i>Aristarchus grammaticus</i>	78	<i>Assiduus ab assibus</i>	422
<i>Aristagoras</i>	452	<i>Aspectu in casu dandi</i>	135
<i>Aristeas Proconnesius</i>	225	<i>Astraba</i>	284
<i>Aristodemus</i>	286	<i>Atabulus uentus</i>	71
<i>Aristoxenus musicus</i>	130	<i>Aterina lex</i>	278
<i>Aristotelis epistola ad Alexan-</i>		<i>Atypus</i>	119
<i>drum</i>	527	<i>Atq; aduerbium</i>	277
<i>Aristotelis uerecundia</i>	327	<i>Atq; pro quàm</i>	<i>ibidem</i>
<i>Aristoteles quando natus</i>	468	<i>Atque atque si gemina sit, au-</i>	
<i>Aristoteles</i>	109	<i>get</i>	<i>ibidem</i>
<i>ἀριστοῦς</i>	67	<i>Atq; præsertim</i>	<i>ibidem</i>
<i>Arma contra patriam non su-</i>		<i>Atq; & deq; cõiunctiones ibi-</i>	
<i>menda</i>	6	<i>dem</i>	
<i>Arma</i>	502	<i>Atreus tragœdia Pacuuij</i>	324
		<i>Atrium</i>	

I N D E X

<i>Atrium</i>	416	ἀξίωμα	422
<i>Attilius regulus</i>	171	B <i>Accilydes</i>	329
<i>Attica, ἄκτῆ.</i>	381	B <i>Bagrada</i>	178
<i>Avaritiam vitia omnia habere</i>		<i>Baiulus</i>	142
<i>putabant veteres</i>	279	<i>Balbus</i>	119
<i>Avarus</i>	251	<i>Balneæ Sciæ</i>	88
<i>Avaritia corpus hominis quo-</i>		<i>Barba rafa à senibus</i>	95
<i>modo effœminat</i>	88	<i>Barbarismus</i>	164.327
<i>Avaritia à sapientibus spreta</i>		<i>Barbarorũ consuetudo ad trad-</i>	
<i>ibidem</i>		<i>ctandas pugnas</i>	20
<i>Auentinus mons cur extra po-</i>		<i>Beata uita uirtute fit</i>	472
<i>moerium</i>	337	<i>Bellaria</i>	334
<i>Auens</i>	500	<i>Bellum ex pugna</i>	42
<i>Auerruncus</i>	154	<i>Bellum Pelopõnesiacum</i>	467
<i>Au particula</i>	389	<i>Bellum Sannitum</i>	469
<i>Aufero</i>	388	<i>Bellum Punicum</i>	470
<i>Augustus quo die natus</i>	393	<i>Bellum affectum</i>	392
<i>Augusti epistola ad Cæsarem</i>		<i>Beneficus ac liberalis</i>	445
<i>ibidem</i>		<i>Bias de re uxoria</i>	152
<i>Augusti laus</i>	272	<i>Bibax</i>	104
<i>Aulus Albinus</i>	285	<i>Bibosus</i>	<i>ibidem</i>
<i>Aulus Posthumius Torquatus</i>		<i>Bibliotheca Alexandriæ</i>	186
<i>dictator</i>	468	<i>Bibliothecam publicã quis pri-</i>	
<i>Aulus Gellius quo tẽpore</i>	516	<i>mus instituit</i>	<i>ibidem</i>
<i>Aurum coronarium</i>	145	<i>Bibliotheca tẽpli Traiani</i>	294
<i>Aurum Tolosanum</i>	100	<i>Bina corda habentia</i>	432
<i>Auspicia maiora</i>	338	<i>Bina iccora</i>	<i>ibidem</i>
<i>Auster uentus</i>	70	<i>Blaterones</i>	30
<i>Autumo</i>	388	<i>Bœotia comœdia</i>	94
		• 4 4	<i>Bœotia</i>

<i>Bæotia Aonia dicitur</i>	381	<i>Cellistratus orator</i>	105
<i>Boreas uentus</i>	69	<i>C. Bassus</i>	113
<i>Borysthenes fl.</i>	226	<i>C. Cæsar.</i>	19
<i>Bosphoricum mare, Cimmeriū dicitur</i>	450	<i>C. Gracchus</i>	246
<i>Botulus</i>	422	<i>C. Gracchi & Ciceronis collatio</i>	248
<i>Bouinator</i>	285	<i>C. Mancinus</i>	204
<i>ΒΟΥΤΗΣ</i>	67	<i>C. Trebatius</i>	179
<i>Breuiloquentia</i>	303	<i>C. Fabritius imperator</i>	27
<i>Brundisium portus</i>	225	<i>C. Tarratia</i>	175
<i>Brutiani cum Ro.</i>	250	<i>C. Tarratiæ honores</i>	ibidem
<i>Bucephalus Alexādræ equus</i>	141	<i>Camellia</i>	421
<i>Bucephalum oppidum</i>	ibidem	<i>Candens</i>	455
<i>Buceta</i>	278	<i>Cæscere pueros i Albania</i>	225
<i>Bundus terminata nomina</i>	291	<i>Cannabus</i>	442
C <i>Aduceū, pacis signū</i>	276	<i>Cannensis pugna</i>	160
<i>Cæcias uentus</i>	71	<i>Caninum prandium</i>	369
<i>Cæcilius</i>	69.140.471	<i>Cantilena de Canide & Cæneo</i>	227
<i>Cæcilius Sextus iureconsultus</i>	515	<i>Caper coleatus, quem Theocritus ἰνὸς Χᾶν appellat</i>	231
<i>Cætero</i>	519	<i>Capitecensus</i>	426
<i>Cæruleus color</i>	81	<i>Capitium</i>	421
<i>Calabariunculus</i>	421	<i>Capillo passo</i>	400
<i>Calceamentum</i>	179	<i>Capio, onis</i>	205
<i>Caldonia</i>	421	<i>Captiones dialecticæ</i>	490
<i>Caldor</i>	497	<i>Captiosis interrogatiōibus nō respondendum</i>	413
<i>Callens lingue</i>	444	<i>Captiuos sub corona uenundari</i>	
<i>Callimachus</i>	470		
<i>Calorificus</i>	449		

I N D E X

<i>dari</i>	199	<i>Caurus uentes</i>	70
<i>Capiti inscriptæ literæ</i>	452	<i>Ceditij uirtus</i>	96
<i>Capulica</i>	274	<i>Ceditius Tribunus</i>	<i>ibidem</i>
<i>Carbilius Ruga primus fecit diuortium</i>	470	<i>Celoces</i>	274
<i>Carendum tui</i>	500	<i>Censoriæ animaduersiones</i>	139
<i>Carmentæ duæ</i>	432	<i>Censores</i>	218
<i>Carneades</i>	471	<i>Cepæ Pelusiotæ cur non edant</i>	
<i>Carneades uiolenta dixit</i>	209	530	
<i>Carptores</i>	501	<i>Cephisia uilla</i>	2
<i>Cassita auis</i>	84	<i>Cephisia locus in agro Attico</i>	
<i>Cassij miser interitus</i>	110	486	
<i>Castoris iuramentum</i>	283	<i>Celatim</i>	322
<i>Castrensia uerba</i>	439	<i>Cerites tabulæ</i>	430
<i>Castrensis corona</i>	146	<i>Ceritum gratiæ apud Romæ nos</i>	<i>ibidem</i>
<i>Casus interrogandi</i>	357	<i>Cerimoniæ unde</i>	127
<i>Catamitus</i>	206	<i>Cerimoniæ Dialis</i>	260
<i>Cata scopium</i>	274	<i>Cercyon Neptuni filius</i>	404
<i>Cateie</i>	273	<i>Cercuri</i>	274
<i>Cattæ</i>	274	<i>Certandum non esse cû inquit natisunis hominibus</i>	178
<i>Cato Censorius</i>	340	<i>Cerua Sertoria, et astutia</i>	404
<i>Cato</i>	471	<i>Cesellius Vindex reprehenditur</i>	188
<i>Catonis de furibus snia</i>	297	<i>Chamalcontis natura</i>	256
<i>Cato Salonianus</i>	342	<i>Chaldæi de stellarum motibus</i>	
<i>Catonum familia</i>	<i>ibidem</i>	363	
<i>Cato Vticensis</i>	<i>ibidem</i>	<i>Chilo Lacedæmonius</i>	5
<i>Catomium</i>	421	<i>Chirodata uestis</i>	208
<i>Catulli laus</i>	217	<i>Cibus Pythagorcorû quis</i>	129
<i>Catulli locus</i>	185		
<i>Caudicæ</i>	274		

I N D E X

Cibi diuersi in cœnis regijs		Cœli partes quatuor	69
210		Cœlum singulariter	303
Cibus puerorum	138	Cœna lauta	393
Ciceronis locus	28	Cœna secundum legem Liciniam	77
Ciceronis error	392	Cœnarum sumptus	393
Cicero quando natus	409	Cœsius color	81
Ciceromastix	436	Cognobilis	527
Cidarum	274	Coibatur passiuè	18
Cimmeriũ mare cõgelatur	450	Coitus uenericus, morbi comitialis pars	496
Circuli septem in cœlo	101	Collicior	421
Circius	71	Coloniæ	431
Cis	318	Colores in oculis	79
Cispius mons	385	Color igneus, & flãmèus ibi.	
Citra calendas	317	Color sanguineus	ibidem
Citra	ibidem	Color croceus, aureus	ibidẽ
Ciuitas	484	Color ostrinus	ibidem
Classici	208	Columba lignea ab Archyta facta uolabat	257
Classicus scriptor	504	Colloquia auium interpretanda quomodo	256
Claustritimus	314	Comœdiæ Plauti quot	92
Cientes	154	Comici Latini	406
Climactericus annus	392	Comitia calata	407
Climaculæ	273	Comitia centuriata	ibidem
Climacteres	102	Comitia curiata	162
Clunicali	394	Commutaciones	441
Cn. Scius	100	Communia uerba	397
Cn. Martius Coriolanus	467		
Cn. Flauius Anniij filius ædilis	177		
Cocio	422		

Comp

I N D E X

Comperendinationes	371	Corbitæ	274
Comprecaationes deorū	348	Corinthus Ephyre dicta	381
Cōpitalia Laberij	421. 425	Cornelij Nepotis error	408
Compluria	164	Cornelius sacerdos pugnam Pharsalicam prædixit	401
Compluries	166	Cornucopia	16
Con præpositio	62	Cornutus Anneus	49
Concionem habere	339	Corona triumphalis	145
Concio	484	Corona ciuica	ibidem
Concubitu in datiuo	135	Corona militaris uaria	ibidem
Cordalium Pl. comœdia	93	Corona obsidionalis	ibidem
Conijcere	135	Graminea	ibidem
Connexum	423	Corona muralis	146
Cōsiliarij mali reijciendi	477	Corona castrensis	ibidem
Consiliosus	128	Corona naualis	ibidem
Consolor	397	Corona oualis	ibidem
Cōsuetudo dñā uerborum	319	Corona myrtea	ibidem
Consules quādo creari ex ple= be coepti	469	Corona oleagina	ibidem
Contagium	313	Coronarium aurum	145
Contemplo	489	Coronati serui uenibant	199
Controuersie genus quod ἄνω γον appellatur	242	Corpora apud Aegyptios a= periri	254
Conuiuium ex quatuor rebus constat	333	Corporis proceritatis ratio ex Plutarcho	1
Conuiuiarum numerus	ibid.	Coruini qui	234
Conuiuales sermōnes	ibidem	Coruini pugna	ibidem
Conuiuij domus qualis	ibi.	Crassus Mutianus quinq; præ= cipua dona habuit	26
Copiari	439	Crassi gesta in Asia	ibidem
Cor masculino genere	188	Crates	

I N D E X

<i>Crates</i>	78	<i>De. prepositio</i>	184
<i>Creta Aëria</i>	381	<i>Debitio & habitio gratie</i>	10
<i>Crepide</i>	348	<i>Decemuiui</i>	467
<i>Crepidarius</i>	<i>ibidem</i>	<i>Decima nomen parce</i>	110
<i>Crepidarium cultellum</i>	<i>ibi.</i>	<i>Decretum</i>	423
<i>Crepidula</i>	<i>ibidem</i>	<i>Decreta nature</i>	308
<i>Cretensium mos in conferen-</i>		<i>Decimi mensis partus</i>	108
<i>dis prælijs</i>	20	<i>Decurie</i>	484
<i>Crystallus</i>	498	<i>Defendere</i>	222
<i>Critolaus peripateticus</i>	471	<i>Deiurium</i>	214
<i>Craſi filius mutus</i>	143	<i>Delicia i ſingulari nũero</i>	502
<i>Ctesias historicus</i>	225	<i>Delphinus amaſius</i>	202
<i>Cubus</i>	35	<i>Demades</i>	287
<i>Cultus Hortenſij</i>	10	<i>Demetrius</i>	410
<i>Cultus Demoſthenis</i>	<i>ibidem</i>	<i>Demoſthenes lana multa collũ</i>	
<i>Cumprime</i>	440	<i>circumuoluit</i>	286
<i>Cuneus</i>	253	<i>Demoſthenis dictum de Lai-</i>	
<i>Cupedia ciborum</i>	180	<i>de</i>	17
<i>Cupreſi quomodo ſerãtur</i>	107	<i>Demoſthenis munditia</i>	10
<i>Cupreſus maſcul. generis</i>	345	<i>Demoſthenes ad Calliſtratum</i>	
<i>Curſim</i>	322	<i>uenit</i>	105
<i>Curſus lunaris</i>	101	<i>Demoſthenis uerbum et mors</i>	
<i>Curro cecurri</i>	203	451. 469	
<i>Cyclopes</i>	225. 404	<i>Democritus Protagorã ad phi-</i>	
<i>Cynocephali</i>	226	<i>loſophiam inuitat</i>	142
D <i>Arius</i>	452	<i>Democritu: quo tempore</i>	468
<i>ſ. aqvã dves</i>	67	<i>Democritus philoſophus ſe ex</i>	
<i>Daiuus quarta inflexiõis</i>	134	<i>cæcauit</i>	262
<i>Daiuus quinta</i>	240. 241	<i>Democritus</i>	468
		Dentes	

I N D E X

Dentes in septem primis men- sibus gignuntur	102	Dies dij	ibidem
Deo cui rem diuinam facere o- porteat non esse certum	83	Die crastini	273
Deorum nomina Rom.	103	Die quarto	271
Deprecor	184	Die quinto	ibidem
Depudicare	421	Die quinti	272
Deq; contraria significat, Atq; 267		Die pristini	ibidem
Descendidi	204	Dieperendini	273
Diagoras tres filios habuit	107	Dienoni	ibidem
Diagoræ obitus	ibidem	Diejiter	103
Diarium	162	Dies iusti	322
Dialecticæ laus	424	Die proximi	273
Dialecticæ captiones	413	Diem diffindi	373
Dicendi genera tria	208	Diffinitio ex quibus	117
Dicturum inimicos Cic.	14	Digamma	379
Dido incesu serio instans ope- ri	232	Digestio quomodo fiat	117
Dierum obseruatio	90	Dignor passiue	399
Dierum diuisio	ibidem	Dijouis	153
Dies ciuilis	92	Diluxerit	90
Dies quibus halcyones nidu- lantur	101	Diluculare	187
Dies innominabilis	127	Dimidium	105
Dies religiosi	ibidem	Dimidiatum	ibidem
Dies nefasti, atri	160	Dimidium plus toto	476
Dies alienensis	127	Diodorus cui Crono cogno- mentum	288
Dies patrio casu	240	Diogenes Cynici dictum	64
		Diogenes modesta dixit	209
		Diogenes responsio	490
		Diogenes Stoicus quâdo	471
			Dion

I N D E X

Diomedis & Glauci permutatio	72	sia incensore	38
Dionysia gesticularia	11	Eduicare	406
Dionysius Sicilia tyrānus	469	Effatus	336
Dioxippus	456	Effascinantes uoce	226
Disciplina rhetorica	316	Egregius an egregi in uocatio	379
Disciplinosus	128	Eloquentia	30
Disiunctum	152	Elops Rhodius	210
Dispepsis	400	Elucus	429
Diuinatio in oratione	48	Elutriare	421
Diuortium primum	120.471	Eleusinium certamen	402
Diurnare	440	Empedocles	467
Dolentia,æ	500	Empedoclis carmen	130
Dolobella mulierem ream Athenas misit	312	Emplastrum	422
Dolus	313	Ennij natiuitas	430
Doloris natura	510	Enses	273
Doloris tolerantia	307	Ennius tricolor	462
Domitius insanus	483	Ennianista	480
Dominatu in datiuo	135	ἐπιμαχίη res sophistica	195
Domus domuis	134	Epicuri uerbum reprehenditur	55
Draco legislator	295	Epicurus	470
Dulcoriloquus	501	Epicuri uoluptas	228
Duo & uicesimo	144	Epicteti uersus	65
Durities, Duritudo,	440	Epictetus Roma discessit	397
E Blandita oratio	289	Epitritos	492
E Ebrietatis laus	386	Ephemeris	162
Ebriosus philosophus	ibidem	ἐφῆμερος	439
Edictū de templi Dianæ	Ephe	Ephyra	352
			Eques

I N D E X

Eques pro equo	481	Euronotus	<i>Ibidem</i>
Equites pedarij	113	Exactus pecuniam	399
Equitare	481	Exaduersum	201
Equus equitibus corpulentis		Execuie	503
adimitur	140.218	Exigor	399
Equus Alexandri	141	Exortus & occasus mobilia et	
Equus Scianus	99	uaria sunt	69
Equi Diomedis	<i>ibidem</i>	Expasum	400
Equorum color	100	Expergere	177
Errabundus	293	Explicauit	16
Errare	429	Extergor	78
Erraticæ stelle	101.365	Extrilidus	492
Errones	101	Æquis	207
Error Corn. Nepotis	408	F Abij interfecti	467
Esse & erit	448	Fabius ad Carthaginens	
Esito	229	ses	276
Esuritio	414	Fabij annales	143
Etesia uenti	71	Faba nociua	130
Euathlus cū Prothagora	150	Fabis non esse usum Pythagoræ	
Euclidis uersutia	178	ram	<i>ibidem</i>
Eudoxus	468	Fabritius Lucinus	125
Euphorbus post Pythago.	131	Fabritius ad Pyrrhum	98
Eupolidis uersus	29	Fabritius, cum Samnites aurum	
Euripidis laus	281	donarent quid	27
Euripidē quinque & septuaginta		Facies et facij in genitiuo	241
tragedias scripsisse	443	Facies	240
Euripidis genus et mors	402	Faces	273
Euripides	468	Facinus	313
Eurus uentus	69	Facundiosus	128
			Fallaciosa

I N D E X

Callaioſa argum. gnta	194	Ficre	300
Falſi teſtimonij pœna	323	Figurarum genera duo	34
Fames famij	240	Figura à fingendo	361
Famis uis non tolerabilis	415	Filij quomodo alendi	299
Fames quomodo ſuſtentanda		Filiorũ in patres officiũ	46
ibidem.		Filiorum et parentum inuicem	
Famoſus	127	officia	ibidem
Faſcinare	429	Figure geometricæ	34
Faſcinum	ibidem	Finis hic & hæc	345
Fatum & neceſſitas	323	Fiſtula C. Gracchi conciona=	
Fatum	168	toria	21
Fatiſcor	438	Flagitium & uitium	32
Fauiffæ capitoline	56	Flaminis Dialis ceremoniæ mul	
Fauces, & ueſtibus	419	te	258. 259
Fauonius uentus	70	Flamen Dialis	258
Febris quartana laus	457	Flammigare	454
Fecialis uerba	416	Flauiffæ theſauri	56
Feneſtellæ error	409	Flauus color	80
Feriæ præcidaneæ	124	Flocces uini	284
Feriæ uindemiales	417	Fluctui in caſu patrio	134
Feriæ æſtiuæ	242	Flumina magna quæ	252
Ferre quid ſignificet	32	Fœcunditas	429
Feflinare & properare	431	Fœdifragi	500
Feflus Poſthumius	513	Fœmine in mares	227
Fefrucaria uis	532	Fœnerator	429
Ficedula auis	394	Fœnus	ibidem
Fides alieno icſtu ſonare	229	Fœnror ppo. œnero	489
Fidium natura	ibidem	Folia olearur. brumali & ſol=	
Fides ſeruata	521	ſtitiali die uerti	229
		Fontium	

Fontium & fluuiorum aquæ	Fumus	303	
an congelentur	450	Furnare Aetnam	454
Forma stata	152	Furis masculini & foemini	
Forma uxoria	ibidem	generis	346
Formidolosus	235	Furis nocturni pœna	516
Forum Traiani	351	Fur, furuum	33
Fortescere	500	Furius Camillus	468
Fortitudo	311	Furta per lancem & licium	296
Fraces olei	285	Furtum Aegyptijs licitum, laceæ	
Frameæ	273	daemonijs laudatum	297
Frater unde	332	Furti qui teneantur	298
Fratres aruales	175	Furius poeta	488
Frequentatiua uerba	228	Furum punitio	295
Frequentamenta	21	Furtorum questiones cum lan-	
Fretum Plauti comœdia maxi-		ce, & licio	296. 426
me genuina	93	Furtum conceptum & obla-	
Fretu quàm freto scribere mol-		tum	297
lius teretiusq; uisum Cicc-		Futilis philosophia quæ argu-	
roni	346	tij est plena	270
Frigorificum maxime omnium		G Allus gallice	79
acetum est	450	Gallicæ, uerbū nouū	348
Frons in acie	253	Gallus Asinius	436
Frons uirili genere	394	Gallus à Coruino uictus	234
Frons, tis	ibidem	Gaudium ingens mortis cau-	
Fruifcor	438	sa	107
Frustrari & frustratus	475	Gauli	274
Fuisse in potestateri	15	Genethliaci qui	363. 370
Fuisse in mentem	ibidem	Genitiui & datiui quarta de-	
Fuluum	80	clinationis	134
		b	Geni

Gentilis quæ declinatio=		H Litera	47
nis	240	Habeo curam uestri an	
Geometria triplex	433	ucstrum	527
Gesa	273	Habētē mltā, multis egere	230
Geseoretæ uel Geseoretæ	274	Halcyones aues	101
Gignendi tempus	108	Habere gratiam	9
Giluum uinum	362	Halyattes rex in prælium	20
Gladiatorum nomina	273	Hallucinari	47.429
Glans Iberica	210	Hamilcaris pronuntiatio	124
Glaucus, Glaucopis	81	ἄμογα quid	67
Glauci & Diomedis arma	72	Harmodius	223
Globus	253	Hasdrubalis pronuntiatio	124
Glossaria mortuaria	483	Hasta	273
Gracchi oratio	289	Hastæ martiæ mota i tēplo	123
Gracchi parsimonia	397	Hegeſias	225
Gratia	313	Hellanici ætas	405
Gratiosus	235	Helluari	47
Gracilentus	131	Hellebori species	460
Grasator	280	Heliuſ Meliſſuſ	481
Gratitatis officium	178	Heliuſ Tubero	37
Græci quō nauces ſuebant	442	Hemiolios	491
Græca quomodo uertenda		Heracliti dictum	535
282.230.293		Hercules	262.283
Grues Melicæ	210	Herculis mensura	1
Gubernium	421	Hermaphrodituſ	227
Gurdus	ibidem	Hermunduluſ	416
Gustus ac tactus	495	Herodotus fabulator	102
Guttum	450	Herodoti ætas	405
Græci Historici	225	Herodotus de leonibus	328
		Hersilia	

I N D E X

<i>Herfilia</i>	350	<i>Humana lingua</i>	<i>ibidem</i>
<i>Hesiodus</i>	103. 466	<i>Humanior</i>	340
<i>Hexametri uerfus</i>	491	<i>Humani corporis mos adole-</i>	
<i>Hiatus uocalium</i>	217	<i>scendi</i>	101. & seq.
<i>Higinus grammaticus</i>	35	<i>Hyades</i>	331
<i>Hippagines</i>	274	I <i>Acere</i>	51
<i>Hipparchus</i>	467	<i>Iactare</i>	<i>ibidem</i>
<i>Histiæus</i>	452	<i>Iaculorum uocabula</i>	273
<i>Historia</i>	161	<i>Ialysis imago</i>	411
<i>Hædus ex Ambracia</i>	210	<i>Iapyx uentus</i>	69. 71
<i>Homeri patria</i>	103	<i>Ieli genitiuus</i>	239
<i>Homeri Hesiodiq; ætas</i>	103. 466	<i>Idæus præco Troianorū</i>	355
<i>Homo non bonæ rci</i>	372	<i>Ignarus</i>	237
<i>Homo quomodo in utero for-</i>		<i>Ignis urinam laceffat</i>	497
<i>metur</i>	102	<i>Ignoscentiæ</i>	197
<i>Homo leana</i>	422	<i>Illaudatus quis</i>	51
<i>Hominiſ definitio</i>	117	<i>Imbellia, imbelliæ</i>	144
<i>Honestum bonum</i>	309	<i>Imparilitas</i>	164
<i>Honera</i>	47	<i>Impeccabilis</i>	464
<i>Honos etiam malus</i>	314	<i>Impendio loquacior</i>	2
<i>Honor ſenectæ habitus</i>	60	<i>Imperceptiora</i>	268
<i>Honuſtum</i>	48	<i>Impete pro impetu</i>	500
<i>Hortenſij cultus & geſtus</i>	10	<i>Impoliticiæ</i>	131
<i>Hortenſij dictum</i>	<i>ibidem</i>	<i>In præpoſitio</i>	62
<i>Hortor</i>	397	<i>In mentem fuit</i>	15
<i>Hoſtitis gradus in officio</i>	154	<i>Inamabilis</i>	52
<i>Hoſtiæ bidentes</i>	419	<i>Inaurita</i>	200
<i>Hoſtilius Mancinus</i>	132	<i>Inanes gloriæ flare</i>	2
<i>Humanitas</i>	339	<i>Inora,</i>	200
			6 2 <i>Inaud</i>

I N D E X

Inauditiuncula	165	Ingeniosus	127
Incentiones	132	Ingenui	163
Incestus	346	Ingenium ingurgitare	387
Incipio	136	Inhumanus	62
Inchoare	47	Inimicitiae an in singulari	502
Incontinentia	463	In im aduerbia	302
Incontinens, uel intemperans		Inijce	136
476		Iniuria factum itur	258
Incoibilis	142	Iniurie	134
Inclinamenta	127	Iniurie poena	517
Inclytus	62	Inlatebrare	438
Incitabulum	387	In medium relinquere, & po=	
Incioria	132	ncere	439
Inculpatissima uita	372	Inquinamentum	52
Inculpatus	51	Insanus	62
Indefes	218	Infectiones	ibidem
Indoctius & apertius	308	Insignite loqui	183
Induciae qua ratione dictae	41	Inscriptiones seu tituli libro=	
Industria	313	rum	534
Induxit, sefellit	356	Insilio	136
Industriae celeritas	255	Insolens uerbum atque inau=	
Indigentia ex copia	230	ditum	19
Indigetem immortalem	62	Insubidus	506
Inferiae	503	Insubide	2
Infelix	62	Instare	40
Inferae aues	174	Instar	521
Infestus unde	235	Interstitio	522
Infra classem	208	Instrumenta musica cur in ca=	
Infortunitas	167	stris	20

Interibi

I N D E X

Interibi	97	punitur	516
Intentio	362	Iudicis officium	373
Interrogandi casus	357	Iudicia priuata	ibidem
Intercutia uitæ	330	Iudicij quoddam genus diuina	
Interpretor	398	tio dicitur	48
Internecinum morbi genus		Iulius Paulus	143.499
45		Iumentum	519
Intestabilis	175	Iuniores	276
Intolerantia	463	Iupiter Olympius	1
Intra modum	320	Iupiter unde dicatur	153
Intra oceanum	318	Iusiurandum Romanis inuio-	
Intra calendas	317	latum	213
Intra montem Taurum	320	Ius uocationis	335
Inualentia	54	Ius prehensionis	ibidem
Inuidiosus	235	Ius profertendi pomerij	336
Inuolucris	84	Ius trium liberorum	112
Iouis filij prudentissimi	404	Ius sponsaliorum	121
Iouem lapidem iurare	36	Iustitia quid sit	167
Ira quid, & eius signa	44	Iustitiæ imago	377
Ire curriculo	449	Iustitium	522
Irroborare	36	Iuuenta	277
Isagoge	422	κάλπτες	274
Ischiadici	132	κόλασις	181
Isigonus niceensis	225	κύβος	35
Istrus fluiuius	252	κύαμωρ	129
Italia unde	278	L Abandria	421
Italia armentosissima	278	Laberij arrogantia	459
ἰταλίη	278	Laberij dictum	114
Iudex pecunia uictus, capite		Labrij poetæ uersus	263
		b 3 Labco	

N D E X

Labconis communis	24	Leges sumptuariae	76
Labias	251	Leges duodecim tabularum	515
Laboriosus	235	Legitimus	314
Lacedaemonij uicti	468	Lembus	274
Lacedaemones cum tibijs in ac-		Legio	417
ciem proficiscuntur	20	Leonidas	97
Lacerna	347	Leontes Ariolus	94
Lac plurali numero caret	504	Leo & Androdius seruus	156
Lachrymae	47	Lepida in conuiuio queren-	
Lacus Auernus	291	da	180
Lactis uis	299.300	Leporaria	66
Laelius Varronis praceptor		Lepus unde	33
422		Lepores habentes bina iccora,	
Laelius in Crotopegnijs	77	& corda	432
Laetitia	82	Lepidus & Fuluius Flaccus de	
λαγῶρη	33	muci facti	313
λάλῶς	29	Lestrigones	404
Laena partus	328	Leuitas	205
Laetabundus	293	Leuis	ibidem
Lais meretrix	16	Leuare tempus	490
Lancea	273.410	Leuatiore ac leuiores gelu du-	
Lapsare	27	rantur	450
Largior, aris	398	Leucas oppidum	26
Laudari frigide turpius quam		Lex	265
uituperari	497	Leges Semproniae	249
Laudare est nominare	52	Lex Aterina	279
Lauor	78	Lex Lycurgi	60
Lebadia oppidum	307	Lex Syllae	77
Legati Militi	286	Lex Licinia	77.519
		Lex	

I N D E X

Lex Popilia	23	Libros ad legendum quis pri-	
Lex Papia	23	um dederit	185
Lex Aemilia	77	Librorum numerus à Ptole-	
Lex Fannia	76.519	maïs conquistus	ibidem
Lex antia	78	Licinius imbrex	350
Lex Iulia	78.371	Lictor	304
Lex centumviralium causa= rum	426	Licium	297.305
Lex Acbutia	ibidem	Lignor	439
Lex Atinia	447	Lignum alumine illitum non ardere	385
Lex talionis	517	Linea quid	35
Lex Stolonis	519	Linguam recondendam Hefio dus	29
Lex Voconia	208.446.519	Lingua infrenis	29
Lex usurpandi	91	Lingua qualis esse debeat	27
Lex Portia	249	Linguæces	30
Lex Aufcia	287	Lingula	274
Lex decemviralis	518	Lingua Latina magis inops q̄ Græca	79
Libentia	387	Literæ ad Pyrrhum	98
Liberos alendos esse proprio lacte	299	Literarum ordo	514
Liberi pro uno filio	59	Liticines	524
Liberalis	445	Literator	420
Libertini adoptari possunt	163	Litem contestari	150
Libs uentus	70	Lituus quid	148
Libra, & scilibra	214	Lituus auguralis	ibidem
Librilis	520	Locutulci	30
Libri Sibyllini	34	Locuples	252
Liburni quomodo <i>naues</i> sue= bant	442	Loc Tullij pensatus	13

b 4 Lon

I N D E X

Longeuus	61	M acedonia Emathia	381
Longe naues	274	Macedo philoso.	330
Loquacitas inanis culpatur		Macheræ	273
27		Magistratus maiores	337
Loquacitas stulta	ibidem	Magniloquentia	96
Loquentia	30	Maiores magistratus	337
Lorarij	250	Maiora auspicia	338
Lorca	271	Maiorum honor quondã	60
Loricatus surculus	451	Magnum uiaticum	439
Lucetius	153	Malaxare	421
L. Liuius poëta	470	Malitia	207
Lucilius de ostreis, echinitis, muribus	530	Mali argento digni	223
Lucilius de lege Fannia	77	Malitia summa miseria	472
L. Scipio Asiaticus	215	Manmosus	104
L. Papyrius	112	Mancipia sub corona uendebantur	198
L. Sicinius Dentatus	57	Mancipium morbosum uitio sum'ue	119
L. Torquatus	11	Manciola	500
Lutescere	425	Mandata an semper sint facienda	25
Luteus color	80	Manliana imperia aspera	25.
Lusciosus	119	239	
Luxuria in coenis	393	Mãlij Torquati historia	238
Luxuries luxurij	240	Manulia meretrix	132
Luna adolescente & deficiente que crescant, & que tabescant	530	Manuatus	421
Lyntres	274	Manubie	52. 356
Lysie oratiões à Platonis modo differant	49	M. Manilijs	468
		M. Cicero de iure ciuili	37
		Marath	

INDEX

<i>Marathonia pugna</i>	467	<i>Mei, & M.</i>	357
<i>Mareplacida</i>	274	<i>Medium uinum</i>	363
<i>Marc Bosphoricum congelatur</i>	450	<i>Mediæ naues</i>	274
<i>Mariti officium erga uxorem</i>		<i>Mediocris</i>	ibidem
32		<i>Megarenses Athenas intrare non audebant</i>	178
<i>Maris color à uento mutatur</i>	87	<i>Mellaria</i>	67
<i>Marspiter</i>	153	<i>Meliffus Helius</i>	482
<i>Marsus filius Circes</i>	428	<i>μελιάρῳες</i>	67
<i>Marsi populi uirulenti ibidem</i>		<i>Memordi</i>	203
<i>Masilia</i>	261	<i>Memoriarum</i>	257
<i>Mater familiás</i>	482	<i>Memnon nocticolor appellatus</i>	500
<i>Matrinus</i>	22	<i>Mendacium dicere</i>	288
<i>Matrona</i>	482	<i>Mendicimonium</i>	421
<i>Mature</i>	254	<i>Menedemus Rhodius</i>	326
<i>Maturare</i>	ibiddē	<i>Menippea, seu Cynice Varronis satyra</i>	64.361
<i>Maturitas</i>	ibidem	<i>Menippus philosophus</i>	64
<i>Maturi fructus</i>	ibidem	<i>Mens uiri prudentis</i>	359
<i>Mathematici</i>	18	<i>Mense secūda et bellaria</i>	334
<i>Maurus maurice</i>	79	<i>Mentiri</i>	288
<i>Mausolus</i>	263	<i>Mefancule</i>	273
<i>Mausoli potio</i>	ibidem	<i>Metellus de uxore ducēda</i>	11
<i>Mausoli sepulchrum</i>	ibidem	<i>Metellus aduersus Manlium</i>	178
<i>Mausolus tragœdia</i>	ibidem	<i>Metæ trianguli</i>	35
<i>Menāder quot tragœdias scripsit</i>	443	<i>Metij Suffetij historia</i>	523
<i>Menander</i>	74	<i>Metrum obseruatio</i>	491
<i>Mecastor</i>	263		b 5 Me

I N D E X

<i>Metus</i>	237	<i>Modus A. Gellij inter studentes</i>	
<i>Mihi est nomen Iulium</i>	409	<i>dum</i>	333
<i>Milestarum uirginum suspensio</i>	395	<i>Molæ trusatiles</i>	94
<i>Militaris musica disciplina</i>	20	<i>Mons ex sale micro magnus</i>	72
<i>Miles infrequens</i>	417	<i>Mons Auentinus</i>	337
<i>Militibus uenâ solui per ignominiam</i>	253	<i>Monomeri</i>	226
<i>Militaria uocabula</i>	253	<i>Morbosus</i>	119
<i>Mile hominum occiditur</i>	30	<i>Morbus & uitium</i>	120
<i>Milonis interitus</i>	400	<i>Morbus cholicus</i>	307
<i>Minos</i>	404	<i>Morbus fonticus</i>	417.519
<i>Miscella & confusanea doctrina</i>	430	<i>Morta, nomen Parce</i>	110
<i>Miracula uaria</i>	216. & 225	<i>Moriens quâdo moriatur</i>	180
<i>Misereri uestrum</i>	527	<i>Mors</i>	55
<i>Mithridatis antidotus et mors</i>	461	<i>Mortales</i>	360
<i>Mithridatem duarum & uiginti gentium linguas percussisse</i>	ibidem	<i>Mortuaria glossaria</i>	483
<i>Mæchimonium</i>	421	<i>Mortui præ gaudio</i>	107
<i>Mæxia</i>	502	<i>Mos antiquus senatorum</i>	39
<i>Modice</i>	320	<i>Mos antiquus</i>	375
<i>Modus mutandi sententias</i>	230	<i>Mulcedo</i>	506
<i>Modus & spatium plantæ Herculis</i>	1	<i>Muliercs abstemie</i>	272
<i>Mos ingrediendi prælium ad tibicinum modulos à quibus</i>	22	<i>Muliercs steriles</i>	120
		<i>Mulieribus non licuit iurare per Herculem</i>	283
		<i>Mulicrosus</i>	127
		<i>Multam dicere</i>	279
		<i>Multam facere</i>	ibidem
		<i>Multicoloria</i>	294
		<i>Multiformia</i>	ibidem
		<i>Mul</i>	

I N D E X

<i>Multijuga</i>	<i>ibidem</i>	<i>Neapolis</i>	242
<i>Multijuga ac sinuosa</i>	<i>questio</i>	<i>Ne particula</i>	350
373		<i>Necessitas</i>	325
<i>Multigrumis</i>	501	<i>Necessitudo</i>	<i>ibidem</i>
<i>Mundus muliebris</i>	116	<i>Necessarij</i>	<i>ibidem</i>
<i>Muneror pro munero</i>	489	<i>Negotia umbratica</i>	89
<i>Municeps</i>	430	<i>Neptuni filij</i>	404
<i>Municipium</i>	<i>ibidem</i>	<i>Neptuni nomina</i>	83
<i>Muralis corona</i>	146	<i>Neq; id quoq;</i>	440
<i>Murena tartesia</i>	210	<i>Nequam</i>	206
<i>Murices</i>	171	<i>Nequitia</i>	<i>ibidem</i>
<i>Murina</i>	271	<i>Nequiter</i>	412
<i>Mus philosophus</i>	64	<i>Nerati petulantia</i>	517
<i>Musonij sapiens dictum</i>	412	<i>Nerienes</i>	350
<i>Mutare</i>	76. 478	<i>Nerio Martis uis</i>	<i>ibidem</i>
<i>Muti magistri</i>	371	<i>Nero, fortis</i>	<i>ibidem</i>
<i>Mutus loquebatur</i>	149	<i>Nerue</i>	229
<i>Myops</i>	120	<i>Neruularia comœdia</i>	93
<i>Myoparones</i>	274	<i>Nescis quid uesper serus ue-</i>	
N <i>Acuius incarceratus scri-</i>		<i>bat</i>	332
<i>psit comœdias</i>	94	<i>Nescius</i>	237
<i>Nanus</i>	512. & 513	<i>Nestor trisecli senex</i>	501
<i>Nasamoncs</i>	428	<i>Nicias</i>	98
<i>Nata res</i>	335	<i>Nidum migravit</i>	86
<i>Natura</i>	324	<i>Nigidiana commetationes cur</i>	
<i>Natura an morbos fecerit</i>	167	<i>in uulgus non excant</i>	514
<i>Naualis corona</i>	146	<i>Nigror</i>	81
<i>Nauium genera</i>	274	<i>Nilus fluuius</i>	252
<i>Nausicaa</i>	231	<i>Niobes filij</i>	529
		<i>Nite</i>	

I N D E X

<i>Metus</i>	237	<i>Modus A. Gellij inter studentes</i>	
<i>Mihi est nomen Iulium</i>	409	<i>dum</i>	333
<i>Milesiarum uirginum suspensio</i>	395	<i>Molæ trusatiles</i>	94
<i>Militaris musicæ disciplina</i>	20	<i>Mons ex sale micro magnus</i>	72
<i>Miles infrequens</i>	417	<i>Mons Auentinus</i>	337
<i>Militibus uenâ solui per ignominiam</i>	253	<i>Monomeri</i>	226
<i>Militaria uocabula</i>	253	<i>Morbofus</i>	119
<i>Mile hominum occiditur</i>	30	<i>Morbus & uitium</i>	120
<i>Milonis interitus</i>	400	<i>Morbus cholicus</i>	307
<i>Minos</i>	404	<i>Morbus fonticus</i>	417. 319
<i>Miscella & confusanea doctrina</i>	430	<i>Morta, nomen Parcæ</i>	110
<i>Miracula uaria</i>	216. & 225	<i>Moriens quâdo moriatur</i>	180
<i>Misereri uestrum</i>	527	<i>Mors</i>	55
<i>Mithridatis antidotus et mors</i>	461	<i>Mortales</i>	360
<i>Mithridatem duarum & uiginti gentium linguas percussisse</i>	<i>ibidem</i>	<i>Mortuaria glossaria</i>	483
<i>Moxchimonium</i>	421	<i>Mortui præ gaudio</i>	107
<i>Mœnia</i>	502	<i>Mos antiquus senatorum</i>	39
<i>Modice</i>	320	<i>Mos antiquus</i>	375
<i>Modus mutandi sententiâs</i>	230	<i>Mulcedo</i>	506
<i>Modus & spatium plantæ Herculis</i>	1	<i>Mulieres abstemiæ</i>	272
<i>Mos ingrediendi prælium ad tibicinum modulos à quibus</i>	22	<i>Mulieres steriles</i>	120
		<i>Mulieribus non licuit iurare per Herculem</i>	283
		<i>Mulicrosus</i>	127
		<i>Multam dicere</i>	279
		<i>Multam facere</i>	<i>ibidem</i>
		<i>Multicoloria</i>	294
		<i>Multiformia</i>	<i>ibidem</i>
		<i>Mul</i>	

I N D E X

Multijugæ	ibidem	Neapolis	242
Multijugæ ac sinuosa	quæstio	Ne particula	350
373		Necessitas	325
Multi-grumis	501	Necessitudo	ibidem
Mundus muliebris	116	Necessarij	ibidem
Muneror pro munero	469	Negotia umbratica	89
Municeps	430	Neptuni filij	404
Municipium	ibidem	Neptuni nomina	83
Muralis corona	146	Neq; id quoq;	440
Muræna tartessia	210	Nequam	206
Murices	171	Nequitia	ibidem
Murina	271	Nequiter	412
Mus philosophus	64	Neratij petulantia	517
Musonij sapiens dictum	412	Nericens	350
Mutare	76. 478	Nerio Martis uis	ibidem
Muti magistri	371	Nero, fortis	ibidem
Mutus loquebatur	149	Neruiæ	229
Myops	120	Neruularia comædia	93
Myoparones	274	Nescis quid uester scrus ue-	
N Acuius incarceratus scri-		bat	332
psit comædias	94	Nescius	237
Nanus	512. & 513	Nestor trisecli senex	501
Nasamoncs	428	Nicias	98
Nata res	335	Nidum migravit	86
Natura	324	Nigidianæ commētationes cur	
Natura an morbos fecerit	167	in uulgus non excant	514
Naualis corona	146	Nigror	81
Nauium genera	274	Nilus fluuius	252
Nauficæ	231	Niobes filij	529
		Nite	

INDEX

Niteſcit	183	Numina laeva	154
Nivalis aqua potui peſſima		Nummoſus	126
497		Nuperrime	171
Noctefcere	488	vdētia	181
Noctes Atticae	533	O B	135
Nocticolor	500	Obefus	500
Nola iugo à Vergil.	216	Obijces	137
Nolo	206	Oblitera gens	500
Nomina in ofus	126, 235	Obnoxius	211
Nomina in bundus	291	Obsidionalis corona	145
Nomina non ſunt poſitiua, ſed		Oceanus lunæ comes	364
naturalia	250	Otioſus à metu	85
Nomina fortium ſeruis nō dan		Occecurri	204
da	223	Oculi ludibundi	95
Nona parca	110	Odium Athenienſium	178
Noſtri, & Veſtri	527	Offēdere	222
Notationes temporum	465	Officia filiorū in parentes	53
Notæ uocum	327	Officiorum gradus	154
Notus uentus	70	Officiorū obſcruatio inter pa-	
Nouitiu:n, nouum	172	tres & filios	46
Nouiſſimus	266	Officia iudicis dubia	373
Nouiſſime	ibidem	Officioſus	127
Nuces Thafiæ	210	Offucie	364
Nuclutiae	274	Oleagina corona	145
Nudiuſquartus	273	Oleū cur ſepe cōgelafcit	449
Nugalia	116, 211	Olympicum ſtadium	1
Numerus conuiuarum	332	Olympias Alexan. mater	186
Numero legere	523	326	
Numeri ſeptenarij uis	101	Oneſticulus	225

Opera

I N D E X

Opera in foro	372	P Abuc	439
Opicus, a, um	67.294.331	Pacificatio	189
Oppido quàm peritus	200	Pacificator	373
Opulescere	488	Pacuiuanum carmen	41.370
Opus sibi	440	Pacuius	324.17E
Orbis militare uocab.	253	Pactitia pugna	42
Orationem in pectore, non in ore nasci	27	Palatum habere	394
Oratio C. Gracchi in Popiliū		Palmae natura	95
289		Palma Aegyptia	210
Orchius thesaurus	41	Paludamentum	179
Ordo rogandi sententias	128	Pamphila	40E
Ordo literarum	245	Pancratiaestæ	358
Orestis corpus	102	Panis furfureus	284
Orioles	274	Papyrius Prætextatus	39
Ornatu in datiuo	135	Paradisus	66
Ornithones	66	Parca quæ ex unde	110
Oropi uastatio	209	Parcere uitam	434
Orthium carmen	435	Parcus unde	115
Oscedo	129	Parentibus esse parendū	53
Oscitatio	ibidem	Pariendi tempus	108
Oscitatio in partu letalis	112	Parones	274
Oscus osce	78	Parfimoniam ueterum	76
Ostrea Tarentina	210	Partim hominum	257
Osus finita	126.235	Partus quinq; puerorum	246
Oualis corona	146	Partus urfi	453
Ouatio	ibidem	Passus uelis ex manibus	400
Ouis masculini generis	279	Passiua pro actiuus	489
Oxiæ	274	Passum	27E
		Passum à pando	400
			Pata

INDEX

<i>Patuliam</i>	401	<i>Peposci</i>	203
<i>Patrimus, ma.</i>	22	<i>Pepugi</i>	<i>ibidem</i>
<i>Pater</i>	154	<i>Peranna</i>	419
<i>Patronus</i>	<i>ibidem</i>	<i>Perdolitum est</i>	238
<i>Patrocinium</i>	<i>ibidem</i>	<i>Peregrinus philosophus cogno- mento Proteus</i>	315
<i>Patritij Megalenses</i>	475	<i>Perdices bina corda habentes</i>	
<i>Paupertinus</i>	381		432
<i>Paulus è Samo</i>	210	<i>Perpensatio</i>	47
<i>Pauimentum</i>	179	<i>Periclis responsum</i>	6
<i>παῖδι</i>	511	<i>Periculum</i>	313
<i>παρὰ δειγμα</i>	181	<i>Perfuit familiaris</i>	32
<i>παράνοτος</i>	<i>ibid.</i>	<i>Per incertum stolidior an ua- nior apud Sallustium quid</i>	
<i>παρὰ τοῦ μοι</i>	185		478
<i>Peccatus peccatu</i>	346	<i>Per lancem liciumq; furta</i>	296
<i>Peccatum purgari</i>	265	<i>Pernicij genitiuus</i>	241
<i>Peccata tribus de causis puniū- tur</i>	181	<i>Perfes</i>	189
<i>Pestunculus Chius</i>	210	<i>Persa Plauti comœdia</i>	166
<i>Pecunia data quibus modis probetur</i>	372	<i>Perseus</i>	64
<i>Pecunia prædatitia</i>	137	<i>Persona à personando dicta</i>	
<i>Pecuniarcus</i>	115		147
<i>Pedarij senatores</i>	113	<i>Pertentare</i>	233
<i>Pedaria sententia</i>	114	<i>Pestilenta loca</i>	500
<i>Pelamis Chalcedonia</i>	210	<i>Petorritū uehiculi genus</i>	410
<i>Pellex, quasi πᾶλλᾶς</i>	121	<i>Phædon Eliidensis</i>	64
<i>Pensiculate scripta</i>	9	<i>Phalarica</i>	273
<i>Penus quid</i>	116	<i>Phantasia non sunt uoluntatis</i>	
<i>Penetrabilis querimonia</i>	248		494

Phar

INDEX

Pharmacopola	28	Phrygia	210
Phaselis	274	Pictatium	421
Phauorini de Biantis syllogis-		Pigitum	347.398
mo iudicium	151	Pigmei	226
Phauorini de genethliacis cal-		Pignoris capio	205
culus	363	Pignorer, pro ro.	487
Phauorini persuasio, ut pueri		Pileati serui uendebantur	198
matrum lacte alantur	299	Pilum	273
Philippides poëta comicus ob		Piscinae	68
insperatam uictoriam repen-		Pisistratus	185.466
te mortuus est	107	Planipes saltus	21
Philippus Macedo quando re-		Planum	34
gnum Macedoniae adeptus		Planius	419
fit	469	Plato	49.112.469
Philippi epistola ad Aristote-		Platonis orationes & Lysiae	
lem	224	49	
Philistion	456	Platonis & Xenophötis emu-	
Philolaus Pythagoricus	112	latio	376
Philosophia gustanda, non in-		Plautius poëta	94
gurgitanda	160	Plautus Romae in pistrino coe-	
Philosophia duplex	270	mœdias scripsit	94
Philosophus	140	Plauti locus in Asinaria	39
Philosophus solo habitu	222	Plauti epigramma	41
Philosophum irasci turpe	44	Plautus poëta	92.471
Philosophi Roma pulsati	396	Plautinissimus	93
Philosophi solo uerbo	463	Plauti laus	212
Philosophus cur timet	494	Plebs	266
Phœniceus color	80	Plebiscitum	266.408
Phocion philosophus	16	Pliades	101
			Plinij

Plinius	27.244	Portij Licinij uersus	471.506
Plotium comocatus	72	Porcetra	482
Plostrum	520	Positus, id est positio	136
Plumatiles homines, nullo utē		Posthuma proles	62
tes cibo	226	Posthumiana imperia	25
Plurali numero carentia	501	Post deinde	194
Pluria	164	Postilimum iustum	214
Plutarchus philosophus	43	Postprincipia	434
Poëta Melicus	68	Postremissimus	397
Poëtae Græci	466	Postuerta	433
Pœna falsi testimonij	523	Poto	78
Pœna indeprecabilis	26	Potus an defluat in pulmonem	
Pœna et multa	196	455	
Pœnitenda	44	Potus sum, præteritum à poto	
Pœnitere	437	79	
Poli histrionis historia	199	Prandeo	ibidem
Poculenta	456	Prandium caninum	363
Polycrata	107	Prandium abstemium	ibidem
Polyhistor Appion	156	Praxiteles	340
Polystephanus	225	Præ modum	201
Polyphontes rex	194	Præcidanea hostiæ	124
Pomœrium	336	Præcox, cis	255
Pompilius	64	Præda	356
Pontius Samnites	42	Prædes	215
Pontones	274	Præfectus	382
Populus	266	Præiudicium	46
Populabundus	292	Premature	255
Porca præcidanea	124	Premorsisse	203
Porca Cercri sacra	ibidem	Præmorissimè populi	430
			Prænc

I N D E X

Prænestini cur ex colonia in municipiū relati sunt	ibidē	Proletarii	426
Præpetes loci	174	Proloquium	423
Præpetes aues	173	Prolubium	435
Præpetem portum	174	Promercialia	118
Præsentaneum uenenum	171	Pronuntiatum	423
Præter propter	508	Properare & festinare	431
Præter naturam	195	Propcratim	451
Præter fatum	ibidem	Propere	254
Præhensionem habere	334	Proprium	172
Prima fax	476	Propitium	172
Prior pueritia	265	Propudiosa	54
Priuilegium	ibidem	Prosa	432
Priua	ibidem	Prosumie	274
Problematum Aristotelis libri	497	Protagoras insyncerus philoso- phus	142
Pro præpositio	63.281	Protagoræ & Euathli pactū	150
Prodicus	403	Proteus	315
Prodromi	71	Protogenes	411
Profanum	63		
Profestum	ibidem	P R O V E R B I A	
Proficere	ibidem	Accio idem quod Titio	110
Proficisci	ibidem	Alba linea	535
Profligare	63.390	Aurum Tolosanum	100
Proferre	63	Argentanganam patitur	286
Profugere	ibidem	Asinus ad lyram	110
Prognostici non sunt consulen- di	370	Bibere helleborum	461
Proicere	136	Caput sine lingua pedaria sen- tentia	113
		c	Cum

I N D E X

Cum lance	426	Non erio tanti pœnitere	17
Dimidium plus toto	476	Oportet commodare amicis,	
Diomedis & Glauci permuta-		sed usq; ad aras	7
tio	72	Præmansum in os inserere	117
Equus Scianus	98	Quod in pomis est, uide aiunt	
Haud cuius contingit Corin-		esse in ingenijs	324
thum petere	16	Sæpe etiam est olitor ualde op-	
Hoc noueram antequam Theo-		portuna locutus	51
gnis nasceretur	6	Rudius ac planius	308
Homo non bonæ rei	372	Subcisia opera	487
Illotis pedibus	18	Vir fugiens & denuo pugna-	
In lente unguentum	360	bit	469
In puluere, incruentaq; uicto-		Viua uox	371
ria obuenit	146	Viue moribus præteritis	19
Inter os & offam	341	Prudens	288
Introite, nam & hic dii sunt		Prudentis consilium	316
335		Prudentia indiscreta magis eli-	
Iouem lapidem iurare	36	genda, quàm stulta loquaci-	
Loquere uerbis præsentibus	21	tas	28
Malum consilium consultori		P. Nigidij contemporanei	514
pessimum	123	Pudicitia Gracchi	397
Mala ad se attrahens, ut cæ-		Puditum	398
cias nubes	71	Pudor sanguinẽ diffundit	500
Malui compilari q̄ uenire	126	Pudoricolor	500
Musica abscondita nullius rei		Puerorum impubium uictus	
362		137	
Muti magistri	371	Puerperium	299
Nihil cum fidibus gracculo,		Pueri quo pacto in utero ma-	
nihil cum amaricino sui	537	tris consistant	432
		Pueri	

I N D E X

Pueri	276	φρῖαφ	33
Puerperij numerus	246	φρῖαφ	119
Pugiones	2173	φρῖαφ	33
Pugna Cæsaris in Pharsalicis campis prædicta	401		
Pugnatum in Gallos	439	Q Vadrantalia	35
Pulueret	489	Quadrupes equus	480
Pulus	503	Quadrans	102
Pumiliones	512	Quadrigæ in plurali	502
Puniceus color	100	Quadrigarij uerba	239
Puniendi causas duas Plato di- cit	182	Quartum consul	245
Purpurare	488	Quarto consul	ibidem
Purum	172	Quassare	50
Purare	ibidem	Quætere	ibidem
Putum	ibidem	Quæstor	356
Puto	ibidem	Quæstor in ius uocari potest	
Putum argentum	ibidem	335	
Pseudo	522	Quercera	219
Pjylli populus Nasamonibus contermini	428	Quies & quiesco	183
Pygmæi	226	Quintus Sæuola	447
Pyramides	35	Quintus Catullus	507
Pyrrhonij qui	282	Quin particula	458
Pythagoras	466	Quinquatrus	68
Pythagoræ cibus	129	Quinq; sensus	200
Pythagorica disciplina	17	Quod uiuet	217
Pythagorici pecunias in ma- diqum dabant	18	Quod morietur	ibidem
		Quoq; pro quidem	440
		R Adere barbam quando	
		95	
		Rapacitas nonnullorum Ro- manorum	397
		c 2	Raren

I N D E X

Rarenter & mirare	79	Repudium cum uxore quis pri-	
Raro	ibidem	mus fecerit	120
Rasitare	95	Res inopinata	131
Rataria	274	Res gestæ	161
Rectos cupressos	345	Rescire	65
Recentatur	406	Restare	39
Receptitius seruus	446	Responſio Accij ad Pacuuiũ	
Reciproca argummēta Græcis	324		
ἀντισπίφωνα dicta	150	Rete	295
Reciproci argumenti uitium		Retanda flumina	ibidem
Pliniũ Secundum latuit	243	Retinētissimus proprietatis in	
Redhibitio in seruis	119.446	uerbis Sallustius	266
Redhibere	119	Retorridi	410
Referre gratiam	9	Rompheæ	273.274
Refrigerare	363	Ridibunda	291
Regiones cœli quatuor	68	Ridicularius	139
Regulus attilius	171	Robigus	154.118
Reuise ad me	362	Roboraria	66
Rhetores expulsi	396	Rogatio	265
Rhodanus fluuius	253	Rogare sententias	128
Rhodus ciuitas	189	Romuli sobrietas	291
Rhomphea	274	Romanorũ laus in cõstituendis	
Religiosa delubra	126	religionibus	83
Religiosus unde	ibidem	Romanorum mos in prænomi-	
Religione solui	214	nibus indendis	223
Religio	259	Romanorum ritus in certami-	
Remunculi	274	ne	21
Remittere animum	266	Romani præmijs atq; inuitamē-	
Renidens	319	tis usi ad prole pcreadã	60
		Rubidus	

I N D E X

Rubidus color	80	Sanguinis	253
Rubi	312	Sapiens cogi non potest	309
Rufus color & ruber	80	Sapiens an irasci debeat	43
Rumigestri	273	Sapientem non peccaturum	
Rustice loqui	327	315	
Rustici cuiusdā imprudētia	311	Sapientia filia usus & memo-	
Rutilus color	80	rie	317
S abinus medicus	109	Sarpedon	404
Sacellum	179	Satyrarum Varronis inscri-	
Sacerdos Vestalis	260	ptio	64
Sacerdotissa	ibidem	Satis loquentia, sapientia pa-	
Sacerdotes foeminas antistitas		rum	30
non antistites dictas	347	Sauromatæ	226
Sacrificor pro sacrificio	489	Scari Cilices	210
Sallustius de Sertorio	83	Scauola	280
Sallustij locus 30.134.88.241		Sceptici qui	282
Sallustij defensio	236	Scibones	273
Sallustius loris casus	462	Scimpodium Græciense	507
Sallustius nouator uerborū	30	Scipio Tibe. Graccho filiam	
Sallustij locus corruptus	329	dedit	313
Saltem	321	Scipio Africanus	137.186.
Saltuatim	322	215	
Sannites ad Fabritium	27	Scipionis Africani superioris	
Senates	426	continentia	176
Sanctitas	440	Scipionis & Gracchi reditio	
Sanctimonia	ibidem	in gratiam	313
Sanctitudo	ibidem	Scipionis Africani mater steric-	
Sandalarium		lis	187
Sanguen	97	Scorpius	273
		c 3	Scyta

I N D E X

Scytæ anthropophagi	225	Senatus per quos habebatur	
Scytharum mos	415	more maiorum	383
Scriptum facere	177	Senectus semper honorata	60
Scriptu sese abdicare	ibidem	Seniores à minoribus domum	
Scripturim & uenerim	476	ducebantur	ibidem
Scholicus	115	Senibus sexagesimustertius an-	
Scropha & porcetra	482	nus grauis	393
Scruta	106	Seniores	276
Scrutarius	ibidem	Sensus quinq;	200. 495
Sculna	533	Sensus legis Solonis	57
σκυτάλη Laconica	451	Sensuum quorundam defectus	
Seciderat	204	in animalibus	200
Secundo sole	72	Sententiæ Publij dignæ	459
Securim non securem	344	Septentriones	68
Sellularij questus	89	Septentrionarius uentus	70
Seleucus rex libros referendos		Septenarius numerus	101
Athenas curauit	158	Sepulchrum	47
Selibra & libra	214	Sequestrò aduerbium	533
Sempronij Gracchi & Scipio		Sequor, Secta	485
nis Africani amicitia	215	Sequester	533
Sempronius Asellio	59	Serra	253
Semipharica	273	Sermones conuiuij	333
Senatusconsultum	382	Sermonari	440
Senatus	484	Serpens cuius corium longum	
Senatusconsultum quibus in lo-		pedes centū & uiginti	170
cis iure fieri potuerit	563	Sertoris astutia	404
enatus ordo	128	Sertorij militum fidelitas	ibidē
Senatores pedarij	113	Seston, Posidonium	381
Senatus in genitiuo	134	Scinnijus	524
		Sicilia	

INDEX

<i>Sicinnium</i>	<i>ibidem</i>	<i>Sophocles</i>	<i>curif</i>	342
<i>Sicæ</i>	273	<i>Sors proposita gladiatori</i>		194
<i>Sicinnius Dentatus</i>	57	<i>Soror</i>		332
<i>Sicilices</i>	273	<i>Soterichi lecti</i>		304
<i>Significor pro significo</i>	489	<i>Spadix color</i>		80.100
<i>Silentia loca</i>	500	<i>Spari</i>		273
<i>Sillus liber maledicentissimus</i>		<i>Spate</i>		273
<i>Timonis</i>	112	<i>Spartum</i>	441. & seq.	
<i>Siticines</i>	524	<i>Spectationes</i>		156
<i>Siliqua</i>	250	<i>Speculum ut imago</i>		433
<i>Simulamentum</i>	409	<i>Spepondi</i>		204
<i>Sirenei scopuli</i>	424	<i>Species ab aspectu</i>		36E
<i>Socrates damnatus</i>	468	<i>Speusippi libros Aristoteles</i>		
<i>Socratis patientia</i>	32.45	<i>emît</i>		112
<i>Solcæ</i>	348	<i>Spicea corona</i>		175
<i>Sole occaso</i>	439	<i>Sponsus & sponsa</i>		122
<i>Solonis legis sententia</i>	57	<i>Sponsalia</i>		<i>ibidem</i>
<i>Solonis tempora</i>	466	<i>Squalere</i>		52
<i>Solonis leges</i>	296	<i>Squaletem</i>		<i>ibidem</i>
<i>Solis aut lunæ defectus</i>	84	<i>Stadium Olympicum</i>		I
<i>Soliferrea</i>	273	<i>Staminariæ Labrij</i>		42E
<i>Solitauisse</i>	188	<i>Stata forma</i>		152
<i>Solstitium & Bruma</i>	101	<i>Stattius nomen seruire</i>		140
<i>Solitarium</i>	325	<i>Stella aurigantes</i>		368
<i>Solocismus</i>	14.164	<i>Stellæ errôes siue erraticæ</i>		10E
<i>Solæcum</i>	164	365		
<i>Solidum</i>	34	<i>Stylus gracilis, huber, medius</i>		
<i>Somnus nimius in pueris</i>	138	208		
<i>Somniculosus</i>	237	<i>Stitisses, non stetisses</i>		60
		+		<i>Stolo</i>

INDEX

Stolonia roga	319	Suffragium	408
Strigosus equus	140	Supereffe	37.39
Stribiligo	164	Suspiciosus	235
Stuppa	442	Susq; deq; fero	425
Stuppa cum lectica	247	Susq; deq; habeo	ibidem
Suada medulla	303	Sycophantæ	241
Suaui loquens iucunditas	ibidē	Sylogismus	407
Suauidudo	453	Symbola Tauri que	180
Suauiditas	ibidem	Symposiaca questuūcule	180
Suetonij Tranquilli ludicra historia	229	συμπόσια	286
Sub prepositio	137	συμπόσια βασιλέως	255
Subsidium memoriæ	448	T Abula xii. quibus temporibus posita fuerint	
Subnixus animus	438	315	
Subcissuum studium	352	Tactus ac gustus cum beluis communes	495
Subcissuum tempus	487.537	Tacendi tempus	17
Subijces	137	Taciturnitatis utilitas	287
Subnixus sui conscientia	137	Talentum Atticum	112
Subsecundaria	537	Talio	508
Subuades	426	Tangere	50
Subsolanus	69	Tarentum oppidum	324
Sucula stellæ	331	Tardigemulum	500
Succidanea hostiæ	124	Tarquinius Superbus	34
Succidiæ humanæ	354	Taurus philosophus	43
Succenturiare	393	Tegmine onychino	501
Successum fortuna, experientia laus sequitur	33	Telorum nomina	273
Suffercatus, aliâs suffractus	135	Tempestate maris cur quis pal	492
		τεμπε	
			Teme

Temetum	271	Thesaurus	30
Temperantia Socratis	45	Thracia Sitona	381
Tempestas	313	Thucydidis ætas	405
Templum	383	Thracis cuiusdam fabula	503
Templum pacis	165	Tiberius Sempronius Gracchus	215
Templum Dianæ Ephesiæ	52	Tibia ad ischiadicos	132
Tempus pariendi	108	Tibicen	ibidem
Tempus cœnædi Athenis	448	Tibia cancre desitum	401
Terentius	471	Tibijs usi sunt Lacedæmonij in prælio	20
Terentius Scaurus	291	Timarchus accusatur ab Aeschine	476
Terræmotus	83	Timochares Ambraciensis	98
Ternio	35	Timō scriptor amarulctus	112
Tertium consul	244	Timor sanguinem contrahit	499
Tertio consul	ibidem	Timore uenter effluit	497
Tessera	35	Tingere helleboro sagittas quare	460
Tesserule	276	T. Castritius	82.283
Testamentorum genera	407	Tituli uarij operum	534
Testamentum	179	Toga	207
Testamentum per æs et librā	407	Tolerantia Socratis cum uxore	32
Testor	398	Tollere pro corrigere	32
Thessalia Hæmonia	381	Tolosanum aurum	100
Theorematicum	25	Torquatus	II.238.468
Theognis	6	Torquati pugna	238
Theodectes	264		
Theopompus	ibidem		
Theophrastus	7		
Theophrastus Lesbicus	326		
Thersites	29		

c 5 Traclim

I N D E X

Tragedia	217	grauiter uituperari	496
Tragemata	333	Turres	253
Tragula	273	Turrim, uel em.	344
Transgredi	274	Turris lignea illita alumine	
Transgressus	ibidem	386	
Tres & treis	345	Typhones	492
Tria dicendi genera	208	Tyrus Sarra	388
Tribuni	407	Tyro M. Tullij libertus	190.
Tributa comitia	408	330	
Tributus	346	V acanter accumulauit &	
Tribuni cur ius uocandi non		inanitaer	455
haberent	334	Vades	426
Tribus	484	Vastra & fallaciosa argumen-	
Trinoctium	91	ta	194
Triones	68	Vagire	433
Triquetra	35.68	Valeri in casu uocatiuo prima	
Trifidifencx	501	syllaba acuta	357
Triticum an in plurali	502	Valetudo	313
Triumphalis corona	145	Valere ab oculis	362
Tubicines	524	Valerij Aeditui uersus	506
Tuba	148	Valerius Coruinus quo tem-	
Tullij locus in Verrē	319.320	pore	234
Tullius quo die & tempore		Vallum dentium	28
natus	408	Vanus, mendax infidus	479
Tullius quot annos natus cum		Varro quo tempore	514
primam causam egit	409	Varronis uerba	260
Tullius & Demosthenes	ibid.	Varronis præceptor Lelius	
Tunicarum usus quis	207	422	
Turpius frigide laudari quam		Vas	358
			Vatic

I N D E X

Vaticanus ager	433	picenda	22
Væ particula	153. 418	Verba patientia pro agentibus	
Væcors	153	489	
Vectabulum	519	Verba inciuiilia	252
Væ grande	153	Verba humida & lapsantia	
Vehemens	153. 418	27	
Vehere	50	Verba in arrogatione	162
Veionis ædes	153	Verbum augurale	173
Velia oppidum	260	Verbum uehemens Archefilai	
Velinus portus	ibidem	95	
Velitare	178	Verbum omne ambiguū	288
Velutim	322	Verba noua à Laberio	421
Vena quid	486	Verborum uolumina	243
Venam solui militibus	253	Verbosus	127
Veneror	398	Verbis antiquissimis non uten-	
Veneficiū mulieris indecussum	312	dum	284
mansit	312	Vereor	397
Venenum	313	Vergiliæ	101
Ventidius Bassus	389	Vergilij locus	38. 136. 173.
Ventorum nomina etiam Greæ	210. 231. 260. 261. 277.		
ce	69	223. 480.	
Verba communia	398	Vergilij secundus Aencidos u-	
Verba dare	441	ginti aureis emptus	48
Verba reciproce significatio-		Vergilius parit uersus more ur-	
nus	235	sino	453
Verba sublustria	354	Veritum, puditum	398
Verba in un, ut scripserim, cu-		Veritas temporis filia	316
ius temporis	176	Vero, us, quid	476
Verba pontificis in	n. g. c. c.	Verruca enunens locus	96
		Versus	

N D E X

<i>Versus amata</i>	<i>nis</i>	509	<i>Vinum Rhodiū, Lesbium</i>	<i>ibi</i>
<i>Veruta</i>		273	<i>Vini tria genera</i>	462
<i>Versus Ennij quibus describit</i>			<i>Vinum cructum</i>	283
<i>iarum nobilem</i>		306	<i>Vinum apud antiquos in con</i>	
<i>Versuum obseruatio</i>		491	<i>uiujs quare</i>	386
<i>Vesanus</i>		153	<i>Vinum fomes ingenij</i>	<i>ibidem</i>
<i>Vescum</i>	<i>ibidem, &</i>	418	<i>Vinum non congelari</i>	449
<i>Vestalis prima à Numa rege</i>			<i>Vinum interdictum mulieribus</i>	
<i>capta</i>		23	<i>cur</i>	272
<i>Vestalis uirgo Amata cur ap</i>			<i>Vinosus</i>	127
<i>pelletur</i>		24	<i>Vir bonus</i>	288
<i>Vestibulum</i>		417	<i>Virescere</i>	488
<i>Vestimentum</i>		179	<i>Virgo Vestalis cur capta deli</i>	
<i>Vestitus indecorus</i>		347	<i>gitur</i>	22
<i>Vestri ac nostri</i>		527	<i>Virginis Vestalis capiendæ mo</i>	
<i>Vesticeps</i>		163	<i>du</i>	<i>ibidem</i>
<i>Vesperauerat</i>		448	<i>Viri illustres quo tempore flo</i>	
<i>Veterator in literis</i>		88	<i>ruerunt</i>	465
<i>Vexare uerbum leue</i>		51	<i>Virica</i>	260
<i>Victor</i>		305	<i>Vifere ad Frontonem</i>	79
<i>Via Laurentina</i>		246	<i>Vita beata</i>	472
<i>Viaticum</i>		439	<i>Vita humana ferro similis</i>	280
<i>Vibices</i>		247	<i>Vitium & flagitium</i>	32
<i>Vicius puerorum</i>		136	<i>Vitiare & obtinere</i>	338
<i>Vicitare</i>		461	<i>Vitium & morbus</i>	120
<i>Vieta poma</i>		324	<i>Vituperones</i>	508
<i>Videndi ratio</i>		159	<i>Viuaria</i>	66
<i>Vinum edormiant</i>		178	<i>Vlysses sapienti facundia præ</i>	
<i>Vinum exoticum</i>		327	<i>au</i>	27
				<i>Vlcis</i>

I N D E X

Vlciscendi ratio triplex	181	Vtor	397
Vls	318	Vulcatius Sedigitus de poëtis	
Vltra	ibidem	comiciis	406
Vndarum motus uarij	86	Vulnus	237
Vndabundus	ibidem	Vulturnus uentus	69
Vnocoli homines	226	Vxor ducenda ne sit	11
Vocabula positiua nõ esse	251	Vxoris uitium aut ferendum,	
Vocabula ancipitia	313	aut tollendum	32
Vocalior sonus	345	Vxorem in adulterio deprehẽ-	
Voculatio	357	sam licebat occidere	271
Vocatiuus casus secũde decli-		X Anthippe Socratis uxor	
nationis nominũ in us	379	32	
Vocum turba	243	Xeniades philosophus	64
Voluptati aurium morigerari		Xenophontis & Platonis æ-	
debet oratio	63	mulatio	375
Voluptas Epicuri	227	Xerxes uictus à Themistocle	
Voluptas, dolor, duo mala	ibi.	467	
Voluptas medium	228.309	Y $\delta\omega\rho\ \kappa\rho\upsilon\delta\eta$	361
Voluptates due	495	$\upsilon\epsilon\eta\eta$	331
Vox an sit corpus	158	$\upsilon\epsilon\varsigma$	ibidem
Vox unde constet	ibidem	$\upsilon\tau\eta\iota\omicron\eta\eta$	ibidem
Vrbes & urbeis	344	$\upsilon\pi\eta\theta$	ibidem
Vrforum partus informis	453	$\upsilon\phi\alpha\rho\beta\omicron\varsigma$	ibidem
Vrtica piscis	131	Z Eno Stoicus	470
Vsum in grammatica plus au-		Zephyrus uentus	70
toritate ualere	183	Zodiacus	101
Vsurpata in delicijs	177	Zona plene argenti	397
Vsuaria	120		
Vsuscapio	205		

F I N I S.

Alter

I N D E X Q U O Q V I C

quid in re lector quaesierit, siue id ad gram-
maticam, siue ad alias artes pertineat, inuenire
quam facillime queat.

QVAE AD PHILOSO- phiam de natura, & dialecti- cam, & medicinam, atq; mathe- maticam pertinent.	De moderāda uita impuberum puerorum	138
	De argumētis reciprocis	150
	Vox an sit corpus, an incorpo- rea	158
R atio pceritatis corporis Herculis ex Plutarcho	De ui oculorum, atq; uidendi rationibus	ibidem
De tempore tacendi & dicen- di à Pythagoricis	Chrysippi responsio aduersus eos qui negauerunt proui- dentiam	166
Non esse equum reprehensio- nem Epicuri à Plutarcho de syllogismo	Item ab eodem de fato cū con- siliij nostri arbitrio	167
De lapyge uento, & ceteris à Phauorino	Quid de quorundam sensuum naturali defectione scripsit Aristoteles	200
De colorū generibus	De amore delphini i pue.	202
De terramotu	Certiores ictus ad superna q̄ ad inferna esse	221
Quid obseruatū in undarū mo- tibus, diuersis statib. uētis	De prodigijs barbarorū, et fœ- minis in mares uersis, et gen- tium miras esse uarietates	225
Principiū diei & noctis	De conuersione foliorum oleæ, & de fidibus alieno ictu so- nantibus, brumali & solsti- tiali die	229
De ui & natura palmae arbo- ris	Annum 1111. infortunio ali- quo agi	392
De ui septenarij numeri		
Gaudio multos periisse		
Temporis uarietas in puerpe- rijs mulierum		
De definitione quædam		
Incentiones tibiaram Ischia- dicis mederi		

De genere cōtrouersia, quod dubium dicitur	242	dixisse uerbis	328
Plinium Secundum latuisse ge- nus argumenti, quod cōtri- sφeφop dicitur	243	Numerus conuiuariū, & de mē- sis secūdis, & bellarijs	332
Quid Aristoteles de numero puerperij memoria manda- uerit	246	Aduersus eos, qui ex motibus siderum fata hominum se di- cturos pollicentur	363
Nomina non positiua, sed na- turalia esse	250	Scriptum esse lignum alumine oblitum non ardere	386
Quae maxima flumina ultra Romanum imperium	252	Iouis filij humanissimi, Neptu- ni crudelissimi à poētis tra- duntur	404
Cur anulus gestetur in sinistra manu digito minimo proxi- mo	254	Syllogismū quibus uerbis Ari- stoteles definierit	407
Plinij Secundi portenta fabula- rū, & quae in Democritum indigne confert de columbae simulacro	256	Reprehētio legis apud dialecti- cos pōtandi, disserēdiq;	413
De aetatum finibus, pueritiae, iuuentae, senectae	276	Quo pacto fames possit tolea- rari, ab Erasistrato	415
De Pyrrhonibus philosophis, & eorum differentia ab aca- demis	282	αἰῶνα qd significet, & quae- dam prima quae in dialectica traduntur	422
Crypsippus omne uerbū ambie- guum, Diodorus nullum di- xit	288	Bina corda perdices, & bina iecora lepores, quibus regio- nibus	432
Infantibus à matre lac praeber- dum	299	Quaedam de quibusdam geo- metriae partibus cognitu pul- cherrima	433
Homerū & Herod. diuersum		Cur oleum congelascit facile, uinum minus, acetū ferè nun- quam, aquae fluuiorū & fon- tium durentur maxime, ma-	

re minime	449	tra diffundit, timor, contra	
De habitu & natura stomachi		hit	499
& fistula, q̄ παχύα dicitur,		Herodis Attici de ui & natu-	
aduersus Erasistratū	456	ra doloris disputatio	510
De materijs infamibus quas		De ijs quæ cum luna habent	
Græci ἀλόγους καὶ ἀτόπους ap-		consensum, id est συμπά-	
pellant, exercendi gratia di-		θεῖαν	529
sputatis etiā à philosoph.	457	Historia de Cræsi filio loquen-	
De natura hellebori candidi et		te	149
nigri	460	Leonē hominē agnouisse	156
Anates Pōticas uim habere de-		De serpente inusitatæ longitu-	
tegendis uenenis, deq; Mi-		dinis	170
thridatis medicamēto	461	QVAE AD PHILOSOP-	
Saturnalia ludicra agitare soli		phiam de moribus at-	
tus Gellius quibus certamini		tinent.	
bis, & sophismata, & æni-		R eprehensio in iactantem	
gmata oblectatoria	474	se esse philosophum	3
In febre, arteria tangenda, &		An pro amicis delinquendum	
non uena. & quid utraque,		quandoq;	6
quidq; pulsus	486	De infami munditia Demosthe-	
Diogenes philosophus quali ta-		nis	10
lione usus, pertentatus à dia-		An recte Metellus Numid. di-	
lectico sophismatico	490	xerit in oratione de uxori-	
Cur repentino timore uenter		bis ducendis	11
effluat, & ignis urinam la-		Dictū Demosthe. ad Laidē, non	
cebat	497	tantū emere poenitere	16
Ex Aristotel. niuis aqua potus		Reprehensio Phauorini in ado-	
pestima, et quod ex niue cry-		lescentem prisce nimis lo-	
stallus concreatur	ibidem	quentem	19
Quod pudor sanguinem ad ex-		An rectius sit mandatum fa-	

cere omnino, uel non	24	gnauit	125
C. Fabritius quid ad Sānites di-		Quæ Aristoxenus & Plutara-	
xerit, cū aurū donarent	27	chus de Pythagora tradide-	
Aduersus inanē loquacitatē	27	rint	129
Quanta cū animi æquitate So-		De moderanda uita impube-	
crates tolerauerit uxoris in-		rum	138
genium	32	Notæ & animaduersiones cen-	
Responsio Tauri philosophi,		soriæ	139
an sapiens irascatur	43	Historia de Hostilio Mācino,	
Quo pacto Socrates patiētiam		& Manulia meretrice	132
exercuit	45	De Africano superiore	137
Quæ ratio officiorū inter pa-		Initium protagoræ ad philoso-	
rentes & filios	46	phiæ literas adeundi	142
An semper patri obsequendum		Annibal cauillatus est apud An-	
53		tiochum	144
Lex Solonis utilis, etsi non ui-		Leonem Romæ hominē agno-	
detur	58	uisse	156
De uetere parsimonia, deq; an-		De Attilio Regulo capto à	
tiq; legibus sumptuarijs	76	Carthaginensibus	172
Apologus Aesopi non inuti-		De Alexādō & Scipione me-	
lis	84	moratu digna	176
Cur Sallustius auaritiā non		Philosophum non esse laudā-	
animum, sed corpus effœmi-		dum à uociferantibus, & in	
nare tradidit	88	laudando gestientibus	140
Deliciarū uitium, & mollities		Dictum Biantis de re uxoria	
oculorū & corporis expro-		151	
brata acerbe et festiuiter	95	Adhortatio ad philosophiā ex-	
C. Fabritius Cornelium, P. P.		emplo Euclidis	177
num inimicum consulem desi-		Quæ ad officium grauitatis &	
		d digni	

Dignitatis diuinitas	ibidem	ribus, & de iure mariti necesse	
Quæstiuicula symposiace	180	di uxorem adulteram	271
Punitendis peccatis tres rationes, quarum Plato duarum tantum meminit	181	Quo pacto M. Cato Albinum Romanum Græce scribentem reprehenderit	285
Quam seuerè ab antiquis in fures uindicatū sit, & quid de seruato & comodato	210	De Demosthene rhctore cum legatis Mileti	286
Confutatio ex Euripide luxuriantis gulæ	210	Qui petūt, qui negant, & qui tacent oēs petūt, & cupiunt in comitijs uel cōsilijs, ibid.	
De obseruātia iurisiurādi Romanorum	213	Sobria & pulcherrima Romuli rūsio circa uini usum	291
Mentitus nomen & habitum philosophiæ, quibus uerbis notatus	222	De furtis, & quod quidā pœna, quidā præmio dignos fures censebant	295
Epistola Philippi regis ad Aristotelem de Alexandro filio nato	224	Anneus Seneca leui futiliq; iudicio fuit	302
De genere & natura uoluptatis	227	De modo tolerandi dolores, secundum Stoicos	307
Qui multa habet, multis eget	230	Errare eos, qui fiducia latendi peccant	315
Democritus qua causa se lumine oculorū priuauerit	262	De Aristotele, Theophrasto, & Menedemo, deq; uerecundia Aristotelis successorem eligentis	326
Nō purgari peccatū, cū aliorū exēplo prætenditur	264	Sapientiam esse filiam usus & memoriæ	329
De falsæ philosophiæ probris ex Platone	267	Merus cōiuiarū decens, & de secundis mensis	332
De mulierū ueterū uictu, et mo			De

De uestitu atque calceatu non decoro	347	interitu uirginum Mileſia= rum	395
Exprobratio Catonis contra philosophantes nomine & non re	351	Philosophi & rhetores Romapulsi	ibidem
Homines ad cauendas iniurias semp̄ intētos esse debere	358	De parsimonia ac pudicitia Gracchi	397
Manicatas uestes Pub. Africanus Sul. Gallo obiecit	207	Aduersus eos, qui curant que ad luxuriam: & que ad philosophiam, omittunt	402
Multam filiae P. Appij dictam, quod locuta petulanter	252	De uita & moribus Euripidis, & morte	ibidem
Elegantia apud antiquos de nitidiorē cultu, non de ingenio amœniore, et cultus nitidior uitio dabatur	279	Grauis sentētia Musonij à M. Catone recepta	412
Dolabella proconsul ream ueneficij ac cōsitentē ad Areopagitas reiecit	312	Sententia ex Publij mimis selecta	459
Reditiones in gratiam nobiliū uirorū memoratu dignæ, ibi.		Aduersus homines nequam, & impure philosophiam tractātes, duoq; uerba obseruanda omnium rerum longe salubria	463
De officio iudicis	371	Verba ex Symposio Platonis exercendi gratia in Latinam linguam uersa	464
Chrysippus quā apte iustitiā pinxerit	377	In perficiēda uita beata quantū uirtus ualeat	472
Plato non inutiles uini inuitatiunculas in conuiujs censuit	386	Probatissimi hominis, sed infamundi sententia praefertur à Lacedæmonijs sententiæ improbi & facundi	476
Cœnarum atq; luxuriæ exprobratio Phauorini	395		d 2 Quid
De admirando & uoluntario			

EX E O R V M

- Quid philosophus pallefcens
tempestate maris respöderit,
& quod primi motus non
sunt nostræ potestatis 492
- Gustus & tactus foedissima uo-
luptas, quia bestiarū sunt, cæ-
teræ ex tribus tantum homi-
num 495
- Turpius frigide laudari, quam
acerbe uituperari 496
- Antonij Iuliani lepidissima re-
sponso, & uersus amatorij
ab eo in conuiuio dicti 504
- Plato iuuenis lusit amatorios
uersus 509
- Artificum scenicorum studium
probrosū, amoremq; inho-
nestū esse, superq; ea re uer-
ba Aristotelis 524
- Exempla epistolarū Alexādri
regis & Aristotel. ob libros
auscultatorios editos 526
- Faceta responsio M. Ciceronis
amolientis à se crimen mani-
festi mendacij 316
- Prudens rescriptio Olympiaz
dis Alexandro 326
- An Xenophon & Plato infen-
si inter se fuerint 375
- Ventidius Bassus ignobilis, pri-
mus de Parthis triumphauit
389
- Sertorius dux, quo astu ad mi-
lites barbaros usus 404
- Rhodij quibus uerbis Demea-
trium hostium ducem ab op-
pugnatione amouerunt, &
de inclyta Ialysi imagine
410
- Mithridatem regem duarū &
uiginti linguis gentium lo-
cutum 461
- Sallustium in adulterio depre-
hensum 462
- Valerij Coruini nomen & hi-
storia 234
- Manlij Torquati pugna cum
Gallo prouocatore 238
- Ex Ennio, quale ingenium co-
mitasq; amici minoris erga
maiolem 305
- Q V A E A D G R A M M
maticam & rhetori-
cam attinent.
- D**E uerbo mutato in ora-
tione Ciceronis explo-
ratis, nuis 9
- Recte Cicero, rem praesidio fu-
turum

turum dixit	13	uiter	Recte quidus usus
Reprehensio Phauorini in adolefcentem nimis prisce loquentem	19	49	Iniqua Plutarchi accusatio in Epicurum de quodam uerbo in definitione uoluptatis
Aduersus inanem loquacitatem	27		Fauisse capitoline quid significet
Recte dictum, mille hominum occiditur	30		Liberos in multitudinis numero etiam unum, filiam ue, ueteres dixisse
L. Lelium preceptorē reprehendit M. Varro : quod et ipse reprehendendus in etymologia furis	32		M. Cato stitisses dicit, non stitisses
De uocabulis geometriæ Grecis, et Latine dictis	34		Cesellius Vindex à Sulpicio Apollinari reprehensus in enarratione Vergiliani uersus
De uersu Vergilij ex eius codice, Sensu torquetur amaror	35		De natura quarundam prepositionum ex M. Cicrone
An Latine dictum, superesse id quod defendit, et de uerbo superesse	36		Rescire quid sit, et quæ eius significatio
Inducie quod sint à M. Var.	41		Viuaria uulgo quæ dicantur, et quid pro eo uocabulo à quibusdam dicatur
H litteram qua ratione antiqui quibusdam uocabulis immiserunt	47		In predonum potestatem fuisse an eleganter dicatur
A C. Baso genus quoddam iudicij diuinationem appellari	48		Super eo sidere, quod Greci ἀστὴρ, nos septentrionem uocamus, ac de utriusque uocabulo
Inter Platonis et Lysie orationem quid intersit	ibid.		
Vergilij defensio de uentis signa			d 3 buli

Solocismus quo pacto à latinis appellatur	164	significatione esse, qua à gi sermonibus dicuntur	
Pluria, compluria, & complu- ries latine dici	164	M. Cato quem classicū, & que infra classē dicat	208.
Vergil. immerito dānatus, qd' præpetes pēnas dixerit	173	Tria dicendi genera, & de tri- bus oratoribus Romā missis ab Atheniensibus	ibidem
Testamentū & sacellum, qua- lia nomina	179	Obnoxius quid significet, & de eius origine	211
Questiuncule symposiaca ibi. &	180	Vergilius ob iniuriam Nolano- rū, posuit Ora, p Nola, & de cōsonantia literarū	216
An c, in uerbo quiesco produ- catur uel corripiatur	183	Quoad uiuet, & quoad mo- rietur, ex contrarijs idem si- gnificare	217
Deprecor uerbum bene à Ca- tullo positum	ibidem	Offendere, & descendere, quid significent	222
Historiæ & annalium differen- tia	161	An frequentatiua in prima syl- laba correpta, ut primitiua, pronuntianda sint	228
De pudēdo errore Cæselli	188	Quis modus conuertendi in græcas sententias uerba, & que bene Vergilius ab Ho- mero, & que non	230
Excusatio Marci Catonis ad- uersus Tullium Tyronē Ci- ceronis libertum	189	Defensio Vergilij, quod aperte & pudice cōcubitū Veneris & Vulcani scripserit	233
An affatim prima acuta pro- nuntiandū, & de accentibus quarundam uocum	200	De uerbis reciproca significa- tionis	235
Peposci, memordi, & pepigi, & cætera id genus ab anti- quis	203		
Usucapio, & pignoris capio	205		
Leuitatē & nequitiam, non			

De facies huiusmodi, dicitur	238	ter dicitur	272
De ab antiquis	238	Telorum, iaculorū, nauiumq;	
De genere controuersiae, quod		uocabula	273
dubium dicitur	242	Sallustius in scite dānatus, quod	
Tertio consul, an tertium dici		transfretationem transgres-	
oporteat	244	sum dixerit	ibidem
Contentio, et collatio locorum		Atq; particula, plus quā com-	
ex orationibus C. Gracchi,		pletiuā habet uim	277
et M. Catonis	246	De origine uocabuli terrae Ita-	
Auarus, simplex an compositum		liae	278
uocabulum	251	Elegantia apud antiquiores de	
Quid mature, maturitas, ma-		nitidiore cultu et uictu, et	
turare	254	nō de ingenio amœniore di-	
Præcox huius præcociis, et non		cebatur	279
præcoquis	255	Pro particula, quāta, qualis ue-	
Cur partim hominum, id est		sit uarietas	280
pars hominum dicatur	257	Quintus Ennius Euripidem	
Iniuria mihi factum itur, quali		emulatus	281
ordine uerborum Cato dixit		Verbis antiquis et desitis mi-	
	ibidem	nime utendum	284
Vergilij errores in historia		Quo pacto M. Cato Romanū	
Ro. in v. I. Aeneidos	260	græce scribentē accusat	285
Rogatio, lex, priuilegiū, plebi-		Differentia inter mentiri, et	
sciū, quid sit, et quo modo		mendacium dicere	288
differunt	265	Quid T. Castritius senserit de	
Novissime et nouissimus M.		uerbis, et sententia quadam	
Cicero cur uitari	266	C. Gracchi	289
Diepristini, diecrastini, die-		De ludibundo et errabundo,	
quarti, et diequinti elegan-		ter dicitur quid genus uerborū produ-	
		ctionibus	

tionibus	291	Cicerōm significāt, ibi	
Græcorum quorundā uerborum difficilima in linguā latinam mutatio	293	An necessitas & necessitas differant	325
Quid significet, flumina retā da publice redēpta habēt	283	Quod ueteres latini πρῶτος dīas dixerunt. Itē quod uocabulū Barbarismi nō usurpauerunt	327
Anneus Seneca leui futiliq; iudicio fuit, iudicās de Ennio, & M. Tullio	302	De succulis & hyadibus stellis, quid Tullius Tyro scripserit	330
Lictoris uocabulū qua ratione conceptum & ortum	304	Sororis & fratris recta interpretatio	332
Ex Ennio, quale ingenium comitasq; amici minoris erga maiorem debeat esse, depigitur	305	Humanitas quid sit	339
Quod Græci enigma, Latini sirpos dixere	311	Maior rō habita sonitus uocū, q̄ discipline grāmaticæ	344
Que dicuntur uocabula antiqua	313	Scripsisse eadē, qui diuersorum temporum fuerunt. Nā Plato Euripidi Sophoclis uersum adscribit	341
Quod editimus uerbum latinum fuit	314	Neriane seu Nerio quid importet	349
Intra Calēdas quid significet, utrum añ Calēdas, an Calendis, an utrumq;. Et de distiōe intra, ex M. Cicerone	317	Manubiæ quid sint	352
Saltem Particula, quā uim habeat & originem	321	Facies quid sit	360
Celatim, uelutim, saltuatim Sisenna usus	322	In Valeri nomine primā syllabam acuedam, deq; ratione scribendi	357
An fatū & natura idem	323	Uersus quos Vergilius imitatus, Homeri ac Parthenij	357
		Quantum differat, cum multis	

Imortalibus, & c. nultis ho-	traduntur	404
minibus 360	De etatibus historicorum no-	
De libro familiaris cuiusdā, do-	bilium	405
Arinam, sed nullam delecta-	De comicis latinis iudiciū Vul-	
tionem aut utilitatem haben-	catij Sedigiti	406
te, deq; uocabulis urbiū im-	De uerbis nouis in C. Matij	
mutatis 380	mimiambris inuentis	ibid.
An aufero, aufugio, autumo,	Comitia calata, curiata, centu-	
eodē modo au particulā sor-	riata, tributa quid sint	407
tiantur ex Cicerone	Errasse Cor. Nepotem, cū dia-	
388	xu Ciceronē trium & xx.	
Verbū profligo à plerisq; dici	annorū causam dixisse pro	
improprie insciteq; 390	Sex. Roscio	408
Erratum à Cicerone in secun-	Quali figura orationis, & q̄	
do de gloria, de Hectore &	noua L. Piso usus	409
de Aiace 391	Vehiculum, quod petorritum	
Frontem masculino genere, à	dicitur, cuiatis lingue uoca-	
Cæcilio poëta 394	bulum sit	410
Philosophi & rhetores olim	Vestibulū quid significet, &	
Roma pulsi 396	eius uocabuli origo	417
De uerbis communibus utor,	Hostiæ quæ bidentes dicuntur,	
uereor, & alijs 397	quid sint	419
Figuram nouam orationis, à	Quibus uerbis Laberius usus,	
græcis Metellus Numidicus	q̄ an sint latia, q̄ri solet	421
mutuatus est 399	ἄξιωμα quid significet, et quæ-	
Passis uelis, passis manibus di-	dam alia ad dialecticam per-	
xisse ueteres non à patior,	tinencia	422
sed à pando	ibidem	
Iouis filij humanissimi, Neptu-	Susq; deq; in libris antiquorū	
ni inhumanissimi à poëta	quid significet	423

Trole

- Proletarij & capitecensi quid sint, quid item sit in duodecim tabulis asiduus, & eius uocabuli origo 426
- Cloatius Verrius quædam ad originem græcæ linguæ redegit, aut commode aut ab surde 429
- Quid municipiū, & quid à colonia differat, & quid sint municipes 430
- Properare & festinare differre ex M. Catone 431
- Agrippas à partu ægro appellatos, & de ijs deabus, que uocantur Prosa & Postueræ ibidem
- Que ratio uocabuli agri Vaticanici 433
- Aduersus inique accusantes M. Cicronem in oratione pro M. Celio 436
- Verba ex Claudio annotata 437
- De sparto interpretatio M. Varronis ex Homeri uersu contra uulgariam opinionem 442
- Menander & Euripides ab ignobilioribus poetis quare quoque superati ibidem
- Non esse uerū. Cicronem in libro de uicitijs usum uotioso argumento, dubio pro confesso 443
- Quid seruus receptitius 446
- An de præterito, uel futuro caueant hæc uerba legis, quod subreptum erit, eius rei æterna autoritas esto 447
- Vergilius in describendo Aetnae incendio, Pindarum imitatus est 452. 453
- Quin particula, quot quætasque uarietates significationis habeat 458
- Sallustij uerbis, per incertū stolidior an uanior, illusus quidam, quod sese tantum Sallustium intelligere iactabat 477
- Q. Ennius, quadrupes eques, & non equus dixit 479
- Matronam, & matrem familiam non differre, ut Helius Melissus scripsit 482
- Cōcio quot significationes capiat, & quæ in modum Phavorinus tractauerit intempestiuū, de ambiguitatibus uerborum quærentem 483
- Similiter cadentia esse puerilia,

Et nõ orationis 485	sponsio, et uersus amator ab eo dicti in conuiuio 50
Insecunda apud M. Catonem quid, et an insequenda 485	Quos pumiliones, Græce uer- sus dici 512
Vena, arteria, pulsus, quid sint 486	Siticinũ uocabulũ quod significet in M. Catonis oratione 524
Verba ex carminibus Furij An- tiatedi, inscite à Cefellio Vin- dice reprehensa 488	Quam ob causam Sicinnistas nebuloso nomine dixerit Lu- cius Accius ibidem
Morem ueteribus fuisse, uerba patiendi mutare in agendi modum 480	An rectius, habeo curã uestri, an uestrum dicatur 627
Numerus hemiolios et epitri- tos quid sit 490	Quam diuersæ sententiæ Græ- corum super numero filiorũ Niobæ 529
Quod M. Varro in heroicis uer- sibus obseruauerit rem nimis anxiæ obseruationis ibidem	Quibus uerbis delectari solitus sit Antonius Iulianus 530
Turpius frigide laudari quàm acerbe uituperari 496	Quid uocabulũ iure manu cõ- sertum significet 532
Obesum quid, et quedam pri- sca uocabula 500	Quid sit sculna apud M. Var- ronem 533
An arena, cœlum, triticum plu- ralia inueniantur, et an ini- micitiæ, quadrigæ in singu- lari 501	QVAE AD MORES ueterum et historiam pertinent.
Præter propter, et si in usu uul- gi, tamẽ ab Ennio dicta 507	Tibijs in bello usos anti- quos 20
Plato admodũ iuuenis amato- rios lusit uersus 509	De conditione uirginis Vesta- lis 22
Antonij Iuliani lepidissima re- rent 27	Caius Fabritius quid ad Sam- nites dixerit, cum aurum da- rent 27

QVAE AD HISTORIA

De libris Sibyllinis, & Tarquinio rege 34
 Papyrius Prætextatus quis fuerit, & causa cognomenti 39
 Tria epigrammata triū ueterum poetarum 41
 De Sicinio Dentato bellatore memoratu digna 57
 Honores senectæ habiti & ad patres & ad maritos 60
 Phædon Socraticus seruus, & alij 64
 Non esse compertū, cui deo re diuinā fieri oporteat, cū terra moueatur uiribus 83
 Qd' P. Africano, & alijs nobilibus ante senectā barbā raderere patrij moris fuit 95
 De Q. Ceditio equiparato Spartano 96
 Literæ consulum Romanorum ad Pyrrhum regem 98
 De ætate Hesiodi & Homeri 103
 Demosthenes dimisso Platone, sectatus est Callistratū 105
 Plato & Aristoteles mercati sunt libros pretijs maximis 112
 Nullæ uxoriæ actiones ante

Carbilianū auortium 120
 De more ueterū sponsaliorum ex Seruio Sulpitio 121
 Historia de perfidia Hetruscorum aruspicum 122
 De ordine rogandarū sententiā rū, iurgiorumq; in scena C. Cesaris, & M. Catonis 128
 Que Aristoxenus & Plutarchus de Pythagora tradiderint 129
 Notæ & animaduersiones cæsoariæ 131
 Historia de Hostilio Mācino, & Manulia meretrice 132
 De Africano superiore, ex animalibus desumpta 137
 De seueritate cæsoariæ notæ 139
 De equo Alexandri, qui Bucephalus dicitur 141
 Que causa quodq; initiū Protagoræ philosophian adeundi ibidem
 Annibal Pœnus cauillatus est Antiochum regem 144
 De coronis uarijs, et que unaqueque 145
 Historia de Croesi filio 149
 De nominibus deorum populi Romani 153

Leonem Romæ hominẽ agno= uisse 156	lorem imitante 19
De officiorum ordine & gra= du Populi Romani 154	De amore Delphini in puerum 202
Cur dies primi post Calẽdas, Nonas, Idus, atri, quartus añ eas religiosus habeatur 160	Manicatas uestes Pub. Africa= nus Sul. Gallo obiecit 207
Historiæ & annalium differen= tia 161	Quam seuerè in fures apud an= tiquos uindicatum sit, & de seruato, & cõmodato 210
De serpente inusitate longitu= dinis 170	Observantia iurisiurandi apud Romanos, & de legatis ab Annibale deiurio accepto Romam missis 213
Attilius Regulus à Carthagi= niensibus captus 171	Historia de Tiberio Sempro= nio Graccho tribuno ple= bis 215
De Acca Laurentia, Caia Tar= ratia, deq; origine sacro= tij fratrum Arualium 175	Equos à censoribus, pinguibus equitibus demptos, et an suc= rit ignominia, an non 218
De Alexandro & Scipione di= gna memoratu ibidem	Valerij Coruini nomen & hi= storia 234
Cn. Flauij ædilis curulis egre= gium factum 177	Manlij Torquati pugna cum Gallo prouocatore picta, postquam descripta à Qua= drigario 238
Quis primus edidit libros, & quantus numerus Athenis fuerit librorum 185	Multa filia P. Appij, quod pe= tulanter locuta 252
Admirãda de P. Scipione Afri= cano superiore 186	Inter militares ignominias fuis= se sanguinis emulsionem, & quæ huius causa 253
Cur serui pileati uenundati, & quæ mæcipia sub corona mo= re maiorũ uenicrint, et quid sit sub corona 198	Acies Romana quibus modis,
Historia de Polo histrione do=	

QVAE AD HISTOR

Et quo habitu instrui solita sit, quaeq; earum instructionum sint uocabula	ibidem	amolientis a se crimen mani festi mendacij	316
Cur anulus in eo digito q est in manu sinistra minimo pro ximus, portetur	254	Colloquium Pacuij & Accij poetarum	324
De flaminis Dialis cerimonijs, et uirginum Vestae iuramen to	258	Olympiadis rescriptio prudēs ac comis ad Alexandrum fi lium	326
Historia de Artemisia, & de certamine apud Mausoli se pulchrum	263	Tribunos plebis prehensionem habere, uocationem non ha bere	334
Historia de populo Rom. & Punico, & quod aemuli suc runt pari uigore	276	Aediles, & quaestores populi Romani in ius ad pratorē à priuato posse uocari, ex M. Varrone	335
De suprema multa, & mini ma, & lege Aterina, & de ratione uocabuli Italiae	278	Qui sint magistratus maiores & minores	336
Elegantia apud antiquos de ni tidiore cultu et uictu, quod q; idem uitio dabatur	279	Aliud est loqui ad populum, aliud cum populo agere, & qui magistratus à qbus auo cent comitiatum	339
Mulieres Romanae per Hercu lem, uiri per Castrorum non iurauerunt	283	De genere atq; nominibus Por tia familiae	341
Dolobella proconsul ream ue nificij ac cōsistentē, ad Arco pagitas reiecit	312	Comprecationes, quae ritu Ro mano fiunt dijs	348
Reditiōes in gratiā nobiliū u. rorū memoratu dignae	312	De officio iudicis	371
Faceta respōsio M. Ciceronis,		An Xenophon & Plato aemuli et insensī iter se fuerint	375
		M. Varro ad Cn. Pōpeium de officio senatus habendi com mentarium dedit	382

An praefectus <i>lucanarum</i> causa creatus, ius cōuocandi sena= tus cōsulendiq; habeat 384	de militibus 416
Diuus Augustus in epistola ad Caium filium, letatur se an= num euasisse, quo senes ifor= tunio agi solent 392	Hosiae bidentes dicte, quid sint 420
Nouū genus interitus Milonis Crotoniensis 400	De Psyllorum interitu, ex He= rodoto 428
Cur nobiles Atheniēsiū tibijs canere desierunt 401	Super fidicine Arione ex histo= ria Herodoti 434
Pugna Cesa. in Pharsalia à Cornelio sacerdote nuntiata Patauij ibidem	De literis clandestinis C. Cae= saris, & aliorum 450
Euripidis uita, mores, & inte= ritus 402	Mithridatē regē uigintiduāriū gentiū linguis locutum 461
Historia de Sertorio duce, & eius astu, quo est ad milites Barbaros usus 404	Sallustium in adulterio depre= hensum 462
De etatibus historicorum no= bilium 405	Quibus tēporibus post Romā conditam Graeci Romaniq; illustres floruerunt 465
Errasse Cor. Nepotem, qui di= xit Ciceronē xxiij. anno= rū, causam dixisse pro Sex. Roscio 408	Cōtemporaneos fuisse Caesari & Ciceroni, M. Varronē, & P. Nigidiū, cuius cōmen= taria ob obscuritatē nō exe= unt in uulgu 514
Rhodij quibus uerbis Deme= trium hostium ducem ab op= pugnatione amouerunt 416	Probatissimi, sed in facundi sen= tentia praefertur à Lacedae= monijs sentētiae improbi, sed facundi 476
Quo ritu Po. Ro. feicialis bellū inducere solitus sit, et multa	Disputatio Sex. Ceciliij iurecō= sulti, & Phauorini philoso= phi de legibus duodecim ta= bularum 515

FINIS.

A G E L L I

NOCTIVM ATTICARVM
COMMENTARIII.

LIBER PRIMVS.

Quali proportione, quibusq; collectionibus Plutarchus ratiocinatum esse Pythagoram philosophum dixerit, de cōprehendenda corporis proceritate qua fuit Hercules, cum uitam inter homines uiueret.

C A P. I.

PLUTARCHVS IN

libro quem scribit ὁπίων ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀλλοτριότητος περὶ εὐφροσύνης καὶ ἀρετῆς διαφέρει, scite, subtiliterq; ratiocinatum Pythagoram philosophū dicit in reperienda modulandaq; status, longitudi-

nisq; Herculis præstantia. Nam cum firè constaret curviculum stadij, quod est Pisis * apud Iouem Olympium, * ad Iouis olympii. Herculem pedibus suis metatum, idq; fecisse longum pedes sexcentos, cætera quoq; stadia in terris Græciæ, ab alijs postea instituta, pedum quidem esse numero sexcentum, sed tamen esse aliquantulum breuiora, facile intellexit modum spatiumq; plantæ Herculis ratione proportionis habitæ, tanto fuisse, quàm aliorum procerius, quanto olympicum stadium longius esset, quàm cætera. Com-

prehensa

prehensam mensura Herculani pedis, secundum naturalem membrorum omnium inter se competentiam modificatus est. Atque ita id collegit, quod erat consequens, tanto fuisse Herculem corpore excelsiorem quam alios, quanto Olympicum stadium ceteris pari numero factis, anteciret.

Ab Herode Attico consulari uiro tempestiue deprompta in quendam iactabundum, & gloriosum adolescentem, specie tantum philosophiae sectatorem, uerba Epicteti Stoici, quibus festiuiter a uero Stoico seiunxit uulgus loquacium nebulonum, qui se Stoicos nuncuparent.

CAP. II.

Herodes Atticus uir & Graeca facundia, & consulari honore praeditus, accersebat saepe nos, cum apud magistros Athenis essemus, in uillas ei urbi proximas, me & clarissimum uirum Scruilianum, compluresque alios nostrates, qui Roma in Graeciam ad capiendum ingenij cultum coefferant. Atque ibi tunc cum essemus apud eum in uilla, cui nomen est Cephisia, & aestu anni, & sidere autumnii flagrantissimo, propulsabamus caloris incommoda lucorum umbra ingentium, longis ambulacris & mollibus, aedium posticum refrigerantibus lauacris nitidis, & abundis, & collucentibus, totiusque uillae uenustate aquis undique canoris, atque auiibus personante. Erat ibidem nobiscum simul adolescens, philosophiae sectator, disciplinae, ut ipse dicebat, Stoicae, sed loquacior impendio, & promptior. Is plerumque in conuiuio sermonibus, qui post epulas haberi solent, multa atque immodica de philosophiae doctrinis intempestiue, atque insubide differebat: praequae;

præq; se uno ceteros omnes linguæ Atticæ primæpes, gen-
 temq; omnē togatam, totumq; nomē latinum, rudes esse,
 & agrestes prædicabat. Atq; interea uocabulis haud faci-
 le cognitis, syllogismorum captionumq; dialecticarum la-
 queis strepebat: $\kappa\upsilon\pi\lambda\delta\eta\tau\acute{\alpha}\varsigma$ $\sigma\upsilon\lambda\lambda\omicron\upsilon\gamma\iota\sigma\mu\omicron\varsigma$ $\theta\epsilon\omega\pi\iota\alpha\varsigma$, aliosq; id ge-
 nus griphos, neminem posse dicens nisi se dissolucere. Rem-
 uero Ethicam, naturamq; humani ingenij uirtutumq; ori-
 gines, officiaq; earum confinia, aut contra morborum, ui-
 tiorumq; fraudes, animorumq; labes, ac pestilentias asse-
 uerabat, nulli esse ulli magis ea omnia explorata, comper-
 ta, meditataq;. Cruciatibus autē doloribusq; corporis, &
 periculis mortem munitantibus, habitum statumq; uitæ
 beatæ, quam se esse adeptum putabat, neq; ladi, neq; im-
 minui, existimabat: ac ne oris quoq;, & uultus serenita-
 tem Stoici hominis, unquam ulla posse ægritudine obnubi-
 lari. Has ille inanes cum flaret glorias, iamq; omnes finem
 cuperent, uerbisq; eius defatigati pertædissent, tum He-
 rodes Græca, cuius plurimus ei mos fuit, oratione utens:
 Permitte, inquit, philosophorū ampliss: me, quoniā respon-
 dere nos tibi, quos idiotas uocas, non quimus, recitari ex
 libro, quid de huiuscemodi magniloquētia uestra senserit,
 dixeritq; Epictetus Stoicorum maximus: iussitq; profertri
 dissertationum Epicteti digestarum ab Ariano primum li-
 brum, in quo ille uenerādus senex iuuenes, qui se Stoicos
 appellabant, neq; frugi, neq; operæ probæ, sed theorema-
 tibus tantum nugalibus, & puerilium Isagogarū commē-
 tationibus dilatrantes, obiurgatione iusta incessuit. Le-
 cta igitur sunt ex libro, qui præ-¹ ius est, ea quæ addidit.
 Quibus uerbis Epictetus seuerè simul ac festiuiter sciun-

xit, atque diuisit à uero, atque syncero Stoico qui esset
 proculdubio ἀκάλυτος, ἀνεκβιαστος, ἀπδρεμπόδιστος, ἰλευθρος,
 εὐσπορος, εὐδαιμων, uulgus aliud nebulonum hominum, qui
 se Stoicos nuncuparent. Vltroq; uerborum & argutia-
 rum fuligine ob oculos audientium iacta, sanctissime disci-
 pline nomine mentirentur.

Εἰπέ μοι πόρῃ ἀγαθῶν, καὶ κακῶν ἀκρίαις;
 Ἰλιόθεν μεφέρων ἀνεμῶ κικόνεσι πέλασθην.
 Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἔστιν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δὲ ἄδιά-
 φορα. ἀγαθὰ μὴ οὐκ, ἀρεταί. κακὰ δὲ, τὰ μετέχοντα κακίας.
 ἀδιάφορα δὲ, τὰ μεταξὺ τούτων, πλούτῳ. σιζυγία. ζωῆ.
 θανάτῳ. ἡδονῆ. πόνη. πόθεν οὐδίας; οὕτως ἑλλάνικος λέγει
 ἐν βίῃ ἀγρυπτικῆς. τί δὲ διαφέρει τοῦ εἰπερ ἢ ὅτι δια-
 γίνης ἐν τῇ ἠθικῇ, ἢ χύσππῳ ἢ κλέυθης. βεβασιάνικας οὐκ
 αὐτῷ, καὶ δῶγμα αὐτοῦ πεποιθῆαι; δίκνυε πῶς εἶσθας ἐν
 πλοῖῳ χεμῖδα. μέμνησαι ταύτης τῆς διαφύσεως ὅταν
 φοβῆσθαι ἢ ἰσθῆν. καὶ ἀνακραυγῆσθαι, ἐν ᾧ τίς οὕτω πῶς
 πιδρασθεῖς εἶπεν, λέγε μοι σὺ ἂν πρῶτην ἔλεγες. μὴ κακία
 ἐστὶ ἢ κακία ἢ οὐκ; μὴ τῆς κακίας μετέχον; οὐκ ἄρα ξύλον
 ἐσσεῖσθαι; αὐτὸ τί ἡμῖν, καὶ οὐκ ἀναρωπε; ἀπολύμεθα, καὶ
 σὺ ἐλευθῶν παίσεις, ἐν δὲ σε ὁ καὶ ἄρ μεταπέμψηται κῆ-
 ρομηνῆρον.

Quod Chilo Lacedæmonius consilium an-
 ceps pro salute amici cepit. Quodq; est circum-
 specte & anxie considerandum, an pro utilitati-
 bus amicorum delinquendum aliquando sit. No-
 tataq; inibi, & relata quæ Theophrastus, &
 Marcus Cicero supra ea rescripserunt.

Chilo

Chilo praestabilis homo sapientia, quomodo usque debue- Chilo Lacer-
monius.
 rit contra legem contraque ius pro amico progredi,
 dubitavit. Eaque res in fine quoque vitae ipso, animum eius
 anxio. Et alij deinceps multi philosophiae sectatores (ut in
 libris eorum scriptum est) satis, inquit, scite, satisque soli-
 cite quaesierunt, ut uerbis quae scripta sunt ipsis utar: *εἰ δὲ
 βοηθῶν τὸν φίλον πᾶσα ἢ δίκαιοι, καὶ μίχτι πᾶσα καὶ πῶτα.*
 Ea uerba significant quassisse eos, an contra ius, con- Amici causa an
delinquendum
aliquando sit.
 trariae morem faciendum pro amico sit, & in qualibus,
 & in quibus causis, & quemnam ad usque modum. Sum-
 per hac quaestione tum ab alijs (sicuti dixi) multis, tum
 uel diligentissime à Theophrasto disputatur, uiro in phi-
 losophia peripatetica modestissimo, doctissimoque. Eaque di-
 sputatio scripta est (si recte meminimus) in libro eius de
 amicitia primo. Eum librum M. Cic. uidetur legisse, cum M. Cicero ubi
Theophrastum retulit
in libro de a-
micitia
 ipse quoque librum de amicitia componeret, & cetera qui-
 dem, quae sumenda à Theophrasto existimauit (ut ingen-
 nium facundiaque eius fuit) sumpsit, & transposuit com-
 modissime aptissimeque. Hunc autem locum (de quo satis
 quaesitum esse dixi) omnium rerum aliarum difficilimum,
 strictum, atque cursim transgressus est. Neque ea, quae à
 Theophrasto pensiculate, atque enucleate scripta sunt,
 executus est: sed anxietate illa, & quasi morositate dispu-
 tationis praetermissa, genus ipsum rei tantum paucis uer-
 bis notauit. Ea uerba Ciceronis (si recensere quis uellet)
 apposui: *His igitur finibus utendum esse arbitror, ut cum
 emendati mores amicorum sint, tum sit inter eos omnium
 rerum, consiliorum, uoluntatum. sine ulla exceptione com-
 munitas: ut etiam si qua fortuna acciderit, ut minus iuste

uoluntates amicorum adiuuanda sint, in quibus eorum aut caput agatur, aut fama, declinandum sit de uia, modo ne summa turpitudine sequatur. Est enim, quatenus amicitiae uenia dari possit. Cum agetur, inquit, aut caput amici, aut fama, declinandum est de uia, ut etiam nonnunquam uoluntate illius adiuuemus. Sed cuiusmodi declinatio ista esse debeat, qualisque ad adiuuandum digressio, et in quanta uoluntatis amici iniquitate, non dicit. Quid autem refert scire, me in huiusmodi periculis amicorum, si non magna me turpitudine insecutura est, de uia recta esse declinandum? nisi id quoque me docuerit, quam putet magnam turpitudinem? et cum decessero de uia, quousque digredi debeam? Est enim, inquit, quatenus dari amicitiae uenia possit. Hoc imo ipsum est, quod maxime discendum est, quodque ab ijs, qui doceant, minime dicitur, quatenus, quaque fini dari amicitiae uenia debeat. Chilo ille sapiens (de quo paulo ante dixi) conseruandi amici causa, de uia declinauit. Sed uideo quousque progressus est: falsum enim pro amici salute consilium dedit. Id ipsum tamen in fine quoque uitae, an iure possit reprehendi culpamque dubitauit. Contra patriam, inquit Cic. arma pro auoco sumenda non sunt. Hoc profecto nemo ignorauit, et priusquam Theognis, ut Lucilius ait, nasceretur. Sed id quero, id desidero, cum pro amico contra ius, et contra quam licet, salua tamen libertate atque pace faciendum est, et cum de uia (sicut ipse ait) declinandum est, quid et quantum, et in quali causa, et quonam usque id fieri debeat? Pericles ille Atheniensis egregius uir ingenio, bonisque omnibus disciplinis ornatus, in una quidem specie, sed planius tamen, quid existimaret, professus est.

Nam

Nam cum amicus eum rogaret, ut pro re causāq; eius sal-
 sum deieret, his ad eū uerbis usus est: Δὲ μὲν συμπαροῦσι τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μὲν χεῖ θεῶν. Theophrastus in eo quem dixi
 libro, inquisitiuus quidem super hac re ipsa, & exactius
 presiusq; quā Cic. differuit. Sed is quoq; in docēdo, non
 de uno quoq; factō singillatim astimat, neq; certis exem-
 plorū documentis, sed generibus rerum summatim uniuers-
 simq; utitur, ad hunc ferme modum: Parua, inquit, & te-
 nuis, uel turpitudine, uel infamia subcunda est, si ea re ma-
 gna utilitas amico quari potest. Rependitur quippe, &
 compensatur leue damniū delibatae honestatis maiore alia,
 grauioreq; in adiuuādo amico honestate. Minimaq; illa la-
 bes, & quasi lacuna famae immūctis, partarū amico utili-
 tatum ratione solidatur. Neq; nomunibus, inquit, moueri
 nos oportet, quod paria genere ipso non sunt, honestas
 meae famae, & rei amici utilitas. Ponderibus haec enim, po-
 testatibusq; praesentibus, nō uocabulorū appellationibus,
 neq; dignitatibus generū dijudicāda sunt. Nā cū in rebus
 aut paribus, aut nō longe secus, utilitas amici, & honestas
 nostra consistit, honestas proculdubio praepōderat. Cum
 uero amici utilitas nimio est amplior, honestatis autem no-
 strae in re nō graui, leuis iactura est, tunc quod utile amico
 est, id primū illo, quod honestū nobis est, fit plenius: sicuti
 magnū pondus aris, parua lamina auri fit pretiosius. Ver-
 ba adeo ipsa Theophrasti super ea re adscripsi: οὐκ εἶδ'
 εἶπε βούτῳ τῷ γίνεσθαι, ἀμιώτῳ δὲ ἢ ἡλθ, καὶ ὅτι ἔν ἄν ἢ μίρῳ
 βούτῳ πρὸς τὸ τηλικὸν θατίρ σωμαρινόμωνι ἀρετόν ἴσται. λέγω
 δ' οἷον, ὃ ἔχ' χρυσίον ἀμιώτῳ δὲ χαλκῷ, καὶ τηλικὸν τὸ χρυ-
 σῷ πρὸς τὸ τηλικὸν χαλκῷ μίρῳ ἀνπιπαραβάλλομενον

a < πλίση

πολλῶν λόγων, ὁμὰ πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀφροσύνην καὶ τὴν μεγαλο-
 Phauorinus quoq; philosophus huiuscemodi indulgentiam
 gratiæ, tempestiuus laxato paulum, permissioq; subtili iu-
 stitiæ examine, his uerbis definiuit : ἢ καλαμίην χάριος πρὸς
 τοῖς ἀναξιώτοις βούτη ἐστὶν ἰφίσις ὀκρυβείας ἐν σκηνῷ. Post dein-
 de idem Theophrastus ad hanc ferme sententiam disse-
 ruit : Has tamen, inquit, & paruitates rerum, & magni-
 tudines, atque has omnes officiorum æstimationes, alia
 nonnunquam momenta extrinsecus, atq; alia quasi appen-
 dices personarum, & causarum, & temporum, & cir-
 cumstantiæ ipsius necessitates, quas includere in præcepta
 difficile est, moderantur & regunt, & quasi gubernant,
 & nunc ratas efficiunt, nunc irritas. Hæc talia quæ Theo-
 phrastus satis caute, & sollicite, & religiose, causa disse-
 rendi magis disputandiq; diligentia, quam cum decernendi
 sententia, atq; fiducia differuit : quoniam profecto causas
 scientiæ, corporū uarietates, dissertationumq; & differen-
 tiarum ignorantes, directum atq; perpetuū, distinctumq;
 in rebus singulis præceptū, quod ego in prima tractatus
 istius parte desiderare dixeram, non capiunt. Eius autem
 Chilonis (à quo disputatiuncula huius initium fecimus)
 cum alia quædam sunt monitu utilia, atq; prudentia, tum
 id maxime exploratæ utilitatis est, quod duas ferocissimas
 affectiones amoris atque odij, intra modum tantum coër-
 cuit : Hæc, inquit, fini ames, tanquam forte fortuna osu-
rus : hac itidem tenus oderis, tanquam fortasse post ama-
turus. Super hoc eodem Chilone Plutarch. philosophus
 in lib. πρὸς Πυθαγόραν, uerbis ita scripsit : χείλων ὁ παλαιὸς
 ἀκούσας τῶν λέγωντων, μὴδὲν ἔχρη ἔχαστον, ἡρώτησεν εἰ καὶ
 μὴδὲν αἶνε

μολίνα φίλον ἔχει, νομίζων ἕ ἀνάγκης ἔπακλυθῆναι καὶ
σωσεπάραδ' φιλίας καὶ ἀπεχθείας.

Quàm tenuiter, curiosèq; explorauerit Anto-
Iulianus in oratione M. Tullij uerbi ab eo com-
mutati, argutiam. CAP. IIIII.

ANtonius Iulianus rhetor perquam fuit honesti, atq; Ant. Iulianus.
Amœni ingenij, doctrina quoq; ista utiliore, ac dele-
ctabili, ueterumq; elegantiarum cura, & memoria multa
fuit. Ad hæc, scripta omnia antiquiora tam curiose specta-
bat, aut uirtutes pensitabat, aut uitia rimabatur, ut iudiciũ
factum esse adamusim diceres. Is Iulianus super eo en-
thymemate, quod est in oratione M. Tullij quã pro Cn.
Planco dixit, ita aestimauit. Sed uerba prius, de quibus iu-
diciũ ab eo factum est, ipsa ponam: Quinquàm dissimi-
lis est pecuniæ debitio, & gratiæ. Nam qui pecuniam dis-
soluit, statim non habet id quod reddidit: Qui autem de-
bet, æs retinet alienum: Gratiã autem, & qui refert, ha-
bet: & qui habet in eo ipso quòd habet, refert. Neq; ego
nunc Planco desinam debere si hoc solucero. Nec minus ei
redderẽ uolũtate ipsa, si hoc molestiæ nõ accidisset. Cri-
spũ sane inquit, agmẽ orationis rotũdũq;, ac modulo ipso
numerosũ uenustum, sed, quòd cũ uenia legendũ sit, uer-
bi paulũ immutati, ut sententiæ fides salua esset. Nãq; debi-
tio gratiæ et pecuniæ collata, uerbũ utrobiqu; seruari pos-
set. Ita enim recte opposita inter sese gratiæ pecuniæq;
debitio uidebitur, si & pecunia quidẽ deberi dicatur, &
gratia. Sed quid eueniat in pecunia debita, soluta'ue: quid
cõtrã in gratia debita, reddita'ue, debitionis uerbo utrinq;
seruato differatur. Cicero autem inquit, cum gratiæ, pecu-
niaq;

nieq; debitionē dissimulem esse dixisset, eiusq; sentētiæ rætionem redderet, uerbum, debet, in pecunia ponit, in gratia habet, subiicit, pro debet. Ita enim dicit: Gratiam autē & qui refert habet: & qui habet, in eo ipso quod habet, refert. Sed id uerbum habet, cum proposita comparatione non satis cōuenit. Debitio enim gratiæ, nō habitio cum pecunia confertur. Atque ideo consequens quidem fuerat sic dicere: & qui debet, in eo ipso quod debet, refert: quod absurdum & nimis coactum foret, si nondum redditam gratiā, eo ipso redditum diceret, quia debetur: Immutauit ergo, inquit, & subdidit uerbum ei uerbo, quod amiserat, finitum: ut uideatur & sensum debitionis collatæ non reliquisse, & concinnitatem sententiæ retinuisse. Ad hunc modum Iulianus enodabat, dijudicabatq; ueterū scriptorum sentētiās, quas apud eū adolescētes lectitabāt.

Quod Demosthenes rhetor cultu corporis, atque uestitu probris obnoxio, intamq; mundicia fuit. Quodq; item Hortensius orator ob eiusmodi munditias gestumq; in agendo hūitronicum Dionysiæ saltatriculæ cognomento compellatus est.

CAP. V.

Demosthenis
cultus.

Demosthenem tradunt, & uestitu, cateroq; cultu corporis nitido, uenusto, nimisq; accurato fuisse. Hinc etiam κομῆ illa χαλαρῆ, ἢ μαλακῆ χιτωνίσκη, ab amulis, aduersarijsq; probro datum: hinc etiam turpibus, indignisq; in cum uerbis non temperatum, cum parum uir, ore quoq; poluito dicretur. Ad eundem modum Hortensius omnibus fermē oratoribus ætatis suæ, nisi M. Tullio, clarior: qui multa munditia, & circūspecte compositeq;

Hortensius.

compositèq; indutus, & amictus esset, manusq; eius inter agendum forent argute admodum, & gestuose, maledictis appellationibusq; propositis iactatus est: multaq; in eum quasi in histrionem, in ipsis causis atque iudicijs dicta sunt. Sed cū L. Torquatus subagresti homo ingenio, & L. Torquatus. infestiuo, grauius, acerbiusq; apud consiliū iudicū, cum de causa Syllæ quæreretur, nō iam histrionem eum esse diceret, sed gesticulariā, Dionysiamq; eum notissimæ saltaticulæ nomine appellaret: tū uoce molli, atq; demissa Hortē sius: Dionysia, inquit, Dionysia malo equidem esse, quā Dionysia. quod tu Torquate, ἀμυροσ, ἀποδ' ἰαυτοσ, ἀπὸ σιττῶ.

Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populum in censura cum eum ad uxores ducendas adhortaretur, eaq; oratio quam ob causam reprehensa, & quo contrā modo defensa sit.

CAP.

VI.

MUltis & cruditis uiris audientibus legebatur oratio Metelli Numidici grauis ac disertis uirj, quam in censura dixit ad populum, de ducendis uxoribus, cum eum ad matrimonia capeffenda adhortaretur. In ea oratione ita scriptum fuit: Si sine uxore possemus Quirites esse, omnes ea molestia carceremus. Sed quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis satis commode, nec sine illis ullo modo uiui possit, saluti perpetuæ potius, quā breui uoluptati consulendum. Videbatur quibusdam Metellum Metellus de uxore ducēda. CENS. cui consilium esset ad uxores ducendas populum hortari, non oportuisse nec de molestia, incommodisq; perpetuis rei uxoriæ confiteri, neque adhortari magis, quā dissuadere, absterrereq;. Sed con-

tra

tra illud potius orationem debuisse sumi dicebant, ut & nullas plerunq; esse in matrimonijs molestias asseueraret: & si quæ tamen accidere nonnunquam uiderentur, paruas & leues facilesq; esse toleratu liceret, maioribusq; eas emolumentis, & uoluptatibus obliterari, easdemq; ipsas neque omnibus, neque naturæ uitio, sed quorundam maiorum culpa, & iniustitia euenire. T. autem Castritius recte, atq; condigne Metellium esse locutum existimabat. Aliter, inquit, CENS. loqui debet, aliter rhetor. Rhetori concessum est sententijs uti falsis, audacibus, subdolis, captiosis, si modo uerisimiles sint, & possint ad mouendos hominum animos qualicumq; astu irrepere. Propterea ea turpe esse ait rhetori, si quid in mala causa destitutum, atque impugnatum relinquat. Sed enim Metellum inquit, sanctum uirum illa grauitate, & fide præditum, cum tanto honore, atque uitæ dignitate apud Populum Romanum loquentem, nihil decuit aliud dicere, quam quod uerum sibi esse, atque omnibus uidebatur, præsertim cum super ea re diceret quæ quotidiana intelligentia & communi, peruulgatoq; uitæ usu comprehenderetur. De molestia igitur cunctis hominibus notissima confessus, eaq; confessione fidem sedulitatis, ueritatisq; commertus, tum denique facile, & procliuiter, quod fuit rerum omnium ualidissimum, atque uerissimum persuasit, ciuitatem saluam esse sine matrimoniorum frequentia non posse. Hoc quoq; aliud ex eadem oratione Metelli dignum esse existimauimus assidua lectione, non hercle minus, quam quæ à grauissimis philosophis scripta sunt. Verba Metelli hæc sunt: Dij immortales plurimum possunt, sed non plus uelle debent

debent nobis, quàm parentes: At parentes, si pergunt liberi errare, bonis exheredant. Quid ergo nos à dijs immortalibus diutius expectemus, nisi malis rationibus finem facimus? ijsdem deos propitios esse æquum est, qui sibi aduersarij non sunt. Dij immortales uirtutem approbare, non adhibere debent.

In hisce uerbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem, hanc sibi rem sperat præsidio futurum, neque mendam esse, neque uicium. Errareque istos, qui bonos uiolant libros, & futuram scribunt. Atque ibi de quodam alio Ciceronis uerbo dictum, quod probe scriptum perperam mutatur, & aspersa pauca de modulis, numericisque orationis, quos Cicero auide sectatus est.

CAP. VII.

IN oratione Ciceronis quinta in Verrem libro spectata fidei, Tyroniana cura atque disciplina facta, ita scriptum fuit: Homines tenues obscuro loco nati, nauigant, aduentque ad ea loca, quæ nunquam antea adiuerant, neque noti essent, quo uenerunt: neque semper cum cognitoribus esse possunt. Hac una tantum fiducia ciuitatis, non modo apud nostros magistratus, qui & legum, & existimationis periculo continentur, neque apud ciues solùm Romanos, qui & sermonis & iuris, & multarum rerum societate iuncti sunt, fore se tutos arbitrantur, sed quocumque uenerint, hanc sibi rem præsidio sperant futurum. Videbatur quàm pluribus in extremo uerbo menda esse: decessisse enim scribi putabatur, non futurum, sed futuram: neque dubitabant, quin liber emendatus esset: ne ut in Plauti comædia

mœdia mœchus (sic enim *mœdæ suæ illudebant*) ita in *Ciceronis oratione solœcismus esset manifestarius*. Aderat ibi forte *amicus noster*, homo *lectione multa exercitus*, cui *pleraque omnia ueterum literarum quæ sita, meditata, euigilataq; erant*. Is libro inspecto ait, *nullum esse in eo uerbo neque mendam, neq; uitium, Ciceronem probe, ac uenuste locutum*. Nam *futurum*, inquit, *non refertur ad rem, sicut legētib; temere & incuriose uidetur: neq; pro participio positum est, sed uerbum est indefinitum, quod Græci appellant ἀπορέμαρον, neque numeris, neque generibus præseruiens, sed liberum undiq; & impromiscuum est*. Quali *Ca. Gracchus uerbo usus est in oratione, cuius titulus est de Qu. Popilio circum conciliabula: in qua ita scriptum est: Credo ego inimicos meos hoc dicturum. Inimicos, inquit, dicturum, & non dicturos. Videtur ne ea ratione positum esse, apud Gracchum dicturum, quæ est apud Ciceronem futurum? sicut in Græca oratione sine ulla uitij suspicionē omnibus numeris generibusq;, sine discrimine attribuantur huiuscemodi uerba, πωήσων, ἰσείδου, λήσων, & similia*. In *Q. quoque Quadrigarij tertio annali uerba hæc esse dixit: Dum ij conciderentur, hostium copias ibi occupatas futurum*. In *duodecimo annali eiusdē Quadrigarij principium libri sic scriptum: Si pro tua bonitate, & nostra uoluntate tibi ualitudo suppetit, est quod speremus deos bonis benefacturum*. Item in *Valerij Antiatis, libro quarto & uicesimo simili modo scriptum esse: Si hæ res diuinæ factæ, recteq; perlitæ essent, aruspices dixerunt omnia ex sententia processurum*. *Plautus etiam in Casina, cum de puella loqueretur*

queretur, occisurum dixit, non occisuram, his uerbis:
 Etiam ne habet Casina gladium? habet, sed duos,
 Quibus altero te occisurum ait, altero uillicum.

Item La^hcrius in Gemellis:

Non putauit, inquit, hoc eam facturum. Non ergo isti omnes solæcismus quid esset, ignorauerunt? Sed & Gracchus dicturum, & Quadrigarius futurum, & benefactorum, & Plautus occisurum, & Antiás processurum, & Laberius facturum, indefinito modo dixerunt. Qui modus neque in numeros, neque in personas, neque in genera, neque in tempora distrahitur, sed omnia istæ una eademq; declinatione complectitur. Sicuti M. Cicero dixit futurum, non uirili genere, neq; neutro (solæcismus enim foret planè) sed uerbo usus est ab omni necessitate generum absoluto. Idem autem ille amicus noster in eiusdem M. Tullij Cicronis oratione, quæ est de imperio Cn. Pompeij, ita scriptum esse à Cicerone dicebat, atque ipse ita lectitabat: Cum nostros portus, atque eos portus In potestatem esse. quibus uitam ac spiritum ducitis, in prædonum fuisse potestatem sciatis. Neque solæcismum esse aiebat, in potestatem fuisse, ut uulgus semidoctum putat, sed ratione dictum certa & proba contendebat: qua & Græci ita uteretur, & Plautus uerborum Latinorum elegantissimus in Amphitrione dixit: Non uero mihi in mentem fuit: nō In mentem fuit. (ut dici solitum est) in mente. Sed enim præter Plautum (cuius ille in præsentis exemplo usus est) multam nos quoque apud ueteres scriptores locutionum talium copiam offendimus, atque his uulgo annotamentis inspersimus. Ut rationem istam missam facias, & autoritates, sonus, qui

Euphonia. qui εὐφωνία tantum, & positura ipsa uerborum satis declarant, id potius επιμελία τῶν λέξεων modulamentis orationis Marci Tullij conuenisse, ut quoniam utrumuis dici Latine posset, potestatem dicere mallet, non potestate. Illud enim sic compositum iucundius ad aurem conspectiusq; , insuauius hoc impersectiusq; est: si modo ita explorata aure homo sit, non surda, nec iacenti: sicuti est hercle, quod explicauit dicere maluit, quam explicauit, quod esse iam usitatus cœperat. Verba sunt hæc ipsius in exhortatione, quam de imperio Cn. Pompeij habuit: Testis est Sicilia, quam multis undique cinctam periculis, non terrore belli, sed consilij celeritate explicauit. At si explicuit diceret, imperfecto, & debili numero uerborum sonus clauderetur.

Historia in libris Phocionis philosophi reperta
super Laide meretrice & Demosthene
rhetore. CAP. VIII.

PHocion ex Peripatetica disciplina haud sanè ignobilis uir fuit. Is librum multæ uariæq; historiae restructum composuit, eumq; inscripsit νέγας ἀμαθείας: Ea uox **Cornucopiz.** hoc fermè ualet, tanquam si dicas cornucopiae. In eo libro super Demosthene rhetore, & Laide meretrice Historia hæc scripta est: *Lais* inquit, Corinthia ob elegantiam uenustatemq; formæ grandem pecuniã demerebat. Cōuentusq; ad eam ditiorum hominum ex omni Græcia celebres erant, neque admittebatur, nisi qui dabat, quod poposcerat. Poscebat autem illa nimiam quantitatem. Hinc ait natum esse illud frequens apud Græcos dictum adagium: **Adagium** οὐ παντὸς ἀνεθὸς ἰς κόρινθον ἔσθ' ὀπλῦς. Quod frustra iret

iret Corinthum ad Laidē, qui non quiret dare, quod posceretur. Ad hanc ille Demosthenes clanculum adit, & ut sibi sui copiam faceret, petit. At Lais *μυθὰς δραχμὰς ἵπταλαύθρι* poposcit: hoc facit nummi nostratis denarium decem milia. Tali petulātia mulieris, atq; pecuniæ magnitudine iētus expavidusq; Demosthenes, auertit iter: & discedēs, Ego (inquit) pœnitere tanti non emo. Sed græca ipsa, quæ fertur dixisse, lepidiora sunt: *ἄκ' ὠνοῦμαι,* inquit, *μυθίωρ δραχμῶρ μεταμίλλας.*

Qui modus fuerit, quis ordo disciplinæ Pythagoricæ, quantumq; temporis imperatum obseruatumq; sit, dicendi simul ac tacendi.

CAP.

IX.

ORdo atque ratio Pythagoræ, ac deinceps familia ^{Pythagorica disciplina.} successione eius, recipiendi in situendiq; discipulos, huiuscemodi fuisse traditur: iam à principio adolescentes, qui sese ad discendum obtulerant *ἱφισογνωμόνδ'*: Id uerbum significat mores naturasq; hominum coniectatione quadam, de oris & uultus ingenio, deq; totius corporis filo atq; habitu sciscitari. Eum, qui exploratus ab eo idoneusq; fuerat, recipi in disciplinam statim iubebat, & tempus certum tacere. Non omnes idem, sed aliud alijs tempus pro æstimato captu solertiæ. Is autem qui tacebat, quæ dicebantur ab alijs, audiebat. Neq; percontari, si parum intellexerat: neq; commētari, quæ audierat, fas erat. Sed non minus quisquam tacuit, quam biennium. Hi prorsus appellabantur intra tempus tacendi audiendiq; *ἄκυστ' ἀκυστῶν*. Ast ubi res didicerant rerum omnium difficilissimæ tacere, audireq;, atque esse iam coeperant silentio eruditi,

b

cui

Mathematici.

Chaldaeï.

cui erat nomen $\chi\epsilon\mu\theta\iota\alpha$, tum uerba facere & querere, quæq; audissent scribere, & quæ ipsi opinarentur expro mere potestas erat. Hi dicebatur in eo tempore $\mu\alpha\theta\eta\mu\alpha\tau\iota\kappa\iota$, scilicet ab ijs artibus, quas iam discere atq; meditari inceptauerant: quoniam geometriam, & gnomonicam, musicã, cæterasq; item disciplinas altiores $\mu\alpha\theta\eta\mu\alpha\tau\alpha$ ueteres Græci appellabant, uulgus autem (quos gentilitio uocabulo Chaldaeos dicere oportet) mathematicos dicit. Exinde his scientiæ studijs ornati, ad perspicienda mundi opera, & principia naturæ procedebant. At tunc deniq; nominabantur $\Phi\sigma\iota\kappa\iota$. Hæc eadem super Pythagora noster Taurus cū dixisset, nunc autē inquit isti, qui repente pedibus illotis ad philosophos diuertunt, non est hoc satis, quod sunt omnino $\alpha\theta\omega\pi\epsilon\tau\iota$, $\alpha\mu\alpha\theta\iota$, $\alpha\gamma\epsilon\omega\mu\epsilon\tau\epsilon\tau\iota$, sed legem etiam dant, qua philosophari discant. Alius ait, hoc me primum doce. Item alius, hoc uolo, inquit, discere, istud nolo. Hic à symposio Platonis incipere gessit propter Alcibiadis commessationem: Ille à Phædro propter Lysiæ orationē. Est etiam inquit (proh Iupiter) qui Platonem legere postulet, non uitæ ornandæ, sed linguæ orationisq; comendæ gratia: nec ut modestior fiat, sed lepidior: Hæc Taurus dicere solitus, nouitios philosophorū sectatores cum ueteribus Pythagoricis pensitans. Sed id quoq; non prætereundū est, quod omnes simul qui à Pythagora in cohortem illam disciplinarum recepti erant, quod quisque familiæ pecuniæq; habebant, in medium dabant. Et coibatur societas inseparabilis, tanquam illud fuerit antiquum consortium, quod in re atq; uerbo Romano appellabatur $\kappa\sigma\iota\nu\epsilon\sigma\iota\sigma\tau\epsilon\upsilon$.

Quibus

Quibus uerbis compellauerit Phauorinus philosophus adolescentem, uetuste nimis & prisce loquentem.

CAP. X.

PHauorinus philosophus adolescenti uetrum uerborum cupidissimo, & plerasque uoces nimis priscae & ignotissimas, in quotidianis communibusq; sermonibus expromenti, Curius, inquit, & Fabritius, & Coruncanus antiquissimi uiri nostri, & his antiquiores Horatij illi trigemini planè, ac dilucide cum suis fabulati sunt: neq; Auruncorum, aut Sicanorum, aut Pelasgorum, qui primi incoluisse Italiam dicuntur, sed ætatis suæ uerbis locuti sunt. Tu autem proinde quasi cum matre Euandri nunc loquere, sermone ab hinc multis annis iam desito uteris, quod scire atq; intelligere nemunè uis, quæ dicas. Non ne homo inepte, ut quod uis abunde consequaris, taceres: sed antiquitatem tibi placere uis, quod honesta, & bona, & sobria, & modesta sit. Viue ergo moribus præteritis, & loquere uerbis præsentibus. Atque id quod à C. Cæsare C. Cæsar. excellentis ingenij, ac prudentiæ uiro, in de Analogia libro scriptum est, habe semper in memoria atque in pectore, ut tanquam scopulum, sic fugias inauditum, atque insolens uerbum.

Quod Thucyd. historix scriptor inclytus, Lacedæmonios in acie non tuba, sed tibijs esse ufos dicit. Verbaq; eius super ea re posita. Quodq; Herodotus Halyatten regem fidicinas in procinctu habuisse tradit, atque inibi quædam notata de Gracchi fistula concionatoria.

CAP.

XI.

b 2

Autor

Lacedæmonio
rum mos in cer
tamine.

Autor historiae græcæ grauissimus Thucydides, Lacedæmonios summos bellatores, non cornuū, tubarum ue signis, sed tibiærum modulis in prælijs usos esse refert. Non prorsus ex aliquo ritu religionum, neque rei diuinæ gratia, neque etiam ut excitarentur, atque cuibrarentur animi, quod cornua, & litui moliuntur, sed contra, ut moderatiores, modulatioresq; fierent, quod tibicinis numeris temperatur. Nihil adeo in congregiendis hostibus, atque in principijs præliorum ad salutem, uirtutemq; aptius rati, quam si permulsi sonis mutioribus, non immodice ferocirent. Cum procinctæ igitur classes erant, & instructa acies, coeptumq; in hostem progredi, tibicines inter exercitum positi, canere inceperant. Ea ibi præcentione tranquilla & uenerabili, ad quandam quasi militaris musicæ disciplinam, uis & impetus militum, ne sparsi dissipatiq; proruerent, cohibebatur. Sed ipsius illius egregij scriptoris uti uerbis libet, quæ & dignitate, & fide grauiora sunt: καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ξυνοδος ἦν ἀρχαῖοι μὲν καὶ εἰ ξυμμαχοὶ ἰσθίωνος, καὶ ὄρμη χαρσύντες. γαιεδαμόνιοι δὲ βραβίως καὶ ὑπὸ αὐλοῖς, πολλῶν δὲ μὲν ἐγκαισιώτων. ὃ τὸ ἡδέος χάριν, ἀλλ' ἵνα ὁμοῦς μετὰ ῥυθμῷ εὐακονοῦτες προσέλαθοιεν, καὶ μὴ διασπαρῆν αὐτοῖς ἢ τρέξαι ὃ πρὶν ἀεὶ ποιεῖν μετὰ γάλα σπᾶσπέδα ἐν τοῦς προσόδοις.

Cretenses quoq; prælia ingredi solitos memoria datum est, præcinente, ac præmoderate cithara gressus. Halyattes autē rex terræ Lydiæ, more atq; luxu barbarico præditus, cum bellū Milesijs faceret, ut Herodotus in historijs tradit, cōcinētes habuit fistulatores, & fidicines, atq; foeminas etiam tibicinas in exercitu, atq; in procinctu habuit

buit lasciuientiu delicias conuiuiorum. Sed enim Achaos Achæi ad pugnam taciti.
Homerus pugna indipisci ait, non fidicularu, tibiarumq;
concentu, uerum conspiratu tacito nitibundos:

Ὀϊδ' ἄρ' ἴθαρ στή μίνα πνείουτες ἀχαιοί,

Ἐν θυμῷ μεμααδτες ἀλεξέμεθα ἰλλήλοισιν.

Quid ille uult ardentissimus clamor militum Romanoru, Romanorum
quem in congressibus pralioru fieri solitu scriptores an- ritus in certamine.
naliu memorauere? Contra ne insitutu fiebat antiqua di
sciplina tam probabile? An tum etiam gradu clementi, et
silentio est opus, cum ad hostem itur in conspectu longin
quo procul distantē? Cum uero prope ad manus uentum
est, tum iam ē propinquo hostis, et impetu propulsan-
dus, et clamore terrendus est. Ecce autem pro tibicina
Laconica, tibia quoq; illius concionatoria in mentem ue-
nit, quam C. Graccho cum populo agere praesse, ac praemonstrasse
modulos ferunt. Sed nequaquam sic est, ut à C. Gracchi
uulgo dicitur, canere tibia solitu, qui pone eum loquentē fistula.
staret, uarijsq; modis tum demulcere animu, actionemq;
eius tum intendere. Quid enim foret ea re ineptius, si ut
planipedi saltanti, ita Graccho concionanti numeros, et
modos, et frequentamenta quaedam uaria tibicen incine-
ret? Sed qui hoc compertius memoriae tradiderunt, stetisse
in circumstantibus dicunt occultius, qui fistula breui, sen-
sim grauiusculum sonum inspiraret ad deprimendum, se-
dandumq; impetu uocis eius. Resfruescente nanq; impulsu,
et instinctu extraneo, naturalis illa Gracchi uehemen-
tia indiguiffe non (opinor) existimanda est. M. tamen Ci-
cero fistulatore m istum utriq; rei adhibitum esse à Grac-
cho putat, ut sonis tum placidis, tum citatis, aut demissam,

iacentemq; orationem eius erigeret, aut ferocientem, sæuientemq; cohiberet. Verba ipsius Ciceronis apposui: Itaque idem Gracchus, quod potes audire Catule ex Licinio cliente tuo literato homine, quem seruum sibi habuit ille ad manum, cum eburnea solitus est hæere fistula, qui staret post ipsum occulte cum concionaretur, peritum hominem, qui inflaret celeriter cum sonum, qui illum aut remissum excitaret, aut à contentione reuocaret. Morem autem illum ingrediendi ad tibicinum modulus prælij institutum esse à Lacedæmonijs, Aristoteles in libris problematum scripsit, quo manifestior fieret, exploratoriq; militum securitas, & alacritas. Nam diffidentia, inquit, & timori cum ingressione huiuscemodi minime conuenit: & mœsti, atque formidantes ab hac tam intrepida, ac tam decora incedendi modulatione alieni sunt. Verba pauca Arist. super ea re apposui: Διατὶ ἐπεὶ ἀρ πολέμῳ μίλωσι, πρὸς αὐτῶν ἰμβραίνωσιν; ἵνα τοῦς ἐξέλες ἀχημονῶντας γινώσκωσιν.

Virgo Vestæ quid ætatis, & ex quali familia, & quo ritu, quibusq; ceremonijs, ac religionibus, ac cognomine à Pont. Max. capiatur, & quo statim iure esse incipiat, simulatq; capta est. Quodq; ut Labeo dicit, nec intestato cuiquam, nec eius intestatæ quisquam iure hæres est.

CAP.

XII.

Virginis Vestalis capiendæ modus.

Qui de Vestali uirgine capienda scripserunt (quorū diligentissime scripsit Labeo Antistius) minorem quàm annos v i. maiorē quàm annos x. natā, negauerūt capi fas esse. Item, quæ nō sit patrima, & matrima. Item, quæ

quæ lingua debili, sensu ue aurium diminuta, alia ue quauis
 corporis labe insignita sit. Item quæ ipsa, aut cuius pater
 emancipatus sit, etiam si uiuo patre in aui potestate sit.
 Item cuius parentes alter ambo ue seruitutem seruerunt,
 aut in negotijs sordidis diuersantur. Sed eam cuius soror
 ad id sacerdotium lecta sit, excusationem mereri aiunt.
 Item cuius pater flamen, aut augur, aut quindecimuir sa-
 cris faciundis, aut qui septemuir epulonum, aut salus est.
 Sponsæ quoque pontificis, & tibicinis sacrorum filia uo-
 catio à sacerdotio isto tribui solet. Præterea Capito At-
 teius scriptum reliquit, neq; eius legendam filiam, qui do-
 micilium in Italia non haberet, & excusandam eius, qui
 libros tres non haberet. Virgo autem Vestalis simulata
 que capta, atque in atrium Vestæ deducta, & pontifi-
 cibus tradita est, eo statim tempore sine emancipatione, ac
 sine capitis minutione è patris potestate exit, & ius testa-
 menti faciundi adipiscitur. De more autem, rituq; capiun-
 dæ uirginis, literæ quidem antiquiores non extant, nisi
 quòd capta fuisse fertur, quæ capta prima est à Numa re-
 ge. Sed Papiam legem inuenimus, qua cauetur, ut pontifi-
 cis maximi arbitrato uirgines è populo uiginti legantur:
 sortitioq; in concione ex eo numero fiat. Sed ea sortitio
 ex lege Papiæ non necessaria nunc uideri solet. Nam si
 quis honesto loco natus adeat pontificem maximum, atq;
 offerat ad sacerdotium filiam suam, cuius duntaxat sal-
 uis religionum obseruationibus, ratio haberi possit, gra-
 tia Popiliæ legis per se ratum fit. Capi autem uirgo pro-
 pterea dici uidetur, quia Pontifex Maximus manu præ-
 hensâ ab eo parente, in cuius potestate est, ueluti bello

b 4 capta

capta abducitur. In libro 1. Fabij Pictoris, quæ uerba Pontifex Maximus dicere oporteat, cum uirginem capit, scriptum est. Ea huiusmodi sunt: Sacerdotem Vestalem, quæ sacra faciat, quæ iussi & sacerdotem Vestalem facere pro populo Romano Quiritibus uti, quod optima lege fiat, ita te Amata capio. Plerique autem capi uirginem solam debere dici putant. Sed flamines quoque diales, item pontifices, & augures capi dicebantur. L. Sylla rerum gestarum libro 11. ita scripsit: P. Cornelius, cui primum cognomen Syllæ impositum est, flamen dialis captus. M. Cato de Lusitanis, cum Ser. Gilbam accusauit, cum dicit ius pontificium discere noluisse. Ego me nunc uolo ius pontificium optime scire. Iam ne ea causa Pontifex capiat? Si uolo augurium optime tenere, equis me ob eam augurem capiat? Præterea in cōmentarijs Labconis, quæ ad duodecim tabulas composuit, ita scriptum est: Virgo Vestalis neque hæres est cuiquam intestato: neque intestatæ quisquam, sed bona eius in publicum redigi aiunt. Id quo iure fiat, queritur. Amata inter capiendum à Pontifice Max. appellatur, quoniam quæ prima capta est, hoc fuisse nomine traditum est.

Amata prima
uirgo Vestalis.

Quæsitum in philosophia est, quidnam foret in recepto mandato rectius, id ne omnino facere, quod mandatum est, an nonnunquam etiam contrà, si id speres ei, qui mandauit, utilius fore. Super ea quæstione expositæ diuersæ sententiæ.

CAP.

XIII.

IN officijs capiendis, censendis, iudicandisq;, quæ græce *κατάδικον* philosophi appellant, queri solet, an negotio

negotio tibi dato, & quicquid omnino faceres, definito,
 contra quid facere debeas, si eo facto uideri possit res
 euentura prosperius, exq; utilitate eius, qui id tibi nego-
 tium mandauit. Anceps questio, & in utranque partem à
 prudentibus uiris arbitrata est. Sunt enim non pauci, qui
 sententiam suam una in parte defixerint, & re semel sta-
 tuta, deliberataq; ab eo, cuius negotium id potissimum
 esset, nequaquam putauerint contra dictum eius esse fa-
 ciendum, etiam si repentinus aliquis casus, rem commo-
 dius agi posse polliceretur: ne si spes fefellisset, culpa im-
 patientiæ, & pœna indeprecabilis subeunda esset: Si res
 forte melius uertisset, dijs quidem gratiam habendam. Sed
 exemplum tamen intromissum uideretur, quo bene cōsulta
 consilia religione mandati soluta corrumpentur. Alij
 existimauerunt incommoda prius, quæ metuenda essent,
 si res gesta aliter foret quàm imperatum est, cum emolu-
 mento spci pensitanda esse. Et si ea leuiora, minoraq; uti-
 litas autē cōtra grauior, & amplior, spe quantum potest
 firma ostenderetur, tum posse aduersum mandata fieri,
 censuerunt: ne oblata diuinitus rei bene gerendæ occasio
 amitteretur. Neq; timendum exemplum non parendi tra-
 diderunt, si rationes huiuscemodi duntaxat non adessent.
 Cum primo autem respiciendū putauerunt, ingenium na-
 turamq; illius, cuius ea res, præceptūq; esset, ne ferox, du-
 rus, indomitus, inexorabilisq; sit, qualia fuerunt Posthu-
 miana imperia, & Manliana. Nam si tali præceptori ra-
 tio reddenda sit, nihil faciendum esse monuerunt aliter,
 quàm præceptum est. Instructius deliberatiūq; fore ar-
 bitramur, theorematum hoc de mandatis huiuscemodi

b s obse

Crassus facit

obsequendis, si exemplum quoque P. Clasi Mutiani clari, ac inclyti uiri apposuerimus. Is Crassus à Sempronio Asellione, & plerisque historiae Romanae scriptoribus traditur quinque habuisse rerum bonarum maxima & praecipua, quod esset ditissimus, quod nobilissimus, quod eloquentissimus, quod iurisperitissimus, quod Pont. max. Is cum in consulatu obtineret Asiam prouinciam, & circumscdere oppugnareq; Leucas oppidum pararet, opusq; esset firma ac procera trabe, qua arietem faceret, quo muros eius oppidi quateret, scripsit ad magistrum ἀρχιτέκτονα molis Atheniensium sociorum, amicorumq; Populi Romani ut ex malis duobus, quos apud eos uidisset uter maior esset, eum mittendū curaret. Tum magister ἀρχιτέκτορι comperto, quāobrem malum desideraret, non uti iussus erat maiorem, sed quem esse magis idoneū, aptioremq;, faciēdo arieti, facilioremq; portatu existimabat, minorem misit. Crassus eum uocari iussit, & cum interrogasset, cur non quem iusserat misisset, causis, rationibusq;, quas dicitabat spretis, uestimenta detrahi imperauit, uirgibusq; multum cecidit: corrumpi atq; dissolui officium omne imperantis ratus, si quis ad id, quod facere iussus est, non obsequio debito, sed consilio non considerato respondeat.

Quid dixerit, feceritq; C. Fabritius magna uir gloria magnisque rebus gestis, sed familiae pecuniaeq; inops, cum ei Samnites tanquam indigentibus graue aurum donarent, plenumq; odij.

C A P. X I I I I.

Iulius

Ivlivs Higinus in libro de uita, rebusq; illustriũ uirorũ
 sex legatos dicit à Samnitibus ad C. Fabritium impe- C. Fabritium.
 ratorem Pop. R. o. uenisse, & memoratis multis, magnisq;
 rebus, quæ bene ac beneuole post redditam pacem Samni-
 tibus fecisset, obtulisse dono grandem pecuniam, orasseq;
 uti acciperet, utereturq; , atq; id facere Samnites dixisse,
 quod uiderent multa ad splendorem domus, atque uictus
 defieri, neque pro magnitudine, dignitateq; lautum para-
 tumq; esse. Tum Fabritium planas manus ab auribus ad
 oculos, & infra deinceps ad nares, & ad os, & ad gu-
 lam, atq; inde porrò ad uentrem imum deduxisse, & le-
 gatis ita respondisse: Dum illis omnibus membris, quæ at-
 tigit, obsistere, atq; imperare posset, nunquam quicquã
 defuturum. Propterea pecuniam, quæ nihil sibi esset usus,
 ab ijs, quibus eam sciret usui esse, non accipere.

Quàm importunum uitium sit, futilis ina-
 nisq; loquacitas, & quàm multis in locis à princi-
 pibus utriusq; linguæ uiris, detestatione iusta cul-
 pata sit.

CAP. XV.

Qui sunt leues & futiles, & importuni locutores,
 quiq; nullo rerum pondere innixi, uerbis humi-
 dis, & lapsantibus defluunt, eorum orationem bene exi-
 stimatum est in ore nasci, non in pectore. Linguam autem
 debere aiunt non esse liberam, nec usgam, sed uinculis de
 pectore imo, ac de corde apertis moueri, & quasi guber-
 nari. Sic enim uideas quosdam scaterere uerbis sine ullo iu-
 dicij negotio cū securitate multa, & profunda, ut loquen- Homerus de
Vl, sic.
 tes plerunq; uideantur, loqui sese nescire. Vlysses contra
 Homerus uirum sapienti faciãdia præditum, uocem mitte-
 re ait

re ait non ex ore, sed ex pectore. Quo scilicet non ad sonum magis, habitumq; uocis, quam ex sententiarum penitus conceptarum altitudine pertineret. Petulantiaq; uerborum coercenda uallum esse oppositum dentium, luculente dixit, ut loquendi temeritas, non cordis tantum custodia, atque uigilia cohibeatur, sed & quibusdam quasi excubijs in ore positis sepiatur. Homericæ, de quibus supra dixi, hæc sunt:

ΑΜ' ὅτε δ' ἠ' ἔπαυε μέγαλιν ἐκ σῆθεος ἱε
Τέκνον ἱμὸν πῶϊον σ' ἔπος φύγῃ ἴρκος ὀδόντων.

M. Tullij quoq; uerba posui, quibus stultam, & inanem dicendi copiam grauitè, & uere detestatus est: Dummodo, inquit, hoc constet, neque infantiam eius, qui rem non rit, sed eam explicare dicendo non queat, neq; inscitiam illius, cui res non suppetat, uerba non desint, esse laudandam: quorum si alterum sit oporandum, malim equidem indifertam prudentiam, quam stultam loquacitatem. Item in libro de oratore uerba hæc posuit: Quid enim est tam furiosum, quam uerborum uel optimorum & ornatissimorum sonitus inanis, nulla subiecta sententia, nec scientia? Cum primus autem M. Cato atrocissimus huiusmodi uitij insectator est: nanq; in oratione, quæ inscripta est, Si se Cæcilius trib. pleb. appellasset. Nunquam, inquit, tacet, quem morbus tenet loquendi, tanquam ueternosum bibendi, atq; dormiendi: Quod si non conueniant, tum conuocari iubet. Ita est cupidus orationis, ut conducatur, qui auscultet. Itaq; auditis nō auscultatis tanquam pharmacopolam. Nam eius uerba audiuntur: uerum ei se nemo committat, si æger est. Idem Cato in eadem oratione eidē M. Cæ. trib.

reprehenduntur
a. o. sine cog
dare fuit

in morbus ex
no ocio petere
in somnium in
ex. g. ca. letar

Cæ. trib. pleb. utilitatem opprobans, nō loquēdi tantum, uerumetiā tacendi: Fruſto, inquit, panis conducī poteſt, uel uti taceat, uel uti loquatur. Neq; non merito **Homerus** unum ex omnibus **Therſitem** ἀμειροπῆ ἀκροτόμουρον appellabat: uerba illius multa, ἀκρομα ſtrepentium ſine modo graculorum ſimilia eſſe dicit. Quid enim eſt aliud ἀμειροπῆ ἐκδιῶα? **Eupolidis** quoq; uerſus de id genus hominibus conſignatiſſime factus eſt: λαλῆν ἄριſος ἀδύνατος τῆτος λέγειν. Quod **Salluſtius** noſter imitari uolens, loquax, inquit, magis quā facundus. Quis propter **Heſiodus** Poëtarum prudentiſſimus linguam non uulgandam, ſed recondendam eſſe dicit, perinde ut theſaurum. Eiusq; eſſe in promendo gratiam plurimam, ſi modeſta, & parca & modulata ſit:

Γλώσσης πῖ θηκυρὸς ἐν ἀνθρώποις ἐν ἄριſος
Φειδωλῆς, πλείων δὲ χεῖρις κατὰ μέτρον ἰούσης.

Epicarmium quoq; illud non inſcite ſe habet,
οὐ λέγειν δεινός, ἀλλὰ σγᾶν ἀδύνατος.

Ex quo proſecto ſumptum eſt, qui cum loqui non poſſet, tacere non poterat. **Phauorinum** ego audiui dicere uerſus iſtos **Euripidis**, ἀχαλινῶν σωματίων ἀνέμυτε ἀφροσύνας τὸ τίλος διſυχία. Non de ijs tantum factos accipi debere, qui impia, aut illicita dicerent, ſed uel maxime de hominibus quoq; poſſe dici ſtulta, & immodica blaterantibus, quorum lingua tam prodiga, infrenisq; ſit, ut fluat ſemper, & aſtuet colluione uerborum teterrima. Quod genus homines à Græcis ſignificantīſſimo uocabulo λάλος appellatos **Valerium Probum** grammatīcum illuſtram, ex familiari eius docto uiro comperi, **Salluſtianum** illud:

ſatis

Satis loquentiæ,
sapientiæ parū.

satis eloquentiæ, sapientiæ parum, breui antequam uita decederet, sic legere cœpisse, & sic à Sallustio relictum affirmasse, Satis loquentiæ, sapientiæ parum. Quod loquentia nouatori uerborum Sallustio maxime cōgrueret: Eloquentia cum insipientia minime conueniret. Huiusce modi autem loquacitatem, uerborumq; turbam magnitudine inani uastam facetissimus Poëta Aristophanes insigni bus uocabulis denotauit in his uersibus:

Ἀνθρώπων ἄφρων ἄνθρωπος ἀνδραδίοσομος
ἔχοντα ἄχάλινον ἀκρατὴς, ἀπύλωτον,
σῶμα πρὶ λάλειον, κωμωφικελέρημονα.

Locutaleij.
Linguaces.
Blaterones.

Neque minus insigniter ueteres quoque nostri, hoc genus homines in uerba prouectos, locutucios, & blaterones, & linguaces dixerunt.

Quòd uerba istæc Quadrigarij ex annali tertio ibi: Mille hominū occiditur, non licentia, neq; de poëtarum figura, sed ratione certa, & proba grammaticæ disciplinæ dicta sunt. CAP. XVI.

Mille hominū
occiditur.

Quadrigarius in III. annaliū ita scripsit: Ibi occiditur mille hominum: occiditur, inquit, non occiduntur. Item Lucilius in III. satyrarum,

Ad portam mille, à porta est exinde Salernum.

Mille inquit est, non mille sunt. Varro in XV III. rerum humanarum: Ad Romuli initium plus mille, & centum annorū est. Cato in I. originum: Inde est firmè mille passus. Mar. Cicero in V I. in Antonium: Itāne Ianus medius in L. Antonij clientela est? quis unquā in illo Iano inuentus est, qui L. Antonio mille nummūm ferret expensum? In his atque multis alijs, mille numero singulari dictum

etum est. Neq; hoc (ut quidam putant) uetustati concessum est, aut per figurarum concinnitatem admissum est, sed sic uidetur ratio poscere. Mille enim non pro eo ponitur, quod Græce χίλιοι dicitur, sed quod χιλιάς, & sicut una χιλιάς, & duæ χιλιάδες, ita unum mille, & duo milia, certa atque directa ratione dicitur. Quāobrem id quoq; recte, & probabiliter dici solitum, mille denarium in arca est, & mille equitum in exercitu est. Lucilius autem præterquam superius posui, alio quoq; in loco id manifestius demonstrat. Nam libro xv. ita dicit:

Hunc mille passum qui uicerit, atque duobus,
Campanus sonipes, succussor nullus sequetur.

Maiore in spatio, ac diuersus uidebitur ire.

Item alio libro x i.

Mille die nummum potes uno quæreere centum.

Mille passum dixit pro mille passibus, & uno mille nummum, pro unis mille nummis: aperteq; ostendit mille & uocabulum esse, & singulari numero dici, eiusq; pluralium esse nullia, & casum etiam capere ablatiuum, neq; ceteros casus requiri oportere, cum sint alia pleraq; uocabula, quæ in singulos tantum casus: quedam etiam, quæ in nullum inclinentur: quapropter nihil iam dubium est, quin M. Cicero in oratione quâ scripsit pro Milone, ita scriptum reliquerit: Ante fundum Clodij, quo in fundo, propter insanas illas substructiones, facile mille hominum uersabatur ualentium. Non uersabantur, quod in libris minus accuratis scriptum est. Alia enim ratione mille hominum, alia mille homines dicendum est.

Quanta

Quanta cum animi æquitate tolerauerit Socrates uxoris ingenium intractabile, atque inibi quod M. Varro in quadam satyra de officio mariti scripserit.

CAP. XVII.

Xanthippe.
Socratis patientia.

Xanthippe Socratis philosophi uxor, in crofa admouisse fuisse fertur, & iurgiosa. Irarumque & molestiarum muliebrium, per diem, perque noctem scatebat. Has eius intemperies in maritum Alcibiades demuratus, interrogauit Socratem, quenam ratio esset, cur mulierem tam acerbam domo non exigeret: Quoniam, inquit, Socrates, cum illam domi talem perpetior, insuesco & exerceor, ut caterorum quoque foris petulantiam, & iniuriam facilius feram. Secundum hanc sententiam quoque Varro in satyra Menippea, quam de officio mariti scripsit: Vitium, inquit, uxoris aut tollendum, aut ferendum est. Qui tollit uitium, uxorem commodiorem prestat: qui fert, sese meliorem facit. Hæc uerba Varronis tollere, & ferre, lepide quidem composita sunt: sed tollere, apparet dictum pro corrigere. Id etiam apparet, eiusmodi uitium uxoris si corrigi non possit, ferendum esse Varronem censuisse, quæ ferri scilicet à uiro honeste possunt. Vitia enim flagitijs leuiora sunt.

Quod M. Varro in libro de ratione uocabulorum XIII. L. Lælium magistrum suum περί επιμοσγίας nonnullorum uerborum falsa dixisse reprehendit, quod eisdem Var. in eodem libro furis επιμοσγίας falsam dicit.

CAP.

XVIII.

IN quartodecimo rerum diuinarum lib. M. Varro doctissimum tunc ciuitatis hominem L. Lælium errasse ostendit

ostendit, quod uocabulum græcum uetus traductum in linguam Romanam pro meraco, & quasi à se primitus latine fictum esset, resoluit in uoces latinas, ratione etymologica falsa. Verba ipsa super ea re Varronis posuimus: In quo Lælius noster literis ornatissimus memoria nostra errauit aliquoties. Nam aliquot uerborum antiquorum græcorum, perinde atque essent propria nostra, reddidit causas falsas. Non enim leporem dicimus (ut ait) quod est le^{Lepus.} uipes, sed quod est uocabulum antiquam græcum. Multa enim uetera illorum ignorantur, quod pro ijs, alijs nunc uocabulis utuntur, & illorum esse plerique igneant græcum, quod nunc nominant ^{ἄλινα}. Putcum esse, quod uocant ^{ῥῥίαι}: leporē, quod ^{λαγῶν} dicunt. In quo non modo Lælij ingenium non reprehendo, sed industriam laudo. Successum enim fortuna, experientia laus sequitur: Hæc Varro in primore libro scripsit, de ratione uocabulorum scitissime, de usu utriusque lingue peritissime, de ipso Lælio clementissime. Sed in posteriore eiusdem libri parte dicit, ^{Fur.} *furē* ex eo dictum, quod ueteres Rom. *furuum atrum* appellauerint, & *fures* per noctē, quæ *atra* sit, facilius *furentur*. Nonne sic uidetur Varro de *fure* errasse, tanquam Lælius de lepore? Nam quod græcis nunc ^{κλέπης}, dicitur, antiquiore græca lingua ^{φῦρ} est dictum. Hinc per affinitatem literarum, quæ ^{φῦρ} græce est, latine *fur*. Sed ea res fugerit ne tunc Varronis memoriam, an contra, aptius & coherentius putarit *furē* à *furuo*, id est nigro, appellari, in hac re de uiro tam excellentis doctrinæ non meum iudicium est.

Historia super libris Sibyllinis ac de Tarquinio Superbo rege.

C A P. XIX.

c In ant

Libri Sibyl-
lini.

IN antiquis annalibus memoria super libris Sibyllinis hæc prodita est: Anus hospita atq; incognita ad Tarquinium Superbum regem adiit, nouē libros strens, quos esse dicebat diuina oracula, eos uelle dixit uenūdarē. Tarquinius pretium percōtatus est. Mulier nimium atq; imensum poposcit. Rex quasi anus ætate desiperet, risit. Tum illa foculum coram eo cum igni apposuit, & treis libros ex nouē deurit, et ecquid reliquos sex an eodē pretio emere uellet, regē interrogauit. Sed enim Tarquinius id multo risit magis, dixitq; anum iam proculdubio delirare. Mulier ibidem statim treis libros alios exussit, atque idipsum denuo placide rogauit, treis reliquos eodem illo pretio emat. Tarquinius ore iam serio, atque attentiore animo fit, eam constantiam confidentianq; non insuper habendam intelligit, & libros treis reliquos mercatur nihilo minore pretio, quàm quod erat petiū pro omnibus. Sed eam mulierem tunc à Tarquinio digressam, postea nusquam loci uisam cōstitit. Libri tres in sacrariū cōditi, Sibyllini appellati. Ad eos quasi ad oraculum quindecim uiri adēunt, cum dij immortales publice consulendi sunt.

Quid geometræ dicant Græci, quibusq; omnia ista latinis uocabulis appellentur.

CAP.

XX.

Figurarum, quæ $\chi\eta\mu\alpha\tau\alpha$ geometræ appellant, generæ sunt duo, planum & solidum: hæc ipsi uocāt $\epsilon\pi\iota\pi\lambda\alpha\sigma\tau\omicron\nu\mu$ & $\sigma\epsilon\pi\epsilon\sigma\tau\omicron\nu\mu$. Planum est, quod in duas partes solum lineas habet, qua latum est, & qua longū: qualia sunt triquetra, & quadrata, que in arca fiunt sine altitudine. Solidum est, quando non longitudines modo, & latitudines planas

planas numeri linearum efficiunt, sed etiam extollunt altitudines, quales sunt ferme metæ trianguli, quas pyramides appellant, uel qualia sunt quadrata undiq; que ^{Pyramides.} ^{Cubus.} ^{Tessera.} $\kappa\upsilon\beta\omicron\varsigma$ illi, nos quadrantalia dicimus, $\kappa\upsilon\beta\omicron\varsigma$ enim est figura ex omni latere quadrata, quales sunt (inquit M. Varro) tesserae, quibus in alucolo luditur, ex quo ipse quoque appellatur $\kappa\upsilon\beta\omicron\iota$. In numeris etiam similiter $\kappa\upsilon\beta\omicron\varsigma$ dicitur, cum omne latus eiusdem numeri aequaliter in sese soluitur, sicuti fit cum ter terna ducitur. Atq; idem ipse numerus triplicatur. Huius numeri cubum Pythagoras uim habere lunaris circuli dixit, quod & luna orbem suum lustret septem & uiginti diebus, qui numerus ternio, qui graece ^{Ternio.} $\tau\rho\acute{\iota}\alpha\varsigma$, tantundem efficiat in cubo: Linea autem à nostris dicitur, quam $\chi\rho\alpha\mu\mu\eta\eta$ Graeci uocant. Eam M. Varro ita definit: Linea est (inquit) longitudo quaedam sine latitudine & altitudine. ^{Linea.} $\epsilon\upsilon\kappa\lambda\acute{\iota}\sigma\iota\varsigma$ autem breuius, praetermissa altitudine: $\chi\rho\alpha\mu\mu\eta$ est (inquit) $\mu\acute{\iota}\kappa\omicron\varsigma$ $\delta\alpha\pi\lambda\alpha\tau\acute{\iota}\varsigma$, quod exprimere uno latine uerbo non queas, nisi audeas dicere illatabile.

Quod Iulius Higinus affirmatissime contendit legisse se librum P. Vergilij domesticum, in quo scriptum esset, Et ora Tristia tentantum sensu torquebit amaror. Non, quod uulgus legeret, sensu torquebit amaro.

CAP.

XXI.

Versus istos ex Georgicis Vergilij plerique omnes sic legunt:

At sapor indicium faciet manifestus, & ora

Tristia tentantum sensu torquebit amaro.

Higinus autem nō hercle ignobilis grammaticus in commentarijs,

c 2

mentarijs,

mentarijs, quæ in Vergiliū fecit, cōfirmat & perseuerat, non hoc à Vergilio relictum: sed quod ipse inuenerit in libro, qui fuerat ex domo atq; familia Vergilij: & ora Tristia tentantū sensu torquebit amaror. Neq; id soli Higino, sed doctis quibusdā etiam uiris cōplacitum: quoniā uideatur absurde dici, sapor sensu amaro torquet: cum ipse (inquiunt) sapor sensus sit, nō alium in semetipso sensum habeat, ac perinde sit quasi dicatur, sensus sensu amaro torquet. Sed enim cum Phauorino Higini commentarium legissem, atq; ei statim displicita esset insolentia & insuasitas amaroris, Iouem lapidem, inquit (quod sanctissimum iusiurandū est habitum) paratus sum ego iurare, Vergilium hoc nunquam scripsisse. Sed Higinum ego dicere uerum arbitror. Non enim primus finxit hoc uerbum Vergilius insolenter, sed in carminibus Lucretij inuentū non est aspernatus, autoritate poëtæ ingenio & faciūdia præcellentis. Verba ex quarto Lucretij hæc sunt:

Amaror.

Prouēbium.

Iouem lapidem iurare.

Deniq; in os falsi uenit humor sæpe saporis,
Cum mare uersamur propter, dilutaq; contra
Cum tuimur misceri absynthia, tangit amaror.

Non uerba autem sola, sed uersus propè totos, & locos quoq; Lucretij plurimos sectatū esse Vergiliū uidemus.

An qui causas defendit, recte latineq; dicat superesse id quod defendit, & superesse proprie quid sit.

CAP. XXII.

IRroborauit, inueterauitq; falsa atq; aliena uerbi significatio, quod dicitur, hic illi superest, cum dicendū est, Aduocatū esse quem cupiā, causamq; eius defendere: atq; id dicitur non in compitis tantū, neq; in plebe uulgaria, sed in

sed in foro & in comitio apud tribunalia. Qui integre autem locuti sunt magnā partem superesse, ita dixerunt, ^{Superesse.} ut eo uerbo significarēt superfluere, & superuacare, atq; esse supra necessarium modum. Itaque M. Varro in Satyra, quæ inscripta est: Nescis quid uesper serus uehat, superfuisse dicit immodice & intempestiue fuisse. Verba ex eo libro hæc sunt: In conuiuio legi nec omnia debent, & ea potissimum quæ simul sunt Ciouentī, & delectent potius, ut id quoque uideatur non superfuisse. Memini ego prætoris docti hominis tribunali me fortè assistere, atque ibi aduocatum non incelebrem sic postulare, ut quam causam diceret, remq; quæ agebatur, non attingeret. Tunc prætorem ei cuius res erat, dixisse aduocatum eum non habere: & cum is qui uerba faciebat, reclamasset, ego illi uir clariss. supersum, respondisse prætorem festiuiter: Tu planè superes, non ades. M. autem Cicero in libro qui inscriptus est de iure ciuili in artem redigendo, uerba hæc posuit: Nec uero scientia iuris maioribus suis Q. Helius Tubero defuit, doctrina etiam superfuit: In quo loco superfuit, significare uidetur supra fuit & præstitit, superauitq; maiores suos doctrina sua superfluenti, tum & nimis abundanti. Disciplinas enim Tubero Stoicas & dialecticas percalluerat. In libro quoq; de republica secūdo, idipsum uerbum Cicronis non tenere transeundū. Verba ex eo libro hæc sunt: Non grauarer Leli, nisi & hos uelle putarem, & ipse cuperem te quoque aliquam partem huius nostri sermonis attingere: præsertim cum heri dixeris, te nobis etiam superfuturum: uerum si id quidem fieri nō potest, ne desis, omnes te rogamus. Exquisite igitur

*M. Cicero h. de iure
ciuili in artem
redigendo scripsit*

tur & comperte Iulius Paulus dicebat, homo in nostra memoria doctissimus, superesse non simplici ratione dici tam latine quam græce. Græcos enim πλεῖνον etiam in utraq; parte ponere, uel quod superuacuum esset, ac nō necessariū, uel quod abundans nimis & affluens, & exuperans. Sic quoq; nostros ueteres superesse aliās dixisse, pro superfluenti & superuacuo, neque admodum necessario, ita ut supra posuimus Varronem dicere. Aliās ita ut Cicero dixit, pro eo quod copia quidem & facultate cæteris anteiret: tum supra modum, tum & largius prolixiusq; flueret quam esset satis. Qui dicit ergo se superesse ei, quem defendit, nihil istorū uult dicere, sed nescio quid aliud indictum inscitumq; dicit. At ne Vergilij quidem poterit autoritate uti, qui in Georgicis ita scripsit:

Primus ego in patriam mecum modo uita superfit.

Hoc enim in loco Vergilius ἀνεπίστων uerbo usus uideatur, quod superfit dixit pro longinquius, diutiusq; adsit. Illud contra eiusdem Vergilij est aliquanto probabilius:

Florentesq; secant herbas, fluuiosq; ministrant,

Farrasq; ne blando nequeant superesse labori.

Significat enim supra laborē esse, neq; opprimi à labore.

An autem superesse dixerint ueteres pro restare, & præficiendæ rei adesse, quærebamus. Nam Sallustius in signi-

Superare.

ficatione ista non superesse, sed superare dicit. Verba eius in Iugurtha: Is plerunq; à rege exercitum ductare, & omneis res exequi solitus erat, quæ Iugurthæ fessio, aut maioribus astricto superauerant. Sed inuenimus in tertio Ennij annalium in hoc uersu:

Inde sibi memorat unum superesse laborem:

Id est

Id est reliquum esse & restare. Quod quidē diuise pronuntiantum est, non ut una pars orationis esse uideatur, sed duæ. Cicero autem in 11. Antonianarū, quod est reliquum, non superesse, sed restare dicit. Præter hæc superesse inuenimus dictum pro superstitem esse. Ita enim scriptum est in libro epistolarū M. Ciceronis ad L. Plancum, & in epistola M. Asinij Pollionis ad Ciceronem uerbis his: Nam neq; deesse reip. uolo, neq; superesse. Per quod significat, si respublica emoriatur & pereat, nolle se uiuere. In Plauti autem Asinaria manifestius id ipsum scriptum est in his uerbis, quæ sunt eius comœdiæ prima:

Sicut tuum uis unicum gnatum tu.

Superesse uitæ sospitem, & superstitem.

Cauenda igitur est non improprietas sola uerbi, sed etiam prauitas omnis, si quis se nunc senior aduocatus adolescenti superesse dicat.

Quis fuerit Papyrius Prætextatus, quæ ueritatis causa cognomēti sit, historiaq; ista omnis super eodē Papyrio cognitu iucūda. CAP. XXIII.

Historia de Papyrio prætextato dicta scripta est à Papyrio, Catone in oratione, qua usus est ad milites contra Galban, cum multa quidem uenustate atq; luce, ac mundicia uerborum. Ea Catonis uerba huic prorsus commentario indidisset, si libri copia fuisset id temporis, cum hæc dictabam. Quod si non uirtutes dignitatesq; uerborum, sed rem ipsam scire quæris, res fermè ad hunc modū est: Mos antea senatoribus Romæ fuit, in curiam cum prætextatis filijs introire. Tamen cum in senatu res maior quæpiam consultata, eaq; in diem posterū prolata est: pla

c + cuiq;

cuitq; ut eam rem, super qua traclauissent, ne quis enun-
tiaret prius quam decreta esset. Mater Papyrij pueri, qui
cū parente suo in curia fuerat, percontata est filiū, quid=
nam in senatu patres egissent. Puer respondit tacendum
esse, neque id dici licere. Mulier fit audiendi cupidior se-
cretum rei: & silentium pueri, animumq; eius ad inqui-
rendū euerberat. **Macro.Sat.** **lib. 1. cap. 6.** *Quærit igitur compressius, uiolētiusq;*

**Tum puer matre urgente, lepidi atque festiui mendacij
consilium capit: Actum in senatu dixit utrum uideretur
utilius, exq; republica esse, unus ne ut duas uxores habe-
ret, an ut una apud duos nupta esset. Hoc illa ut audiuit,
animus cōpauescit, nemo trepidans egreditur, ad ceteras
matronas peruenit. Ad senatum postridie matrum fami-
liās caterua lachrymātes atq; obsecrantes orant, una po-
tius ut duobus nupta fieret, quam ut uni duæ. Senatores
ingredientes curiam, quæ illa mulierum intemperies, &
quid sibi postulatio illa uellet, mirabātur. Puer Papyrius
in medium curiæ progressus, quid mater audire insitisset,
quid ipse matri dixisset, rem sicuti fuerat, denarrat. Sena-
tus fidem atq; ingenium pueri exosculatur. Consultum fa-
cit, uti posthac pueri cū patribus in curiam ne introeant,
nisi ille unus Papyrius. Atq; puero postea cognomentum
honoris gratia inditum Prætextatus, ob tacendi loquen-
diq; in ætate prætextata prudentiam.**

Prætextatus.

Tria epigrammata trium ueterum poetarum,
Næuij, Plauti, Pacuij, quæ facta ab ipsis eorum
sepulchris incisa sunt. **CAP. XXIIII.**

Trium poetarum illustrium epigrammata Cn. Næuij,
Plauti, M. Pacuij, quæ ipsi fecerunt, & incidenda
suo

fuò sepulchro reliquerunt, nobilitatis eorum gratia, & uenustatis, scribenda in his commentarijs esse duxi. Epigramma Næuij plenum superbiæ Campanæ, quod testimonium esse iustum potuisset, nisi ab ipso dictum esset:

Immortales mortales si foret fās flere,
Flerent diuæ comœnæ Næuium pœtam.

Næuij epi-
gramma.

Itaq; postquam est Orchio traditus thesauro,

Obliti sunt Romæ lingua Latina loquier.

Epigramma Plauti, quod dubitasset modo an Plauti foret, nisi à Marco Varrone positum esset in libro de pœntis primo:

Postquam est morte captus Plautus,
Comœdia luget, scena est deserta:
Deinde risus, ludus, iocusq; & numeri,
Innumeri simul omnes collachrymarunt.

Plauti epi-
gramma.

Epigramma Pacuij uerecundissimum, & purissimum, dignumq; eius elegantissima grauitate:

Adolescens, tuncetsi properas, hoc te saxum rogat,
Vt se aspicias: deinde quod scriptum est, legas.

Hic sunt pœtæ Pacuij Marci sita

Ossa, hoc uolebam nescius ne esses. uale.

Pacuij epi-
gramma.

Quibus uerbis M. Varro inducias definierit, quæsitumq; inibi curiosius quænam ratio sit uocabuli induciarum.

CAP. XXV.

DVobis modis M. Varro in libro humanarum, qui Induciæ est de bello & pace, induciæ quid sint definit: Induciæ (inquit) sunt pax castrensis paucorum dierum. Item alio in loco: Induciæ (inquit) sunt belli feriæ. Sed le-

c s pide

pide magis atq; iucundæ breuitatis utraq; definitio, quàm
 plena aut proba esse uidetur. Nam neque pax est indu-
 ciæ: bellum enim manet, pugna cessat. Neque in solis ca-
 stris, neq; paucorum tantum dierum induciæ sunt. Quid
 enim dicemus, si inducijs in mensium aliquot factis, ca-
 stris cōcedatur, non ne tum quoq; induciæ sunt? Aut rur-
 sus quid esse id dicemus, quod in primo annalium Qua-
 drigarij scriptum est, C. Pontium Samnitum à dictatore
 Romano sex horarum inducias postulasse, si induciæ pau-
 corum tantum dierum appellandæ sunt? Belli autem ferias
 festiue magis dixit quàm aperte atq; definite. Græci au-
 tem significantius consignantijsq; cessationem istam pu-
 gnæ pactitiam, ἐκχεστίαξ dixerunt, exempta una litera
 sonitus uasioris, & subiuncta lenioris. Nam quod eo
 tempore nō pugnetur, & manus cohibeantur, ἐκχεστίαξ
 appellarunt. Sed profecto non id fuit Varroni negotium,
 ut inducias superstitione definiret, & legibus rationi-
 busq; omnibus definitionum inseruiret. Satis enim uisum
 est, eiusmodi facere demonstrationem: Quod genus Græ-
 ci τῦπος magis & ὑπογραφήξ, quàm ὀρισμός uocant. In-
 duciarum autem uocabulum, qua sit ratione factum, id
 diu est quod querimus. Sed ex multis quæ iam audiui-
 mus uel legimus, probabilius id quod dicam uidetur: Inducias
 sic dictas arbitratur, quasi tu dicas inde uti iam. Pactum
 induciarum eiusmodi est, ut in diem certum non fugne-
 tur, nihilq; incommodi detur: sed ex eo die postea uti iam
 omnia belli iure agantur. Quod dicitur dies certus præfi-
 nitus, pactumq; fit, ut ante eum diem ne pugnetur, atque
 is dies ubi uenit, inde uti iam pugnetur. Idcirco ex ijs
 quibus

quibus dixi uocibus, quasi per quendam coitum & conpulam, nomen induciarum connexum est. Aurelius autem Opilius in primo librorum, quos Musarum inscripsit: Induciæ (inquit) dicuntur, cum hostes inter sese utriusque utroque alteri ad alteros impune, & sine pugna incunt. Inde ab eo (inquit) nomen esse factum uidetur, quasi iniatus atque introitus. Hoc ab Aurelio scriptum propterea non præterij, ne cui harum noctium æmulo, eo tantum nomine elegantius id uideretur, tanquam id nos originem uerbi requirentes, fugisset.

Quem in modum mihi Taurus philosophus responderit percontanti, an sapiens irasceretur.

CAP. XXVI.

Interrogavi in diatriba Taurum, an sapiens irasceretur: Dabat enim sæpe post quotidianas lectiones querendi quod quis uellet potestatem. Is cum grauitate & copiose de morbo affectu uel iræ differuisset, quæ & in ueterum libris, & in ipsis commentarijs exposita sunt, conuertitur ad me qui interrogaueram: Et hæc ego (inquit) super irascendo sentio. Sed & quid Plutarchus noster uir doctissimus ac prudentissimus senserit, non ab re est, ut id quoque audias: Plutarchus (inquit) seruo suo nequam homini & contumaci, sed libris disputationibusque philosophiæ aures imbutas habenti, tunicam detrahi ob nescio quod delictum, cædi que cum loro iussit: coeperat uerberari, obloquebatur, non meruisse ut uapularet, nihil mali, nihil sceleris admisisse. Postremo uociferari inter uapulandum incipit, neque iam querimonias aut gemitus ciulatusque facere, sed uerba serua & obiurgatoria. Non ita esse Plutarchum,

chum, ut diceret philosophum irasci turpe esse, sæpe cum de malo iræ disertauisse, librum quoque τὸν ἀσπρῶτα pulcherrimum conscripsisse. Is omnibus, quæ in eo libro scripta sunt, nequaquam conuenire, quod prouoluitus effususq; in iram plurimis se plagis multaret. Tum Flutarchus lente & leniter, quid autem, inquit, uerbero, nunc ego tibi irasci uideor, ex uultu ne meo, an ex uoce, an ex colore, an etiam ex uerbis correptum esse me ira intelligis? Mihi quidem neq; oculi (opinor) iruces sunt, neq; os turbidum, neq; immuniter clamo, neq; in spumam ruborem uel efferuesco, neque pudenda dico, aut pœnitenda, neque omnino trepido ira, & gestio: hæc enim omnia, si ignoras, signa esse irarum solet: & simul ad eum, qui cædebat, conuersus, interim inquit, dum ego atq; hic disputamus, hoc tu age. Summa autem totius sententiæ Tauri hæc fuit, non idem esse existimauit ἀσπρῶτα καὶ ἀναληστία. Aliudq; esse non iracundum animum, aliud ἀνάληστον καὶ ἀναίδηστον. Nam aliorum omnium, quos Latini philosophi affectus, uel affectiones, Græci πάθη appellant, ita huius quoque motus animi, qui cum est ulciscendi causa scuior, ita dicitur, non priuationem esse utilem censuit, quam Græci σίγησιν dicunt, sed mediocritatem, quam μετριότητα illi appellant.

A. gellij

A. G E L L I N O C T I
 V M A T T I C A R V M C O M M E N =
 T A R I I . L I B E R I I .

Quo genere solitus sit philosophus Socrates exercere patientiam corporis, deq; eiusdem uiri patientia.

C A P . I .

I N T E R labores uoluntarios & ex- ^{Socratis patien}
 ercitia corporis, ad fortuitas patientie ^{tia.}
 uices, firmamentum id quoque accepimus Socratem facere insueuisse: Stare solitus Socrates dicitur pertinaci statu per dius atque pernox; à summo lucis ortu ad solem alterum orientem inconniuens, immobilis, iisdem in uestigijs, & ore atque oculis eundem in locum directis cogitabundus, tanquam quodam secessu mentis, atque animi factus à corpore. Quam rem cum Phauorinus de fortitudine eius uiri, ut pleraq; differens attigisset, Πωλάκῃς, inquit, ἔξ ἡλίου ἕως ἡλίου ἰσῆκε ἀσπράξῃσιν τοῦ πρῶτον. Temperantia quoque cum fuisse tanta traditum est, ut omnia serè uitæ suæ tempora à ualetudine inoffensa uixerit. In illius etiam pestilentiae uastitate, quæ in bello Peloponnesiaco in primis ipsam Atheniensium ciuitatem internechino genere morbi depopulata est, his parcendi moderandiq; rationibus dicitur & à uoluptatum labe cauisse, & salubritates corporis retinuisse, ut nequaquam fuerit communi omnium cladi obnoxius.

Quæ ratio obseruatioq; officiorum esse debeat inter patres filiosq; in discumbendo sedendoq;
 atq;

atq; in id genus rebus, domi forisq; si filij magistratus sunt & patres priuati, superq; ea re Tauri philosophi dissertatio, & exemplum ex historia Romana petitum.

CAP. II.

AD philosophum Taurum Athenas, uisendi cognoscendiq; eius gratia, uenerat uir Cl. p̄sēs Cretæ prouinciæ, & cum eo simul eiusdem p̄sidis pater. Taurus sectatoribus commodum dimissis, sedebat pro cubiculi sui foribus: & cum assistentibus nobis sermocinabatur, introiuit prouinciæ p̄sēs, & cum eo pater. Assurrexit placide Taurus, & post mutuam salutationē resedit. Alata mox una sella est, quæ in promptu erat: atq; dū aliæ promebatur, apposita est. Inuitauit Taurus patrem p̄sidis ut sederet. Atq; ille ait: Sedcat hic potius, qui po. Ro. magistratus est. Absq; p̄iudicio, inquit Taurus, tu interea sede, dum inspicimus querimusq; utrum conueniat te ne potius sedere, qui pater es, an filium qui magistratus est. Et cum pater assedisset, appositumq; esset aliud filio quoq; eius sedile, uerba super ea re Taurus facit cum summa (dij boni) honorum atq; officiorū perp̄satione. Eorum uerborū sententia hæc fuit: In publicis locis, atq; muneribus, atque actionibus patrum iura, cum filiorum qui in magistratu sunt, potestatibus collata interquiescere paululum & conuiuere. Sed cum extra rempublicam in domestica re atque uita sedeat, ambuletur, in cōuiuio quoque familiari discumbatur, tum inter filium magistratum, & patrem priuatum publicos honores cessare, naturales & genuinos exoriri. Hoc igitur, inquit, quod ad me uenistis, quod colloquimur nunc, quod de officijs disceptamus,

Filiorum in patris officium.

sceptamus, priuata actio est. Itaque utere apud me ijs honoribus prius, quibus domi quoque nostræ te uti priorem decet. Hæc atque alia in eandem sententiam Taurus grauius simul, & comiter disseruit. Quid autem super huiusmodi patris, atque filij officio apud Claudium legimus, non ab re uisum est, ut ascriberemus. Posuimus igitur uerba ipsa Quadrigarij ex annali eius VI. transscripta: Deinde facti consules Sempronius Gracchus iterum, Q. Fabius Maximus filius eius, qui priore anno erat cōsul, ei consuli pater proconsul obuiam in equo uehens uenit. Neque descendere uoluit, quod pater erat: & quod inter eos sciebant maxima concordia conuenire, lictores non ausi sunt descendere iubere. Vbi iuxta uenit, tum consul ait descendere iube: quod posteaquam licitor ille qui apparebat, cito intellexit, Maximum proconsulem descendere iussit. Fabius imperio parct, & filium collaudauit, cum imperium quod populi esset, retineret.

Qua ratione uerbis quibusdam, uocabulisq; ueteres immiserunt h, literæ spiritum.

CAP.

III.

H Litera, siue illam spiritum magis quàm literam dici oportet, inscrebant eam ueteres nostri plerisque uocibus uerborum firmandis roborandisq; ut sonus eorum esset uiridior uegetiorq;. Atque id uidentur fecisse studio, & exemplo linguæ Atticæ. Satis notum est Atticos ἠχούρ ἰσούρ, multa itidem alia, citra morem gentium Græciæ ceterarum, inspirantis primæ literæ dixisse. Sic lachrymas, sic sepulchrum, sic ahenum, sic uehemens, sic inchoare, sic helluari, sic hallucinari, sic honera, sic honustum.

H litera.

Vide Cælium lib. 7. cap. 11.
Lachrymæ.
Sepulchrum.
Ahenum.
Vehemens.
Inchoare.
Helluari.
Hallucinari.
Honera.
Honustum.

stum

stum dixerunt. In his enim uerbis omnibus litera, seu spiritus istius nulla ratio uisa est, nisi ut firmitas, & uigor uocis, quasi quibusdam neruis additis intenderetur. Sed quoniam aheni quoque exemplo usi sumus, uenit nobis in memoriam, fidum optatumq; multi nominis Romæ grammaticum ostendisse mihi librum Aeneidos secundum mirandæ uetustatis, emptū in sigillarijs xx. aureis, quem ipsius Vergilij fuisse credebat, in quo duo isti uersus cum ita scripti forent,

Vestibulum ante ipsum, primoq; in limine Pyrrhus,
Exultat telis, & luce coruscus aëna,

Additam supra uidimus h literam, & ahenam factum. Sic in illo quoque Vergilij uersu in optimis libris scriptum inuenimus:

Aut folijs undam tepidi diffumat aheni.

Quam ob causam C. Bassus genus quoddam iudicij diuinationē appellari scripsit. Et quā aliam causam esse eius uocabuli dixerūt. CAP. IIII.

Cum de constituēdo accusatore queritur, iudiciumq; super ea redditur, cuiam potissimū ex duobus pluribus uel accusatio subscriptio uel in reum permittatur, ea res atque iudicium cognitio, diuinatio appellatur. Id uocabulum quam ob causam ita factum sit, queri solet. C. Bassus in tertio librorum, quos de origine uocabulorū composuit: Diuinatio, inquit, iudicium appellatur, quoniam diuinare quodammodo iudicem oporteat, quam sententiam sese ferre par sit. Nimis quidem est in uerbis C. Bassi ratio imperfecta, uel magis inops et iciuna. Sed uidetur cum significare

Diuinatio.

significare uelle, idcirco dici diuinationem, quòd in alijs quidem causis iudex ea quæ dicit, quæq; argumentis uel te subus demonstrata sunt, sequi solet. In hac autè re, cum eligendus accusator est, parua admodum & exilia sunt, quibus moueri iudex possit, & propterea quinam magis ad accusandum idoneus sit, quasi diuinandum est: Hæc Bassus. Sed alij quidem diuinationem esse appellatam putant, quoniam cum accusator & reus duæ res quasi cognatæ coniunctæq; sint, neque utra sine altera constare possit, in hoc tamen genere causæ reus quidè iam est, sed accusator nondum est, & idcirco quod adhuc usq; deest & latet, diuinatione supplendum est, quisnam sit accusator futurus.

Quàm lepide designateq; dixerit Phauorinus philosophus, quid inter sit inter Platonis & Lysia orationem.

CAP. V.

Phauorinus de Lysia & Platone solitus est dicere: Plato.
Lysias.
Si ex Platonis, inquit, oratione uerbum aliquod de-
mas nutes ue, atq; id commodissime facias, de elegantia
tantum detraxeris: si ex Lysia, de sententia,

Quibus uerbis ignauiter, & abiecte Vergilius
usus esse dicatur, & quid ijs qui improbe dicunt,
respondeatur.

CAP. VI.

Nonnulli grammatici ætatis superioris, in quibus est Anneus Cor-
nutus.
Cornutus Anneus, haud sanè indocti, neque igno-
biles, qui commentaria in Vergilium composuerunt, re-
prehendunt, quasi incuriose & abiecte uerbum positum
in his uersibus:

Candida succinctam latrantibus inguina monstris Ætloga sexta.
d Dulichias

Dulichias uexasse rates, & gurgite in alto
 Ab timidos nautas canibus lacerasse marinis.

Vexasse enim putant uerbum esse leue, & tenuis ac par-
 ui incommodi, nec tantæ atrocitati congruere, cum homi-
 nes repente à belua immansissima rapti laniatiq; sint. Item
 aliud huiusmodi reprehendunt:

Omnia iam uulgata, quis aut Eurystea durum,
 Illaudati nescit Busiridis aras?

Illaudati parum idoneum esse uerbum dicunt, neq; id sa-
 tis esse ad faciendam scelerati hominis detestationem, qui
 quod hospites omnium gentium immolare solitus fuit, non
 laude indignus, sed detestatione, execrationeq; totius ge-
 neris humani dignus esset.

Item aliud uerbum culpauerunt:

Per tunicam squalentem auro latus haurit apertum.
 Tanquam non cõuenerit dicere, auro squalentẽ, quoniam
 nitoribus splendoribusq; auri squaloris illuuias sit con-
 traria. Sed de uerbo uexasse ita responderi posse credo:
 Vexasse graue uerbum est: factumq; ab eo uidetur, quod
 est uehere, in quo inest iam uis quædam alieni arbitrij.
 Non enim sui potes est, qui uehitur. Vexare autem, quod
 ex eo inclinatum est, ui atq; motu proculdubio inclinatum
 est: Nam qui fertur & raptatur, atq; huc atq; illuc di-
 strahitur, is uexari proprie dicitur: sicuti taxare pressius
 crebriusq; est, quàm tangere: unde proculdubio id incli-
 natum est: & iactare multo fusius largiusq; est, quàm iace-
 re: id unde uerbum tractatum est: & quassare, quàm qua-
 tere grauius uolentiusq; est. Non igitur quia uulgo dici so-
 let, uexatum esse quæ fumo, aut ueto, aut puluere, propterea
 debet

Uehere.
 Vexare.

Taxare.
 Tangere.

Iactare.
 Iacere.
 Quassare.
 Quatere.

debet uis uera atq; natura uerbi deperire, quæ à ueteribus (qui proprie atq; signate locuti sunt, ita ut decuit) cōseruata est. M. Catonis uerba sunt ex oratione quam de Achæis scripsit: Cumq; Annibal terrā Italiā laceraret atq; uexaret: Vexatam Italiā dixit Cato ab Annibale, quādo nullum calamitatis, aut sæuitiæ, aut immanitatis genus reperiri queat, quod eo tēpore Italia non perpeffa sit. M. Tulij in Verrem: Quæ ab isto sic spoliata atque direpta est ut non ab hoste aliquo, qui tamen in bello religionem, et consuetudinis iura retincret, sed ut à barbaris prædonibus uexata esse uideatur. De illaudato autem duo uidētur Illaudatos. respondere non posse: Vnum est eiusmodi: Nemo quisquam tam effers est moribus, quin faciat aut dicat nonnunquam aliquid, quod laudari queat: unde hic antiquissimus uersuum uice prouerbij celebratus est:

Πολέκι κῆ κήρωσθ' ἀνὶρ μάλα καίρερ ἔπειρ.

Sed cum qui omni re atq; omni tēpore laudi uacat, is ille laudatus est, isq; omniū pessimus deterrimusq; est: sicuti omnis culpæ priuatio, inculpatū facit. Inculpatus autē instar Inculpatos. est absolutæ uirtutis. Illaudatus igitur quoq; finis est extreme malitiæ. Itaq; Homerus nō uirtutibus appellandis, sed uitij detrahēdis laudare ampliter solet. hoc enim est:

Ἡὺδα μένδς ἀμύμων.

Et

Τῶδ' ἔκ ἀκρονίε πῆϊέδω.

Et item illud:

Ἐνθ' ἔκ ἀρ ἕβριζοντα ἴσθις ἀγαμίμωνα Ἰλιον.

Οὐδὲ καταπῶσαντ' ἔσθ' ἔκ ἐβέδωντα μάχεσθ'.

Epicurus quoque simili modo maximam uoluptatem, de tractionem, priuationemq; omnis doloris definiuit his uerbis: ὀρος τοῦ ἀλγῶνός ἐπιείρεσι. Eadem ratione idem

d 2 Vergil

Inamabilis. Vergilius inamabilem dixit Stygiam paludem. Nam sicut illaudatum $\alpha\sigma\tau\alpha$ laudis $\sigma\iota\epsilon\sigma\tau\eta\varsigma$, ita inamabilem $\alpha\sigma\tau\alpha$ amoris $\sigma\iota\epsilon\sigma\tau\eta\varsigma$ detestatus est. Altero modo illaudatus ita defenditur. **Laudare.** Laudare significat prisca lingua nominare appellareq; : sic in actionibus autem ciuilibus laudari id dicitur, quod est nominari. Illaudatus enim est quasi illaudabilis, qui neq; mentione, aut memoria ulla dignus, neq; unquā nominandus est. Sicuti quondam à cominuni consilio Asiae decretum est, uti nomen eius qui templum Dianæ Ephesiae incenderat, ne quis ullo tempore nominaret. Tertium restat ex *ys*, quæ reprehensa sunt, quod tunicam squalentem auro dixit. Id autem significat copiam, densitatemq;

Squalere. auri in squamarum speciem intexti. Squalere enim dictum est à squamarum crebritate asperitateq;, quæ in serpentium pisciumq; corijs usuntur. Quam rem alij, & hic quidem poeta locis aliquot demonstrat:

- Quem pellis inquit, ahenis

In plumā squanus auro cōserta tegebat. Et alio loco:

Iamq; adeo rutilum thoraca indutus ahenis

Horrebat squamis.

Accius in Pelopidis ita scribit : Eius serpētis squama squa lido auro, & purpura prætextæ. Quicquid igitur nimis inculcatum obsitumq; aliqua re erat, & incuteret uisentibus facie noua horrorē, id squalere dicebatur : sic in corporibus inculcis squamosisq; alta cōgerie sordiu, squalor appellabatur. Cuius significationis multo assiduoq; usu totum id uerbū ita contaminatū est, ut iam squalor de re alia nulla, quàm de solis inquinamentis dici cœperit.

De officio erga parentes liberorum, deq; ea re
ex phil

ex philosophiæ libris, in quibus scriptum quæsitum est, an semper in omnibus patris iussis obsequendum sit.

CAP. VII.

Quari solitum est in philosophorū disceptationibus, Officia filiorū
in patres.
an semper inq; omnibus iussis patri parendum sit. Super ea re Græci, nostriq; qui de officijs scripserunt, tres sententias esse, quæ spectandæ considerandæq; sint tradiderunt, easq; subtilissime dijudicauerunt. Earum una est: Omnibus quæ pater imperat, parendum. Altera est: In quibusdam parendum, quibusdam non obsequendum. Tertia est: Nihil necessum esse patri obsequi, & parère. Hæc sententia quoniã primore aspectu nimis infamis est, super ea quæ prius dicta sunt dicemus: Aut recte, inquit, imperat pater, aut perperam: Si recte imperat, non quia imperat parendū, quoniã id fieri ius est, faciendū est: si perperam, nequaquã scilicet faciendū, quod fieri nō oportet. Deinde ita cōcludunt: nunquam est igitur patri parendum, quæ imperat. Sed neq; istam sententiã probari accipimus. Argutiola quippe hæc (sicuti mox ostēdemus) friuola & inanis est. Neq; autē illa (quã primo in loco diximus) uera & proba uideri potest, omnia esse, quæ pater iusserit, parendū. Quid enim si proditiōe patriæ, si matris necē, si alia quædã imperarit turpia aut impia? Media igitur sentētia optima atq; tutissima uisa est: Quædã esse parendū, quædam non obsequendū. Sed ea tamē, quæ obsequi non oportet, leniter & uerecūde, ac sine detestatione nimia, sine opprobatione acerba reprehensionis declināda sensim & relinquēda esse dicūt, quàm respuēda. Conclusio uero illa, qua colligitur (sicuti supra dictū est)

nihil patri parendum, imperfecta est, refutariq; ac dilui sic potest: Omnia quæ in rebus humanis fiunt (ut docti censuerunt) aut honesta sunt, aut turpia. Quæ sua vi recta aut honesta sunt, ut fidem colere, ut patriam defendere, ut amicos diligere, ea fieri oportet, siue imperet pater, siue non imperet. Sed quæ his contraria, quæq; turpia, & omnino iniqua sunt, ea ne si imperet quidem. Quæ uero in medio sunt, & à Græcis tum ἀδίκονα, tum μέγα ἀπέλλανται: ut in militiam ire, rus colere, honores capessere, causas defendere, uxorem ducere, uti iussum proficisci, ut accersitum uenire: quoniam & hæc & his similia per sese ipsa neque inhonesta sunt, neque turpia: sed perinde ut à nobis aguntur, ita ipsis actionibus aut probanda fiunt, aut reprehendenda. Propterea in eisdem omnium rerum generibus, patri parendum esse censent, ueluti si uxorem ducere imperet, aut causas pro reis dicere. Quod enim utrunque in genere ipso, per sese neque honestum, neque turpe est, idcirco si pater iubeat obsequendum est. Sed enim si imperet uxorem ducere, infamem, propudiosam, criminiosam: aut pro reo Catilina aliquo, aut C. Bibulo, aut P. Clodio causam dicere, non scilicet parendum: quoniam accedente aliquo turpitudinis numero, desinunt esse per sese hæc media atq; indifferentia. Non ergo integra est propositio dicenda, aut honesta sunt, quæ imperat pater, aut turpia. Neque ὕψις ὑμῶν δειξέτω μὲν οὖν uideri potest. Deest enim disjunctioni isti tertium: aut neq; honesta sunt, neq; turpia: quod si additur, potest ita concludi: Nonnunquam est igitur patri parendum.

Quod

Quòd parum æqua reprehensio Epicuri à Plutarcho peracta sit in syllogismi disciplina.

CAP.

VIII.

Plutarcho secundo librorum, quos de Homero composuit, imperfecte atq; præpostere atq; inscite syllogismo esse usum Epicurum dicit. Verbaq; ipsa Epicuri ponit: ὁ θάνατος ἔστιν πρὸς ἡμᾶς, τὸ δὲ διαλυθῆναι ἀναδιψῆ, τὸ δὲ ἀναδιψῆν ἔστιν πρὸς ἡμᾶς. Nam prætermisit (inquit) quod in prima parte sumere debuit: ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διαλύσις. Tum deinde autem ipso quod omiserat quasi posito concessioq; ad confirmandum aliud utitur.

Progredi autē hic (inquit) syllogismus nisi illo prius posito, non potest. Vere hoc quidē Plutarcho de forma & ordine syllogismū scripsit. Nam si (ut in disciplinis traditur) ita colligere & ratiocinari uelis, sic dici oportet: ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διαλύσις, καὶ ὁ διαλυθῆναι ἀναδιψῆ, τὸ δὲ ἀναδιψῆν ἔστιν πρὸς ἡμᾶς. Sed Epicurus cuiusmodi homo est, non inscitia uidetur partē illam syllogismū prætermisisse. Neq; id ei negotium fuit syllogismū tanquam in scholis philosophorum cum numeris omnibus, & cum suis finibus dicere: & profecto quia separatio animi & corporis in morte euidens est, non est ratus necessariam esse eius admonitionē, quod omnibus profus erat obuiū: sicuti etiam quod conclusionē syllogismū non in fine posuit, sed in principio. Nam id quoq; non imperite factum quis non uidet? Apud Platonem quoq; multis in locis reperias syllogismos repudiatos, cōuersoq; ordine isto qui in docendo traditur, cum eleganti quadam reprehensionis contentione positos esse.

Mora.

*Solent dicitur
Syllogismi com-
pōsiti in prin-
cipio ponitur*

d 4

Quòd

Quod idem Plutarchus euidenti calumniā uerbum ab Epicuro dictū infectatus sit. CAP. IX.

IN eodem libro idem Plutarchus eundem Epicurum reprehendit, quod uerbo usus sit parum proprio & aliene significationis. Ita enim scripsit Epicurus: ὅρις ἔμεγίστους τῶν ἡδονῶν, ἢ πάντος τοῦ ἀλγοῦτος ἢ ὑπαξίειστος. Non (inquit) πάντος τῆ ἀλγοῦτος, sed πάντος ἔ ἀλγῆν δι- cere oportuit. Detractio enim significanda est doloris, inquit, non dolentis. Nimis minute ac propē etiam subfrigide, Plutarchus in Epicuro accusando λέξας τὴν ῥῆσιν. Has enim curas uocum uerborumq; elegantias, non modo non sectatur Epicurus, sed etiam infectatur.

Quid sint fauissæ Capitolinæ, & quid super eo uerbo M. Varro S. Sulpitio quærenti rescripserit.

C A P. X.

Seruius Sulpitius iuris ciuili autor, uir bene literatus, scripsit ad M. Varronem, rogauitq; ut rescriberet, quid significaret quod in censorijs libris scriptum esset, id erat, uerbū fauissæ Capitoline. Varro rescripsit, in memoria sibi esse, quod Quintus Catulus curator restituēdi Capitoli dixisset, Voluisse se aream Capitolinam deprimere, ut pluribus gradibus in eandem conscenderetur, suggestusq; pro fastigij magnitudine altior fieret, sed facere id non quisse, quoniā fauissæ impedissent. Id esse cellas quasdam & cisternas, quæ in area sub terra essent, ubi reponi solerent signa uetera, quæ ex eo templo collapsa essent, & alia quædam religiose donarijs consecratis. At deinde eadem epistola negat quidem se in literis inuenisse, cur fauissæ dictæ sint. Sed Quantum Valerium Soranum solitū dicere

Fauissæ Capitoline.

dicere ait, quos thesauros Græco nomine appellaremus, Theauri flavissæ. priscos Latinos flavissas dixisse, quòd in eos non rude es, argentumq; sed flata signataq; pecunia conderetur. Coniectare igitur se detractam esse ex eo uerbo secundam litteram, & flavissas esse dictas cellas quasdam & specus, quibus æditiu Capitolini uterentur ad custodiendas res ueteres religiosas.

De Sicinio Dentato egregio bellatore multa memoratu digna.

CAP. XI.

Lvcium Sicinium Dentatum, qui tribunus plebis fuit Sicinius Dentatus. Sp. Tarpeio, A. Thremo consulibus, scriptum est in libris annalium, plus quàm credi debeat, strenuum bellatorem fuisse: nomenq; ei factum ob ingentem fortitudinem, appellatumq; esse Achillem Romanum. Is pugnasse in hostem dicitur centum & xx. prælijs. Cicatricem auersam nullam, aduersas quinque & quadraginta tulisse. Coronis esse donatum aureis octo, obsidionali una, muralibus tribus, ciuicis quatuordecim, torquibus tribus & octoginta, armillis plus centum sexaginta, hastis duodeuiginti. Phaleris item donatus est quinques uicisq;. Populi militaria dona habuit multijuga, in his prouocatoria pleraq;: Triumphauit cum imperatoribus suis triumphos nouem.

Achilles Romanus.

Considerata perpenfacq; lex quædam Solonis, speciem habens primorem iniquæ iniustæq; legis, sed ad usum & emolumentum salubritatis penitus repertam.

CAP. XII.

IN legibus Solonis illis antiquissimis, quæ Athenis ætibus ligneis incisæ sunt, quasq; latas ab eo, Athenien- Solonis legis sententia.

d s ses

ses (ut sempiternæ manerent) pœnis & religionibus sanxerunt: legē esse Aristoteles refert scriptā ad hanc sententiam: Si ob discordiam dissensionemq; seditio atq; discessio populi in duas partes fieret, & ob eam causam irritatis animis utrinq; arma caperentur, pugnareturq; tum qui in eo tempore, in eoq; casu ciuili discordiæ, non alterutra parte se se adiunxerit, sed solitarius separatusq; à cōmuni malo ciuitatis secesserit, is domo, patria, fortuniq; omnibus careto, exul, extorrisq; esto. Cum hanc legem Solonis singulari sapientia præditi legissemus, tenuit nos grauis quædā in principio adnatio, requirentes quā ob causam dignos esse pœna existimarit, qui se procul à seditione & ciuili pugna remouissent. Tum qui penitus atq; alte usum, ac sententiam legis inspexerat, non ad augendam, sed ad desinendam seditionē, legem hanc esse dicebat, & res prorsum se sic habēt. Nam si boni homines, qui in principio coercendæ seditionis impares fuerint, populumq; percutum & amentem non deterruerint, ad alterutram partem diuisi sese adiunxerint, tum eueniet, ut cum socij partis seorsum utriusq; fuerint, eoq; partes ab ijs, ut maioris autoritatis uiris, temperari ac regi coeperint, concordia per eos potissimum restitui conciliariq; possit, dum & suos apud quos sunt, regunt atq; nutificant, & aduersarios seruatos magis cupiunt quam perditos. Hoc idē Phæuorinus philosophus inter fratres quoq; aut amicos dissidentis oportere fieri censebat, ut qui in medio sunt utriusque partis bencuoli, si in concordia amittenda parū autoritatis, quasi ambigui amici habuerint, tum alter in alteram partem discedat. Ac per id meritum uiam sibi ad utriusq;

utriusq; concordiam muniant. Nunc autem plerique (inquit) partis utriusque amici, quæ si probe faciant, duos litigantes destituunt & relinquunt, deduntq; eos aduocatis maleuolis aut auaris, qui lites animasq; eorum inflament, aut odij studio aut lucri.

Liberos in multitudinis numero etiam unum filium filiam uel ueteres dixisse. CAP. XIII.

Antiqui oratores historiæq; aut carminum scriptores, etiam unum filium filiam uel, *liberos multitudinis numero* appellarunt. Id quoq; nos cum in complurium ueterum libris scriptum aliquoties aduerteremus, nunc quoq; in libro Sempronij Asellionis rerum gestarum quinto ita positum esse ostendimus. Is Asellio sub P. Scipione Africano tribunus militum ad Numantiam fuit, resq; eas quibus gerendis ipse interfuit, conscripsit. Eius uerba de Tiberio Graccho tribuno plebis, quo in tempore interfectus in Capitolio est, hæc sunt: Nam Gracchus domo cum proficisceretur, nunquam minus terna, aut quaterna milia hominum sequebantur. Atque inde infra de eodem Graccho ita scripsit: Orare cepit ut se defenderent, *liberosq; suos, cum quem uirilis sexus tum in eo tempore habebat, produci iussit, populoq; commendauit propè silens.*

Quod M. Cato in libro qui inscriptus est contra Tiberium exulem, stitisses uadimonium per litteram dicit, non sterisses. Eiusq; uerbi ratio redanda.

CAP. XIII.

In libro uetere M. Cato. qui inscribitur contra Tiberium exulem, scriptum quidem sic erat: *Quid si uadimonium*

Stitiffes. monium capite obuoluto stitiffes? Recte ille stitiffes scripsit. Sed falsi et audaces emēdatores, e scripto, per libros stitiffes fecerūt: tanquā stitiffes uanū & nihili uerbū esset, quin potius ipsi nequā & nihili sunt, qui ignorāt stitiffes dictū à Catone, quoniā sifteretur uadimonū, nō staretur.

Quod antiquitus ætati senectæ potissimum habiti sunt ampli honores, & cur postea ad maritos & patres ijdem isti honores delati sint, atque ibi quædam de capite legis Iuliæ septimo.

CAP. XV.

A Pud antiquissimos Romanorū neq; generi, neq; pæcunia præstantior honos tribui, quàm ætati solitus. Maioresq; natu à minoribus colebantur ad deū propè & parentū uicē. Atq; in omni loco, inq; omni specie honoris priores potioresq; habiti. A cōiuiuo quoq; (ut scriptum est in antiquitatibus) seniores à minoribus domum reducebantur: cumq; morē accepisse Romanos à Lacedæmonijs traditū est: apud quos Lycurgi legibus maior rerum omniū honos maiori ætati habebatur. Sed postquàm soboles ciuitati necessaria uisa est, & ad prolē populi fræquētandā præmijs, atq; inuitamētis usus fuit, tum antelati quibusdā in rebus, qui uxorē, quiq; liberos haberēt, senioribus neq; liberos, neq; uxores habentibus. Sicuti capite septimo legis Iuliæ, priori ex cōsulibus fasces sumendi potestas sit, nō qui plureis annos natus est, sed qui pluris liberos quàm collega, aut in sua potestate habet, aut bello amisit. Sed si par utriq; numerus liberorum est, maritus, aut qui in numero maritorum est, præfertur. Si uero ambo & mariti, & patres cotidē liberorum sunt, tum ille

ille pristinus honos instauratus, & qui maior natu est, prior fasces sumit. Super ijs autem, qui aut coelibes ambo sunt, aut parè numerum filiorum habet, aut mariti sunt, & liberos nō habet, nihil scriptū in lege de ea etate est. Solitos tamen audio, qui lege potiores essent, fasces primi mensis collegis concedere, aut longe etate prioribus, aut nobilioribus multo, aut secundum consulatum ineūtibus.

Quod Cefellius Vindex à Sulpicio Apollinari reprehensus est in sensus Vergiliani enarratione.

CAP.

XVI.

VErgilij uersus sunt è libro sexto:

Ille uides pura iuuenis qui nititur hasta,
 Proxima forte tenet lucis loca: primus ad auras
 Aetherias Italo commistus sanguine surget
 Syluius Albanum nomen, tua posthuma proles:
 Quem tibi longæuo serum Lauinia coniux
 Educet syluis regem, regumq; parentem:
 Vnde genus longa nostrum dominabitur Alba.

Videbantur hæc nequaquam conuenire,

-Tua posthuma proles, &
 Quem tibi longæuo serum Lauinia coniux
 Educet syluis regem.

Nam si hic Syluius, ut in omnium fermè annalium monumentis scriptū est, post mortē patris natus est, ob eāq; causam prenomen ei impositū hoc fuit, qua rōne subiectū est:

Quem tibi longæuo serum Lauinia coniux
 Educet syluis?

Hæc enim uerba significare uideri possunt, Aenea uiuo, ac iam sene, natum ei Syluium & educatum. Itaq; hanc sententiam

sententiam esse uerborum istorū Cefellius opinatus in cōmentario lectionum antiquarū: Posthuma (inquit) proles nō eum significat qui patre mortuo, sed qui postremo loco natus est: sicuti Syluius, qui Aenea iā senex, tarso seroq; partu est editus. Sed huius historię autorē nullū idoneum nominat. Syluiū aut post Aeneæ mortē (sicuti diximus) natum multi tradiderūt. Idcirco Apollinaris Sulpitius inter cetera in quibus Cefellium reprehendit, hoc quoq; eius quasi erratū animaduertit. Errorisq; istius hanc esse causam dixit, quōd scriptum ita sit: *Quem tibi longæuo, inquit, non seni.* Significatio enim est contra historię fidem, sed in longum iam æuum & perpetuum recepto, immortalisq; facto. Anchises enim qui hæc dicit ad filium, sciebat eum cum hominum uitæ discessisset, immortalē indigentem futurū, & longo perpetuoq; æuo potiturū: Hoc sane Apollinaris argute. Sed aliud tamen est longū æuum, aliud perpetuū. Neq; dij longæui appellātur, sed immortales.

Cuiusmodi naturam esse quarundam præpositionū M. Cicero animaduertit, disceptatumq; ibi super eo ipso, quod Cicero obseruauerat.

CAP.

XVII.

In & con. **O**bseruatiō curiosęq; animaduertit M. Tullius, in, & con, præpositiones, uerbis aut uocabulis præpositas, tunc produci atque protendi, cum literæ sequerentur, quæ primæ sunt in sapiente atq; felice, in alijs autē omnibus correptè pronuntiarī. Verba Ciceronis hæc sunt: *Quid uero hoc elegantius quod non fit natura, sed quodam instituto? Inclytus dicimus breui prima litera, insanus producta, inhumanus breui, infelix longa.* Et ne multis

Inclytus.
Insanus.
Inhumanus.
Infelix.

tis, quibus in uerbis ea primæ literæ sunt, quæ in sapiente
 atque felice, producte dicuntur: in cæteris uero omnibus,
 breuiter. Itemq; composuit, consuevit, concrepuit, conse-
 cit, consule ueritatem, reprehendet, refer ad aurcis, proba-
 bunt. Quære cur ita sit? dicent, probe se iuuari: uoluptati
 autem aurium morigerari debet oratio. Manifesta quidẽ
 ratio suauitatis est in his uocibus, de quibus Cicero locu-
 tus est. Sed quid dicemus de præpositione pro? quæ cum Pro.
 produci & corripitur soleat, obseruationem hanc tamen M.
 Tullij aspernata est. Non enim semper producit, cū se-
 quitur ea litera, quæ prima est in uerbo fecit, quam Cice-
 ro hanc habere uim significat, ut propter eam rem in, &
 con, præpositiones producantur. Nã proficisci, & pro-
 fundere, & profugere, & profanum, & profestum cor-
 repte dicimus: proferre autem, & profligare, & profice-
 re, producte. Cur igitur ea litera, quæ Cicero productio-
 nis causam facere obseruauit, nõ in omnibus consimilibus
 eandem uim aut rationis, aut suauitatis tenet, sed aliam uo-
 cem produci facit, aliã corripitur? neq; uero con, particula,
 tum solum producit, cum ea litera de qua Cicero dicit,
 insequitur. Nam & Cato & Sallustius, scenoribus, in-
 quiunt, coopertus est. Propterea colligatus & connexus,
 producte dicuntur. Sed tamen uideri potest in ijs quæ po-
 sui, ob eam causam particula hæc produci, quoniam elidi-
 tur ex ea n litera. Nam detrimentum literæ, productio-
 ne syllabæ compensatur. Quod quidem etiam in eo serua-
 tur, quod est cogo. Neque repugnat quod coëgi & cor-
 repte dicimus. Non enim salua ouisq; oia dicitur à uerbo,
 quod est cogo.

Proficisci.
 Profundere.
 Profugere.
 Profanum.
 Profestum.
 Proferre.
 Profligare.
 Proficere.

Quòd

Quodd Phædon Socraticus seruus fuit, quodq;
item alij complusculi seruitutem seruiuerunt.

C A P.

X V I I I.

Phædon. Phædon Elidensis ex cohorte illa Socratica fuit, So-
cratiq; & Platoni per fuit familiaris. Eius nomini
Plato illum librum diuinum de immortalitate animæ de-
dit. Is Phædon seruus fuit, forma atq; ingenio liberali, &
(ut quidā scripserunt) à lenone domino puer ad meren-

Cebes. dum coactus. Eū Cebes Socraticus hortante Socrate emis-
se dicitur, habuisseq; in philosophiæ disciplinis. Atque is
postea philosophus illustris fuit: sermonesq; eius de So-
crate admodum elegantes leguntur. Alij quoq; non pauci
serui fuerunt, qui post philosophi clari extiterūt. Ex qui-

Menippus. bus ille Menippus fuit, cuius libros M. Varro in Satyris
emulatus est, quas alij Cynicus, ipse appellat Menip-
peias. Sed & Theophrasti Peripatetici seruus Pompilius,
& Zenonis Stoici seruus, qui Perseus uocatus est: & Epi-

Mus. curi, cui nomen Mus fuit, philosophi non in celebres ui-
Diogenes cyni- xerunt. Diogenes etiam Cynicus seruitutem seruiuit, sed
cus. is ex libertate in seruitutem uenit: quem cum emere

Xeniades uellet Xenitades Corinthius, & quid is artificij nouisset
Corinthius. percontatus foret: Noui, inquit Diogenes, hominibus libe-
ris imperare. Tum Xenitades responsum eiusdem mira-
tus, emit, & manumisit: filiosq; suos ei tradens, accipe

Epietetus. (inquit) liberos meos, quibus imperes. De Epieteto au-
tem philosopho nobili, quod is quoque seruus fuit, recen-
tior est memoria, quam ut scribi quasi obliteratum debuc-
rit. Eius Epieteti etiam de se scripti duo uersus seruntur,
ex quibus latenter intelligas, non omnes modo dijs exo-
sos

fos esse, qui in hac uita cum ærumnarum uarietate luctantur, sed esse arcanas causas, ad quas paucorū potuit peruenire curiositas.

Δύλος ἐπίη· τὸς γνόμενῃ καὶ σώματι πνεύσῃ,
καὶ πνεύμῃ ἴσως, καὶ φίλος ἀθανάτωις.

Rescire uerbum quid sit, & quam habeat uerā
& propriam significationem. CAP. XIX.

Verbum rescire obseruauimus uim habere propriā Rescire
quandam, non ex communi significatione cetero-
rum uerborum, quibus eadem præpositio, re, imponitur.
Neque ut rescribere, relegere, restituere dicimus, itidem
rescire: Nam qui factū aliquod occultius, aut inopinatum
insperatumq; cognoscit, is dicitur proprie rescire. Cur
autem in hoc uno uerbo re, particula huius sententiæ uim
habeat, equidem adhuc quero. Aliter enim dictum esse re
sciui, aut rescire apud eos, qui diligēter locui sunt, non
dum inuenimus, quā super his rebus, quæ aut occulto
consilio latuerint, aut contra spem opinionem, uel usu ue-
nerint, quanquā ipsum scire de omnibus cōmuniter re-
bus dicatur, uel aduersis, uel prosperis, uel insperatis, uel
expectatis. Næuius in *Triphalo ita scripsit:

Si unquam quicquam filium rescuero
Argentum amoris causa sumpsisse mutuum,
Ex templo illo te ducam, ubi non despuas.

*Bap. Pius
Ityphallo le-
git.

Claudius Quadrigarius in 1. annali:

Ea Lucani ubi rescuierunt sibi per fallacias uerba data
esse. Item Quadrigarius in eodem libro in re tristi, &
inopinata, uerbo isto ita utitur: Id ubi rescuierunt propin-
qui obsidum, quos Pontio traditos supra demonstraui-
mus,

mus, eorum parentes cum propinquis capillo passo in uiam prouolarunt. M. Cato in 1111. originum: Deinde dictator iubet postridie magistrum equitum arcesse. Mit- tam te, si uis, cum equitibus. Sero est, inquit magister equi- tum, iam rescuere.

Quæ uulgo dicuntur uiuaria, id uocabulum ueteres non dixisse, & quid pro eo P. Scipio in oratione ad populum, quid postea M. Varro in libris de re rustica dixerit, usurpatum.

C A P. X X.

Viuaria.
Leporaria.
Ornithones.

Viuaria quæ nunc dicuntur septa quædã loca, in qui- bus fræ uiuæ pascuntur, M. Varro in lib. de re ru- stica 111. dicit leporaria appellari. Verba Var. subieci: Villaticæ pastionis genera sunt tria, ornithones, lepora- ria, piscine. Nunc ornithones dico omnium alitum, quæ intra parietes uillæ solent pasci. Leporaria te accipere uolo, non ea quæ tritui nostri dicebant, ubi soli lepores sint, sed omnia septa ædificia uillæ, quæ sunt & habent inclusa animalia quæ pascuntur. Is item infra in eodem li. ita scribit, Cum emisti fundum Tusculanum à M. Pifo- ne, in leporario apri fuere multi. Viuaria autem quæ nũc uulgus dicit, sunt quos *παρὰ κτήρας* Græci appellant, quæ autem leporaria Var. dicit, haud usquam memini apud ue- tustiores scriptum. Sed quod apud Scipionem omnium

Roboraria.

ætatis suæ purissime locatum legimus, roboraria aliquot Romæ doctos uiros dicere audiui id significare, quod nos uiuaria dicimus: Apellatãq; esse à tabulis roborcis, quibus septa essent, quod genus septorum uidimus in Italia locis plerisque. Verba ex oratione eius contra

Clau.

Clau. Afellū quinta hæc sunt : Vbi agros optime cultos, & uillas expolitiſſimas uidiffet, in his regionibus excelſiſſimo locorum murum ſtatuerre aiebat, inde corrigere uiam alijs per uineas medias, alijs per roborarium atq; piſcinam, alijs per uillam. Lacus uero & ſtagna, quæ piſcibus uiuis coërcentur clauſa, ſuo atq; proprio nomine piſcinas nominauerunt. Apiaria quoq; uulguſ dicit loca, in quibus ſiti aluci apū: ſed neminē eorum ſermē, qui in corrupte locuti ſunt, aut ſcripſiſſe memini, aut dixiſſe. M. autem Var. de re ruſtica III. μελιωδες, ut ἀμελιωδες, id eſt, ἀφιδες inquit, ita facere oportet, quæ quidem mellaria appellabant. Sed hoc uerbum quo Var. uſus eſt, græcum eſt: nam μελιωδες ita dicuntur.

Piſcinæ.

Apiaria.

Meliffones.

Mellaria.

Super eo ſidere, quid Græci ἀμείων, nos ſeptentriones uocamus, ac de utriuſque uocabuli ratione & origine.

CAP. XXI.

AB Aegina in Pyræum compluſculi c. trundem diſciplinarum ſectatores Græci Romaniq; homines eadem in nauī tranſnūtebamur : nox fuit, & clemens mare, & anni æſtas, cœlumq; liquide ſerenum : ſedebamus ergo in puppi ſimul uniuerſi, & lucentia ſidera confide-
rabamus: Tum quiſpiam ex ijs, qui eodē in numero græcas res eruditi erant, quid ἀμείων eſſet, quid ἀρκός, quid βώτης, & quænam maior ἀρκός, & quæ minor, & cur ita appellata, & quā in partē procedentis noctis ſpatium mouerentur, & quamobrem Homerus ſolam cam non occidere dicat, cum & quædam alia ſcite, tum iſta omnia, ac perite diſſerebat: hic ego ad noſtros iuuenes cōuertor, & quid inquam, uos opici dicitis mihi? quære quod

c 2

ἀμείων

Septentriones. ἑπτάσταν Græci uocant, nos septentriones uocamus. Non enim satis est quod septem stellas uidemus, sed quid hoc totum, quod septentriones dicimus, significet, scire in quâ id prolixius uolo. Tum quispiam ex ijs, qui se ad literas memoriasq; ueteres dediderat: Vulgus, inquit, grammaticorum septentriones à solo numero stellarum dictū putat. **Triones.** Triones enim per sese nihil significare aiunt, sed uocabuli esse supplementum, sicut in eo, quod quinquatrus dicamus, quod quinq; ab idibus dierū numerus sit, atrus nihil, sed ego quidem cum Lelio, & M. Var. sentio qui triones rustico uocabulo boues appellatos scribunt, quasi quosdam teriones, hoc est, arandæ colendæq; terræ idoneos. Itaq; hoc sidus, quod à figura posituraq; ipsa quia simile plaustrum uidetur, antiqui Græcorum ἑπτάσταν dixerunt, nostri quoq; ueteres à bubus iunctis septentriones appellarunt, id est à septem stellis, ex quibus quasi iuncti triones figurantur. Præter hanc, inquit opinionē, id quoq; Varro addit, dubitare sese, an propterea magis hæc septem stelle triones appellatæ sint, quia ita sunt sitæ, ut ternæ stelle proxime quæq; inter sese faciant trigona, id est, triquetras figuras. Ex his duabus rationibus quas ille dixit, quod posterius est, subtilius elegantiusq; uisum est. Intuētibus enim nobis in illud, ita propemodum res erat, ut ea forma esset, ut triquetra uideretur.

De uento Iapyge, deq; aliorum uentorum uocabulis regionibusq; accepta à Phauorini sermonibus.

CAP. XXII.

A pud mensam Phauorini in conuiuio familiari legi solitū erat aut uetus carmen Melici poëtæ, aut historia

ria partim græce liguae, alijs latine. Legebatur ergo tūc
 ibi in carmine latino ἰάνυξ uentus, quæ situmq; est, quis Iapyx
 hic uentus, & quibus ex locis spiraret, & quæ tam in-
 frequentius uocabuli ratio esset. Atq; etiam petebamus, ut
 super cæterorū nomunibus regionibusq; ipse nos docere
 uellet: quia uulgo neq; de appellationibus eorum, neq; de
 finibus, neq; de numero conueniret. Tum Phauorinus ita
 fabulatus est: Satis inquit, notū est, limītes regionesq; esse
 cæli quatuor, exortū, occasum, meridiem, septentrionem. Ventorum de-
scriptio.
 Exortus & occasus mobilia & uaria sunt. Meridies se-
 ptentrionesq; statu perpetuo stant & manēt. Oritur enim
 sol non indidem semper, sed aut æquinoctialis oriens di-
 citur, cum in circulo currit, qui appellatur ἰσονύκτιος, aut
 ἰσημερινός, aut solstitialis, aut brumalis, quæ sunt ἑσθίval
 τροπαί καὶ χειμῶνιοί. Item cadit sol nō in eundē semper
 locum: fit enim similiter occasus eius, aut æquinoctialis,
 aut solstitialis, aut brumalis. Qui uentus igitur ab oriēte
 uerno, id est æquinoctiali uenit, nominatur Eurūs ficto Eurus.
 uocabulo, ut isti ἰπυμολογηκαί αἰνυτ, ἀπὸ τῆς ἰω ρίω. Is
 alio quoq; à Græcis nomine ἀπυλιώτης, à Romanis nau- Apeliotes.
 ticus subsolanus cognominatur. Sed qui ab æstiuæ, & sol- Subsolanus.
 stitiali orientis meta uenit, latine aquilo, boreas græce di- Aquila.
 citur, cumq; propterea quidam dicunt ab Homero αἰθρη Boreas.
 καίτην appellatum. Boream autem putant dictum ἀπὸ
 τῆς βοῆς, quoniam sit uolenti flatus & sonori: Tertius
 uentus, qui ab oriente hyberno spirat, uulturnum Roma- Vulturnus.
 ni uocant. Eum pleriq; Græci musto nomine, quod inter
 notum & curum sit, δειρόνδον appellant. Hi sunt igitur Euronotus.
 tres uenti orientales, aquilo, uulturnus, eurus, quorū me-
 c 3 dius

dius eurus est. His oppositi & contrarij sunt alij tres
 occidui, caurus, quem solent Græci ἀπρίσην uocare: is ad=
 uersus aquilonem flat. Item alter fauonius, qui græce uo=
 catur (ἴφουϑ. is aduersus curum flat. Tertius africanus, qui
 græce uocatur λιϑ. is aduersus uulturnum flat. Eæ duæ
 regiones cœli orientis occidentisq; inter sese aduersæ sex
 habere uentos uidentur. Meridies autem quoniam certo
 atq; fixo limite est, unum meridionalem uentum habet, is
 latine auster, græce νότος nominatur, quoniam est nebu=
 losus atq; humectus: uot is enim græce humor nominatur.

Septentriones autem habent ob eandem causam unum: is
 obiectus directusq; in austrum, latine septentrionarius,
 græce ἀπάρητιας appellatus. Ex his octo uentis, alij qua=
 tuor detrahunt uentos, atque id facere se dicunt Homero
 autore, qui solos quatuor uentos nouerit, eorum, austrū,
 aquilonem, fauonium. Versus Homeri sunt:

Σὺν δ' εὖρος τ' ἴπρωε (ἴφουϑος τε νότος τε Διουαῖς
 καὶ βορέης ἀβρηγυέτης μέγα κῦμα κυλίνδωρ.

A quatuor cœli partibus, quas quasi primas nominauim=
 us, oriente scilicet atq; occidente latioribus atq; simpli=
 cibus, non tripartitis: Partim autem sunt, qui pro V I I I.
 X I I. faciunt, inter hos, quatuor in media loca inserētes.
 cum meridie septentriones, eadem ratione, qua secundi
 quatuor intersiti sunt inter primores duos apud orientem
 occidentemq; Sunt porro alia quædam nomina quasi pe=
 culiarium uentorum, que incolæ in suis quiq; regionibus
 fecerunt, aut ex locorum uocabulis, in quibus pollent, aut
 ex aliqua causa, que ad faciendum uocabulum acciderat.
 Nostri nanq; Galli uentum ex sua terra flantem, quem
 scuisimū

Seuissimum patiuntur, circium appellant, à turbine (Circius. Ciri-
nor) eius ac uertigine: Ἰάπυγα ex ipsius Appulie ora pro- Iapyx
ficiscentem quasi finibus, Appuli eodem quo ipsi nomine
iapygem dicunt. Eum esse propemodū caurum existimo. Caurus.
Nam & est occidentalis, & uidetur aduersus curum fla-
re. Itaq; Vergilius Cleopatram è nauali praelio in Aegy-
ptum fugientem uento iapyge ferri ait: equum quoque
Appulum eodem quo uentum uocabulo iapygem appel-
lauit. Est etiam uentus nomine cæcias, quem Aristoteles Cæcias.
ita flare dicit, ut nubes nō procul propellat, sed ut ad sese
uocet, ex quo uersum istum proucrbialem factum ait:

καὶ ἐφ' ἑαυτὸν ἔλκων ὡς ὁ κραιίας ἴψος.

Præter hos autem, quos dixi, sunt alij plurifariam uenti
cōmentitij, suæ quisq; regionis indigenæ, ut est Horatia-
nus quoq; ille atabulus, quos ipse quoq; executurus sui: Atabulus.
addidissimq; eos, qui ctesie & prodromi appellatur, qui E. telix.
certo tēpore anni, cū canis oritur, ex alia atq; alia parte
cæli spirāt, rationesq; omniū uocabulorū (quia plus pau-
lō adbibī) effudissim, nisi multa iam prorsus omnibus uo-
bis reticentibus uerba fecissim, quasi fieret à me ἀπόσις
ἐπιλεκτική. In cōuiuio autē frequenti loqui solum unum,
neq; honestū est (inquit) neq; commodū: Hæc nobis Pha-
uorinus in eo quo dixi tempore apud mensam suā summa
cum elegantia uerborū totiusq; sermonis comitate atque
gratia denarrauit. Sed quod ait uentū, qui ex terra Gala-
lia flaret, circium appellari, M. Cato in libris originum
eum uentū cercium dicit, non circium. Nam cum de Hi-
spanis Alpinis scriberet, qui circa Iberum colunt, uerba
hæc posuit: Sunt in his regionibus ferrarie argentifodine Argentifodinæ.
e 4 pulcher

puclerrime: Mons ex sale micro magnus: quantum de-
mas, tantū accrescit. Ventus cereius cum loquax, buccam
implet. Armatum hominē, plaustrum oneratum percellit.
Quod supra autem dixi ^{in uicis} ex alia & alia parte
coeli flare, haud scio an secutus opinionē multorum, te-
mere dixerim. P. Nigidij in 11. librorum, quos de uento
composuit, uerba hæc sunt:

Et austri anniuersarij secundo sole flant. Consideran-
dum igitur est, quid sit secundo sole.

Consultatio dijudicatioq; locorum facta ex
comœdia Menandri, & Cæcilij, quæ Plotium
inscripta est.

C A P. X X I I I.

Comœdias lectitamus nostrorum poetarum sumptas
Cac uersas de Græcis, Menandro, ac Posidjo, aut Apol-
lodoro, aut Alexide, & quibusdā itē alijs comicis. Atqui
cum legimus eas, nihil sanē displicent, quin lepide quoq;
& uenuste scriptæ uideantur, prorsus ut melius posse fieri
nihil censeas. At enim si cōferas & cōponas græca ipsa,
unde illa uenerunt, ac singula consideratè atq; apte iun-
ctis, & alternis lectionibus cōmittas, oppido quàm iacere
atq; sordere incipiunt quæ latina sunt: ita græcarū, quas
emulori nequiuerūt, facetijs atq; luminibus obsolescunt.
Nuper adeo usus huius rei nobis uenit: Cæcilij Plotium
legebamus, haudquaquam mihi, & qui aderant, displice-
bat. Libitū est Menandri quoq; Plotiū legere, à quo istā
comœdiā uerterat. Sed enim postquam in manus Menan-
der uenit, à principio statim (dij boni) quantum stupere,
atq; frigere, quātumq; nutare à Menandro Cæcilius usus
est: Diomedis hercle arma & Glauci, non dispari magis
pretio

Plotium co-
mœdia.

pretio aestimata sunt. Accesserat dehinc lectio ad eum locum, in quo maritus senex super uxore diuite atque deformi querebatur, quod ancillam suam, nō in scito puellam ministerio, & facie non illiberali, coactus erat uenūdare, suspectam uxori quasi pellicem. Nihil dicam ego quancū differat uersus utriusq; eximius: sit satis, alijs ad iudicium faciendum exponi. Menander sic:

ἐπὶ ἀμφοτέρων ἴσ' ἐπὶ κληροῦ ἢ μίλλῃ κερδὸ δ' ἴσθη
 κερδὸ γὰρ ἴσθη μίλλῃ, καὶ περιβόητη ἴσθη
 ἐκ τῆς οἰκίας ἐξίβαλε τὴν λυπῶσαν, ἢν βούλετο.
 ἴσ' ἐπιβλέπωσι πάντες εἰς τὸ κρωβύλην πρόσωπον,
 ἢ γ' εὐγνωστοὺς εἶχ' ἐμὲ γυνὴ δ' ἴσθη.
 καὶ τὴν ἴσθη ὣν ἐκτίσαστο ἕνος ἐν πηθήκει
 τί τὸ λεγόμενον εἰσι δ' ἡ τῶν σιωπῶν βούλομαι.
 τὴν νύκτα τὴν πολλὰν κακῶν ἀρχηγῶν.
 οἴμοι κρωβύλην λαβῶν ἐμὴ, καὶ δίκαια τάλαντα,
 * γύναιον οὐτε τηχίως. εἴ τ' εἰς τὸ φρύαγμα
 εἴ πως ἀνυπόσασθαι. δίκαια κ' ὀλύμπιον,
 καὶ ἀθηνᾶν οὐδ' ἀμῶς παιδιχάριον, θεραποδτικῶν δ' εἰ
 λόγῳ τάχιον. ἀπαγίδω δὲ ἕν' ἢ ἄρ' ἀντιστοιγῶσι.

Cæcilius autem sic:

Senex: Is demum miser est, qui arumnam suam nequit
 Occultare. ferre ita me uxor forma, & factus facit.
 Si taccam, tamen iudicium est, quæ nisi dotem, omnia
 Quæ nolis, habet: qui sapit de me discet, qui quasi
 Ab hoste captus libere seruius, salui urbe atque arce.
 Quæ mihi quicquid placet, eo priuatim, uin' me seruatum?
 Dum eius mortem inbio, egomet uiuo mortuus
 Inter uiuos. Ea me, clam se, cum mea ancilla ait

e s

Confue

Fortalid.
 γυναικῶν.

Consuetum, id me arguit, ita plorando, orando,
 Instando, atque obiurgando me obtudit, uti eam
 Venundarent: nunc credo inter suas æqualeis
 Et cognatas sermonem scriit: Quæ nostrarum fuit
 Integra etatula: quæ hoc itidem à uiro
 Impetratit suo, quod ego anus modo
 Effeci, pellice ut mecum priuarem uirum?
 Hæc erunt consilia hodie, differor sermone miser.
 Præter uenustatē autem rerum atq; uerborum, in duobas
 libris nequaquā parem, in hoc equidem solo animum atten=
 dere, quod Menæder præclare & apposite & facete scrii=
 psit, ea Cæcilius nequaquam potuit, & quidem conatus
 enarrare. Sed quasi minime probada prætermisit, & alia
 nescio, quæ inimica inculcauit: & illud Menandri de uita
 hominū media sumptum, simplex, & uerum, & delecta=
 bile, nescio quo pacto omisit. Idem enim ille maritus se=
 nex cum altero sene uicino colloquens, & uxoris locum
 pletis superbiam deprecans, hæc ait:

ἔχω δὲ ἐπικληρὸν λαμίαν οὐκ ἄρκεά σοι
 τῆ τ' οὐχὶ κυρίαν τῆς οἰκίας, καὶ τῶν ἀρῶν,

Fortassis. καὶ πάντων αὐτ' ἐκείνης ἔχουσι * ἀπ' ὅλων χαλεπῶν
 ἀπόλλων. χαλεπώτατον, ἅπασιν δ' ἀρχαία ἐστὶν οὐκ ἔμοι μόνῳ
 ἢ ὅσον μᾶλλον θυγατρί. πρᾶγμα
 ἀμαχον λέγεις εὐ οἶδα.

Cæcilius uero hoc in loco ridiculus magis, quam personæ
 isti, quam tractabat, aptus atque cōueniens uideri maluit,
 sic enim hæc corrupit:

Sed tua morosa ne uxor que so est? Quam rogas?
 Qui tui dem? Tædet mentionis: quæ mihi ubi domum

Adueni,

Menandrum
 Cæcilio præ=
 fat.

Adueni, ac sedi, extemplo suauium datat, ieiuna anima
 Nihil peccat de suauio, ut deuomas uolt, q̄ foris potaueris
 Quid de illo, quoq; loco in utraq; comœdia posito aesti-
 mari debeat, manifestũ est. Cuius loci hæc ferme sentetia.
 Filia hominis pauperis in peruigilio uitata est. Ea res clã
 patre fuit, & habebatur pro uirgine: ex eo uitio graui-
 da mensibus exactis parturit. Seruus bonæ frugi, cũ pro-
 foribus domus staret, & propinquare partum herili fi-
 lie, atq; omnino uitium esse oblatum ignoraret, gemutũ
 & ploratũ audit puellæ in puerperio enitētis: timet, ira-
 scitur, suspicatur, miseretur, dolet. Hi omnes motus eius
 affectionesq; animi in græca quidem comœdia mirabili-
 ter acres & illustres, apud Cæcilium autem pigra hæc
 omnia, & à rerum dignitate atq; gratia uacua sunt. Põst
 ubi idem seruus percontando quid acciderat, reperit, has
 apud Menandrum uoces facit:

ὦ τρὶς κεκοιλιάμων ὅς ἔς ὧν πένης γαμῆ
 καὶ παυλοποιδεῖ. ὡς ἀλόγιστος ἔς' ἀνὴρ.
 ὅς μήτε φυλακὴν τῶν ἀναγκάων ἔχῃ.
 ἢ μήτ' ἀνατρίχισσιν ἔς τὰ κοινὰ τοῦ βίῃ
 ἐπαμφίεσθ' ἄντα τῶν χυμῶσιν.
 ἀλλ' ἐν ἀναστακτύῳ καὶ ταλαιπύρῳ βίῳ,
 χαμαξόμῳσιν (ἠτῶν μὲν ἀνατρίχισσιν ἔχων τὸ μέρος,
 ἀπαντῶν ἀγαθῶν οὐ λυτάμῳσιν
 ἔπιρ γὰρ ἵνὸς ἀλέγων, ἀπαντας νοθεύῃ.

Ad horum autem synceritatem ueritatẽq; uerborũ,
 an aspirauerit Cæcilius consideremus. Versus sunt hi Cæ-
 cilij, trunca quædam ex Menandro dicentis, & consarci-
 nantis uerba tragici tumoris:

Is demum

Peruigilium
 etiam nocturnum
 quæ vigiliæ in
 uenturæ depre-
 catione nocte
 vigiliæ

Fortassis.
 ἀνατρίχισσιν.

Is demum infortunatus est homo pauper,
 Qui educit in egestate liberos: cui fortuna
 Et res est ut continuo pateat. nam opulento famam
 Facile occultat factio.

Itaque, ut supra dixi, cum hæc Cæcilij uerba seorsum
 lego neutiquam uidentur ingrata ignauaq;. Cum autem
 græca comparo & contendo, non puto Cæcilium sequi
 debuisse, quod assequi nequiret.

De uetere parcimonia, deq; antiquis legibus
 sumptuarijs.

C A P. X X I I I I.

Parsimonia apud ueteres Romanos & uictus atque
 cœnarum tenuitas non domestica solum obserua-
 tione ac disciplina, sed publica quoq; animaduersione le-
 gumq; complurium sanctionibus custodita est. Legi adeo
 nuper in Capitonis Atteij collectaneis senatus decretũ ue-
 tus, C. Fannio, & M. Valerio Messala c o s s. factum,
 in quo iubentur principes ciuitatis, qui ludis Megalensi-
 bus antiquo ritu mutitarent, id est, mutua inter sese cõui-
 uia agitarẽt, iurare apud c o s s. uerbis cõceptis, nõ ama-
 plius in singulas cœnas sumptus esse facturos, quàm cen-
 tenos uicenosq; æris, præter holus & fãr & uinum, ne-
 que uino alienigena, sed patrio usuros: neque argenti in
 conuiuio plus pondo, quàm libras centum illaturos: sed
 post id senatuscon. lex Fannia lata est, quæ ludis Roma-
 nis, itẽ ludis plebeis, & saturnalibus, & alijs quibusdam
 diebus in singulos dies centenos æris insumi cõcessit, de-
 cemq; alijs diebus in singulis mensibus tricenos: cete-
 ris autem omnibus diebus denos. Hanc Lucilius poëta le-
 gem signat, cum dicit:

Fannij

*alenses ludi qui ce-
 lebantur in sumptu-
 oso magna mactis
 pecti*

Vinũ alienige-
 nez.
 Fannia lex.

Fannij centusisq; misellos.

In quo errauerunt quidam commentariorum in Lucilium
 scriptores, quod putauerūt Fānia lege perpetuos in omni
 dierum genus centenos aris statutos. Centum enim aris
 Fānius cōstituit, sicuti suprā dixi, festis, quibusdā diebus,
 eosq; ipsos dies nominauit. Aliorū autem dierū omnīū in
 singulos dies sumptus inclusit intra aris aliās tricenos,
 aliās denos. Lex deinde Licinia rogata est, *que cū certis* Licinia lex.
 diebus sicuti Fannia cētenos aris impendi permīssisset, nu-
 ptijs duccenos indulisit, ceterisq; diebus statuit aris trice-
 nos: cum *et carnis aride, et salsamenti certa pondera*
 in singulos dies constituerit. Sed quicquid esset tum è ter-
 ra, uite, arboreq; promiscue atq; indefinite largita est. Hu-
 ius legis *Laelius* poeta meminit in Crotopægnijs. Verba u. A. hian
 Lelij hæc sunt: Quibus hædum, qui ad epulas fuit alla- Jun. Anima
 tus, dimissum, cœnamq; ita ut lex Licinia sanxisset pomis et. i. B. c. i
 holeribusq; instructam: Lex Licinia, inquit, introducitur, et A. u. o. n. a. n.
 lux liquida hædo redditur. Lucilius quoq; legis istius me- mat. det. C.
 minit in his uerbis: Legem uitemus Licini. Postea L. Syl- Senug. i. B. c.
 la dictator, cum legibus istis situ atque senio obliteratedis,
 pleriq; in patrimonijs amplis belluarentur, *et familiam*
 pecuniāq; suam prandiorum gurgitibus proluisissent, le-
 gem ad populum tulit, qua cautū est, ut calendis, idibus,
 nonisq; diebus ludorum, *et ferijs* quibusdā solenni-
 bus h. s. tricenos in cœnam insumere ius potestasq; esset:
 ceteris autem alijs diebus omnibus, non amplius ternos.
 Præter has leges, Aemiliam quoque legem inuenimus, Aemilia lex.
 qua lege uon sumptus cœnarum, sed ciborum genus, *et* Antia lex.
 modus præfinitus est. Lex deinde Antia præter sumptum aris

Iulia lex. æris id etiã sanxit, ut qui magistratus esset, magistratũ ue capturus esset, ne quò ad cœnam nisi ad certas personas itaret. Postremo lex Iulia ad populum peruenit, Cæsare Augusto imperante, qua profestis quidem diebus ducenti finiuntur: calendis, idibus, nonis, & alijs quibusd. festiuis trecenti: nuptijs autem & repotijs h. s. millies esse. Etiam dicit Capito Atteius edictum, diuine Augusti, an Tiberij Cæsaris non satis commemorari: quo dicto per dierum uarias solennitates, à ccc. h. s. ad usque duo milia sumptus cœnarum propagatus est, ut his saltem finibus luxuriæ effervescentis ætus coerceretur.

Quid Græci ἀναλογία, quid contra ἀνωμαλία uocent.

C A P. X X V.

Analogia.
Anomalia.

IN latino sermone, sicut in græco alij ἀναλογία sequentem putauerunt, alij ἀνωμαλία. Αναλογία est similitum similis declinatio, quam quidam latine proportionem uocant. Ανωμαλία est inæqualitas declinationum consuetudinem sequens. Duo autem Græci grammatici illustres, Aristarchus & Crates, summa ope, ille ἀναλογία, hic ἀνωμαλία defensitauerunt. M. Varronis liber ad Cicronem de lingua latina octauus, nullam esse obseruationem similitum docet. Itaq; in omnibus penè uerbis consuetudinem dominari ostēdit. Sicuti cum dicimus, inquit, lupus lupi, probus probi, & lepus leporis. Item paro paraui, lauo laui, pūgo pupugi, tundo tutudi, et pingo pinxi. Cumq; inquit, a cœno, & prædeo & potio, & cœnatus sum, & pransus sum, & potus sum dicamus, & astringor, tũ & extergor, & lauor, astrinxi, & extersi, & laui dicimus.

Item cum dicamus ab osco, thusco, græco, osce, thusce,
græcc

græc. A' Gallo tamen & à Mauro gallice & maurice dicimus. Item à probus probe, à doctus docte, sed à rarus non dicitur rare, sed alij raro dicunt, alij rarenter. Idem ^{Raro.} ^{Rarenter.} M. Varro in eodē libro: Sētior, inquit, nemo dicit, & id per se nihil est, assentior tamen ferè omnes dicūt. Si senna ^{Assentio.} unus assentio in senatu dicebat, & cū postea multi secuti, neq; tamen uincere consuetudinem potuerunt. Sed idem Varro in alijs libris multa pro *ἀσθησία* tuenda scripsit: Sunt igitur hi tanquam loci quidam communes, contra *ἀσθησίαν* dicere, & item rursus pro *ἀσθησία*.

Sermones M. Frontonis, Phauorini philosophi de generibus colorum, uocabulisq; eorum græcis & latinis, atq; inibi color spadix, & cuiusmodi sit.

CAP. XXVI.

Phauorinus philosophus, cum ad M. Frōtonem consularem pedibus agrum uiseret, uoluit me quoq; ad eum secum ire. Ac deinde cum ibi apud Frontonem plerisque uiris doctis presentibus, sermones de coloribus uocabulisq; eorum agerentur, quod multiplex colorum facies, appellationes autem incertæ & exiguæ forent: Plura, inquit, sunt Phauorinus in sensibus oculorū, quam in uerbis uocibusq; colorum discrimina. Nam ut alias eorum concinnitates omittamus, simplices isti, rufi & uirides colores, singula quidem uocabula, multas autem species differentes habent. Atq; eam uocum inopiam in lingua magis latina uideo, quam græca: quippe qua rufus color à rubore quidem appellatus est: Sed cum aliter rubeat ignis, aliter sanguis, aliter ostrum, aliter crocus, has singulas rufi uarietates, latina oratio singulis proprijsq; uocabulis

Rufus color.
Ruber.

cabulis non demonstrat, omniaq; ista significat una ruboris appellatione: cum tamen ex ipsis rebus uocabula colorum mutuetur, & igneum aliquid dicit, & flammeum, & sanguineum, & crocum, & ostrinum, & aureum. Rufus enim color, & ruber nihil à uocabulo rufi differunt, neq; proprietates eius omnes declarat. ἔρυθρός ὁ καὶ πυρρὸς, καὶ ἔρυθρός, καὶ ποικίλος scilicet, habere quasdam distantias coloris rufi uidentur, uel augentes eum, uel remittentes, uel mixta quadam specie temperantes. Tum Fronto ad Phauorinum, non inficias, inquit, imus, quin lingua graeca, quam tu uidere legisse, prolixior fusiorq; sit, quam nostra. Sed in ijs tamē coloribus quibus modo dixisti, designandis, nō perinde inopes sumus, ut tibi uideamur. Nō enim haec sunt sola uocabula rufum colorem demonstrantia, quae tu modo dixisti, rufus, & ruber: sed alia quoque habemus plura, quam quae dicta abs te graeca sunt. Fuluus enim & flauus & rubidus, & phœniceus, & rutilus, & Phœniceus, luteus, & spadix, appellationes sunt rufi coloris, aut acutes eum, quasi incendētes, aut cum colore uiridi miscentes, aut nigro infuscantes, aut uirenti sensim albo illuminantes. Nam phœniceus, quem tu graece ποικίλος dixisti, noster est: & rutilus, & spadix phœnicei σπώδιον, qui factus graece, noster est, exhuberantiam splendoremq; significat ruboris: quales sunt fructus palmae arboris non admodum sole incocti, unde spadici & phœnicei nomen est. Spadica enim Dorici uocant auulsum è palma termutē cum fructu. Fuluus autē uidetur de rufo atq; uiridi mixtus, in alijs plus uiridis, in alijs plus rufi habere. Sic poeta uerborum diligētissimus, fuluam aquilam dicit & iaspidem, fuluos

Fuluus.
Flauus.
Rubidus.
Phœniceus.
Rutilus.
Luteus.
Spadix.

fuluos galeros, & fuluum aurum, & arenam fuluam, & fuluum leonē. Sicq; Ennius in annalibus fuluo are dixit. Flauus contra uidetur ex uiridi, & rufo, & albo concretus. Sic flauentes comæ, & quod mirari quosdam uideo, frondes olearū è Vergilio dicuntur flauæ. Sic multo antè Pacuuius aquam flauam dixit, & flauum puluerem: cuius uersus (quoniam sunt iucundissimi) libens commemorari:

Cedo tamen pedem lymphis flauis flauum ut puluerē,

Manibus iisdē, quibus Vlysi sepe permulsi, abluam?

Lafitudinemq; nimiam manuum mollitudine.

Rubidus autē est rufus atrore & nigrore multo mixtus.

Rubidus.

Luteus contra, rufus color est dilucidior: unde eius quoq; nomen esse factū uidetur. Non ergo, inquit, mi Phauorine species rufi coloris plures apud Græcos, quàm apud nos nominantur. Sed ne uiridis quidem color pluribus ab illis, quàm à nobis uocabulis dicitur. Neq; nō potuit Verg. colorem equi significare uiridem, uolens cæruleum magis dicere equum quàm glaucum. Sed maluit uerbo uti notiore græco, quàm inusitato latino. Nostris autem latinis ueteribus cœsia dicta est, quæ à Græcis *Καυκώπις*: ut Nigidius ait, de colore cœli, quasi cœlia. Postquàm hæc Fronto dixit, tum Phauorinus scientiā rerum uberem, uerborumq; eius elegantiam exosculatus, absq; te, inquit, uno forsitan lingua profecto Græca longe antecesset, sed tu mi Fronto, quod in uersu Homérico est, id facies:

Cæruleus.
Glaucus.

Cœsia.
Glaucopsis.

Καὶ νῆλω ἐπ' ἀρετῇ ἀμειψέσσοι ἴθιμας.

Sed cum omnia libens audiui, quæ peritissime dixisti, tum maxime quod uarietatem flauis coloris enarrasti, fecistiq; ut intelligerem uerba illa ex annali XIII. Ennij amœ-
f nissima

nissima, quæ minime intelligebam:

Verrunt extemplo placide mare marmore flauo.

Cæruleum spumat mare conferta rate pulsum.

Non enim uidebatur cæruleum mare cum marmore flauo conuenire. Sed cum sit ita, ut dixisti, flauus color uiridi & albo mistus, pulcherrime prorsus spumas uirentis maris, flauo marmore appellauit.

Quid T. Castritius existimauerit super Sallustij uerbis & Demosthenis, quibus alter Philippū descripsit, alter Sertorium. CAP. XXVII.

VERBA sunt hæc grauiæ atque illustria de rege Philippo Demosthenis: ἰώρων ὃ αὐτὸν φίλιππον πρὸς ὄν ἡμῖν ὁ ἀγὼν, ὑπὲρ δόξης, καὶ δωρασίης, τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὴν κλεῖν κατὰστά, τὴν χεῖρα, καὶ σκέλος πεπρωμένον, πᾶν ὅτι ἄν βυληθῆ μέρος ἢ τύχη ἢ σώματος πδρελίει, τῦτο προίεμουον, ἔσε καὶ λοιπὸν μετὰ ἡμῖν καὶ δόξης ἴη. Hæc emulari uolens Sallustius, de Sertorio duce in historijs ita scripsit: Magna gloria* tribus milibus in Hispaniam T. Didio imperante, magno usu bello Mæfisco, præratu militum & armorum fuit. Multaq; tum ductu eius, quæ raptæ primo per ignobilitatē, deinde per inuidiā scriptorum, celebratæ sunt, quæ eminus faciem suam ostentabant, aliquot aduersis cicatricibus, & effosso oculo, quo ille dehonestamento corporis maxime letabatur. Neque illis anxius, quia reliqua gloriosius retinebat. De utriusq; his uerbis T. Castritius cum pensitaret: non ne, inquit, ultra naturæ modum humanæ est, dehonestamento corporis letari? Siquidem letitia dicitur exultatio quædā animi, cum gaudio effruentiore, euentu rerum expetitarum.

Quanto

tribanus militū in Hispania T. Didius imperator.

Quanto illud syncerius & humanius, magisq; omnibus conueniens πᾶν ὅτι ἂν ἐβλήθη μέρος ἢ τίχῃ ἢ σώματος παρ' ἑλίδ', τὸτο προίμωρον. Quibus uerbis, inquit, ostenditur Philippus non ut Sertorius corporis dehoneſtamento lætus, quod eſt, inquit, inſolens & immodicum, ſed præ ſtudio laudis & honoris, iacturarum damnorumq; corporis contemptor, qui ſingulos artus ſuos fortunæ prodigēdos daret, quæſtu atq; compendio gloriarum.

Non eſſe compertum, cui deo rem diuinam fieri oporteat, cum terra mouetur uiribus.

CAP.

XXVIII.

Quænam eſſe cauſa uideatur quamobrem terræ motus fiant, non modo his communibus hominum ſenſibus opinionibusq; compertum non eſt, ſed ne inter phyſicas quidē philoſophias ſatis conſtitit, uentorum ne ui accidunt, ſpecus hiatusq; terræ ſubeuntium, an aquarum ſubter in terrarum cauis undantium fluctibus pulſibusq;, ita uti uidentur exiſtimaffe antiquiſſimi Græcorū, qui Neptunum Ἰννοσίγαιον, καὶ σεισχοθόνα appellauerunt: an cuius aliæ rei cauſa, alterius uē dei ui ac numine, nondum etiam (ſicut diximus) pro certo creditum. Propterea ueteres Romani cum in omnibus alijs uitæ officijs, tum in conſtituendis religionibus, atque in dijs immortalibus animaduertendis caſtiſſimi cauſiſſimiq;, ubi terram mouiſſe ſenſerant, nuntiatum uē erat, ſerias eius rei cauſa edicto imperabant. Sed dei nomen, ita uti ſolet, cui ſeruandæ ſerias oporteret, ſtatueret & edicere quieſcebant: ne alium pro alio nominādo, falſa religione populum alligerent: eas ſerias ſi quis polluiſſet, piaculoq; ob hanc rem

f 2 remotus

remotus esset, hostiam siue deo, siue deæ immolabat. Idq; ita ex decretis pontificum obseruatum esse M. Varro dicit: quoniã & qua ui, & per quem deorum, dearum uel terra tremere, incertũ esset. Sed de lunæ motibus, solisq; deflectionibus, non minus in eius rei causa reperienda sese exercuerunt. Quippe M. Cato uir in cognoscendis rebus multi studij, incerta tamen causa & incuriosa super ea re opinatus est. Verba Catonis ex originũ quarto hæc sunt: Non libet scribere quod in tabula apud Pont. Max. est, quoties annona cara, quoties lunæ aut solis lumini caligo, aut quid obsiterit, usq; adeo parui fecit rationes ueras solis & lunæ deficientium, uel scire, uel dicere.

Apologus Aesopi Phrygis memoratu non inutilis.

C A P. X X I X.

Aesopi apologus.

AEsopus ille è Phrygia fabulator haud immerito sapiens existimatus est, cum quæ utilia monitu suaserat, non seuerè, non imperiose præcepit, & censuit, ut philosophis mos est: sed festiuos delectabilesq; apologos commentus, res salubriter ac prospicienter animaduersas in mentes animosq; hominum cum audiendi quædam illecebra induit: uelut hæc eius fabula de auiculæ nidulo, lepide atq; iucunde præmonet spem, fiduciamq; rerũ, quas efficere quis possit, haud unquam in alio, sed in semetipso habendam. Auicula, inquit, est parua, nomen est castita, habitat nidulaturq; in segetibus, id sermè temporis ut appetat messis, pullis iam iam plumantibus. Ea castita in sementes forte concesserat tempestiuiores, propterea frumentis flauescens pulli etiam tunc inuolucres erant. Cum igitur ipsa iret cibum pullis quæsitum, monet eos, ut si quid

quid ibi rei nouæ fieret, diceretur'ue, animaduertent, idq; uti sibi ubi redisset, renuntiarent. Dominus postea segetum illarum filium adolescentem uocat, & uidet'ne inquit, hæc ematuruisse, & manus iam postulare? iccirco die crastini, ubi primum diluculabit, fac amicos adeas, & roges ueniant, operamq; mutuam dent, & messem hanc nobis adiuuent. Hæc ille ubi dixit, discessit: atq; ubi redijt casita, pulli trepiduli circumstrepere orareq; matrem, ut statim iam properet, atque alium in locum sese asportet: nam dominus, inquit, nusit qui amicos rogaret, uti luce oriente ueniant, & metant. Mater iubet eos à metu otiosos esse. Si enim dominus, inquit, messem ad amicos reijcit, crastino seges non metetur, neque necesse est hodie uti uos auftram. Die igitur postero mater in pabulum uolat, dominus quos rogauerat opperitur, sol seruit, & fit nihil, & amici nulli erant. Tunc ille rursus ad filium: amici isti, inquit, magnam in partem cessatores sunt, quin potius imus & cognatos, affines, uicinosq; nostros oramus, ut adsint cras tempori ad metendū? Itidem hoc pulli paucifaci matri nuntiant. Mater hortatur, ut tum quoque sine metu, ac sine cura sint: cognatos affinesq; nullos ferme tam esse obsequibiles ait, ut ad laborem capeffendum nihil cunctentur, & statim dicto obediant: Vos modo (inquit) aduertite, si modo quid denuo dicetur. Alia luce orta, auis in pastum profecta est, cognati & affines operam quam dare rogati sunt, supersedent. Ad postremum igitur dominus filio: ualeant (inquit) amici cum propinquis: affines prima luce falces duas, unam egomet mihi, & tu tibi capies alteram, & frumentum nosmetipsi manibus

nibus nostris cras metemus. Id ubi ex pullis dixisse domine mater audiuit, tempus, inquit, est cedendi & abeundi, fiet nunc dubio procul quod futurū dixit. In ipso enim iam uertitur cuius est res, non in alio unde petitur. Atque ita casta nidum migravit, & seges à domino demessa est. Hæc quidem est Aesopi fabula de amicorum & propinquorum leui & inani fiducia. Sed quid aliud sanctiores libri philosophorum monent, quam ut in nobis tantum ipsis nitamur? Alia autem omnia quæ extra nos, extraq; nostrum animum sunt, neque pro nostris, neq; pro nobis ducamus. Hunc Aesopi apologum Q. Ennius in satyris, scite admodum & uenuste uersibus quadratis composuit, quorū duo postremi isti sunt: quos habere cordi & memoriæ operæpretium esse hercle puto:

Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm,
Ne quid expectes amicos, quod tu agere possis.

Quid obseruatum sit in undarum motibus, & quæ in mari alio atq; alio modo fiunt, austris flantibus aquilonibusq;

C A P. XXX.

Vndarum motus uarij.

HOc sæpenumero in undarum motu obseruatum est, quas aquilones uenti, quiq; ex eadem cœli regione aër fluit, quas uē faciunt in mari austri atque africi. Nam fluctus, qui flante aquilone maximè ac creberrimè excitantur, simulac uentus posuit, sternuntur & conflagrescunt, & mox fluctus esse desinunt. At non idem fit flante austro, uel africo, quibus iam nihil spirantibus, unde tamen facte diutius tument, & à uento quidem iam dudum tranquille sunt. Sed mare est etiā atq; etiam undabundū. Eius rei causa esse coniectatur, quòd uenti à septentrionibus ex altiore

altiore cœli parte in mare incidētes, deprsum in aquarum profunda quasi præcípites destrūtur, undasq; faciunt non prorsus impulsas, sed ui intus cōmotas, quæ tantisper cruatæ uoluuntur, dum illius infusi desuper spiritus uis manet. Austri uero & Africi, ad meridianū orbis circulū, & ad partem axis infimam deprepsi, inferiores & humiles per suprema æquoris euntis protrudunt magis fluctus, quam erūūt, & iccirco non desuper læsæ, sed propulsæ in aduersum aquæ etiam desistente flatu, retinent aliquantisper de pristino pulsū impetum. Id autē ipsum, quod dicimus, ex illis quoq; Homericis uersibus, si quis non incuriose legat, adminiculari potest. Nam de austri flatibus ita scripsit:

Ἐνθα νότος πόνθιο λυδῶνα εἰς λάαν ὠθεῖ.

Contrà autem de borea, quem aquilonem appellamus, alio dicit modo:

Καὶ βορέης ἀβρηγῶνίτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

Ab aquilonibus enim qui alti superniq; sunt, fluctus excitatos quasi per prona uolui dicit. Ab austris autē ijs, qui humiliores sunt, maiore ui quadam propelli sursum atq; sabijci. Id enim significat uerbum λάαν ὠθεῖ: Sicut in alio loco, λάαν ἀνω ὠθεῖ. Id quoq; è peritissimis rerum philosophis obseruatū est, austris spirantibus mare fieri glaucum, & caruleum, aquilonibus obscurius, atriusq;. Cuius rei causam, cum Aristotelis libros problematum percerpissimus, notauī, cur austro spirante mare caruleum fiat, aquilone obscurius atriusq;: an propterea quòd aquilonis mare perturbat? Omne autem quod tranquillius est, atrum esse uidetur.

Maris colorē & uento mutat.

f 4 A. GEL

A. GELLII NOCTI

VM ATTICARVM COMMEN
TARII. LIBER III.

Quæsitum ac traditum quam ob causam Sal
lustius auaritiam dixerit, non animum modo uir
ilem, sed corpus quoque ipsum effœminare.

C A P.

I.

Sallustius in
Castilina.

HY E M E iam discedente, apud bal
neas Scias in arca sub calido sole cum
Phauorino philosopho ambulabamus,
atq; ibi inter ambulandũ legebatur Ca
stilina Sallustij, quem in manu amici con
spectum legi iusserat. Cumq; hæc uerba ex eo libro lecta
essent: Auaritia pecuniæ studiũ habet, quam nemo sapiens
cõcupiuit, ea quasi uenenis malis imbuta, corpus animũq;
uirilem effœminat, semper infinita & insatiabilis est, neq;
copia, neque inopia minuitur: Tum Phauorinus me aspi
ciens: quo, inquit, pacto corpus hominis auaritia effœmi
nat? Quid enim istuc sit, quod animum uirilem ab ea ef
fœminari dixit, uideor fermè assequi: sed quonam modo
corpus quoque hominis effœminet, nondum reperio. Et
ego, inquam, longè iamdiu in eo ipso querèdo fui, ac nisi
tu occupasses, ultro te hoc rogassem. Vix ego hæc dixera
m cunctabundus, atque inibi quispiam de sectatoribus
Phauorini, qui uidebatur esse in literis ueterator: Vale
rium, inquit, Probum audiui hæc dicere, usum esse Sallu
stium circumlocutione quadam poëtica: & cum dicere
uellet,

uellet, hominem auaritia corrumpi, corpus & animum dixisse, quæ duæ res hominem demonstrarent. Nanque homo ex anima & corpore est. Nunquam, inquit Phauorinus, quod equidem scio, tam importuna tamq; audaci argutia fuit noster Probus, ut Sallustium uel subtilissimū breuitatis artificem, periphrasim Poëtarum facere diceret. Erat tum nobiscum in eodem ambulacro homo quispiam sanè doctus, is quoque à Phauorino rogatus, ecquid haberet super ea re dicere, huiuscemodi uerbis usus est: Quos, inquit, auaritia minuit & corrumpit, quiq; sese querenda undique pecunia dederunt, eos plerofq; tali genere uitæ occupatos uidemus: ut sicuti alia in his omnia præ pecunia, ita labor quoque uirilis exercendiq; corporis studium relictum sit. Negotijs se plerunq; umbraticis, & sellularijs questibus intentos habent, in quibus omnis eorum uigor animi corporisq; elāguescit, & quod Sallustius ait effœminatur. Tum Phauorinus legi denuo uerba eadem Sallustij iubet, atque ubi lecta sunt: Quid igitur (inquit) dicemus, quod multos uidere est pecuniæ cupidos, & eosdem tamen corpore esse uegeto ac ualenti? Tum ille ita respondit, non hercle inscite: Quisquis est, inquit, pecuniæ cupiens, & corpore tamen est bene habito, ac strenuo, aliarum quoque rerum uel studio, uel exercitio eum teneri necessarium est, atq; in sese colendo non æque esse parcum. Nam si auaritia sola summa, omnes hominis partes affectionesq; occupet, & si ad incuriam usque corporis grassetur, ut per illam unam, neque uirtutis, neque uirium, neque corporis, neque animi cura asit, tum denique is uere dici potest effœminatus

f) to esse

to esse & animo, & corpore, qui neque sese, neque diud curet, nisi pecuniam. Tum Phauorinus, aut hoc, inquit, quod dixisti, probabile est, aut Sallustius odio auaritiæ, plus quam potuit eam criminatus est.

Quemnam esse natalem diem M. Varro dicat eorum, qui ante noctis horam sextā post ue eam nati sunt. Atque inibi de temporibus, terminisq; dierum, qui ciuiles nominantur, & usquequaq; gentium uarie obseruantur, & præterea quid Q. Mutius scripserit super ea, quam maritus non iure usurpasset, quod rationem ciuilis anni non habuerit.

CAP. II.

QVari solitum est, qui noctis hora tertia quarta ue, siue qua alia nati sunt, uter dies natalis haberi appellariq; debeat, is ne, quem nox ea consecuta est, an qui dies noctem consecuturus est. M. Varro in lib. rerum humanarum, quem de diebus scripsit: Homines, inquit, qui media nocte ad proximā mediā noctē in his horis xxiiij. nati sunt, una die nati dicuntur. Quibus uerbis ita uidetur dierum obseruationem diuisisse, ut qui post solem occisum ante mediam noctem natus sit, is ei dies natalis sit, à quo die ea nox cœperit. Contra uero qui in sex horis posterioribus nascatur, eo die uideri natū, qui post eam noctem diluxerit. Athenienses autem aliter obseruare idem Varro in eodem libro scripsit, eosq; à sole occaso, ad solem iterum occidentē omne id mediū tempus unum diem esse dicere. Babylonios porrò aliter: A sole enim exorto, ad exortū eiusdē incipientē, totum id spatium unius diei nomine appellare. Multos uero in terra Umbria unū & eundem

*noctes istas
e modo latras
exhaustas na
rtu in p. satis
2p. 2. e manifeste*

eundem diem esse dicere à meridie ad insequentē meridiē.
 Quod quidem, inquit, minus absurdū est. Nam qui calendarum hora sexta natus est apud Umbros, dies eius natalis uideri debet & calendarum dimidiarum, & qui est post calendarū dies, ante horam eiusdem sextam. Populū autē Romanū ita uti Varro dixit dies singulos annumerare à media nocte usq; ad mediam proximam multis argumentis ostenditur. Sacra sunt Romana partim diurna, partim nocturna, sed ea quæ inter noctem sunt, diebus adijciuntur, non noctibus. Quæ igitur sex posterioribus noctis horis fiunt, eo die fieri dicuntur, qui proximus eam noctem illucescit. Ad hoc ritus quoq; & mos auspiciandi eandem esse obseruationē docet. Nam magistratus quādo una die eis auspiciandum est, & id super quo auspiciauerunt agendum, post mediam noctem auspiciantur, & post exortum solem agunt, auspiciati esse & egisse ex eodem die dicuntur. Præterea tribuni plebei, quos nullum diem abesse Roma licet, cum post mediam noctem profiscuntur, & post primam facem ante mediam sequentem reuertuntur, non dicuntur abfuisse unum diem, quādo ante horam noctis sextam regressi partē aliquā illius in urbe Romana sunt. Q. quoq; Mutiū iuriconsultū dicere solitum legi, non esse usurpatam mulierem, quæ cum calendis Ianuarijs apud uirum causa matrimonij esse cœpisset, ante diem quartā calendis Ianuarias sequentes usurpatū esset: Non enim posse impleri trinoctium, quod abesse à utro usurpandi causa ex xij. tabulis deberet: quoniā tertiæ noctis posterioris sex horæ alterius anni essent, qui inciperet ex calendis. Istæ autem omnia de dierū temporibus,
 & fini

Dierum obseruatio.

Lips. Elea
 1. 2. e. B.
 scilicet de
 p. 112.

Usurpandi

et finibus ad obseruationem disciplinamq; iuris antiqui pertinentia, cum in libris ueterum inueniremus, non dubitamus, quin Vergilius quoq; id ipsum ostenderet, non exposite atq; aperte, sed ut hominem decuit poeticas res agente recondita, et quasi operata ueteris ritus significatione,

Torquet, inquit, medios nox humida cursus,

Et me seuus equus oriens afflauit anhelis.

Dies ciuilis. His enim uersibus oblique (sicuti dixi) admonere uoluit diem, quem Romani ciuilem appellauerunt, à sexta noctis hora oriri.

De noscendis explorandisque Plauti comœdijs, quoniam promiscue ueræ atq; falsæ nomine eius inscriptæ feruntur. Atque inibi quod Plautus in pistrino, & Næuius in carcere fabulas scriptarint.

C A P. I I I.

Plautus. Verum esse comperior, quod quosdam bene literatos homines dicere audiui, qui plerasq; Plauti comœdias curiose atq; contentè lectitauerunt, non indicibus Helij Sedigiti, nec Claudij, nec Aurelij, nec Accij, nec Manilij super his fabulis, quæ dicuntur ambiguae; credituros, sed ipsi Plauto moribusq; ingenij, atq; linguæ eius. Hac enim iudicij norma Varronem quoq; usum uidemus. Nam præter illas unam et uiginti, quæ Varronianæ uocantur, quas iccirco à cæteris segregauit, quoniam dubiose non erant, sed consensu omnium Plauti esse censebantur. Quasdam item alias probauit adductus stylo atq; facetia sermonis Plauto congruentis. Easq; iam nominibus aliorum occupatas Plauto uindicauit. Sicuti istam quam nuperime legebamus, cui est nomē Bœotia. Nam cum in illis una et uiginti non sit, et esse Aquilij dicatur, nihil tamen

Bœotia comœdia.

Varro

Varro dubitauit, quin Plauti foret, neq; alius quisquam non infrequens Plauti lector dubitauerit, si uel hos solos uersus ex ea fabula cognouerit, qui quoniam sunt, ut de illius Plauti more dicā, Plautinissimi: propterea & meminimus eos, & ascripsimus. Parasitus ibi esuriēs hęc dicit:

Vt illum dij perdant, primus qui horas repperit,

Quiq; adeo primus statuit hic solarium,

Qui mihi comminuit misero articulatim diem.

Nam me puero uetus erat solarium

Multo omnium istorum optimum & uerissimum.

Vbi iste monebat esse, nisi cum nihil erat,

Nunc etiam quod est, non est, nisi soli lubet.

Itaque adeo iam oppletum' st oppidum solarijs.

Maior pars populi aridi reptant fame.

Phauorinus quoq; noster cum Neruulariam Plauti lege- Neruularia com-
mœdia.
rem, quę inter incertas est habita, & audisset ex ea comœdia uersum hunc,

Strateę scrupede stratiuolę fordide.

Delectatus faceta uerborum antiquitate, meretricum uitia atq; deformitates significatium, uel unus hercle inquit, hic uersus Plauti esse hęc fabulam satis potest fidei fecisse.

Nos quoq; ipsi nuperrime, cum legeremus Fretum (no- Fretum comœ-
dia.
men est id comœdię, quam Plauti esse quidā non putant)

haud quicquam dubitauimus, quin & Plauti foret, & omniũ maxime genuina. Ex qua duos hos uersus excripsimus, ut historiam quereremus oraculi Arietini. Nũc illud est, quod Arietini responsum magnis ludis dicitur:

Arietinum ora-
culum.

Peribo, si non fecero,

Si saxo, uapulabo. Marcus autem Varro in libro
de co

de comœdijs Plautinis primo actu uerba hæc ponit: Nam nec gemini, nec Leones, nec Cordaliũ, nec Anus Plauti, nec bis compressa, nec Bœotia unquam fuit. Neque adeo ἀγχι, neq; Commoriètes, sed M. Acutici. In eodem li-
 bro Var. id quoq; scriptũ etiam Plautium fuisse quẽpiam
 poëtam comœdiarũ. Cuius quoniã fabulæ Plauti inscriptæ
 forèt, acceptas esse quasi Plautinas: cũ essent nõ à Plauto
 Plautinæ, sed à Plautio Plautinæ. Ferũtur autẽ sub Plau-
 ti nomine comœdiæ circiter centum atq; xxx. Sed homo
 eruditissimus Lælius quinq; & xx. esse eius solas existi-
 mauit. Non tamen dubium est, quin ista, & quæ scripta à
 Plauto non uidentur, & nomini eius adijciuntur, ueterũ
 poëtarum fuerint, & ab eo retractatæ expolitæq; sunt,
 ac propterea recipiant stylum Plautinum. Sed enim Satu-
 rionem & Aditum, & tertiam quandam, cuius nunc mihi
 nomen non suppetit, in pistrino eum scripsisse Varro &
 pleriq; alij memoriæ tradiderunt, cum pecunia omni, quã
 in operis artificum scenicorum pepererat, in mercationi-
 bus perditæ, inops Romam redisset, & ob quærendum ui-
 ctum ad circumagendas molas, quæ trusatiles appellatur,
 operam pistori locasset. Sicuti de Næuio quoq; accepimus,
 fabulas eum in carcere duas scripsisse. Ariolũ & Leontẽ,
 cum ob assiduam maledicentiam, & probra in principes
 ciuitatis, de Græcorum poëtarum more dicta, in uincula
 Ro. à 111 uiris cõiectus esset. Vnde post à Tri. Ple. exẽ-
 ptus est, cum in ijs quas supra dixi, fabulis, delicta sua &
 petulantias dictorũ, quibus multos antè læserat, diluisset.

Quod P. Africano, & alijs tunc uiris nobilibus
 ante ætatem senectam, barbam & genas radere
 moris

us xxv comœ
 esse existimat
 uti: ~

Molæ trufati-
 læ.
 Næuius.

moris fuit.

C A P .

I I I I .

IN libris quos de uita P. Scipionis Africani compo-
 tos legimus, scriptum esse animaduertimus P. Scipioni
 Pauli filio, postquam de Poenis triūphauerat cēsorq; fue-
 rat, eidē diem dictū esse ad populum à Clau. Afellio trib.
 pleb. cui equū in censura ademerat. Eumq; cū esset reus,
 neq; barbā desisse radi, neq; nō cādida ueste uti, neq; suis-
 se cultu solito reorū. Sed cū in eo tpe Scipionē minorem
 xl. annorū fuisse cōstaret, quod de barba rafa ita scriptum
 esset, mirabamur. Comperimus autem ceteros quoque in
 ijsdem temporibus nobiles uiros, barbam in eiusmodi eti-
 te rasitauisse. Iccirco plerūq; imagines ueterum, non ad-
 modum senum, sed in medio etatis, ita factas uidemus.

Radendæ bar-
 bz mos.

Deliciarum uitium, & mollities oculorum &
 corporis, ab Archesilao philosopho cuidā oppro-
 brata acerbe simul & festiuiter.

C A P . V .

PLutarchus refert Archesilau philosophū uehemen-
 ti uerbo usum esse, de quodam nimis delicato diui-
 te, qui incorruptus tamen, & castus perinteger diceba-
 tur. Nam cum uocem eius infractam, capillumq; arte com-
 positum, & oculos ludibundos, atq; illecebræ uolupta-
 tisq; plenos uideret: nihil interest, inquit, quibus membris
 cinadi sitis, posterioribus, an prioribus.

Archesilau uer-
 bum.

Dictum in mol-
 tes.

De ui atque natura palmæ arboris, quod li-
 gnum ex ea ponderibus impositis renitatur.

C A P .

V I .

Perhercle rem mirandam Arist. in v I I I . pro-
 blematum, & Plutar. in v I I I . symposiacorum di-
 cit: Si supra palmæ (inquit) arboris lignum, magna pon-
 dera

Palmæ natura.

dera imponas, ac tam graui ter urgeas oneresq; , ut magni-
tudo oneris sustineri nõ queat, non deorsum palma cedit,
nec intra flectitur, sed aduersus pondus resurgit, & sur-
sum nititur recuruaturq;. Propterea inquit Plutarchus in
certaminibus palman signum esse placuit uictoriæ, quo-
niam ingenium eiusmodi ligni est, ut urgentibus oppri-
mentibusq; non cedat.

Historia ex annalibus sumpta de Qu. Ceditio
tribuno militum, uerbaq; ex originibus M. Cato-
nis apposita, quibus Ceditij uirtutem cum Spar-
tano Leonida æquiparat. CAP. VII.

Ceditus tri-
bunus.

Pvlchrũ dij boni facinus, Græcarumq; facundiarum
magniloquentia cõdignum M. Cato libris originum
de Q. Ceditio tribuno militum scriptũ reliquit. Id profe-
cto est ad hãc fermè sententiã: Imperator Pœnus in ter-
ra Sicilia bello Carthaginiẽsi primo, obuiã Romano ex-
ercitui progreditur: colles, locosq; idoneos prior occu-
pat. Milites Romani (uti res narrata est) in locum insi-
nuant fraudi & perniciẽi obnoxiiũ. Tribunus ad consules
uenit: ostendit exitium de loci importunitate, & hostium
circũstantia. Maturum censeo, inquit, si rem seruare uis,
faciundũ ut cccc. aliquos milites ad uerrucam illã (sic
enim M. Cato locũ editũ asperumq; appellat) ire iubeas,
eamq; uti occupent imperes horterusq; : hostes profecto
ubi id uiderint, fortissimus quisq; et promptissimus, ad oc-
cursandum pugnandumq; in eos præuertetur: unoq; illo
negotio sese alligabũt, atq; illi omnes cccc. proculdu-
bio obrũcabantur. Tu interea occupatis in ea cæde ho-
stibus, tempus exercitus ex hoc loco educendi habebis.

Verruca.

Alia

Alia, nisi hæc, salutis uia nulla est. Consul tribuno respon-
dit, consilium quidē fidū atq; prouidens sibi uiderier. Sed
istos (inquit) milites cccc. ad eum locum in hostium
cuneos quisquam erit qui ducat? Si aliū (inquit tribunus)
neminem reperis, me licet ad hoc periculū utarc. Ego hæc
tibi & reipub. animā do. Cōsul tribuno gratias laudesq;
egit. Tribunus & cccc. ad moriendū proficiscuntur.
Hostes eorum audaciam demirantur. Quorsum ire per-
gant in expectādo sunt. Sed ubi apparuit ad eandē uerru-
cam occupandā iter intendere, mittit aduersum illos impe-
rator Carthaginienfis peditatū equitatumq; illos quos in
exercitu uiros habuit strenuissimos. Romani milites cir-
cumueniuntur, circumuēti repugnant. Fit prælium diu an-
ceps, tandē superat multitudo. Quadrigēti omnes tū unā
perfossi gladijs, aut missilibus operti, cadūt. Consul inter-
ibi dum ea pugna fit, se in locos tutos, atq; editos subdu-
cit. Sed quod illi tribuno duci militum quadringentorum
diuinitus eo prælio usus uenit, non iam nostris, sed ipsius
Catonis uerbis subiecimus: Verba Catonis: Dij immorta-
les tribuno militum fortunā ex uirtute eius dedere. Nam
ita euenit, cum saucius multifariam ibi factus esset, tū uul-
nus capiti nullū euenit. Eumq; inter mortuos defatigatū
uulneribus, atq; spiratē quod sanguen defluserat, cogno Sanguen.
uere, cum sustulere: Isq; cōualuit. Sæpeq; post illam ope-
rā reip. fortem atq; strenuam perhibuit. Illoq; factō quod
illos milites subduxit, exercitum cæterū seruauit. Sed idē
benefactum loco in quo ponas, nimium interest. Leonidas Leonidas.
Lacedæmonius laudatur, qui simile apud Thermopylas
fecit: Propter eius uirtutes omnis Græcia gloriam, atque
g gratiam

gratiam præcipuam claritudinis inelytissimæ decorauere monumētis, signis, statuis, elogijs, historijs: Alijsq; rebus gratissimum id eius factū habuere. At tribuno militū parua laus pro factis relicta, qui idē fecerat, atq; remp. serua= uerat. Hanc Qu. Ceditij uirtutem M. Cato tali suo testi= monio decorauit. Cl. autem Quadrigarius annalium ter= tio, non Ceditio nomen fuisse refert, sed Laberio.

Literæ eximix consulum C. Fabritij & Aemilij ad regem Pyrrhum à Qu. Claudio scriptore historiarum in memoriam datæ.

CAP.

VIII.

Pyrrhus.

Timochares.
Fabritius.

Nicias.

CUM Pyrrhus rex in terra Italia esset, & unam atq; alteram pugnam prospere pugnasset, satisq; angere= rentur Romani, & pleraque Italia ad regem descuiisset, tum Ambraciensis quissiam Timochares regis Pyrrhi amicus, ad C. Fabritium consulem furtim uenit, ac præ= mium petiuit: & si de præmio conueniret, promisit re= gem uenenis necare. Idq; facile esse factu dixit, quoniã fi= lij sui pocula in conuiuio regi ministrarent: eam rem Fa= britius ad senatum scripsit. Senatus legatos ad regem mi= sit, mādauitq; ut de Timochare nihil proderet, sed mone= rent uti rex circumspectius ageret, atq; à proximorū in si= dijs salutem tutaretur. Hoc ita uti diximus, in Valerij An= tiatis historia scriptum est. Quadrigarius autem in libro III. non Timocharem, sed Nician adisse ad cōsulem, scri= psit. Neq; legatos à senatu missos, sed à consulibus. Et re= gem populo Ro. laudes atq; gratias scripsisse, captiuosq; oēs quos tū habuerit, restituisse & reddidisse. Cōsules tū fuerūt C. Fabritius atq; Aemilius. Literas quas ad regem Pyrrhum

Pyrrhum super ea causa miserūt, Cl. Quadrigarius scripsit fuisse hoc exemplo: Consules Romani salutem dicunt Pyrrho regi: NOS pro tuis iniurijs continuo animo strenui, commoti inimiciter tecum bellare studemus. Sed communis exempli & fidei ergò, uisum est uti te saluum uelimus, ut esset, quem armis uincere possimus. Ad nos uenit Nicias familiaris tuus, qui sibi pretium à nobis peteret, si te clam interfecisset. Id nos negauimus uelle. Ne ue ob eã rē quicq̃ cōmodi expectaret. Et simul uisum est, ut te certiorē faceremus: ne quid eiusmodi si accidisset, nostro cōsilio ciuitates putarēt factū: & qd' nobis nō placet, pretio, aut prænno, aut dolis pugnare. Tu, nisi caucas, iacebis.

Quis & cuiusmodi fuerit, qui in prouerbio fertur, equus Scianus, & qualis color equorum sit, qui spadices uocātur, deq; istius uocabuli ratione.

CAP.

IX.

CAius Bassus in commentarijs suis, item Iulius Mōdestus in 11. quæstionum confusarum, historiam de equo Seiano tradunt, dignam memoria atq; admiratione. Equus Scianus.
 Cn. Sciũ quempiam scribunt fuisse, cumq; habuisse equum natum Argis in terra Græcia, de quo fama constans esset tanquã de genere equorũ progenitus foret, qui Diomedis Thracis fuissent, quos Hercules Diomede occiso è Equi Diomedis.
 Thracia Argos perduxisset. Eum equum fuisse magnitudine inusitata, cervice ardua, colore Phœnico, flaua & comanti iuba: omnibusq; alijs equorum laudibus quoque longe præstitisse. Sed eundem equũ tali fuisse fato siue fortuna serunt, ut quisquis haberet eum, possideretq; , ut in cū omni domo, familia, furtunisq; omnibus suis ad inter-

nicionem deperiret. Itaq; primum illum Cn. Seium domi-
 num eius, à M. Antonio qui postea triumuir reip. consti-
 tuendæ fuit, capitis damnatum, miserando supplicio affe-
 ctum esse. Eodem tempore Cor. Dolobellam consulem in
 Syriam proficiscentem, fama istius equi adductum Argos
 diuertisse, cupidinemq; habendi eius exarsisse, emisseq; eū
 HS. centum milibus. Sed ipsum quoq; Dolobellam in Sy-
 ria bello ciuili obsessum, atq; interfectum esse. Mox eun-
 dem equum qui Dolobellæ fuerat, C. Cassium qui Dolo-
 bellam obsederat, adduxisse. Quem Cassium postea satis
 notū est, uictis Parthis fusoq; exercitu suo, miseram mor-
 tem oppetisse. Deinde Antoniū post interitū Cassij par-
 ta uictoria, equum illū nobilem Cassij requisisse: & cū co-
 potitus esset, ipsum quoq; postea uictum atq; desertum,
 detestabili exitio interisse. Hinc prouerbum de hominibus
 calamitosi ortum, diciq; solitū: Ille homo habet equum
 Scianum. Eadem sentētia est illius quoq; ueteris prouer-
 bij, quod ita dictum accepimus: Aurum Tolosanum. Nam
 cum oppidum Tolosanum in terra Gallia Q. Cepio con-
 sul diripuisset, multumq; auri in eius oppidi templis fuis-
 set, quisquis ex ea direptione aurum attigit, misero cru-
 ciabiliq; exitu perijt. Hunc equum C. Bassus uidisse se Ar-
 gis refert, haud credibili pulchritudine, uigoreq; & co-
 lore exuberantissimo. Quem colorem nos (sicuti dixi) pu-
 niceum, græce partim ποινικα, alij αἰνικα appellat: quoniam palme termes ex arbore cum fructu auulsus, spa-
 dix dicitur.

Aurum Tolo-
 sanum.

Puniceus co-
 lor.
 ὀπάδιξ.

Macrob. in
 m. i. 7. c. 5.
 c. 5.

so. Quod est quædā septenarij numeri uis & facul-
 tas, in multis naturæ rebus animaduersa, de qua

M. Varro

M. Varro in hebdomadibus differit copiose.

CAP.

X.

MArcus Varro in primo librorum qui inscribuntur hebdomades, uel de imaginibus, septenarij numeri Septenarius numerus. (quem Græci *ἑβδομάδα* appellant) uirtutes, potestatesq; multas uariasq; dicit. Is nanq; numerus, inquit, septentriones maiores minoresq; facit in cælo. Item uergilias, Vergilias, Phideas, Errones. quas *πλειάδας* uocant. Facit etiam stellas, quas alij erraticas, P. Nigidius erroneas appellat. Circulos quoque ait in cælo circum lōgitudinē axis septem esse, è quibus duos minimos qui axem extimū tangunt, *πόλως* appellari dicit. Sed eos in sphaera que *κρινώτη* uocatur, propter breuitatem non inesse. At neq; ipse zodiacus septenario numero caret, Nam in septimo signo fit solstitium à bruma, in septimo bruma à solstitio, in septimo æquinoctium ab æquinoctio. Libra & arietis signa æquinoctia. Dies deinde illos, quibus halcyones hyeme anni in aqua nidulantur, eos quoq; septē esse dicit. Præterea scribit lune curriculum confici integrum quater septenis diebus. Nam duodetricesimo luna (inquit) ex quo uesligio profecta est, eodē redit. Autoremq; opinionis huius Aristidē esse Samniū. In qua re nō id solū animaduerti debere dicit, quòd quater septenis, id est octo & uiginti diebus, cōficeret iter luna suū. Sed quòd is numerus septenarius, si ab uno profectus, dū ad semetipsum progreditur, omneis per quos progressus est numeros cōprehendat, ipsumq; se addat, facit numerū octo et uiginti, quot dies sunt curriculum lunaris. Ad homines quoq; nascendos uim numeri istius porrigi, pertinereq; ait. Nam cum in uterū (inquit) mulieris genitale semen datū est, primis septē diebus cōglobatur,

g 3 tur,

tur, coagulaturq; fitq; ad capiendā figuram idoneū. Post
deinde quarta hebdomade, quod eius uirile foetus futurū
est, caput, & spina quæ est in dorso, informatur. Septima
autē serè hebdomade, id est nono & quadragesimo die,
totus (inquī) homo in utero absoluitur. Illam quoq; uim
numeri huius obseruatā refert, quòd ante mēsem septimū
neq; masculus neq; fœmina, salubriter ac secundū naturā
nasci potest: & quòd ij qui iustissime in utero sunt, post
ducentos septuagintatres dies, postquam sunt concepti,
quadragesima deniq; hebdomade ita nascuntur. Pericula
quoq; uitæ & fortunarumq; hominū, quæ climacteras Chal-
dæi appellāt, grauissima quāq; fieri affirmat septenarijs.
Præter hæc, modū esse dicit summum adolescendi humani
corporis septem pedes: quod esse magis uerū arbitramur,
quā quod Herodotus homo fabulator in 1. historiā,
inuentū esse sub terra scripsit Orestis corpus, cubita lon-
gitudinis habens septem, quæ faciunt pedes duodecim &
quadrantem: Nisi si (ut Homerus opinatus est) uastiora
prolixioraq; fuerint corpora hominum antiquorum: &
nunc quasi iam mundo senescente, rerū atq; hominū de-
crementa sunt. Dentes quoq; & in septem primis mensi-
bus, & septenos ex utraq; parte gigni ait, & cadere an-
nis septenis, & genuinos annasci annis serè bis septenis.
Venas etiā in hominibus, uel potius arterias medicos mu-
ficos dicere ait, numero moueri septenario, quod ipsi ap-
pellant τὴν δὲ τῶν τεσσάρων συμφωνίαν, quæ fit in collatione
quaternarij numeri. Discrimina etiā periculorū in mor-
bis maiore ut fieri putāt in diebus, qui conficiuntur ex nu-
mero septenarij. Eosq; dies onuiū maxime, ita ut medici
appellant,

Climacteras.

Herodotus fa-
bulator.
Orestis corpo-
ris longitudo.

appellant, κριτικὸς ἢ κριτικῶς, cuiquā uideri primā hebdo-
 madam & secundā & tertīā. Necnon id etiā est ad uim,
 facultatesq; eius numeri augēdas, quōd quibus inedia mo-
 ri consiliū est, septimo demum die mortem appetūt. Hæc
 Var. de numero septenario scripsit admodum cōquisite.
 Sed alia quoq; ibidē congerit frigidiuscula, ueluti septem
 opera esse in orbe terrarū miranda, & sapiētes item ucte-
 res septē fuisse, & curricula ludorū circensium solennia
 septem esse, ad oppugnādas Thebas duces septē electos,
 tum ibi addit se quoq; iam duodecimam annorum hebdo-
 madā ingressum esse, & ad eum diem septuaginta hebdo-
 madas librorum conscripsisse. Ex quibus aliquandiu cum
 proscrip-tus esset, direptis bibliothecis suis, nō cōparuisse.

Quibus, & quām friuolis argumentis Accius
 in didascalicis utatur: quibus docere nititur He-
 siodum esse, quām Homerum natu antiquiorem.

CAP.

IX.

SVper ætate Homeri atq; Hesiodi non cōsentitur. Alij Homeri Hesio-
 dicę ætas. Homerū quān Hesiodum maiorē natu fuisse scripse-
 runt, in quæ Philochorus, & Xenophanes. Alij minorē
 in quæ L. Accius poëta, & Ephorus historiæ scriptor.
 M. autē Varro in primo de imaginibus, uter natus prior
 sit, parum constare dicit: sed non esse dubium, quin aliquo
 tempore eodē uixerint, idq; ex epigrāmate ostēdit, quod
 in tripode scriptū est, qui in monte Helicone ab Hesiodo
 positus traditur. Accius autē in 1. didascalico leuibus ad-
 modū argumentis utitur, per quæ ostendit Hesiodū natu
 priorē: Quod Homerus, inquit, cum in principio carmi-
 nis Achillē esse filium Pelei diceret, quis esset Peleus non
 8 4 addidit:

addidit: quā rem procul (inquit) dubio dixisset, nisi ab Hesiodo iam dictū uideretur. De Cyclope itidem, inquit, uel maxime quod unoculus fuit, rem tam insignem non praeterisset, nisi aequae prioris Hesiodi carminibus uulgatum esset. De patria quoque Homeri multo maxime dissensum est: Alij Colophoniu, alij Smyrnaeum: sunt qui Atheniensem, sunt qui Aegyptium dicant fuisse. Aristot. tradit ex insula Iona natum. M. Var. in lib. de imaginib. i. Homeri imagini hoc epigramma apposuit:

Capella Homeri candida hoc tumulum indicat,

Quod ariete mortuo faciunt sacra.

ἠπὶ πόλεισ' Διερίυσσι περὶ ῥίαν ὀμήρου

σμίρνα, ῥόδου, κολοφών, ἀλαμίν, Ἴου, ἄργου, ἀθηνῶν.

Largum atque audum bibendi, a P. Nigidio doctissimo uiro, nouo & propemodum absurdo uocabulo biboso dictum.

CAP. XII.

Bibax.
Bibosus.

Bibendi audum P. Nigidius in commentarijs gramae-
ticis, bibacem & bibosum dicit. Bibacē ego, ut edacem, a plerisque; alijs dictum lego. Bibosum dictum etiam nusquam reperi, nisi apud Laberiu. Neque aliud est, quod simili inclinatu dicatur. Non enim simile est, ut uinosus, aut uitiosus, caeteraque; quae hoc modo dicuntur, quoniam a uocabulis, non a uerbis inclinata sunt. Laberius in nimo lib. i. qui salinator inscriptus est, uerbo hoc ita utitur: Non mammosa, non annosa, non bibosa, non procax.

Quod Demosthenes etiam tum adolescens, cum Platonis philosophi discipulus foret, audito forte Callistrato rhetore in concione populi, desitit a Platone, & sectatus est Callistratū.

CAP. XIII.

Hermippus

Hermippus hoc scriptum reliquit, Demosthenē ad Demosthenes.
 modum adolescentem uentitare in academiam, Platonemq; audire solitum. atq; is inquit: Demosthenes do-
 mo egressus, ut ei mos erat, cum ad Platonem pergeret,
 complureisq; populos cōcurrentes uideret, percontatur
 eius rei causam: cognoscitq; currere eos auditum Calli- Callistratus.
 stratum. Is Callistratus Athenis orator in rep. fuit, quam
 illi *Δικμαγωγός* appellant. Visum est paulum diuertere,
 expeririq; an ad digna auditu tanto properatum studio
 foret. Venit, inquit, atq; audit Callistratum, nobilem illam
τὴν περὶ ὁρόπης Δικμην dicentem. Atq; ita motus, & demula-
 ctus, & captus est, ut Callistratum iam inde sectari cœpe-
 rit, academiam cum Platone reliquerit.

Dimidium librum legi, aut dimidiam fabulam
 audiui, aliaq; huiuscemodi qui dicat, uitiose dice-
 re. Eiusq; uitij causas reddere M. Varronem, nec
 quenquam ueterum n̄sce uerbis ita usum esse.

CAP.

XIIII.

Dimidium librum legi, aut dimidiam fabulam audie-
 ui, uel quid aliud huiuscemodi, male ac uitiose dici
 existimat Varro. Oportet enim (inquu) dicere dimidiatū Dimidiatum.
 librum, non dimidium: & dimidiatam fabulam, non dimi- Dimidium.
 diam. Contrā autem, si è sextario hemuna fusa est, non di-
 midiatum sextariū fūsum dicendum est. Et qui quoq; ex
 mille nummū, quod ei debebatur, quingentos recepit,
 non dimidiatū recepisse dicemus, sed dimidium. At si scy-
 phus (inquit) argenteus mihi cum alio communis, in duas
 partes dissectus sit, dimidiatum cum dicere esse scyphum
 debeo, non dimidium: Argenti autem quod in eo scypho
 g s inest,

ineſt, dimidiū meum eſſe, non dimidiatum: diſerit, ac diuidit ſubtiliſſime, quid dimidium dimidiato interſit: & Q. Ennium ſcienſer hoc in annalibus dixiſſe ait:

Sicuti ſi quis ferat uas uini dimidiatum.

Sic pars quæ deſt à uafe, non dimidiata dicēda eſt, ſed dimidia. Omnis autē diſputationis eius, quā ſubtiliter quidē ſed ſubobſcure explicat, ſumma hæc eſt: Dimidiatum eſt quaſi diſmediatū, & in parteis duas partes diuiſum. Dimidiatū ergo niſi ipſum quod diuiſum eſt, dici haud conuenit. Dimidiū uero eſt, non quod ipſum dimidiatū eſt, ſed quæ ex dimidiato pars altera eſt. Cum igitur partem libri dimidiā legiſſe uolumus dicere, aut partē dimidiā fabulæ audiſſe: ſi dimidiā fabulam, aut dimidium librum dicemus, peccabimus. Totū enim ipſum, quod dimidiatū atq; diuiſum eſt, dimidium dicis. Ita q; Lucilius eadem ſecutus:

Vno oculo (inquit) pedibusq; duobus dimidiatus

Vt porcus.

Et alio loco:

Quid ni? & ſcruta quidē ut uendat, ſcrutarius laudat,

Præſtactam ſtrigilem ſoleam improbus dimidiatam.

Iam in uigeſimo manifeſtius dimidiā horā dicere ſtudioſe fugit. Sed pro dimidia dimidium ponit in hiſce uerſibus:

Tempeſtate ſua, atq; eodem uno tempore, & hora

Dimidio tribus conſectis duntaxat eandem,

Et quartam.

Nam cum obuium proximūq; eſſet dicere: & hora dimidia tribus conſectis, uigilate atque attentè uerbum non probum mutauit, per quod ſatis apparet ne horam quidē dimidiā recte dici, ſed uel dimidiatā horam, uel dimidiam partem horæ. Propterea Plautus in Bacch. dimidium auri dicit,

Scruta
Scrutarius.

dicit, non dimidiatū aurum. Item in Aulularia, dimidium obsonij, non dimidiatum obsonium in hoc uersu:

Ei adeo obsonij hinc iussit dimidium dari.

In Menæchmis autem dimidiatum diem, non dimidium, in hoc uersu:

Dies quidē iam ad umbilicū dimidiatus mortuus est.

M. Cato in libro quem de agricultura conscripsit. Semen cupressi serito crebrum, ita uti linum seri solet, co crebro terram in sternito dimidiatū digitum. Iam id bene tabula, aut pedibus, aut manibus complanato. Dimidiatū autem, inquit, digitum, non dimidium. Nam digiti quidem dimidium, digitum autem ipsum dimidiatū dici oportet. Item M. Cato de Carthaginensibus ita scripsit: Homines defoderunt in terram dimidiatos, ignemq; circumposuerunt, ita interfecerunt. Neq; quispiam omnium qui probe locuti sunt, his uerbis secus quam dixi, usus est.

Extare in literis perq; hominum memorias tradituum, quod repente multis mortem attulit gaudium ingens insperatum, interclusa anima & uim magni nouicq; motus nō sustinente. CAP. XV.

Cognito repente insperato gaudio, expirasse animā Gaudio eneclia
Polycrata.
Philippides.
Crescit Aristoteles philosophus Polycratam, nobilem
feminā ē Naxo insula. Philippides quoq; comædiarum
poëta, haud ignobilis ætate iam edita, cum in certamine
poëtarū præter spem uicisset, & letissime gauderet, inter
illud gaudium repente mortuus est. De Rhodio etiā Dia-
gora celebrata historia est. Is Diagoras tres filios adole-
scentes habuit, unum pugilem, alterū pancratiastem, ter-
tiū luctatorē. Eosq; omnes uidit uincere, coronariq; eodē
Olympie

Olympiæ die: & cum ibi cum tres adolescentes amplexi, coronis suis in caput patris positis suauarētur, cumq; populus gratulabundus flores undiq; in eum iaceret, ibi in stadio inspectante populo, in oculis atq; in manibus filiorum animā efflavit. Præterea in nostris annalibus scriptū legimus, qua tempestate apud Cannas exercitus pop. Ro. cæsus est, anum matrem nuntio de morte filij allato, luctu atq; mærore affectam esse. Sed is nuntius non uerus fuit. Atq; is adolescens nō diu post ex ea pugna in urbem redijt. Anus repēte filio uiso, copia atq; turba, & quasi ruina incidentis inopinati gaudij oppressa, exanimataq; est.

Temporis uarietas in puerperis mulierum, quænam sit à medicis & philosophis tradita, atq; inibi poetarum quoq; ueterum super eadem re opiniones. Multaq; alia auditu atq; memoratu digna. Verbaq; ipsa Hippocratis medici, ex lib. illius sumpta, qui inscriptus est περι τροφῆς. id quoq; esse à grauissimis uiris memoriæ mandatum.

C A P.

XVI.

Tempus partus humani.

ET medici, & philosophi illustres, de tempore humani partus quæsiuerunt, πότες δ τῆς τῶν ἀνθρώπων κινήσεως χρόνος. Et multa opinio est. Eaq; iam pro uero recepta: Postquam mulieris uterus conceperit semen, gigni hominem septimo rarenter, nunquam octauo, sæpe nono, sæpe numero decimo mense. Eumq; esse hominem gignendi summū finem, decem menses non inceptos, sed exactos. Idq; Plautum ueterem poetam dicere uidemus in comædia Cistellaria his uerbis:

Tum illa quam compresserat

Decimo

Decimo post mense exacto, hic peperit filiam.

Hoc idem tradit etiam Menander poeta uetustior, humanarum opinionum uel peritissimus. Versus eius super eare de fabula plotio posui:

γυνή κ' ἐὶ δ' ἐκάμηνος.

Sed nosler Cæcilius, cum faceret eodem nomine & eiusdem argumenti comœdiam, ac pleraq; à Menandro sumeret, in mēsis tamē genitalibus nominandis, nō prætērmisit octauum, quem prætēricrat Menander. Cæcilij uersus hi sunt:

Insolet' ne mulier decimo mense parere?

Pol nono etiam septimo atque octauo.

Eam rem Cæcilium non inconsiderate dixisse, neq; temere à Menandro, atque à multorum opinionibus descuissese, M. Varro uti credamus, facit. Nam mense nōnunquam octauo editum esse partum in lib. xiiii. rerum diuinarū scriptum reliquit. Quo in libro etiam xi. mense aliquando nasci posse hominem dicit. Eiusq; sententiæ, tam de v. quàm de xi. mense, Aristotelem laudat autorem. Sed huius de mense v. dissensionis causa cognosci potest in lib. Hippocratis, qui inscriptis est πρὶ τροφῆς. Ex quo libro uerba hæc sunt: ἐστὶ δὲ καὶ οὐκ ἐστὶν ὀκτάμηνος γέννησις. Id tam obscure, atq; præcise, tamq; aduersè dictū Sabinus medicus qui Hippocratem commodissime cōmentatus est, his uerbis enarrauit: ἐστὶ μὲν φαινόμενα ὡς ἴδαμεν τὰ τῆν ἐκτροφῶν, οὐκ ἐστὶ ὅ ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα, καὶ ἐστὶν οὐκ ἐστὶν αἰτία μὲν παρὰ τὰ ἄλλα ὄντα. Διὰ μὲν ὅ οὐκ ἐστὶ. Antiquos autem Romanos Varro dicit non recepisse huiusmodi quasi monstruosas raritates. Sed nono mense aut decimo,

neq;

neq; præter hos alios partionem mulieris secundum natu-
 turam fieri existimasse. Iccircoq; eos nomina Parcis tri-
 bus fecisse à pariendo, & à nono atq; decimo mēse. Nam
 parca, inquit, immutata litera una, à partu nominata. Item
 nona & decima à partus tempestiui tempore. Cefellius
 autem Vindex in lectionibus suis antiquis, tria, inquit, no-
 mina Parcarum sunt: Nona, Decima, Morta, & uersum
 hunc Liuij antiquissimi poëtae ponit ex ὀδυσσεύς: Quan-
 do dies adueniet, quem profata Morta est? Sed homo mi-
 nime malus Cefellius, Mortam quasi nomen accepit, cū ac-
 cipere quasi μοῖρα deberet. Præterea ego de partu hu-
 mano, præterquam quæ scripta in libris legi, hoc quoque
 uenisse usu Romæ cōperi: Fœminam bonis, atq; honestis
 moribus, non ambigua pudicitia in x i. mense post mariti
 mortem peperisse: Factumq; esse negotiū propter ratio-
 nem temporis, quasi marito mortuo, postea concepisset:
 quoniam decēuri in decimo mēse gigni hominē, nō in un-
 decimo scripserunt. Sed diuum Hadrianum causa cogni-
 ta, decreuisse in x i. quoque mense partum edi posse: idq;
 ipsum eius rei decretum nos legimus. In eo decreto Ha-
 drianus id statuere se dicit, requisitis ueterū philosopho-
 rum, & medicorum sententijs. Hodie quoq; in satyra for-
 te M. Varronis legimus, quæ inscribitur Testamentum,
 uerba hæc: Si quis mihi filius unus plures ue in decē men-
 sibus gignuntur, ij si erunt ὄνοι δούλας, exheredes sunt.
 Quod si quis undecimo mēse, κατ' Ἀριστοτέλην, natus esto,
 Accio idē qd' Titio ius esto apud me. Per hoc uetus pro-
 uerbiū Varro significat, sicuti uulgo dici solitum erat, de
 rebus inter se nihil distantibus, idem Accij quod Titij: ita
 pari

Sunt qui
 μοῖρα legunt.
 Vide Cælium
 lib. 11. cap. 13.

Proucrium.

pari eodemq; iure esse in x. mensibus natos, & in xi.
 Quod si ita, neq; ultra decimum mensem foetura mulie=
 rum protolli potest, quari oportet cur Homerus scripse=
 rit Neptunum dixisse puellæ à se recens compressæ:

Χαίρει νῦν φίλετ' ἡ, περιπλομένη δ' ἰνιαυτῷ

Τέξαις ἀγλαὰ τέκνα, ἐπεὶ οὐκ ὀσσοφώλιοι εἶναι

Αἰθαίετων.

Id cum ego ad complureis grammaticos attulissem, par=
 tim corū disputabant, Homeri quoq; ætate, sicuti Romu=
 li, annū fuisse nō xii. mensium, sed x. Alij cōuenisse Ne=
 ptuno maiestatiq; eius dicebant, ut longiore tēpore foetus
 ex eo grandesceret. Alij alia quædam nugalia. Sed Phauo
 rinus mihi ait, περιπλομένη ἰνιαυτῷ, non confecto esse an=
 no, sed affecto. In qua re usus est uerbo non uulgarie si=
 gnificationis, affecta enim (sicuti M. Cicero & ueterum Affecta quæ
sunt,) ea proprie dicebantur, quæ non
 ad finem ipsam, sed proxime fini progressa deducta ue=
 rant. Hoc uerbū ad hanc sententiam in Ciceronis oratio
 ne fuit, quam dixit de prouincijs consularibus. Hippocra
 tes autem in eo libro (de quo supra scripsi) cum & nu=
 merum dierum, quibus conceptum in utero coagulū con=
 formatur, & tēpus ipsius partitiōis nono aut decimo mē=
 se definisset, neque id tamen semper eadem esse fini dixi=
 set: sed aliàs ocyus fieri, aliàs serius, hisce ad postremum
 uerbis usus est: γίνετ' ἢ ἐν τούτοις καὶ πλείω, καὶ ἑλάσσω,
 καὶ ὅλως κατὰ μέτρον. καὶ ἰσσομῶν ἢ καὶ πλείω πλεόνων, καὶ
 ἑλάσσω ἑλασσόνων: Quibus uerbis significat quod aliquan
 do ocyus fieret, non multo tamen fieri ocyus: neq; quod
 serius, multo serius. Memini ego Romæ accurate hoc
 atq;

Ius trium liberorum.

atq; sollicite quaesitum, negotio non rei tunc paruae postulante, an VIII. mense infans ex utero uiuus editus, & statim mortuus, ius trium liberorum suppleuisset, cum abortio quibusdam, non partus uidetur mensis octauae intempestiuitas. Sed quoniam de Homero annuo partu, ac de XI. mense diximus quae cognoueramus, uisum est non praetercundum, quod in Plinij secundi lib. V. naturalis historiae legimus. Id autem quia extra fidem esse uideri potest, uerba ipsius Plinij posuimus: Massurius autor est, L. Papyrium praetorem secundo haerede lege agente, bonorum possessionem contra eum dedisse, cum mater partum sex mensibus tulisse diceret, quoniam nullum certum tempus pariendi statutum ei uideretur. In eodem libro Plinij secundi uerba haec scripta sunt: Oscitatio in enixu letalis est, sicut sternuisse a coitu abortiuum.

Quod tres libros Plato Philolai Pythagorici, & Aristoteles pauculos Speusippi philosophi mercati sunt, pretijs fidem non capientibus.

C A P.

X V I I.

Memoriam mandatum est, Platonem philosophum tenui admodum pecunia familiari fuisse: atq; cum tamen treis Philolai Pythagorici libros decem milibus denarium mercatum. Id ei pretium donasse quidam scripserunt amicum eius Dionem Syracusanum. Aristotelem quoque traditum libros pauculos Speusippi philosophi post mortem eius emisse talentis Atticis tribus: ea summa fit nummi nostri HS. duo & LXX. milia. Τιμων amarulentus librum maledicentissimum conscripsit, qui σιλλος inscribitur. In eo lib. Platonem philosophum, quem dixeramus

ramus tenui admodum pecunia familiari fuisse, contumeliose appellat, quòd impenso pretio librum Pythagoricæ disciplinæ emisset, exq; eo Timæum nobilem illum dialogum continuasset. Versus super ea re τίμων hi sunt:

καὶ σὺ πλάτων κ' ἄρα σε μαθητὴς ὁ πόδος ἔχειν.

Πολλὰ δ' ἄργυρίων ὀλίγω ἤλλαξας βίβλων

ὅθεν ἀποδοχόμενος ἡράφειν ἰδιῶταχθης.

Quid sint pedarij senatores, & quam ob causam ita appellati. Quamq; habeant originem uerba hæc ex edicto tralatitio consulum. Senatores, quibusq; in senatu sententiam dicere licet.

CAP.

XVIII.

Non pauci sunt qui opinantur pedarios senatores De pedarijs senatoribus.
 appellatos, qui sententiam in senatu non uerbis dicent, sed in alienam sententiã pedibus irent. Quid igitur cum SEN A. Consult. per discessionem fiebat, non ne uniuersi senatores sententiã pedibus ferebant? Atqui hæc etiam uocabuli istius ratio dicitur, quam C. Bassus in comætaris suis scriptam reliquit. Senatores enim dicit in ueterum ætate, qui curulem magistratũ gessissent, curru solitos honoris gratia in curiam uehi, in quo curru sella esset, supra quam consideret, quæ ob eam causam curulus appellaretur. Sed eos senatores, qui magistratum curulem nondum ceperant, pedibus ituisse in curiam. Propterea senatores nondũ maioribus honoribus functos, pedarios nominatos. M. autem Varro satyra Menippea, quæ ἰπποκύων inscripta est, equites quosdam dicit pedarios appellatos. Videturq; eos significare, qui nondũ à CENS. in senatum lecti, senatores quidem non erant. Sed quia ho
 b noribus

ribus populi usi quidem erant, in senatum ueniebant, & sententiæ ius habebant. Nam & curulibus magistratibus functi, qui nondum à censoribus in senatum lecti erant, senatores non erant. Et quia in postremis scripti erant, non rogabatur sententias: sed quas principes dixerant, in eas descendebant. Hoc significabat edictum, quo nunc quoque
 COSS. cum senatoribus in curiam uocant, seruandæ consuetudinis causa, translatis utuntur. Verba edicti hæc sunt: Senatores, quibusque in senatu sententiam dicere licet. Versum quoque Laberij, in quo id uocabulum positum est, notari iussimus, quem legimus in mimo, qui Scriptor inscriptus est:

Caput sine lingua, pedaria sententia est.

Hoc uocabulum à plerisque barbare dici animaduertimus, nam pro pedarijs pedaneos appellant.

Qua ratione C. Bassus scripserit, parcum hominem appellatum, & quam eius uocabuli causam putarit, & contra quem in modum, quibusque uerbis Phauorinus hanc traditionem eius eluserit.

C A P.

X I X.

A Pud cenam Phauorini philosophi cum discubitu fuerat, coeptusque erat apponi cibus, seruus assistens mensæ eius legere inceperat, aut græcarum quid literarum, aut nostratium: uelut eo die, quo affui ego, legebatur C. Bassi eruditi uiri liber de origine uerborum, & uocabulorum in quo ita scriptum fuit: Parcus composito uocabulo dictus est quasi par arcæ: quando sicut in arca omnia reconduntur, eiusque custodia seruantur & continentur, ita homo tenax paruoque contentus, omnia custodit.

C. Bassus.
 Parcus.

dita & recondita habet sicuti arca, quam ob causam par-
 cus, quasi par arca nominatus est. Tum Phauorinus ubi
 hæc audiuit, superstitiose, inquit, & nimis moleste atque
 odiose confabricatus commolitusq; magis est originem
 uocabuli C. iste Bassus, quam enarrauit. Nam si licet res
 dicere commētias, cur non probabilius uideatur, ut acci-
 pianus parcum ob eam causam dictum, quod pecuniam
 consumi atque impendi arceat & prohibeat, quasi pecu- Pecuniarius.
 niarius? Quin potius quod simplicius, inquit, ueriusq;
 est id dicimus? Parcus enim neque ab arca, neque ab
 arcendo, sed ab eo quod est parum & paruum denomi-
 natus est.

A. GELLII NOCTI

VM ATTICARVM COMMEN- TARIUM. LIBER IIII.

Sermo quidem Phauorini philosophi cum grā
 matico iactantiore factus in Socraticum modum,
 atq; ibi inter sermonem dictum, quibus uerbis pe-
 nus à Qu. Scæuola definita sit, quodq; eadem defi-
 nitio culpata reprehensaq; sit. CAP. I.

N VESTIBULO ædium Pa-
 latinarum omnis ferè ordinū multitudo
 opperientes salutationē Cesaris constite-
 rant: atq; ibi in circulo doctorū hominū
 Phauorino philosopho præsentē, ostē-
 debat quispiam grammaticæ rei doctior, scholica quedam
h 2 nugalia,

nugalia, de generibus & casibus uocabulorum differens, cum arduis supercilijs uocisq; & uultus grauitate composita, tanquā interpres & arbiter Sibyllæ oraculorū. Tum aspiciens ad Phauorinum (quanquā ei etiam nondū satis notus esset) Penuus quoq;, inquit, uarijs generibus dictum, & uarie declinatum est. Nam & hoc penus, & hæc penus, & huius peni & peniris, & penitiris & penois ueteres dictitauerunt: Mundum quoque muliebrem Lucilius in satyrarum x v 1. non uirili genere, ut ceteri, sed neutro appellauit his uersibus:

Mundū omne.

Legauit quidam uxori mundum omne, penumq;.

Quod mundum atq; penum? nam qui dijudicet istuc? Atq; omniū horum & testimonijs & exemplis cōstrepet. Cumq; nimis otiose sibi placeret, intercessit placide Phauorinus: & iam bene, inquit, magister quicquid est nomen tibi, abunde multa docuisti, quæ quidem ignorabamus, & scire haud sanè postulabamus. Quid enim refert mea eiusq; qui cum loquor, quo genere penum dicam, aut in quas extremas literas declinē, si nemo id nō nimis bar-

Penus quid sit. bare fecerit? Sed hoc plane indigco addiscere, quid sit penus, & quo sensu id uocabulum dicatur, ne rem quotidiani usus, tanquā qui in uenalibus latine loqui tentant, alia quā oportet, uoce appellē. Queris, inquit, rem minime obscuram. Quis adeo ignorat penum esse, uinū, & triticum, & oleū, & lentem, & fabā, atq; huiuscemodi cetera? etiam ne, inquit Phauorinus, milium, & panicum, & glans, & hordecum penus est? Sunt enim propemodū hæc quoq; eiusmodi. Cumq; ille reticēs hæreret: Nolo, inquit, hoc iam labores, an ista quæ dixi, penus appellentur: sed potes ne

potes ne mihi non speciem aliquã de penu dicere, sed definire, genere proposito, & differentijs appositis, quid sit penus? Quot sint penus genera, & quas differentias dicas, nõ hercle, inquit, intelligo. Rem, inquit Phauorinus, plane dicã. Postulas quod difficilius est, dici planius. Nam hoc quidem peruulgatũ est, definitionẽ omnem ex genere & differentia cõsistere. Sed si idem me tibi præmãdere (quod aiunt) postulas, faciã sanẽ id quoq; honoris tui habẽdi gratia, atq; deinde ita exorsus est: Si (inquit) ego te nunc rogem, uti mihi dicas, & quasi circumscribas uerbis, quid homo sit, nõ opinor respõdeas hominem esse te atq; me. Hoc enim quis homo sit, ostendere est, non quid homo sit, dicere. Sed si (inquam) veterem, ut ipsum illud quod homo est, definires, tum tibi diceres hominem esse mortale animal, ratio, & scientiã capiens, uel quo alio modo diceres, ut eũ ceteris animalibus omnibus separet. Proinde igitur nuñc te rogo, ut quid sit penus dicas, non ut aliquid ex penu nomines. Tum ille ostentator, uoce iam molli atq; demissa: Philosophias (inquit) ego non didici, nec discere appetiui. Et si ignoro an hordeum ex penu sit, aut quibus uerbis penus definiatur, non ea re literas quoq; alias nescio. Scire (inquit ridens iam Phauorinus) quid penus sit, nõ ex nostra magis est philosophia, quã grammatica tua. Meministi enim, credo, queri solitũ quid Vergilius dixerit penum instruere, uel longã, uel longo ordine. Vtrunq; enim profecto scis legi solitũ. Sed ut faciam equiore animo ut sis, ne illi quidẽ uteris iuris magistri, qui sapientes appellati sunt, definisse satis recte existimantur, quid sit penus. Nam Q. Scauolam ad de-

*Locus restitutus ab Erasmo in adagio præmansum in os inferere.

monstrandū penum his uerbis usum audio: Penus est, inquit, quod esculentū aut poculentū est. Quod enim ipsius patrisfamiliās, aut liberorū patrisfamiliās, eiusq; familie quæ circū eos aut liberos eius est, & opus nō facit, causa paratū est (ut Mutius ait) penus uideri debet. Nam quæ ad edendū bibēdumq; in dies singulos prandij aut coenæ causa parantur, penus non sunt: sed ea potius, quæ huiusce generis longe uisionis gratia contrahuntur & recōduntur, ex eo quod nō in promptu sint, sed intus, & penitus habeātur, penus dicta sunt. Hæc ego, inquit, cum philosophiæ me dedissem, nō insuper tamen habui dicere: quoniā ciuibus Romanis latine loquentibus, rem nō suo uocabulo demonstrare, non minus turpe esset, quàm hominem non suo nomine appellare; ^{in se} Phauorinus sermones in genus cōmune, à rebus paruis & frigidis, abducebat ad ea, quæ esset magis utile audire ac discere, non allata extrinsecus, non per ostentationē, sed indidē nata, acceptaq;: Præterea de penu adscribendū hoc etiam putauī, Sc. Sulpitium in reprehensis Scauolæ capitibus scripsisse. Scio Helio placuisse, non quæ esui tantū & potui forent, sed thus quoq; & cereos in penu esse, quodq; esset eius firmè rei causa comparatū. Massurius autē Sabinus in iuris ciuili secundo, etiam quod iumentorum causa apparatus esset, quibus dominus uteretur, penori attributum dicit. Ligna quoq; & uirgas, & carbones, quibus conficeretur penus, quibusdam ait uideri esse in penu. Ex ijs autem quæ promercalia & usuaria in locis ijsdem essent, ea sola esse penoris putat, quæ sint usui annuo.

Quid differat morbus & uicium, & quam uim habeant

habeant uocabula ista in edicto ædiliū, & an eunuchus & steriles mulieres redhiberi possint, diuersæq; super ea re sententiæ. CAP. II.

IN edicto ædiliū curuliū, qua parte de mancipijs uendundis cautū est, scriptum sic fuit: Titulus seruorū singulorum ut scriptus sit curato, ita ut intelligi recte possit, quid morbi uitiq; cuiq; sit: quis fugitiuus erro'ue sit: noxa'ue solutus non sit. Præterea quæsierunt iureconsulti ueteres, quid mancipiū morbosum, quid'ue uitiosum recte diceretur: quātumq; morbus à uitio differret. Cæcilius Sabinus in libro quem de edicto ædiliū curuliū cōposuit, Labeonem refert, quid esset morbus hisce uerbis definisse: Morbus est habitus cuiusq; corporis cōtra naturam, qui usum eius facit deteriolem. Sed ueorbū aliās in toto corpore accidere dicit, aliās in pāte corporis. Totius corporis morbum esse, ueluti phōis, aut febris: Partis autem, ueluti cæcitas, aut pedis debilitas. Balbus autem, inquit, & atypus, uitiosi magis quàm morbosi sunt: & equus mordax aut calcitro, uitiosus, non morbosus est. Sed cui morbus est, is etiā uitiosus est. Neq; id tamē contrā fit. Potest enim qui uitiosus est, non morbosus esse. Quamobrē cum de homine morbofo ageretur, nequaquam (inquit) ita diceretur: Quanto ob id uitium minoris erit? De cunucho quidem quæsitū est, an contra edictū ædiliū uideretur uenundatus, si ignorasset emptor eum cunuchū esse. Labeonem respondisse aiunt, redhiberi posse quasi morbosum. Sues autem fæminas si steriles essent, & uenum issent, ex edicto ædiliū posse agi Labeonē scripsisse. De sterili autem muliere, si natiua sterilitate sit, Trebatium contra La

Morbus.

*Bap. Egnatius
aphthiphum le
git.

b 4 beonem

p. Redhibere beonē respondisse dicunt. Nam cū redhiberi eam Labeo, *re, ut rursus* quasi minus sanā putasset, non oportere aiunt Trebatium *beat venditor* ex edicto apposuisse, si ea mulier à principio genitali in sterilitate esset: at si ualetudo eius offendisset, exq; ea uitium factum esset, ut concipere fetus non posset, tum sanā non uideri, & esse in causa redhibitionis. De myope qui lusciosus latine appellatur, & πῶπι ἰωδῶ quoq; dissensum est. Alij enim redhiberi omnino debere, alij contrā, nisi id uitii morbo contractū esset. Eum uero cui dens deesset, Seruius redhiberi posse respondit: Labeo in causa esse redhibēdi negauit. Nam & magna (inquit) pars dente aliquo carent. Neq; eo magis pleriq; homines morbosus sunt. Et absurdū admodū est dicere, non sanos nasci homines, quoniā cum infantibus *et* simul dentes gignūtur. Non prætereundū est id quoq; in libris ueterū iuris peritorum scriptū esse, morbū & uitium distare: quod uitii perpetuū, morbus cū accessu discessuq; sit. Sed hoc si ita est, neque cæcus, neq; eunuchus morbosus est, contra Labeonis (quam supra dixi) sententiam. Verba Massurij Sabini apposui, ex libro iuris ciuili 1 1. Furiosus, mutus ue, cui ue quod membrum lacerū læsumq; est, aut obest quo ipse minus aptus sit, morbosus sunt. Qui non longe uidet, tam sanus est, quam qui tardius currit.

Quod nullæ fuerint rei uxoriæ actiones in urbe Roma ante Carbilianum diuortium, atq; inibi quid sit proprie pellex, quæq; eius uocabuli ratio sit.

C A P.

I I I.

Diuortium primum Romæ factum.

MEmoria traditum est, quingentis ferè annis post Romā conditam, nullas rei uxoriæ neq; actiones, neq;

neque cautiones in urbe Roma, aut in latio fuisse: quia profecto nihil desiderabantur, nullis etiam tunc matrimonijs diuertentibus. Ser. quoq; Sulpitius in libro quem composuit de dotibus, tum primum cautiones rei uxoriae necessarias esse uisas scripsit, cum Sp. Carbilus cui Ruga cognomentum fuit, uir nobilis, diuortium cum uxore fecit, quia liberi ex ea corporis uitio non gigneretur, anno urbis conditæ DCCXIII. M. Attilio, P. Valerio consulibus. Atq; is Carbilus traditur uxorem, quã dimisit, egregie dilexisse, charissimamq; morũ eius gratia habuisse, et iurisiurãdi religionẽ animo atq; amori præuertisse, quòd iurare à censoribus coactus erat, uxore se liberorũ quærendorũ gratia habiturũ. Pellicẽ autẽ appellatã, probrosãq; habitã eam, quæ iuncta consuetãq; esset cum eo, in cuius manu m̄ncipioq; alia matrimonij causa foret, hac antiquissima lege ostenditur, quam Numæ regis fuisse accepimus: Pellex ædem Iunonis non tangito: si tangit, Iunoni crinibus dimissis agnum fœminam ceditio. Pellex autem quasi παλλαξ, id est quasi παλλαξ, ut pleraq; alia, ita hoc quoq; uocabulum de Greco flexum est.

Quid Ser. Sulpitius in libro qui est de dotibus, scripserit de iure atq; more ueterum sponsaliorũ.

CAP.

IIII.

Sponsalia in ea parte Italie, quæ Latium appellatur, hoc more atque iure solita fieri scripsit Ser. Sulpitius in libro quem scripsit de dotibus: Qui uxore (inquit) ducturus erat, ab eo unde ducenda erat, stipulabatur eam in matrimoniũ ductum iri: qui daturus erat, itidẽ spondebat. Is cõtractus stipulationũ sponsionumq; dicebatur sponsalia

Sponsalia quomodo fiebant.

h s

Primum a
romanos di
tium :-

Pellex

Pellex.

Sponsus.
Sponsa.

salia. Tunc quæ promissa erat, sponsa appellabatur: qui sponso dederat ducturum, sponsus. Sed si post eas stipulationes uxor non dabatur, aut non ducebatur, qui stipulabatur ex sponso agebat, iudices cognoscebant. Iudex quæ ob rem data, accepta uel non esset uxor, quærebat. Si nihil iustæ causæ uidebatur, litem pecunia aestimabat. Quantiq; interfuera eam uxorem accipi aut dari, cum qui sponso dederat, aut qui stipulatus erat, condemnabat. Hoc ius sponsalium obseruatum dicit Seruius ad id tempus, quo ciuitas uniuerso Latia lege Iulia data est. Hæc eadem Neratius scribit in libro quem de nuptiis composuit.

Historia narrata de perfidia aruspicum Hetruscorum, quodq; ob eam rem uersus hic à pueris Romæ urbe tota cantatus est: Malum consilium consultori pessimum est.

C A P. V.

Hor. Codes.

Aruspiciū fraus.

Statua Romæ in comitio posita Horatij Coclitis fratris uiri de cælo tacta est. Ob id fulgur piaculis ludum aruspices ex Hetruria acciti, inimico atq; hostili in populum Ro. animo, instituerant eam rem contrariis regionibus procurare. Atq; illam statuam suaserunt in inferiori locum perperam transponi, quem sol oppositu circum undiq; aliarum ædium nunquam illustraret. Quod cum ita fieri persuasissent, delati ad populum, proditiq; sunt. Et cum de perfidia confessi essent, necati sunt. Constitutiq; eam statuam (perinde ut ueræ rationes post cõpertæ monebant) in locum edui subducendam; atq; ita in arca Vulcani sublimiori loco statuendam. Ea; res bene et prospere Reipublicæ celsit. Tunc igitur quod in Hetruscos aruspices male consulentes animaduersum uindicatumq; fuerat, uersus

hic

hic scite factus cantatusq; esse pueris urbe tota fertur:

Malum consilium consultori pessimum est.

Ea historia de aruspiciibus, ac de uersu isto senario scripta est in annalibus maximis libro x i. & in Verrij Flacci lib. i. rerum memoria dignarum. Videtur autem hic uersus de Græco illo Hesiodi uersu expressus:

Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τοῦ βουλευόμενι κακίστη.

Verba ueteris senatusconsulti ista, quod decretum est hostijs maioribus expirandum, quod in sacrario hastæ Martiæ mouissent. Atq; ibi enarratum, quid sint hostiæ succidaneæ: quid itē tempora præcidanea. Et quod Capito Atteius ferias quasdam præcidaneas appellauit. CAP. VI.

VT terram mouisse nuntiari solet, eaq; res procuratur: ita in ueteribus memorijs scriptū legimus, nuntiatū esse senatui in sacrario, in regia hastas Martias mouisse. Eius rei causa senatusconsultū factum est M. Antonio, A. Posthumio consulibus, eiusq; exemplum hoc est: Quod C. Iulius L. filius Pontif. nuntiauit in sacrario in regia hastas Martias mouisse, D. E. R. I. C., ut M. Antonius consul hostijs maioribus Ioui & Marti procuraret: quod & ceteris dijs (quibus uideretur) placādis, uti procurasset, satis habendum censuerunt. Si quid succidaneis opus esset, Robigus accederet. Quod succidaneas hostias senatus appellauit, quæri solet quid uerbum id significet. In Plauti quoq; comœdia quæ Epidicus inscripta est, super eodem ipso uerbo requiri audio, in his uersibus:

Men' placularem oportet fieri ob stultitiam tuam,

Vt meum tergum stultitiæ tuæ subdas succidaneum?

Succi

D. E. R. I. C.
hoc est, de ea re
ita censuerunt.

Succidaneæ
hostiæ.

Succidaneæ autem hostiæ dicuntur, e, litera per morē compositi uocabuli in, i, literam commutata. Nam quasi succedaneæ appellatæ: quoniam si primis hostijs litatum non erat, aliæ post easdem ductæ hostiæ cedebantur: quæ quasi prioribus iam cæsis, luendi piaculi gratia subdebantur, & succidebantur: ob id succidaneæ nominatæ, litera, i, scilicet tractim pronütiata. Audio enim quosdam eam literam in hac uoce barbære corripere. Eadem autem ra-

Præcidaneæ
hostiæ.

tione uerbi, præcidaneæ quoq; hostiæ dicuntur, quæ ante sacrificia solennia pridie cæduntur. Porca etiam præcidaneæ appellata, quam piaculi gratia ante fruges nouas fieri coeptas, immolari Cereri mos fuit, si qui familiam funestam aut non purgauerāt, aut aliter eam rem quam oportuerat, procurauerant. Sed porcæ, & hostias quasdam præcidaneas (sicut dixi) appellari, uulgo notū est. Férias præcidaneas dici, id (opinor) à uulgo remotum est: propterea uerba Atteij Capitonis ex quinto librorum, quos de pontificio iure cõposuit, scripsi. Ibi Cornucario Pont. Max. ferie præcidaneæ in atrum diem inauguratæ sunt. Collegium decreuit, non habendum religioni, quin eo die ferie præcidaneæ essent.

De epistola Val. Probi grammatici ad Marcelum scripta super accentu nominum quorundam Punicorum.

CAP. VII.

Val. Probus.

Valerius Probus grammaticus inter suam ætatem præstanti scientia fuit. Is Annibalem & Asdrubalem, & Hamilcærem ita pronuntiabat, ut penultimam circumflecteret, ut testis est epistola eius scripta ad Marcelum: in qua Plautiū, & Enniū, multosq; alios ueteres eo modo

modo pronuntiasse affirmat, solius tamen Ennij uersum unum ponit, ex libro qui Scipio inscribitur: Eum uersum quadrato numero factum subiecimus, in quo nisi tertia syllaba de Annibális nomine circumflexè ponatur, numerus claudus est. Versus Ennij, quem dixit, ita est:

Qui propter Annibális copias considerant.

Quid C. Fabritius de Cornelio Rufino homine auarus dixerit: quem cum odisset, inimicusq; esset, delignandum tamen eum consulem curauit.

CAP.

VIII.

Fabritius Lucinus magna gloria uir, magnisq; rebus Fabritius,
Rufinus, gestis fuit. P. Cornelius Rufinus manu quidem strenuus, & bellator bonus, militariq; disciplina peritus admodum fuit, sed furax homo, & auaritia acri erat. Hunc Fabritius non probabat, neque amico utebatur, osusq; eum morum causa fuit. Sed cum temporibus Reip. difficilimis consules creandi forent, & is Rufinus peteret consulatũ, competitoresq; eius essent imbelles quidè & futiles, summa ope admissus est Fabritius, uti Rufino consulatus deferretur. Eam rem plerisq; admirantibus, quod hominẽ auarum cui esset inimicissimus, creari consulem peteret, quem hostiliter oderat: Fabritius inquit, nihil est quod miremini, si malui cõpilari quàm uenire. Hunc Rufinũ postea bis consulatu & dictatura functum, censor Fabritius senatu mouit ob luxuriæ notam, quòd decem pondo argenti factitaret. Id autem quod supra scripsi, Fabritium de Cor. Rufino (ita in pleraq; historia scriptum est) dixisse, M. Cicero non alijs à Fabritio, sed ipsi Rufino gratias agenti, quod eius gratiam dedignatus non esset, dictum esse

esse refert in libro 11. de oratore. Verba Cicronis hæc sunt: Arguta etiam significatio est, cum parua re & sepe uerbo res obscura & latens illustratur, ut cum C. Fabritio P. Cornelius homo (ut existimatur) auarus & furax, sed egregie fortis & bonus imperator, gratias ageret quod se homo inimicus consulem fecisset, bello præsertim magno & graui, Nihil est quo mihi gratias agas, inquit, si malui compilari, quàm uenire.

Quid significet proprie religiosus. Et in quæ diuerticula significatio istius uocabuli flexa sit, & uerba Nigidij Figuli ex commentarijs eius super ea re sumpta.

C A P. I X.

Nigidius Figulus.

Nigidius Figulus homo (ut ego arbitrator) iuxta M. Varronem doctissimus, in undecimo commentariorum grammaticorum uersum ex antiquo carmine refert memoria hercle dignum,

Religentem esse oportet, religiosum nefas.

Cuius autem id carmen sit, non scribit. Atq; in eodem loco Nigidius: hoc (inquit) inclinamentum semper huiuscemodi uerborum, ut uinosus, mulierosus, religiosus, numosus, signat copiam quandam immodicam rei super qua dicitur. Quocirca religiosus is appellabatur, qui nimia & superstiosa religione sese alligauerat. Eaq; res uitio assignabatur. Sed præter ista quæ Nigidius dicit, alio quodam diuerticulo significationis, religiosus pro casto atq; obseruanti, cohibentiq; sese certis legibus finibusq;, dici coeptus. Simili autem modo, illa quoque uocabula ab eadem profecta origine, diuersum significare uidentur, religiosi dies, & religiosa delubra. Religiosi enim dies dicuntur tristici omne

Osus finit,
Religiosus.

omine infames impeditiq; , in quibus & res diuinas face-
 re, & rem quampiam nouam exordiri, temperādum est,
 quos multitudo imperitorum prauē & perperam nefā-
 stos appellant. Itaque M. Cicero in libro epistolarum
 nono ad Atticum : Maiores (inquit) nostri funestio-
 rem diem esse uoluerunt Alliensis pugnae, quā urbis captae,
 quòd hoc malum ex illo. Itaque alter religiosus etiam
 nunc dies, alter in uulgus ignotus. Idem tamē M. Tullius
 in oratione de accusatore constituendo, religiosa delubra
 dicit, non omīnosa, nec tristia, sed maiestatis ueneratio-
 nisq; plena. Massurius autem Sabinus, in commentarijs
 quos de indigenis cōposuit: Religiosum (inquit) est, quod
 propter sanctitatem aliquam remotum ac sepositū à no-
 bis est. Verbum à relinquendo dictum, tanquam ceremo-
niae à carento. Secundum hanc Sabini interpretationem,
 templa quidem ac delubra, quia horum cumulus in uitu-
 perationem non cadit, ut illorum quorum laus immodesta
 est, quae non uulgo ac temere, sed cum castitate ceremo-
 niaq; adeunda, & reuerenda, & reformidanda sunt, ma-
 gis quā inuulganda. Sed dies religiosi dicti quos ex con-
 traria causa propter omnis diritatem relinquimus. Iccir-
 co ait Terentius in Heaut.

Tum quod dem ei, recte est.

Nam nihil esse mihi, religio est dicere.

Quod si (ut ait Nigidius) oīa istiusmodi inclinamēta,
 nimū ac prae ter modū significant, & iccirco in culpas ca-
 dunt, ut uinosus, mulierosus, uerbosus, morosus, famosus:
 cur ingeniosus, & formosus, & officiosus, & speciosus,
 quae pariter ab ingenio, & forma, & officio inclinata
 sunt

Dies nefasti
dies religiosi

Vide Macro-
cap. 3.

Ceremonia
carento dict.

Religiosi dies.

sunt, cur etiam disciplinosus, confiliosus, uictoriosus, quæ M. Cato ita affigurauit, cur item facundiosa, quod Sempronius Asellio XIII. rerum gestarum ita scripsit: Facta sua spectare oportere, dicta nõ: si minus facundiosa essent: cur, inquam, ista omnia nunquam in culpam sed in laudem dicuntur? quanquam hæc quoq; incrementum sui nimium demonstrant: an propterea, quia illis quidẽ, quæ supra posui, adhibendus est modus quidam necessarius? Nam et gratia, si nimia atque immodica: et mores, si multi atque uarij: et uerba, si perpetua, atq; infinita, et obtundentia: et fama, si magna, et inquieta, et inuidiosa sit, neq; laudabilia, nec utilia sunt. Ingenium autem, et officium et forma, et disciplina, et consilium, et uictoria, et facundia, sicut ipse uirtutum amplitudines, nullis finibus cohibentur, sed quanto maiora auctioraq; sunt, etiam tanto laudatiora sunt.

Quid obseruatum de ordine rogandarum sententiarum in senatu, iurgiorumq; in senatu C. Cæsaris consulis, & Marci Catonis diem dicendo eximentis.

CAP. X.

Rogandi senatus ordo.

ANte legem, quæ nunc de senatu habẽdo obseruatur, ordo rogandi sententias uarij fuit: Alias primus rogabatur, qui a CENS. princeps in senatum lectus fuerat: alias qui designati COSS. erant. Quidam è COSS. studio aut necessitudine aliqua adducti, quæ ijs uisum erat, honoris gratia extra ordinẽ sententiã primũ rogabant. Obseruatum tamẽ est, cum extra ordinem fieret, ne quis quenquam ex alio quam ex consulari, loco sententiam primum rogaret. C. Cæsar in consulatu quem cum M. Bibulo gefit

fit, quatuor solos extra ordinē rogasse sententiā dicitur. Ex ijs quatuor principē rogabat M. Crassum. Sed postq̄ filiam Cn. Pompeio desponderat, primum cœperat Pompeium rogare. Eius rei rationem reddidisse eum senatui, Tyro Tullius M. Ciceronis libertus refert, itaq; se ex patrone suo audisse scribit. Idipsum Capito Atteius in libro quem de officio senatorio composuit, scriptum reliquit. In eodem libro Capitonis, id quoq; scriptum est: C. inquit, Cæsar consul, M. Catonem sententiā rogauit: Cato, rem quæ consulebatur, quoniã non è Rep. uidebatur, perfici uolebat. Eius rei gratia ducenda longa oratione utebatur, eximebatq; dicendo diem. Erat enim ius senatori, ut sententiã rogatus, diceret antè quicquid uellet alius rei, & quoad uellet. Cæsar COS. uiatorē uocauit: eumq; cum finem non faceret, prehendi loquentem, & in carcerem duci iussit. Senatus consurrexit, & prosequeretur Catonem in carcerem: Hac inquit, inuidia facta, Cæsar desistit, & mitti Catonem iussit.

Quæ qualiaq; sint, quæ Aristoxenus, quasi magis cōperta de Pythagora memoriæ cōmendauit, & quæ item Plutarchus in eundē modum de eodem Pythagora scripserit.

CAP. XI.

Opinio uetus falsa occupauit & conualuit, Pythagoram philosophū non esitauisse ex animalibus. Item absumuisse fabulo quem κιάμων Græci appellant. Ex hac opinione Callimachus poëta scripsit:

Pythagoræ
cibus.

Καὶ κιάμων ἀπὸ χύρας ἔχει ἀνώϊων ἰσλαῖ

κ' ἀγὰ πυθαγόρας ὡς ἐπέλθου λέγω.

Ex eadē item opinione M. Ci. in lib. de diuinatione i. hæc

i uerba

Fabæ infant.

verba posuit : Iubet igitur Plato sic ad somnum profici-
sci corporibus affectis, ut nihil sit, quod errorem animis
perturbationemq; afferat. Ex quo etiã Pythagoreis in-
terdictum putatur, ne faba uesceretur, quæ res habet in-
flationem magnam. Is cibus tranquillitatem mentis quæ-
rentibus constat esse contrarius : Hæc equidem M. Cic.
Sed Aristoxenus musicus, uir literarum ueterum diligen-
tissimus, Aristotelus philosophi auditor in libro, quem de
Pythagora reliquit, nullo sæpius legumẽto Pythagoram
dicit usum, quàm fabis : quoniam is cibus, & subduceret
sensim aluum, & leuigaret. Verba ista Aristoxeni sub-
scripsi : πυθαγόρας ὁ τῶν ὀσφίων μάλιστα καὶ κιάμων ἰλο-
κίμωςε λίαν κινηκένῃε γὰρ εἶναι, καὶ διαφορηκός. διὸ καὶ μί-
λισσα κίχην) αὐτῷ.

Porculus quoq; minusculis, & hœdis tenerioribus ui-
uitasse idem Aristoxenus refert. Quam rem uidetur co-
gnouisse ex Xenophilo Pythagorico familiari suo, & ex
quibusdam alijs natu maioribus, qui ab ætate Pythagoræ,
haud multum aberant. Ac de animalibus Alexis etiam
pœta in comœdia quæ Pythagoræ uita inscribitur, docet.
Videtur autem, de κιάμῳ non esitato causam erroris fuis-
se, quia in Empedoclis carmine, qui disciplinas Pythago-
ræ secutus est, uersus hic inuenitur :

Δίχρη πάνθεσσι κιάμων ὀπὸ χῆρας ἰλέει.

Legumentum.

Opinati enim sunt pleriq; , κιάμων legumentum uulgo
dici. Sed qui diligentius scitiuq; , carmina Empedoclis arbi-
trati sunt, κιάμων hoc loco testiculos significare dicunt :
eosq; more Pythagoræ operte atq; symbolice κιάμων ap-
pellatos, quod sunt εἰς τὸ κῆρῖ λεῖνοι, καὶ αἵ ποὶ τῷ κῆρῖ.

Iccirco

Icārcō Empedoclem uersu isto nō à fabulo edēdo, sed à rei uenereæ proluuio uoluisse homines deducere. Plutarchus quoq; homo in disciplinis graui autoritate in primo librorum, quos de Homero composuit, Aristotelem philosophum scripsit, eadem ipsa de Pythagorico scripsisse, quod non abstinerūt edundis animalibus, nisi pauca carne quadā. Verba ipsa Plutarchi (quoniam res inopinata est) subscripsi: Αεισοίλης ὁ, μήτρας, καὶ καρδίας, καὶ ἀκαλύφης. καὶ βιοῦτων ἄλλων ἀπὲς χεῖρας φησὶ βὺς πυθαγορικῆς. Χηῖδα ὁ τοῖς ἄλλοις. Ακαλύφη autem est animal marinū, quod urtica appellatur. Sed et piscibus nonnullis abstinerē Pythagoricos Plutarchus in symposiacis dicit: Pythagorism uero ipsum, sicut celebre est, Euphorbum primo se fuisse didicisse: Ita hæc remotiora sunt ijs, quàm Clearchus, et Dicæarchus memoriæ tradiderunt, fuisse eum postea Pyrandrum, deinde Callideam, deinde foemīnam pulchra faciē meretricem, cui nomen fuerit alce.

Alce meretrix.

Notæ & animaduersiones censoriæ in ueteribus monumentis repertæ memoria dignæ.

CAP.

XII.

SI quis agrum suum passus fuerat sordescere, eumq; Sindiligenter curabat, ac neq; araucrat, neq; purgauerat: siue quis arborem suam, uineamq; habuerat derelictui, non is sine pœna fuit: sed erat opus censorium, censoresq; ararium faciebant. Item si quis eques Romanus equum habere gracilentum, aut parum nitidum uisus *Sell. l. d. c. 2* erat, impolitæ notabatur. Id uerbum significat, quasi *impolitig not*
i 2 tu dicas

tu dicas incuriæ. Cuius rei utriusq; autoritates sunt: & Mar. Cato id sæpenumero attestatus est.

Quod incentiones quædã tibiariũ certo modo factæ ischiadicis mederi possint. CAP. XIII.

Ischiadicis tibi-
cine mederi.

Creditum hoc à plerisq; est, & memoriæ mandatũ, Ischiadici cum maxime doleant, tum si modulus lenibus tibicen incinat, munui dolores. Ego nuperrime in lib. Theophrasti scriptum inueni, uiperarum morsibus tibicinem scite modulateq; adhibitum mederi. Refert & Democriti liber, qui inscribitur $\pi\alpha\rho\iota\ \lambda\omicron\iota\mu\delta\eta\ \eta\ \lambda\omicron\gamma\iota\kappa\delta\eta\ \ast\ \kappa\epsilon\upsilon\delta\eta$. In quo docet plurimis hominum morsibus, medicinã fuisse incentiones tibiæ. Tanta profus est affinitas corporibus hominum mentibusq;, & propterea quoq; uitijs, aut medelis animorum & corporum.

* Fortassis
 $\kappa\epsilon\upsilon\delta\eta$.

Narratur historia de Hostilio Mancino ædili, & Manulia meretrice. Verbaq; decreti tribunorum ad quos à Manulia prouocatum est.

C A P. X I I I I.

Cvm librum VIIII. Attei Capitonis coniectaneorum legeremus, qui inscriptus est, de iudicijs publicis, decretum tribunorum uisum est grauitatis antiquæ plenum, propterea id meminimus: Idq; ob eam causam, & in hãc sententiã scriptum est: A. Hostilius Mancinus ædilis curulis fuit. Is Manuliæ meretrici diem ad populum dixit, quod de ambulacro eius noctu lapide ictus esset: uulnusq; ex eo lapide ostentabat. Manulia ad trib. pleb. prouocauit. Apud eos dixit comesatorem Mancinum ad ædes suas uenisse. Eum sibi recipere non * fuisse in æde sua. Sed cum ui irrumperet, lapidibus depulsum. Tribuni decreuerunt edilem

Hostilij postu-
latio.
Manulia me-
retrix.

* uoluisse

edilem ex eo loco iure deiectum, quò eum uenire cum conuicio non decesset : propterea ne cum populo edilis ageret, intercesserunt.

Defensa à culpa sententia ex historia Sallustij, quā inimici eius cum insectatione maligne reprehenderunt.

C A P. X V.

Elegantia orationis Sallustij uerborumq; facundia, et nouandi studium cum multa profus inuidia fuit: multiq; nō mediocri ingenio uiri conati sunt reprehendere pleraq; et obrectare. In quibus plura inscite aut maligne uellicant. Nonnulla tamē uideri possunt nō indigna reprehensione: quale illud in Catilinæ historia repertū est, quod habeat eam speciem, quasi parū attente dictū. Verba Sallustij hæc sunt : At mihi quidē, tam et si haudquaquam par gloria sequatur scriptorē et autorem rerum, tamē in primis arduū uidetur res gestas scribere : Primū, quod factis dicta ex æquāda sunt. Deinde quòd pleriq; quæ delicta reprehēderis, maleuolentia, et inuidia dicta putant. Vbi de magna uirtute, atque gloria bonorum memores, quæ sibi quisq; facilia factu putat, æquo animo accipit : Supra, ea ueluti ficta pro falsis ducit. Proposuit, inquit, dicturū causas, quamobrē uideatur esse arduū res gestas scribere, atq; ibi non primū causas, sed querelas dicit. Non enim causa uideri debet, cur historiæ opus arduum sit, quòd ij qui legunt, aut iniquè interpretantur quæ scripta sunt, aut uera esse non credāt. Obnoxia quippe, et obiectam falsis estimationibus eam rem dicendā, magis aiunt quam arduā: quia quod arduū est, sui operis difficultate est arduū, non opinionis alienæ erroribus : Hæc illi maleuoli reprehē-

Arduum.

i 3 forcs

fores dicūt. Sed arduū Sallustius nō pro difficili tantum, sed pro eo quoq; ponit, quod Græci δυσίς, aut χαλεπός appellāt, quod est, cum difficile, tum molestum quoq; & incommodū & intractabile. Quorum uerborū significatio à sententia Sallustij superscripta non abhorret.

De uocabulis quibusdam, à Varrone & Nigidio contra quotidiani sermonis consuetudinē dedinatis. Atq; inibi id genus quædam, cum exemplis ucterum relata.

C A P. X V I.

MAr. Varronem, & P. Nigidium uiros Romani generis doctissimos comperimus non aliter locutos esse, & scripsisse, quàm senatus, & domus, & fluctus, qui est patrius casus ab eo, quod est senatus, domus, & fluctus, huic senatui, domui, fluctui, cæteraq; his consimilia pariter dixisse. Terentij quoq; comici uersus in libris ueteribus itidem scriptus est:

Eius anuis opinor causa, quæ est mortua.

Hanc eorum autoritatem quidam è ueteribus grammaticis ratione etiam firmare uoluerunt, quod omnis datiuus singularis litera finitus, i, si non similis est genitiui singularis, s, litera addita genitiuum singularem facit: ut patri patris, duci ducis, cædi, cædis. Cum igitur, inquiūt, in casu dandi, huic senatui dicamus, genitiuus ex eo singularis senatus est, & non senatus. Sed non omnes concedunt in casu datiuo senatui magis dicendum, quàm senatu: sicut Lucil. in eodem casu, uictu, & anu dicit, non uictui, & anui, in hisce uersibus:

Quod sumptum atq; epulas uictu præponis honesto.

Et alio in loco:

Anu no

Senatus.
Domus.
Fluctus.

Anu noceo inquit.

Verg. quoq; in casu dandi aspectu ducit, non aspectui:

Teq; aspectu ne subtrahe nostro. Et in Georg.

Quod nec concubitu indulgent.

C. etiam Cæsar grauis autor linguæ latinæ, in Anticato-
ne, Vnius, inquit, arrogatiæ superbiæq; dominatuq;. Item
in Dolobella: Actionis illibuiti: quorū in ædibus fanisq;
posita, & honori erant, & ornatu. In libris quoque ana-
logicis, omnia illiusmodi sine, i, litera dicenda censet.

De natura quarundam particularū quæ præ-
positæ uerbis, intendi atq; produci barbare atque
inscite uidentur, exemplis rationibusq; plusculis
disceptatum.

C A P. X V I I.

L Vcily ex undecimo uersus sunt:

Scipiada magno improbus obijciebat asellus,

Lustrum, illo censore, malum infelixq; fuisse.

Obijciebat, o, litera producta multos legere audio: idq;
eò facere dicunt, ut ratio numeri salua sit.

Idem infra:

Et iam

Conijcere in uersus dictum præconis uolebam

Gray. In hac quoq; prima uerbi præpositione ob ean-
dem causam producunt.

Item xv.

Subijcit hinc humilem, & * suffercatus posteriorem. *Fortassis sus-
fractus.
Subijcit, u litera longa legunt, quia primā syllabam bre-
uem esse in uersu heroico non cōuenit. Item apud Plautū
in Epidico, con, syllabam productam pronunciant:

Age nūc iā & ornate Epidice, & palliū in collū cōijce.

Apud Vergiliū quoq; subijcit uerbum produci à ple-
risq; audio:

-Etiam Parnasia laurus

i 4

Parua

Parus sub ingenti matris se subijcit umbra.

Sed neque ob, neq; sub præpositio, producendi habet naturam, neq; item con, nisi cum eam litera sequuntur, que in uerbis constituit, & conficit, secundū eam primæ sunt, uel cum eliditur ex ea n, litera, sicut Sallustius: Fœnoribus, inquit, coopertus. In ijs autem que suprâ posui, & metrum esse integrum potest, & præpositiones istæ posæ sunt non barbare protendi. Secūda enim litera in his uerbis per duo, ij, non per unum scribenda est. Nam uerbum istud, cui suprâdictæ particule præpositæ sunt, nō icio est, sed iacio, & præteritū non icit, sed iecit: Idq; ubi compositum est, ex, a, litera, in, i, mutatur: sicut fit in uerbis insilio, & incipio, atq; ita uim consonantis capit. Et iccirco ea syllaba productius latiusq; paulo pronuntiata, priorem syllabam breuem esse non patitur, sed reddit eam positu longam. Proptereaq; & numerus in uersa, & ratio in pronuntiatu manet. Hæc que diximus, eò etiā conducunt, ut quod apud Vergilium in sexto positum inuenimus,

Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram

Inijce: Sic esse inijce, ut suprâ dixi, & scribendum & legendum sciamus: Nisi quis tam indocilis est, ut in hoc quoque uerbo, in præpositionem metri causa protendat. Querimus igitur in obijcibus, o, litera, qua ratione intenditur, cum id uocabulū factū sit à uerbo obijcio, & nequaquam simile sit, quòd à uerbo moueo motus, o, litera longa dicitur. Equidē memini Sulpiciū Apollinarē uirum præstanti literarū scientia, obijces, & obijcibus, o, litera correpta dicere, in Vergilio quoque sic eum legere,

Qui ui maria alta tumescant

Obijcibus

Objiciendus ruptus: Sed ita ut diximus, i, literā, quæ in uocabulo quoq; gemina esse debet, paulo uberius largiusq; pronūtiabat. Congruens igitur est, ut subijces etiā, quod perinde ut obijces compositū est, u, litera breui dici oporteat. Ennius in tragœdia, quæ Achilles inscribitur, subijces pro aëre alto ponit, qui cælo subiectus est, in his uersibus:

Ergo deūm sublimes subijcies, humudus

Vnde oritur imber, sonitu seuo, & strepitu.

Plerosq; omnes tamen legere audias, u, litera producta. Id ipsum autem uerbum M. Cato sub alia præpositione dicit in oratione, quam de consulatu suo habuit: Ita hos, inquit, fert uentus ad priorem Pyrenæum, quos proijcit in altum. Et Pacuuius item in Anchise: Id promontorium, cuius lingua in altum proijcit.

De Africano superiore sumpta quædam ex annualibus memoratu dignissima. CAP. XVIII.

Scipio Africanus antiquior, quanta uirtutum gloria præstiterit, & quam fuerit altus animo, atq; magnificus, & qua sui conscientia subnixus, pluribus rebus, quas dixerit, quasq; fecerit, declaratum est. Ex quibus sunt hæc duo exempla eius fiducia, ac exuperantiæ ingentis: Cum M. Næuius trib. plebis accusaret eū ad populū, diceretq; accepisse à rege Antiocho pecuniā, ut conditionibus gratiosiss & mollibus, pax cum eo Pop. Rom. nomine fieret, & quædam item alia crimini daret, indigna tali uiro, tum Scipio pauca præfatus, quæ dignitas uitæ suæ, atq; gloria postulabat, memoria, inquit, Quirites repeto diem esse hodiernum, quo Annibalem Pœnum imperio nostro inuicissimum magno prælio uici in terra Africa, pacemq; & uictoriam

Scipionis Altissimi
animo

uictoriam uobis peperit inſperabilem. Non igitur ſimus aduerſum deos ingrati, ſed cenſeo relinquamus nebulonem hunc, eamusq; nunc protinus Ioui Opt. Max. gratulatum. Id cum dixiſſet, auertit, & ire in Capitolium coepit. Tum concio uniuerſa, quæ ad ſententiam de Scipione ferendam conuenerat, relicto tribuno, Scipionem in Capitolium comitata, atque inde ad ædes eius cum lætitiæ & gratulatione ſolenni proſecuta eſt. Fertur etiam oratio, quæ uidetur eo die habita à Scipione: & qui dicunt eam non ueram, non eunt inſicias, quin hæc quidem uerba fuerint, quæ dixi, Scipionis. Item aliud eſt factum eius præclarum: Petilius quidam Trib. Pleb. à M. ut aiunt, Catone inimico Scipionis, comparatus in eum atq; inmiſſus deſiderabat in ſenatu inſtatiffime, ut pecuniæ Antiochenæ, prædæq; quæ in eo bello capta erat, rationem redderet. Fuerat enim L. Scipioni Aſiatico fratri ſuo imperatori in ea prouincia legatus. Ibi Scipio exurgit: & prolato è ſinu togæ libro, rationes in eo ſcriptas eſſe dixit omnis pecuniæ, omniſq; prædæ. Ille tamen, ut palam recitaretur, & ad ærarium deferretur. Sed enim id iam non faciam, inquit, nec meipſe afficiam cõtumelia. Eumq; librũ ſtatim coram diſcidit ſuis manibus, & concepſit: ægre paſſus, quod cui ſalus imperij ac Reipublicæ accepta ferri deberet, ab eo ratio pecuniæ prædatitiæ poſceretur.

Quid M. Varro in Logiſtorico ſcripſerit de moderando uictu puerorũ impubiũ. CAP. XIX.

Crapula ingenio officit.

PVeros impuberes compertum eſt, ſi plurimo cibo, nimioq; ſomno uterentur, hebetiores fieri: aduertimusq; hinc elici tarditatem, corporaq; eorum improcera fieri

fieri, minusq; adolefcere. Idem pleriq; alij medicorū philofophorumq; & M. Varro in Logiftorico fcripfit, que infcripta eft Capys, aut de liberis educandis.

Notati à cenforibus, qui audientibus ñs dixerunt ioca quædã intempeltiuiter: ac de eius quoq; nota deliberatum, qui fteterat forte apud eos ofcitantundus.

C A P . X X .

INter cenforias feueritates tria hæc exempla in literis Cenforiz nota.
sunt castigatiffimæ difciplinæ. Vnum eft huiusmodi:

CENS. agebat de uxoribus folenne iufiurandum. Verba hæc erant ita concepta: Et tu ex animi tui fentëtia uxo-

rem habes? Qui iurabat, caullator quidam, & canicula, & nimis ridicularius fuit. Is locum effe fibi ioci dicendi

ratus, cum ita, uti mos erat, CENS. dixiffet, & tu ex animi tui fententia uxorem habes? Habeo equidem, inquit, uxorem, fed non hercle ex animi tui fententia. Tum

Tocus Intempeltius.

CENS. cum, quod intempeltiue lafcuiiffet, in ararios retulit, caufamq; hanc ioci fcurtilis apud fe dicti fubfcripfit. Altera feueritas eiusdem fectæ difciplinæq; eft: Deliberatum eft de nota eius, qui ad

CENS. ab amico aduocatus eft, & in iure ftans, clare nimis ac fonore ofcitauit, atque inibi propè ut plecteretur, fuit, tanquam illud iudicium uagi animi foret, & hallucinantis, & fluxæ atque

apertæ fecuritatis. Sed cum ille deieraffet, inuitiffimū fe fe, ac repugnantè ofcitate uictum, teneriq; eo uitio, quod

ofcedo appellatur, tum notæ iam deftinatæ exemptus eft.

Ofcedo.

P. Scipio Africanus Pauli filius, utranque hiftoriam potuit in oratione, quam dixit in cenfura, cum ad maiorum mores populi hortaretur. Item aliud refert Sabinus Maf-

furius

furius

Equus strigosus. *Staius.* *furius in septimo memorabiliū seuerē factum: CENS. inquit, P. Scipio Nasica, & M. Pompius, cum equitum censum agerent, equum nimis strigosum & male habitū, sed equitem eius uberrimum & habitissimum uiderunt. Et cur, inquit, ita est, ut tu sis, quā equus curator? Quoniam, inquit, ego me curo, equum Staius meus seruus. Visum est parum reuerēs esse responsū, relatusq; in acrios, ut mos est. Staius autem seruale nomen fuit. Plerique apud ueteres serui eo nomine fuerunt. Cæcilius quoq; ille comædiarum poëta inclytus seruus fuit, & propterea nomen habuit Staius. Sed postea uersum est quasi in cognomentum, appellatusq; est Cæcilius Staius.*

A. GELLII NOCTI VM ATTICARVM COMMENTA RII. LIBER V.

Quodd Musonius philosophus reprehendit, improbauitq; laudari philosophum differentem à uociferantibus, & in laudando gestientibus.

C A P. I.

Musonius.

MUSONIVM PHILOSOPHUM solitum dicere accepimus: Cum philosophus, inquit, hortatur, monet, suadet, obiurgat, aliud uel quid disciplinarum disserit, tum qui audiunt, si de summo & soluto pectore obuias uulgatasq; laudes effu-
tiunt, si clamitant, etiam si gestiunt, si uocum eius festiuitatibus

tatibus, si modulis uerborum, si quibusdam quasi frequentamentis orationis mouentur, exagitantur, & gestiunt: tum scias, & qui dicit, & qui audit, frustra esse: neque illic philosophum loqui, sed tibicinem canere. Animus is, inquit, audientis philosophum quæ dicuntur utilia, ac salubria sunt, quæq; & errorum atque uitiorum medicinas ferunt, laxamentum atque otium prolixè profusèq; laudandi non habet. Quisquis ille est qui audit, nisi ille est planè deperditus, inter ipsam philosophi orationem & perhorrescat necesse est, & pudeat tacitus, & pœniteat, & gaudeat, & admiretur: uarios adeo uultus dispersilesq; sensus gerat, perinde ut eum conscientiamq; eius affecerit, utrarunq; animi partium, aut syncerarum aut egrarum, philosophi pertractatio. Præterea dicebat magnam laudem non abesse ab admiratione: admiratiōnem autem quæ maxima est, non parere uerba, sed silentium. Idcirco inquit poëtarum sapientissimus, auditores illos Ulyssi, labores suos illustrissime narrantis, ubi loquendi finis actus, non exultare, nec strepere, nec uociferari facit: sed consiluisse uniuersos dicit, quasi attonitos, & obstupidos, delinimentis aurium ad origines usq; uocis permanantibus.

Super equo Alexandri regis, qui Bucephalus appellatus est.

C A P. I I.

Equus Alexandri regis, & capite & nomine bucephalus. Bucephalus.
 Emptum Cares scripsit talentis XIII.
 & regi Philippo donatum: eris nostri summa est HS.
 CCCXII. Super hoc equo dignū memoria uisum, quod
 ubi ornatus erat armatusq; ad prælium, haud unquā in-
 scendi

scendi sese ab alio nisi à rege passus sit. Id etiam de isto equo memoratum est: Quod cum in eo insidens Alexander bello Indico, & facinora faciens fortia, in hostiū cuneum, non satis sibi providens, immisisset, coniectisq; undique in Alexandrum telis, uulneribus altis in ceruice atq; in latere equus perfossus est. Moribundus tamen ac prope iam exanguis, è medijs hostibus regem uiuacissimo cursu retulit: atq; ubi cum extra tela extulerat, ilico concidit: & domini iam superstitis securus, quasi cum sensus humani solatio animā expirauit. Tum rex Alexander parta eius belli uictoria, oppidum in iisdem locis condidit: atq; ob equi honores Bucephalon appellauit.

Bucephalon
oppidum.

Quæ causa, quodq; initiū fuisse dicatur Protagoræ ad philosophiæ literas adēdi. CAP. III.

Protagoras.

Protagoram uirum in studijs doctrinarum egregiū, cuius nomen Plato libro suo illi inelyto inscripsit, adolescentem aiunt uictus querēdi gratia in mercede missum, uecturasq; onerum corpore suo factitauisse, quod genus Græci Βασίλλοις uocant, Latine baiulos appellamus. Is de proximo rure in Abderam oppidum, cuius popularis fuit, caudices ligni plurimos funiculo breui circumdatos portabat. Tum forte Democritus ciuitatis eiusdem ciuis, homo ante alios uirtutis & philosophiæ gratia uenerandus, cum egrederetur extra urbem, uidet eum cum illo genere oneris tam impedito ac tam incoibili, facile atque expedite incedentem. Et prope accedit, & iuncturam posituramq; ligni scite periteq; factam considerat, petitq; ut paulum acquiescat. Quod ubi Protagoras, uti erat petitum fecit: atq; itidē Democritus accruū illum, & quasi orbem

Baiulus.
Abdera Democriti oppidum.

orbem caudicum breui uinculo cōpressum, ratione quada-
 dam quasi geometrica librari, contineriq; animaduertit:
 interrogauit quis id lignum ita composuisset. Et cum ille
 à se compositum dixisset, desiderauit uti solueret, ac de-
 nuo in modum eundem collocaret. At postquam ille sol-
 uit, ac similiter composuit: tum Democritus animi aciem,
 solertiamq; hominis nō docti demiratus, mi adolescens, in-
 quit, cum ingenium benefaciendi habeas, sunt maiora me-
 lioraq; quæ facere mecum possis. Abduxitq; eum statim,
 secumq; habuit, & sumptum ministravit, & philosophias
 docuit, & esse eum fecit, quātus postea fuit. Is tamē Pro-
 tagoras insincerus quidē philosophus, sed acerrimus so-
 phistarum fuit. Pecuniā quippe ingentem cum à discipulis
 acciperet annuam, pollicebatur se id docere, quanā uer-
 borum industria causa infirmior fieret fortior. Quam rem
 Græce ita dicebat, τὸν ἡτῶ λόγον κριτῶ ποιῆν.

De uerbo duo & uicesimo, quod uulgo inco-
 gnitum est, à uiris doctis multifariam in libris scri-
 ptum est.

CAP. IIII.

A Pud Sigillaria fortè in libraria, ego & Iulius Patre- Iulius Patre.
 Alus poëta uir memoria nostra doctissimus, consede-
 ranus, atq; ibi expositi erant Fabij annales, bonæ atque
 syncerae uetustatis libri, quos uenditor sine mēdis esse con-
 tendebat. Grammaticus autem quispiam è nobilioribus ab
 emptore ad spectandos libros adhibitus, reperisse unum in
 libro mēdum dicebat. Sed contrà librarius in quoduis pi-
 gnus uocabat, si in una uspiā litera delictum esset. Osten-
 debat grammaticus ita scriptum in lib. IIII. Quapro-
 pter tum primum ex plebe alter cos. factus est, duo &
 uicesimo

Sponsione pr.
 cabat

Doodeuicesi-
mo.

uicesimo anno postquam Romam Galli ceperunt: Non, inquit, duo & uicesimo, sed duodeuicesimo scribi oportuit. Quid enim est duo & uicesimo? Alio quoque loco hic ita scripsit: Mortuus est anno duo & uicesimo. Rex fuit anno uicesimo primo.

Cuiusmodi ioco cauillatus sit Antiochum regem Pœnus Annibal. CAP. V.

Annibalis cauillatio in Antiochum.

IN libris ueterum memoriarum scriptum est Annibalem Carthaginensem, apud regem Antiochum facetissime cauillatum esse. Ea cauillatio huiusmodi fuit: Ostendebat ei Antiochus in campo copias ingentis, quas bellum Pop. Ro. facturum comparauerat: cœuertebatque exercitum insignibus argenteis & aureis florentem. Inducebat etiã currus cum falcibus, & elephantos cum turribus, equitatumque frenis, ephippijs, monilibus, phaleris præfulgentem. Atque ibi rex contemplatione tanti ac tam ornati exercitus gloriabundus, Annibalem aspicit: & putas ne, inquit, conferri posse, ac satis esse credis Romanis hæc omnia? Tum Pœnus, eludens ignauiam imbelliumque militum eius pretiose armorum: Satis planè, inquit, satis esse credo Romanis hæc omnia, etiam si aurissimum sunt. Nihil proorsum, neque tam lepide, neque tam acerbe dici potest. Rex de numero exercitus sui, ac de equiparatione aestimanda quesierat: Respondit Annibal de præda.

De coronis militaribus, quæ sit earum triumphalis, quæ obsidionalis, quæ ciuica, quæ muralis, quæ castrensis, quæ naualis, quæ oualis, quæ oleagina.

CAP.

VI.

Militares

Militares corona multifariae sunt: Quarum quae nobilissimae sunt, has ferme esse accepimus, triumphalem, obsidionalem, ciuicam, muralem, castrensem, naualem. Est ea quoque corona, quae oualis dicitur. Est item postrema oleagina, qua uti solent qui in praelio non fuerunt, sed triumphum procurant. Triumphales corona sunt aurae, quae imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur. Id uulgo dicitur aurum coronarium. Haec antiquitus à lauro erant, post fieri ex auro coepta. Obsidionalis est, quam ij qui liberati sunt obsidione, dant ei duci, qui liberauit. Ea corona graminea est: obseruariq; solitum ut fieret è gramine, quod in eo loco generatum esset, intra quem clausi erant qui obsidebantur. Hanc coronam gramineam S.P.Q.R. Q. Fabio Maximo dedit bello Pœnorum secundo, quòd urbem Romam obsidione hostium liberasset. Ciuica corona appellatur, quam ciuis ciui, à quo seruatus est in praelio, teste uitae salutisq; perceptae dat. Ea fit è fronde querna, quoniã cibus uictusq; antiquissimus querceus capi solitus sit. Fit etiam ex ilice, quod genus superiori proximum est: sicuti scriptum est in quadam comœdia Cæcilij:

Aduerhütur, inquit, cum ilignea corona & chlamyde,
Dij uostram fidem.

Massurius autè Sabinus in xi. librorum memorabiliũ ciuicam coronam tum dari solitam dicit, cum is qui ciuem seruauerat, eodem tempore & hostem occiderat, neq; locum cum in ea pugna reliquerat: aliter ius ciuicæ coronæ negat concessum. Tiberium tamen Cæsarem consultum, an ciuicam coronam capere posset, qui ciuem in praelio seruasset,

Coronæ militares.

Coronæ triumphales.

Obsidionalis, Graminea.

Ciuica.

set, & hostes ibidem duos interfecisset, sed locum in quo pugnabat, non retinisset, eoq; loco hostes potiti essent, rescripsisse dicit, eum quoq; ciuica dignum uideri: quod appareret, è tam iniquo loco ciuè ab eo seruatu, ut etiam à fortiter pugnantibus retineri non quauerit. Hac corona ciuica L. Gel. uir censorius in senatu Ciceronem consulem donari à republica censuit, quod eius opera esset atrocissima illa Catilinæ cõiuratio detecta, uindictaq;. Muralis est corona, qua donatur ab imperatore qui primus murum subiit, inq; oppidum hostium per uim ascendit. Idcirco quasi muri pinnis decorata est. Castrensis est corona, qua donat cum imperator, qui primus hostium castra pugnās introiuit. Ea corona insigne ualli habet. Naualis est, qua donari solet maritimo prælio, qui primus in hostium nauem ui armatus transfiliuit. Ea quasi nauis rostris insignita est. Et muralis autem, & castrensis, & naualis fieri ex auro solent. Oualis uero corona myrtea est: Ea utebantur imperatores, qui ouantes introibant urbem. Ouandi autem, ac non triumphandi causa est, cum aut bella non rite indicta, neque cum iusto hoste gesta sunt, aut hostium nomen humile, & non idoneum est, ut seruorum, piratarumq;, aut deditione repente facta, in puluere (ut dici solet) incruentaq; uictoria obuenerit. Cui facilitati apta esse Veneris frondem crediderunt, quod nõ Martius, sed quasi Venercus quidam triumphus foret. Hanc myrteam coronam M. Crassus cum bello fugitiuorum confecto, ouans rediret, insolenter aspernatus est: Senatusq; consultum faciendum per gratiam curauit, ut Luero non myrto coronaretur. M. Cato obiecit M. Ful-

uio

uero corona ciuica donatus

Muralis.

Castrensis.

Naualis.

Oualis.

uid sit ouatio

uio nobiliori, quod milites per ambitionem coronis leuissimis de causis donasset: de qua re uerba ipsa apposui Catonis. Nam principio, quis uidit corona donari quemquam, cum oppidum captum non esset? aut castra hostium non incensa essent? Fuluius autem in quem hoc à Catone dictum est, coronis donauerat milites, quia uallum curauerant, aut quia puteum strenue foderant. Prætereundum non est, quod ad ouationes attinet: super quo dissensisse ueteres scriptores accipio. Partim enim scripserunt, qui ouarent, introire solitos equo uehentes. Et Sab. Massurius pedibus ingredi ouantes dicit, sequentibus eos, non militibus, sed uniuerso senatu.

Personæ uocabulum quàm lepide interpretatus, quamq̃ esse uocis eius originem dixerit C. Bassus.

CAP. VII.

Lepide mehercules, & scite C. Bassus in libris quos de origine uocabulorū cōposuit, unde appellata persona sit, interpretatur. A personando enim id uocabulū factum esse coniecit. Nam caput, inquit, & os, cooperimento personæ tectum undiq̃; unaq̃; tantum uocis emittende uia peruium, quod non uaga neq̃; diffusa est, in unum tantūmodo exitū collectā coactāq̃; uocē, & magis clara canorosq̃; sonitus facit. Quoniā igitur indumentū illud oris clarescere & resonare uocē facit, ob eā causam persona dicta est, o, litera propter uocabuli formam productiore.

Defensus error à Vergilij uersibus quos arguerat Iulius Higinus grammaticus. Et ibidem quid sit lituus, atq̃ de etymologia uocis eius.

CAP. VIII.

k 2 Ipse

IPsē quirinali lituo, paruaq; scdebat
Succinctus trabea, leuaq; ancile gerebat.

In his uersibus errasse Vergilium Higinus scripsit, tanquam non animaduertit deesse aliquid hisce uerbis: Ipse quirinali lituo. Nam si nihil, inquit, deesse animaduertimus, uidetur ita dictum, ut fiat lituo & trabea succinctus: quod est, inquit, absurdissimum. Quippe cum lituus sit uirga breuis, in parte qua robustior est, incurua, qua augures utuntur: quoniam modo succinctus lituo uideri potest? Imò ipse Higinus parum animaduertit sic hoc esse dictum, ut pleraq; dici per defectiōem solent, ueluti cum dicitur M. Cicero homo magna eloquentia, atq; Roscius histrio summa uenustate: non plenum hoc utrunq; neque perfectum est: sed enim pro pleno, atque perfecto auditur, ut Vergilius alio in loco:

Victorem Buten immani corpore. —

Id est, corpus immane habentem.

Et item alibi:

In medium geminos immani pondere cestus

Proijcit.

Ac similiter:

Domus sanie dapibusq; cruentis

Intus opaca ingens.

Sic igitur id quoq; uideri dictum debet: Picus quirinali lituo erat: sicut dicimus, statua grādi capite erat. Et est autem, & erat, & fuit, plerunq; absunt cum elegantia sine detrimento sententiæ. Et quoniam facta litui mentio est, non pretermittendum est, quod posse queri animaduertimus, utrum lituus auguralis à tuba, que lituus appellatur, an tuba à lituo augurum, lituus dicta sit. Vtrunque enim pari forma, & pariter in capite incuruum est. Sed si
(ut qui

(ut quidam putant) tuba à sonitu lituus appellata est, ex illo Homericò uersu λιγυε βίβη, necesse est ita accipi, ut uirga auguralis à tubæ similitudine lituus uocetur. Vtitur autem uocabulo isto Verg. & pro tuba:

Et lituo pugnās insignis obibat, & hasta.

Historia de Crœsi sumpta ex Herodoti libris.

CAP. IX.

Filius Crœsi regis, cū iam per ætatem fari posset, in- Crœsi filius ex
muto uocalis.
fans erat: & cum iam multum adoleuisset, item ni-
bil fari quibat. Mutus adeo & elinguis diu habitus est.
Cum uero in patrem eius bello magno uictum, & urbe in
qua erat capta, hostis gladio deducto regē esse ignorans
inuaderet, diduxitq; adolescens os, clamare nitens, eoq;
nixu atq; impetu spiritus, uitium nodumq; linguæ rupit,
planeq; & articulate elocutus est, clamans in hostem, ne
rex Crœsus occideretur. Tum & hostis gladium redu-
xit, & rex uita donatus est, & adolescens loqui prorsus
deinceps incepit. Herodotus in historijs huius memoriæ Her. in Clio.
scriptor est, eiusq; uerba sunt quæ prima dixisse filium
Crœsi refert ὡς ἑρωπε μὴ κτάνε κροῖσος. Sed & quispiam Aegles Samios
Samius athleta, nomen illi fuit Αἰγλης, cum antea non lo-
quens fuisset, ob similem dicitur causam loqui coepisse.
Nam cum in sacro certamine sortitio inter ipsos & ad-
uersarios non bona fide fieret, & sortem nominis fal-
sam subijci animaduertisset, repente in eum, qui id facie-
bat, sese uidere quid faceret, magnum inclamauit. Atq; is
oris uinculo solutus, per omne inde uitæ tempus, non tur-
bide, neq; adhæsc locutus est.

k 3

De ar

De argumentis quæ græce ἀντιστροφία appellantur, à nobis reciproca dici possunt. CAP. X.

Antistrophia. **I**nter vitia argumentorum, longe maximum esse vitium uidetur eorum, quæ ἀντιστροφία Græci dicunt. Ea quidam ex nostris, non hercle nimis absurde reciproca appellauerūt. Id autem vitium accidit hoc modo: Cum argumentum propositum referri contrà, conuertiq; in eum potest, à quo dictum est, & utrunq; pariter ualet, quale est peruulgatum illud, quo Protagorâ sophistarum accerrimum, usum esse serunt aduersus Euathlum discipulum suum. Lis nanq; inter eos, & controuersia super pacta mercede hæc fuit: Euathlus adolescens diues, eloquentiæ discendæ, causarumq; orandi cupiens fuit. Is in disciplinam Protagoræ sese dedit, daturumq; promisit mercedem grandem pecuniam, quantam Protagoras petiuerat. Dimidiumq; eius dedit iam tunc statim priusquam disceret. Pepigitq; ut reliquum dimidiū daret, quo primo die causam apud iudices orasset & uicisset. Postea cum diuulæ auditor affectatorq; Protagoræ fuisset, & in studio quidem facundiæ abunde promouisset, causas tamen nō reciperet, tempusq; iam longū transcurret, & facere id uideretur, ne reliquū mercedis daret: capit consiliū Protagoras, ut tum existimabat, astutum: Petere in diuit ex pacto mercedem. Litem cum Euathlo contestatur. Et cum ad iudices conijciendæ consistendæq; causæ gratia uenisset, tum Protagoras sic exorsus est: Disce inquit, stultissime adolescens, utroque id modo fore uti reddas quod peto, siue contrate pronuntiatum erit, siue pro te. Nam si contra te lis data erit, merces mihi ex sententia debetur,

tur, quia ego uicero: Sin uero secundum te iudicatu erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu uiceris: Ad ea respondit Euathlus: Potui, inquit, huic tuæ tam ancipiti ca
ptioni isse obuiam, si uerba non ipse facerem, sed alio pa-
trono uterer. Sed magis mihi in ista uictoria proliudium
est, cum te non in causa tantum, sed in argumento quoq;
isto uinco. Disce igitur tu quoq; magister sapientissime,
utroq; modo fieri, uti non reddam quod pctis, siue con-
tra me pronuntiatum fuerit, siue pro me. Nam si iudices
pro causa mea senserint, nihil tibi ex sententia debebitur,
quia ego uicero: Sin contra me pronuntiauerint, nihil ti-
bi ex pacto debebo, quia ego nō uicero. Tum iudices du-
biosum hoc inexplicabileq; esse, quod utrinq; dicebatur
rati, ne sentētia sua utramcunq; in partem dicta esset, ipsa
fese rescinderet, rem iniudicatam reliquerunt, causamq;
in diem longissimam distulerunt. Sic ab adolescente di-
scipulo, magister disciplina eloquentiæ inclutus suo sibi
argumento confutatus est, & captiouis uersute excogi-
tate frustratus fuit.

Biantis de re uxoria syllogismum non posse ui-
deri *ἀντιστροφῶτα*.

CAP. XI.

EXistimauit quidam etiam illud Biantis, uiri sapien- Biantis argu-
mentum.
tis, ac nobilis, responsum consimile esse, atque est
Protagorion illud, de quo dixi modo *ἀντιστροφῶν*. Nam
cum rogatus esset à quodam Bias, deberet ne uxorem
ducere, an uitam uiuere cœlibem, ἦρι, inquit, καλῶ ἕξις ἢ
ἀχαρῶν, καὶ ἢ καλῆν, ἕξις κρινῶν. ἢ ὃ ἀχαρῶν, ἕξις πο-
νήν. ἢ κἀτερῶν ὃ οὐκ ἀγαθῶν, οὐ λιπῆρον δῆρα. Sic ama-
tem hoc responsum conuertunt, ἢ μὲν καλῶ ἕξις, οὐχ

k 4

ἕξις

ἔγω ποινήν. ἢ δὲ ἀρχρὰν, οὐχ ἔγω κείνην, ἡμιπτόρον ἔρα.
 Sed minime hoc esse videtur ἀντισφρον, quoniam ex alte-
 ro latere conuersum, frigidius est infirmusq;. Nam Bias
 proposuit non esse ducendam uxore: propter alterturum
 incommodum, quod necessario patiendum erit ei qui du-
 xerit. Qui cōuertit autē, non ab eo se defendit incommo-
 do quod adest, sed carere se altero dicit quod non adest.
 Satis est autem tuendæ sententiæ, quam Bias dixit, quod
 eum qui duxit uxorem, pati necesse est ex duobus incom-
 modis: alterum, ut aut κείνην habeat, aut ποινήν. Sed Phau-
 uorinus noster, cum facta esset forte mentio syllogismi

Protales. istius quo Bias usus est, cuius prima πρότασις, ἔπι κείνῳ
 ἔρα, ἢ ἀρχρὰν, non ratum id, neq; iustum disiunctiū esse
 ait: quoniam non necessum est alterum ex duobus, quæ
 disiunguntur uerum esse, quod in proloquio disiunctiuo
 necessarium est. Eminentia enim quadā significari forma-
 rum turpes & pulchræ uidentur. Est autē, inquit, tertiū
 quoq; inter duo ista quæ disiunguntur, cuius rationē pro-
 spectumq; Bias nō habuit. Inter enim pulcherrimā foemi-
 nam & deformissimā, media quædam forma est, quæ à ni-
 mie pulchritudinis periculo, & à summo deformitatis
 odio uacat. Qualis à Q. Ennio in Menalippa, perquam
Stata forma. eleganti uocabulo stata dicitur, quia neq; κείνη, futura sit,
 neq; ποινή: quam formā modicam & modestam, Phauori-
 nus nō mehercle inscite appellabat uxoriā. Ennius autem
Vxoriam forma. in ista (quā dixi) tragœdia, eas ferè foeminas ait incolumi
 pudicitia esse, quæ stata forma forent.

De nominibus deorum populi Romani Diō-
 uis, & Veiuis.

C A P. XII.

In an

IN antiquis spectationibus nomina hæc deorum inesse
 animaduertimus, *Dijouis* et *Veious*. Est aut etiã *ades* Dijouis.
Veious Romæ inter arcem & Capitolium. Eorũ nomi- Vciouis.
 num rationem esse hanc comperi: Iouem Latini ueteres à
 iuuando appellauerunt, eundemq; alio uocabulo iuncto, pa-
 trem dixerunt. Nam quod est in *elisis* aut *immutatis* qui-
 busdam literis *Iupiter*, id plenum atq; integrum est Io- Iupiter.
uis pater. Sic & *Neptunus* pater coniuncte dictus est &
Saturnus pater, & *Ianus* pater, & *Mars* pater: hoc
 enim est *Marspiter*. Item *Iouis* *Diespiter* appellatus, id
 est diei & lucis pater. Idcircoq; simili nomine *Dijouis* Marspiter.
 dictus est & *Lucetius*, quod nos die & luce quasi uita Diespiter.
 ipsa afficeret, & iuuaret. *Lucetium* autẽ Iouem *Cn. Ne-* Lucetius.
uius in libris belli punici appellat. Cum Iouem igitur &
Dijouem à iuuãdo nominassent, cũ quoq; cõtra deum qui
 non iuuandi potestatem, sed uim nocẽdi haberet (nã deos
 quosd. un ut prodesse, celebrabant, quosdam ut ne ob-
 essent, placabant) *Veiouem* appellauerunt, dempta atq;
 detracta iuuãdi facultate. *Ve* enim particula, quæ in alijs Ve.
 atq; alijs uocabulis uariatim per has duas literas cũ à li-
 tera media immissa dicitur, duplicem significatum, eun-
 demq; inter se diuersum, capit. Nam & augendæ rei
 & minuendæ ualet, sicuti aliæ particule plurimæ: pro-
 pter quod accidit, ut quedam uocabula, quibus particu-
 la ista præponitur, ambigua sint, & utroq; uersum di-
 cantur, *uæscum*, *uæhemens*, & *uægrande*, de quibus alio
 in loco huberiore tractatu factõ admonuimus. *Vesæ-* Væscum.
 nos autem & uecordes ex una tantum parte dici, quæ Væhemens.
 priuatiua est, quam Græci *σῆπτιχὸν ὑβρίον* dicunt. Vægrande.
Vetanus.
Vecors.

simulacrum
ouis

Simulacrum igitur dei Veiovis, quod est in æde, de qua supra dixi, sagittas tenet, quæ sunt uidelicet paratæ ad nocendum. Quapropter cum deum plerique Apollinem esse dixerunt. Immolaturq; illi ritu humano capra: eiusq; animalis figmentum iuxta simulacrum stat. Propterea Vergilium quoq; aiunt multæ antiquitatis hominem sine ostentationis odio peritum, numina læua in Georgicis deprecari, significantem quandam uim esse huiuscemodi deorum in ledendo magis quàm in iuuando potentem.

et Vergilij

Versus Vergilij hi sunt:

In tenui labor, at tenuis non gloria, si quem
Numina læua sinunt, auditq; uocatus Apollo.

In istis autem dijs, quos placari oportet uti mala à nobis
uel à frugibus natis amoueantur, Auerruncus quoq; habe
tur, & Robigus.

Auerruncus.
Robigus,

et uerum casu dicitur
à mala ouestete
trahitur

De officiorum gradu atq; ordine, moribus populi Romani obseruato. CAP. XIII.

Seniorum hominũ & Romæ nobilium, atq; in morũ
disciplinarumq; ueterũ doctrina memoriaq; præstan
tium, disceptatio quædam fuit, præsentem & audientem me,
de gradu atq; ordine officiorum. Cumq; quæreretur, qui
bus nos ea prioribus potioribusq; facere oporteret, si
necessè esset in opera danda, faciundoq; officio alios alijs
anteferre, nõ constabat. Cõueniebat autem facile, consta
batq; ex moribus Populi Romani primum iuxta parentes
locum tenere pupillos debere, fidei tutelæq; nostræ crea
ditos: Secundum eos, proximum locum clientes habere, qui
se se itidem in fidem patrociniũq; nostrorum dederunt:
Tum in tertio loco esse hospites: postea esse cognatos
affinesq;

affinesq; Huius moris obseruationisq; multa sunt testimonia, atque documenta in antiquitatibus perscripta. Ex quibus unum hoc interim de clientibus cognatisq;, quod præ manibus est, ponemus: M. Cato in oratione quam dixit apud CENS. in Lentulum, ita scripsit, quòd maiores sanctius habuere defendi pupillos, quàm clientem non fallere. Aduersus cognatos, pro cliente testatur. Testimoniũ aduersum clientem nemo dicit. Patrem primũ, postea patronum proximum nomẽ habere. Massurius autẽ Sabinus in lib. iuris ciuilibus III. antiquiorem locum hospiti tribuit quàm clienti. Verba ex eo libro hæc sunt: In officijs apud maiores ita obseruatum est, primum tutelæ, deinde hospitali, deinde clienti, tum cognato, postea affini: de qua causa foemina uiris potiores sunt habitæ, pupillarisq; tutela mulieri prælata: etiam aduersus quem affuissent eius filij tutores relictæ, in eadem causa pupillo aderant. Firmum atque clarum isti testimonium rei perhibet autoritas C. Cæsaris Pont. Max. qui in oratione quam pro Bithynis dixit, hoc principio usus est: Vel pro hospitio regis Nicomedis, uel pro horum necessitate, quorum res agitur, referre hoc munus Mumi non potui. Nam neque hominum morte memoria deleri debet, quin à proximis retineatur: neque clientes sine summa infamia deserui possunt, quibus etiam à propinquis nostris opem ferre instituimus.

Quod Appion doctus homo, qui polyhistor appellatus est, uidisse se Romæ scripsit recognitionẽ inter sese mutuam ex uetere notitia hominis & leonis.

CAP. XIII.

Appion,

Appion poly-
histor.

Appion, qui polyhistor appellatus est, literis homo
multis præditus, rerumq; Græcarum plurima atq;
uaria sciētia fuit. Eius libri nō in celebres feruntur, quibus
omnibus ferme, quæ nūrica in Aegypto uisuntur audiū-
turq;, historia comprehendit. Sed in ijs quæ audisse uel le-
gisse sese dicit, forsē à uitio iudicioq; ostentationis fit lo-
quacior. Est enim sanè quam in prædicandis doctrinis suis
uendicator. Hoc autem, quod in lib. Aegyptiacorum v.
scripsit, neque audisse, neque legisse, sed ipsum sese in ur-
be Roma uidisse oculis suis confirmat: In circo maximo,
inquit, uenationis amplissimæ pugna populo dabatur:
Eius rei, Romæ cum forte essem, spectator, inquit, fui.
Multa ibi, seuiētes feræ, magnitudine bestiarum excellen-
tes, omniumq; inusitata aut forma erat, aut ferocia. Sed
præter alia omnia leonum, inquit, immanitas admiratio-
ni fuit, præterq; omnes ceteros unus. Is unus leo corpo-
ris impetu & uastitudine, terrificoq; fremitu & sono-
ro, toris, comusq; ceruicum fluctuātibus, animos oculosq;
omnium in sese conuerterat. Introductus erat inter com-
plureis ceteros ad pugnam bestiarum Dacus, seruus uiri
consularis. Ei seruo Androdus nomen fuit. Hunc ille leo
ubi uidit procul, repente, inquit, quasi admirans stetit, ac
deinde sensim atque placide, tanquam nosciturus ad
hominem accedit. Tum caudam more atque ritu adulan-
tium canum clementer & blande mouet, hominisq; sese
corpori adiungit: cruraq; eius & manus prope iam exa-
nimati tactu, lingua leniter demulcet. Homo Androdus
inter illa tam atrocis feræ blandimenta amissum animum
recuperat, paulatimq; oculos ad consuendum leonem re-
fert.

Androdus Da-
cus seruus. 2.

fert. Tum quasi mutua recognitione facta, letos, inquit, & gratulabundos uideres hominem & leonem. Ea re prorsus tam admirabili, maximos populi clamores excitatos dicit. Arcessitumq; à Cæsare Androdū, quæsitam causam, cur ille atrocissimus leonum uni parçisset. Androdus rem mirificam narrat atq; admirandam: Cum prouinciam, inquit, Africam pro cõsulari imperio meus dominus obtineret, ego ibi iniquis eius, & quotidianis uerberibus ad fugam sum coactus: & ut mihi à domino terra illius præfide tutiores latebræ forent, in camporum & arenarum solitudines concessi: ac si defuisset cibus, consiliū fuit mortem aliquo pacto querere. Tum sole, inquit, medio rapido, & flagranti, specum quandam nactus remotam latebrosamq; in eam me penetro & recondo: neque multo post ad eandem specum uenit hic leo debili uno & cruento pede gemitus edēs, & murmura, dolorē cruciatumq; uulneris commiserantia. Atque illic primo quidem conspectu aduenientis leonis territum sibi & pauefactū animum dixit: sed postquam introgressus, inquit, leo (uti re ipsa apparuit) in habitaculum illud suum, uidet me procul delitescentem, mutis & mansuetus accessit, & sublatum pedem ostendere mihi & porrigere, quasi opis petende gratia uisus est. Ibi, inquit, ego stirpē ingentem uestigio pedis eius hærentem reuulsi, conceptamq; saniē uulnere intimo expressi, accuratiusq; sine magna iam formidine siccaui penitus, atque deteresi cruorem. Ille tunc mea opera, et medela leuatus, pede in manibus meis posito recubuit & requieuit: atq; ex eo die triennium totum ego & leo in eadem specu eodemq; uictu uiximus. Nam quas

Leonis & Venæ
innouata noti-
tia.

uena

uenabatur feras, mēbra opimiora ad specum mihi suggere bat: que ego, ignis copiā nō habēs, sole meridiano torrēs edebā. Sed ubi me, inquit, uita illius ferina iā perta sum est leone in uenatū profecto, reliqui specū: et uia sermē tri-
 duī permēsus, à militibus uisus apprehēsusq; sum, et ad dominū ex Africa Romā deductus. Is me statim rei capita-
 lis damnandū, dādumq; ad bestias curauit. Intelligo autē,
 inquit, hunc quoq; leonem me tunc separato captum, gra-
 tiā nūc mihi beneficij et medicinae referre: Hęc Appion
 dixisse Androdum tradit. Ea q; omnia scripta circūlataq;
 tabella populo declarat. Atq; ideo cunctis petentibus dia-
 missum Androdum, et poena solutū, leonemq; ei suffra-
 gijs populi donatum. Postea, inquit, uidebamus Andro-
 dum, et leonem loro tenui reuinctum, urbe tota circum-
 tabernas ire, donari aere Androdum, floribus spargi leo-
 nem, omnesq; serē ubique obuios dicere: Hic est leo ho-
 spes hominis, hic est homo medicus leonis.

Corpus'ne sit uox, an σώματος, uarias esse philo-
 sophorum sententias. CAP. XV.

Vetus atq; perpetua quæstio inter nobilissimos phi-
 losophorum agitata est, corpus'ne sit uox an incor-
 poreum. Hoc enim uocabulum quidam finxerunt proin-
 corpua de, quod Græce dicitur σώματος. Corpus autē est, quod
 aut efficiens est, aut patiens: id Græce dicitur ἢ δρῶν ἢ
 παθῶν σώματι. Quam definitionem significare uolens
 Lucretius, ita scripsit:

Tangere enim aut tangi, nisi corpus, nulla potest res.

Alio quoq; modo corpus esse Græci dicunt τὸ τριχῆ δια-
 σαρίν. Sed uocem Stoici corpus esse contendunt, eamq;
 esse

esse dicunt ictum aëra. Plato autem non esse uocem corpus putat. Non enim percussus, inquit, aër, sed plaga ipsa atq; percussio, uox est. οὐχ ἀπλῶς πληγὴ ἀέρος ἐστὶν ἢ φωνή, πλήττει γὰρ τὸν αἶρα ἢ δάκτυλῳ παρακαλύμει, καὶ οὐδέπω ἐπιφάνει φωνή. ἀλλ' ἢ πόση πληγὴ, καὶ σφόδρα, καὶ πόση ἕξις τῆ ἀκροῦσιν γενέσθαι.

Democritus, ac deinde Epicurus ex indiuiduis corporibus uocem constare dicunt: eanq; (ut ipsis eorum uerbis utar) ἔτυμα λόγων appellant. Hos aliosq; tales arguit, delectabilisq; desidia aculeos cum audiremus, uel lectitaueremus, neq; in his scrupulis aut emolumentum aliquod solidum ad rationem uitæ pertinens, aut finem ullum quaerendi uideremus, Ennianum Neoptolemum probabamus, qui profecto ita ait: Philosophandum est paucis: nã omnino haud placet.

De uis oculorum, deq; uidendi rationibus.

CAP. XVI.

DE uidendi ratione, deq; cernendi natura diuersas esse opiniones philosophorum animaduertimus. Stoici causas esse uidendi dicunt radiorum ex oculis, in ea que uideri queant, emissionem, aëris simul intentionem. Epicurus effluere semper ex omnibus corporibus simulacra quaedam corporum ipsorum, eaq; sese in oculis inferre, atque ita fieri sensum uidendi putant. Plato existimat genus quoddam ignis lucisq; de oculis exire, idq; coniunctum continuatumq; uel cum luce solis, uel cum alterius ignis lumine, sua uis externa nixum efficeret, ut quæcunque offenderit illustraueritq; cernamus. Sed & hic que differimus imaginandum: eiusdemq; illius Enniani

Videndi causas.

Enniani Neoptolemi, de quo ^{suprà} scripsimus, consilio utendum est, qui degustandum ex philosophia censet, nō in eam ingurgitandum.

Quam ob causam dies primi post calendas, nonas, idus, atri habeantur, & cur diem quoq; quartum ante calēdas, uel uonas, uel idus quasi religiosum pleriq; uitant.

CAP. XVII.

Atri dies.

Verrius Flaccus in quarto de uerborum significatione, dies qui sunt postridie calendas, nonas, idus, quos uulgus imperite nefastos dicit, propter hanc causam dictos habitosq; atros esse scribit: Vrbe, inquit, à Gallis Senonibus recuperata, L. Attilius in senatu uerba fecit, Q. Sulpitium trib. militum ad Alliam aduersus Gallos pugnaturum, rem diuinam dimicandi gratia postridie idus fecisse. Tum exercitum populi Romae occidione occisum, & post diem tertium eius dici urbem præter Capitolium captam esse. Compluresq; alij senatores recordari sese dixerunt, quoties belli gerendi gratia, res diuina postridie Calendas, Nonas, Idus à magistratu populi Romae facta esset, eius belli proximo deinceps prælio reip. male gestum esse. Tum senatus eam rem ad pontifices reiecit, ut ipsi quod uideretur statuerent. Pontifices decreuerunt nullum ijs diebus sacrificiū recte futurum. Ante diē quoq; quartum Calendas, uel Nonas, uel Idus, tanquam inominalem diem pleriq; uitant. Eius obseruationis an religio ulla sit tradita, quæri solet. Nihil super ea re scriptum inuenimus, nisi quod Claudius annalium quinto, cladem illam pugnae Cannensis uastissimam, factam dicit ante diem quartum Nonas Sextilcis.

In quo

In quo, & quantum differat historia ab annalibus: super quæ ea re uerba posita ex libro rerum gestarum Sempronij Afellionis primo.

CAP.

XVIII.

Historiam ab annalibus quidam differre eo putant, Historia.
 quòd cum utrunq; sit rerum gestarum narratio, earum tamen proprie rerum sit historia, quibus rebus gerendis interfuerit is qui narret. Eamq; esse opinionem quorundam Verrius Flaccus refert in libro de significatu uerborum quarto, ac se quidem dubitare super ea re dicit. Possè autem uideri putat nonnihil esse rationis in ea opinione, quòd historia Græce significat rerum cognitionem præsentium. Sed nos audire soliti sumus, annales omnino id esse, Annales.
 quod historie sint: historias nõ omnino esse, id quod annales sint. Sicuti quod est homo, id necessario animal esse: quod est animal, non id necesse est hominem esse. Ita historias quidam esse aiunt rerum gestarum uel expositionem, uel demonstrationem, uel quo alio nomine id dicendum est: annales uero esse, cum res gestæ plurimum annorum, obseruato cuiusq; anni ordine, deinceps componuntur. Cum uero non per annos, sed per dies singulos res gestæ scribuntur, ea historia Græco uocabulo *ἡμερησία* dicitur: cuius Latini Ephemeris.
 interpretamentum scriptum est in libro Sempronij Afellionis primo, ex quo libro plura uerba adscripsimus, ut simul ibidem, quid ipse inter res gestas & annales esse dixerit, ostēderemus. Verum inter eos (inquit) qui annales relinquere uoluissent, & eos qui res gestas à Romanis perscribere conati essent, omnium rerum hoc interfuit: Annales libri tantummodo quod factum quoq; anno gestum sit,
 l id dem

Diarium. id demonstrabant. Id eorum est, quasi qui diarium scribunt, quam Græci ἡμερησίου uocant. Nobis nō modo satis esse uideo, quod factum esset id pronūtiare, sed etiam quo cōsilio, quaq; ratione gesta essent, demonstrare. Paulo post idem Asellio in eodē libro: Nam neq; alacriores ad rem publicam defendendam, neq; segniores ad rem perperam faciendam annales libri commouere quicquam possunt. Scribere autem bellum quo initum consule, & quo modo confectum sit, & quis triumphans introierit, exq; eo libro quæ in bello gesta sint iterare, id fabulas non prædicare ait. Interea quid senatus decreuerit, aut quæ lex rogatio uel lata sit, neq; quibus consilijs ea gesta sunt iterare, id fabulas pueris est narrare, non historias scribere.

Quid sit adoptatio, quid item sit arrogatio, quā tumq; hæc inter se differāt: uerbaq; eius quæ qualiaq; sint, qui in liberis arrogandis super ea re populum rogat.

CAP.

XIX.

Adoptatio. **C**um in alienam familiam, inq; liberorum locum extranei sumuntur, aut per prætorem fit, aut per populum. Quod per prætorem fit, adoptatio dicitur: quod per populum, arrogatio. Adoptantur autem, cum a parente, in cuius potestate sunt, tertia mancipatione in iure ceduntur: atq; ab eo qui adoptat, apud eum apud quem legis actio est, uindicantur. Arrogantur ij, qui cū sui iuris sint, in alienā sese potestate tradūt, cuiusq; rei ipsi autores fiunt. Sed arrogationes nō temerè, nec inexplorate committuntur. Nam comitia arbitris etiam pontificibus præbentur, quæ curiata appellantur. Aetas quoque eius qui arrogare

arrogare uult, an liberis potius gignundis idonea sit, bonaq; eius qui arrogatur ne insidiosè appetita sint, consideratur. Iusq; iurandum à Q. Mutio pontifice maximo cōceptum dicitur, quod in arrogādo iuraretur. Sed arrogari non potest, nisi iam ueslicept. Arrogatio autem dicta, quia genus hoc in alienam familiam transitus per populi rogationem fit. Eius rogationis uerba hæc sunt: Velitis, iubeatis, uti L. Valerius L. Titio tam iure legeq; filius sibi fiet, quàm si ex eo patre matreq; familiās eius natus esset: Vtiq; ei uitæ necisq; in cum potestas sicut, uti pariendo filio est, hoc ita, ut dixi, ita uos Quirites rogo. Neq; pupillus autem, neq; mulier quæ in parentis potestate est, arrogari possunt: quoniam & cum foeminis nulla comitiorum communio est: & tutoribus in pupillos tantam esse auctoritatem potestatemq; fas non est, ut caput liberum fidei suæ commissum alienæ ditioni subijciant. Libertinos uero ab ingenuis adoptari quidem iure posse Massurius Sabinus scripsit. Sed id neq; permitti dicit, neq; permittendū esse unquam putat, ut homines libertini ordinis per adoptionem in iura ingenuorum inuadant. Alioqui (inquit) si iuris ista antiquitas seruetur, etiā seruus à domino per prætorem dari in adoptionem potest. Idq; ait plerosq; iuris ueteris autores posse fieri scripsisse. Animaduertimus in oratione P. Scipionis, quam censor habuit ad populum de moribus, inter ea quæ reprehendebat quòd contra maiorum instituta fierent, id etiam eum culpauisse, quòd filius adoptiuus patri adoptatori inter præmia patrum prodesset. Verba ex ea oratione hæc sunt: In alia tribu patrem, in alia filium suffragium ferre. Filium adoptiuum tam

Velliceps
 quæ qui car
 Vestinus est p
 tate qui ha
 emissa

procedere, quàm si se natum habeat. Absentis censeri iu-
bere, ut ad censum nemini necesse sit uenire.

Quòd uocabulum Latinum solœcismo fecerit
Capito Asinius, quid ipsum appellauerint uete-
res Latini, quibusq; uerbis solœcismum definierit
idem Asinius.

C A P. XX.

Solœcismus.
Imparilitas.

Strîbiligo.

Solœcismus Latino uocabulo ab Asinio Capitone,
eiusdemq; ætatis alijs imparilitas appellatus, à uetu-
stioribus Latinis strîbiligo dicebatur, à uersura uidelicet
& prauitate tortuose orationis, tanquam sterobligo
quedam. Quòd uitium Asinius Capito in literis quas ad
Clodium Thuscum dedit, hisce uerbis definit: Solœcismus
est (inquit) impar & inconueniens compositura partium
orationis. Cum Græcum autem uocabulum sit solœcise-
mus, an Attici homines qui elegantius locuti sunt, usi eo
sint, quæri solet. Sed nos neque solœcismum, neq; barba-
rismum apud Græcorum idoneos adhuc inuenimus. Nam
sicut βαρβαρον, ita σολοϊκον dixerunt. Nostri quoque anti-
quiores solœcum facile, solœcismū haud scio an unquam
dixerint. Quod si ita est, neq; in Græco, neque in Latino
solœcismus probe dicitur.

Barbarum.
Solœcum.

Pluria qui dicat & cōpluria, & compluries nō
barbare dici, sed Latine.

C A P. XXI.

Pluria forte quis dixit fermocinans uir apprimè do-
ctus, meus amicus, nō hercle studio ferrens ostentan-
di, neque quo plura dicendum non putaret. Est enim do-
ctrina homo seria, & ad uitæ officia deuincta, ac nihil de
uerbis laborante. Sed opinor assidua ueterum scriptorum
tractatione inoluerat lingue illius uox, quam in libris
sæpe

sepe offenderat. Aderat cum ille hoc dixit, reprehensor audaculus uerborū, qui per pauca eademq; à uulgo pro-
 trita legerat. Habebatq; nonnullas disciplinæ grammati-
 cæ inauditiumculas, partim ruderis inchoatasq;, partim non
 probas: easq; quasi pulcrem ob oculos, cum adortus
 queng; fuerat, aspergebat: sicut tunc amico nostro, barba-
 re (inquit) dixisti pluria. Nanq; neque rationem uerborū
 hoc, neq; autoritatem habet. Ibi ille amicus ridens, amabo
 te (inquit) uir bone, quia nunc mihi à magnis serijsq; re-
 bus otium est, uelim doceas nos, cur pluria siue complu-
 ria (nihil enim differt) non Latine, sed barbare dixerint
 M. Cato, & Q. Claudius, Valerius Antiās, L. Lælius,
 P. Nigidius, M. Varro, quos subscriptores approbato-
 resq; huius uerbi habemus, præter poëtarum oratorumq;
 ueterum multam copiam. Ad quæ ille nimis arroganter, ti-
 bi (inquit) habcas autoritates istas, ex Faunorum & Ab-
 originum seculo repetitas, atque huic rationi respondeas.
 Nullum enim uocabulum neutrum comparatiuum, nume-
 ro pluratiuo, casu recto, ante extremū, a, habet i literam,
 sicuti meliora, maiora, grauiora: proinde igitur plura, &
 non pluria dici conuenit, ne contra formam perpetuam
 in comparatiuo, i, litera sit ante extremum a. Tum ille a-
 micus noster, cum hominem confidentem pluribus uerbis
 non dignum existimaret, Asinij, inquit, Capitonis doctissi-
 mi uiri epistolæ sunt, uno in libro multæ, opinor positæ
 in templo Pacis. Primaq; epistola scripta est ad Pacuuium
 Labconem, cui titulus præscriptus est: Pluria, non plura
 dici debere. In ea epistola rationes grammaticas posuit,
 per quas docet pluria Latini esse, plura barbarum. Ad

Complurics.

Capitonem igitur te dimittimus. Ex eo id quoque simul disces, si modo assequi poteris, quod in ea epistola scriptum est, pluria siue plura, absolutum esse siue simplex, non (ut tibi uidetur) comparatiuum. Huius opinionis Asiniana id quoque adiumentum est, quod complurics cum dicimus, non comparatiue dicimus. Ab eo autem quod est compluria aduerbium est factum complurics. Id quoque quoniam minus usitatum est, uersum Plauti subscripsi ex comœdia, quæ Persa inscribitur:

Quid metuis? Metuo hercle uero. Senti ego cõplurics. Item M. Cato in IIII. Originum, eodem in loco ter hoc uerbum posuit: Complurics eorum milites mercenarij inter se multi, alteri alteros occidère, complurics multi simul ad hostes transfugère, complurics in imperatorem impetum fecere.

A. G E L L I N O C T I

V M A T T I C A R V M C O M =
M E N T A R I I . L I B . V I .

Quem in modum responderit Chrysippus aduersus eos, qui prouidentiam consistere negauerunt.

C A P . I .

De prouidètia.

H O M I N E S fecisse dicitur tantam uim esse ærumnarum, et malorũ. Aduersus ea Chrysippus, cum in libro πεισιπρωϊας quarto differeret: nihil est prorsus istis (inquit) insipidius, qui opinantur bona esse potuisse, si non essent itidem mala. Nam cum

cum bona malis contraria sint, utraque necessarium est opposita inter sese, & quasi mutuo aduersoq; fulcra nisi consistere. Nullum adeo contrarium esse sine contrario altero. Quo enim pacto iustitiæ sensus esse posset, nisi essent iniuriæ? Aut quid aliud iustitia est, quam iniustitiæ priuatio? Qui item fortitudo intelligi posset, nisi ex ignantiæ oppositione? Qui continentia, nisi ex intemperantiæ? Quo item modo prudentia esset, nisi foret contra imprudentia? Proinde (inquit) homines stulti, cur non hoc etiam desiderant, ut ueritas sit, & non sit mendacium? Nanque itidem sunt bona & mala, felicitas & infortunitas, dolor & uoluptas. Alterum enim ex altero (sicuti Plato ait) uerticibus inter se contrarijs deliquatum est. Si tuleris unum, abstuleris utrunque. Idem Chrysippus in eodē libro tractat cōsideratq; dignumq; esse id quæri putat, ἢ τὸν ἀνθρώπων νόσος κατὰ φύσιν γίνονται, id est, naturæ ne ipsa rerum uel providentia, quæ compagem hanc mūdi, & genus hominum fecit, morbos quoq; & debilitates & agritudines corporum, quas patiuntur homines fecerit? Existimat autē nō fuisse hoc principale naturæ cōsiliū, ut faceret homines morbis obnoxios. Nunquā enim hoc cōuenisse naturæ auctori, parētīq; rerū omniū bonarū. Sed cum multa, inquit, atq; magna gigneret, pareretq; aptissima & utilissima, alia quoq; simul ægnata sunt incommoda ijs ipsis quæ faciebat coherentia. Eaq; non per naturā, sed per sequelas quasdā necessarias facta dicit, quod ipse appellat κατὰ παρακολούθησιν. Sicut, inquit, cū corpora hominum natura fingeret, ratio subti-

Al. deligatum

l 4 lior,

lior, & utilitas ipsa operis postulauit, ut tenuissimis minutisq; osculus caput compingeret. Sed hanc utilitatem rei maioris, alia quædam incommoditas extrinsecus consecuta est, ut fieret caput tenuiter munitum, & ictibus offensionibusq; parus fragile: Proinde morbi quoq; & ægritudines partæ sunt, dum salus paritur: Sic hercle, inquit, dum uirtus hominibus per consilium nature gignitur, uitia itidem per affinitatem contrariam nata sunt.

Quo itidem modo, & uim necessitatemq; fati constituerit, & esse tamen in nobis consilij iudicijq; nostri arbitrium confirmauerit. CAP. II.

Fatum.

Fatum, quod Græci πεπωμένην uel ἱμαρμένην uocant, ad hanc ferme sententiam Chrysippus Stoicæ princeps philosophiæ definit: Fatum est, inquit, sempiterna quædam & indeclinabilis series rerum & catena, uoluens semetipsa sese, & implicans per æternos consequentiæ ordines, ex quibus apta cõnexaq; est. Ipsa autem uerba Chrysippi, quantum ualui memoria, adscripsi: ut si cui meum istud interpretamentũ uidebitur esse obscurius, ad ipsius uerba animaduertat. In lib. enim περι προνοίας quarto, ἱμαρμένην esse dicit φυσικὴν σύνταξιν τῶν ὄλων ἐξ αἰδίου ἢ ἰτέρων τοῖς ἰτέροις ἐπακολουθούτων ἢ μὴ ἂν πολὺ μὴ οὐκ ἀπαραδέχτου οὐσίας ἢ τοιαύτης συμπλοκῆς. *Aliarum autem opinionum disciplinarumq; autores huic definitioni ita obstrepunt: Si Chrysippus, inquit, fato putat omnia moueri & regi, nec declinari transcendiq; posse agmina fati & uolumina, peccata quoque hominũ & delicta non sustentanda, neque inducenda sunt ipsis, uoluntatibusq; eorum, sed necessitati cuidam & instantiæ quæ oritur ex fato,*

fato, omnium quæ sit rerū domina & arbitra, per quam
 necesse sit fieri quicquid futurum est. Et propterea nocen-
 tium pœnas legibus inique constitutas si homines ad ma-
 lesia non sponte ueniunt, sed fato trahuntur. Contra ea
 Chrysippus tenuiter multa & argute disserit, sed omnium Chrysippus de
fato.
 serè quæ super ea re scripsit, sententia huiusmodi est:
 Quanquam ita sit, inquit, ut ratione quadam necessaria
 principali, et coacta atq; cōnexa sint fato omnia, ingenia
 tamen ipsa mentiū nostrarum perinde sunt fato obnoxia,
 ut proprietates eorum est ipsa & qualitas. Nam si sunt per
 naturam primitus salubriter utiliterq; facta, omnem illam
 uim quæ de fato extrinsecus ingruit, inoffensus tractabi-
 liusq; transmittunt. Sin uero sunt aspera & inscita & ru-
 dia, nullisq; artium bonarum adminiculis fulta, & etiam
 si paruo siue nullo fatalis incōmodi conflictu urgeantur,
 sua tamē leuitate & uoluntario impetu, in assidua delicta
 & errores ruunt. Idq; ipsum ut ea ratione fiat, naturalis
 illa & necessaria rerū consequentia efficit, quæ fatum uo-
 catur. Est enim genere ipso quasi fatale & cōsequens, ut
 mala ingenia peccatis & erroribus nō uacent. Huius de- Mala ingenia
peccatis non
uacent.
 inde rei exemplo non hercle nimis aliene neq; illepide uti-
 tur: Sicut, inqt, lapidē cylindrū si per spatia terræ prona
 atq; disrupta iacias, causam quidē ei & initium præcipitan-
 tia feceris, mox tamen ille præceps uoluitur, non quia tu
 id iam facis, sed quoniam ita se se modus eius & formæ
 uolubilitas habet. Sic ordo & ratio & necessitas fati, ge-
 nera ipsa & principia causarum mouet: impetus uero cō-
 siliorum mentiūq; nostrarum, actionesq; ipsas, uolun-
 tates cuiusque propria & animorum ingenia moderantur.

l 5 Infert

Infert deinde uerba hæc, ijs quæ dixi, congruentia:

Διὸ ὑπὸ τῶν πυθαγορείων οὕτως εἴρηται.

Γνώσει δ' ἀνθρώπος αὐθαίρετα πῆμαθ' ἑλόντας.

ὡς τῶν βλαβερῶν ἰκασίσι παρ' αὐτοῖς γινομένων, καὶ κατ' ὅρμησιν αὐτῶν ἀμαρτανόντων τε καὶ βλαπτομένων, καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν δianoian καὶ πρόθεσιν.

Propterea negat oportere ferri audiriq; homines aut nequam, aut ignauos, & nocentes, & audaces: qui, cum in culpa & in maleficio reuincti sunt, per fugiunt ad fati necessitatem, tanquam in aliquod fani asylum: & quæ pessime fecerunt, ea non suæ temeritati, sed fato esse attribuenda dicunt. Primus autem Homerus sapientissimus & antiquissimus poetarum dixit in hisce uersibus:

ἦ πόσοι, οἷον δ' ἦνυ θεοῦς βροτοὶ αὐλοῶνται.

ἔξ ἡμέων γὰρ φασὶ κακ' ἔμμελαι, οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ

σφῆσιν ἀπαδαλίησιν ὑπὲρ μέρον, ἀλλ' ἔχουσιν.

Itaq; M. Cicero in libro quæ de fato conscripsit, cū quæstionē istā diceret obscurissimam esse & implicatissimam, Chrysippum quoq; philosophum non expedisse se in ea refert his uerbis: Crysiippus æstuans, laboransq; quonam pacto explicet & fato omnia fieri, & esse aliquid in nobis, inuitatur hoc modo.

Historia sumpta ex libris Tuberonis de serpente inuisitatae longitudinis. CAP. III.

Serpens inuisitatae magnitudinis.

T Vbero in historijs scriptum reliquit, bello primo Punico Attiliū Regulum consulē in Africa castris apud Bagradam flumen positus, prælium grāde atq; acre fecisse aduersus unum serpentē, in illis locis stabulantem, inuisitatae immanitatis. Eumq; magna totius exercitus cōsuetudine,

sificatione, balistis atq; catapultis diu oppugnati. Eiusq; interfecti longū corium pedes c. & xx. Romā misisse.

Quid idē Tubero in historijs de Attilio Regulo à Carthaginensibus capto literis mandauerit. Quid etiam Tuditanus super eodem Regulo scripserit.

CAP. IIII.

Quod satis celebre de Attilio Regulo, id nuperrime legimus scriptum in Tuditani libris: Regulum captum ad ea, quæ in senatu Romæ dixit, suadens ne captiu cum Carthaginensibus permutarentur: Id quoque addidisse, uenenti sibi Carthaginenses dedisse, non presentaneum, sed eiusmodi, quod mortem in diem proferret, eo consilio, ut uiuere quidem tantisper, quoad fieret permutatio: post autem grassante sensim ueneno cor tabesceret. Attilij Reguli constantia. Eundem uero Regulum Tubero in historijs rediisse Carthaginem, nouisq; explorū modis excruciatum à Pœnis dicit: In atras, inquit, & profundissimas tenebras eum claudebant: ac diu post ubi erat uisus sol ardentissimus, repente educebant, & aduersus ictus solis oppositum continebant, atq; intendere in cœlum oculos cogebant. Palpebras quoq; eius ne conuiuere posset, sursum ac deorsum diductas insuebant. Tuditanus autem somno diu prohibitum, atq; ita uita priuatum refert. Idq; ubi Romæ cognitum est, nobilissimos Pœnorum captiuos liberis Reguli à senatu deditos, & ab ijs in armario muricibus præfixo destitutos, eademq; insomnia cruciatos interisse.

Quod Alphenus iuriconsultus in uerbis ueteribus interpretandis errauit.

CAP. V.

Alphenus

Alphenus iureconsultus, Scru. Sulpitij discipulus, re-
Arumq; antiquarum non incuriosus, in libro digesto-
rum xxx. & 1111. Conlectancorum autem secundo: In
fœdere, inquit, quod inter Po. Ro. & Carthaginenses
factum & scriptum inuenitur, ut Carthaginenses quot=
quot annis darent Pop. Ro. certum pondus argenti puri
Purum putum. puti, quæsitum est, quid esset argētum purum putum, re-
spondi ego, inquit, esse purum putum ualde purum, sicut
nouum nouitium dicimus, & proprium propitium, auge-
re atq; intendere uolentes noui & proprii significatio-
nem. Hoc ubi legimus, mirabamur eandem affinitatem ui-
sam esse Alpheni puri & puti, quæ sit noui & nouitij.
Nouitium. Nam si esset puritium, tum sane uideretur dici, quasi no-
uitium. Id etiam mirum fuit, quod nouitium per augendi
figuram dictum existimauit: cum sit nouitium non quod
magis nouum sit, sed quod à nouo dictum inclinatumq;
Putum. sit. His ergo assentimus, qui putum esse dicunt à putando
dictum, & ob eam causam prima syllaba breui pronun-
tiant, non longa, uti existimasse Alphenus uidetur, qui à
puro id esse factum scripsit. Putare autem ueteres dixe-
rūt, uacantia ex quaq; re, ac non necessaria aut etiam ob-
stantia & aliena auferre, & excidere, & quod esset uti-
le, ac sine uitio uideretur relinquere. Sic nanque arbores
& uites, & sic etiam rationes dictæ putari. Verbum quo-
que ipsum puto, quod declarandæ sententiæ nostræ cau-
sa dicimus, non signat profecto aliud quam id agere nos
in re dubia obscuraq; , ut decisus amputatisq; falsis opi-
nionibus, quod uideatur esse uerum & integrum, & in-
Putum argen- corruptum, retineamus. Argentum ergo in Carthagi-
rum. niensi

nienſi ſœdere putum dictum eſſe, quaſi exputatum exco-
 ſtumq; , omniq; aliena materia carens , omnibusq; ex co-
 uitijs detractis, emaculatum & candefactum. Scriptum eſt
 autem purum putum non in Carthaginienſi ſolum ſœde-
 re, ſed cum in multis alijs ueterum libris, tum etiam in
 Q. quoque Ennij tragœdia, quæ inſcribitur Alexander,
 & in ſatyra M. Varronis, quæ inſcripta eſt *ἄλις πῶδες*
οἱ γίφορες.

Temere inepteq; reprehenum eſſe a Iulio Higi-
 no Vergilium quod præpetes Dædali pennas di-
 xerit: atq; ibi quid ſint aues præpetes. Et quid illæ
 ſint aues quas Nigidius inferas appellauit.

CAP.

VI.

Dædalus (ut fama eſt) fugiens Minoïa regna,
 Præpetibus pennis auſus ſe credere cœlo,

Inſuetum per iter gelidas enauit ad Arctos.

Præpetes aues.

In his Vergilij uerſibus reprehendit Higinus præpeti-
 bus pennis, quaſi improprie & inſcite dictū. Nam præ-
 petes, inquit, aues ab auguribus appellantur, quæ aut op-
 portune præuolant, aut idoneas ſedes capiunt. Non apte
 igitur uſum uerbo augurali exiſtimauit in Dædali uola-
 tu, nihil ad augurum diſciplinam pertinente. Sed Higinus
 nimis hercle ineptus eſt, cum quid præpetes eſſent ſe ſci-
 re ratus eſt: Vergilium autem & Trimatium doctum ui-
 rum ignoraffe, qui in ſecundo Iliadis uictoriam uolucrem
 præpetem appellauit hoc uerſu:

Dum dat uincenti præpes uictoria palmam.

Cur autem non Q. quoque Ennium reprehendit, qui in
 annalibus, non ut Vergilius pennas Dædali præpetes, ſed
 longe

longe diuersius inquit:

Quid

Brundisium pulchro præcinctum præpete portu?
Et si uim potius naturamq; uerbi considerasset, neq; id so-
lū quod augures dicerent, in spexisset, ueniā prorsus poe-
tis daret, similitudine ac trāslatione uerborū nō significa-
tione utētibus. Nam quoniam non ipse tantum aues, quæ
prosperius præuolāt, sed etiā loci, quos capiunt, q̄ idonei
felicesq; sunt, præpetes appellātur: Idcirco Dædali pēnas
præpetes dixit, quoniā ex locis in quibus periculū metue-
bat, in loca tutiora peruenerat. Locos porrō præpetes et
augures appellant: Et Ennius in annaliū primo dixit:

Præpetes loci.

Præpetibus hilares sese pulchrisq; locis dant.

Inferæ aues.

Auibus autem præpetibus cōtrarias, auis inferas appella-
ri Nigidius Figulus in lib. primo augurij priuati ita dicit:
Discrepat dextra sinistra, præpetibus inferæ. Ex quo est
coniectare præpetes appellatas, quæ altius sublimiusq; uo-
litent, cū differre à præpetibus Nigidius inferas dixerit.
Adolescens ego Romæ, tum cum etiam ad grammaticos
itarem, audiui Apollinarem Sulpitium, quem in primis se-
ctabar, cum de iure augurio quæreretur, et mentio præ-
petum auium facta esset, L. Claro præfesto urbis dicere
præpetes sibi uideri esse alites, quas Homerus τανπη-
φυας appellauerit. Quoniam istas potissimum augures
spectarent, quæ ingētibus alis patule atq; porrectæ præ-
uolarent. Atq; ibi hos Homeri uersus dixit:

Τὴν δ' ὀϊωνοῖσι τανπηφύγῃσι κελεύδης
πεῖθεῖσαι, τῶν οὐκ μεταπίσωμα ὄσδ' ἀλεγιῶ.

De Acca Larentia, & Caia Tarratia, decq; origi-
ne sacerdotij fratrum Arualium.

CAP. VII.

Acca

Acca Larentia, & Caia Tarratia, siue illa suffe- Tarratia
tia est, nomina in antiquis annalibus celebra sunt.

Earum altera post mortē, Tarratia autem uiuē amplissi-
mi honores à Po. Ro. habiti. Et Tarratiam quidem uirgine
nem Vesta fuisse lex Horatia testis est, quæ super ea ad
populū lata, qua lege ei plurimi honores fiunt: inter quos
ius quoq; testimonij dicendi tribuitur, testabilisq; una Testabilis.
mnium foeminarū ut sit, datur: Id uerbum est ipsius legis
Horatia. Contrarium est in XII. tabulis scriptum: Im-
probis intestabilisq; esto. Intestabilis. Præterea si quadraginta annos
nata sacerdotio abire, ac nubere uoluisset, ius ei potestasq;
exaugurandi atq; nubendi facta est, munificentia & be-
neficij gratia, quod campum Tiberinum siue Martium
Pop. Ro. condonasset. Sed Acca Larentia corpus in uul-
gus dabat, pecuniamq; emeruerat ex eo quæstu uberem.
Ea testamento ut in Antiat's historia scriptum est, Romu-
lum regem, ut quidam alij tradiderunt, Po. Ro. bonis suis
hæredem fecit. Ob id meritum à flamine Quirinali sacrifi-
cium ei publice fit, & dies à nomine eius in fastos addi-
tus. Sed Sabinus Massurius in primo memorabilium secu-
tus quosdam historie scriptores, Accam Larentiam Ro-
mulī nutricem fuisse dicit: Ea, inquit, mulier ex XII. filijs
maribus unum morte amisit. In illius locum Romulus
Acca Larentia se se filium dedit, seq; & cæteros eius fi-
lios fratres Aruales appellauit. Ex eo tempore collegium
mansit fratrum Arualium numero XII. cuius sacerdo-
tij insigne est spicea corona, & albæ insula.

De Alexandro, & de P. Scipione memoratu
digna.

CAP.

VIII.

Appion

Quod res uidebatur memoratu digna, quam fecisse Cn. Flauium Annij filium edilem curulem L. Piso in 111. annali scripsit, eaq; res perquā pure & uenuste narrata à Pifone, locum istum totū huc ex Pisonis annali trāspofuimus : Cn. inquit, Flauius patre Libertino natus, scriptum faciebat. Isq; in eo tempore adili curuli apparebat, quo tempore ediles subrogātur. Eumq; primæ tribus edilem curulem renuntiauerūt. At edilis, qui comitia habebat, negat accipere : Neq; sibi placere, qui scriptum faceret, eum edilem fieri. Cn. Flauius Annij filius dicitur tabulas posuisse, scriptu sese abdicasse. Isq; edilis curulis factus est. Idem Cn. Flauius Annij filius dicitur ad collegā uenisse uisere ægrotū. Et in cōclauē postquā introiuit, adolefcētes ibi cōplures nobiles sedebāt. Ij contemnētes eum, assurgere ei nemo uoluit. Cn. Flauius Annij filius edilis id arripit. Sellam curulem iussit sibi affferri. Eam in limine apposuit, ne quis illorum exire posset, utiq; ij omnes inuiti uiderent sese in sella curuli sedentem.

Apparece est
obsequi & per
esse unde cogit
res

Cn. Flauij testu
uum factum.

Historia super Euclide Socratico, cuius exemplo Taurus philosophus adhortari adolescentes suos solitus est ad philosophiam gnauiter sectandam.

C A P.

X.

Philosophus Taurus uir memoria nostra in disciplina Platonica celebratus, cum alijs bonis multis, salubribusq; exemplis hortabatur ad philosophiam capessendam, tum uel maxime ista re animos iuuenum exercebat, Euclidem quam dicebat Socraticum factitauisse : Decreto, inquit, suo Athenienses cauerant, ut qui Megaris cuius esset, si intulisse Athenas pedem prehensus esset, ut

Arдор Euclidis
ad audiendum
Socratem.

m ea res

ea res ei homini capitalis esset. Tanto Athenienses, inquit, odio flagrabant finitimorum hominum Megarensium. Tum Euclides, qui * in diem Megaris erat, quiq; etiam ante id decretum & esse Athenis, & audire Socratem consueverat, postquam id decretum sanxerunt, sub noctem prius quam advesperasceret, tunica longa muliebri indutus, & pallio uersicolore amictus, & caput & ora uelatus, è domo sua Megaris Athenas ad Socratem commeabat, ut uel noctis aliquo tempore consiliorum sermoneq; eius fieret particeps. Rursusq; sub lucem milia passuum paulo amplius uiginti, eadem ueste illa tectus redibat. At nunc, inquit, uidere est philosophos ultrò currere, ut doceant, ad fores iuuenum diuitum, eosq; ibi sedere atq; opperiri propè ad meridiem, donec discipuli nocturnum omne uinum edormiant.

Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quæ libuit meminisse ad officium grauitatis dignitatisq; uitæ decencia.

C A P. X I.

Non decertandum cōuitio cū malis.

CUm inquinatissimis hominibus non esse conuitio decertandum, neq; in maledictis aduersus impudentes & improbos uelitandum: quia tantisper similis & compar eorum fias, dum paria & similia dicas atq; audias, non minus ex oratione Q. Metelli Numidici sapientis uiri cognosci potest, quàm ex libris & disciplinis philosophorum. Verba hæc sunt Metelli aduersus Cn. Manlium tribunum plebis, à quo apud populum in concione lacepsitus iactatusq; fuerat dictis petulātibus: Nunc quod ad illum attinet Quirites, quoniam se ampliorem putat esse, si se mihi inimicum dictauerit, quem & ego mihi neq; amicum

amicum recipio, neq; inimicum respicio, in eum ego non sum plura dicturus. Nam cum indignissimum arbitror, cui à uiris bonis bene dicatur: tum ne idoneum quidem, cui à probis male dicatur. Nam si in eo tempore huiusce=modi homunculum nomines, in quo punire non possis, maiore honore, quàm contumelia afficias.

Quòd neque testamentum, sicuti Seruius Sulpius existimauit, neque sacellum, sicuti Trebatius, duplicia uerba sunt: sed à testatione productum alterum, alterum à sacro diminutum.

CAP. XII.

Seruius Sulpitius iureconsultus, uir ætatis sue doctissimus, in libro de testamentis secundo, qua ratione adductus, testamentum uerbum esse duplex scripserit, non reperio. Nam compositum esse dixit à mentis contestatione. Quid igitur calciamentum? quid paludamentum? quid pauimentum? quid uestimentum? quid alia mille per huiuscemodi formam producta? Etiam ne ista omnia composita dicemus? Obrepsisse autem uidetur Seruio, uel si quis alius est, qui id prior dixit, falsa quidem, sed non abhorrens, neq; inconcinna, quasi mentis quedã in hoc uocabulo significatio: sicut hercle C. quoq; Trebatio eadem concinnitas obrepsit. Nam in libro de religionibus secundo: Sacellum est, inquit, locus paruus deo sacratus cum ara. Deinde addit uerba hæc: Sacellum ex duobus uerbis arbitror compositum, sacri & cellæ, quasi sacra cella: Hoc quidem scripsit Trebatius. Sed quis ignorat sacellum & simplex uerbum esse, & non ex sacro & cella compositum, sed ex sacro diminutum?

Testamentum.

Sacellum.

m 2 De que

De quæstiunculis apud Taurum philosophum
in conuiuio agitatis, quæ symposiacæ uocantur.

CAP.

XIII.

Factitatum obseruatumq; hoc Athenis est ab ijs, qui
erant philosopho Tauro iunctiores, cum domū suam
nos uocaret, ne omnino (ut dicitur) immunes & asym-
boli ueniremus, coniectabamus ad cœnulam non cupedias
ciborum, sed argutias quæstionum. Vnusquisq; igitur no-
strum cōmentus paratusq; ibat, quod quæreret: Eratq;
initium loquendi, edundi finis. Querebantur autem nec
grauia, nec reuerenda, sed *ἰνδουμύμια* quædam lepida, &
minuta, & florentem uino animum laceffentia: quale hoc
fermè est subtilitatis ludicræ quod dicam: Quæsitum est
quando moriens moreretur: cum iam in morte esset, an
tum etiam cum in uita foret: Et quando surgens surge-
ret: cum iam staret, an tum etiã cum sederet: Et qui ar-
tem disceret, quando artifex fieret: cum iam esset, an tum
cum etiam non esset. Vtrum enim horum dicas, absurde
atq; ridicule dixeris: multoq; absurdius uidebitur, si aut
utrunq; esse dicas, aut neutrum. Sed ea omnia cum captio-
nes esse quidam futiles & inanes diceret: Nolite, inquit
Taurus, hæc quasi nugarum aliquem ludum aspernari.
Grauissimi philosophorum super hac re serio quæsiuerunt.
Et alij moriendi uerbum, atq; momentū, manente adhuc
uita dici atque fieri putauerunt: alij nihil in eo tempore
uitæ reliquerunt, totumq; illud quod mori dicitur, morti
uindicauerunt. Item de cæteris similibus in diuersa tempo-
ra, & in contrarias sententias discesserunt. Sed Plato, in-
quit no ster, neq; uitæ id tempus, neq; morti dedit, idemq;
in omni

Lepida in cōui-
uio quærenda.

in omni consimiliū rerum disceptatione fecit. Vidit quippe utrunque esse pugnans, neq; posse ex duobus contrarijs, altero manente, alterum consistui, quæstionemq; fieri per diuersorū inter se finium, mortis & uitæ coherentia. Et iccirco peperit ipse expressitq; aliud quoddam nouum in confinio tempus, quod uerbis proprijs atq; integris τὸ ἑξαιφνης φύσην appellauit. Idq; ipsum ita uti dico, inquit, in libro cui πειραματῶν τίτλος ἐστίν, scriptum ab eo reperietis, εἰ γὰρ ἑξαιφνης ἑστὶ τὸν ἴσικε σημαίνην, ὡς ἐξ ἑκείνου μεταβάλλον ἐς ἕτερον. Talia apud Taurum symbola, & alia quæ erant secundarum mensarum, ut ipse dicere solitus erat, τὰ γήματα.

Puniendis peccatis treis esse rationes à philosophis attributas. Et quamobrem Plato duarum ex his meminerit.

C A P. X I I I I.

Puniendis peccatis treis esse debere causas existimatū Pœnæ ratio triplex.
 est. Vna est, quæ νόσισ, uel κόλασις, uel πειραμῶσις dicitur, cum pœna adhibetur castigandi atq; emendandi gratia, ut is qui fortuito deliquit, attentior fiat correctiorq;. Altera est, quam ἱ qui uocabula ista curiosius diuiserunt, ἡμωρίαν appellant. Ea causa animaduertendi est, cum dignitas autoritasq; eius, in quem est peccatum, tuenda est: ne prætermissa animaduersio contemptum eius pariat, & honorem leuet. Idcircoq; id ei uocabulum à cōseruatione honoris factum putant. Tertia ratio uindictæ est, quæ παράδειγμα à Grecis nominatur: cum puniatio propter exemplum necessaria, ut ceteri simulibus à peccatis, quæ prohiberi publicitus interest, metu cognitæ pœnæ deterreatur. Idcirco ueteres quoq; nostri, exempla, pro maxi-

m 3 mis

mis grauisimisq; pœnis dicebant. Quando igitur aut spes magna est, ut is qui peccauit, citra pœnam ipse sese ultro corrigat, aut spes contrà nulla est emendari eum posse & corrigi, aut iacturam dignitatis eius in quem peccatū est, metui non necessum est, aut non id peccatū est, cuius exemplo necessario metu sancendum sit: tum quicquid ita delictum est, non sanè dignum esse imponendæ pœnæ studium uisum est. Has tres ulciscēdi rationes & philosophi alij plurifariā, & noster Taurus in primo commentariorum, quos in Gorgiam Platonis composuit, scriptas reliquit: Plato autem ipse uerbis apertis duas solas esse puniendi causas dicit: Vnam, quam primo in loco propter corrigendū: alterā, quā in tertio propter exempli metum posuimus. Verba sunt hæc Platonis in Gorgia: προσήκει δὲ παντί, τῷ μὲν ἡμωραμένῳ ὑπὸ ἄλλοις ὀρώσας τιμωραμένῳ βελτίων γίνεσθαι, καὶ ὀνήσασθαι. ἢ παρ' ἄλλοις ἄλλοις γίνεσθαι ἵνα ἄλλοι οἱ ὀρώσας πύχοντα φοβούμενοι βελτίους γίνωνται. In hisce uerbis facile intelligas ἡμωρία Platonem dixisse, non ut suprā scripsi quosdam dicere, sed ita ut promiscue dici solet, pro omni punitione. An'ne autē quasi omnino parua, & contemptu dignam præterierit pœnæ sumendæ causam propter tuendam læsi hominis auctoritatem, an magis quasi eam quam dicebat, rei non necessariam prætermiserit, cum de pœnis non in uita, neq; inter homines, sed post uitæ tempus capiendis scriberet, ego in medium relinquo.

De uerbo quiesco, an e litera corripi, an produci debeat.

C A P. X V.

AMicus noster homo multij studij, atque in bonarum disciplinarum opere frequens, uerbum quiescit, usitate

tate e litera correpta dixit. Alter item amicus, homo in doctrinis quasi in præstigijs mirificus, communiumq; uocum respiciens nimis & fastidicus, barbare eum dixisse opinatus est, quoniam producere debuisset, non corripere. Nam quiescit, ita oportere dici prædicauit, ut calefcit, nitescit, stupescit, atq; alia huiuscemodi multa. Id etiam addebat, quod quies e, producto, non breui diceretur. Noster autem, qua est omnium rerum uerecunda mediocritate, ne si Helijs quidem Cincij, & Satyri dicendum ita censuissent, obsecurum sese fuisse ait contra perpetuam latinæ linguæ consuetudinem. Neque se tam insignite locuturum, absona, aut inaudita ut diceret. Literas autem super hac re fecit, item inter hæc exercitia quædam ludicra, & quiesco non esse his simile, quæ supra posui, nec à quiete dictum, sed ab eo quietem: Græcæq; uocis ἤχορ ἡ ἰσχορ, Ionice à uerbo ἴχω ἴχω, & modum & originem uerbum illud habere demonstrauit. Rationibusq; haud sanè frigidis docuit, quiesco e, litera longa dici non conuenire, ut diceret eiusmodi quissiam qui tumultuarijs, & modicis linguæ exercitationibus ad famam se facundiæ permiserat, neq; orationis latinæ modos usurpationes ue illas didicerat.

Quiesco habet
e correptam.

Notum uerbum deprecor, à poëta Catullo inusitate quidem, sed apte positum & proprie, deq; ratione eius uerbi exemplisq; ueterum scriptorum.

C A P. X V I.

CUM in Lycio forte uespera ambularem, uir quidam ludo ibi nobis & uoluptati fuit. Nam cum esset uerbum deprecor, doctiuscule positum in Catulli carmine, quia

m 4

ne, quia

ne, quia id ignorabat, frigidissimos uersus esse dicebat, omnium quidē meo iudicio uenustissimos, quos subscripsi:

Lesbia mi dicit semper male, nec tacet unquam

De me : dispeream, me nisi Lesbia amat.

Cui ego quasi eadem totidem mox deprecor illi

Afidae, uerum dispeream nisi amo.

Deprecor. Deprecor hoc in loco uir bonus ita dictum esse putat, ut plerunque à uulgo dicitur, quod significat, ualde precor, & oro, & supplico. In quo, de, præpositio ad augendum & cumulandum ualeat. Quod si ita esset, frigidis sanè uersus forent. Nunc enim contrà omnino est. Nam de, præpositio, quoniam est anceps, in uno eodemq; uerbo diuersitatem significationis capit. Sic enim deprecor à Catullo dictum est, quasi detestor, uel execror, uel depello, uel abominor. Contrà autem ualeat, cum Cicero pro P. Sylla ita dicit: *Quàm multorum hic uitam à Sylla deprecatus est.* Item in dissuasiōe legis agraria: *Si quid deliquero, nullæ sunt imagines, quæ me à uobis deprecantur.* Sed neq; solus Catullus ita isto uerbo usus est. Pleni adeo sunt libri ueterum similis in hoc uerbo significationis, ex quibus unum & alterum quæ suppetierant, apposui. Q. Ennius in Erechtheo non longe secus dixit quàm Catullus:

Quibus nunc, inquit, erumna mea libertatem paro?

Quibus seruitutem mea miseria deprecor?

Significat abigo, & amolior, uel prece adhibita, uel quo alio modo. Item Ennius in Cresphonte:

Ego cum meæ uitæ parcam, letum inimico deprecor.

Cicero in libro sexto de Rep. ita scripsit: *Quod quidem eo fuit*

eo fiat maius, quia cum in causa pari collegæ essent, non modo inuidia pari non erant, sed etiam Claudij inuidiam Gracchi charitas deprecabatur. Hic quoq; item non est ualde precabatur, sed quasi propulsabat, & defensabat inuidiam, quod Græci propinqua significatione παραπονοῦμαι dicunt. Item pro A. Licinio similiter Cicero uerbo isto utitur: Quid, inquit, huic homini facias? Non ne concedas interdum, ut excusatione summæ stultitiæ, summæ improbitatis odium deprecetur? Item in Verrem actionis secundo proœmio: Nunc uero quid faciat Hortensius? auiditiæ ne crimina frugalitatis laude deprecetur? an hominem flagitiosissimum, libidinosissimum, nequissimumq; defendat? Sic igitur Catullus eadem se facere dicit, quærens ueniam, quòd & male diceret ei palam, respueretq; & recusaret, detestareturq; assidue, & tamen eam penitus deperiret.

Quis omnium primus libros publice præbuerit legendos: quantusq; numerus fuerit Athenis ante dades Persicas in bibliothecis publicorum.

CAP.

XVII.

Libros Athenis disciplinarum liberalium publice ad legendum præbendos primus posuisse dicitur Pisistratus tyrannus. Deinde studiosius accuratiusq; ipsi Athenienses auxerunt. Sed omnem illam postea librorum copiam Xerxes Athenarum potitus, urbe ipsa præter arcem incensa abstulit, asportauitq; in Persas. Hos porrò libros uniuersos multis post tempestatibus, Seleucus rex qui Nicanor appellatus est, referendos Athenas curauit. Ingens postea numerus librorum in Aegypto à

Ptolemæis regibus uel conquisitus uel confectus est, ad milia fermè uoluminum septingenta. Sed ea omnia bello priore Alexandrino, dum diripitur ea ciuitas, non spontè neque opera consulta, sed à militibus forte auxiliarijs incensa sunt.

A. GELLII NOCTI-
VM ATTICARVM COMMENTA-
RII. LIBER VII.

Admiranda quædam ex annalibus sumpta de P. Scipione Africano superiore. CAP. I.

QVOD de Olympiade Philippi regis uxore, Alexãdri matre in historia Græca scriptũ est, idem de P. Scipionis quoque matre, qui prior Africanus appellatus est, memoriæ datum est. Nam & C. Oppius, & Iulius Higinius, alijq; qui de uita & rebus Africani scripserunt, matrem eius diu sterilem existimatam tradunt. P. quoq; Scipionem cum quo nupta erat, liberos desperauisse. Postea in cubiculo atque in lecto mulieris, cum absente marito cubans solu obdormisset, uisum repente iuxta eam cubare ingentem anguem. Eumq; ijs qui uiderant territis & clamantibus, elapsum inueniri non quisse, idipsum P. Scipionem ad aruspices retulisse. Eos sacrificio factõ respondisse, fore ut liberi gignerentur. Neque multo diebus posteaquam ille anguis in lecto uisus est, mulierem cõcepisse: cõcepti foetus signa atq; sensum

Scipio Africanus à serpenti-
bus genitus.

sum pati. Exinde mense decimo peperisse. Natumq; esse hunc P. Scipionem Africanum, qui Annibalem & Carthaginienses in Africa bello Punico secūdo uicit. Sed & cum impendio magis ex rebus gestis quā ex illo ostento, uirū esse uirtutis diuinæ creditum est. Id etiam dicere haud piget, quod ijdem illi quos supra nominaui, literis mandauerint, Scipionem hunc Africanū solitauisse noctis extremo priusquam diluculet in Capitolium uentitare, ac iubere aperiri cellam Iouis, atq; ibi solū diu demorari quasi consultantem de Republica cum Ioue: Ac dituosq; eius templi sepe esse demoratos, quōd solū id temporis in Capitolium ingredientē canes semper in alios seuiētes, neq; latraret eum, neq; incurrerent. Has uulgi de Scipione opiniones confirmare atq; approbare uidebantur dicta, factaq; eius pleraq; admirāda, ex quibus est unum huiusmodi: * Asi debat oppugnabatq; oppidū in Hispania, situ moenibusq; ac defensoribus ualidū & munitum, re etiā cibaria copiosum. Nullaq; eius potiundi spes erat. Et quodam die ius in castris sedens dicebat, atq; ex eo loco id oppidum procul uidebatur. Tum ē malitibus qui in iure apud eum stabant, interrogauit quispiam ex more, in quem diem locumq; uadimonium promitti iuberet. Et Scipio manum ad ipsam oppidi, quod obsidebatur, arcem protendens: Perendie, inquit, sese sistant illo in loco: atque ita factum. Die tertio in quem uadari iusserat, oppidum captum est. Eodem die in arce eius oppidi ius dixit.

De Cesellij Vindicis pudendo errore, quē offendimus in libris eius quos inscripsit lectionum antiquarum.

CAP.

II.

Turpe

Cum Ioue consultabat.

Obsidebat fortassis.

Cesellij erratū.

T Vrpe erratum offendimus in illis celebratissimis cō-
mentarijs lectionum antiquarū Cesellij Vindicis ho-
minis hercle pleraq; haud indiligentis, quod erratum mul-
tos fugit, quāquam multa in Cesellio reprehendendo etiā
per calumnias rimarentur. Scripsit autē Cesellius Q. En-
nium in xiiii. lib. annalium cor dixisse masculino gene-
re. Verba Cesellij subiecta sunt: Masculino genere cor, ut
multa alia, enuntiauit Ennius: Nam in xiiii. annalium,
quem cor dixit: A scripsit deinde uersus Ennij duos:

Annibal audaci dum pectore dehortatur,

Ne bellum faciam, quem credidit esse meum cor?

Antiochus est, qui hoc dixit, Asiae rex. Is admiratur &
permouetur, quod Annibal Carthaginensis bellum se fa-
cere Pop. Rom. uolentem dehortetur. Hos autem uersus
Cesellius sic accipit, tanquam si Antiochus sic dicat: An-
nibal me, ne bellum geram dehortatur: Quod cum facit,
aequale cor putat habere me ei: quā stultum esse me cre-
dit, cum id mihi persuadere uult: Hoc Cesellius quidem,
sed aliud longe Ennius. Nam tres uersus sunt, non duo,
ad hanc Ennij sententiam pertinentes, ex quibus tertium
uersum Cesellius non respexit:

Annibal audaci dum pectore dehortatur,

Ne bellum faciam, quem credidit esse meum cor

Suasorem summum, & studiosum robore belli.

Horum uersuum sensus atq; ordo sic opinor est: Annibal
ille audentissimus atq; fortissimus, quem ego credidi (hoc
enim est, cor meum credidit) perinde atq; diceret, quē ego
stultus homo credidi fore summū suasorem ad bellandum,
is me dehortatur dissuadetq; ne bellum faciam. Cesellius
autem

autem forte ἄδουμότερον ἄαφῆ ἰστὰ uerborū captus, quem cor dictum putauit, & quē accentu acuto legit, quasi ad cor referatur, non ad Annibalem. Sed non fugit me, si aliquis sit tam incōditus, sic posse defendi cor Cefellij masculinum, ut uideatur tertius uersus separatim atq; diuisim legendus: perinde quasi præcisīs interruptisq; uerbis exclamet Antiochus, suaforem summum. Sed non dignum est eis qui hoc dixerint, responderi.

Quid Tullius Tyro Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodiensibus in senatu dixit: & quid ad ea quæ reprehenderat, responderimus.

C A P. III.

Ciuitas Rhodiensis & insulæ opportunitate, & op^{Rhodos.}erum nobilitate, & nauigandi solertia, naualibusq; uictorijs celebrata est: Ea Rhodiensis ciuitas cum amica atq; sociâ Populi Rom. foret, Persa tamen Philippi filio Macedonum rege, cū quo bellum Populo Ro. fuit, amico usa est. Connixiq; sunt Rhodienses legationibus Romanam sæpe missis, id bellum inter eos componere. Sed ubi ista pacificatio perpetrari nequiuit, uerba à plerisq; Rhodiensibus in concionibus eorū ad populum facta sunt, ut si pax non fieret, Rhodienses regem aduersus Populum Romanum adiutarent. Sed nullum super ea re publicum decretum factum est. At ubi Perses uictus captusq; est, ^{Perses.} Rhodienses pertimere ob ea, quæ compluribus in cœtibus populi acta dictaq; erant: Legatosq; Romam miserunt, qui temeritatem quorundam popularium suorū deprecarentur, & fidem consiliumq; publicum expurgarent. Legati postquam Romam uenerunt, & in senatum intromissi

intromissi sunt, uerbis pro sua causa suppliciter factis, de curia exceſſerunt. Sententiæ rogari coeptæ. Cumq; partim senatorum de Rhodiensibus quererentur, maleq; eos animatos fuisse dicerent, bellumq; eos illis faciendum censerent, tum M. Cato exurgit, & optimos fidiſſimosq; socios (quorum opibus diripiendis possidendisq;, non pauci ex summatibus uiris intenti infensiq; erant) defensum conseruatumq; pergit, orationemq; inclytam dicit, quæ & seorsum fertur, inscriptaq; est pro Rhodiensibus, & in quinto Originum libro scripta est. Tyro autem Tullius M. Ciceronis libertus, sanè quidem fuit ingenio homo eleganti, & haudquaquam rerum literarumq; ueterum indoctus. Eoq; ab ineunte etate liberaliter instituto, adminiculatore & quasi administratore in studijs literarum Cicero usus est. Sed profecto plus ausus est quam ut tolerari ignosciq; possit. Namq; epistolam conscripsit ad Q. Axiuum familiarem patroni sui confidenter & nimis callide. In qua sibimet uisus est orationem istam pro Rhodiensibus acri subtiliq; ingenio & iudicio percensuisse. Ex ea epistola libitum forte nobis est reprehensiones eius quasdam attingere, maiore scilicet uenia reprehensuri Tyronem, quam tum ille reprehenderit Catonem. Culpauit autem primum hoc, quod Cato inerudite & ἀναγώγως, ut ipse ait, principio nimis insolenti nimisq; acri & obiurgatorio usus sit: cum uereri sese ostendit, ne patres gaudio atque lætitia rerum gestarum prospere, de statu mentis suæ deturbati non satis conspicerent, neque ad recte intelligendum consulendumq; essent idonei. In principijs autem, inquit, patroni qui pro reis dicunt, conciliare

Tyro Tullius
Ciceronis liber
tus.

alia oportet
principia in
his defensibus

ciliare sibi & complacere iudices debent: sensusq; eorum expectatione causæ suspensos rigentesq;, honorificis uer-
 recundisq; sententijs commulcere, non iniurijs atque im-
 periosis comminationibus confricare. Ipsum deinde prin-
 cipium apposuit, cuius uerba hæc sunt: S C I O solere ple-
 risq; hominibus rebus secundis atque prolixis atq; prospe-
 ris animum excellentem, atque superbiam atque ferocita-
 tem auferre atque crescere: quod nunc mihi magnæ cu-
 ræ est, quòd hæc res tam secundè processerit, ne quid in-
 consulendo aduersi eueniat, quod nostras secundas res cõ-
 fricet: ne uerba hæc latitia nimis luxuriose eueniat. Aduersæ
 res se domant, & docent quid opus sit factò. Secundæ res
 latitia transuersum trudere solent à recte consulendo atq;
 intelligendo. Quo maiore opere dico, suadeoq; uti hæc
 res aliquot dies proferatur, dum ex tanto gaudio in po-
 testatem nostram redeamus. Quæ deinde Cato iuxta di-
 cit, ea (inquit) confessionem faciunt, non defensionem:
 neque propulsationem translationem uerba criminis habent,
 sed cum pluribus alijs communicationem, quod scilicet
 nihil ad purgandum est. Atq; etiam, inquit, insuper profi-
 tetur Rhodienses qui accusabantur, quod aduersus Popu-
 lum Rom. regi magis cupiuerint, fauerintq; id eos cupisse
 atque fauisse utilitatis suæ gratia, ne Romani Perse quoq;
 rege uicto, ad superbiam ferociamq; & immodicum mo-
 dum insolerent. Ea q; ipsa uerba ponit ita ut infra scri-
 ptum est: Atque ego quidem arbitror Rhodienses no-
 luisse nos ita depugnare, uti depugnatum est: neq; regem
 Persen uicisse, nõ Rhodienses id modo uoluere, sed mul-
 tos populos ac multas nationes idem uoluisse arbitror.

Atq;

Atq; haud scio an partim eorum fuerint, qui non nostrae cōtumeliae causa id uoluerunt euenire, sed enim metuere, si nemo esset homo quem uereremur, quicquid liberet faceremus: ne sub solo imperio nostro in seruitute nostra essent, libertatis suae causa in ea sententia fuisse arbitror. Atq; Rhodienses tamen Persen publice nunquam adiuuere. Cogitate quanto nos nostri natiui cautius facimus. Nam unusquisq; nostrum, si quis aduersus rem suā quid fieri arbitratur, summa ui contra nititur, ne aduersus eam fiat, quod illi tamen perpepsi. Sed quod ad principium reprehensum attinet, scire oportuit Tyronem, defensos esse Rhodienses à Catone, sed ut à senatore, & cōsulari, & censorio uiro, quod quidem optimū esse publicum existimabat, suadente: non (ut à patrono solet) causam pro reis dicēte. Alia nanq; principia cōducunt reos apud iudices defendenti, & clementiā misericordiamq; undiq; indaganti: Alia cum senatus de re publica consulitur, uiro autoritate praestanti, sententijs quorundam iniquissimis permoto, & pro utilitatibus publicis, ac pro salute sociorum grauius ac libere indignanti simul ac dolenti. Quippe recte & utiliter in disciplinis rhetorum praecipitur, iudices de capite alieno, deq; causa ad sese non pertinenti cognituros, ex qua praeter officium iudicandi, nihil ad eos simul periculi uel emolumenti redundaturum est, conciliandos esse, ac propitiandos laudabiliter ac placabiliter, & leniter existimationi salutiq; eius, qui apud eos accusatus est. At cum dignitas, & fides, & utilitas omnium communis agitur, ob eamq; rem aut suadendum quid ut fiat, aut fieri iam cepto differen-

dum

Defenditur oratio
Catonis.

Rhetoricum
praecipitum.

dum est: tum qui se in eiusmodi principijs occupat, ut bencuolos benignosq; sibi auditores paret, otiosam operam in non necessarijs uerbis sumit. Iamdudum enim negotia periculaq; ipsarum rerum communia, consilijs eos capiendis conciliant, & ipsi potius sibi exposcunt consultiore beneuolentiam. Sed quod ait confessum Catonem noluisse Rhodienses ita depugnare, uti depugnatum est, neque regem Persen à Po. Ro. uinci, atque id audisse eum dixisse non Rhodienses modo, sed multas quoq; alias nationes uoluisse, sed id nihil ad purgandum, extenuandum uel crimen ualere, iam hoc primum Tyro improbe mentitur. Verba ponit Catonis, & alijs tamen cum uerbis calumniatur. Non enim Cato confitetur Rhodienses noluisse uictoriam esse Po. Rom. sed sese arbitrari dixit, id eos uoluisse, quod erat proculdubio suæ opinionis professio, non Rhodiensium culpæ confessio. In qua re, ut meum quidem iudicium est, non culpa tantum uacat, sed dignus quoque laude admirationeq; est: cum & ingenue, & religiose dicere uisus est contra Rhodienses quod sentiebat: & parca sibi ueritatis fide, ipsum illud tamen, quod contrarium putabatur, flexit & transtulit, ut eos idcirco uel maxime æquum esset acceptiores charioresq; fieri Po. Ro. quòd cum & utiles essent, & uellent regi esse factum, nihil tamen adiuuandi eius gratia fecerint. Postea uerba hæc ex eadem oratione ponit: Ea nunc derепente tanta nos beneficia, ultro citroq; tantam amicitiam relinquimus? Quod illos dicimus uoluisse facere, id nos priores facere occupabimus? Hoc, inquit, enthymema nequam, & uitiosum est. Responderi enim potuit, occupa-

n pabi

pabimus certe. Nam si non occupauerimus, opprimemur, incidendumq; erit in insidias, à quibus antè nos non cauerimus. Recte, inquit, hoc uitio dat Lucilius poëta Euripidi, quod cum Polyphontes rex propterea se interfecisse fratrem diceret, quod ipse antè consilium de nece eius cepisset, Aerope fratris uxor hisce cum uerbis eluserit:

οἱ γὰρ σὲ ἔμελεν, ὡς σὺ φῆς, κτείναν πόσις,

Χρὴ καὶ σὲ μέλλαν, ὡς χρόνον παρῆν ἄνθρωπον.

Ad hoc enim, inquit, planè stultitiæ plenum est, eo consilio atq; ea fini facere nolle aliquid, uti nunquã id facias, quod uelis. Sed uidelicet Tyro animum non aduertit, nõ esse in omnibus rebus cauendis eandem causam, neq; humane uitæ negotia, & actiones, & officia, uel occupandi, uel differendi, uel etiam ulciscendi, uel cauendi, similia esse pugnae gladiatoriae. Nam gladiatori cõposito ad pugnandum, pugnae hæc proposita fors est, aut occidere, si occupauerit, aut occumbere si cessauerit. Hominum autè uita non tam iniquis, neq; tam indomitis necessitatibus circumscripta est, ut idcirco prior iniuriam facere debeas: quam nisi feceris, pati possis. Quod tantum aberat à Po. Ro. mansuetudine occupare, ut sæpe iam in sese factas iniurias ulcisci neglexerit. Post deinde usum esse Catonem dicit in eadem oratione argumentis parum honestis, & nimis audacibus: ac non uiri eius, qualis fuit, sed uafri, ac fallaciosi, & quasi Græcorum sophistarum solertijs. Nam cum obijceretur, inquit, Rhodiensibus, quod bellum Po. Rom. facere uoluissent, negauit penè. Sed ignosci poposcit, quia id non fecissent, & si maxime uoluissent:

uolissent: induxissēq; eum dicit, quam dialectici *ἰσχυρῶς* *ἰσχυρῶς* appellant, rem admodum insidiosam & sophisticam, neque ad ueritates magis, quàm ad captiones recertam: cum conatus sit exemplis decipientibus colligere confirmareq; neminem, qui male facere uoluit, plebi equum esse, nisi quod factum uoluit, etiam fecerit. Verba autem ex oratione M. Catonis hæc sunt: Qui acerrime aduersus eos dicit, ita dicit, hostes uoluisse fieri. Et quis est tandem nostrorum qui quod ad se attineat, equum censeat quenquam poenas dare ob eam rem, quod arguatur male facere uoluisse? Nemo opinor. Nam ego, quod ad me attinet, nolim. Deinde paulò infra dicit: Quid nunc, & quæ tandem lex est tam acerba, quæ dicat, si quis illud facere uoluerit, mille nummis dimidium familiæ multa esto. Si quis plus quingenta iugera habere uoluerit, tanta poena esto. Si quis maiorem pecudum numerum habere uoluerit, tantum damni esto. Atqui nos omnia plura habere uolumus, & id nobis impune est. Postea ita dicit: sed si honorem nõ equum est habere ob eam rem, quod bene facere uoluisse quis dicit, neque fecit tantum, Rhodiensibus tale erit, non quod male fecerunt, sed quia uoluisse dicuntur. His argumentis Tyro Tullius M. Catonem contendere, & conficere dicit, Rhodiensibus quoque impune esse debere, quod hostes quidem Po. Rom. esse uolissent, & qui maxime non fuissent. Dissimulari autem non posse ait, quin paria & consimilia non sint, plus quingenta iugera habere uelle, quod plebiscito colonis prohibitum fuit, & bellum iniustum atque impium Po. Ro.

n 2 facere

facere uelle: Neque item inficiari posse, quin alia causa in præmio sit, alia in pœnis: Nam beneficia, inquit, promissa opperiri oportet, neque ante remunerari, quam facta sint. Iniurias autem imminentes præcauisse, iustum est magis, quam expectauisse. Summa enim professio stultitiæ, inquit, est non ire obuiam sceleribus cogitatis, sed manere oppeririq;: ut cum admissa & perpetrata fuerint, tum dentque, ubi quæ facta sunt, infecta fieri non possunt, puniantur: Hæc Tyro in Catonem, nō minus frigide sanè, quam inaniter. Sed enim Cato non nudam, nec solitariã, nec improtectam hanc *ἰπαρωρῆς* facit. Sed multis eam modis præfulcit, multisq; alijs argumentis conuelat. Et quia non Rhodiensibus magis quam reipub. consulebat, nihil sibi dictu factuq; in ea re turpe duxit, quin omnium sententiarum uia, seruatum ire socios nitretur. Ac primum ea non incallide conquisiuit, quæ non iure nature, aut iure gentium fieri prohibentur, sed iure legum, rei alicuius medendæ, aut temporis causa iusarum, sicut est de numero pecoris, & de domino agri præfinito, aut eiusmodi aliquo, in quibus rebus quod prohibitum fieri per leges quidem non licet, uelle id tamen facere, si liceat, inhonestum non est. Atque eas res contulit seorsum, miscuitq; cum eo quod neque facere, neque uelle per sese honestum est, tum deinde ne disparitas collationis euidentis fieret, pluribus id propugnaculis defensat: Neque tenues istas, & enucleatas uoluntatum in rebus illicitis reprehensiones, qualia in philosophorum otio disputantur, magnificat: sed id solum ex summa ope nititur, ut causa Rhodiensium, quorum amicitiam
reti

retineri ex repub. fuit, aut æqua iudicaretur, aut quidem certe ignoscenda: atque interim, neque fecisse Rhodien-
 ses bellum, neque facere uoluisse dicit. Interim autem facta sola censenda dicit atque in iudicium uocanda, sed uoluntates nudas inanesq; , neque legibus, neque pœnis fieri obnoxias. Interdum autem quasi deliquisse eos concedat, ignosci postulat, & ignoscentias utiles esse rebus humanis docet: ac nisi ignoscant, metus in republica rerum nouarum monet: sed enim contra si ignoscantur, conseruatum iri ostendit populi Rom. magnitudinem: Superbiæ quoque crimen, quod tunc præter cetera in senatu Rhodiensibus obiectum erat, mirifica & propè diuina responsionis figura elusit & eluit. Verba adeo ipsa ponemus Catonis, quoniam Tyro ea prætermisit: Rhodienses superbos esse aiunt, id obiectantes, quod mihi è liberis meis minime dici uelim. Sint sanè superbi, quid id ad nos attinet? Id ne irascimini, si quis superbior est quàm nos? Nihil prorsus hac compellatione dici potest, neq; grauius, neq; munitius aduersus hoïes superbissimos facta, qui superbiam in sese amarèt, in alijs reprehenderent. Præterea animaduertere est in tota ista Catonis oratione, omnia disciplinarum rhetoricarum arma, atq; subsidia mota esse, sed non perinde, ut in decursibus ludicris, aut simulacris præliorum uoluptarijs fieri uideamus. Non inquam distincte nimis, ac compe, atq; modulante res acta est, sed quasi in ancipiti certamine cū sparsa acies est, multisq; locis Marte uario pugnatur: sic in ista tum causa Cato, cum superbia illa Rhodiensium famosissima multorum odio atque inuidia flagraret, omni-

bus promiscue tuendi atq; propugnandi modis usus est: & nunc ut optime meritos commendat, nunc tanquam si innocentes purgat, & ne bona diuitiæq; eorum expectantur, obiurgat: nunc etiam quasi sit erratum, deprecatur: nunc ut necessarios reipub. ostentat, nunc clementiæ, nunc mansuetudinis maiorum, nunc utilitatis publicæ commonefacit: eaq; omnia distinctius numerosiusq; ac comptius fortasse dici potuerint, fortius atque uiuidius potuisse dici non uidentur. Inique igitur Tyro Tullius, qui ex omnibus facultatibus tam opulentæ orationis aptis inter sese et coherentibus paruum quippiam nudumq; sumpsit, quod obrectaret: tanquã non dignum M. Catone fuerit, quod delictorum non perpetratorum uoluntates non censuerit puniendas. Commodius autem erectiusq; de his meis uerbis, quibus Tul. Tyroni respondi, modo æstimabit iudiciumq; faciet, qui & orationem ipsam Catonis totam acceperit in manus, & epistolam Tyronis ad Axium scriptam requirere & legere curauerit. Ita enim nos syncerius exploratusq; uel corrigere poterit, uel probare.

Cuiusmodi seruos, & quam ob causam Cælius Sabinus iuris ciuilis autor pileatos uenundari solitos scripserit, & quæ mancipia sub corona more maiorū uenierint. Atq; id ipsum sub corona quid sit.

C A P. I I I I.

Pileati serui uē
debanur.

Pileatos seruos uenum solitos ire, quorum nomine uenditor nihil præstaret, Cælius Sabinus iurisperitus scriptum reliquit: cuius rei causam esse ait, quod eiusmodi conditionis mācipia insignia esse in uēdundo deberent,

rent, ut emptores errare & capi non possent: neque lex uendundi opperienda esset, sed oculis iam perciperent, quodnā esset mancipiorū genus: sicuti, inquit, antiquitus mancipia iure belli capta coronis induta uenibant, & idcirco dicebantur sub coronis uenire. Namq; ut ea corona signum erat captiuorum uenaliū, ita pilcus impositus demonstrabat eiusmodi seruos uenundari, quorum nomine emptori uēditor nihil pręstaret. Est autem alia ratio- nis huius opinio, cur dici solitum sit, captiuos sub corona uenundari, quod milites custodię causa, captiuorum uenaliū greges circūstarent, caq; circumstatio militum corona appellata sit. Sed id magis uerum esse, quod suprà dixi, Cato quoq; in libro, quem composuit de re militari, docet. Verba sunt hęc Catonis: Ut populus sua opera potius ob rem bene gestam coronatus supplicatū eat, quam re male gesta coronatus ueneat.

Historia de Polo Histrione memoratu digna.

CAP. V.

Histrio in terra Græcia fuit famā celebri, qui gestus Polus histrio. & uocis claritudine & uenustate ceteris antestabat, nomen fuisse aiunt Polum, tragedias poetarum nobilium scite atque asseuerate actitauit. Is Polus unice amatum filium morte amisit: cum luctum quoniam satis uisus est eluxisse, redijt ad quęstum artis. In eo tempore Athenis Electram Sophocles acturus, gestare urnam, quasi cum Orestis ossibus debebat. Ita compositum fabulę argumentum est, ut ueluti fratris reliquias frēs, Electra compleret cōmiseraturq; interitū eius, qui per uim extinctus existimatur. Igitur Polus lugubri habitu Electrę

n 4 indu

indutus, ossa atq; urnam è sepulchro tulit filij, & quasi Orestis amplexus opplevit omnia, non simulacris, neque imitantis, sed luctu atque lamētis ueris & spirantibus. Itaq; cum agi fábula uideretur, dolor acclitatus est.

Quid de quorundam sensuum naturali defensione Aristoteles scripserit. CAP. VI.

EX quinque sensibus, quos animantibus natura tribuit, uisu, auditu, gustu, tactu, odoratu, quos Græci αἰδήσεις, ὀφθαλμική, ἀκοή, γαστήρ, ἀφήρ, ὀσφρητική appellant: quædam animalium alia alio carent, & aut cæca natura gignuntur, aut inora, inauritaue. Nullum autem gigni animal Aristoteles dicit, quod aut gustus sensu careat, aut tactus. Verba ex libro eius, quem περὶ μνήμης cõposuit, hæc sunt, τῶν δὲ ἀφῆρ, καὶ τῶν γαστήρ πάντα ἔχει, πληρῆ ἐπὶ τῶν ἀτελῶν ζώων.

An affatim quasi admodum prima acuta pronuntiandum sit, & quædam itidem non incuriose tractata super aliarum uocum accentibus.

CAP. VII.

ANnianus poëta, præter ingenij amœnitates, literarum quoq; ueterum & rationum in literis oppido quam peritus fuit, & fermocinabatur mira quadam & *Affatim.* scita suauitate. Is affatim, ut, admodum, prima acuta, non media pronuntiabat, atque ita ueteres locutos censebat. Itaque se audiente Probum grammaticum hos uersus in Plauti Cistellaria legisse dicit:

Potin' es tu homo facinus facere strenuum?
 Aliorum est affatim qui faciant,
 Sanè ego me uolo fortem perhiberi uirum.

Cau

Causamq; esse huic accentui dicebat, quod affatim non essent duæ partes orationis, sed utraq; pars in unam uocem coaluisset: sicuti in eo quoq; quod ex *áduersum* dicimus, secundam syllabá debere acui existimabat: quoniam una, non duæ essent orationis partes: Atq; ita oportere apud Terentium legi dicebat in his uersibus:

In quo hæc discebat ludo, ex *áduersum* loco

Tonstrina erat quedam.

Addebat etiam quod, ad, prouerbiu[m] tum fermè acue-
retur cum significaret *intraorin*, quam intentionem nos
dicimus: sicuti *ádfabre*, & *ádmódum*, & *ádproue* dicun-
tur. Cætera quidem satis commode Annianus, sed hanc
particulam, ad, semper cū intentionem significaret, acui
putauit, non id perpetuum uidetur. Nam & *adpotus* cū
dicimus, & *adprímus*, & *adpríme*, intensio in his uer-
bis demonstratur, neq; tamen, ad, particula satis commo-
de accentu acuto pronuntiatur. *Ádprobus* tamen, quod
significat ualde probus, non inficias eo quod prima syl-
laba acui debeat. Cæcilius in comœdia, quæ inscribitur
Triumphus, uocabulo isto utitur:

Hierocles hospes est mihi, adolescens *ádprouus*.

Num igitur in istis uocibus, quas nos non acui diximus,
ea causa est, quod syllaba insequitur natura longior, quæ
non fermè patitur acui priorem, in uocabulis syllabarum
plurium quàm diuarum? *Adprímus* autem longe *prímu[m]*
L. Liuius in *Odyssea* dicit in hoc uersu:

Ibi denique uir summus *adprímus* Patroclus.

Idem Liuius in *Odyssea* præmodū dicit quasi *ádmódum*:

Præcetes, inquit, *præmodū*: Quod significat supra
n s modum

modum, dictumq; est quasi præter modum, in quo scilicet prima syllaba acui debuit.

Res ultra fidem tradita super amatore delphino, & puero amatorio.

CAP. VIII.

Delphini-piscis ueneri & amasij.

Delphinos uenericos esse, & amasios non modo historiae ueteres, sed recentiores quoq; memorie declarant. Nam & sub Cæsaribus in Puteolano mari, ut Apion scriptum reliquit, & aliquot seculis ante apud Naupactum, ut Theophrastus tradidit, amatores flagrantissimi delphinorum quidam cogniti compertiq; sunt. Neq; ij amaerunt quod sunt ipsi genus, sed pueros forma liberali, in nauiculis forte, aut in uadis littorum conspectos, miris & humanis modis arserunt. Verba subscripsi Ἀπίωνος, eruditi uiri ex Aegyptiacorum libro quinto, quibus delphini amantis, & pueri non abhorrentis consuetudines, lusus, gestationes, ac aurigationes refert: καὶ αὐτὸς δὲ οὐκ εἶδεν πορὶ διακίρχειαν Δελφίνα ἔρωτα παιδῶν, καὶ πρὸς παιδικὴν ἑπισημῶν φωνήν. ἀπὲρ οὐκ καὶ προσκηχόμενος ὁ ἰχθύς, ἀνεδέχετο σὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων. καὶ τὰς ἀκάνθας περισέλλων ἵνα μὴ τὸν ποθοῦμενον χρώτα ἀμύξει, καὶ ἰππηδῶν περιβεβηκότα μέχρι διακισίωρ αὐτῆς σαλίωρ, ἐξέχετο δὲ ἄρα ἡ ζώμη, καὶ πᾶσα ἡ ἰταλία θεῖσθαι ἰχθύον νηχόμενον ὑπὸ ἔρωτος.

Delphinus amore perijt.

Ad hæc adiicit rem non minus mirandam: Postea, inquit, idem ille puer delphino amœnus, morbo affectus obiit suum diem. At ille amans, ubi sæpe ad littus solitum annauit, & puer, qui in primo uado aduētū eius opperiri consueuerat, nusquam fuit, desiderio tabuit, exanimatusq; est: &

est: & in littore iacens, inuentus ab ijs qui rem cognouerant, in sui pueri sepulchro humatus est.

Peposci, memordi, pepugi, spepondi, & occurrerunt, plerisque ueterum dixisse, non uti postea receptum est dicere, per o, aut per u, literam in prima syllaba positam, sed per e, atque ideo Græce rationis exemplo dixisse. Præterea notatum, quod uiri non indocti neque ignobiles, à uerbo descendendo non descendi, sed descendendi dixerunt.

CAP. IX.

Poposci, momordi, pupugi, cucurri, probabiliter uidentur, atque ita nunc omnes firmè doctiores huiusmodi uerbis utuntur: sed Q. Ennius in satyris memorderit dixit per, e, literam, non momorderit: Meum, inquit, non est, at si me canis memorderit. Itè Laberius in Gallis: De integro patrimonio Meo cētū nullia nūmū memordi. Item idem Laberius in Coloratore: Itaque leui

Memordi.

Pruna percoctus: simul sub dentes mulieris

Veni, bis ter memordit.

Item Publius Nigidius de animalibus libro secundo:

Serpēs si memordit, gallina deligitur, & opponitur.

Item Plautus in Aulularia:

— Ut ad memordi Hominem. —

Sed idem Plautus in Triginis, non præmordisse, neque præmordisse dixit, sed præmorsisse:

Præmorsisse.

Ni fugissem, inquit, medium credo præmorsisset.

Item Accius in Conciliatrice:

Vrsum se memordisse autumat. Peposci quoque non poposci Valerius Antiās lib. annalium xlv. scriptum reliquit:

Peposci.

reliquit : Deniq; Licinius tribunus plebis perduellionem
 ei diem dixit, & comitijs diem à Q. Martio prætorè pe-
 poscit. Pepugero æque Accius in Aedilitia dicit:

Pepugero. Sed si pepugero, metuet.

Helium quoq; Tuberonem libro ad C. Oppium scri-
 pto occurrit dixisse Probus annotavit, & hæc eius uer-
 ba apposuit : Si generalis species occurrit. Idem Pro-
 spondi. bus Valerium Antiatem lib. historiarum x i i. spon-

derat scripsisse annotavit : uerbaq; eius hæc apposuit:
 Tib. Gracchus, qui quæstor C. Mancino in Hispania
 fuerat, & ceteri, qui pacem sponderant. Ratio autem
 istarum dictionum hæc esse uideri potest, quoniam Græci
 in quadam specie præteriti temporis, quod παρακείωρον
 appellant, secundâ uerbi literam in, e, plerunq; uertunt,
 κράω γίγραφα, ποίω πεποίηκα, λαλώ λελάληκα, κρατῶ κί-
 κράτηκα, λούω λέλυκα. Sic ergo mordeo memordi, posco
 peposci, tendo tetēdi, tango tetigi, pungo pepugi, spon-
 deo spondi, curro cecurri, tollo tetuli facit. Sic & M.
 T. & C. Cæsar, mordeo memordi, pungo pepugi, spon-
 deo spondi dixerunt. Præterea inueniri à uerbo scin-
 do simili ratione non sciderat, sed seciderat dictum esse.

Seciderat. L. Accius in Sotadicorum lib. primo seciderat dicit. Ver-
 ba eius hæc sunt : Non ergo aquila ita ut hi prædicant,
 Seciderat pectus.

Ennius quoq; & Valerius Antiás in libro historia-
 rum l x x v. uerba hæc scripsit:

Descendit. Deinde funere locato, ad forum descendidit.

Laberius quoq; in Catulario ita scripsit:

Ego mirabar quomodo mamma mihi descendiderant.

— V s u s c a p i o

Vfuscapio & copulate & recto uocabuli casu dicitur, ita pignoris capio coniuncte, & eadem uocabuli forma dictum est.

CAP. X.

VT hæc ususcapio dicitur copulato uocabulo, ^{4, li} ^{Vfuscapio.} ^{Pignoris capio.} tera in eo tractim pronuntiata: ita pignoris capio iunctæ sunt partes, & productæ dicebatur. Verba Catonis sunt ex primo epistolicarum questionum: Pignoris capio ob æs militare, quod æs à Tribuno ærario miles accipere debebat, uocabulum seorsum fit, per quod satis dilucet, hanc capionem, posse dici, quasi hanc captionem ^{Capio nis.} & in usu, & in pignore.

Neque leuitatem, neq; nequitiam, ea significatione esse, qua in uulgi sermonibus dicuntur.

CAP. XI.

Leuitem plerunq; nunc pro inconstantia & mutabilitate dici audio, & nequitiam pro solertia astutiaq;: sed uterum hominum, qui proprie atq; integre locuti sunt, leues dixerunt, quos uulgo nunc uiles, & nullo honore dignos dicimus, & leuitatē appellauerūt perinde quasi lenitatem: Et nequam hominem nihili, neq; rei neq; ^{Leuitas.} ^{Nequitia.} ^{Leuis.} ^{Nequam.} frugis bonæ, quod genus Græci frè ἀσωτων, ἢ ἀκόλαστον, ἢ ἀχρειον, ἢ ἀχρηστον, ἢ κακοτροπον, ἢ μιαρὸν dicunt. Qui exempla horum uerborum requirit, ne in libris nimis remotis quærat, inueniet ea in M. Tullij secunda Antonianarum: nam cū genus quoddā sordidissimū uite, atq; uilitus M. Antonij, idē demonstraturus esset, quod in caupona dilitesceret, quod ad uesperum perpotaret, quod ore inuoluto iter faceret ne cognoscatur: hæc & alia eiusmodi cū in eū dicturus esset: Videte, inquit, hominis leuitatem,

tatem: tanquam prorsus ista dedecora hoc uitio in homine notarentur. At postea cum in eundem Antonium probra quaedam alia ludibriosa & turpia ingessisset, ad extremum hoc addidit: O hominem nequam: nihil enim magis proprie possum dicere. Sed ex eo loco Marci Tullij uerba compluscula libuit ponere: At uidete leuitatem hominis, cum hora diei decima ferè ad saxa rubra uenisset, delituit in quadam cauponula: atq; ibi se occultens perpotaui ad uesperum. Inde cisio celeriter ad urbem aduectus, domum uenit ore inuoluto. Ianitor rogat, quis tu? A Marco tabellarius confestim ad eam, cuius causa uenerat, deducitur, eiq; epistolam tradit. Quam illa cum legeret flens (erat enim scripta amatorie) Caput autem literarum hoc erat, sibi cum illa posthac nihil futurum, omnem se amorem abiicisse illius, atq; in hanc transfudisse. Cùm mulier sterneret uberius, homo misericors ferre non potuit. Caput aperuit, in collum inuasit. O hominem nequam, nihil

Catamitus
puer meri-
torius.

enim magis proprie possum dicere. Ergo ut te catamitum, nec opinato, cum ostendisses, præter spem mulier aspice-

ret: Idcirco urbem terrore nocturno, Italiam multorum dierum metu perturbasti? Consimiliter Q. quoq; Claudius in primo annalium, nequitiam appellauit luxum uitæ prodigum effusumq; in hisce uerbis: Persuadenti cuiusdam adolescenti Lucano, qui apprime summo genere natus erat, sed luxuria & nequitia pecuniam magnam consumpserat. M. Varro in libris de lingua Latina: Ut ex

Nolo.

Nequam.

non, & uolo, inquit, nolo fit: sic ex ne, & quicquam, media extrita syllaba, compositum est nequam. P. Africanus pro se contra Tib. Aselliū de multa ad populum: Omnia

malis,

mala, probra, flagitia, quæ homines faciunt, in duabus rebus sunt, malitia, atq; nequitia: utrum defendis, malitiam Malitia.
an nequitiam? an utrunq; simul? Si nequitiam defendere uis, licet. Sed tu in uno scorto maiorem pecuniam absumpsisti, quàm quanti omne instrumentum fundi Sabini incensum dedicauiſti. Si hoc ita est, qui spondet mille nummum? Sed tu plus tertia parte pecuniæ paternæ perdidisti, atq; absumpsisti in flagitijs. Si hoc ita est, qui spondet mille nummum? non uis nequitiam? Age, malitiam saltem defende. Sed tu uerbis conceptis coniurasti sciens, sciente animo tuo. Si hoc ita est, qui spondet mille nummum?

De tunicis χεριδωβίς, quod earum usum P. Africanus Sul. Gallo obiecit.

CAP. XII.

Tunicis uirum prolixis ultra brachia, & usq; Tunicæ man-
catæ dedecores
in primores manus, ac propè in digitos, Romæ atq; omni in Latio indecorum fuit. Eas tunicas Græco uocabulo nostri χεριδωβίς appellauerunt. Fœminisq; solis uestem longè lateq; diffusam indecorem existimauerunt, ad ulnas cruraq; aduersus oculos protegenda. Viri autem Ro. primo quidem sine tunicis, toga sola amicti fuerunt: Postea substrictas, & breues tunicas citra humerum desinentes habebant, quod genus Græci dicunt ἐξομίδας Hac antiquitate inductus P. Africanus Pauli Exomides.
lius, uir omnibus bonis artibus atq; omni uirtute præditus, P. Sul. Gallo homini delicato inter pleraq; alia quæ obiectabat, id quoq; probro dedit, quòd tunicis uteretur manus totas operietibus. Verba sunt hæc Scipionis: Nam qui quotidie unguentatus aduersum speculum ornetur, cuius supercilia raduntur, qui barba uulsa, feminibusq; subuulsis

Tunica chiro-
dota.

subuulsis ambulet, qui in conuiujs adolescentulus cum amatore, cum chirodota tunica inferior accubuerit, qui nō modo uinosus, sed uirosus quoq; sit, eum ne quisquam dubitet, quin idem fecerit, quod cinædi facere solent? Vergilius quoq; tunicas huiuscemodi quasi fœmineas, ac probrosas criminatur,

Et tunica, inquit, manicas, & habet redimicula mitræ. Q. quoque Ennius Carthaginensium tunicatam iuuentutem non uidetur sine probro dixisse.

Quem classicum dicat M. Cato, quem infra classem.

CAP. XIII.

Classici, infra
classem.

Classici dicebatur nō oēs q̄ in classibus erāt, sed primæ tantum classis homines, qui c. & xxxv. milia æris amplius ue censi erant. Infra classem aut appellabantur, secundæ classis, ceterarumq; oim classiu, qui minore summa æris q̄ supra dixi, censebatur. Hoc eō strictim notauit, quoniā in M. Catonis oratione, qua Voconia legem suavit, queri solet, quid sit classicus, quid infra classem.

De tribus dicendi generibus, ac de tribus philosophis, qui ab Atheniensibus ad senatum Romanum legati sunt.

CAP. XIII.

Tria dicendi
genera.

ET in carmine, & in soluta oratione genera dicendi probabilia sunt tria, quæ Græci χαρακτήρας uocant, nominaq; eis fecerunt apponi, ἀσπρον, ἰχθυον, μέσον. Nosq; quem primum posuimus, uberem uocamus, secundum gracilem, tertium mediocrem. Vberi dignitas, atq; amplitudo est, gracili uenustas & subtilitas, medius in confinio est utriusq; modi particeps. His singulis orationis uirtutibus uita agnata sunt, pari numero, quæ carum

Stylus uber.
Gracilis.
Medius.

earum modum & habitū simulacris falsis ementiūtur. Sic plerunq; sufflati atq; tumidi fallunt pro uberibus : squa-
lentes & iciuni dicti pro gracilibus : incerti & ambigui
pro mediocribus. Vera autem & propria huiuscemodi
formarū exempla, in Latina lingua M. Varro esse dicit
ubertatis Pacuuium, gracilitatis Lucilium, mediocritatis
Terentiū. Sed ea ipsa genera dicendi, iam antiquitus tra-
dicta ab Homero sunt tria in tribus : Magnificū in Ulysse
& uber est, subtile in Menelao & cohibitum, mixtum
moderatumq; in Nestore. Animaduersa eadem tripartita
uarietas est in tribus philosophis, quos Athenienses Ro-
mam ad senatum Populumq; Romanū legauerant, impe-
tratum uti multa remitterent, quam fecerant propter
Oropi uastationē. Ea multa fuerat talentū ferē quingen-
tūm. Erant isti philosophi, Carneades ex Academia, Dio-
genes Stoicus, Critolaus Peripateticus. Et in senatū qui-
dem introducti, interprete usi sunt Cæcilio senatore. Sed
antē ipsi seorsum quoq; quisq; ostentandi gratia, magno
conuentu hominū disertauerunt. Tum admirationi fuisse,
aiunt Rutilius & Polybius, philosophorum trium sui cu-
iusq; generis facundiā. Violenta, inquit, & rapida Car-
neades dicebat, scita & teretia Critolaus, modesta Dioge-
nes & sobria. Vnumquodq; autem genus, ut diximus,
cum caste pudicēq; ornatur, fit illustrius: cum fucatur atq;
prælinitur, fit præstigiolum.

Quam seuerē moribus maiorum in fures uin-
dicatum sit, & quid scripsit Mutius Scæuola su-
per eo, quod seruatum, datum commodatum ue
esset.

C A P.

X V.

O

Labco

*tria dicend
nec agud t
morum*

*Specialis qu
genati orator
animaduersi
poccuriasta*

*idem fere
Moerod. la
turnah 1. 1.
c. 5.*

Furtum. **L**abeo in lib. de xij. tabulis secundo, acria & seuera iudicia de furtis habita esse, apud ueteres scripsit. Idq; Brutum solitum dicere, furti damnatū esse, qui iumentum aliorsum duxerat, quā quo utendū acceperat: Item qui longius produxerat, quā quem in locum petierat. Itaq; Q. Scaeuola in librorū, quos de iure ciuili composuit sex= todecimo, uerba hęc posuit: Quod cui seruandum datum est, si id usus est, siue quod utendum acceperit, ad aliam rem atq; accepit, usus est, furti se obligauit.

Locus excriptus è satyra M. Varronis, quæ πδὶ ἰσοματῶν ἱσκριpta est, de peregrinis ciborū generibus, & appositi uersus Euripidis, qbus delicatorū hoīm luxuriantē gulā cōsutauit. CAP. XVI.

Varro in satyra, quā πδὶ ἰσοματῶν cibus peregrinis, & lautitijs inscripsit, lepide admodū, & scite factis uersibus, coenarū ciborumq; exquisitas delicias cōprehendit. Nam pleraque id genus, quæ hellsuones isū terra & mari cōquirunt, exposuit inclusitq; in numerosenarios. Et ipsos quidem uersus cui otū erit, in libro quo dixi, positos legat. Genera autem, nominaq; eduliū, & domicilia ciborū omnibus alijs præstantia, quæ profunda ingluuies uestigauit, quæ Varro opprobrians executus est, hęc sunt ferme, quantū nobis memoriæ est: Pauus è Samo, Phrygia attagena, grues Melica, hædus ex Ambracia, pelamis Chalcedonia, murena Tartessia, aselli Pessinuntij, ostrea Tarentina, pectūculus Chius, elops Rhodius, scari Cilices, nuces Thasiæ, palma Aegyptia, glans Iberica. Hanc autē peragrantis gulæ, & succos insuetos inquirētis industriā, atque has undique uorsum indagines cupediarum, maiore detestatione dignas censcimus, si uersus Euripidis recor

Diversi cibi ad regales & pontificias mensas.

demur, quibus utebatur sepiſſime Chryſippus philoſo-
phus, tanquã edendi irrationes quaſdã repertas eſſe non
per uſum uitæ neceſſarium, ſed per luxum animi, parata
atq; facilia faſtulentis per improbam ſatietaſis laſciuiam.

Verſus Euripidis adſcribendos putauit:

Ἐπι τὶ δὲ βροτοῖσι πλὴν οὐκ ἄλλο
Δημήτρῳ ἀκτῆς, πώμας θ' ὑψοχού,
ἅπανα πάρεσι καὶ πέφυχ' ἰμάς τρέφει
ὣν ἔκ ἀπὸρκῆ πλιθμονῆ τυφῆ δία
Ἄλλωρ ἰλιδῶρ μηχανὰς θηρώμεθα.

Sermo habitus cum grammatico, inſolentiarũ &
imperitiarũ pleno, de ſignificatione uocabuli, quod
eſt obnoxius, de q̄ eius uocis origine. CA. XVII.

Percõtabar Romæ quẽpiã grãmaticũ primæ in docẽ
do celebritatis, nõ hercle experiũdi uel tentandi gra-
tia, ſed diſcẽdi magis ſtudio & cupidine, quid ſignificaret
obnoxius, quæq; eius uocabuli origo ac ratio eſſet. Atque Obnoxius.
ille aſpicit me, illudẽs leuitatẽ quaẽſtionis paruitatẽq; obſcu-
rã, inquit, ſanẽ rẽ quaeris, multaq; proſuſ uigilia indagã-
dã. Quis adeo tam lingue latine ignarus eſt, q̄ neſciat eũ
dici obnoxium, cui qd ab eo, cui eſſe obnoxius dicitur, incõ-
modari & noceri poteſt ei, q̄ habeat aliquẽ noxã. i. culpã
ſue cõſciũ? Quin potius, inquit, hæc mittis nugalia, & af-
fers ea quæ digna quaeri tractariq; ſint. Tũ uero ego per-
motus, agẽdũ iam oblique, ut cũ hoĩe ſtulto exiſtimauit: Et
cetera, inquã, uir doctiſſime, & grauiora remotioraq; ſi
diſcere, & ſcire debucro, qñ mihi uſus uenerit, tum quaerã
ex te, atq; diſcã. Sed enim quia dixi ſæpe obnoxius, & qd
dicerẽ, neſciui, didici ex te, & ſcire nũc cõpi, qd non ego
o 2 omnium

omnium solus, ut tibi sum uisus, ignoravi : sed (ut res est) Plautus homo linguæ atq; elegantiæ in uerbis latinæ princeps, quid esset obnoxius nesciuit. Versus enim est in Sticho illius, ita scriptus:

Nunc ego hercle perij planè, nō obnoxie. Quod minime congruit cum ista quam me docuisti, significatione. Composuit enim Plautus tanquam duo inter se cōtraria, planè, & obnoxie, quod à tua significatione longè abest. At ille grāmaticus satis ridicule quasi obnoxius, & obnoxie, non declinatione sola, sed re atq; sententia differrent: ego, inquit, dixi quid esset obnoxius, nō quid obnoxie. At tunc ego admiratus insolētis hominis inscitiam, mittamus, inquā, sicuti uis, quod Plautus obnoxie dixit. Sed si id nimis esse remotum putas, atq; illud quoq; prætermittamus, quod Sallust. in Catilina scribit : Minari etiā ferro, ni sibi obnoxia foret. Et quod uidetur uobis peruulgatius esse, id me doce. Versus enim Vergilij sunt notissimū:

Nam neq; tunc astris acies obtusa uideri,

Nec fratris radijs, obnoxia surgere luna.

Quod tu ais culpæ suæ consciū, alio quoq; loco Verg. uerbo isto utitur, à tua sententia diuersè, his uersibus:

-Iuuat arua uidere,

Non rastris hominum, non ulli obnoxia cura.

Cura enim, pdesse aruis solet, nō nocere, quod tu de obnoxio dixisti. Iā uero illud etiā Q. Ennij quo pacto cōgruea re tecū potest? quod scribit in Phœnice in hisce uersibus:

Sed uirū uera uirtute uiuere animatū adiecit fortiter,

Eumq; innoxium uocare aduersus aduersarios,

Ea libertas est, qui pectus purum & firmam gestitat.

Aliæ res obnoxie nocte in obscura latent.

At ille oscitans, & hallucinanti similis: nunc, inquit, mihi opera non est: cum otium erit, reuises ad me, atq; disces, quid in uerbo isto & Vergilius, & Sallustius, & Plautus, & Ennius senserint. Et nebulo quidem ille, ubi hoc dixit, digressus est. Si quis autem uolet non originem solum uerbi istius, sed significationem quoque eius uarietatemq; recensere, ut hoc etiam Plautinum spectet adscripti uersus ex *Afinaria*:

Maximas optimas, & gaudio effertissimas
Suis heris ille mecum unà pariet, gnatoq; & patri,
Deuota ut etate ambo ambobus nobis sint obnoxij,
Nostro deuincti beneficio.

Qua uero ille grammaticus finitione usus est, ea uidetur in uerbo tam multiplici, unam tantummodo usurpationem eius notasse: quæ quidem congruit cum significato, quo Cælius usus est in *Chryso*, in his uersibus:

Quanquam ego mercede hic conductus tua aduenio,
Ne tibi me esse ob eam rem obnoxium reare,
Audibis male, si male dicis mihi.

De obseruata custoditaq; apud Romanos iurifurandi sanctimonia. Atq; inibi de decem captiuis, quos Annibal Romam deiurio ab ijs accepto legauit.

CAP. XVIII.

Iurandum apud Ro. inuiolate sancteq; habitum seruatumq; est. Id & moribus legibusq; multis ostenditur, & hoc, quod dicemus, ei rei non tenue argumentum esse potest: Prælio Cannensi Annibal Carthaginensium imperator, ex captiuis nostris electos decem Romam misit, mandauitq; eis, pactusq; est, ut si Po. Ro. uideretur, per-

Iurandū Ro.
inuiolarum.

Deiurium.

mutatio fieret captiuorum, & pro ijs, quos alteri plures acciperent, darent argenti pondo libram scilicet, & selibram: Hos priusquam proficisceretur, iureiurando adegit redituros eos esse in castra Punica, si Romani captiuos non permutarent. Veniunt Romam decem captiui, mandatum Pœni imperatoris in senatu exponunt. Permutatio senatui non placita: parentes, cognati, affinesque captiuorum amplexi eos, postluminio in patriam redisse dicebant, statumque eorum integrum incolumemque esse: ac ne ad hostes adire uellent, orabant. Tum octo ex ijs, postluminium iustum non esse sibi responderunt: quonia deiurio uincti forent, statimque uti iurati erant, ad Annibalem profecti sunt, duo reliqui Romae manserunt, solutosque esse sese, ac liberatos religione dicebant: quoniam cum egressi castra hostium fuissent, commentitio consilio regressi eodem die, tanquam si ob aliam fortuitam causam issent: atque ita iureiurando satisfacto, rursus iniurati abissent. Hæc eorum fraudulentæ calliditas, tam esse turpis æsumata est, ut contempti uulgo, disceptique sint: CENSUSQUE eos postea omnium notarum & damnis, & ignominijs affecerunt: quoniam quod se facturos dictauerat, non fecissent. Cornelius autem Nepos in libro exemplorum v. id quoque literis mandauit, multis in senatu placuisse, ut ij, qui redire nollent, datis custodibus ad Annibalem deducerentur. Sed eam sententiam numero plurius, quibus id non uideretur, superatam: eos tamen, qui ad Annibalem non redissent, usque adeo inestabiles, inuisosque fuisse, ut tedium uitæ ceperint, necemque sibi consciuerint.

Historia ex annalibus de Tiberio Sempronio
Graccho

stabilis pro
stabilis

Graccho sumpta, patre Gracchorum trib. pleb. atque inibi tribunitia pleb. decreta, cum ipsis uer bis relata.

C A P. X I X.

Pvlchrum atque liberale atque magnanimum factum Tib. Sempronij Gracchi, in exemplis repositum est. Tiberij Sempronij Gracchi exemplum.

Id exemplum huiusmodi est: L. Scipioni Asiatico, Scipionis Africani superioris fratri, cui M. Minutius Augurinus, trib. pleb. multam irrogauit, eumq; ob eam causam pædes poscebat: Scipio Africanus, fratris nomine, ad collegium tribunorum prouocabat: petebatq; ut uirum consularem triumphalemq; à collegæ ui defenderent.

Octo tribuni cognita causa decreuerunt. Eius decreti uerba, quæ posui, ex annalium monumentis exscripta sunt: Decretum.

Quod P. Scipio Africanus postulauit pro L. Scipione Asiatico fratre, cum contra leges, contraq; morem maiorum trib. pleb. hominibus accitus per uim inauspicato sententiam de eo tulerit, multamq; nullo exemplo irrogauerit, pædesq; eū ob eam rem dare cogat: aut si non det, in uincula duci iubeat, ut eum à collegæ ui prohibeamus: Et quod contra collegæ postulauit, ne sibi intercedamus, quo minus suapte potestate uti liceat: de ea re nostrū sententia omnī data est: Si L. Cornelius Scipio Asiaticus, collegæ arbitrato pædes dabit, collegæ ne cum in uincula ducat intercedemus: si eius arbitrato pædes non dabit, quominus collegæ sua potestate utatur, non intercedemus. Post hoc decretum, cum Augurinus trib. pleb. L. Scipionem pædes non dantem præhendi, et in carcerem duci iussisset: Tum Tiberius Sempro. Gracchus trib. pleb. pater Tiberij, atq; C. Gracchorum, cum P. Scipioni Africa-

o 4. no ini

no inimicus grauis, ob pleraq; in Rep. dissentiones esset, iurauit palam in amicitiam, inq; gratiam se cum P. Africano non redisse, atque ita decretum ex tabula recitauit. Eius decreti uerba hæc sunt : Cum L. Cornelius Scipio Asiaticus triumphans, hostium duces in carcerem coniecitauerit, alienum uidetur esse à dignitate Reip. in eum locum imperatorem Po. Ro. duci, in quem locum ab eo coniecti sunt duces hostium. Itaq; L. Cornelium Scipionem Asiaticum à collegæ ui prohibeo. Valerius autem Antiás contra hanc decretorum memoriam, contraq; autoritates ueterum annalium, post Africani mortem, intercessionem istam, pro Scipione Asiatico factam esse à Tiberio Graccho dixit : neq; multam irrogatam Scipioni, sed damnatum eum peculatus, ob Antiochenam pecuniam, quia prædes non daret, in carcerem duci coactum, atque ita intercedente Graccho exemptum.

Quòd Vergilius à Nolanis, ob aquam sibi non permissam, sustulit è uersu suo, Nola, & posuit, ora : atq; ibi quædam alia de consonantia literarum iucunda.

C A P. X X.

Scriptum in quodam commentario reperi uersus istos à Vergilio ita primum esse recitados, atque editos : Talem diues arat Capua, & uicina Vesueo Nola iugo : Postea Verg. petiisse à Nolanis aquã, uti duceret in propinquũ rus : Nolanos beneficium petitum non fecisse : poetam offensum, nomen urbis eorum quasi ex hominum memoria, sic ex carmine suo derasisse, oraq; pro Nola mutasse, atq; ita reliquisse :

-Et uicina Vesueo

Ora iugo.

Ea res

Eares uera'ne an falsa sit, non laboro: Quin tamen melius suauiusq; ad aures sit, quam Nola, ora, dubium id nõ est. Nam uocalis in priore uersu extrema, eademq; in sequenti prima, canoro simul atque iucundo hiatu tractim sonat. Est adeo inuenire apud nobiles poetas huiuscemodi suauitatis multa, quæ appareant nouata esse, non fortuita: sed præter ceteros omneis apud Homerum plurima. Vno quippe in loco tales tanquam hiatus, & sonitus in assiduis uocibus pluribus facit:

Ἡδ' ἰτέρη βίρη προρίει εἰκίη χαλκῆν

ἢ χίονι θυχῆν ἐξ ὕδατος χρυσέλλω. Atq; item alio loco:

Λάαρ' ἀνώ ὠθέει ἴσκι πῶτι λόφω.

Catullus quoq; elegantissimus poetarum in hisce uersibus:

Minister uetuli puer falerni,
Ingere mi calices amariores,
Ut lex posthumæ iubet magistræ
Ebriosa acina ebriosiores.

Cum ebrioso dicere posset, & qd' erat uisitatius, acinum in neutro genere appellare: amans tamen hiatus illius Homericæ suauitatem, ebriosa dixit, propter consequentis literæ concentum. Qui ebrios autem Catullum dixisse putant, aut ebriosos (nam id quoq; temere scriptum inuenitur) in libros scilicet de corruptis exemplaribus factos, inciderunt.

Acinum neutri generis.

Quoad uiuet, & quoad morietur, cur id ipsum temporis significant, cum ex duobus sint facta contrarijs.

CAP. XXI.

Quoad uiuet cum dicitur, item quoad morietur, uidentur quidem duæ res dici contrariæ, sed idem atq;

Quoad uiuet.
Quoad morietur.

o s unum

unum tempus utraq; uerba demonstrant. Item cum dicitur, quoad senatus habebitur, & quoad senatus dimittetur, tametsi haberi atq; dimitti contraria sunt, unum atque id ipsum tamen utroq; in uerbo ostenditur. Tēpora enim duo cum inter se opposita sunt, atq; ita coherentia ut alterius finis cum alterius initio miscatur, non refert utrum per extremitatem prioris, an per initium sequentis, locus ipse confinis demonstratur.

Quod censores equum adimere soliti sint equitibus corpulentis & præpinguibus. Quæsitumq; utrum ea res cum ignominia, an incolumi dignitate equicum facta sit.

CAP. XXII.

Nimis pingui homini & corpulento CENS. equum adimere solitos, scilicet minus idoneum ratos esse, cum tanti corporis pondere ad faciendum equitis munus: Non enim pœna id fuit, ut quidam existimant, sed minus sine ignominia remittebatur. Tamen Cato in oratione quam de sacrificio commisso scripsit, obijcit hanc rem criminofius, uti magis uideri possit cum ignominia fuisse. Quod si ita accipias, id profecto existimandum est non omnino inculpatū, neq; in desidē usum esse, cuius corpus in tam immodicum modum luxuriasset exuberassetq;.

A. GELLII NOCTIVM
Atticarum Liber octauus hac atate non reperitur, sed ex uetustissimo exemplari hæc capita excerpta sunt.

CAP. I.

Hesternæ noctu recte an cum uitio dicatur, & quenam super istis uerbis grammatica traditio sit. Itemq; quod decemuirii

decemviri in XII. tabulis nox pro noctu dixerunt.

CAP. II.

Quæ mihi decem uerba dederit Phauorinus, quæ usurpentur quidem à Græcis, sed sunt adulterina & barbara: quæ item à me totidem accepit, quæ ex medio cõmuniq; usu Latine loquëtium minime Latina sunt, neq; in ueterũ libris reperiantur. CAP. III.

Quem in modum & quom̃ scure increpuerit audientibus nobis Peregrinus philosophus adolescentem Romanum, ex equestri familia stantem segnem apud se, & assidue oscitantem. CAP. IIII.

Quod Herodotus scriptor historiæ memoratissimus, parum uere dixerit unã solamq; pinum arborũ omnium cæsam nunquam denuo ex ijsdem radicibus pullulare, & quod item de aqua pluuiali, & niue, rem non satis exploratam pro comperta posuerit.

CAP. V.

Quid illud sit, quod Vergilius cœlũ stare puluere, & qd' Lucilius pectus sentibus stare dixit. CAP. VI.

Cum post offensiunculas in gratiam redeatur, expostulationes fieri mutuas minime utile esse. Superq; ea re & sermo Tauri expositus, & uerba ex Theophrasti libro sumpta, & quod M. Cic. de amore amicitie senserit, cum ipsius uerbis additum. CAP. VII.

Ex Aristotelis lib. qui περὶ τῆς μνήμης inscriptus est, cognita acceptaq; de natura memoriæ & habitu: atque inibi de alia quadam exuberantia, aut interitu eius lecta auditaq;.

CAP. VIII.

Quid mihi usu uenerit, interpretari & quasi effingere uolenti

uolenti iocos quosdam Platonicos Latina oratione.

C A P. IX.

Quod Theophrastus philosophus omnium suae aetatis facundissimus, uerba pauca ad populū Atheniensem facturus, deturbatus uerecūdia obticuerit : quodq; idem hoc Demostheni apud Philippum regē uerba facienti euenerit.

C A P. X.

Qualis mihi fuerit in oppido Eleusino disceptatio cum grammatico quodam praestigioso, tempora uerborum & puerilia mediantia ignorante, remotarum autem questionum nebulas & formidines ad capiendos imperitorum animos ostentante.

C A P. XI.

Quam festiue responderit Xanthippe uxori Socrates, petenti ut per Dionysia largiore sumptu coenitaret.

C A P. XII.

Quid significet in ueterum libris scriptum, Pleriq; oēs: Et quod ea uerba accepta à Græcis uidentur.

C A P. XIII.

Quosones, quod homines Afri dicunt, non esse uerbum Pœnicum, sed Græcum.

C A P. XIII.

Lepidissima altercatio Phauorini philosophi aduersus quendam intempestiuum de ambiguitate uerborū disserentem, atq; inibi uerba quaedam ex Næuio poëta & Cn. Gallo non usitate collocata: atq; ibidem à P. Nigidio origines uocabulorum exploratæ.

C A P. XV.

Quibus modis ignominatus tractatusq; sit à C. Cesare Laberius poëta : inibi appositi uersus super eadem re eiusdem Laberij.

A. Gellij

A. GELLII NOCTI

VM ATTICARVM COMMEN
TARI.I. LIBER IX.

Quamobrem Q. Claudius Quadrigarius in undeuicesimo annali scripserit, rectioresq; certioresq; ictus fieri, si sursum quid mittas, quam si deorsum.

C A P.

I.

Q. CLAVDIVS in undeuicesimo annali, cum oppidū à Metello procons. oppugnari, contra ab oppidanis de super è muris propugnari describeret, ita scripsit: Sagittarius cum funditore utrinq; summo studio spargunt fortissime: sed sagittam atque lapidem deorsum an sursum mittas, hoc interest. Nam neutrum potest deorsum uersum recte mitti, sed sursum utrunq; optime: quare milites Metelli sauciabantur multo minus, & quod maxime opus erat, à pinnis hostes defendebant facillime. Percōtabar ego Antonium Iulianum rhetorem, cur hoc ita usu ueniret, quod Quadrigarius dixisset, ut cōtigni magis, directionesq; ictus fiant, si uel lapidem, uel sagittam sursum uersus iacias, quam deorsum: cum procliuior faciliorq; iactus sit ex supernis in infima, quam ex infimis in superna. Tum Iulianus comprobato genere questionis, quod de sagitta, inquit, & lapide dixit, hoc de omni fere missili telo dici potest. Facilior autem iactus est (sicuti dixisti) si desuper iacias, si quid iacere tantum uelis, non ferire. Sed cum modus, & impe

Et impetus iactus temperandus dirigendusq; est, tum si in-
 prona iacias, moderatio atq; ratio mittentis, præcipitantiã
 ipsa et pondere cadentis teli corrumpitur. At si in edi-
 tiora mittas, et ad percutiendum superne aliquid, manum
 et oculos conlimes, quò modus à te datus fuerit, eò te-
 lum ibit quod ieceris. Ad hanc fermè sententiam, Iulianus
 super istis Q. Claudij uerbis nobiscum sermocinatus
 est. Quod autem ait idem Q. Claudius, à primis hostes
 defendebant facillime, animaduertendum est, usum esse
 cum uerbo defendebant, non ex uulgari consuetudine, sed

Defendere. admodum proprie et Latine. Nam defendere et offen-
 Offendete. dere inter sese aduersa sunt: quorum alterum significat
 ἰκωδδῶ ἵχαν, alterum ἰκωδδῶ ποίει, quod hoc in
 loco à Q. Claudio dicitur.

Quibus uerbis notarit Herodes Atticus falso
 quempiam cultu amictuq;, nomē habitumq; phi-
 losophiæ mentientem. CAP. II.

AD Herodem Atticum consularem uirum, ingenioq;
 Amœno, et Græca facundia celebrem, adiit nobis
 presentibus palliatus quispiam, et crinitus barbaq; pro-
 pè ad pubè usq; porrecta, ac petit es sibi dari eis ἀπρως
 emēdos scilicet. Tum Herodes interrogat quisnam eset.
 Atque ille uultu sonituq; uocis obiurgatorio, philoso-
 phum sese esse dicit: et mirari quoq; addit, cur querens
 dum putasset, quod uideret. Video, inquit, Herodes, bar-
 bam et pallium, philosophum nondum uideo. Quæso au-
 tem te cum bona uenia, dicas mihi, quibus nos uti posse
 argumentis existimas, ut esse te philosophum noscitemus?
Interibi aliquot ex ijs, qui cum Herode erant, erraticum
 esse

esse hominem dicere & nullius rei, incolamq; esse for-
 dentium ganearum: ac nisi accipiat quod petit, conuitio
 turpi solitum incessere. Atq; ibi Herodes, demus, inquit,
 huic aliquid aris, cuiusmodi est, tanquam homines, non
 tanquam homini. Et iussit dari pretium panis xxx. die-
 rum. Tum nos aspiciens, qui cum sectabamur, Musonius,
 inquit, eruscanti cuiquam id genus, & philosophum sese
 ostentanti, dari iussit mille nummum: & cum pleriq; di-
 cerent nebulonem esse hominem, malum & malitiosum,
 & nulla re bona dignum: tum Musonium subridentem
 dixisse aiunt, *ἀξιος οὐκ ἴσιν ἀπρῆπις*. Sed hoc potius, in-
 quit, dolori mihi, & ægritudini est, quod istiusmodi ani-
 malia spurca atque probra, nomen usurpent sanctissimum,
 & philosophi appellentur. Maiores autem mei Athe-
 nienses, nomina iuuenum fortissimorum Harmodij, &
 Aristogitonis, qui libertatis recuperandæ gratia, Hip-
 piam tyrannum interficere adorsi erant, ne unquam ser-
 uis indere liceret, decreto publico sanxerunt: quoniam
 nefas duceret, nomina libertati patriæ deuota, seruili con-
 tagio pollui. Cur ergo nos patimur, nomen philosophiæ
 illustrissimum in hominibus deterrimis exordescere? Si-
 mili autem, inquit, exemplo ex contraria specie, antiquos
 Romanorum audio prænomina patritiorum quorūdam,
 male de Republica meritorum, & ob eam causam capite
 damnatorum, censuisse, ne cui eiusdem gentis patritio in-
 derentur: ut uocabula quoq; eorum defamata, atque de-
 mortua cum ipsis uiderentur.

Mali argento
dign.

Nomina fortiss
seruis nō dāda.

Prænomina

Epistola Philippi regis ad Aristotelem philoso-
 phū, super Alexandro recens nato. CAP. III.
 Philippus

*Macedoniae et
Macedonae ex
veteris historiis
na tustat Jos
scalia. Auto
nia. Lect.
m. 1. 1. c. 23.*

Philippus Amyntæ filius, terræ Macedoniae rex,
cuius uirtute industriaq; Macedones locupletissimo
imperio aucti, gentium nationumq; multarū potiri cœpe-
runt: & cuius uim atque arma toti Græciæ cauendā me-
tuendamq;, in dya illæ Demosthenis orationes concio-
nesq; notificant. Is Philippus, cum omni ferè tempore ne-
gotijs belli, uictorijsq; affectus exercitusq; esset, à liberali
tamen Musa, & à studijs humanitatis nunquam absuit,
quin lepide comiterq; pleraq; & faceret, & diceret. Fe-
runtur adeo libri epistolarum eius, munditiæ & uenusta-
tis & prudentiæ plenarum: uelut sunt illæ literæ, quibus
Aristoteli philosopho natum esse sibi Alexandrum nun-
tiauit. Ea epistola, quoniam curæ diligentiaq; in libero-
rum disciplinas hortamentum est, excubenda uisa est, ad
commouendos parentum animos. Exponenda igitur est
ad hanc fermè sententiam: Philippus Aristoteli salutē dicit:
Filiū mihi genitum scito, quod equidem dijs habeo gra-
tiam: nō proinde quia natus est, quā pro eo, quod cum
nasci cōtigit temporibus uitæ tuæ. Spero enim fore, ut edu-
ctus eruditusq; abs te, dignus existat & nobis, & rerum
istarum successione. Ipsius autē Philippi uerba hæc sunt:
Φίλιππος Ἀριστοτέλει χαίρειν. Ἴσι μοι χρονοῖτα ἦν. πολλὴν
οὖν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῇ γυνήσῃ το
παιδὸς, ὡς ἴδ' τῷ κατὰ τὴν σὴν ἡλικίαν αὐτὸν χρονοῖται
ἐλπίζω γὰρ αὐτὸν ὑπὸ σοῦ τραφέντα καὶ παιδευθέντα ἄξιον
ἵσταθ' ἢ ἡμῶν ἢ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς.

De Barbararum gentiū prodigiosis miraculis,
deq; diris & exitiosis fascinationibus, atq; inibi de
foeminis uersis repēte in mares. CAP. IIII.

Cum

QVm è Græcia in Italiam rediremus, & Brundusium
 iremus, egressiq; è naui in terrā, in portu illo incli-
 to spatiaremur, quem Q. Ennius remotiore paulum, sed
 admodum scito uocabulo, præpetem appellauit, fascēs li-
 brorū uenaliū expositos uidimus, atq; ego statim auide
 pergo ad libros. Erant autem isti omnes libri Græci mira
 colorum fabularumq; pleni: res inaudite, incredula, scri-
 ptores ueteres non parue autoritatis, Aristæus Procon-
 nesiū, & Ifigonus Nicaensis, & Ctesias, & Onesicri-
 tius, & Polystephanus, & Hegesias. Ipsa autem uolumi-
 na ex diutino situ squalebant, & habitu aspectuq; tetro
 erant. Accessi tamen, percontatusq; pretium sum: & ad-
 ductus mira atq; insperata uilitate, libros plurimos ære
 pauco emo, eosq; omnes duabus proximis noctibus cura-
 sim transco, atq; in legendo carpsi exinde quædam, &
 notauī mirabilia, & scriptoribus serè nostris intentata:
 eaq; his commentarijs aspersi, ut qui eos lectitabit, is ne
 rudis omnino & *ἀγνοῦν* in eiusmodi rerum auditioni-
 bus reperiatur. Erant igitur in illis libris scripta huiusce-
 modi: Scythas illos penitissimos, qui sub ipsis septētrio-
 nibus ætatem agunt, corporibus hominum uesci, cuiusq; uis-
 citus alimento uitam ducere, & *ἀνθρωποφάγος* nominari.
 Item esse homines sub eadem regione cœli, unum oculum
 habentes in frōtis medio, qui appellantur Arimaspi, qua-
 facie fuisse *κύκλωπι* poëtæ serunt. Alios item esse homi-
 nes apud eandem cœli plagam singularis uelocitatis, ue-
 stigia pedū habētis retro porrecta, nō ut cæterorum ho-
 minum prospectantia. Præterea traditum esse memora-
 tumq;, in ultima quadā terra quæ Albania dicitur, gigni Albania
 p homines

Græci histori-
ci.Anthropopha-
gi.Arimaspi.
Cyclopes.

- homines qui in pueritia canescunt, & plus cernant oculis per noctē quam inter diē. Itē esse compertū & creditū,
- Sauromatz.** Sauromatas qui ultra Borysthenem fluuiū longe colunt, cibum capere semper diebus tertijs, medio abstinerē. Id etiam in ijsdem libris scriptum offendimus, quod postea
- Capite 1.** quoq; in lib. Plinij Secundi naturalis historiae septimo legis, esse quasdam in terra Africa familias hominum, uoce atq; lingua effascinantū: qui si impensius forte laudauerint pulchras arbores, segetes letiores, infantes aenioreres, egregios equos, pecudes pastu atque cultu opimas, emoriantur repente haec omnia, nulli aliae causae obnoxia. Oculis quoq; exitialem fascinationē fieri, in ijsdem libris scriptum est: traditurq; esse homines in Illyrijs, qui interimant uidendo quos diutius irati uiderint: eosq; ipsos mares foeminasq; qui uisu tam nocenti sunt, pupillas in singulis oculis binas habere. Item esse in montibus terra
- Cynocephali.** Indiae homines, caninis capitibus & latratibus, eosq; uesci auium & ferarum uenatibus. Atq; item esse alia apud
- Monometri.** ultimas orientis terras miracula, homines qui Monometri appellantur, singulis cruribus saltuatim currentes, uiuacissime pernicitatis. Quosdā etiā esse nullis ceruicibus, oculos in humeris habētes. Iā uero hoc egreditur omnem modum admirationis, quod ijdē illi scriptores gentē esse aiunt apud extrema Indiae, corporibus hirtis, & auium ritu plumātib; nullo cibatu uescentē, sed spiritu florum naribus hausto uicitantē. Pygmaeos quoq; haud longe ab ijs nasci: quorum qui longissimi sunt, nō longiores esse q̄ pedes duos & quadrantē. Haec atq; alia istiusmodi plura legimus. Sed cū ea scriberemus, tenuit nos non idonea
- scriptura

scripturæ tadium, nihil ad ornandum iuandumq; usum
 uitæ pertinentis. Libitum tamen est in loco hoc miraculo-
 rum: notare id etiam quod Plinius Secundus, uir in tem- Pli. lib. 7. ca. 4.
 poribus ætatis suæ, ingenij dignitatisq; gratia, autorita-
 te magna præditus, non audisse neq; legisse, sed scire sese
 atq; uidisse, in libro naturalis historie v. 11. scripsit. Ver-
 ba igitur hæc quæ infra posui, ipsius sunt, ex eo libro
 sumpta: quæ profecto faciunt, ut neq; respuenda neq; ri-
 denda sit notissima illa ueterum poëtarum de Ceneide &
 Ceneo cantilæna: Ex fœminis, inquit, mutari in mares,
 non est fabulosum. Inuenimus, in annalibus Q. Licinio
 Crasso, C. Cassio Longino consulibus, Casini puerum fœ-
 etum ex uirgine, sub parētibus, iussuq; aruspicum depor-
 tatum in insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit,
 iussum esse à se Argis Ariscontem (cui nomen Arcusæ
 fuisset) nupsisse etiam, mox barbam & uirilitatem pro-
 uenisse, uxoremq; duxisse. Eiusdē sortis & Smyrne pue-
 rum à se uisum. Ipse in Africa uidi mutatum in marem die
 nuptiarum L. Cossitium ciuem Tisdritanum, uiuebatq;
 cum proderem hæc. Idem Plinius eodē in libro uerba hæc
 scripsit: Gignuntur homines utriusq; sexus, quos herma- Hermaphrodi-
 ti seu Andro-
 gyni.
 phroditos uocamus, olim androgynos uocatos, & in
 prodigijs habitos, nunc uero in delitijs.

Diuersæ nobilium philosophorum sententiæ,
 de genere ac natura uoluptatis, uerbaq; Hiero-
 clis philosophi, quibus decreta Epicuri insecta-
 tus est.

CAP. V.

DE uoluptate ueteres philosophi diuersas sententi- Voluptas.
 as tenuerūt atq; dixerūt. Epicurus uoluptatē summam
 p 2 bonum

bonum esse ponit, eam tamen ita definit: *συχρόσ δὲ σάδ' ἰς
 πρῶσ ημα.* Antisthenes Socraticus summum malum dicit.
 Eius nanq; hoc uerbum est: *μακρίη μαλλον, ἢ ἠδλίη.*
 Speusippus, uetusq; omnis academia, uoluptatem & do-
 lorem, duo mala esse dicunt opposita inter sese: bonum au-
 tem esse, quod utriusq; medium foret. Zeno censuit uolu-
 ptatem esse indifferens, id est neutrum, neq; bonum, neq;
 malum, quod ipse Græco uocabulo *ἀδιάφορον* appellauit.
 Critolaus Peripateticus, et malum esse uoluptatem ait, &
 multa alia mala parere ex sese, iniurias, desidias, obliuio-
 nes, ignauias. Plato ante hos omneis ita uarie et multifor-
 miter de uoluptate disseruit, ut cunctæ istæ sententiæ quas
 supra posui, uideantur ex sermonum eius fontibus pro-
 fluxisse. Nam perinde unaquaq; uitur, ut & ipsius uolu-
 ptatis natura fert, quæ est multiplex, & causarum quas
 extrahat, rerumq; quas efficere uult, ratio desiderat. Taur-
 us autem noster quoties facta mentio Epicuri esset, in
 ore atq; in lingua habebat uerba hæc Hieroclis Stoici,
 uiri sancti & grauis: *ἠδωνὸσ τὲλθ' ἰόρηνσ δόγμα. ἀπίσω
 ἰόρηνσ, οὐδ' ἰη ἰόρηνσ δόγμα.*

Verbum ab eo quod est ago, frequentatiuum,
 in prima syllaba quonam sit modo pronuntian-
 dum.

CAP. VI.

AB eo quod est ago & egi, uerba sunt quæ appel-
 lantur grammatici frequentatiua, *actito*, & *actita*
ui. Hæc quosdam non sanè indoctos uiros audio ita pro-
 nuntiare, ut primam in his literam corripiant, rationemq;
 dicant: quoniam in uerbo principali quod est ago, prima
 litera breuiter pronuntiat: Cur igitur ab eo quod est
 edo

edo & ungo, in quibus uerbis prima litera breuiter dicitur, esito & unctio, que sunt eorum frequentatiua, prima litera longa promumus? & cōtra, dicitio ab eo uerbo quod est dico, correpte dicimus? num ergo potius actio & actitauis producenda sunt? quoniam frequentatiua ferme omnia eodem modo in prima syllaba dicuntur, quo participia preteriti temporis, ex ijs uerbis unde ea profecta sunt, in eadem syllaba pronuntiantur, sicut lego lectus lectio facit, ungo unctus unctio, scribo scriptus scriptio, monco monitus monito, pendeo pensus, pensio, edo esus esio: dico autem dictus dictio facit, gero gestus gestio, ueho uectus uectio, rapio raptus raptio, capio captus captio, facio factus factio. Sic igitur actio producte in prima syllaba pronuntiandum, quoniam ex eo fit quod est ago & actus.

De conuersione foliorum in arbore olea brumali & solstitiali die, deq; fidibus id temporis ictu alieno sonantibus.

CAP. VII.

Vulgo & scriptum & creditum est, folia olearum Folia olearum. arborum brumali & solstitiali die conuerti: & que pars eorum fuerat inferior atq; occultior, eam supra fieri atq; exponi ad oculos & ad solem: Quod nobis quoq; semel atq; iterum experiri uolentibus, ita esse propemodum uisum est. Sed de fidibus rarius dictu, & mirabilius est: quam rem & alij docti uiri, & Suetonius etiam Tranquillus in lib. ludicra historie primo, satis compertum esse, satis que super eare constare affirmat, neruias in fidibus brumali die alias digitus pelli, Neruias. alias sonare.

Necessum esse qui multa habeat, multis indigere, deq; ea re Phauorini philosophi cum breuitate eleganti sententia.

CAP. VIII.

Verum est profecto quod obseruato rerū usu sapientes uiri dixerunt, multis egere qui multa habeat: magnamq; indigentiam nasci, non ex inopia magna, sed ex magna copia. Multa enim desiderari ad multa quae habeas tuenda. Quisquis igitur multa habes, cauere atq; prospicere uelit ne quid egeat, ne uel quid desit, iactura opus esse, non questu: et minus habendum esse, ut minus desit. Hanc sententiam memini à Phauorino inter ingentes hominum clamores detornatam, inclusamq; uerbis his paucissimis: ἢ ἂ μὲν ἴσως πλεονεξία ἴσως ἀφελὸν ὡς ἴχω, ἀρκῶμαι οἷς ἴχω.

Qui modus sit uerba uertendi in Græcas sententias, deq; his Homeri uersibus, quos Vergilius uertisse aut bene apte, aut improspere existimatus est.

CAP. IX.

Quando ex poematis Græcis uertenda mutantq; sunt insignes sententiae, non semper aiunt enitendum, ut omnia omnino uerba in eum in quem dicta sunt modum uertamus. Perdunt enim gratiam pleraq; si quasi inuita et recusantia uolentius transferantur. Scite igitur, et considerate Vergilius, cum aut Homeri, aut Hesiodi, aut Apollonij, aut Parthenij, aut Callimachi, aut Theocriti, aut quorūdam aliorum locos effingeret, partem reliquit, alia expressit. Sicut nuperrime apud mensam cum legerentur utraq; simul Bucolica, Theocriti et Vergilij, animaduertimus reliquisse Vergilium, quod Græcum quidem

quidem mire quàm suauē est, uerti autē neq; debuit, neq;
potuit. Sed enim quod substituit pro eo quod omiserat,
non abest quin iucundius lepidiusq; sit:

βάλλα καὶ μάλοισι τὸν ἀπόλορον ἔκλειρισα

τὰς αἶγας παρελθόντα καὶ ἀλύεω ὠπυυλιώσασα.

Malo me Galatea petit lasciuia puella,

Et fugit ad salices, & se cupit antè uideri.

Illud quoq; alio in loco animaduertimus caute omisum,
quod est in Græco uersu dulcissimum:

Τίτυρ ἰμῖν τὸ καλὸν πεφιλαμένε βόσκει τὰς αἶγας,

Idil. 4

καὶ ὡπὶ τὰν κρῆναν ἄγῃ Τίτυρε, καὶ τὸν ἰνόςχαρον,
τὸν λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσο μὴ τῷ κερύτῃ.

Quo enim pacto diceret τὸ καλὸν πεφιλαμένε, uerba hec
sæ non translata, sed cuiusdam natiuæ dulcedinis? Hoc
igitur reliquit, & cetera uertit non infestiuiter: nisi quod
caprum dixit, quem Theocritus ἰνόςχαρον appellauit. Au-
tore enim M. Varrone, is demum Latine caper dicitur,
qui excastratus est.

Capra

Tityre dum redeo, breuis est uia, pasce capellas.

Et potum pastas, age Tityre, & inter agendum

Occursare capro (cornu ferit ille) caueto.

Et quoniam de transferendis sententijs loquor, memini
audisse me ex Valerij Probi discipulis, docti hominis &
in intelligendis pensitandisq; ueteribus scriptis bene cala-
lidi, solitum eum dicere, nihil quicquam tam improspere
Vergiliū ex Homero uertisse, quàm uersus hos amœnissia-
mos, quos de Nauficæa Homerus fecit:

ὄϊν δ' ἄρτιμιν ἴσι κατ' οὐρεῖ ἰοχίαιρα,

Odyss.

ἢ κατὰ τινύχλον περιμήκλον, ἢ ἰρύμανθορον

p 4

τιροπομένη

τρωσμένη κάπροις, καὶ ὠκείης ἰλάφοις,
 τῆ δ' ἑ ἅμα νύμφαι κούραι διὸς ἀγρόχοιο
 ἀγρόνομοι παύσει, γίγνη δ' ἑ τε φρίνα λιτώ.
 πασσάων δ' ὑπερ ἢ γὰ κάρη ἰχθῆ, ἠδ' ἰ μέτωπα.
 φῖα δ' ἀριγνώτη πέλιτι, κελαι δ' ἑ τε πᾶσαι,
 ὡς ἢ γ' ἀμφιπόλοισι μετέηριπε παρθένος ἀδμῆς.

*Qualis in Eurota ripis, aut per iuga Cynthi
 Exercet Diana choros, quam mille secutæ
 Hinc atq; hinc glomerantur Oreades : illa pharetram
 Fert humero, gradiensq; deas supereminet omnibus.
 Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.
 Talis erat Dido, talem se leta ferebat
 Per medios, instans operi regnisq; futuris.*

Primum omnium diuersum esse dicebat Probus, quod
 apud Homerum quidem uirgo Nausicaa, ludibunda in-
 ter familiares puellas in locis solis, recte atq; commode
 confertur cum Diana, uenante in iugis montium inter
 agrestes deas. Nequaquam autem conueniens Vergi-
 lium fecisse, quoniam Dido in urbe media ingrediens in-
 ter Tyrios principes, cultu atq; incessu serio, instans
 operi (sicut ipse ait) regnisq; futuris, nihil eius simili-
 tudinis capere possit, quæ lusibus atq; uenatibus Dianæ
 congruat. Tum postea, quod Homerus studia atq; oble-
 scimenta in uenando Dianæ, honeste apteq; dicit. Ver-
 gilius autem cum de uenatu deæ nihil dixisset, pharetram
 tamen facit eam ferre in humero, tanquam si onus et
 sarcinam. Atq; illud impense Probum esse demiratum in
 Vergilio dicebant, quod Homericæ quidem λιτώ gau-
 dium gaudeat genuinum et intimum, atq; in ipso pene-
 trali

trali cordis et animæ uigens. Siquidem non aliud est γί= γνῶσις ἢ τὴ φρένα λητῶ: ipse autem imitari hoc uolens, gau= dia fecerit pigra, et leuia, et cūstantia, et quasi in sum= mo pectore supernantia. Nescire enim sese quid significa= ret aliud, pertentant. Præter ista omnia, florem ipsius to= tius loci Vergilium uideri omisisse, quod hunc Homeri uersum exigue secutus sit:

ῥῆμα δ' ἀριγύωτη πάλειν, καὶ ἢ τὴ πᾶσα.

Quando nulla maior cumulatorq; pulchritudinis laus di= ci potuerit, quàm quod una inter omneis pulchra excelle= ret una facile ex omnibus nosceretur.

Quod Anneus Cornutus uersus Vergilij, qui= bus Veneris & Vulcani concubitū pudice oper= teq; dixit, reprehensione insulsa & odiosa inquina= uit.

C A P. X.

ANnianus poëta, et plerique cum eo eiusdem Muse ^{Annianus poe=} ^{ta.} ^{12.} Auri, summis assiduisq; laudibus hos Vergilij uersus ^{12.} ferebant: quibus Vulcanum et Venerē iunctos, mistosq; iure coniugij, rem lege nature operiendam uerecunda quadam translatione uerborum, cum ostenderet demon= straretq;, protexit: Sic enim scripsit:

-Ea uerba locutus,

Optatos dedit amplexus, placitumq; petiuit

Coniugis in fusus gremio per membra soporem.

Minus autem difficile esse arbitrantur, ad istiusmodi reti= cenda uerbis uel uno atque a'tero, breui tenuiq; ea signo demonstrantibus: sicuti Homerus dixerit:

-παρθενικὴν (ῶννην, καὶ λίκτροισι θεσμόν.

-ἢ ἴργα φιλοτήσια.

P S TP

τοῦ βῆ ἄρ ἰν ἡρίσι πετινάσαι τ' ἐν λεχέισι.

Tot uero & tam euidentibus ac tam nō prætectatis, sed puris honestisq; uerbis uenerandum illud concubij pudicij secretum, neminem quenquam alium dixisse: Sed Anneus Cornutus, homo sanè pleraque alia non indoctus, neque imprudens, in secundo tamen librorū, quos de figuris sententiarum composuit, egregiam totius istius uerecundiae laudem, insulsa nimis & odiosa scrutatione uolauit. Nā cum genus hoc figuræ probasset, & satis circumspecte factos esse uersus dixisset, membra tamen, inquit, paulo incautius nominauit.

De Valerio Coruino, & unde Coruini sit cognomentum.

C A P.

X I.

Coruino.

DE Maximo Valerio, qui Coruinus appellatus est, ob auxilium propugnationemq; corui alitis, haud quisquam est nobilium scriptorum, qui secus dixerit. Ea res prorsus admiranda, sic profecto est in libris annalibus memorata: Adolescens tali genere editus, L. Furio, Clau. Appio consulibus sit tribunus militaris: Atq; in eo tempore copiae Gallorum ingentes, agrum Pontinum infederant: instruebanturq; acies à consulibus, de ui ac multitudine hostium satagentibus. Dux interea Gallorum, uasta & ardua proceritate, armisq; auro præsidgentibus, gratia dimicandi ingrediens, & manu telum reciprocans, incedebat: perq; contemptum & superbiam circumspiciens, despiciensq; omnia, uenire & congregari, si quis pugnare secum ex omni Rom. exercitu auderet. Tum Valerius tribunus, ceteris inter metum pudoremq; ambiguis, impetrato prius à c o s s. ut in Gallum eum

imma

immaniter arrogantem, pugnare sese permitterent, progreditur intrepide modesteq; obuiam: & congregantur, & consistunt, & conserebantur iam manus, atque ibi us quædam diuina fit: Coruus repente improvisus aduolat, & super galeam tribuni insistit, atque in aduersarij os atq; oculos pugnare incipit, insibilat, obturbat, unguibus manum laniabat, & prospectum alis arcebat. Atque ubi satis sauerat, reuolabat in galeam tribuni. Sic tribunus spectante utroq; exercitu, & sua uirtute nixus, & opera alius propugnantis, ducẽ hostium ferocissimum uicini interfecitq;: atque ob eam causam cognomen habuit Coruinus. Id factum est annis cccc. & v. post Romã conditam. Statuã Coruino isti diuus Augustus in foro suo statuendam curauit. In eius statuæ capite, corui simulacrũ est, rei pugnaeq; quam diximus, monumentum.

De uerbis quæ in utranq; partem significatione reciproca & aduersa dicuntur. CAP. XII.

VT formidolosus dici potest, & qui formidat, & qui formidatur: ut inuidiosus & qui inuidet, & cui inuidetur: ut suspiciosus, qui suspicatur & qui suspectus est: ut ambitiosus, & qui ambit & qui ambitur: ut item gratiosus, & qui adhibet gratias & qui admittit: ut laboriosus, & qui laborat & qui labori est: ut pleaque alia huiusmodi in utranque partem dicuntur: ita infestus, ancipiti quoque significatione est. Nam & is infestus appellatur, qui malum infert cuiuspiam, & contra, cui aliunde impendet malum, is quoque infestus dicitur. Sed quod prius posui, profecto exemplis non indiget. Sic adeo multi loquuntur, ut infestum dicant inimicum, atque

Noia in otia.

De his absurde
Valla in li. 1. cog.

Infestus.

atque aduersum. Alterum autem illud, ignorabilius obscuriusq; est. Quis enim è medio, facile dixerit infestum esse, cui alter infestus est? Sed & ueteres plerique ita dixerunt: & M. Tullius in oratione quam pro Cn. Plancio dixit, uocabulo hoc sic usus est: Dolebam, inquit, ius dices, & acerbe ferebam, si huius salus ob eam ipsam causam esset infestior, quòd is meam salutem atque uitam sua beneuolentia, presidio, custodiaq; texisset. Nos igitur de origine & ratione uerbi querebamus: atque ita in Nigidianis commentarijs inuenimus scriptum, infestum à festinando dictum: Nam qui instat, inquit, alicui, eumq; properans urget, opprimereq; eum studet festinatq;, aut contra de alicuius periculo & exitio festinatur, is uterque infestus dicitur, ab instantia atque imminetia fraudis, quam uel facturus cuiquam uel passurus est. Ne quis autem de suspicioso, quod supra posuimus, & de formidoloso, in eam partem, quæ minus usitata est, exemplum requirat, inueniet de suspicioso apud M. Catonem de re florina ita scriptum: Sed nisi qui palam corpore pecuniam quæreret, aut se lenoni locauisset, & si famulosus & suspiciosus fuisset, uirum in corpus liberum non equum censuere afferri. Suspiciosum enim hoc in loco suspectum significat, non inspicantem. Formidolosum autem qui formidatur. Sallustius in Catilina ita dicit: Igitur talibus uiris non labor insolitus, non locus ullus asper aut arduus erat, non armatus hostis formidolosus. Item C. Caluus in poematis laboriosus dicit, non ut uulgo dicitur, qui laborat, sed in quo laboratur:

Durum,

Durum, inquit, rus fugis, sed laboriosum.
Eadem ratione Laberius quoq; in sororibus:

Accastor, inquit, multum somniculosum.

Et Cinna in poematis:

Somniculosam, ut Fœnus aspidem Psyllus.

Metus quoq; & iniuria, atque alia quædam id genus, sic ^{Metus}

utroque uersum dici possunt. Nam metus hostium recte

dicitur, & cum timent hostes, & cum timentur. Itaque

Sallustius in historia prima, metum Pompeij dixit, non

quod Pōpeius metueret, quod est usitatus, sed quod me-

tueretur. Verba hæc Sallustij sunt: Id bellū excitabat me-

tus Pompeij uictoris, Hiempsalem in regnum restituen-

tus. Item alio in loco: Postquam remoto metu Punico, si-

multates exercere uacuum fuit. Iniurias itidem dicimus,

tam illorum, qui patiuntur, quàm qui faciunt: quarum di-

ffusionum exempla sunt facilia inuentu. Illud etiam dictum

à Vergilio eandem habet formam, communicat ultro &

citro significationis:

-Et uulnere, inquit, tardus Vlyssi.

Cum diceret uulnus, non quod accepisset Vlysses, sed ^{Vulnus.}

quod dedisset. Nescius quoque dicitur tam is qui nesci- ^{Nescius.}

tur, quàm qui nescit. Sed super eo qui nescit, frequens

huius uocabuli usus est: infrequens autem de eo est, quod

nescitur. Ignarus eque utroque uersum dicitur, non

tantum qui ignorat, sed & qui ignoratur. Plautus in

Rudente:

Que incolis nescius nescias pessimus. Sallustius:

More humane cupidinis ignara uisendi. Verg.

-Ignarum Laurens habet ora Numanta.

Verba

Verba ex historia Claudij Quadrigarij, quibus Manlij Torquati nobilis adolescentis, & hostis Galli prouocatoris pugnam depinxit.

CAP. XIII.

T. Manlius
Torquatus.

Titus Manlius summo loco natus, apprimeq; nobilis fuit, ei Manlio cognomentum factum Torquato. Causam cognomenti fuisse accepimus: Torquis ex armis induuias, quā ex hoste quem occiderat, detractam induit. Sed quis hostis & quod genus, & quam formidandē uastitatis, & quantum insolēs prouocator, & cuiusmodi fuerit pugna decertatum, Q. Claud. primo annalium purissime atque illustrissime, simpliciq; & incompta orationis antiquae suauitate descripsit. Quem locum ex eo libro Phauorinus philosophus cū legeret, non minoribus quati afficiq; animum suū motibus pulsibusq; dicebat, quā si ipse coram depugnantes eos spectaret. Verba Q. Claudij quibus pugna ista depicta est, adscripsi: Cum interim Gallus quidā nudus praeter scutum & gladios duos, torque atque armillis decoratus processit, qui & uiribus, & magnitudine, & adolescētia, simulq; uirtute ceteris antestabat: is maxime praelio commoto, atque utrisq; summo studio pugnantibus, manu significare coepit, utrique ut quiescerent pugnare. Pugnae facta pausa est. Exemplo silentio facto, cum uoce maxima inclamat, si quis secū depugnare uellet, uti prodiret. Nemo audebat propter magnitudinem atque immanitatē facies. Deinde Gallus irridere coepit, atq; linguam exercere. Id subito perditum est cuiusdam T. Manlio, summo genere nato, tantum flagitium ciuitati accidere, & tanto exercitu neminem prodire.

Q. Claudij uerba.

Facies in geniti
110.
Perditum.

Is, ut

Is, ut dico processit, neq; passus est uirtutem Romanam à Gallo turpiter spoliari. Scuto pedestri, & gladio Hispanico cinctus, contra Gallū constitit. Metu magno ea congressio in ipso ponte, utroque exercitu inspectante facta est. Ita ut antè dixi, constitierunt, Gallus sua disciplina, scuto proiecto cantabundus, Manlius animo magis quam arte confusus, scutum scuto percussit, atq; statū Galli conturbauit. Dum se Gallus iterum eodem pacto constituere studet, Manlius iterum scuto scutum percutit, atq; de loco certo hominem iterum deiecit: eo pacto ei sub Gallicū gladium successit, atq; Hispanico pectus hausit: dein continuo humerum dextrum eodem concussu incidit, neq; recessit usquam donec subuertit, ne Gallus impetū istī habere. Isti genituo.
ret. Vbi eū euerit, caput præcidit, torquemq; dextraxit, eamq; sanguinolentam sibi in collū imponit: Quo ex facto, ipse posteriq; eius, Torquati sunt cognominati. Ab hoc T. Manlio cuius hāc pugnam Quadrigarius descripsit, Mantiana imperia.
imperia & aspera & immūtia, Māliana dicta sunt: quoniam postea bello aduersum Latinos, cū esset cōs. filium suū securi percussit, qui speculatū ab eo missus, ne pugna ret interdito, hostem à quo prouocatus fuerat, occidit. Quod idem Quadrigarius, huius facies, patrio casu probe & Latine dixit. Et quædam alia appōsita, de similibus uocabulorum declinationibus.

CAP. XIII.

Quod autem supra scriptū est in Q. Claudij uerbis, propter magnitudinē atq; immanitatem facies, id nos aliquot ueteribus libris inspectis explorauimus, atque ita esse ut scriptum est, comperimus. Sic enim pleraq; etas uete

Facies facies. ueterū declinauit hæc facies huius facies, quod nunc propter rationem grammaticā faciei dicitur. Corruptos autē quosdā libros reperi, in quibus faciei scriptū est, illo quod antè scriptū erat oblitterato. Meminimus etiam, in Tiburtij bibliotheca inuenire nos in eodem Claudij libro scri-

Facij. ptum utrūq; , facies & facij: sed facies in ordine scriptum fuit, & contra per ij geminum facij. Neque id abesse à quadam consuetudine prisca existimauimus. Nam & ab

Dies dij.
Fames famij.
Dies in geniti-
uo.

eo, quod est hic dies, tam huius dij, & ab eo quod est hæc fames, tam huius famij, dixerunt. Q. Ennius in xvi. annuali dies scripsit pro diei, in hoc uersu:

Postremæ longinqua dies confecerit etas.

Cicronem quoq; affirmat Cefellius in oratione, quā pro P. Sestio fecit dies scripsisse pro diei: quod ego impensa opera, cōquisitis ueteribus libris plusculis, ita ut Cefellius ait, scriptum inueni. Verba sunt hæc Marci Tullij: Equites uero daturus illius dies pœnas. Quocirca factum hercle est, ut facile ijs credam, qui scripserunt, idiographum librum Vergilij sese inspexisse, in quo ita scriptum est:

Libra dies somniq; pares ubi fecerit horas.

Id est, libra diei somniq;. Sed sicut hoc in loco dies à Vergilio scriptum uidetur, ita in illo uersu nū dubium est, quin dij scripserit pro diei: Munera letitiamq; dij. Quod imperitiores dei legunt ab insolentia scilicet uocis istius abhorrentes. Sic autem dies dij à ueteribus declinatum est, ut fames famij, pernicies pernicij, progenies progenij, luxuries luxuriy, acies acij. M. enim Cato in oratione, quam de bello Carthaginensi composuit, ita scripsit: Pueri atq; mulieres extrudebātur famij causa.

Luci

ci. in oratione
P. Sestio

idiographus
liber

Lucilius in xii. Rugosum atq; famij plenum. Sisenna in
historiarum libro vi. Romanos in ferenda pernicij cau-
sa uenisse. Pacuius in Paulo:

Pater supreme nostræ progenij patris.

Cn. Matius in Iliadis xxi.

Altera pars acij uitasset fluminis undas.

Idem Matius in tertio decimo:

An maneat specij simulacrum, in morte silentum.

C. Gracchus de legibus promulgatis: Ea luxurij causa
aiunt institui. Et ibidem infra ita scriptum est: Non est ea
luxuries, quæ necessario parentur uitæ causa. Propter
quod apparet, cū ab eo quod est luxuries, luxurij patrio
casu dixisse. Marcus quoque Tullius in oratione qua se-
xtum Roscium defendit, pernicij scriptum reliquit. Ver-
ba hæc sunt: Quorum nihil pernicij causa diuino consi-

In oratione pro
Sexto Roscio

lio, sed ut ipsa & magnitudine rerum factum putamus.

Aut facies ergo in casu patrio, aut facij, Quadrigarium
scripsisse existimandum est. Faciei autem, in nullo ueteri
libro scriptum reperi. In casu autem dandi, qui purissime
locuti sunt, non faciei, uti dicitur nunc, sed facie dixerunt.

Pernicij.

Facie in dact-
uo.

Lucilius in suuris:

Et primum, inquit, facie honestas accedit.

Idem Lucilius in libro septimo:

Qui te diligit, ætati facieq; tuæ se

Fautorem ostendat, fore amicum polliceatur.

Sunt autem non pauci, qui utrobique facij legant. Sed C.
Caesar in libro de analogia secundo huius die, & huius
specie, dicendum putat. Ego quoq; in Iugurtha Sallustij,
summæ fidei, & reuerendæ uetustatis libro, die, casu pa-

Die in genit-
uo.

q trio

trio scriptum inueni. Verba hæc ita erant: Vix decima parte die reliqua. Non enim puto argutiolam istam recipiendam, ut die dictum quasi ex die existimemus.

De genere controuersiæ, quod Græce ἀποροσ appellatur.

C A P.

X V.

An. Iulianus.

Cum Antonio Iuliano rhetore, per fratrium tem-
pus æstiuarum, decedere ex urbis æstu uolentes,
Neapolim concesseramus. Atque ibi erat adolescens tunc
quissian ex ditioribus, cum utriusque linguae magistris
meditans & exercens ad causas Romæ orandas eloquen-
tiæ latinæ facultatem. Atque is rogat Iulianum uti sese
audiat declamantem. It auditum Iulianus. Imus quoque
nos cum eo simul. Introit adolescens, & præfatur arro-
gantius, & elatius quàm ætati eius decebat, ac deinde ius-
bet exponi controuersias. Aderat nobiscum ibi Iuliani
sectator, iuuenis promptus & proficiens, & offendens
iam in eo, quod ille apud Iuliani aureis in præcipiti sta-
re, & subitaria dictione periculum sui facere audebat.
Exponit igitur tentamenti gratia controuersiam parum

Aporos.

consistentem, quod genus Græci ἀποροσ uocât: latine au-
tem id non nimis incommode, inexplicabile dici potest.
Ea controuersia fuit huiuscemodi: De reo septem iudices
cognoscant: eaq; sententia sit rata, quam plures ex eo nu-
mero dixerint. Cum septem iudices cognouissent, duo cen-
suerunt reum exilio multandû, duo alij pecunia, tres re-
liqui capite puniendum. Petitur ad supplicium ex senten-
tia trium iudicum, & contradicit. Hac ille audita, nec cõ-
siderata, neq; alijs ut proponerentur, expectatis, incipit
statim mira celeritate, in eandem hanc cõtrouersiam prin-
cipia

cipia nescio quæ dicere, & inuolucra sensuum, uerborumq; uolumina, uocumq; turbas fundere, ceteris omnibus ex cohorte eius, qui audire eum soliti erant, clamore magno exultantibus, Iuliano autem male ac misere ruente & sudante. Sed ubi deblateratis uersuum multis milibus, finem aliquando fecit, egressiq; inde sumus, amici familiaresq; eius Iulianum prosecuti, quidnam existimaret, percontati sunt. Atq; ibi Iulianus festiuissime: *Non Amara Irrisio.* lite querere, inquit, quid sentiam, adolescens hic sine controuersia disertus est.

Quodd Plinium Secundum hominem non indoctum fugerit, latueritq; uitiū argumenti, quod *ἄρρις πεφορ* Græci dicunt. CAP. XVI.

Plinius Secundus existimatus est esse ætatis suæ doctissimus. Is libros reliquit, quos studiosorum inscripsit, haud mediūfidiū usquequaque aspernandos. In ijs libris multa uarie ad oblectandas eruditorum hominum aures ponit. Refert etiam plerasque sententias, quas in declinandis controuersijs lepide arguteq; dictas putat: sicut hanc quoque sententiam ponit ex huiuscemodi controuersia: Vir fortis præmio, quod optauerit donetur. Qui fortiter fecerat, petijt alterius uxorem in matrimonium, & accepit. Is deinde, cui ea uxor fuerat, fortiter fecit, repetit eandem, contradicitur. Eleganter, inquit, & probabiliter, ex parte posterioris, uiri fortis, uxorem sibi reddi postulantis, hoc dictum est: Si placet lex, redde: si non placet, redde. Fugit autem Plinium, sententiam istam, quam putauit esse argutissimam, uitio non carere, quod Græce *ἄρρις πεφορ* dicitur. Et est uitium insidiosum,

q 2 diosum,

diosum, & sub falsa laudis specie latens. Nihil enim minus conuerti ex contrario id ipsum aduersus eundem potest, atque ita à priore illo uiro forti dici: Si placet lex, non reddo: si non placet, non reddo.

A. GELLII NOCTI

V M A T T I C A R V M C O M = M E N T A R I I . L I B . X .

Tertium ne consul, an tertio dici oporteat, & quonam modo Cn. Pompeius cum in theatro, quod erat dedicaturus, honores suos inscriberet, quæstionem ancipitem istius uerbi de consilio Ciceronis uitauerit.

C A P . I .

TA M I L I A R I meo cupiam literas Athenis Romam misi. In ijs scriptum fuit, me illi iam tertium scripsisse. Is ad me rescripsit, petiuitque: ut rationem dicerem, cur tertium ac non tertio scri-

Tertium consul. **P**scripssem. Id etiam adscripsit, ut eadè quid super illo quoque
Tertio consul. **m**ibi uideretur, facerem se certiozem, tertium ne cos.

& quartum, an tertio & quarto dicendum esset: quoniam Romæ doctum uirum dicere audisset, tertio & quarto cos. non tertium quartumque: Idque in principio libri Cælium scripsisse: & Q. Claudium in lib. xi. C. Marii creatum septimo cos. dixisse. Ad hæc ego rescripsi nihil amplius, quam uerba M. Varr. hominis (opinor) quam fuit Claudius Cum Cælio, doctioris: quibus uerbis utrunque, de quo

quo ad me scripserat, decideretur. Nam & Varro satis aperte, quid dici oporteret, edocuit: & ego aduersus eū, qui doctus esse dicebatur, litem meam facere absens nolui. Verba M. Varronis ex libro disciplinarum quinto hæc sunt: Aliud est, quarto prætorem fieri, & quartum: Quarto prætor. quod quarto locū adsignificat, ac tres ante factos: quar- Quartū prætor. tum tempus adsignificat, & ter ante factum. Igitur Ennius recte conscripsit:

Quintus pater quartum fit consul.

Et Pompeius timide, quod in theatro ne adscriberet consul tertium aut tertio, extremas literas non conscripsit. Quod de Pompeio Varro breuiter & subobscurè dixit, Tyro Tullius Ciceronis libertus, in epistola quadā enarratiuè scripsit ad hunc fermè modum: Cum Pompeius, inquit, eadem uictoriæ dedicaturus foret, cuius gradus uice theatri essent, nomenq; eius & honores inscriberentur, quæri cœptum est, utrū consul tertio inscribendum esset, an tertium. Eam rem Pompeius exquisitissime retulit ad doctissimos ciuitatis. Cumq; dissentiretur, & pars tertio, alij tertium scribendum contenderent, rogauit, inquit, Ciceronem Pompeius, ut quod ei rectius uideretur, scribi iuberet: Tum Ciceronem iudicare de uiris doctis ueritum esse, ne quorum opinionem improbasset, ipsos uideretur improbasse. Persuasit igitur Pompeio, ut neque tertium neq; tertio scriberetur: sed ad secundum usq; t, fierent literæ, tert. ut uerbo non perscripto res quidem demonstraretur, sed dictio tamen ambigua uerbi lateret. Id autem quod & Varro & Tyro dixerunt, in eodem nunc theatro non est ita scriptum. Nam cum multis annis postea

q 3 scena

scena quæ prociderat, refecta esset numerus tertij consu-
latus nō uti initio prioribus literis tert. sed tribus tantum
lineolis III. incisus significatus est. In M. autem Catonis
quarta origine ita perscriptum est: Carthaginenses sextū
de fœdere decessere. Id uerbum significat, quinquies antè
eos fecisse contra fœdus, & tum sextum. Græci quoq; in
significandis huiusmodi rerū numeris, πέντε ἢ ἑξήκοντα
dicunt, quod congruit cum eo, quod latine dicitur ter-
tium quartumq;.

Quid Aristoteles de numero puerperij memo-
riæ mandauerit.

C A P. II.

Partus quinque
puerorum.

Aristoteles philosophus memoriæ tradidit, mulierem
in Aegypto uno partu quinque pueros enixā, cumq;
esse finem dixit multijugæ hominum partitionis, neq; plu-
res unquam simul genitos compertum: hunc autè esse nu-
merum ait rarissimū. Sed & diuo Augusto imperante, qui
temporum eius historiam scripserunt, ancillā Cæsaris Au-
gusti in agro Laurente peperisse quinque pueros dicūt,
eosq; pauculos dies uixisse, matrem quoq; eorū non mul-
to postquam peperit, mortuam: monumētumq; ei factum
iussu Augusti in uia Laurentina: inq; eo scriptum esse nu-
merum puerperij eius, de quo diximus.

Locorum quorundam illustriū collatio, con-
tentioꝝ facta ex orationibus C. Gracchi & M.
Catonis.

C A P. III.

C. Gracchus.

Fortis ac uehemens orator existimatur esse C. Grac-
chus, nemo id negat: sed quod nonnullis uidetur se-
uerior, acrior, ampliorq; esse M. Tullio, ferri id qui po-
test? Legebamus adeo nuper orationem Gracchi de legi-
bus

bus promulgatis, in qua M. Marius, & quosdā ex municipijs Italicis honestos uiros, uirgis per iniuriam caesos à magistratibus Pop. Ro. quanta maxime inuidia potest, conq̄ueritur. Verba hæc sunt, quæ super ea re fecit: Nusper Theanum Sidicinum consul uenit, uxore dicit in balneis uirilibus lauari uelle. Quæstori Sidicino à M. Mario datum est negotium, uti balneis exigerentur qui lauebantur. Vxor renuntiat uiro, parum cito sibi balneas traditas esse, & parum lautas fuisse. Idcirco palus destitutus est in foro, eoq; adductus suæ ciuitatis nobilissimus homo M. Marius, uestimēta detracta sunt, uirgis caesus est. Caleni ubi id audierūt, edixerunt, ne quis in balneis lauise uellet, cum magistratus Rom. ibi esset. Ferentini ob eandem causam prætor noster quæstores arripi iussit. Alter se de muro deiecit, alter præhensus & uirgis caesus est. In tam atroci re, ac tam misera atq; moesta iniuriæ publicæ contestatione, ecquid est quod aut ampliter insigniterq; aut lachrymose atq; miseranter, aut multa copiosaq; inuidia, grauiq; & penetrabili querimonia dixerit? breuitas sanè & uenustas & mūdities orationis est, qualis haberi fermè in comœdiarum festiuitatibus solet. Item Gracchus alio in loco ita dicit: Quanta libido, quantaq; intemperantia sit hominum adolescentiū, unum exemplū uobis ostendā: His annis paucis ex Asia missus est, qui per id tempus magistratum nō ceperat, homo adolescens pro legato. Is in lectica ferebatur, ei obuiam bubulcus de plebe Venusina aduenit: & per iocum, cum ignoraret qui ferretur, rogauit num mortuum ferrent. Vbi id audiuit, lecticā iussit deponi: stuppis qb̄us lectica deligata erat, usque adeo uerbena

M. Ciceronis
vehementia.

ri iussit, dum animum efflavit. Hæc quidem oratio super
tam uiolento atq; crudeli facinore, nihil profecto abest à
quotidianis sermonibus. At cum in simili causa apud M.
Tullium ciues Ro. innocetes uiri, cõtra ius contraq; leges
uirgis cæduntur, aut supplicio extremo necantur, quæ ibi
tunc miseratio? quæ comploratio? quæ totius rei sub ocu-
los subiectio? quod & quale inuidiæ, atq; accerbitatis fre-
tum efferuescit? Animum hercle meum, cum illa M. Cic.
lego, imago quædam, & sonus uerborum & uocum &
eiulationũ circumplectitur: uelut sunt ista quæ de C. Vere
re dicit, quæ nos (ut in præsens potuimus) quantum me-
moriam suppeditabat, adscripsimus. I P S E inflammatus sce-
lere & furore, in forum uenit: ardebant oculi, toto ex ore
crudelitas emanabat. Expectabãt omnes, quo tandẽ pro-
gressurus, aut quid nam acturus esset: cum repẽte hominẽ
proripi, atq; in foro medio nudari, ac deligari, & uirgas
expediri iubet. Iam hæc mediufidius sola uerba, nudari,
ac deligari, & uirgas expediri iubet, tanti metus horro-
risq; sunt, ut nõ narrari quæ gesta sunt, sed rẽ geri pro-
sus uideas. Gracchus autem noster, nõ querentis neq; im-
plorantis, sed nuntiantis uice, Palus, inquit, in foro desti-
tutus est, uestimenta detracta sunt, uirgis cæsus est. Sed
enim M. Cic. præclare, cum diutina representatione, non
cæsus est, sed cædebatur, inqt, uirgis in medio foro Me-
sana ciuis Ro. cum interea nullus gemitus, nulla uox illius
miseri inter dolorem crepitumq; plagarum audiebatur;
nisi hæc: Ciuis Ro. sum. Hac commemoratione ciuitatis,
omnia uerbera depulsurũ, cruciatumq; à corpore deiectu-
rum arbitrabatur. Complorationem deinde tam acerba
rei,

rei, & odiū in Verrem, detestationemq; apud ciues Ro. incense atq; acriter atq; inflammanter facit, cum hæc dicit: O nomen dulce libertatis, o ius eximium nostræ ciuitatis, o lex Portia, legesq; Sempronie, o grauiiter desiderata, & aliquando reddita plebi Ro. tribunitia potestas. Huccine tandē hæc omnia reciderūt, ut ciuis Ro. in provincia Po. Ro. in oppido fœderatorum, ab eo qui beneficio Pop. Ro. fasces ac secureis haberet, deligatus in foro uirgis caderetur? Quid, cum ignes ardētesq; lamina, cæteri; cruciatus admouebantur? Si te acerba illius imploratio, & uox miserabilis non leniebat, ne ciuum quidem Ro. qui tum aderant, fletu gemituq; maximo cōmouebare. Hæc M. Tul. atrociter, grauiiter, copiose, apteq; miseratus est. Sed si quis est tam agresti aure ac tam hispida, quem lux ista & amœnitas orationis, uerborumq; modificatio parū delectat, amat autem priora idcirco quod incompta, & breuia, & non operosa, sed natiua quadam suauitate sunt, quodq; in ijs umbra & color quasi opacæ uetustatis est, si quid iudicij habet, consideret in causa patri M. Catonis hominis antiquioris orationē, ad cuius uim & copiam Gracchus nec aspirauit: intelliget (opinor) Catonem contentum eloquentia etatis suæ non fuisse: & id iam tum facere uoluisse, quod Cicero postea perfecit. In eo nanq; libro qui de falsis pugnis inscriptus est, ita de Quinto Thermo conquestus est: Dixit à decemuiris parum sibi bene cibaria curata esse. Iussit uestimēta detrahi, atq; frigore cedi. Decem uiros Brutiani uerberauere, uide re multi mortales. Quis hanc contumeliam, quis hoc imperiū, quis hanc seruitutem ferre potest? Nemo hoc Rex

M. Catonis
excellēs oratio.

ausus est facere. Eá ne fieri bonis, bono genere natis boni consuleris? Vbi societas? ubi fides maiorum? insignitas iniurias, plagas, uerbera, uibices, eos dolores atq; carnificinas, per dedecus atq; maximam contumeliam (in spectantibus popularibus suis, atque multis mortalibus) te facere ausum esse? Sed quantum luctum, quantumq; gemitum, quid lachrymarum, quantumq; fletuum factum audiui? Serui iniurias nimis egre ferunt: quid illos bono genere natos, magna uirtute præditos, opinamini animi habuisse,

Brutiani. atq; habituros dū uiuent? Quod Cato dixit, Brutiani uerberare: ne qui fortasse de Brutianis requirat, id significat: Cum Annibal Pœnus cum exercitu in Italia esset, & aliquot pugnas Po. Rom. aduersas pugnauisset, primi totius Italiæ Brutij ad Annibalem descuerunt. Id Ro. egre passi, postquam Annibal Italia decessit, superatiq; Pœni sunt, Brutios ignominie causa non milites scribebant, nec pro socijs habebant, sed magistratibus in prouincias euntibus parere, & præministrare seruorum uicem iusserunt. Itaq; ij sequebantur magistratus, tanquam in scenicis fabulis, qui dicebantur lorarij, & quos erant iussi, uinciebant, aut uerberabant. Quot autem ex Brutijs erant, appellati sunt Brutiani.

Lorarij.

Quod P. Nigidius argutissime docuit, nomina non positiua esse, sed naturalia. CAP. IIII.

Nomina uerbaq; non positu fortuito, sed quadã ueritate & ratione nature facta esse P. Nigidius in grammaticis commentarijs docet, rem sanè in philosophiæ dissertationibus celebrem. Quæri enim solitū apud philosophos, quod τὰ ὀνόματα ἢ θίσει. In eam rem multa argumenta dicit,

ta dicit, cur uideri possint uerba esse naturalia magis quam arbitraria: ex quibus hoc uisum est lepidum & festiuum: Vos, inquit, cum dicimus, motu quodam oris conueniente cum ipsius uerbi demonstratione utimur, & labias sensim primores emouemus, ac spiritum atq; animam porro uersum, & ad eos quibus cum sermocinamur, intendimus. At contra cum dicimus, nos, neq; profuso intentoq; flatu uocis, neq; proiectis labijs pronuntiamus, sed & spiritum & labias, quasi intra nosmetipsos coercemus. Hoc idem fit & in eo, quod dicimus, tu, & ego, & tibi, & mihi. Nam sicuti cum adnuimus, & abnuimus, motus quidem ille uel capitis uel oculorum, à natura rei quam significat, non abhorret: ita in his uocibus quasi gestus quidam oris & spiritus naturalis est. Eadem ratio est in Græcis quoq; uocibus, quam esse in nostris animaduertimus.

Auarus, simplex ne uocabulū sit, an cōpositū, & duplex, sicut P. Nigidio uidetur. CAP. V.

Auarus, non simplex uocabulum, sed iunctum copu- Auarus.
 latumq; esse, Nigidius dicit in commentariorū un-
 detrice simo: Auarus, inquit, appellatur, qui auidus æris
 est: sed in ea copula, e, inquit, litera, detricta est. Locuplet.
 Item locupletem ait dictum ex cōpositis uocibus, qui pleraq; loca,
 hoc est qui multas possessiones tenet. Sed probabilius id
 firmissimūq; est, quod de locuplete dicit: nā de auaro ambi-
 gitur. Cur enim non uideri possit ab uno solum uerbo in-
 clinatū, quod est auco? eademq; esse factura, qua est ana-
 rus? de quo nihil dici potest, quin duplex non sit.

Multā dictā esse ab ædilibus plebis Appij Cæci
 filiæ mulieri nobili, quod locuta esset petulātius.

CAP.

Appij Cæci filiz libertas pu-
aita.

Non in facta modo, sed in uoces etiam petulatiores publice uindicatum est. Ita enim debere esse uisa est Romanæ disciplinæ dignitas inuiolabilis. Appij nanque illius Cæci filia, à ludis quos spectauerat, exiens, turba undiq; confluentis fluctuantisq; populi iactata est: atq; inde egressa, cū se male habitam diceret: Quid enim in me nūc factum esset, inquit, quantoq; arctius pressiusq; confuctata essem, si P. Claudius frater meus nauali prælio classem nauium cum ingenti ciuium numero non perdidisset: certe quidē maiore nūc copia populi oppressa intercidiissem. Sed utinam, inquit, reuiuiscat frater, aliamq; classem in Siciliam ducat, atq; istam multitudinem perditum eat, quæ me male nunc miseram conuexauit. Ob hæc mulieris uerba tan improba, ac tan inciuiia, C. Fundanius, & Tib. Sempronius ædiles plebei nullam dixerunt ei æris grauis xxv. milia. Id factum esse dicit Capito Atteius, in cōmentario de iudicijs publicis, bello Punico primo, Fabio Licinio, & T. Acilio Crasso consulibus.

Fluminum quæ ultra imperium Romanum fluunt, prima magnitudine esse Nilum, secunda Istrum, proxima Rhodanum, sicut M. Varronē memini scribere.

Nilus.
Istrus.

Omnia fluminum quæ in maria, quæ imperiū Romanum est, fluunt, quam Græci τὸν εἰς ὠκεανὸν appellant, maximum esse Nilum cōsentitur, proxima magnitudine esse Istrum scripsit Sallustius. Varro autem cū de parte orbis quæ Europa dicitur, dissereret, in tribus Rhodanus. primis eius terræ fluminibus Rhodanum esse ponit: per quod

quod uidetur cum facere Istro amulū. Istrus enim quæque in Europa fluit.

Inter ignominias militares quibus coercebantur, fuisse sanguinis dimissionem. Et quænam esse uideatur causa huiuscemodi castigationis.

CAP.

VIII.

FVit hæc quoq; antiquitus militaris animaduersio, iube Sanguinis casti-
bere ignominie causa, militi uenam solui, & sanguine fio ignominio-
nem dimitti. Cuius rei ratio in literis ueteribus, quas equi-
dem inuenire potui, non extat: sed opinor factum hoc pri-
mū in militibus stupentis animi, atque à naturali habitu
declinantis, ut non tam pœna quàm medicina uideretur.
Postea tamen ob pleraq; alia delicta, idem factitatum esse
credo per consuetudinem, quasi minus sani uiderentur om-
nes qui delinquerent.

Quibus modis, quoq; habitu acies Ro. instrui solita sit, quæq; earum instructionum sint uocabula.

CAP.

IX.

VOcabula sunt militaria, quibus instructa certo modo Vocabula mi-
do acies appellari solet, frons, subsidia, cuneus, orbis, globus, forfices, ferra, ala, turres. Hæc & quedam
item alia inuenire est in libris eorum, qui de militari disci-
plina scripserunt. Tralata autem sunt ab ipsis rebus, que
ita proprie nominantur, earumq; rerum in acie instru-
da sui cuiusq; uocabuli imagines ostenduntur.

Quæ eius rei causa sit, quod & Græci ueteres & Romani anulum in eo digito gestauerunt, qui est in manu sinistra minimo proximus.

CAP.

X.

Veteres

Anuli gestatio.

VEteres Græcos anulum habuisse in digito accepimus sinistrae manus, qui minimo est proximus. Romanos quoque homines aiunt, sic plerumque anulis usitatos. Causam esse huius rei Appion in libris Aegyptiacis hanc dicit, quod insectis apertisque humanis corporibus, ut mos in Aegypto fuit, quas Græci ἀντομαί appellat, reperiuntur est neruum quendam tenuissimum, ab eo uno digito de quo diximus, ad cor hominis pergere ac peruenire. Propterea non inscitum visum esse, eum potissimum digito tali honore decorandum, qui continens et quasi conexus esse cum principatu cordis uideretur.

Verbum mature quid significet, quæque uocis eius ratio sit, & quod eo uerbo uulgus hominum improprie utitur. Atque inibi, quod præcox declinatū, præcocus facit, non præcoquis. CAP. XI.

Mature.

Mature, nunc significat propere et cito, contra ipsius uerbi sententiam. Aliud enim est mature, quod dicitur propere. P. Nigidius homo in omnium bonarum artium disciplinis egregius: Mature, inquit, est, quod neque citius est, neque serius, sed medium quiddam et temperatum est. Bene atque proprie Nigidius: Nam et in

Matura.

frugibus, et in pomis matura dicuntur, quæ neque cruda et immatura sunt, neque caduca et decocta, sed tempore suo adulta maturataque. Quoniam autem id quod non segniter fiebat, mature fieri dicebatur, progressa plurimum uerbi significatio est: et non iam quod non segnius, sed quod festinantius fit, id fieri mature dicitur: quando ea quæ præter sui temporis modum properata sunt, immatura uerius dicantur. Illud uero Nigidianum rei atque uerbi temperamentū,

peramentum, diuus Augustus duobus Græcis uerbis elegantissime exprimebat. Nam & dicere in sermonibus, & scribere in epistolis solitum esse aiunt *αὐτῶν βραδύως*. Per quod monebat, ut ad rem agendam simul adhiberetur & industrie celeritas, & diligentie tarditas: ex quibus duobus contrarijs fit maturitas. Vergilius quoq; (si quis animum attendat) duo ista uerba properare & maturare, tanquam planè resonantia contraria, scitissime se- Maturitas.
Maturare.
parauit in hisce uersibus:

Frigidus agricolam siquando continet imber,
Multa forent quæ mox cælo properanda sereno,

Maturare datur.

Elegantissime ista duo uerba diuisit. Namq; in properato rei rustice, per tempestates pluuiasq; cum otium est, maturari potest: per serenas, cum tempus instat, properari Properare necessum est. Cum significandum autem est coactius quid factum & festinantius, tum rectius premature factum id dicitur quàm mature: Sicut Afranius dixit in togata, cui Premature.
Titulus nomen est:

Appetis dominatum demens premature præcocem. Præcocem.
In quo uersu animaduertendum est, quòd præcocem inquit, non præcoquem. Est enim casus eius rectus, non præcoquis, sed præcox. Præcox.

De portentis fabularum quæ Plinius Secundus indignissime in Democritum philosophum cõfert. Et ibidem de simulacro uolucris columbæ.

CAP.

XII.

Librum esse Democriti nobilissimi philosophorum, de cui & natura chameleontis, eumq; se legisse Plinius Secund

Secundus in naturalis historiae xxviii. refert: multa q̄;
 uana atq; intolerāda auribus, deinde quasi a Democrito
 scripta tradit, ex q̄bus pauca hęc inuitti meminimus, quia
 pertaesum est: Accipurem auem rapidissimam a chamae-
 leonte humi reptante, si eum forte superuolet, detrahi, et
 cadere ui quadam in terram, ceteri q; aubus laniandum
 sese sponte sua obycere & dedere. Item aliud ultra huma-
 nam fidem: Caput & collum chamaeleontis, si uratur li-
 gno quod appellatur robur, imbres & tonitrua derepen-
 te fieri: idq; ipsum usu uenire, si iecur eiusdem animalis in
 summis tegulis uratur. Item aliud, quod hercle an ponerē
 dubitui, ita est deridicula uanitas: nisi idcirco planē po-
 sui, quod oportuit nos dicere, quid de istiusmodi admira-
 tionum fallaci ulecebra sentiremus, qua plerunq; capiuntur,
 & ad perniciem elabuntur ingenia maxime solertia,
 eaq; potissimū quae discendi cupidiora sunt. Sed redeo ad
 Plinium: Sinistrum pedē ait chamaeleontis, ferro & igni
 calefacto torreri, cū herba quae appellatur eodē nomine
 chamaeleon, & utrūq; macerari unguēto, colligiq; in mo-
 dum pasulli, atq; in uas mutti ligneum: & cum qui id uas
 ferat, etiam si is in medio palam uersetur, a nullo uideri
 posse. His portentis atq; praestigijs a Plinio Secundo scri-
 ptis, non dignum esse cognomine Democriti puto uel il-
 lud, quale est quod idem Plinius in decimo lib. Democri-
 tum scripsisse asseuerat: Aues quasdam esse certis uoca-
 bulis, & earum auū confuso sanguine gigni serpentem:
 eum si quis ederit, linguas auium & colloquia interpreta-
 turum. Multa autem uidentur ab hominibus male soler-
 tibus huiuscemodi commenta in Democriti nomen data,
 nobilitatis

Chamaeleontis
 natura.

• nobilitatis autoritatisq; eius per fugio utētibus. Sed id quod Archytam Pythagoricum commentū esse, atq; scisse traditur, neq; minus admirabile, neq; tamen uanum aequē uideri debet. Nam & pleriq; nobilium Græcorum, & Phavorinus philosophus memoriarum ueterum exquentissimus, affirmatissime scripserunt, simulacrum columbæ ē ligno ab Archyta ratione quadam disciplinaq; mechanica factum uolasse: ita erat scilicet libramētis suspensum, & aura spiritus inclusa atque occulta concitum. Libet hercle super re tam abhorrenti à fide ipsius Phavorini uerba ponere: Ἀρχύτας τετραπύκνος φιλόσοφος ἄμα καὶ μηχανικός ὤν ἰσθίκοσε πιστεῖται ξυλίῳ περιμένω, ἥτις ἔπειθε καθήσθηρ, ἢ κ' ἴπ' ἀνίσταθ' μέγχι γ' ἑύτα.

Memoriarum.
Colūbæ lignæ
uolatus.

Cum partim hominum, qua ratione dixerint.

C A P. X I I I.

Partim hominum uenerunt, plerunq; dicitur: quod significat, pars hominum uenit, id est, quidam homines. Nam partim hoc in loco aduerbium est, neq; in casus inclinatur: sicuti, cum partim hominum, dici potest: id est, cum quibusdam hominibus, & quasi cum quadam parte hominū. M. Cato in oratione de re Floria ita scripsit: Ibi pro scorto fuit, in cubiculum subreptitauit è conuiuio: cum partim illorum iam sæpe ad eundem modum erat. Imperitiores autem, cum partim, legunt tanquā declinatum sit quasi uocabulum, non dictum quasi aduerbiū. Sed Q. Claudius XXI. annali insolentius paulo hac figura est ita usus: Eum enim cum partim copijs hominum adolescentiū placentem sibi. Item Q. Claudij in XXXIII. annali, uerba hæc sunt: Sed idcirco me scisse, quod utrum

Partim hominum.

Cum partim hominum.

r neglig

negligentia partim magistratum, an avaritia, an calamitate Pop. Rom. euenisse dicam, nescio.

Iniuria mihi factum itur, quali uerborum ordine Cato dixerit.

C A P. X I I I I.

Iniuria factum itur.

Avdio illi iniuriã factum iri, audio contumeliã dictum iri, uulgo quoq; ita dici, & istam esse uerborũ figuram iam in medio loquendi usu, idcirco exemplis superse-
deo. Sed cõtumelia illi uel iniuria factum itur, paulo est remotius. Exemplũ igitur ponemus: M. Cato pro se contra C. Cassium: Atq; euenit ita Quirites, uti in hac contumelia quæ mihi per huiusce pctulantia factum itur, rei quoq; publicæ mediusfidius miserear Quirites. Sicut autem contumeliam factum iri, significat iri ad contumeliam faciendam, id est, operam dari quo fiat contumelia: ita contumelia factum itur, casu tantum immutato idem dicit.

De flaminis Dialis, deq; flaminicæ cerimonij: uerbaq; ex edicto prætoris apposita, quibus dicit, non coacturum se ad iurandum, neque uirgines Vestæ, neq; Diales.

C A P. X V.

Flaminis Dialis cerimoniz.

Cerimonie impositæ flamini Diali multæ, item casus multiplices, quos in libris qui de sacerdotibus publicis compositi sunt, item in Fabij Pictoris librorum primo scriptos legimus. Vnde hæc ferme sunt, quæ conuenimus: i. Equo Dialem flaminem uchi, religio est. ii. Classem procinctam extra pomerium, id est, exercitum armatum uidere: idcirco rarer flamen Dialis creatus consul est, cum bella consulibus mandabantur. iii. Item iurare Dialem fas nunquam est. iiii. Item anulo uti, nisi peruio cassoq; fas non est. v. Ignem è flaminia, id est, flaminis

flaminis Dialis domo, nisi sacrum efferri, ius non est. VI.
 Vinculum, si aedes eius introierit, solui necessum est, &
 uincula per impluuium in tegulas subduci, atque inde fo-
 ras in uiam demitti. VII. Nodum in apice neq; in cinctu,
 neque in alia parte ullum habet. VIII. Si quis ad uerber-
 andū ducatur, si ad pedes eius supplex procubuerit, eo
 die uerberari piaculum est. IX. Capillum Dialis, nisi qui
 liber homo est, non detonsit. X. Capram & carnem in-
 coctam, & ederam, & fabam, neq; tangere Diali mos est,
 neq; nominare. XI. Propagines e uitibus altius pretentis
 non succidet. XII. Pedes lecti in quo cubat, luto tenui cir-
 cumlitos esse oportet, & de eo lecto trinoctiū continuum
 non decubat: neq; in eo lecto cubare alium fas est, neque
 apud eius lecti fulcrum, capsulam esse cum strue atque
 ferro oportet. XIII. Unguū Dialis & capilli segmina,
 subter arborem siliquam terra operiuntur. XIV. Diali
 quotidie festus est. XV. Ac sine apice sub diuo esse
 licitum non est, sub tecto uti libet, & non pridem à pon-
 tificibus constitutum. Massurius Sabinus scripsit & alia
 quaedam remissa, gratiamq; aliquot cerimoniarum factam
 dicit. XVI. Farinam fermento imbutam attingere ei fas
 non est. XVII. Tunicam intimam, nisi in locis tectis non
 exuit, ne sub cælo tanquam sub oculis Iouis nudus sit.
 XVIII. Super flaminem Dialem in conuiuio, nisi rex sa-
 crificulus, haud quisquam alius accumbit. XIX. Vxorem
 si amisit, flaminio decedit. XX. Matrimonium flaminis,
 nisi morte dirimi non est ius. XXI. Locum, in quo bu-
 stum est, nunquam ingreditur. XXII. Mortuum nun-
 quam attingit, funus tamen exequi non est religio. Bea-
 r 2 dem

Flaminicarum dem fermè cerimonie sunt, quas flaminicas sacerdotissas
Dialium cerimonie. Dialis seorsum aiunt obseruare, ueluti est: 1. Quod bene nato operitur. II. Et quòd uirica surculum de ar-

* aB, felici. bore * filiqua habet. III. Et quòd scalas, quæ græce *κλιμακας* appellantur, eas ascendere ei plus tribus gradibus religiosum est. IIIII. Atque etiam cum it ad Argeos

Argeos quid sit, docet Beroald, in Anno. quod neque comit caput, neque capillum depectit. Verba prætoris ex edicto perpetuo de flamine Diali, & de sacerdote Vestæ adscripsi: Sacerdotem Vestalem & flaminem Dialem in omni mea iurisdictione iurare non cogam. Verba M. Varronis ex secundo rerum diuinarum super flamine Diali hæc sunt: Is solus album habet galerum, uel quòd maximus est, uel quòd Ioui immolata hostia albato fieri oporteat.

Verba Varronis,

Quos errores Iul. Higinus in VI. Vergilij ani maduerterit in historia Romana erratos.

C A P.

X V I.

Vergilium ab hac calūnia Pōtanus in Antonio uindicat.

Reprehēdit Higinus Vergiliū, correcturūq; eū fuisse existimat, quod in libro sexto scriptum est: Palinurus est apud inferos, petēs ab Aenea, ut suum corpus requirendum & sepeliendum curet. Is hæc dicit:

Eripe me his inuictæ malis, aut tu mihi terram

Inijce (nanque potes) portusq; require Velinos.

Velinus portus.

Quo, inquit, modo aut Palinurus nouisse, aut nominare potuit portus Velinos? & Aeneas ex eo nomine locum inuenire? cum Velia oppidum, à quo portum qui in eo loco est, Velinum dixit, Seru. Tullio regnante Romæ, post annum amplius sexcentimum, quàm Aeneas in Italiam uenit, conditū in agro Lucano, & eo nomine appellatum est. Nam

est. Nam qui ab Harpalo, inquit, regis Cyri præfecto, ex terra Phocide fugati sunt, alij Velian, partim Masiliam condiderunt. Inscitissime igitur petit, ut Aeneas portum Velinum requirat, cum id nomen eo tempore fuerit nusquam gentiū. Neq; simile, inquit, illud uideri debet, quod est in primo carmine:

Italiam fato profugus, Launina uenit
Littora.

Aut quod æque est in sexto libro:

Chalcedicæq; leuis tandem superastitit arce.

Quoniam poëta ipsi quædam ἱστορία πρὸς ἑαυτὸν in historia dicere ex sua persona concedi solet, quæ facta ipse postea scire potuit: sicut Vergilius sciuit de Lauinio oppido, & de colonia Chalcidensi. Sed Palinurus qui potuit id, inquit, scire ea quæ post annos sexcentos facta sunt? nisi quis eum diuinasse apud inferos putat, perinde ut animæ defunctorum solent? Sed & si ita accipias, quanquã non ita dicitur, Aeneas tamen qui non diuinabat, quo pacto potuit requirere portum Velinum? cui nomen tunc (sicuti diximus) nullum usquam fuit. Item hoc quoque in eodem libro reprehendit, & correcturum fuisse Vergilium putat, nisi mors occupasset. Nam cum Thesea, inquit, inter eos nominasset, qui ad inferos adissent ac redissent, dixissetq;:

-Quid Thesea? magnum

Quid memorẽ Alcide? & mi genus ab Ioue summo est.

Postea tamen infert

-Sedet, æternumq; sedebit

Infelix Theseus.-

Qui autem, inquit, fieri potest, ut aeternum apud inferos sedeat, quem supra cum ijs nominat, qui descēderint illuc, atq; inde rursus euaserint: praesertim cum ita sit fabula de Theseo, atq; sic Hercules cum euellerit è petra, & in lucem ad superos eduxerit? Item in his uersibus errasse Vergilium dicit:

Eruet ille Argos, Agamemnoniasq; Mycenas,
Ipsumq; Aeaciden genus armipotentis Achilli,
Ultus auos Troiæ, templa & temerata Mineræ.

Confudit, inquit, & personas diuersas & tempora. Nam neque eodem tempore, neque per eosdem homines, cum Achæis & cum Pyrrho bellatum est. Pyrrhus enim, quem dicit Aeaciden, de Epiro in Italiam transgressus, cum Romanus depugnauit aduersus Manium Curium, in eo bello ducem. Argiuum autem bellum, id est, Achæicum, multis post annis à L. Mummio imperatore gestum est. Potest, inquit, igitur medius eximi uersus, qui de Pyrrho impertune immixtus est, quem Vergilius proculdubio exempturus (inquit) fuit.

Quam ob causam, & quali modo Democritus philosophus luminibus oculorum sese priuauerit, & super ea re uersus Laberij, pure admodum & uenuste facti.

C A P. X V I I.

Democriti ex-
caecatio.

Democritum philosophum in monumentis historię Græce scriptū est, uirum præter alios uenerandum, autoritateq; antiqua præditū, luminibus oculorū sua spē se priuasse: quia existimaret cogitationes, commentationesq; animi sui in contemplandis naturæ rationibus uegetiores & exactiores fore, si eas uidēdi illecebris, & oculorū

lorum impedimentis liberasset. Id factum eius, modumq; ipsum quo cecitatem facile solertia subtilissima consciuit, Laberius poeta in Mimo quem scripsit rectiorē, uersibus Laberius poeta quidē satis munde atq; graphice factus, descripsit: sed causam uoluntarię cecitatis finxit aliam, uertitq; in eam rem quam tum agebat, non inconcinniter. Est enim persona quę hoc apud Laberiū dicit, diuitis auari & parci, summum plurimum ἀσώϊαν τε & propinationem adolescentis filij deplorantis. Versus Laberiani hi sunt:

Democritus Abderites physicus philosophus, clypeū
 Constituit contra exortum Hyperionis, oculos
 Effodere ut posset splendore æreo, ita radijs
 Solis aciem effodit luminis, malis bene
 Esse ne uideret ciuibus: sic ego
 Fulgenti splendore in pecuniam uolo
 Lucificare exitium atati meę,

Ne in re bona uideam esse nequam filium.

Historia de Artemisia, deq; eo certamine, quod apud Mausoli sepulchrum à scriptoribus inclytis decertatum est.

C A P. X V I I I.

Artemisia Mausolum uirum amasse fertur, supra o- Artemisia
 Mnecis amorum fabulas, ultraq; affectionis humane Mausolus.
 fidem. Mausolus autem fuit, ut M. Tullius ait, rex terre
 Carie: ut quidam Gręcarum historiarum scriptores di-
 cunt, prouincię Gręce præfectus, quem Ἐπικταύης Gręci
 uocant. Is Mausolus ubi fato perfunctus est, & inter la-
 menta & manus uxoris funere magnifico sepultus est,
 Artemisia luctu atque desiderio mariti flagrans, ossa ci-
 neremq; eius mixta odoribus, cōtusaq; in pulueris faciem,
 r + aquę

aque indidit, ebibitq; multaq; alia uiolenti amoris indicia fecisse dicitur. Molita quoq; est ingenti impetu operis, conseruandæ mariti memoriæ causa sepulchrum illud memoratissimū, dignatumq; numerari inter septē omnium terrarum spectacula. Id monumentū Artemisia cum dijs manibus sacris Mausoli dicaret, agona, id est, certamen, laudibus eius dicundis facit: ponitq; præmia pecuniæ, aliarumq; rerum bonarū amplissima. Ad eas laudes decertandas uenisse dicuntur uiri nobiles ingenio, atque lingua præstabili Theopompus, Theodectes, Naucrtes. Sunt etiā, qui Isocratem ipsum cum ijs certauisse memoriæ mādauerint. Sed eo certamine uicisse Theopompū iudicatum est. Is fuit Isocratis discipulus. Extat nunc quoq; Theodectis tragœdia, quæ inscribitur Mausolus, in qua eum magis quam in prosa placuisse Higinus in exemplis refert.

Non purgari neq; leuari peccatum, cum præterrenditur peccatorum quæ alij quoq; peccauerūt, similitudo: atque inibi uerba ex oratione super eare Demosthenis.

C A P. X I X.

INcessabat quempiā Taurus philosophus seuera atque uehementi obiurgatione adolescentē, à rhetoribus & facundiæ studio ad disciplinas philosophiæ transgressum, quod factum quiddā esse ab eo diceret inhoneste & improbe. At ille non ibat inficias fecisse, sed id solitum esse fieri defendebat, turpitudinēq; delicti, exemplorū usu & consuetudinis uenia deprecabatur. Atque ibi Taurus isto ipso defensionis genere iritator: Homo, inquit, stulte & nihili, si te à malis exemplis autoritates & rationes philosophiæ non abducunt, ne illius quidem Demosthenis uer-
stri

stri sententia tibi in mentem uenit? quæ, quia lepidus et uenustus uocum modis uincta est, quasi quedam cantilena rhetorica, facilius adherere memoriae tuæ potuit. Nam si me, inquit, non fallit, quod quidem in priori pueritia legerim, uerba hæc sunt Demosthenis aduersus eum, qui (ut tu nunc facis) peccatum suum, peccatis alienis exemptum purgatumq; ibat: οὐ ἴ μὴ λέγε ὡς γέγονεν οὕτω πολλὰ-
 κισ, ἀλλ' οὐχ ὡς προσήκει γίνεσθαι. οὐ γὰρ εἶα πάποτε μὴ
 κατὰ τοῦ νόμου ἐπράχθην, σὺ δ' ἴ τῶ ἐμιμῶσω, διὰ τῶ
 ἀποφυγῶν ἂν δικαίως. ἀλλὰ πολλὰ μᾶλλον ἀλίσκειο. διαφε-
 ρῶ εἰς ἰάλω, σὺ ταῦτα οὐκ ἂν ἔπρατας, οὕτως ἂν σὺ
 νῦν ἄλδς, ἀλλ' οὐ γράφει. Sic Taurus omnium suasio-
 num admonitionumq; genere utens, sectatores suos ad ra-
 tiones bonæ inculpatæq; indolis ducebat.

Quid sit rogatio, quid lex, quid plebiscitum, quid priuilegium, & quantum omnia ista differant.

CAP. XX.

Q Væri audio quid lex sit, quid plebiscitum, quid ro-
 gatio, quid priuilegium. Atticus Capito publici pri-
 uatiq; iuris peritissimus, quid lex esset, hisce uerbis definiuit: Lex, inquit, est generale iussum populi aut plebis, Lex.
 rogante magistratu. Ea definitio, si probe facta est, neq;
 de imperio Cn. Pompeij, neque de reditu M. Ciceronis,
 neque de cæde P. Clodij quæstio, neque alia id genus po-
 puli plebis uel iussa, leges uocari possunt. Non sunt enim
 generalia iussa, neque de uniuersis ciuibus, sed de singu-
 lis concepta: quocirca priuilegia potius uocari debent:
 quia ueteres priua dixerunt, quæ nos singula dicimus: Priuilegium.
 quo uerbo Lucilius in primo satyrarum libro usus est: Priua.

r s Abdo

Abdomina thynnica uenientibus priua

Dabo, cephalamq; carnem.

Populus. Plebem autem Capito in eadem definitione seorsum à populo diuisit, quoniam in populo omnis pars ciuitatis, omnesq;

Plebs. eius ordines contineantur. Plebs uero ea dicitur, in qua

Plebiscitum. gentes ciuium patritiae non insunt. Plebiscitum igitur est (secundum cum Capitonem) lex, quam plebes non populus accipit: sed totius huius rei iurisq;, siue cum populus, siue cum plebs rogatur, siue quod ad uniuersos pertinet, caput ipsum & origo, & quasi fons rogatio est. Ista enim

Rogatio. omnia uocabula, censentur continenturq; rogationis principali genere & nomine. Nam nisi populus aut plebs rogetur, nullum plebis aut populi iussum fieri potest. Sed quanquam haec ita sunt, in ueteribus tamen scriptis non magnam uocabulorum istorum differentiam esse animaduertimus. Nam & plebiscita, & priuilegia, translato nomine leges appellauerunt: eademq; omnia confuso & indistincto uocabulo, rogationes dixere. Sallustius quoq; proprietatum in uerbis retentissimus, consuetudini concessit, & priuilegium quod de Cn. Pompeij reditu ferrebat, legem appellauit. Verba ex secunda eius historia haec sunt: Nam Syllam cons. de reditu eius legem ferentem, ex composito tribuni plebis C. Herennius prohibuerat.

Quam ob causam M. Cicero his omnino uerbis, nouissime & nouissimus, uti obseruantissime uitarit.

CAP.

XXII.

Nouissimus.
Nouissime.

Non paucis uerbis, quorum frequens usus est nunc, & fuit, M. Ciceronem noluisse uti, manifestum est, quod

quod ea non probaret, uelut est & nouissimus, & nouissime. Nam cum & M. Cato, & Sallustius, & alij quoq; etatis eiusdē, uerbo isto promiscue usitati sint, multi etiam nō indocti uiri in libris id suis scripserint, abstinuisse eo tamen tanquam non Latino uidetur. Quoniam qui doctissimus eorū temporū fuerat Aelius, illo ut nouo & improbo uerbo uti uitauerat: propterea id M. quoq; Varro nis ex libro de lingua Latina ad Ciceronem V. demonstrandum putauit: A quo etiā, inquit, extremū nouissimū quoq; dici coeptum uulgo: quod mea memoria, ut Aelius Gallus, sic senes aliquot, nimū nouū uerbum quod esset, uitabāt: Cuius origo, ut a uetere uetustius, ac ueterrimum, sic a nouo declinatum nouius, & nouissimum.

Locus exemptus ex Platonis libro, qui inscribitur Gorgias, de falsæ philosophiæ probris: quibus philosophos temere incessuit, q̄ emolumenta ueræ philosophiæ ignorant. CAP. XXII.

PLato ueritatis homo amicissimus, eiusq; oibus exhibendæ promptissimus, quæ oīno dici possint in desides istos ignauosq; qui obtentu philosophiæ noīs, inutile otii, & linguæ uitæq; tenebras sequuntur, ex persona quidem nō graui, neq; idonea, uere tamē, ingenueq; dixit. Nā et si Callicles, quē dicere hæc facit, ueræ philosophiæ ignarus, inhonestus, indignaq; in philosophos confert, perinde tamē accipienda sunt quæ dicuntur, ut nos sensim moneri intelligamus, ne ipsi quoq; culpationes huiusmodi mereamur, ne ue inertes inaniq; desidia cultū & studiū philosophiæ mentiamur. Verba ipsa super hac re Platonis, ex libro qui appellatur Gorgias, scripsi, quoniam uertere
ca con

ea consilium non fuit: cum ad proprietates eorum nequamquam possit Latina oratio aspirare, ac multo minus etiam

Platonis verba. *μετα:* Φιλοσοφία γάρ πῃ ἐστὶν ὃ σώφρατες, χάριεν ἄντες αὐτῷ μετρίως ἀφ᾽ ἡμῶν ἐν τῇ ἡλικίᾳ. ἐὰν ὅ περὶ τῶν τοῦ δόκτου ἐνοστροφίᾳ, διαφορὰ τῶν ἀναθρώπων, ἐὰν γὰρ καὶ πάντων εὐφροσύνη καὶ πόρρω τῆς ἡλικίας φιλοσοφῆ, ἀνάγκη πάντων ἀπερὸν γιγνόμενα εἶναι, ὡς καὶ ἔμπειρον εἶναι, τὸν μάλιστα καλὸν κατὰ τὸν καὶ εὐδοκίμον ἕσπεθ ἄνθρωπον. καὶ γὰρ τῶν νόμων ἀπερὸν γίνονται τῶν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τῶν λόγων, οἷς δὲ χρώματον ὁμιλήν ἐν τοῖς συμβολαίοις πῶς ἀναθρώποις, καὶ ἰδία καὶ δημοσία καὶ τῶν ἡδονῶν τε, καὶ ἐπιθυμιῶν τῶν ἀναθρώπων, καὶ συλλήβδην τῶν ἡθῶν πατάσσων ἀπερὸν γίνονται. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔλθωσιν εἰς πῶς ἰδία καὶ πολιτικὴν πράξιν, κατὰ γὰρ γίνονται. Ἐπειὶ γὰρ οἶμαι οἱ πολλοὶ καὶ, ἐπεὶ δὲ αὐτὸ εἰς τὸς ὑμετέρας διατετακτὸς ἔλθωσι, καὶ τὰς λόγους, καταγέλαστοί εἰσι. συμβαίνει γὰρ τὸ εὐεπίδον, λαμπρὸς τε ἐστὶν ἕκαστος ἐν τούτῳ, καὶ τὸ τῶν ἐπιείκτων, νέμων καὶ πλεονεξίας τούτῳ μέρος, ἵνα αὐτὸς αὐτῷ τυχερὰν βέλους ὡς. ὅπου δὲ ἄν φαῦλος ἢ, ἐπεὶ τευθερὸν φεύγει, καὶ λειδερῶν τούτῳ. τὸ δὲ ἔτιον ἐπαινεῖ εὐνοία τῇ ἰακῶν. ἡγούμεθα ὅπως αὐτὸς ἰαυτὸν ἐπενεῖν. ἀλλ' οἶμαι τὸ δροῦτατῶν ἐστὶν, ἀμφοτέρων μεταχθῆν. φιλοσοφίας μὴ ὄσον παιδείας χάριεν, καλὸν μετέχθῆν. καὶ οὐκ ἀσχερὸν μετὰ τὸν ὄντι φιλοσοφῆν. ἐπεὶ δὲ δὲ ἔστιν προσεχέτω ὡς ἀναθρώπων, ἔτι φιλοσοφῆ, καταγέλαστον ὡς σώφρατες καὶ χροῖμα γίνονται. καὶ ἔργα ὁμοιοτάτων πάχως πρὸς τὰς φιλοσοφῶντας, ἔπειθ πρὸς τοὺς φιλοσοφῶντας καὶ παύσονται. ὅταν μὴ τὸ παιδίον ἴδω ὡς ἔτι προσήκει διαλέγεσθαι ὅπως φιλοσοφῶν καὶ παύσονται, χαίρω τε, καὶ χάριεν μοι φαίνεται καὶ ἡλευτέρον

ἑλευθέριον καὶ πρώτων τῆ το παιδίων ἡλικία. ὅταν δὲ βαρῶς
 διαλεγόμενος παιδάρην ἀκούσω, πικρὸν π μοι δοκῆ χρεῖμα
 εἶναι. καὶ ἀνὰ μετὰ ὤτα, καὶ μοι δοκῆ δουλοπρεπὲς εἶ-
 ναι. ὅταν δὲ ἀνδρὸς ἀκούσῃ τίς τιλλίζομενος, ἢ παῖζοντα
 ὄρα, καταγέλαστον φαίνει) καὶ ἀνανδρον καὶ πληθύν ἀξιον.
 ταυτὸν οὖν ἔγωγε τοῦτο πύχω καὶ πρὸς τὰς φιλοσφῶντας.
 περὶ νέω μὲν γὰρ μερακίῳ ὄρω φιλοσφίαν, ἄγαμαι, καὶ πρὶ-
 πέρ μοι δοκῆ, καὶ ἡοῦμαι ἑλευθέριον πια τοῦτον τὸν ἀνθρώ-
 -πων, καὶ δὲ μὴ φιλοσφῶντα ἀνελεύθερον, καὶ οὐδέποτε οὐδενὸς
 ἀξιοῦντα ἑαυτὸν, οὔτε κραιῦ οὔτε γυναικὸν πράγματι, ὅταν
 δὲ δὴ πρὸς ὑπερῶν ἴδω ἑὺ φιλοσφῶντα, καὶ μὴ ἀπαλαττόμενα
 πληθῶν μὴ δοκῆ ἡδὴ δειῶν ὡ σῶκρατες οὐτ(ο) ὁ ἀνήρ. ὁ δὲ νῦν
 δὴ ἔλεγον ὑπάρχει τούτῳ ἑὺ ἀνθρώπῳ καὶ πάνυ εὐφυὲς ἢ
 ἀνάνδρῳ γινέσθαι φεύγοντα τὰ μίγα τῆς πόλεως. καὶ τὰς ἀγοράς, ἐν
 αἷς ἔφη ὁ σπονιτῆς τὸς ἀνδρας ἀριπρεπῆς γίγνεσθαι. καταδιδυκὸς δὲ
 δὲ, καὶ λαιπὸν εἶον βίῳνα μετὰ μερακίῳ ἐν γωνία πρῶν ἢ
 τετάρων, τιθυρίζοντα. ἑλευθερον ἢ καὶ μέγα καὶ ἰκάνον μὴ δέωστε
 φέρεσθαι. ἔγωγε ἢ ὡ σῶκρατες πρὸς σὲ ἐπιδέως ἔχω, καὶ φιλικὸς.
 κινδυνεύω οὖν πεπονθέιναι νῦν ὅπερ ὁ ἕθος πρὸς τὸν ἀμφίονα εὐ-
 επιδου, οὔπερ ἐμνήσθην. καὶ γὰρ ἐμοὶ θιαῦτ' ἀτῆ ἀπέρχεται πρὸς
 σὲ λίγην οἷά περ ἰκύν(ο) πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὅτι ἀμελῆς ὡ σῶ-
 κρατες ὡν δὲ σε ἐπιμελεῖσθαι. καὶ φύσιν ψυχῆς ὡδὲ γυναικίαν με-
 ρακίῳσθαι ἐνὶ διαπρέπεις μορφώματι. καὶ οὐτ' ἄν δίκης βου-
 λαῖσι προδῆ ὅν ὄρθως λόγον, οὔτ' εἰκὸς καὶ πιθανὸν ἄν λά-
 βοι. οὐθ' ὑπὲρ ἄλλων νεανικὸν βούλευμα βουλευάιο, καὶ θι ἢ φίλο
 σῶκρατες, καὶ μοι μελὴν ἀχθεδῆς, εὐνοία γὰρ ἐφύ τῆ σῆ, οὐκ
 ἀχρὸν δοκῆ θι εἶναι οὕτως ἔχην, ὡς ἐγὼ σε οἶμαι ἔχην. καὶ
 τοὺς ἄλλους τοὺς πόρρω ἀεὶ φιλοσφίαις ἐλαύνοντας, νῦν γὰρ
 εἶ πὶ σε λαβόμενος, ἢ ἄλλῃ ὅταν οὖν, εἰς τὸ δισμωτή-
 ερον

εὐρον ἀπάγοι, φάσκων ἀδικεῖν, μηδ' ἐν ἀδικούντων, οἷδ' ὅτι
 οὐκ ἄν ἔχοις ὅτι χήσαο αὐτῶ. ἀλλ' ἰλιγγιώεις ἄν καὶ
 πωμῶν, οὐκ ἔχωρ ὅ, τι εἴποισ καὶ εἰς τὸ δικαιοσύνην ἀνα-
 γὰς κατηγόρη τυχῶν πάνυ φαύλου καὶ μοχλοῦ, ἀποθῆ-
 νοις ἄν εἰθούλωτό βι θανάτου ἡμᾶδα. καὶ τοι πῶς βροῦν
 ποτό ἐστὶν ὧ σώκρατες. εἴς εὐφυῆ λαβῶτα τέχνη φώτα,
 ἔθηκε χεῖρονα, μήτε αὐτὸν αὐτῶδ' δυνάμειον βοηθεῖν. μηδ'
 ἐκδοσα ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων, μήτε αὐτὸν, μήτε
 ἄλλον μηδένα, ὑπὸ ᾧ τῶν ἐχθρῶν περισυλαῖσαι πᾶσαν
 τὴν οὐσίαν. ἀτεχνῶς ᾧ, ἔτυμον ἦν ἐν τῇ πόλει, κῆρ τοῖσ-
 ῶν. ἄν καὶ ἀγροικότερον ἐρῆσαι, ἔξεστιν, ἐπι κόρῃς τύ-
 πησται, μὴ διδόναι δίκην. ἀλλ' ὧ ἀγαθὴ ἐμοὶ πείθεσ, παύ-
 σαι δ' ἐλέγχων, πραγμάτων δ' ἐμυσίαν ἄσκει. καὶ ἄσκει
 ὁπότεν δόξαισ φρονεῖν, ἄλλοις τὰ καμὰ ταῦ τ' ἀφείσ, ἄτε
 ληρήματα καὶ φᾶνα εἶναι, ἄτε φλυαρίας. ἐξ ὧν κενόισιν
 ἐγκρατικῆσι δόμοις. ἦλθον, οὐκ ἐλέγχοντας ἀνδρας τὰ μικρὰ
 ταῦτα, ἀλλ' οἷσ ἐστὶ καὶ βίβη, καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθὰ.

Philosophia
 duplex.

Hæc Plato sub persona quidem, sicuti dixi, non probat, sed
 cum sensu tamen intelligentiæq; communis fide, et cum
 quadam indisimulabili ueritate differuit, non de illa scilicet
 philosophia, quæ uirtutum omnium disciplina est;
 quæq; in publicis simul et priuatis officijs excellit, ciui-
 tatesq; et Rempublicam, si nihil prohibeat, constanter
 et fortiter et perite administrat: sed de ista futilli atque
 puerili meditatione argutiarum, nihil ad uitam neq; tuen-
 dam, neque ordinandam promouente, qua id genus ho-
 mines consensescunt male feriati, quos philosophos esse
 et uulgus putat, et is putabat ex cuius persona hæc
 dicta sunt.

Verba

Verba ex oratione M. Catonis de mulierum veterum uictu & moribus : atque inibi quòd fuerit ius marito, in adulterio uxorem deprehensam necare.

CAP. XXIII.

Qui de uictu atq; cultu po. Ro. scripserunt, mulieres Romæ atq; in Latio atq; abstemias egisse, hoc est, uino semper, quod temetū prisca lingua appellabatur, abstinuisse dicunt : institutumq; ut cognatis osculum ferret, reprehendēdi causā, ut odor indicium faceret, si bibissent. Bibere autem solitas ferunt loream, passum, murinam, & quæ id genus epotant, potu dulcia: Atq; hæc quidē in ijs, quibus dixi, libris peruulgata sunt. Sed M. Cato nō solum existimatas, sed multatas quoq; à iudice mulieres refert, non minus si uinum bibissent, quàm si probrum & adulterium admisissent. Verba M. Catonis adscripti ex oratione, quæ inscribitur de dote, in qua id quoq; inscriptum est: In adulterio uxores deprehensas ius fuisse maritis necare: Vir, inquit, cum diuortium fecit, mulieri iudex pro censore est. Imperiū quod uidetur habet. Si quid peruerse tetreq; factum est à muliere, multatur, si unum bibit, si cum alieno uiro probri quid fecit, condēnatur. De iure autem occidendi ita scriptum est: In adulterio uxore tuam si deprehendisses, sine iudicio impune necares : illa te (si adulterares) digito nō auderet contingere, neq; ius est.

Die pristini, & die crastini, & die quarti, & die quinti, qui elegantius locuti sunt, dixisse, non ut ea uulgo dicuntur nunc.

CAP. XXIIII.

Die quarto, & die quinto, quod Græci ἐς τετάρτην & ἐς πέμπτην dicunt, ab cruditis nūc quoq; dici audio:

& qui

Abstemiæ mulierum.
Roma.
Temetum

lorea geny
nis gen deute
fit ex macer
vmaees pot
tu acmizer

passum geny
rio q ex tua y
cogitax

M. Caton. vna
apud græcos
dant. azomatib
o. iudicia

Adulterij lex
iniqua.

Die quarto.
Die quinto.

et qui aliter dicit, pro rudi atq; indocta despicitur. Sed M. Tullij etate, ac supra eam, non (opinor) ita dixerunt.

Diequinte.
Diequinti.
Diuus Au-
gustus.

Diequinte enim, et diequinti pro aduerbio copulate dictum est, et secunda in ea syllaba correpta. Diuus etiam Augustus memoriarum ueterum exequētissimus, linguae Latinae non nescius, munditiarum patris sui in sermonibus sectator, in epistolis plurifariam significatione ista dierum non aliter usus est. Id autem erit perpetuae ueterum consuetudinis demonstrandae gratia, uerba solēnia praetoris ponere, quibus more maiorum ferias concipere solet, quae appellatur concipitalia. Ea uerba haec sunt: Diononi populo Ro. Quiritibus concipitalia erunt, quando concepta fuerint, nefas. Diononi praetor dicit, non die nono: neque praetor solum, sed pleraque omnis uetustas sic locuta est. Venit ecce illius uersus Pöponiani in mentem, quae est ex Attellana, quae Metui adscribitur:

Diononi.

Dies hic sextus, cum nihil legi, die

Quarte moriar fame.

Suppetit etiam Calianum illud ex libro historiarum secundo: Si uis mihi equitatum dare, et ipse cum caetero exercitu me sequi, diequinti Romae in Capitolium curabo tibi cena sit coeta. Et historiam autem et uerbum hoc, sumpsit Calius ex origine M. Catonis, in quo ita scriptum est: Igitur dictatorem Carthaginensium magister equitum monuit: Mitte mecum Romam equitatum, diequinti in Capitolio tibi cena coeta crit. Extrema istius uocis syllabam, tum per e, tum per i, scriptam legi. Nam sane quam consuetum ueteribus fuerat, literis ijs plerumque uti indifferenter: sicuti pristini et pristinae, procliui et procliue, atque alia item multa hoc genus

Diepristini. uarie dixerunt. Diepristini quoque eodem modo dicebatur quod

quod significabat die pristino, id est priore: quod uulgo pridie dicitur, cōuerso cōpositionis ordine, quasi pristino die. Atque item simili figura diecrastini dicebatur, id est Diecrastini.
 crastino die. Sacerdotes quoque populi Romani tūc cum dicunt in diem tertium, dieperendini dicunt. Sed ut plerūque diepristini, ita Marcus Cato in oratione contra Fulvium, dieproximi dixit. Die quarto autem Cn. Matius, homo impense doctus, in Mimiambis pro eo dixit quod nudiusquartus nos dicimus, in his uersibus: Dieperendini.
Diepristinū.

Nuper diequarto ut recordor, & certe

Aquarium urceum unicum domu fregit.

Hoc igitur intererit, ut diequarto quidem de praterito dicamus, diequarti aut quarte de futuro.

Telorum & iaculorum gladiatorumq; uocabula: atq; inibi nauium quoq; genera, quæ scripta in ueterū libris reperiuntur. CAP. XXV.

Telorum, iaculorum, gladiatorumq; uocabula, quæ in Telorum nomina.
 historijs ueteribus scripta sunt, uem. nauigiorum quoque genera & nomina, libitum forte nobis est sedētibus in rheda conquirere, neq; itidem aliarum ineptiarum uicantem stupentemq; animum occupare. Quæ tum igitur suppetierāt, hæc sunt: Hasta, pilū, phalarica, semiphalarica, soliferrea, gesa, lancea, spari, rumigestri, faces, tragula, franea, mesancula, cateuæ, rhompheæ, scorpius, scibones, sicilices, ueruta, enses, sica, machera, spatæ, linguæ, pugiones, climacule. De linguæ, quoniã est minus frequens, admonendū existimo, linguam ueteres dixisse gladiolū oblongum, in specię linguæ factum, cuius meminit Lingula.
 Næuius, in tragœdia Heciona. Versum Næuij apposui:

Sine

Sine mihi gerere morem uidear lingua, uerum lingua.

Rhomphæa. Item rhomphæa genus teli est Thracæ nationis, positūq;

hoc uocabulum in Q. Ennij annalium xiiii. Nauium

autem quas reminisci tunc potuimus, appellationes hæc

sunt: Gauli, corbitæ, caudicæ, longæ, hippagines, cæcuri;

* Vel, ἱππο-
κρικέλητες ἑα
ῖς.

celoces, uel ut græci dicunt, κίλητες, lembus, oxie, remuna-

culi, actuarie quas græci ἰσοόπυς uocant, uel* ἱπποκρικέλης;

profumie, uel geforetæ, uel orioles, cattæ, scaphæ, pona-

tones, nuftucæ, mediæ, phaseli, parones, myoparones,

lyntres, capulicæ, mareplacidæ, cidariū, rataria, catafcoπιῦ

Inscite ab Asinio Pollione reprehensum Sallu-

stium, quod transfretationem transgressum dixe-

rit, & transgressos qui transfretassent.

CAP.

XXVI.

Asinio Pollioni in quadā epistola, quam ad Plancum

scripsit, & quibusdam alijs C. Sallustius inique di-

gnus nota uisus est, quod in primo historiæ maris trā-

situm transmissumq; nauibus factum, transgressum appel-

lauit: eosq; qui fretum transmiserant, quos transfretasse

dici solitum est, trāsgressos dixit. Verba ipsa Sallustij po-

sui: Ita q; Sertorius leui presidio relicto in Mauritania, nō

etis obscuram noctem, estu secundo, furtim aut celeritate

uitare prælium in trāsgressu conatus est. Ac deinde infra

ita scripsit: Transgressos omnis recipit mons receptus à

Lusitanis. Hoc igitur & minus proprie & à nullo gra-

ui autore dictū aiunt. Nam transgressus, inquit & ingres-

sus, à transgrediendo dicuntur, idq; ipsum ab ingressu &

à pedum gradu appellatum est. Iccirco uerbum transgrea-

di, conuenire non putauit, neq; uolantibus, neq; serpentibus,

Transgressus.

Transgredi.

bus, neq; nauigantibus, sed ijs solis qui gradiuntur, & pedibus iter emittuntur. Propterea negant apud scriptorem idoneum, aut nauium transgressum reperiri posse, aut pro transfretatione transgressum. Sed quero ego, cur non sicuti cursus nauium recte dici solent, ita transgressus etiam nauibus factus dici possit? praesertim cum breuitas tam angustis fretis, quod terram Africam Hispaniamque interfuit, elegantissime transgressionis uocabulo, quasi paucorum graduum spatium definita sit. Qui autoritatem autem requirunt, & negant dictum ingredi transgredi uel in nauigantibus, uolo uti respondeant, quantum existiment interesse, ingredi atque ambulare. Atqui M. Cato in lib. de re rustica: Fundus, inquit, eo in loco habendus est, ut & oppidum prope amplum sit, & mare, aut amnis, qua naues ambulat. Appetitas porro huiusmodi translationes, habitasque esse pro honestamentis orationis, Lucretius quoque testimonium in hac eadem uoce dicit. In quarto enim libro, clamorem per arterias & per fauces gradientem dicit, quod est nimio confidentius, quam illud de nauibus Sallustianum. Versus Lucretij hi sunt:

Corpoream quoque enim uocem constare fatendum est

Et sonitum, quoniam possint impellere sensus.

Præterradit enim uox fauces sæpe, sicutque;

Asperiora foras gradientis arteria clamor.

Præterea Sallustius in eodem libro, non eos solum, qui nauibus ueherentur, sed & scaphas quoque nantes, progressus dicit. Verba ipsa de scaphis posui: Earum alie paululum progressæ nimio simul & incerto onere, cum pauor corpora agitauerat, deprimebantur.

Historia de populo Romano, deq; po. Punico
quòd pari propemodum uigore fuerint æmuli.

CAP.

XXVII.

Po. Ro. & Pœ-
ni paritas.

IN libris ueteribus memoria extat, quod par fuit quon-
dam uigor, & acritudo, amplitudoq; Populi Romani
atq; Pœni: neq; immerito existimatum. Nam cū alijs qui-
dem populis de uniuscuiusq; repub. cum Pœnis autem de
omnium terrarum imperio decertatum est. Eius rei speciem
men est in illo utriusque populi uerbo factum, cum Q.
Fabijs imperator Romanus dedit ad Carthaginienses epi-
stolam, ibi scriptum fuit, Po. Rom. misisse ad eos hastam
& caduceum, signa duo, belli aut pacis, exq; ijs utrū uel-
lent, eligerent: quod elegissent, id unum ut esse missum exi-
stimarent. Carthaginienses responderunt, neutrum sese
eligere: sed posse quæ attulissent, utrum mallent relinque-
re: quod reliquissent, id sibi pro electo futurum. M. Varro
autem non hastam ipsam, neque ipsum caduceum missa di-
cit, sed duas tesserulas, in quarum altera caduceum, in al-
tera simulacra hastæ fuerunt incisa.

De ætatum finibus, pueritiæ, iuuentæ, senectæ,
ex Tuberonis historia sumptum.

CAP.

XXVIII.

Pucri.
Iuniores.
Seniores.

IVberò in historiarum primo, scripsit Seruilius Tulle-
lium regem Po. Romani, cū illas quinque classes iu-
niorum census faciendi gratia institueret, pueros esse exi-
stimasse, qui minores essent annis septemdecim: Atq; inde
ab anno xvii. quos idoneos iam esse reip. arbitraretur,
milites scripsisse: eosq; ad annum quadragesimum sextum
iuniores, supraq; cum annum seniores appellasse. Eam rē
pro

propterea notaui, ut discrimina, quæ fuerunt indicio moribusq; maiorum pueritiæ, iuuentæ, senectæ, ex ista cessione Seruij Tullij prudentissimi regis noscerentur.

Quod particula atque, non complexiua tantum sit, sed uim habeat plusculam uariamq;.

CAP.

XXIX.

ATque particula, à grāmaticis quidem cōiunctio esse Atque. dicitur cōnexiua, & plerūq; sanè coniungit uerba & cōnectit, Sed interdū alias quasdā potestates habet nō satis notas, nisi in ueterum literarū tractatione atq; cura exercitis. Nam & pro aduerbio ualet, cum dicimus, aliter ego feci, atq; tu: significat enim aliter quàm tu. Et gemina si fiat, auget intēditq; rē de qua agitur, ut animaduertimus in Q. Ennij annalibus, nisi memoria in hoc uersu labor:

Atq; atq; accedit muros Romana iuuentus.

Cui significationi cōtrarium est, quod itidem à ueteribus dictum est, deq;. Et præterea pro alio quoq; aduerbio dicitur, id est statim. Quod in his Verg. uersibus exislimatur obscure, & insequenter particula ista posita esse:

- Sic omnia satis.

In peius ruere, ac retro sublapsa referri.

Non aliter quàm qui aduerso uix flumine lembum

Remigijs subigit, si brachia forte requisit,

Atque illum in præceps prono rapit alueus anni.

5 3

AU.

A. GELLII NOCTIVM
ATTICARVM COM-
MENTARII.
LIB. XI.

De origine uocabuli terræ Italiæ, deq; ea multa quæ suprema appellatur, deq; eius nominis ratione, ac lege Aterina. Et quibus uerbis antiquitus multa minima dici solita sūt.

CAP. I.

IMÆVS in historijs, quas oratione Græca de rebus Po. Ro. cōposuit, & M. Var. in antiquitatibus rerū humanarum, terrā Italiā de Græco uocabulo appellatam scripserunt: quoniā boues Græ Italia. ca ueteri lingua *ιτασι* uocitati sunt: quorū in Italia magna copia fuerit, buccetaq; in ea terra gigni pasciq; solita sint cōpluria. Cōiecture autē ob eandē causam possumus, quod Italia tūc esset armentosissima: multamq; que appellatur suprema, institutam in singulos dies, duarū ouium, triginta bouum pro copia scilicet bouum, proq; ouium penuria. Sed cum eiusmodi multa pecoris armentiq; à magistratibus dicta erat, adigebantur boues ouesq;, aliās pretij parui, aliās maioris: eaq; res faciebat in equalē multam
Lex Attina punishmentem. Idcirco postea lege Aterina cōstituti sunt in oues singulas aris deni, in boues aris centum. Minima autem multa est ouis unius. Suprema multa est eius numeri cuius diximus: ultra quem multam dicere in dies singulos, ius non est: & propterea suprema appellatur, id est summa

ma & maxima. Quando igitur nunc quoq; à magistratibus Po. Ro. more maiorum multa dicitur uel minima uel suprema, obseruari solet, ut oues genere uirili appellentur. Atque ita M. Varro uerba hæc legitima, quibus minima multa diceretur, concepit: M. Terentio, quando citatus neque respondit, neq; excusatus est, ego ei unum ouem multam dico: ac nisi eo genere diceretur, negauerunt iustam uideri multam. Vocabulum autem ipsum multæ, idem M. Varro in undeuicesimo rerum humanarum, non latinū, sed Sabinum esse dicit. Idq; ad suam memoriã mansisse ait in lingua Samnitū, qui sunt à Sabinis orti. Sed turba grāmatorum nouitia, cum ^{est} antiquior, ut quedam alia, ita hoc quoq; dici tradiderūt. Cum autē usus, & mos sermonū is sit, ut et ita nūc loquamur ut pleriq; ueterū locuti sunt, multā dixit, & multa dicta est, nō esse ab re putauit notare, qd' M. Cato aliter dixit. Nam in quarto Originū uerba hæc sunt: Imperator noster, si quis extra ordinē depugnatum iuit, ei multam facit. Potest autē uidere consulti elegantia uicasse uerbum, cum in castris & in exercitiu multa fieret, non in comitio nec ad populū diceretur.

Quòd elegantia apud antiquiores, nō de amoeniore ingenio, sed de nitidiorē cultu atque uictu dicebatur, eatq; in initio ponebatur. CAP. II.

ELEGANS homo non dicebatur cum laude: sed id ferè uerbum ad etatem M. Catonis, uitij non laudis fuit. Est nanq; hoc animaduertere, cū in quibusdam alijs, tum in libro Catonis, qui inscriptus est carmē de moribus. Ex quo libro uerba hæc sunt: Auaritiam omnia uitia habere

putabāt: sumptuosus, cupidus, elegās, uitiosus, irritus qui habebatur, vs laudabatur. Ex quibus uerbis apparet elegantem dictum antiquitus, non ab ingenij elegantia, sed qui nimis lato amœnoq; cultu uictuq; esset. Postea elegās reprehendi quidem desijt, sed laude nulla dignabatur, nisi cuius elegātia erat moderatissima. Sic M. Tullius L. Crassus & Q. Scaeuola non meram elegantiam, sed multam parsimoniā mistam laudi dedit, Crassus (inquit) erat parcissimus elegantium, Scaeuola parcorum elegantissimus. Præterea ex eodem libro Catonis, hæc etiam sparsim & inter cetera commemoramus: Vestiri (inquit) in foro honeste mos erat, domi qd' satis erat, equos carius quam coquos emebant. Poëticae artis honos nō erat. Si quis in ea re stus debat, aut sese ad conuiuia applicabat, grassator uocabatur. Illa quoque ex eodem libro præclaræ ueritatis sententia est: Nam uita (inquit) humana propè uii ferrum est. Ferrum si exerceas, conteritur: si non exerceas, tamē rubeo interficit. Item homines exercendo uidemus conteri. Si nihil exerceas, inertia atq; torpedo plus detrimenti facit, quam exercitatio.

Qualis quantaq; sit pro particulæ uarietas, deq; exempli eius uarietatis. CAP. III.

Quando ab arbitris negotijsq; otium est, & motandi corporis gratia aut spatiatur, aut uelamur, querere nonnunquam apud memetipsum soleo res eiusmodi, paruas quidem minutasq; & hominibus non bene eruditis aspernabiles, sed ad ueterū scripta penitus noscēdas, & ad scientiam lingue Latine cum primis necessarias: uelut est, quod forte nuper in Prænestino recessu uesperatina

M. Cato de uita humana libri tertio.

tina ambulatione solus ambulans cōsiderabā, qualis quantaq; esset particularum quarundam in oratione latina uarietas, quod genus est præpositio pro. Aliter enim dici uidebam, pontifices pro collegio decreuisse, aliter quempiam testem introductum pro testimonio dixisse, aliter M. Catonem in Originum 1111. prælium factum, depugnatumq; pro castris, scripsisse. Et item in v. Vrbes, insulasq; omnes pro agro Illyrico esse. Aliter etiā dici pro æde Castoris, aliter pro rostris, aliter pro tribunali, aliter pro concione, atque aliter Tribunū Plebis pro potestate intercessisse. Sed has omnes dictiones, qui aut omnino similes, & pares, aut usquequaq; diuersas existimaret, errare arbitrabar. Nam uarietate istam eiusdem quidem fontis & capitis, non eiusdem tamen esse finis putabam. Quod profecto facile intelliget, si quis adhibeat ad meditationem suam intentionē, & habeat ueteris orationis usum, atq; notitiam celebriorem.

Quem in modum Q. Ennius uersus Euripidis æmulatus sit.

CAP. IIII.

Euripidis uersus sunt in Hecuba, uerbis, snia, breuitate insignes illustresq;. Hecuba est ad Ulyssē dicens:

π δ' οξίωμα κάρ κενῶς λίγη ε σόρη,
πίση λογῶ γάρ ἐκτ' ἀλοξούντων ἰών.
κικτάρ δ' οκούντων, αὐτὸς οὐ ταυτὴν δίνε.

Hos uersus Q. Ennius, cū eā tragœdiā uerteret, nō sanè in cōmode æmulatus est. Versus totidem Enniani hi sunt:

Hæc tu, & si peruerse dices, facile Achiuos flexeris.

Nam cū opulenti loquuntur pariter atq; ignobiles,

Eadem dicta, eademq; oratio æqua, non æque ualet.

5 5

Bene

Bene (sicut dixi) Ennius. Sed tamen ignobiles αὐτῶν ἀδύνατοι
 εἶναι, ἔργα ὀψιλῶν, ἔργα δόξουσι, ἔργα δόξουσι, ἔργα δόξουσι
 satisfacere sententiæ non videntur. Nam neque omnes ignobiles ἀδύνατοι,
 neque omnes opulenti ἐν δόξουσι.

De Pyrrhonibus philosophis quædā, deç Academicis strictim notata, deç inter eos differentia.

C A P. V.

Pyrrhonij phi-
 losophi.

Q Vos Pyrrhonios philosophos uocamus, ij græco
 cognomento σκεπηταῖσι appellantur. Id ferme signi-
 ficat quasi quæsores, ἔργα ὀψιλῶν, ἔργα δόξουσι, ἔργα δόξουσι
 et consideratores. Nihil enim de-
 cernunt, nihil constituunt: sed in quærendo semper consi-
 deradoq; sunt, quidnam sit omnium rerum, de quo decerni
 constituiq; possit. Ac ne uidere quoq; planè quicquam,
 neq; audire sese putāt, sed ita pati afficiq;, quasi uideāt uel
 audiant: eaq; ipsa quæ affectiones istas in sese efficiant,
 qualia ἔργα cuiusmodi sint, cōtantur atq; insistent. Omniumq;
 rerū fidē ueritatēq;, mistis cōfususq; signis ueri atq; falsi,
 ita incōprehensibile uideri aiunt, ut qsq; homo est nō præ-
 ceptus, neq; iudicij sui prodigus, his uti uerbis debeat, quibus
 autorē philosophiæ istius Pyrrhonem usum esse tradunt,
 οὐ μᾶλλον οὕτως ἔχει τὸ δὲ ἢ ἐκείνως ἢ οὐ δτις. Indicia
 enim rei cuiusq;, ἔργα sinceras proprietates negant posse
 nosci ἔργα percipi: idq; ipsum docere atq; ostendere multis
 modis conantur. Super qua re Phauorius quoq; subtilissi-
 me argutissimeq; decem libros cōposuit, quos πυρρωνίων
 πρόπων inscribit. Vetus autem quæstio, ἔργα à multis scri-
 ptoribus Græcis tractata, an quid ἔργα quantum inter Pyr-
 rhonios et Academicos philosophos intersit. Vtriq; enim
 σκεπηταῖσι, ἔργα κληταῖσι ἀπορρηταῖσι dicuntur, quoniam utrique
 nihil

nihil affirmant, nihilq; cōprehendi putant. Sed ex omni-
 bus rebus perinde uisa fieri dicunt, quas Pyrrhōias appel-
 lant, non ut rerum ipsarum natura est, sed affectio animi
 corporis uel est eorum, ad quos ea uisa perueniunt. Itaque
 omnes omnino res, quæ sensus hominū mouēt, τὰ καὶ πρὸς τὴν
 esse dicunt. Id uerbum significat, nihil esse quicquā quod
 ex sese constet, nec quod habeat uim propriam & natu-
 ram, sed omnia prorsum ad aliquid referri: taliaq; uideri
 esse, qualis sit eorum species dum uidetur: qualiaq; apud
 sensus nostros quò peruenerūt, creantur, non apud sese,
 unde profecta sunt. Cum hæc autem consimuliter iam Pyr-
 rhonij dicāt quàm Academici, differre tamē inter sese
 propter alia quedam, & uel maxime propterea existima-
 ti sunt, quòd Academici quidem ipsum illud nihil posse
 comprehendere, quasi comprehendunt, & nihil posse de-
 cerni, quasi decernūt: Pyrrhonij ne id quidem ullo pacto
 uideri uerum dicunt, quòd nihil esse uerum uidetur.

Quòd mulieres Romæ per Herculem nō iura-
 uerint, neq; uiri per Castorem. CAP. VI.

IN ueteribus scriptis, neq; mulieres Romana per Her-
 culem deierant, neq; uiri per Castorē. Sed cur illæ nō
 iurauerunt Herculem, obscurum nō est. Nam Herculano
 sacrificio abstinet. Cur autē uiri Castorem iurantes nō ap-
 pellarunt, non facile dictu est. Nusquam igitur scriptum
 inuenire est apud idoneos quidē scriptores, aut mehercu-
 le foeminā dicere, aut mecastor uirū. Aedepol autē, quòd
 iusiurandum per Pollucē est, & uiro & foeminæ cōmu-
 ne est. Sed M. Varro asseruit antiquissimos uiros neq;
 per Castorem, neq; per Pollucem deicrare solitos, sed id
 iusiur

Academici.

Pyrrhonios q
etiam sapientio
appellat. Hom
Pyrrhonij caps dicitDiscrimen in
academicas &
Pyrrhonios
affirmatesHerculem
Castor.

Aedepol

Pollux

in suis ciuitatibus iusiurandum fuisse tantum foeminarū ex initijs Eleusinis
attica ab Eleusis acceptum. Paulatim tamen in scitia antiquitatis uiros di-
se qua cetero do cere a depol coepisse, factumq; esse ita dicendi morem: Sed
is omnia agnoscit mecastor a uiro dici, in nullo uetere scripto inueniri.
ubi fuit magis
cereuus

Verbjs antiquissimis relictisq; & delictis minime utendum.

CAP. VII.

Verba noua
 fugienda.

Verbis uti aut nimis obsoletis exculcatisq;, aut inso-
 lentibus nouitatisq; dura & illepidæ, par esse deli-
 ctum uidetur. Sed molestius equidem culpatusq; esse ar-
 bitror, uerba noua, incognita, inaudita dicere, quam inuul-
 gata & sordentia. Noua autem uideri dico, etiam ea quæ
 sunt inusitata & desita, tametsi sint uetusta. Est adeo id ui-
 tium plerunq; seræ eruditionis, quam Græci δὲ μαδιὰ
 appellant: ut quod nunquam didiceris, diu ignoraueris:
 cum id scire aliquando coeperis, magnificias, quo in loco
 cunque & quacunq; in re dicere: Veluti Romæ nobis
 presentibus, uetus celebratusq; homo in causis, sed res-
 pentina & quasi tumultuaria doctrina præditus, cū apud
 præfectū urbis uerba faceret: & dicere uellet, inopi quen-
 dam miseroq; uictu uiuere, & sursum panem esicare,
 uinumq; eructum & foetidum potare: Hic, inquit, eques
 Romanus apludam edit, & floces bibit. Aspexerunt om-
 nes qui aderant, alius alium, primo tristiores turbato &
 requirente uultu, quidnam illud utriusq; uerbi foret. Post
 deinde, quasi nescio quid thusce aut gallice dixisset, uni-
 uersi riserunt. Legerat autem ille, apludam ueteres rusti-
 cos frumenti sursum dixisse. Idq; à Plauto in comœdia
 (si ea Plauti est) que Astraba inscripta est, positum esse.

Apluda.

Astraba.

Floces uini. Itē floces audierat prisca uoce significare uini fecem è uita
 r. accis

naccis expressam, sicuti fraccs ex oleis. Idq; apud Caci- Fraccs olei.
 lium ἢ πολυμίνοισ legerat, eaq; sibi duo uerba ad ora-
 tionum ornamenta seruauerat. Alter quoq; à lectionibus
 id genus paucis ἀπὸ ρήσεως, cum aduersarius causam dis-
 ferri postularet: Rogo prætor, inquit, subueni, succurre:
 quonam usq; nos bouinator hic demoratur? atq; id uoce Bouinator.
 magna ter quater ue inclamauit bouinator. *Communua-*
ratio fieri cœpta est à plerisq; qui aderant, quasi mon-
 strum uerbi admirâtibus. At ille iactans & gestiens: Non
 enim Lucilium, inquit, legis, qui tergiuersatorem bo- Bouinatori
 uinatorē dicit. Est autē in Lucilij undecimo uersus hic:

Hic strigosus, bouinatorq; ore improbus duro.

Quid senserit dixeritq; M. Cato de Albino, qui
 homo Romanus Græca oratione res Romanas,
 uenia sibi ante eius linguæ imperitiæ petita, com-
 posuit.

CAP. VIII.

Iuste uenusteq; admodum reprehendisse dicitur A. Al- A. Albinus.
 binum M. Cato. Albinus, qui cum L. Lucullo consul M. Cato.
 fuit, res Romanas oratione Græca scripturauit. In eius
 historia principio scriptū est ad hanc sententiā: Nemi-
 nem succensere sibi conuenire, si quid in his libris parum
 compositæ aut minus eleganter scriptum foret. Nam sum
 (inquit) homo Romanus natus in Latio, Græca oratio
 à nobis alienissīma est. Ideoq; ueniam gratiamq; male
 existimationis, si quid esset erratum, postulauit. Eam cū
 legisset M. Cato: Ne tu, inquit, Aule nimium nugator es,
 cum maluisti culpam deprecari, quā culpa uacare. Nam Deprecari.
 petere ueniam solemus, aut cum imprudentes errauimus,
 aut cum compulsi peccauimus. Tibi, inquit, oro te, quis
 perpulit

perpulis ut id committeres, quod priusquam faceres, pe-
teres ut ignosceretur? Scriptum est hoc in libro Cornelij
Nepotis de illustribus uiris.

Historia de legatis Mileti & Demosthene rheto-
re, in libris Critolai reperta. CAP. IX.

Critolai scripsit, legatos Mileto publicæ rei cau-
sa uenisse Athenas, fortasse an dixerit auxiliij peten-
di gratia. Tum qui pro sese uerba facerent, quos uisum
erat aduocasse, aduocatos (uti erat mandatum) uerba pro
Milesijs ad populum fecisse, Demosthenē Milesiorū po-
stulatis acriter respōdisse, neq; Milesios auxilio dignos,
neq; ex republica id esse cōtendisse. Rem in posterū diem
prolatam, legatos ad Demosthenē uenisse, magnoq; ope-
re orasse uti contra ne diceret: Eum pecuniam petiuisse,
et quantam petiuerat abstulisse. Postridie cum res agi
denuo cœpta esset, Demosthenem lana multa collum cœ-
uicesq; circumuolutū, ad populum prodisse, et dixisse se
συνάχην pati, eò contra Milesios loqui non quire. Tum
è populo unum exclamasse: Non συνάχην quod Demo-
sthenes pateretur, sed ἀγροειάχην esse. Ipse etiā Demo-
sthenes, ut idem Critolai refert, non id postea concele-
uit, quin gloriæ quoq; hoc sibi assignauit. Nam cum inter-
rogasset Aristodemum actorem fabularum, quantū mer-
cedis, uti ageret, accepisset, et Aristodemus talentum re-
spondisset: At ego plus, inquit, accepi ut tacerem.

Quòd C. Gracchus in oratione sua, historiam
supra scriptam Demadi rhetori, non Demostheni
attribuit, uerbaq; ipsius C. Gracchi relata.

CAP. X.

Quod

Quod in capite superiore à Critolao scriptum esse di-
 ximus super Demosthene, id C. Gracchus in ora-
 tione qua legem Aufciam dissuasit, in Demadem contulit
 uerbis hisce: Nam uos Quirites, si uelitis sapientia atque
 uirtute uti, & si queritis, neminem nostrum inuenietis si-
 ne pretio huc prodire, omnes nos qui uerba facimus, alie-
 quid petimus. Neq; ullius rei causa quisquam ad uos pro-
 dit, nisi ut aliquid auferat. Ego ipse, qui apud uos uerba
 facio, uti uectigalia uestra augeatis, quo facilius uestra
 cōmoda & reimp. administrare possitis, non gratis pro-
 deo. Verum peto à uobis, non pecuniam, sed bonā existi-
 mationem atq; honorem. Qui prodeunt dissuasori ne hāc
 legem accipiatis, petunt non honorem à uobis, uerum à
 Nicomede pecuniam. Qui suadent ut accipiatis, ij quoq;
 petunt non à uobis bonā existimationē, uerū à Mithrida-
 te rei familiaris suae pretiū & premiū. Qui autem ex e-
 dem loco atq; ordine tacent, ij uel acerrimi sunt. Nam ab
 omnibus pretiū accipiūt, & omnes fallunt. Vos cum puta-
 tis eos ab his rebus remotos esse, impartitis bonam existi-
 mationē. Legationes autem à regibus, cū putant eos sua
 causa reticere, sumptus atq; pecunias maximas praebent,
 uti in terra Graecia. Quo in tempore tragædus glorie
 sibi ducebat, talentū magnū ob unā fabulam datū esse, ho-
 mo eloquentissimus ciuitatis suae Demades, ei respondisse Demades.
 dicitur: Mirū tibi uidetur, si tu loquēdo talentum quæsi-
 sti? Ego ut tacerem, decem talenta à rege accepi. Itidem
 nunc isti pretia maxima ob tacendum accipiunt.

Verba P. Nigidij, quibus differre dicit, mentiri
 & mendacium dicere.

C A P. XI.

Verba

Mentiri.
Mendacium
dicere.

Verba sunt hæc ipsa P. Nigidij, hominis in studijs bonarum artium præcellentis: quæ M. Cicero ingenij doctrinarumq; nomine, summè reueritus est: Inter mendacium dicere & mentiri distat. Qui mentitur ipse non fallitur, sed alterum fallere conatur. Qui mendacium dicit, ipse fallitur. Item hoc addidit: Qui mentitur, inquit, fallit, quantum in se est: At qui mendacium dicit, ipse non fallit, quantum in se est. Item hoc quoq; super eadem re dicit: Vir bonus, inquit, prestare debet ne mentitur: prudens, ne mendacium dicat. Alterum incidit in hominem, alterum non. Variè mehercle, & lepide Nigidius tot sententias in eandem rem, quasi aliud atq; aliud diceret, disparauit.

Quodd Chrysiippus philosophus, omne uerbū ambiguum dubiumq; esse dicit. Diodorus contra, nullum uerbum ambiguum esse putat.

C A P. XII.

Chrysiippus.
Diodorus Cronus.

Chrysiippus ait, omne uerbū ambiguum natura esse, quoniam ex eodem duo uel plura accipi possunt. Diodorus autem, cui Crono cognomentum fuit: Nullum, inquit, uerbum est ambiguum, nec quisquam ambiguum dicit, aut sentit. Nec aliud dici uideri debet, quàm quod se dicere sentit is qui dicit. At cum ego, inquit, aliud sensi, tu aliud accepisti, obscure magis dictum, quàm ambiguum uideri potest. Ambigui enim uerbi natura illa esse debuit, ut qui diceret, duo uel plura diceret. Nemo autè duo uel plura dicit, qui se sentit unum dicere.

Quid T. Calpurnius de uerbis, deq; sententia quadā C. Gracchi existimauerit. Quodq; esse eam
sine

sine ullo sensu emolumento docuerit.

C A P. X I I I.

A Pud T. Castritium disciplinae rhetoricae doctorem, T. Castritius, graui atque firmo iudicio uirum, legebatur oratio C. Gracchi in P. Popilium. In eius orationis principio, collocata uerba sunt accuratius modulatusq; , quam ueterum oratorum consuetudo fert. Ea uerba, sicuti dixi, composita sunt haec: *Quae uos cupide per hosce annos appetistis atq; uoluistis, ea si temere repudiarit, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini.* Cursus igitur hic, & sonus rotundae uolubilisq; sententiae, eximie nos, & unice delectabat, tanto id magis, quod iam tunc C. Graccho uiro illustri & seuero, eiusmodi compositione fuisse cordi uidebamus. Sed enim cum eadem ipsa uerba saepius petentibus nobis lectitarentur, admoniti à Castritio sumus, ut considerarem, quae uis, quod ue emolumentum eius sententiae foret. Neq; pateremur, ut aures nostrae cadentis apte orationis modis eblanditae, animum quoq; nobis uoluptate inani perfunderent. Cumq; nos admonitione ista attentiores fecisset, inspicite, inquit, penitus, quid efficiant uerba haec: dicatq; mihi quæso aliquis uestrum, an sit ulla huiusce sententiae aut grauitas aut gratia? *Quae uos cupide per hosce annos appetistis atque uoluistis, ea temere si repudiarit, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini.* Cui enim omnium hominum in mentem non uenit, id profecto usu uenire, ut quod cupide appetieris, cupide appetisse: & quod temere repudiaucri, temere repudiasse dicaris?

dicaris? At si, opinor inquit, ita scriptum esset: quæ uos per hosce annos appetistis, atq; uolulistis, ea nunc si repudiarit, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini: Si, inquit, ita diceretur, grauior scilicet, solidiorq; fieret sententia, & acciperet aliquid iustæ in audiendo expectationis. Nunc autem uerba hæc, cupide & temere, in quibus uerbis omne monumentum rei est, non in concludenda sententia tantum dicuntur, sed supra quoque nondum desiderata ponuntur. Et quæ nasci oririq; ex ipsa rei conceptione debebant, ante omnino, quam res postulat, dicuntur. Nam qui ita dicit, si hoc feceris, cupide fecisse diceris, rem dicit sensus alicuius ratione collectam & confectam. Qui uero ita dicit, si cupide feceris, cupide fecisse diceris, non longè secus dicit, atque si diceret, si cupide feceris, cupide feceris. Hæc ego, inquit, admonui, non ut C. Graccho uitio darem (dij enim mentem meliorem nubi. Nam si quicquam in tam fortis facundiæ uiro, uitij uel erroris esse dici potest, id omne & autoritas eius exhaustit, & uetustas consumpsit) sed uti caueretis, ne uos facile præstringeret modulatus aliquis currentis facundiæ sonitus, atque ut uim ipsam rerum uirtutemq; uerborum prius pensitaretis, & siquidem grauis, atque integra, & sincera sententia diceretur, tum si ita uideretur, gressibus quoque ipsis orationis, & gestibus plauderetis: Si uero frigidi & leues, & futiles sensus, in uerba apte numeroseq; posita includerentur, non esse id secus crederetis, quam cum homines insigni deformitate, ad facienda ridicula imitantur histriones, & gestiunt.

Sobria

Sobria & pulcherrima Romuli regis responsio
circa uini usum.

C A P. XIII.

Simplicissima suauitate & rei & orationis L. Piso frugi usus est in primo annali, cum de Romuli regis uitam atq; uictu scriberet. Ea uerba, quæ scripsit hæc sunt: Eundem Romulum dicunt ad cænam uocatum, ibi non multum bibisse, quia postridie negotium haberet. Ei dicunt: Romule, si isthuc omnes homines faciant, uinum uilius sit. Is respondit, imò uero carum, si quantum quisq; uolet, bibat: nam ego bibi quantum uolui.

Romuli sobrietatis & lepidum responsum.

De ludibundo & errabundo, atque id genus uerborum productionibus, & quod Laberius sic amorabundam dixit, ut dicitur ludibunda, & errabunda. Atque inibi quòd Sisenna per huiusmodi uerbum noua figura usus est.

C A P.

X V.

Laberius in lacu Auerno, mulierem amantem uerbo inlusitatus ficto, amorabundam dixit. Id uerbum Cæsilius Vindex in cõmentario lectionum antiquarum ex figura scriptum dixit, quæ ludibunda, ridibunda, & errabunda dicitur, ludens, & ridens, & errans. Terentius autem Scaurus, diui Adriani temporibus grammaticus uel nobilissimus, inter alia, quæ de Cæselij erroribus composuit, in hoc quoque uerbo errasse eum scripsit, quod idem esse putauerit, ludens, & ludibunda, errans, & errabunda, ridens & ridibunda. Nam ludibunda, inquit, & ridibunda, & errabunda ea dicitur, quæ ludentem, uel ridentem, uel errantem agit aut simulat. Sed qua ratione Scaurus adductus sit, ut Cæsellium in eo reprehenderet, non hercle

Amorabundus.

Bundus finita.

Terentius Scaurus.

t 2 reper

reperiebamus. Non est enim dubiū, quin hæc genere ipso duntaxat idem significant, quod ea demonstrant, à quibus producuntur. Quid esset autem ludentē agere, uel imitari, non intelligere uideri maluimus, quàm insimulare eum tanquam ipsum minus intelligētē. Quin magis Scaurum oportuit cōmentaria Cefellij criminantē, hoc ab eo prateritum requirere, quod non dixerit, an quid, & quantulū differret à ludibundo ludens, & ridibundo ridens, & errabundo errans, cæteraq; horum similia: an à principalibus uerbis paululū aliquid distarent, & quā omnino uim haberet particula hæc extrema eiusmodi uocabulis addita. Hoc enim fuit potius requirendū in istiusmodi figuræ tractatu, sicuti requiri solet in uinolēto, & lutulento, & turbulento, uacua ne & inanis sit isthæc productio, cuiusmodi sunt, quæ πρῶτον ὄρας Græci dicunt: An extrema illa particula habeat aliquid suæ propriæ significationis. Cum reprehensionem autem illam Scauri notaremus, in memoriam nobis redijt, quod Sisenna in quarto historiarū, eiusdem figuræ uerbo ita usus est: Populabundus, inquit, agros, ad oppidū peruenit. Quod scilicet significat, cum agros popularetur, non (ut Scaurus in consimilibus uerbis ait) cum populantem ageret, uel cum imitaretur. Sed inquiringibus nobis quenam ratio & origo esset huiusmodi figuræ, populabundus & errabundus, & letabundus, & ludibundus, multorumq; aliorum id genus uerborum, ἡπιόλωσ hercle, Apollinaris noster sibi uideri ait, particulam istam postremā, in qua uerba talia exeunt, uim & copiam quasi abundantiam rei cuius id uerbum

Letabundus. esset, demonstrare: Vt letabundus is dicatur, qui abunde
Letus

letus sit, & errabundus, qui longo atq; abundanti errore sit. Cateraq; omnia ex ea figura ita dici ostendit, ut productio hæc & extremitas, largam & fluentem uim, & copiam declaret.

Errabundus.

Quodd Græcorum quorundam uerborum difficilima est in linguam latinam mutatio, uelut quod Græce dicitur πολυπραγμοσύνη.

C A P.

XVI.

A Dicimus sæpe animum ad uocabula rerū non paucissima, quæ neq; singulis uerbis, ut à Græcis, neque si maxime pluribus eæ res uerbis dicamus, tam dilucide, tamq; apte demonstrari latina oratione possunt, quàm Græci ea dicunt prius uocibus. Nuper etiam cum allatus esset ad nos Plutarchi liber, & eius libri indicem legissemus, qui erat περί πολυπραγμοσύνης, percontanti cuiusdam, qui & literarum & uocum Græcarum expertus fuit, cuiusnam liber, & qua de re scriptus esset, nomen quidem scriptoris statim diximus, rem, de qua scriptum fuit, dicturi hesimus. Ac tum quidem primo, quia non satis commode opinabar interpretaturū esse, si dicerem librum scriptum esse de negotiositate, aliud insitui apud me exquirere: quod, ut dicitur, uerbum de uerbo expressum esset. Nihil erat prorsus, quod aut meminissim legere me, aut si etiam uellem fingere, quod non insigniter asperum, absurdum, durumq; esset, si ex multitudine & negotio uerbum unum compingerem: sicuti multijuga dicimus, & multicoloria, & multiformia. Sed nō minus illepide ita diceretur, quàm si interpretari uoce una uelis πολυφιλίαν, aut πολυροπίαν, aut πολυεργίαν. Quamobrem cum diuulse tacitus in con-

Græca quædam uerbi uix posse.

t 3

gitando

gitando fuisset, respondi tandem, non uideri mihi significari eam rem posse uno nomine. Et idcirco iuncta oratione, quid uellet Græcum id uerbum pararam dicere. Ad multas igitur res aggressio, earumq; omnium rerum actio, πολυπραγμοσύνη inquam Græce dicitur, de qua hunc librum compositum esse inscriptio ista indicat. Tum ille opicus uerbis meis inchoatis & inconditis adductus, uirtutem quidem esse πολυπραγμοσύνη: Hortatur, inquit, nos profecto nescio quis hic Plutarchus ad negotia capessenda, & ad res obeundas plurimas cum industria & celeritate: non enim ipsius uirtutis, de qua locuturus esset, libro ipsi, sicuti dicis, non incommode prescripsit. Minime, inquam, uero. Neq; enim ista omnino uirtus est, cuius Græco nomine argumentum hoc libri demonstratur: Neq; id quod tu opinare, aut ego me dicere sentio, aut Plutarchus facit. Deterret enim nos hoc quidem in libro, quam potest maxime, à uaria, promiscuaq; & non necessaria rerum eiusmodi plurimarum & cogitatione, & petitione. Sed huius, inquam, tui erroris culpam esse intelligo in mea scilicet fecundia, qui ne pluribus quidem uerbis potuerim non obscurissime dicere, quod à Græcis perfectissime uno uerbo, & planissime dicitur.

Quid significat in ueteribus prætorum edictis, quod flumina retanda publice redempta habent.

CAP.

XVII.

EDicta ueterum prætorum, sedentibus fortè nobis in bibliotheca templi Traiani, & aliud quid requirentibus, cum in manus incidissent, legere atque cognoscere libitum est. Tum in quodam edicto antiquiore ita scriptum

ptum inuenimus : Qui flumina retanda publice redempta Retare.
 habent, si quis eorum ad me adductus fuerit, qui dicatur,
 quod cum ex lege locationis facere oportuerit, non fecis=
 se. Retanda igitur quid esset, querebatur. Dixit ibi quis=
 piam nobiscum sedens amicus meus, in libro se Caij de ori Retar=
 gine uocabulorum septimo legisse, retas uocari arbores,
 que aut ex ripis fluminum * enuncerent, aut in alueis eo=
 rum extarent : appellatasq; esse à retibus, quod præter=
 euntes naues impedirent, & quasi irretirent. Idcirco sese
 arbitrari retanda flumina locari solita esse, id est, purgan=
 da, ne quid aut moræ, aut periculi nauibus in ea uirgulta Retanda flu=
 incidentibus fieret. mina.

Qua pœna Draco Atheniensis in legibus, quas
 populo Atheniensi scripsit, fures affecerit. Et qua
 postea Solon, & qua item decemuirii nostri, qui
 duodecim tabulas scripserunt. Atque inibi adscri=
 ptum quod apud Aegyptios furta licita & per=
 missa sunt : apud Lacedæmonios autem cum stu=
 dio quoq; affectata, & pro exercitio utili celebra=
 ta. Ac præterea M. Catonis de puniendis furtis di=
 gna memoria sententia.

CAP. XVIII.

DRACO Atheniensis uir bonus, multaq; esse prudētia Draco legis=
 existimatus est, iurisq; diuini & humani peritus tor.
 fuit. Is Draco leges, quibus Athenienses uterentur, pri=
 mus omnium tulit. In illis legibus furem cuiuscunq; modi Furum puniitō
 furti, supplicio capitis puniendum esse, & alia pleraque
 nimis seuerè censuit sanxitq;. Eius igitur leges, quoniam
 uidebantur impendio acerbiores, non decreto iussioq;, sed
 tacito illiteratoq; Atheniensium consensu obliterate sunt.

t 4

Postea

Postea legibus alijs mitioribus à Solone compositis, usi
 sunt. Is Solon ex septem illis inclytis sapientibus fuit. Is
 sua lege in fures, non (ut Draco antea) mortis, sed dupli
 pœna uindicandum existimauit. Decemuiri autem nostri,
 qui post reges exactos, leges quibus Po. Ro. uteretur, in
 xij. tab. scripserunt, neque pari seueritate in puniendis
 omnium generum furibus, neq; remissa nimis lenitate usi
 sunt. Nam furem, qui manifestò furto prehensus esset, tum
 demum occidi permiserunt, si aut cum faceret furtum, nox
 esset, aut interdum se telo, cum prebenderetur defenderet.
 Ex ceteris autem manifestis furibus liberos uerberari, ad
 ditiq; iusserunt ei cui factum furtum esset, si modo id luci
 fecissent, neq; se telo defendissent: seruos item furti manife
 sti prehenso, uerberibus affici, & è saxo præcipitari: sed
 pueros impuberes prætoris arbitrato uerberari uoluerunt,
 noxamq; ab his factâ surciri. Ea quoq; furta, que per lan
 cem liciumq; cõcepta essent, perinde ac si manifesta forent,
 uindicauerunt. Sed nunc à lege illa decemuirali discessum
 est. Nam si quis super manifestò furto, iure & ordine ex
 periri uelit, actio in quadruplum datur: Manifestum au
 tem furtum est, ut ait Massurius, quod deprehenditur dum
 fit. Faciendi finis est, cum perlatum est quo ferri cõperat:
 Furti concepti item oblatis, tripli pœna est. Sed quod sit
 oblatum, quod cõceptum, & pleraq; alia ad eam rem, ex
 egregijs ueterum moribus accepta, neq; inutile cognitum,
 neq; iniucunda, qui legere uolet, inueniet Sabini librũ, cui
 titulus est de furtis. In quo id quoq; scriptũ est, quod uul
 go inopinatum: Non hominum tantum, neque rerum mo
 uentium, que auferri occulte & surripi possunt, sed fundi
 quoq;

cum uiri post
 reges exactos
 scandaly leges
 u. sa. coram

Per lancem
 liciumq;.

quoque et edium fieri furtū. Condēnatū quoque furti colō-
 num, qui fundo, quē cōduxerat, uendito, possessione eius
 dominum interuertisset. Atque id etiā (quod magis inopi-
 nabile est) Sabinus dicit: furem esse hominis iudicatū, qui
 cum fugitiuus præter oculos domini forte iret, obtentu
 togæ tanquā se amiciēs, ne uideretur à domino, obstitisset.
 Alijs deinde furtis omnibus, quæ nec manifesta appellan-
 tur, pœnā imposuerunt dupli. Id etiam memini legere me
 in lib. Aristonis iurecōsulti, haudquaquā indocti uiri, apud
 ueteres Aegyptios (quod genus hominū cōstat et in arti-
 bus reperiendis solertes extitisse, et in cognitione rerum
 indagāda sagaces) furto omnia fuisse licita, et impunita.
 Apud Lacedæmonios quoque, sobrios illos et acres ui-
 ros, cuius rei nō adeo ut Aegyptijs fides longinqua est,
 non pauci neque ignobiles scriptores, qui de moribus legi-
 busque eorum memorias condiderunt, ius atque usum fuisse
 furandi dicunt: idque à iuuentute eorum, non ob turpia lu-
 cra, neque ad sumptum libidini præbendum, comparan-
 dum ut opulētiam, sed pro exercitio disciplinaque rei bel-
 licæ factitatum: quod et furandi solertia et assuetudo,
 acueret, obfirmaretque animos adolescentium, et ad insi-
 diarum astus, et ad uigilandi tolerantiam, et obrepēdi ce-
 leritatem. Sed enim M. Cato in oratione, quam de præda
 militibus diuidenda scripsit, uehementibus, et illustribus
 uerbis de impunitate peculatus, atque licentia conqueritur.
 Ea uerba, quoniam nobis impense placuerunt, adscripsi-
 mus: Fures, inquit, priuatorum furtorum, in neruo atque
 in compedibus ætatem agunt: fures publici in iuro atque
 in purpura. Quam caste autē, et quam religiose à prau-

Ariston iurecon-
 sultus.

Aegyptijs furti
 licitū, Lacedæ-
 monijs lauda-
 tum.

Pulchra senten-
 tia M. Catonis.

Furti qui teneā
tur, Sabino au-
tore.

*Sic utieman
quid tacens at
Ant Augustin
emendation.
A. e. A.*

dentissimis uiris quid esset furtū definitum sit, praterēun-
dum nō puto: ne quis eum solum esse furem putet, qui oc-
culte tollit, aut clam surripit. Verba sunt Sabini ex libro
iuris ciuili secundo: Qui alienā rem attrectauit, cum id se
inuuito domino facere iudicare deberet, furti tenetur. Item
alio capite: Qui alienum tacēs lucri faciendi causa sustu-
lit, furti obstringitur, siue scit cuius sit, siue nescit. Hęc
quidē sic in eo quo nunc dixi lib. Sabinus scripsit, de re-
bus furti faciendi causa attrectatis. Sed meminisse debe-
mus, secundū ea quę suprā scripsi, furtum sine ulla quoq;
attrectatione fieri posse, sola mente atq; animo, ut furtū
fiat, annitente. Quocirca ne id quidem Sabinus dubitare
se ait, quin dominus furti sit condemnandus, qui seruo suo
uti furtum faceret, imperauit.

A. GELLII NOCTI- VM ATTICARVM COMMENTA- RII. LIBER XII.

Disertatio Phauorini philosophi, qua suasit no-
bili foeminæ, ut liberos, quos peperisset, non nu-
tricum adhibitarum, sed suo sibi lacte aleret.

C A P. I.

NVNTIATVM quondam est Pha-
uorino philosopho, nobis presentibus,
uxorem auditoris sectatorisq; sui paulu-
lum antè enixam, auctumq; cum esse na-
to filio: Eamus, inquit, & puerperā uia-
sum, & patri gratulatum. Is enim erat loci senatorij ex
familia

familia nobiliori. Imus unâ, & qui tum aderamus: profectuq; cum sumus ad domũ quo pergebat, & cũ eo simul introgressi sumus. Tũ in primis edibus cõplexus hominẽ, cõgratulusq; assedit, atq; ibi percõtatus est, quã diutiniũ puerperiũ, & quã laboriosi nixus fuissent. Puellãq; defessam labore ac uigilia, somnũ capere cognouit. Fabulari instituit prolixius. Et nihil, inquit, dubito, quin filiũ lacte suo nutritura sit. Sed cũ mater puellã, parcendũ esse ei diceret, adhibedãsq; puero nutrices, ne ad dolores, quos in enitẽdo tulisset, munus quoq; nutritionis graue ac difficile accederet: oro te, inquit, mulier, sine eã totã integrã esse matrẽ filij sui. Quod est enim hoc contra naturã imperfectũ atq; dimidiatũ matris genus, peperisse, ac statim ab sese abiectissimũ? aluisse in utero sanguine suo nescio quid quod nõ uideret? nõ alere nunc suo lacte, quod uideat iam uiuentẽ: iam hominẽ: iam matris officia implorantẽ? An tu quoq; inquit, putas naturã foemunis mãmãũ ubera quasi quosdam næuulos uenustiores, nõ liberorum alendorum, sed ornandi pectoris causa dedisse? Sic enim quod à uobis scilicet abest, plerãq; istã prodigiosã mulieres, fontẽ illum sanctissimum corporis generis humani educatorem arefacere & extinguere, cum periculo quoq; auersi, corruptiq; lactis laborant, tanquam pulchritudinis sibi insignia deuenustet. Quod quidem faciunt eadẽ uicordia, qua quibusdam commentitijs fraudibus nituntur, ut foetus quoq; ipsi in corpore suo cõcepti abortiãtur, ne æquor illud uentris irrugetur, ac de grauitate oneris & labore partus fistiscat. Quod cũ sit publica detestatione cõmuniq; odio dignum, in ipsis hominem primordijs, dum fingitur, dum

animatur

Mamã ex
pulchritudine
ineantata de
mã fat

animatur, inter ipsas artificis naturæ manus interfectū iri, quantulū hinc abest, iam perfectū, iam genitū, iam filium, propriū atq; consueti atq; cogniti sanguinis alimonia priuare? Sed nihil interest (hoc enim dicitur) dum alatur & uiuat, cius id lacte fiat. Cur igitur iste qui hoc dicit, si in capeſcendis naturæ sensibus tam absurdū, nō id quoq; nihil interesse putat, cuius in corpore, cuiusq; ex sanguine cōcretus homo & coalitus sit? An qui a spiritu multo, & colore exalbuit, nō idem sanguis est nūc in uberibus, qui in utero fuit? Non ne hac quoq; in re solertia naturæ euidēs est, quōd posteaquā sanguis ille opifex in penetralibus suis omne corpus hominis finxit, aduētante iam partus tempore, in supernas se partis profert, & ad ſouenda uitæ atq; lucis rudimēta preſto est, & recens natis notum & familiarem uictū offert? Quamobrem non frustra creditum est, sicuti ualeat ad fingēdas animi atque corporis similitudines, uis & natura seminis, non secus ad eandem rem, lactis quoque ingenia & proprietates ualere. Neque in hominibus id solum, sed in pecudibus quoq; animaduersum. Nam si ouum lacte hœdi, aut caprarum agni alerentur, constat fermē in his lanam durioſam, in illis capillum gigni tenerioſam. In arboribus etiam & frugibus, maior plerunq; uis & potestas est, ad earum indolem uel detractandam, uel augendam, aquarum atq; terrarum quæ alunt, quàm ipsius, quod iacitur seminis. Ac sepe uideas, arborem letam & nitentem, in locum alium transpositam, deteriori terre succo deperisse. Quæ (malum) igitur ratio est, nobilitatem istam nati modò hominis, corpusq; & animū benignæ ingenitis primordijs inchoatum

Lactis uirtus & efficacia.

choatum, infinitivo degeneriq; alimento lactis alieni corrumpere? praesertim si ista, quam ad praebendum lac tunc adbibebitis, aut serua, aut seruilis, & ut plerunq; solet, externa atq; barbarae nationis, si improba, si informis, si impudica, si temulenta est. Nam plerunq; sine discrimine, quaecunque id temporis lactens est, adhiberi solet. Patemur ne igitur infantem hunc nostrum pernicioso contagio infici? & spiritum ducere in animum atque in corpus suum ex corpore & animo deterrimo? Id hercle ipsum est, quod saepenumero muramur, quosdam pudicarum mulierum liberos, parentum suorum neque corporibus, neque animis similes existere. Scite igitur & perite nosse Mauro, quod cum uersus illos Homeri consecraretur:

οὐκ ἄρα τί γ' πατήρ ἢν ἰππότα πηλείδης,

οὐδέ τί θείης μήτηρ, γλαυκὴ δὲ σ' ἔτιχτε θάλασσαν

Πέτραι τ' ἠλίβασι. οὐ τοι νόσος ἐστὶν ἀπηνής.

Non partionem solam, tanquam illam quam ille sequebatur, sed alituram quoq; seram & seuam criminatus est. Addidit enim hoc de suo:

-Hircanæq; admorunt ubera tigres.

Quoniam uidelicet in moribus inolescendis, magnam serè partem ingenium altericis, & natura lactis tenet: quae iam à principio imbuta paterni seminis concretionem, ex matris etiam corpore & animo recentem indolem configurat. Et praeter hæc autè quis illud etià negligere aspernariq; possit, quod quæ partus suos deserunt ablegatq; à sese, & alijs nutriendos dedunt, uinculum illud, coagulatumq; animi atq; amoris, quo parentes cū filijs natura cōsociat, intersandunt, aut certe quidē diluunt deteruntq;. Nam ubi infantis

fantis aliorum dati, facta ex oculis amolitio est, uigor ille maternæ flagrantiae sensim atque paulatim restinguitur, omnisq; impatientissimæ sollicitudinis strepitus consilescit: Neq; multo minor amadati ad nutricem aliam filij, quam morte amissi obliuio est. Ipsius quoque infantis affectio animi, amoris, consuetudinis, in ea sola, unde alitur, occupatur: & proinde (ut in expositis usu uenit) matris quæ genuit, neque sensum ullum, neque desiderium capit. Ac propterea obliterated, & abolitis nativæ pietatis elementis, quicquid ita educati liberi amare patrem atque matrem uidentur, magnam ferè partem non naturalis ille amor est, sed ciuilis & opinabilis: Hæc Phauorinum dicentem audiui Græca oratione: cuius sententias communis utilitatis gratia, quantum meminisse potui, retuli. Amœnitates uero & copias ubertatesq; uerborum, Latina omnis facundia uix quidem indipisci potuerit, mea tenuitas nequaquam.

Quod Anneus Seneca iudicans de Q. Ennio, deq; M. Tullio leui futiliq; iudicio fuit. CAP. II.

Seneca taxatur.

DE Anneo Seneca partim existimant, ut de scriptore minime utili cuius libros attingere, nullum pretium operæ sit, quod oratio eius uulgaris uideatur, & prostrata: res atque sententiæ, aut ut inepto inaniq; impetu sint, aut leui & quasi dicaci argutia: eruditio autem uernacula & plebeia, nihilq; ex ueterum scriptis habens neq; gratiæ neq; dignitatis. Alij uero elegantiae quidem in uerbis parum esse nõ inficias eunt: sed & rerû quas dicat, scientiam doctrinamq; ei non deesse dicunt, & in uitij morum obiurgandis, seueritatem grauitatemq; non inueniam

b. h. 10. cap. 1
ca finem

stam. Mihi de omni eius ingenio deq; omni scripto, iudicium censuranq; facere non necessum est. Sed quod de M. Cicerone, & Q. Ennio, & P. Vergilio iudicauit, ea res cuiusmodi sit, ad considerandum ponemus. In libro enim xxxi. epistolarum moralium, quas ad Lucilium composuit, deridiculos uersus Q. Ennium de Cethego tiquo uiro fecisse hos dicit:

Dictus ollis popularibus olim

Qui cum uiuebant homines, atq; æuum agitabant,

Flos delibutus populis, & suada medulla.

Ac deinde scribit de iisdem uersibus uerba hæc: Admiror eloquentissimos uiros & deditos Ennio, pro optimis ridicula laudasse. Cicero certe inter bonos eius uersus, & hos refert. Atque id etiam de Cicerone dicit: Non miror, inquit, fuisse qui hos uersus scriberet, cū fuerit qui laudaret: nisi fortè Cicero summus orator agebat causam suã, & uolebat hos uersus uideri bonos. Postea hoc etiã addidit insulsissime: Apud ipsum quoq; inquit, Ciceronem inuenies etiam in prosa oratione quædam, ex quibus intelligas illum nõ perdidisse operam, quòd Ennium legit. Ponit deinde quæ apud Ciceronem reprehendit quasi Enniana, quod ita scripserit in libris de rep. quòd Menelao Laconi quædam fuit suauiloquens iucūditas, & quòd alio in loco dixerit, breuiloquentiã in dicendo colat. Atque ibi nugator homo, Ciceronis errores deprecatur: & nõ fuit, inquit, Ciceronis hoc uitium, sed temporis. Necessè erat hæc dici, cum illa legeretur. Deinde adscribit, Ciceronem hæc ipsa interposuisse, ad effugiendã infamiã nimis lasciue orationis & nitidæ. De Vergilio quoq; eodẽ in loco uerba hæc

ba hæc ponit: Vergilius quoq; noster nõ ex alia causa du-
ros quosdã uersus & enormes, & aliquid supra mensurã
trahētis interposuit, quã ut Ennianus populus agnosce-
ret in nouo carmine antiquitatis aliquid. Sed iam uerborũ
Senecæ piget. Hæc tamen inepti, & insipidi, & insulsi ho-
minis ioca nõ præteribo. Quidam sunt, inquit, tam magni
sensus Q. Ennij, ut licet scripti sint inter hircosos, pos-
sunt tamen inter unguētatos placere. Et cū reprehēdisset
uersus, quos supra de Cethego posuimus, qui huiusmodi,
inquit, uersus amant, liceat sibi & eosdẽ admirari & So-
terichi lectos. Dignus sanè Seneca uideatur lectione ac stu-
dio adolescentium, qui honorem coloremq; ueteris ora-
tionis Soterichi lectis cõpararit, quasi minime scilicet gra-
tiæ, & relictis iam contemptisq;. Audias tamen cõmemo-
rari ac referri pauca quædã, quæ ipse idem Seneca bene di-
xerit, quale est illud, quod in hominem auarum & auidũ,
& pecuniæ sitientẽ dixit: Quid enim refert quantum ha-
beas? multo illud plus est, quod nõ habes. Bene hoc sanè,
bene. Sed adolescentiũ indolem, non tam iuuant, quæ bene
dicta sunt, quã inficiunt, quæ pessime: multoq; magis si
& plura sint, quæ deteriora sunt: Et quædam in his non
pro ἰσχυρίματι aliquo rei parue ac simplicis, sed in re
ancipiti pro consilio dicuntur.

Lictoris uocabulum qua ratione conceptum,
ortumq; sit, & super eo diuersæ sententiæ Valgij
Rufi, & Tullij Ciceronis liberti acceptæ.

CAP.

III.

Valgius Rufus.
Lictor.

Valgius Rufus in secundo librorum, quos inscripsit
de rebus per epistolam quæsitis, lictorem dicit à li-
gando

gando appellatum esse: quod cū magistratus populi Romani uirgis quempiam uerberari iussissent, crura eius et manus ligari uinciriq; à uiatore solita sint: isq; qui ex collegio uiatorum officium ligandi haberet, lictor sit appellatus. Utiturq; ad eam rem testimonio M. Tullij, uerbaq; eius refert ex oratione, quæ dicta est pro C. Rabirio: Lictor (inquit) colliga manus. Hæc ita Valgius, et nos sanè cum illo sentimus. Sed Tyro Tullius M. Ciceronis libertus, lictorem uel à lino, uel à licio dictum scripsit. Licio enim transuerso quod linium appellatur, qui magistratibus (inquit) præmini strabant, cincti erant. Si quis autem est, qui propterea putet probabilius esse quod dixit Tyro, quoniam prima syllaba in lictore, sicuti in licio producta est, et in eo uerbo quod est ligo, correpta est, nihil ad rem istam pertinet. Nam sic à ligando lictor, ut à legendo lector, et à uincendo uictor, et à tuendo tutor, et à struendo structor, productis quæ corripiebantur uocalibus, dicta sunt.

Ex Q. Ennii septimo annalium uersus, quibus depingitur finiturq; ingenium, comitasq; hominis minoris erga amicum superiorem.

CAP. IIII.

Descriptum definitumq; est à Q. Ennio in annali uerbi graphice admodū sciteq; sub historia Gemini Seruili, uiri nobilis, quo ingenio, qua comitate, qua modestia, qua fide, qua lingue parsimonia, qua loquendi oportunitate, quanta rerū antiquarū morumq; ueterum, ac nouorū scientia, quantaq; seruadi tuendiq; secreti religionis, qualibus deniq; ad minuendas uitæ molestias fomētis,

u

leuamentis,

*Viatores hi
qui magistrat
parebant*

leuamentis, solatijs amicū esse conueniat hominis genere
 et fortuna superioris. Eos ego uersus non minus frequēti,
 assiduoq; memoratu dignos puto, quā philosophorum de officijs
 decreta. Ad hęc odor quidam uetustatis in his uersibus tam
 reuerendus est, suauitas tam impromiscua, tamq;
 ab omni fūco remota est, ut mea quidem sententia pro
 antiquis, sacratisq; amicitie legibus obseruandi, tenendi,
 colendiq; sint. Quapropter adscribēdos eos existimaui,
 si quis iam statim desideraret:

Hocce locutus, uocat qui cum bene sepe libenter
 Mensam, sermonesq; suos, rerumq; suarum
 Comiter impertit: magna cum lapsa diei
 Parte fuisset, de paruis, summisq; gerendis
 Consilio, induforo, lato, sanctoq; senatu,
 Cui res audacter magnas paruasq; iocumq;
 Eloqueret, que tincta malis, et que bona dictu
 Euomeret, si quid uellet, tutoq; locaret,
 Quo cum multa uolup, ac gaudia, clamq; palamq;
 Ingenium cui nulla malum sententia suadet
 Vt faceret facinus, *leuis, haud malus, idem
 Doctus, fidelis, suauis homo, facundus, suoq;
 Contentus, scitus, beatusq; secunda loquens in
 Tempore, commodus, et uerborum uir paucorum,
 Multa tenens antiqua, sepulta, et sepe uetustas
 Que facit, et mores ueteresq; novosq; tenentem,
 Multorum ueterum leges, diuūmq; hominumq;
 Prudentem, qui multa loqui ue tacere ue possit,
 Hunc inter pugnas compellat Seruilius sic.

T. Aclium Scillonem dicere solitum serunt, Q. Ennium
 de

uā sic, Pars fo
 ret ē summis re
 bus paruisq; re
 gundis.

Menis.

de semetipso hæc scripsisse, picturamq; istam morum & ingenij ipsius Q. Ennij factam esse.

Sermo Tauri philosophi, de modo atq; ratione tolerandi doloris secundum Stoicorum decreta:

CAP. V.

CUm Delphos ad Pythia conuentumq; totius firmè Græciæ uisendū philosophus Taurus iret, nosq; ei comites essemus, inq; eo itinere Lebadia uenissimus, quod Lebadia. est oppidū antiquū in terra Bœotia, affertur ibi ad Taurum, amicū eius quempia nobile in Stoica disciplina philosophum, ægra ualitudine oppressum decumbere: tunc omisso iuinere, quod aliò maturandū erat, & relictis uehiculis, pergūt eum propere uidere. Nosq; de more, quē in locum cunq; iret, secuti sumus. Et ubi ad ædes in quibus ille ægrotus erat peruenimus, uidemus hominē doloribus cruciatibusq; allabi, quod Græci κολῶν dicunt, & febris simul ad rapida afflicti, gemitusq; ex eo cōpressos erumpere, spiritusq; et anhelitus è pectore eius euadere, nō dolorē magis indicātes, q̄ pugnā aduersus dolorē. Post deinde cū Taurus & medicos accersisset, collocutusq; de faciēda medela esset, & eum ipsum ad retinendā patientiā Patientiæ exemplum. testimonio tolerantie, quam uidebat perhibito stabilisset, egressiq; deinde ad uehicular. & ad comites rediremus: Vi distis, inquit Taurus, nō sanè iucundū spectaculū, sed cognitu tamen utile, congregientes cōpugnantesq; philosophum & dolorē. Faciebat uis illa & natura morbi, quod erat suum, distractionē cruciatumq; membrorum. Faciebat contrā ratio & natura animi, quod erat æque suum, perpericabatur & cohibebat coërcebatq; intra sese uiolen-

tus effrenati doloris. Nullos eiulatus, nullas comploraciones, ne ullas quidem uoces indecoras e debat. Signa tamen quædam (sicut uidistis) existebant uirtutis & corporis, de possessione hominis pugnatum. Tum e sectatoribus Tauri iuuenis, in disciplinis philosophiæ nō ignarus: si tanta, inquit, doloris acerbitas est, ut contra uoluntatē, contraq; iudicium animi nitatur, inuitumq; hominē cogat ad gemendum, confitendumq; de malo morbi seuientis, cur dolor apud Stoicos indifferēs esse dicitur, non malū? Cur deinde aut Stoicus homo cogi aliquid potest, aut dolor cogere: cum & dolorē Stoici nihil cogere, & sapientem nihil cogi posse dicāt? Ad ea Taurus, uultu iam proremodū lætiore, delectatus enim iam uidebatur illecebra quæstionis: si iam amicus, inquit, hic nos ter melius ualeret, gemitus eiusmodi necessarios à calumnia defendisset, & hanc, opinor, tibi quæstionē dissoluisset. Me autē scis cū Stoicis non bene cōuenire, uel cū Stoica potius disciplina. Est enim pleraq; & sibi et nobis incōgruens, sicut in lib. quē super ea re cōposuimus, declaratur: Sed ut tibi à me mos geratur, dicā ego indoctius (ut aiū) & apertius, quæ fuisse dicturum puto sinuosius atq; solertius, si quis nunc adesset Stoicorum. Nosti enim credo uerbum illud uetus & peruulgatū: ἀμαθὶς εἶπον πῶς εἶπε, καὶ ἄφρονος λέγει. Atq; hinc exorsus de dolore atq; gemitu Stoici egrotantis, ita disseruit: Natura, inquit, omniū rerum quæ nos genuit, induit nobis inoleuitq; in ipsis statim principijs, quibus nati sumus, amorem nostri & charitatē, ita prorsus, ut nihil quicquàm esset charius p̄stiusq; nobis, quàm nosmetipsi. Atq; hoc esse fundamentū rata est cōseruādæ
hominum

Dolor cur à Stoicis dicitur indifferēs, et nō esse malum.

hominum perpetuitatis, si unusquisq; nostrum, simul atq; editus in lucē foret, harū prius rerū sensum affectionemq; caperet, quæ à ueteribus philosophis τὰ ἡδύτα κατὰ φύσιν appellata sunt, ut omnibus scilicet corporis sui commodis gauderet, ab incōmodis omnibus abhorreret. Postea per incrementa ætatis exorta è seminibus suis ratio est, & utendi consilij reputatio, & honestatis utilitatisq; ueræ cōtemplatio, subtiliorq; & exploratior commodorum delectus: atq; ita præ cæteris omnibus enituit & præfulsit decori et honesti dignitas: Ac si ei retinendæ obtinendæ ue incommodum extrinsecus aliquod obstaret, contemptum est. Neq; aliud esse uere & simpliciter bonū nisi honestum: aliud quicquam malū, nisi quod turpe esset, existimatum est. Reliqua omnia, quæ i medio forēt, ac neq; honesta essent neq; turpia, neq; bona esse neq; mala decretū est. Productiones tamē & relationes, suis quæque momentis distinctæ diuisæq; sunt, quæ ἡδοναὶ καὶ ἀποῤῥοιμῆαι ipsi uocāt. Propterea uoluptas quoq; & dolor, quod ad finē ipsum bene beateq; uiuendi pertinet, & in medijs relictæ, & neque in bonis neque in malis iudicata sunt. Sed enim quoniā his primis sensibus doloris uoluptatisq;, ante consilij et rationis exortum, recēns natus homo imbutus est, & uoluptati quidem natura conciliatus, à dolore autem, quasi à graui quodā inimico abiūctus alienatusq; est, iccirco affectiones istas primitus penitusq; indixit, ratio post addita, conuellere, obstirpare, atq; extinguere uix potest. Pugnat autē cum ijs semper, & exultantibus eas opprimit obteritq;, & parēre sibi, atque obedire cogit. Itaq; uictus philosophum ratione decreti sui nixum, cū petulantia

Honestum
nūc tunc
tam apud
eos reliqua
differentia

morbi dolorisq; exultantia colluctantem, nihil cedentem,
 nihil confitentem, neque (ut pleriq; dolentes solent) eiu-
 lantem, atq; lamentantem, ac miserum sese & infelicē ap-
 pellantē: sed acres tantum anhelitus, & robustos gemitus
 edentē, signa, atq; indicia nō uicti, neq; oppressi à dolo-
 re, sed uincere eū atq; opprimere enitētis. Sed haud scio,
 inquit, an dicat aliquis, ipsum illud, quod pugnat, quod
 gemit, si malum dolor non est, cur necesse est gemere, &
 pugnare? Quia enim omnia quæ non sunt mala, molestia
 quoq; omni nō carēt: sed sunt pleraq; noxa quidē magna
 & pernicie priuata, quia nō sunt turpia: cōtra nature ta-
 men mansuetudinē lenitatēq; opposita sunt & infesta, per
 obscuram quandam & necessariā ipsius nature cōsequen-
 tiam. Hæc ergo uir sapiens tolerare & cunctari potest,
 non omnino sensum sui amittere potest: Αναλησία enim
 atq; ἀπαθία, non meo tantū, inquit, sed quorundam etiam
 ex eadē porticu prudentiorū hominum, sicuti iudicio Pa-
 natij grauis atq; docti uiri, improbata abiecta q; est. Sed
 cur contra uoluntatē suā gemitus facere cogitur philoso-
 phus Stoicus, quē nihil cogi posse dicunt? Nihil sanē po-
 test cogi uir sapiēs, cū est rationis obtinēda locus. Cū ue-
 ro natura cogit, ratio quoq; à natura data cogitur. Quæ-
 re etiā, si uidetur, cur alicuius manu ad oculos suos repen-
 te agitata, inuitus conuiueat? cur fulgente cœlo à luminis
 iactu, nō sua spōte & caput & oculos declinet? cur toni-
 tru uehementius factō, sensim paucescat? cur sternutamen-
 tis quatiatur? cur aut in ardoribus solis aestuet? aut cur in
 pruinis immanibus obrigescat? Hæc enim & pleraq; alia,
 nō uoluntas, nec consilium, nec ratio moderatur, sed natura

turae necessitatisq; decreta sunt. Fortitudo autē nō ea est, *Fortitudo,*
 que contra naturam monstri uice nititur, ultraq; modum
 eius egreditur, aut stupore animi, aut immanitate, aut qua
 dam misera & necessaria in perpetendis doloribus exer-
 citatione: qualem fuisse accepimus seruum quendam in ludo
 Caesaris gladiatorem, qui, cū uulnera eius a medicis execra-
 bantur, ridere solitus fuit. Sed ea uera & proba fortitudo est, *Quae uera*
 quam maiores nostri scientiam esse dixerunt *fortitudinis*
 rum tolerandarum & non tolerandarum. Per quod ap- *philosopho*
 paret, esse quaedā intolerabilia, quibus fortes uiri aut ob-
 cundis abhorreant, aut suslinendis. Cum haec Taurus di-
 xisset, uidereturq; in eandem rem plura etiam dicturus,
 peruentum est ad uehicula, & conscendimus.

Quod Graeci aenigma dicunt, Latini antiqui
 scirpos appellauerunt.

CAP. VI.

Quae Graeci dicunt aenigmata, hoc genus quidā ex no- *Aenigma.*
 stris ueteribus *scirpos appellauerūt: quale est qd' **Scrupos legi-*
 nuper inuenimus, per hercle antiquū, perq; lepidū, tribus *dū esse, Caelius*
 uersibus senarijs cōpositū aenigma: qd' reliquimus inenar- *lect. anti. li. 11.*
 ratum, ut legentiū coniecturas in requirendo acueremus. *cap. 43. conten-*
dit.

Versus tres hi sunt:

Semel minus ne, an bis minus sit, non sat scio,
 An utrunque horum, ut quondam audiui dicier,
 Ioui ipsi regi noluit concedere.

Hoc qui nolet diutius apud se querere, inueniet qd sit, in
 M. Varronis de sermone latino ad Marcellū secūdo lib.

Quam ob causam Cn. Dolabella proconsul,
 ream mulierem ueneficij, contententemq; ad Areo-
 pagitas reiecerit.

CAP. VII.

4 4

Ad Cn.

AD Cn. Dolobellam, proconsulari imperio provinciã Asiã obtinentẽ, deducta mulier Smyrneã est. Eadem mulier uirum & filiũ, eodem tempore, uenenis clam datis, uita interfecerat, atq; id fecisse se confitebatur: Dicebatq; habuisse se faciendi causã, quoniam ille idẽ maritus & filius, alterum filiũ mulieris ex uiro priore genitum, adolescentẽ optimũ & innocentissimũ, exceptũ insidijs occidissent. Idq; ita esse factum controuersia nõ erat. Dolobella retulit ad consilium. Nemo quisquam ex consilio sententiã ferre in causa tam ancipiti audebat, quod & cõfessum ueneficium, quo maritus & filius necati forent, non admittẽdum impunitum uidebatur, & digna tamen pœna in homines sceleratos uindicatum fuisset. Dolobella eam rem Athenas ad Arcopagitas, ut ad iudices grauiores exercitatioresq; reiecit. Arcopagite cognita causa accusatorem mulieris, & ipsam quæ accusabatur, centesimo anno adesse iusserunt. Sic neque absolutum mulieris ueneficium est, quod per leges non licuit, neq; nocens damnata punitaq; quæ digna uenia fuit. Scripta hæc historia est in libro Valerij Maximi, factorum & dictorum memorabilium octauo.

*
Arcopagitarũ
iudicium.

Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ.

CAP. VIII.

P. Africanus superior, & Ti. Gracchus, Tib. & C. Gracchorũ pater, rerũ gestarũ magnitudine, & honorũ atq; uitæ dignitate illustres uiri, dissenserũt sæpenu mero de rep. & ea siue qua alia re nõ amici fuerũt. Ea simul cũ diu mansisset, & solenni die Ioui epulum libaretur, atq; ob id sacrificiũ senatus in Capitolio epularetur,

tur, fors fuit, ut apud eandem mēsam duo illi iūctim locarentur. Tum quasi dys immortalibus arbitris, in cōiuiuo Iouis Opt. Max. dexteras eorū conducentibus, repente amicissimi facti, neq; solū amicitia incepta, sed affinitas simul instituta. Nam P. Scipio filiam uirginem habens iam uiro maturam, ibi tunc eodem in loco despondit eam Tiberio Graccho, quem probauerat elegeratq; exploratissimo iudicij tempore, dum inimicus est. Aemilius quoque Lepidus, & Fuluius Flaccus nobili genere, amplissimūq; honoribus, & summo loco in ciuitate præditi, odio inter sese graui, & similitate diuina conflictati sunt. Postea populus eos simul CENS. facit. Atq; illi, ubi uoce præconis renuntiati sunt, ibidem in campo statim nondum dimissa concione, ulro uterq; & pari uoluntate coniuncti complexiq; sunt. Exq; eo die, & in ipsa censura, & postea, iugi concordia fidiissime amicissimeq; uixerunt.

Renunciatio
gestationem
nominare di
mus, atq; etia
proclamare

Quæ dicantur uocabula ancipitia, & quod honoris quoq; uocabulum ancipiti sententia fuerit.

CAP. IX.

Et plurifariam uidere atq; animaduvertere in ueteribus scriptis, pleraq; uocabula, quæ nunc in sermonibus uulgi, unam certamq; rem demonstrant, ita fuisse media & communia, ut significare & capere possent duas inter sese res cōtrarias. Ex quibus quedā satis nota sunt, ut tempestas, ualctudo, facinus, dolus, gratia, industria. Hæc enim ferè iam uulgatum est ancipitia esse, & utroq; uersus dici posse. Periculum etiā, & uenenum, & contagium, nō uti nunc dicuntur, pro malis tantū dicta esse, multum exēplorū eiusmodi reperias. Sed honorē quoq; me-

Vocabula ancipitia.

Periculum.
Venenum.
Contagium.

u s diam

Honos malus. *diam uocē fuisse, & ita appellatū, ut etiam malus honos diceretur, & significaret iniuriam, id profecto rarissimum est. Quātem Metellus Numidicus in oratione, quam de triumpho suo dixit, his uerbis usus est: Quā in re quanto uniuersi me unū antestatis, tanto uobis, quā mibi maiore iniuriā atq; cōtumeliam facit Quirites. Et quanto probi iniuriam facilius accipiūt quā alteri tradunt, tanto ille uobis, quā gratiam mibi, peiorem honorem habuit. Nā me iniuriā ferre, uos facere uult Quirites, ut hic conquestio, istic uituperatio relinquatur. Honorē, inquit, peiorē uobis habuit, quā gratiam mibi: cuius uerbi sententia est, quā ipse quoq; supra dicit, maiore uos affecit iniuria et contumelia quā me. Præter huius autem uerbi notionē, adscribendam esse hanc sententiam ex oratione Q. Metelli existimaui, ut de finiremus Socratis esse decretum:*

κακίον ἔστι τὸ ἀδικῆν τὸ ἀδικεῖν.

Quod æditimus uerbū latinum sit. CAP. X.

Æditimus. *Æditimus uerbū latinū est & uetus, ea forma dictū, quā finitimus & legitimus. Sed pro eo à plerisque nūc ædituus dicitur, noua & cōmētitiā usurpatione, quasi à tuēdis ædibus appellatus. Satis hoc esse potuit admonendi gratia dixisse, propter, agrestes quosdā & indomitos certatores: qui nisi auctoritatibus adhibitis, nō cōprimuntur. M. Varro in libro secundo ad Marcellum de latino sermone, æditimum dici oportere censet magis quā ædituum: quod alterum sit recenti nouitate fictum, alterum antiqua origine incorruptum. Liuius quoq; (ut opinor) in Protefilaodamia, claustritimum dixit, qui claustris ianue præfesset, eadē scilicet figura, quā æditimum dici uidebat,*

Claustritimus.

debat, qui edibus præst. In Verrem M. Tullij in exemplaribus fidelissimis, ita inueni scriptum: Aeditimi, custodesq; mature sentiunt. In libris autē uulgaris editui scriptum est. Pomponij fabula Attellana est, quæ ita inscripta est, Aeditimus, in qua hic uersus est:

Qui postq; tibi apparco, atq; aeditimor in tēplo tuo.
T. autem Lucretius in carmine suo, pro aedituis, aedituentes appellat: —Oneratāq; passim

Cuncta cadaueribus coelestium templa manebant,
Hospitibus loca quæ complerant aedituentes.

Errare istos, qui spe & fiducia latendi peccent, cum latebra peccati perpetua nulla sit. Et super ea re Peregrini philosophi sermo ex Sophoclis poetæ sententia.

C A P. X I.

Philosophum nomine Peregrinum, cui postea cognomen Proteus factum est, uirū grauem atque constantem uidimus, cum Athenis essemus, diuersantem in quodam tugurio extra urbem. Cumq; ad eum frequenter uentitarem, multa hercle dicere eū utiliter & honeste audiuius, in quibus id fuit, quod precipuum aeditu meminimus: Virum quidem sapientem non peccaturū esse dicebat, etiamsi peccasse eum dii atque homines ignoraturi forent. Non enim poenæ aut infamiae metu non esse peccādum censebat, sed iusti honestiq; studio & officio. Si qui tamē nō essent tali uel ingenio, uel disciplina præditi, uti se ui sua, ac sponte facile à peccādo tenerent, eos omnes tunc peccare procliuius existimabat, cum latere posse id peccatum putarent, impunitatemq; ex ea latebra sperarent. At si sciant, inquit, homines, nihil omnium re-

Peregrinus philo-
sophus.
Proteus.

rum

rum diutius posse celari, suppressius prudentiusq; peccabitur. Propterea uersus istos Sophoclis prudētissimi poetarum in ore esse habendos dicebat:

πρὸς ταῦτα χρῆσθε μὴδ' ἄν ἄπανθ' ὁρῶν
καὶ πᾶν ἀκούων πᾶν ἀναψύχον χροῦσθε.

Veritas temporis
filiā.

Alius quidam ueterum poetarum, cuius nomen mihi nunc memoriae non est, ueritatem temporis filiam esse dixit.

Faceta responsio M. Ciceronis a molientis à se crimen manifesti mendacii. GAP. XII.

Rhetoricū praeceptum.

HAec quoq; disciplina rhetorica est, callide & cum astu res criminosas citra periculum confiteri: ut si obiectum sit turpe aliquid, quod negari non queat, responsione ioculari eludas, & rem facias risu magis dignam quàm crimine: sicut fecisse Cicronem scriptum est, cum id, quod inficari non poterat, urbano facetoq; dicto diluit. Nam cum emere uellet in palatio domum, & pecuniam in praesens non haberet, à P. Sylla, qui tum reus erat, mutuo h. s. uicies tacite accepit. Ea res tamen priusquam emeret, prodita est, & in uulgus exiuit. Obiectumq; ei est, quòd pecuniam domus emendae causa à reo accepisset. Tum Cicero inopinata opprobriatione permotus, accepisse se negauit, ac domum quoq; se empturum negauit. Atq; adeo, inquit, uerum sit accepisse me pecuniam, si domum emero. Sed cum postea emisisset, & hoc mendacium in senatu ei ab inimicis obijceretur, risu satis, atq; inter ridendum ἀπορώμενος, inquit, homines estis, cū ignoratis prudentis, & cauti patrisfamiliās esse, quod emere uelit, empturum sese negare propter competitores emptionis.

In 171

Intra calendas cum dicitur, quid significet, utrū ante calendas, an calendis, an utrunque. Atq; inibi quid sit in oratione Marci Tullij, intra Oceanum, & intra montem Iaurum, & in quadam epistola intra modum.

CAP.

XIII.

CUM Romæ à c o s s. iudex extra ordinem datus, pronuntiare intra calendas iussus essem, Apollinarem ^{Intra calendas.} rem Sulpitium doctum hominem percōtatus sum, an his uerbis intra calendas, ipsæ quoq; calendæ tenerētur: Dixi q; ei, me uidelicet datum iudicem, calēdasq; mihi productas, ut intra eum diem pronuntiarem. Cur, inquit, hoc me potius rogas, quā ex istis aliquem peritis studiosisq; uiris, quos adhibere in consilium iudicaturi soletis? Tum illi ita ego respondi: Si aut de uetere inquam iure, aut recepto, aut controuerso, aut ambiguo, aut nouo, aut confuturo descendum esset, issem planè sciscitatū ad istos, quos dicis. Sed cum uerborum latinorum sententiæ, usus, ratio exploranda sit, scæuus profecto & cæcus animi forem, si cum haberem tui copiam, issem magis ad alium, quā ad te. Audi igitur, inquit, de ratione uerbi quid existimem, sed eo tamen pacto, ut id facias, non quod ego de proprietate differuero, sed quod in eare omnium plurimū ue consensu obseruari cognoueris. Non enim uerborum tantum communium ueræ atq; propriæ significationes longiore usu mutantur, sed legum quoq; ipsarum iussa consensu tacito obliterantur. Tum deinde differuit, me & plerisq; alijs audientibus, in hunc ferme modū: Cū dies, inquit, ita præfinita est, ut iudex in calend. pronuntiet, occupauit iam hæc omnes opinio, nō esse dubium, quin ante calen

Calendas iure pronuntietur. Et id tantum ambigi uideo, quòd tu quæris, an Calend. quoque iure pronuntietur. Ipsum autem uerbum sic proculdubio natum est, atq; ita sese habet, ut cum dicitur intra cal. non alius accipi dies debeat, quàm solæ calendæ. Nam tres istæ uoces, intra, ci tra, ultra, quibus certi locorum fines demonstrantur, sin-
In Cis, Vls. gularibus apud ueteres syllabis appellabantur, in, cis, uls. Hæ deinde particule, quoniã paruo exiguoq; sonitu ob- scurius promebantur, addita est tribus omnibus eadẽ syl- laba: & quod dicebatur, cis Tiberim, & uls Tiberim, di- ci coeptum est citra Tiberim, & ultra Tiberim. Itẽ quod erat, in, accedente eadem syllaba, intra factum est. Sunt er go hæc omnia quasi contermina, iunctis inter se finibus coherentia, intra oppidum, ultra oppidum, citra oppidũ, ex quibus intra, in (sicuti dixi) significat. Nam qui dicit intra oppidum, intra cubiculum, intra ferias, non dicit aliud, quàm in oppido, in cubiculo, in ferijs. Intra cal. igitur non ante calen. est, sed in calend. id est, eo ipso die, quo cal. sunt. Itaq; secundum uerbi ipsius rationem, qui iussus est intra calend. pronuntiare, nisi cal. pronuntiet, contra usum uocis facit. Nam si ante id fiat, nõ intra id pronun- tiat, sed citra. Nescio autem quo pacto recepta uulgo in- terpretatio est absurdissima, ut intra cal. significare uidea tur, etiam citra cal. & uel ante cal. Nihil enim fermè in- tere est. Atq; in super dubitatur, an calendis quoq; pronun- tiari possit, quando neque ultra, neq; citra, sed quod inter hæc medium est, intra calen. id est calendis pronuntiandũ
Consuetudo. sit. Sed nimirum consuetudo uicit, que cum omnium do- mina rerum, tum maxime uerborum est. Ea omnia cum
 Apol

Apollinaris scite perquam, atque enucleate disputauisset, tum ego hæc dixi: Cordi, inquã, mihi fuit, priusquã ad te irem querere explorareq; , quonam modo ueteres nostri particula ista, qua de agitur, usi sint: atque ita inuenimus Tullium in tertia in Verrem scripsisse: Est autẽ modo locus intra oceanũ iam nullus, neq; tam longinquus, neq; tã recõditus, quo non per hæc tẽpora nostrorum hominum libido iniquitasq; peruasferit. Intra oceanum dicit, contra rationẽ tuam. Non enim uult (opinor) dicere in oceano. Terras enim demonstrat omneis, quæ oceano ambiuntur, ad quas à nostris hominibus adiri potest, quæ sunt citra oceanum, non in oceano. Neq; enim uideri potest insulas significare nescio quas, quæ penitus esse intra æquora ipsa oceani dicuntur. Tũc Sulpitius Apollinaris renidẽs, non me hercle inargute, inquit, nec incallide opposuisti hoc Tullianum: sed Cicero intra oceanum, non (ut tu interpretare) citra oceanum dixit. Quid enim potest dici citra oceanum esse, cum undique oceanus circumscribat omneis terras, & ambiat? Nam citra quod est, id extra est. Qui autem potest intra esse dici, quod extra est? Sed si ex una tãtum parte orbis oceanus foret, citra oceanum esse dici potest, uel ante oceanum. Cum uero omnes terras omniariam & undique uersum circumfluat, nihil citra eum est: sed undarum illius ambitu terris omnibus conuallatis, in medio eius sunt omnia, quæ intra oras eius inclusa sunt. Sicuti hercle sol non citra cœlum uertitur, sed in cœlo, & intra cœlum. Hæc tunc Apollinaris scite acuteq; dicere uisus est. Sed postea in libro M. Tullij epistoliarum ad Ser. Sulpitiũ, sic dictum esse inuenimus: intra modum,

Intra modum.
Modice.

modum, ut intra Calendas dicunt, qui dicere citra Calendas uolunt. Verba hæc Ciceronis sunt, quæ apposui: Sed tamen quoniam effugi eius occasionem, qui fortasse arbitraretur me hanc rem imperite non putare, si perpetuo tacerem, modice hoc faciam, aut etiam intra modum, ut et illius uoluntati, et meis studijs seruiam. Modice dixerat hoc faciam, id est cum modo equo et pari. Deinde quasi hoc displiceret, et corrigere id uellet, addidit: Aut etiam intra modum. Per quod minus sese ostendit id facturum esse, quàm quod fieri modice uideretur, id est nõ ad ipsum modum, sed retro paululum, et citra modum. In oratione etiam quam pro P. Sestio scripsit, intra montem Taurum sic dicit, ut non significet in monte Tauro, sed usque ad montem Taurum cum ipso monte. Verba sunt hæc ipsius M. Tullij ex ea quam dixi oratione: Antiochum magnũ illum maiores nostri magna belli contentione, terra marique superatum, intra montem Taurum regnare iusserunt. Asiam, qua illum multarunt, Attalo ut is in ea regnaret, condonarunt. Intra montem, inquit, Taurum regnare iusserunt, quod non perinde est, ut intra cubiculum dicimus: nisi uideri potest, id esse intra montem, quod est intra regiones, quæ Tauri montis obiectu separantur. Nam sicut qui intra cubiculum est, is non in cubiculi parietibus, sed intra parietes est quibus cubiculum includitur, qui tamen ipsi quoque parietes in cubiculo sunt: ita qui regnat intra montem Taurum, nõ solum in monte Tauro regnat, sed in ijs etiã regionibus, quæ Tauro monte clauduntur. Num igitur secundum istam uerborum M. Tullij similitudinem, qui iubetur intra Calendas pronuntiare, is et ante Calendas, et ipsis

Et ipsis calendis iure pronuntiare potest? Neque id fit quasi priuilegio quodam inscitæ cōsuetudinis, sed certa rationis obseruatione: cum omne tempus quod Calēdarum die includitur, intra Calendas esse recte dicitur.

Saltem particula, quam uim habeat, & quam originem.

CAP.

XIIII.

Saltem particula, quam haberet principalem significationem, quæq; uocis istius origo esset, quærebamus. Ita enim primitus factā esse apparet, ut quæ uideatur sicuti quædam supplementa orationis temere & incondite assumpta. Atq; erat qui diceret, legisse se in grammaticis cōmentarijs P. Nigidij, saltem ex eo dictum, quod esset, si aliter. Idq; ipsum dici solitū per defectiōnē. Nam plenam esse sententiā, si aliter nō potest. Sed id nos in ijsdē cōmentarijs Nigidij, cum eos nō (opinor) incuriose legissemus, nusquā inuenimus. Videntur autē uerba ista, si aliter non potest, à significatione quidem uocule huius de qua quærimus, nō abhorreere. Sed tot uerba tamen in paucissimas literas cludere, improbæ cuiusdā subtilitatis est. Fuit etiam qui diceret homo in libris atq; literis assiduus, saltem sibi dictum uideri, u, media litera extrita. Salutē enim antē dictum, quod nos saltem diceremus. Nam cum alia quædam petita, & non impetrata sunt, tum solemus, inquit, quasi extremum aliquid petituri, quod negari minime debeat, dicere, hoc saltem fieri aut dari oportere, tanquam salutem postremo petentes, quam & impetrari certe, & obtineri sit æquissimum. Sed hoc itidem non illepide quidem fictum, nimis tamen esse uidetur commētitiū. Censuimus igitur amplius quærendum.

x

Quod

Quodd Sisenna in libris historiarum, aduerbīs huiuscemodi sæpenumero usus est, celatim, uelitatim, saltuatim.

CAP. XV.

Aduerbla in
im.

Celatim.
Velitatim.
Saltuatim.

Cum leclitaremur historiam Sisennæ assidue, huiuscemodi figuræ aduerbia in oratione eius animaduertimus, cuiuscemodi sunt hæc, cursim, properatim, celatim, uelitatim, saltuatim. Ex quibus duo prima, quia sunt notiora, exemplis non indigebant: reliqua in historiarum sexto sic scripta sunt: Quum maxime celatim poterat in insidijs suos disponit. Item alio in loco: Nos una æstate in Asia & Græcia literis gesta, idcirco continentia mandauimus, ne uelitatim aut saltuatim scribendo, lectorum animos impediremus.

A. GELLII NOCTI

V M A T T I C A R V M C O M -
M E N T A R I I . L I B . X I I I .

Inquisitio uerborum istorum M. Tullij curiosior, quæ sunt in libro primo Antonianarū: Multa autem impendere uidentur præter naturam etiã, præterq̃ fatum. Tractatumq̃ an idē duo ista significēt, fatū atq̃ natura, an diuersum. CAP. I.

M A R C V S Cicero in primo Antonianarum ita scriptum reliquit: Hunc igitur ut sequeretur properaui, quem præsentibus non sunt secuti: non ut proficerem aliquid (neque enim sperabam id, nec prestare poteram) sed ut si quid mihi humanitatis accidisset

eīdisset (multa autem impendere uidentur præter natu- Præter naturam,
 ram etiam, præterq; fatum) huius diei uocem testem rei-
 publicæ relinquere meæ perpetuæ erga se uoluntatis.
 Præter naturam, inquit, præterq; fatum. An utrunque Præter fatum.
 idem ualere uoluerit, fatum atque naturam, & duas res
 ἀνὸ ἑνὸς ὑποκειμένων, πεπωμένων καὶ φύσει: an uero diuise
 rit separaritq;, ut alios casus natura ferre uideatur, alios
 fatum, considerandum equidem puto. Atque id maxi-
 me requirendum, qua ratione dixerit accidere multa hu-
 manitus posse præter fatum: quando sic ratio & ordo,
 & insuperabilis quædam necessitas fati constituitur, ut
 omnia intra fatum claudenda sint, nisi illud sanè Home-
 ri secutus est:

μή γ' ἐπ' ἰσμοίρων λόγον αἴτιος εἰσφικταί.

Nihil autem dubium est, quin uiolentam & inopinatam
 mortem significauerit, quæ quidem potest recte uideri ac-
 cidere præter naturam. Sed cur id quoque genus mortis
 extra fatum posuerit, neque operis huius est explorare,
 neque temporis. Illud tamen non prætermittendum est,
 quod Vergilius quoq; id ipsum quod Cicero de fato opi-
 natus est, cū hoc in quarto libro dixit de Elisa, quæ mor-
 tem per uim potita est:

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat.

Tanquam in faciendo sine uitæ, quæ uiolenta sunt, nō ui-
 deantur è fato uenire. Demosthenis autem, uiri prudentia Demosthen.
 pari atq; facundia præditi, uerba idem frè significantia
 de natura atq; fato M. Cic. secutus uidetur. Ita enim scri-
 ptū est in oratione illa egregia, cui titulus est πρὶ σεφάνου: ὁ
 ὡς τοῖς γονύσι νομίζων μόνον γυγνήσθαι, τὸν τῆς εἰμαρμένης
 x 2 καὶ

καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον περιμένει. ὃ ἢ καὶ τῆ πατρὶδι ὑπὲρ
 το μὴ ταύτην ἐπιδῆν διαλευκῶν, ὅποθ θνήσκειν ἐθέλωσι.
*Quod Cicero fatum atq; naturam uidetur dixisse, id mul-
 to antè Demosthenes πῶ περιωμένῳ καὶ τὸν αὐτόματον
 θάνατον appellauit. Αὐτόματος enim θάνατος, quasi naturalis
 ἔσ̄ fatalis, nulla extrinsecus ui coactus uenit.*

Super poetarum Pacuuij & Accij colloquio sa-
 miliari in oppido Tarentino.

C A P.

I I.

M. Pacuuius,
 L. Accius.

Quibus otium ἔσ̄ studium fuit, uitas atq; etates do-
 ktorum hominū querere, ac memoria tradere, de
 M. Pacuuius, ἔσ̄ L. Accio tragicis poētis, historiam scri-
 pserunt huiuscemodi: Cum Pacuuius, inquit, grandi iam
 etate ἔσ̄ diutino corporis morbo affectus, Tarentum ex
 urbe Roma concessisset, Accius tunc haud paruo iunior,
 proficiscens in Asiam, cum in oppidum uenisset, diuertit
 ad Pacuuiū, comiterq; inuitatus, plusculisq; ab eo diebus
 retentus, tragœdiam suam cui Atreus nomen est, deside-
 ranti legit. Tum Pacuuium dixisse aiunt, sonora quidem
 esse quæ scripsisset, ἔσ̄ grandia: sed uideri ea tamen sibi
 duriora paulum ἔσ̄ acerbiora. Ita est, inquit Accius, uti di-
 cis. Neq; id sanè me pœnitet. Meliora enim fore spero
 quæ deinceps scribam. Nam quod in pomis est, iidē, in-
 quit, esse aiunt in ingenijs: quæ dura ἔσ̄ acerba nascuntur,
 post sunt mitia ἔσ̄ iucunda. Sed quæ gignuntur statim
 uieta ἔσ̄ mollia, atq; in principio sunt uiuida, non matura
 mox fiunt, sed putria: Relinquendum igitur uisum est in
 ingenio, quod dies atq; etas mitificet.

AN UOC

An uocabula hæc, necessitudo & necessitas, differenti significatione sint. CAP. III.

Risu prorsus atq; ludo res digna est, cum plerique Grammaticorum asseuerant, necessitudinem & necessitatem mutare longe differre; : ideo quòd necessitas sit uis quæpiam premens & cogens : necessitudo autem dicatur ius quoddã & uinculũ religiose coniunctionis : idq; unũ solitariũ significet. Sicut autem nihil quicquam interest, suauitudo dicas an suauitas, sanctitudo an sanctitas, acerbitude an acerbitas, acritudo an (quod Accius in Neoptolemo scripsit) acritas : ita nihil rationis dici potest, quĩ necessitudo & necessitas separentur. Itaq; in libris ueterum uulgo reperias necessitudinem dici, pro eo quod necessum est. Sed necessitas sanè pro iure officioq; obseruantie affinitatis ue infrequens est. Quanquam qui ob hoc ipsum ius affinitatis familiaritatis ue cõiuncti sunt, necessarij dicuntur. Reperi tamen in oratione C. Cesaris qua Plautiam rogationem suasit, necessitatem dictam pro necessitudine, id est iure affinitatis. Verba hæc sunt: Equidẽ mihi uideor pro nostra necessitate, non labore, nõ opera, non industria defuisse. Hoc ego scripsi de utriusq; uocabuli in differẽtia, admonitus forte uerbi istius, cũ legerem Sempronij Asellionis ueteris scriptoris quartum ex historia librum, in quo de P. Africano Pauli filio ita scriptum est: Nam se patrem suum audisse dicere L. Aemilium Paulum, nimis bonum imperatorem signis collatis decertare, nisi summa necessitudo, aut summa ei occasio data esset.

Olympiadis Alexandri matris, comis ac prouidens ad filium rescriptio. CAP. IIII.

x 3 In pl

Acerbitas.
Acerbitudo.
Aceritas.
Acritudo.
Necessitudo.
Necessitas.

IN plerisq; monumentis rerum ab Alexandro gesta-
rum & paulo antè in libro M. Varronis, qui inscri-
ptus est Orestes, uel de insania, Olympiadem Philippi
uxorem festiuissime rescripsisse legimus Alexandro filio.
Nam cum is ad matrem ita scripsisset: Rex Alexander
Iouis Ammonis filius, Olympiadi matri salutem dicit.

Olympiadis
prudens re-
scriptum.

Olympias ei rescripsit ad hanc sententiam: Amabo, inquit,
mi fili quiescas, neq; deseras me, neq; criminere aduersum
Iunonem. Malum mihi prorsum illa magnum dabit, cum
tu me literis tuis pellicem illi esse confiteris. Ea mulieris
scitæ atq; prudentis erga ferocem filium comitas, sensim
& comiter admonuisse eum uisa est, deponendam esse o-
pinionem uanam, quam ille ingentibus uictorijs, & adu-
lantium blandimentis, & rebus supra fidem prosperis imbi-
berat, genitum esse sese de Ioue.

De Aristotele, Theophrasto, & Menedemo phi-
losophis, deq; eleganti uerecundia Aristotelis, suc-
cessorem diatribæ suæ eligentis.

CAP.

V.

ARistoteles philosophus, annos iam serè natus duo
& sexaginta, corpore agro affectoq; ac spe uitæq;
tenui fuit. Tunc omnis eius sectatorum cohors ad eum ac-
cedit, orantes obsecrantesq; ut ipse deligeret loci sui &
magisterij successorem, quo post summum eius diem per-
inde ut ipso uterentur ad studia doctrinarum complenda
excolendaq; quibus ab eo imbuti fuissent. Erant tunc in
eius ludo boni multi, sed præcipui duo, Theophrastus &
Menedemus: ingenio ij atq; doctrinis ceteros præstabat.
Alter ex insula Lesbo fuit, Menedemus autem Rhodo.
Arist

Theophrastus,
Menedemus.

Aristoteles respondit, facturum esse quod uellent, cum id sibi foret tempestiuum. Postea breui tempore cum ijdem illi qui de magistro destinādo pctierant, presentes essent, uinum (ait) quod tum biberet, non esse id ex ualitudine sua, sed insalubre esse atq; asperum: ac propterea quari debere exoticum, uel Rhodium aliquod uel Lesbium. Id sibi utrunq; ut curarent, petiuit: usurumq; eo dixit, quod sese magis iuuisset. Eunt, curant, inueniunt, adferūt. Tum Aristoteles Rhodium petit, degustat. Firmum, inquit, hercle uinum & iucundū. Petit mox Lesbium: quo item degustato, utrunq; inquit, oppidō bonum. Sed ῥῆδιον ὁ λιε-
 ς. Id ubi dixit, nemini fuit dubium, quin lepide simul et uerecunde, successorem illa uoce sibi, non uinū delegisset. Is erat ἐ Λεβο Theophrastus, homo suauitate insigni linguæ pariter atq; uitæ. Itaq; nō diu post Aristotele uita defuncto, ad Theophrastum omnes concesserunt.

Vinū Rhodiū
 Vinū Lesbīū.

Aristotelis uere
 cūdia in succes-
 sore eligendo.

Quid ueteres Latini dixerunt, quas Græci προσηλιας appellant. Et item quod uocabulum barbarismi non usurpauerint, neq; Romani antiquiores, neq; Attici.

CAP.

VI.

Quas Græci προσηλιας dicunt, eas ueteres docti, tum notas uocum, tum moderamenta, tum accentu-
 culas, tum uoculationes appellabant. Quod nunc autem barbare quem loqui dicimus, id uitium sermonis, non barbarum esse, sed rusticum: & cum eo uitio loquentes, rustice loqui dicebant. P. Nigidius in commentarijs grammaticis: Rusticus fit sermo, inquit, si aspirēs perperam.

Accētus quorū
 dam nominū.

Rustice loqui.
 Barbarismus.

Itaque id uocabulum quod dicitur uulgo barbarismus, qui

x 4 ante

ante diui Augusti etatem pure atq; integre locuti sunt,
an dixerint, nondum equidem inueni.

Diuerfum de natura leonū dixisse Homerum
in carminibus, & Herodotum in historijs.

CAP.

VII.

Leone partus.
Herodotus.

Leanas inter omnem uitam semel párcere, eoq; uno
partu nunquam edere plures quam unū, Herodotus
in tertia historia scriptum reliquit. Verba ex eo libro hæc
sunt: ἡ δὲ δὴ λέαινα, ἰὸν ἰχυρότατον, καὶ θρασύτατον, ἀπαξ
ἐν ἑσὶ βίῳ τίκτε ἴν. τίκτουσα ἂ συνεκβάλλῃ ἑσὶ τέκνω τὰς
μήτρας, τὸ δὲ αἰτίον τοῦτου τοῦτ' ἐστίν, ἐπὶ ἅρ δ σκύμνος ἐν
τῇ μήτρῃ ἰὸν ἀρχητῆ διακινουμένη, ὃ ἢ ἕχων ὄνουχας θηρίων
πολλῶν πάντ' ὄνυτάτους, ἀμύσῃ τὰς μήτρας, αἰεσιμόμενος τε δὴ
πολλῶ μᾶλλον ἐπικνέει καταρρέφων. πύλας τε δὲ ὃ πικρῶ
ἐστὶ, καὶ τὸ παράπαν δειπνῆ αὐτίων ὕγιῶ οὐδὲν. Home-
rus autem leones (sic enim fœminas quoque uirili genere
appellat) quod grammatici ἐπίκοπον uocant, plures gi-
gnere atq; educare catulos dicit. Versus quibus hoc aper-
te demonstrat, hi sunt:

ἰσῆκει ὡς τίς τε λείων περὶ οἷσι τέκεσιν
ὡ ῥά τε νήπι ἄγονῃ σωαντήσοντι ἐν ὕλῃ
ἄνδρες ἐπακτῆρες.

Item alio in loco idem significat:

πυκνὰ μάλα σενάχων, ὅς τε λῆς ἠὺ γένεθ
ὡ ῥά θ' ὑπὸ σκύμνος ἐλαφῆ βολῶ ἀρπασεν ἄνθρ,
ὕλης ἐκ πυκνῆς. ὃ δὲ τ' ἀχνητῆ ὕστρεθ ἐλθῶν
πολλὰ δὲ τ' ἀγκὲ ἐπῆλθε μετ' ἀνέρος ἰχνί ἱρευνῶν
εἴ ποθεν ἰξεύροι μάλα ἂ δριμύς χόλῶ αἰρεθ.

Ea nos dissensio atq; diuersitas cum agitaret, inclytissimi
poët

poëtarum & historicorum nobilissimi, placuit libros Aristotelis philosophi inspici, quos de animalibus exquisitissime composuit: in quibus quod super ista re scriptum inueniremus, cum ipsius Aristotelis uerbis in his commentarijs scriberemus. Verba Aristotelis hæc sunt ex lib. de histor. animalium VI.

Λέων δ' οὐ μὴ ὀχευδὸς ὀπιθεῖν. καὶ ἔστιν ὀπιθευρητικόν, εἴρηται πρότερον, ὀχευδὸς ἡ ἡκτιδὸς οὐ πᾶσαν ἔραρον, καθ' ἕκαστον μὲν τοὶ ἰναιατῶν. ἡκτιδὸς μὲν οὖν τῶν ἰαροῦ, ἡκτιδὸς ἡ ὠσεπισσω- λὺ δὲ δὴ. τὰ μὲν τοὶ πλῆσα ἔξ. ἡκτιδὸς δ' ἰνίστε καὶ ἰν. ὁ δ' ἡ ληχθεῖς μὴ περὶ τὸ ἐκβάλλειν τὰς ὑσίρας ἡκτιδὸς, ληρώδης ἔστιν, σωσιτέθη δ' ἡκτιδὸς ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῶν λείων, ἀπορῶν- τῶν αὐτῶν τῶν μύθων σωσιτέθη. ἀπὸ τῶν γὰρ καὶ γίνονται τῶν λεόντων, καὶ οὐκ ἔστιν πολλὰ γίνεσθαι τῶν, ἀλλὰ τῆς εὐρώπης ἀπάσης ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ἀχελώων καὶ τῶν νείων ποταμῶν. ἡκτιδὸς ἡ δ' ἡ λέων τάνου μικρὰ οὕτως, ὡς τε δάμνηνα ὄντα μάλιστα βαδίζου. οἱ δ' ἡ ἐν συρία λείοντες ἡκτιδὸς πεντάκις. τὸ πρῶτον πέντε, εἴτα ἀεὶ ἐνὶ ἡκτιδὸς. μετὰ ἡ ταῦτα οὐκ ἔστι οὐδὲν ἡκτιδὸς, ἀλλ' ἀγονοὶ διατελευτῶν. οὐκ ἔχει δ' ἡ λέοντα χαίτην, ἀλλ' ὁ ἀρῶν ὁ λέων. βάλλει δ' ὁ λέων τὸν κύνος ὄντας καλόμενος τίτταρας μόνους, δὴ μὴ ἀνώθην, δὴ δ' ἡ κάτωθεν, βέλλει δ' ἡ ἑξάμηνον ὡν τῶν ἡλικίαν.

Quod Afranius poeta prudenter & lepide, sapientiam filiam esse usus & memoriæ dixit.

CAP.

VIII.

Maxime hoc atq; uerissime Afranius poëta de gloria Sapientiæ parentibus. Magna comparandaq; sapientiæ opinatus est, quod eam filiam esse usus & memoriæ dixit. Eo namq; argumento demonstrat, qui sapiens esse rerum humanarum uelit,

x s non

nō libris solis, neq; disciplinis rhetoricis dialecticisq; opus esse, sed oportere cum uersari quoq; exerceriq; in rebus cominus noscendis periclitandisq; , eaq; omnia acta & euenta firmiter meminisse: & perinde sapere ac consulere ex ijs, quæ pericula ipsa rerum docuerunt, non quæ libri tantum aut magistri, per quasdam inanitates uerborum & imaginum, tanquam mīmo aut insomnio delectauerint.

Versus Afranij sunt in togata, cui Sella nomen est:

Vsus me genuit, mater peperit memoria.

σοφία μ' uocant me Graij, uos sapientiam.

Item uersus est in eandem fermè sentētiam Pacuij, quem Macedo philosophus uir bonus, familiaris meus, scribi debere censebat pro foribus omnium templorum:

Ego odi homines ignaua opera, & philosopha snia.

Nihil enim fieri posse indignius, neq; intolerantius dicebat, quàm quod homines ignaui ac desides, operti barba & pallio, mores & emolumenta philosophiæ in linguæ, uerborumq; artes conuerterent, & uitia facundissime ac cusarent, intercutibus ipsi uitijs madentes.

Quid Tullius Tyro in commentarijs scripserit de Suculis & Hyadibus, quæ sunt stellarum uocabula.

C A P.

I X.

Tyro.

Tullius Tyro M. Ciceronis alumnus & libertus, adiutorq; in literis studiorum eius fuit. Is libros cōplures de usu atq; ratione linguæ Latinae, item de uarijs atq; promiscuis quæstionibus composuit. In ijs esse præcipui uidentur, quos Græco titulo *πρωκτετα* libros in-
scripsit, tanquam omne rerum atque doctrinarum genus
contin

Pandectæ.

continentis. Ibi de ijs stellis quæ appellantur *Sucula*, hoc scriptū est: Adeo, inquit, ueteres Ro. literas Græcas nesciuerunt, & rudes Græcæ lingua fuerunt, ut stellas quæ in capite Tauri sunt, propterea *suculas* appellarint, quod eas *υάδας* Græci uocant, tanquam id uerbum Latinum Græci uerbi interpretamentum sit: quia Græcè *υῆς*, *sues* Latine dicantur. Sed *υάδας*, inquit, οὐκ ἀπὸ τῆς υἰδῆς, ita ut nostri opici putauerunt, sed ab eo quod est *υῖς*, appellantur. Nam & cum oriuntur, & cum occidunt, tempestates, pluias, largosq; imbres cient. Pluere autem Græcæ lingua *υῖς* dicitur: Hæc quidem Tyro in Pandectis. Sed enim ueteres nostri, non usqueò opici & agrestes fuerunt, ut stellas *hyadas* idcirco *suculas* nominarent, quod *υῆς* Latine *sues* dicantur, sed ut quod Græci *υῖς*, nos *super* dicimus: quod illi *υῖς*, nos *supinus*, quod *υποφῶς*, nos *subulcus*: quod item illi *υπν*, nos *primo* *syprus*, deinde per *γ* Græcæ, Latineq; o literæ cognatione, *sopnus*. Sic quod ab illis *υάδας*, à nobis *primo* *syades*, deinde *sucula* appellata. Stelle autē istæ nō in capite Tauri sunt, ut Tyro dicit (nullū enim uidetur præter eas stellas Tauri caput) sed eæ ita circulo qui zodiacus dicitur sitæ locatæq; sunt, ut ex earum positu species quædam & sinu lacrum esse uideatur Tauri capitis: sicuti ceteræ partes, & reliqua imago Tauri conformata, & quasi depicta est locis regionibusq; earum stellarum, quas Græci *πλάδας*, nos *uergilias* uocamus.

Quid sororis *υτομον* dixerit Labeo Antistius, & quid fratris Nigidius.

CAP.

X.

Labeo

Labeo Anti-
stius.

Labeo Antistius, iuris quidem ciuiliſ disciplinam prin-
cipali studio exercuit, & conſulentibus de iure pu-
blice reſponſitauit, cæterarum quoq; bonarum artium nõ
expers fuit. Et in grammaticam ſeſe, atq; dialecticam lite-
raſq; antiquiores altioresq; penetrauerat, Latinarumq;
uocum origines rationeſq; percalluerat. Eaſq; præcipue
ſcientia ad enodandos pleroſq; iuris laqueos utebatur.
Sunt adeo libri poſt mortẽ eius editi, qui poſteriores in-
ſcribuntur quorum librorũ tres continui triceſimus octa-
uus, triceſimus nonus, & quadrageſimus, pleni ſunt id ge-
nus rerum, ad enarrandam & illuſtrandam linguam La-
tinam conducentium. Præterea in libris, quos ad Prætoris
edictum ſcripſit, multa poſuit, partim lepide atq; argute
reperta: ſicuti hoc eſt, quod in quarto ad edictum libro
ſcriptum legimus: Soror, inquit, appellata eſt, quòd quaſi
ſeorſum naſcitur, ſeparaturq; ab ea domo, in qua nata
eſt, & in aliam familiam tranſgreditur. Fratris autem uo-
cabulum P. Nigidius homo impenſe doctus, non minus ar-
gute ſubtiliq; *ἑτερομαχ* interpretatur: frater, inquit, eſt di-
ctus, quaſi frere alter.

Frater.

Quem M. Varro iuſtum aptumq; eſſe nume-
rum conuiuiarum exiſtimarit. Ac de menſis ſecun-
dis, & de bellarijs.

C A P. XI.

Lepidiſſimus liber eſt M. Varronis ex ſatyris Me-
nippæis, qui inſcribitur: Nescis quid ueſper ſerus
uehat: in quo diſſert de apto conuiuiarum numero, deq;
ipſius conuiuij habitu cultuq;. Dicit autem cõuiuiarum nu-
merum incapere oportere a Gratiarum numero, & pro-
gredi ad Muſarum, id eſt, proficiſci à tribus, & conſiſte
re in

Conuiuiarum
numerus.

re in nouem: ut cum paucissimi conuiuæ sunt, non pauciores sint quam tres: cum plurimi, non plures quam nouem. Nam multos, inquit, esse non conuenit, quod turba plerumque est turbulenta. Et Romæ quidem constat, sed et Athenis. Nusquam autem plures cubabant. Ipsum deinde conuiuium constat, inquit, ex rebus quatuor, et tamen denique omnibus suis numeris absolutum est, si belli homunculi collecti sunt, si lectus locus, si tempus lectum, si apparatus non neglectus. Nec loquaces autem, inquit, conuiuas, nec multos legere oportet: quia eloquentia in foro et apud subsellia, silentium uero non in conuiuio, sed in cubiculo esse debet. Sermones igitur id temporis habendos censet, non super rebus anxijs, aut tortuosis, sed iucundos atque inuitabiles, et cum quadam illecebra et uoluptate utiles, ex quibus ingenium nostrum uenustius fiat et amoenius. Quod profecto, inquit, eueniet, si de id genus rebus ad communem uitæ usum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro, atque in negotijs agendis loqui non est otium. Dominum autem, inquit, conuiuij esse oportet non tam lautum, quam sine sordibus. Et in conuiuio legi non omnia debent, sed ea potissimum, quæ simul sint βιωφιλῆ, et delectent. Neque non de secundis quoque mensis, cuiusmodi esse eas oporteat, præcipit. His enim uerbis utitur: Bellaria, inquit, ea maxime sunt mellita, quæ mellita non sunt, πίμματα enim cum πίψα, societas infida. Quod Varro in hoc libro dixit bellaria, ne quis forte in ista uoce hæreat, significat id uocabulum omne mensæ secundæ genus. Nam quæ τραγήματα Græci aut πίμματα

Conuiuium ex
quatuor constat.

Sermones con-
uiuales.

Bellaria.

Tragemata.

hoc

hoc nomine appellata, dictaq; esse ea Liberi bellaria.

Tribunos plebis prehensionem habere, uocationem non habere.

C A P. XII.

Labeonis liber
tas.

IN quadam epistola Attei Capitonis scriptū legimus, Labeonem Antistium, legum atq; morum Po. Ro. iurisq; ciuilibus doctum apprime fuisse. Sed agitabat, inquit, hominem libertas quædam nimia atq; uecors, usq; eò, ut D. Augusto iam principe, & rep. obtinente, ratum tamen pensumq; nihil haberet, nisi quod iustum sanctumq; esse in Romanis antiquitatibus legisset. Ac deinde narrat, quid idem Labeo per uiatorem à Trib. plebis uocatus, responderit: Cum à muliere, inquit, quadam tribuni plebis aduersum eum aditi, Gellianum ad eum misissent ut ueniret, & mulieri responderet, iussit eum qui missus erat, redire, & tribunis dicere, ius eos non habere, neq; se, neq; alium quenquam in causa uocandi: cum moribus maiorum trib. pleb. prehensionem haberent, uocationem non haberent. Posse igitur eos uenire, & prehendi se iubere, sed uocandi absentem ius non habere. Cum hoc in ea Capitonis epistola sublegissemus, id ipsum postea in M. Varronis rerum humanarum uno & uicesimo libro, enarratius scriptum inuenimus, uerbaq; ipsa super ea re Varronis adscripsimus: In magistratu, inquit, habent alij uocationem, alij prehensionem, alij neutrum. Vocationem, ut **C O S S.** & ceteri qui habent imperium: Prehensionem, ut Trib. Pleb. & alij, qui habent uiatorem: Neq; uocationem, neq; prehensionem, ut **Q U E S T.** & ceteri, qui neq; licitorem habent, neq; uiatorem. Qui uocationem habent, ijdem prehendere, tenere, abducere possunt: & hæc omnia, siue adsunt quos

in sales uocatio
m habebant
ib. pl. prehensio

quos uocant, siue acciri iusserunt. Trib. Pleb. uocationem habent nullam. Neq; minus multi imperiti, perinde atque haberent, ea sunt usi. Nam quidam nō modo priuatū, sed etiam cōs. in rostra uocari iusserunt. Ego triumuir uocatus à Portio Trib. Pleb. non iui, autoribus principibus: & uetus ius tenui. Item tribunus cum essem, uocari neminem iussi, neq; uocatum à collega parēre inuitum. Huius ego iuris, quod M. Varro tradit, Labeonē arbitror, uana tunc fiducia, cum priuatus esset, uocatum à Trib. nō isse. Quæ (malū) aut ratio fuit, uocantibus nolle obsequi, quos cōfiteare ius habere prehendi? Nam qui iure prehendi, is etiā in uincula duci potest. Sed quæretibus nobis, quam ob causam tribuni, qui haberent summam coercendi potestatem, ius uocandi non habuerint, illud occurrit, quod Trib. Pleb. antiquitus creati uidentur non iure dicundo, nec causis querelisq; de absentibus noscendis, sed intercessionibus faciendis, quibus presentes fuissent, ut iniuria, quæ coram fieret, arceretur. Ac propterea ius ad se uocandi ademptum, quoniam ut uim fieri uetarent, assiduitate eorum & presentium oculis opus erat.

*trib. ple. crea
intercessionib
faciendis*

Quod in libris humanarum M. Varronis scriptum est, ædiles & quæstores Po. Ro. in ius a priuato ad prætorem uocari posse.

CAP.

XIIII.

Cum ex angulis secretisq; librorum ac magistrorum in medium iam hominum & in lucem fori prodissim, quæsitum esse memini, in plerisque Romæ stationibus ius publice docētium aut respondentium, an? Quæst. Po. Ro. ad Præto. in ius uocari posset. Id autem non ex otiosa

otiosa questione agitabatur, sed usus forte natæ rei ita erat, ut uocandus esset in ius *Quæst.* Non pauci igitur existimabant, jus uocationis in eum prætori non esse, quoniam magistratus Pop. Ro. proculdubio esset. Et neq; uocari, neq; si uenire nollet, capi atq; prehendi, salua ipsius magistratus maiestate, posset. Sed ego qui tū assiduus in libris M. Varronis fui, cū hoc quæri dubitariq; animaduertissem, protuli unum & uicesimum rerum humanarum, in quo ita scriptum fuit: Qui potestatem neque uocationis populi uiritim habent, neq; prehensionis, eos magistratus à priuato in ius quoq; uocari est potestas. M. Leuius ædilis curulis à priuato ad prætorem in ius est eductus. Nunc stipati seruis publicis non modo prehendi non possunt, sed etiam ultrò summouent populum. Hoc Varro in ea libri parte de ædilibus. Supra autem in eodem libro, *Quæst.* neq; uocationem habere, neq; prehensionem dicit. Vtraq; igitur libri parte recitata, in Varronis omnes sententiam concesserunt, quæstorq; in ius ad prætorem uocatus est.

Verba ex libro Messalæ auguris, quibus docet qui sint minores magistratus, & consulem prætoremq; collegas esse, & quædā alia de auspicijs.

CAP.

XIIII.

Pomærium.

Pomærium quid esset, augures Pop. Rom. qui libros de auspicijs scripserunt, istiusmodi sententia definiuerunt: Pomæriū est locus intra agrum effatum, per totius urbis circuitum pone muros, regionibus certis determinatus, qui facit finem urbani auspicij. Antiquissimum autem pomærium quod à Romulo institutum est, Palatini montis r. a

tis radicibus terminabatur. Sed id pomœriũ pro incremen-
tis reipublicæ aliquoties prolatũ est, & multos editosq;
colles circũplexum est. Habebat autẽ ius proferẽdi pomœ-
rij, qui Pop. Rom. agro de hostibus capto auxerat. Pro-
pterea quesitũ est, ac nunc etiã in quæstione est, quam ob
causam ex septem urbis montibus, cum cæteri sex intra po-
moerium sint, Auẽtinus solus, quæ pars nõ longinqua nec
infrequens est, extra pomœrium sit. Neq; id Ser. Tullius
rex, neq; Sylla, qui proferendi pomœrij titulum quesivit,
neq; postea D. Iulius, cum pomœriũ proferret, intra effa-
tos urbis fines incluserint. Huius rei Messala aliquot cau-
sas uideri scripsit. Sed præter eas omnes ipse unã probat,
quòd in eo monte Remus urbis condendæ gratia auspica-
uerit, auesq; irritas habuerit, superatusq; in auspicio à
Romulo sit. Idcirco, inquit, omnes qui pomœrium protu-
lerunt, montem istum excluserunt, quasi auibus obscœnis
ominosum. Sed de Auentino monte prætermittendũ non
putaui, quod non pridẽ ego in Elidis grammatici ueteris
cõmentario offendi, in quo scriptũ erat, Auentinũ antea,
sicuti diximus, extra pomœriũ exclusum: post autore D.
Claudio, receptum & intra pomœrij fines obseruatum.
In edicto COSS. quo edicunt, quis dies comitijs centu-
riatis futurus sit, scribitur: Ex uetere forma perpetua ne-
quis magistratus minor de cœlo seruasse uelit. Queri igi-
tur solet, qui sint magistratus minores. Super hac re meis
uerbis nil opus fuit, quoniã liber Marci Messalæ auguris
de auspicijs primus, cum hæc scriberemus, forte adfuit,
propterea ex eo libro uerba ipsius Messalæ subscripsim-
us: Patritiorum auspicia in duas sunt potestates diuisa:

Auentinus
 mons.

γ

Maxima

Magistratus
ores.

Maxima sunt consulum, prætorū, censorum. Neq; tamen eorum omnium inter se eadem, aut eiusdem potestatis, ideo & collegæ non sunt censores consulum, aut prætorū: prætores consulum sunt. Ideo neq; cōsules aut prætores censoribus, neq; censores cōsulis aut prætoribus turbant aut retinēt auspicia. At censores inter se, rursus prætores consulesq; inter se & uitiant & obtinēt. Prætor etsi collega consulis est, neq; prætorem neq; cōsulem iure rogare potest, ut quidē nos à superioribus accepimus, aut ante hæc tempora seruatum est. Et ut in cōmētario XIII. C. Tuditi ni patet, quia imperiū minus prætor, maius habet consul: & à minore imperio maius, aut à maiore collega rogare iure non potest. Nos his temporibus prætores prætore creante ueterum autoritate sumus secuti, neq; his comitijs in auspicio fuimus. Censores æque non eodē rogantur auspicio atq; cōsules & prætores. Reliquorū magistratuum minora sunt auspicia. Ideo illi minores, hi maiores magistratus appellantur. Minoribus creandis magistratibus, tributis, comitijs magistratus, sed iustus curiatis datur lege. Maiores centuriatis comitijs fiunt. Ex his omnibus uerbis Messalæ manifestum sit, & qui sint magistratus minores, & quamobrem minores appellentur. Sed & collegæ esse PRAET. COS. docet, quod eodē auspicio creantur. Maiora autem dicuntur auspicia habere, quia eorum auspicia magis rata sunt, quàm aliorum.

Item uerba eiusdem Messalæ differentis, aliud esse ad populum loqui, aliud cum populo agere, & qui magistratus à quibus auocent comitiatum. Eiusdem capituli XIII. portio.

Idem

Idem Messala in eodē libro de minoribus magistratibus ita scribit: *COS. ab omnibus magistratibus, & comitiatum, & concionem auocare potest. Prætor & comitiatum & concionem usquequaque auocare potest, nisi à COS. Minores magistratus nusquam, nec comitiatū nec concionem auocare possunt. Ea re, qui eorum primus uocat ad comitiatū, is recte agit, quia bisariam cum populo agi non potest. Nec auocare alius alij possit, si concionē habere uolunt, uti ne cum populo agant, quanuis multi magistratus simul concionem habere possunt. Ex his uerbis Messala manifestum est, aliud esse cum populo agere, aliud concionem habere. Nam cum populo agere, est rogare quid populum, quod suffragijs suis aut iubeat, aut uetet. Concionem autem habere, est uerba facere ad populum sine ulla rogatione.*

Agere cum populo.
Concionem habere.

Humanitatem non id significare quod uulgi putat: sed eo uocabulo qui synceriter locuti sunt, magis proprie esse usos.

CAP. XV.

Qui uerba Latina fecerunt, quiq; ijs probe usi sunt, humanitatem non id esse uoluerunt quod uulgi existimat, quodq; à Grecis φιλοφροσυνα dicitur, & significat dexteritatem quandam benevolentiamq; erga omnibus homines promiscuam. Sed humanitatem appellauerunt id propemodum, quod Greci παιδείαν uocant, nos eruditionem institutionemq; in bonas artes dicimus: quas qui synceriter cupiunt appetuntq; ij sunt uel maxime humanissimi. Huius enim scientiæ cura & disciplina, ex uniuersis animantibus uni homini data est, idcircoq; humanitas appellata est. Sic igitur eo uerbo ueteres

Humanitas.

y 2 esse

Humanior.

esse usos, & cum primis M. Varronem, Marcumq; Tullium, omnes fermè libri declarant. Quamobrè satis habui interim exemplum proponere. Itaq; uerba posui Varro- nis, è libro rerum humanarum primo, cuius principiū hoc est: Praxiteles qui propter artificium egregium, nemini est paulum modo humaniori ignotus. Humaniori, inquit, non ita ut uulgo dicitur, facili & tractabili & beneuolo, tametsi rudis literarū sit (hoc enim cum sententia nequa- quam conuenit) sed eruditori doctioriq;, qui Praxitelem, quid fuerit, & ex libris, & ex historia cognouerit.

Quid apud Marcum Catonem significant uer- ba hæc, inter os atque offam.

C A P. X V I.

ORatio est M. Catonis Censorij de edil. uitio crea- tis: ex ea oratione uerba hæc sunt: Nunc ita aiunt, in segetibus & in herbis bona frumēta esse. Nolite ibi ni- miam spem habere. Sæpe audiui, inter os atq; offam mul- ta interuenire posse. Verum inter offam atq; herbam, ibi uero longum interuallum est. Eurutius Clarus, qui præse- ctus urbi, & bis consul fuit, uir morum literarumq; uete- rum studiosissimus, ad Sulpitium Apollinarem scripsit, ho- minem memoriæ nostræ doctissimum, querere sese & pe- tere ut sibi rescriberet, quænam esset eorum uerborū sen- tentia. Tum Apollinaris nobis presentibus (nam id tem- poris ego adolescēs Romæ sectabar eum discendi gratia) rescripsit Claro, ut uiro erudito, breuissime: Vetus esse prouerbiū, inter os & offam: idem significans, quod Græcus ille παροιμιώδης uersus:

Πολλὰ μεταξὺ πέλις κίλικος, καὶ χείλεσσι ὄϊου.

Platonem

Platonem tribuere Euripidi Sophoclis uer-
sum, & inueniri uersus uerbis ipsdem aut paucis
syllabis immutatis, apud diuersos poetas, tempo-
ribus uarijs natos.

CAP. XVII.

Versus est notæ uenustatis senarius:

Σοφοὶ τῶσαννοι τῶν Ἑφῶν ξυνοῖα.

Eum uersum Plato in Theætheto Euripidis esse dicit: qd'
quidem nos admodum miramur. Nam scriptum cum legi-
mus in tragœdia Sophoclis, quæ inscripta est αἴας ὁ λό-
κρῳ. Prior autem natus fuit Sophocles quàm Euripides.
Sed etiam ille uersus non minus notus:

Γέρων γέροντα παιδαγωγῆσω σ' ἰγῶ.

Et in tragœdia Sophoclis scriptus est, cui titulus est φιλῶ-
κῆστις, & in Bacchis Euripidis: id quoq; animaduertimus
apud Aeschylum, ἢ τῷ περφόρῳ προμήτει. Et apud Euri-
pidem in tragœdia quæ inscripta est ἰνώ, eundem esse uer-
sum absq; paucis syllabis.

Aeschylus sic:

Σιγᾶν τὲ ὄπρ δ'εὔ, κ' λίγων τὰ καίρια.

Euripides ita:

Σιγᾶν τὲ ὄπρ λῆ, κ' λίγων ἀσφαλῆς.

Fuit autem Aeschylus non breui antiquior.

De genere atque nominibus familiæ Portiæ.

CAP.

XVIII.

Cum in domus Tiberianæ bibliotheca sederemus ego M. Cato nepos
& Apollinaris Sulpitius, & quidam alij mihi aut
illi familiares, prolatus forte liber est ita inscriptus, M. Ca-
tonis Nepotis. Tum quæri coeptum est, quisnam is fuis-
set Mar. Cato Nepos. Atque ibi adolescens quissiam

γ 3 (quod

(quod ex eius sermonibus coniectare potui) non abhorrens à literis : Hic, inquit, est M. Cato, non cognomento Nepos, sed M. Catonis Censorij ex filio nepos, qui pater fuit M. Catonis prætorij uiri, qui bello ciuili Vticæ necem sibi gladio manu sua consciuit : de cuius uita liber est M. Ciceronis, qui inscribitur laus M. Catonis, quem in eodē libro idem Cicero pronepotē fuisse dicit M. Catonis Censorij. Eius igitur quem Cicero laudauit, pater hic fuit M. Cato : cuius orationes feruntur inscriptæ M. Catonis Ne potis. Tum Apollinaris (ut mos eius in reprehendendo fuit) placide admodū leniterq; : Laudo, inquit, te mi fili, quod in tantula ætate etiam si hunc M. Catonem, de quo nunc quæritur, quis fuerit ignoras, auditiuicula tamē quadam de Catonis familia aspersus es. Non unus autem, sed complures M. illius Catonis Censorij nepotes fuerūt geniti, non eodem patre. Duos enim M. ille Cato, qui & orator & censor fuit, filios habuit, & matribus diuersos, & ætatibus longe dispares. Nam iam adolescente altero matre eius amissa, ipse quoque iam multum senex, Salonij clientis sui filiam uirginem duxit in matrimonium. Ex qua natus est ei M. Cato Salonianus : hoc enim illi cognomen tum fuit, à Salonio patre matris datum. Ex maiore autem Catonis filio, qui prætor designatus patre uiuo mortuus est, & egregios de iuris disciplina libros reliquit, nascitur hic, de quo quæritur, M. Cato M. filius M. Nepos. Is satis uehemens orator fuit, multasq; orationes ad exemplū aui scriptas reliquit, & cōsul cum Q. Martio Rege fuit. Inq; eo consulatu in Africam profectus, in ea prouincia mortem obiit. Sed is, non ita ut dixisti, M. Catonis prætorij

Pottia seu Catonum familia.

De Ciceronis Vita Cato is qui in oratione

Cato Salonianus.

torij uiri, qui se Vtica occidit, & quem Cicero laudauit, pater fuit: Nec quia hic nepos Catonis Censorij, ille autem pronepos fuit, propterea necessum est patrem hunc ei fuisse. Hic enim nepos, cuius hæc modo prolata oratio est, filium quidem maiore Catonem habuit, sed non cum qui Vtica periit, sed qui cum ædilis curulis & prætor fuisse in Galliam Narbonensem profectus, ibi uita functus est. Ex altero autem uiro Censorij filio longe natu minore, quem Salonianum esse appellatum dixi, duo nati sunt, L. Cato, & M. Cato. Is M. Cato tribunus plebis fuit, & præturam petens mortem obiit, ex quo natus est M. Cato prætorius, qui se bello ciuili Vtica interemit: de cuius uita laudibusque cum M. Tullius scriberet, pronepotem eum Catonis Censorij dixit fuisse. Videtis igitur hanc partem familiæ, quæ ex minore Catonis filio progenita est, non solum generis ipsius tranatibus, sed temporum quoque spatio differre. Nam quia ille Salonianus in extrema patris ætate, sicuti dixi, natus fuit, prognati quoque ab eo aliquanto posteriores fuerunt, quam qui à maiore fratre eius geniti erant. Hanc quoque temporum differentiam facile animaduertetis ex hac ipsa oratione cum eam legetis. Hæc Sulpitius Apollinaris nobis audientibus dixit, quæ postea ita esse uti dixerat, cognouimus, cum & laudationes funebres, & librum commentariorum de familia Portia legeremus.

Quod à scriptoribus elegantissimis maior ratio habita sit sonitus uocum atque uerborum iucundioris, quæ à Græcis *ὀψωνία* dicitur, quam regulæ disciplina quæ à grammaticis rep

cis reperta est.

C A P. X I X.

Accusatiuorum
tertiæ inflexio-
nis uariæ fines.

Interrogatus est Probus Valerius, quod ex familiari
leius quondam comperi, *has ne urbis, an has urbes, &*
hanc turrem, an hanc turrim dici oporteret. Si aut uer-
sum, inquit, pangis, aut orationem solutam struis, atq; ea
uerba dicenda sunt, non finitiones illas prærancidas, neq;
fecutinas grammaticas spectaueris, sed aurem tuam inter-
roga: quo quid loco conueniat dicere, quod illa suaferit,
id profecto erit rectissimum. Tum is qui quæsierat, quo-
nam modo, inquit, uis aurem meam interrogem? Et Pro-
bum ait respondisse, quo suam Vergilius percontatus est,
qui diuersis in locis, *urbes & urbis dixit, arbitrio consi-*
lioq; usus auris. Nam in primo Georgicôn, quem ego,
inquit, *librum manu ipsius collectum legi, urbis, per i, li-*
teram scripsit. Verba è uersibus eius hæc sunt:

Urbis. - Urbis ne inuisere Cæsar,
Terrarumq; uelis curam.

Urbes. Verte enim, & muta ut urbes dicas, insipidius nescio
quid facies & pinguius. Contrà, in tertio Aeneidos, *ur-*
bes, per e, literam dixit:

Centum urbes habitant magnas.

Hic item muta, ut urbis dicas, nimis exilis uox erit &
exanguis. Tanta quippe iuncturæ differentia est in conso-
nantia uocum proximarû. Præterea idem Vergilius tur-
rim dixit non turrem, & securim non securem:

Turrim.
Securim.

Turrim in præcipiti stantem. Et,

Incertam excussit ceruice securim.

Quæ sunt (opinor) iucundioris gracilitatis, quàm si suo
utrunq; loco per e, literã dicas. At ille qui interrogauerat
rudis

rudis profecto & aure agresti homo: Cur, inquit, aliud alio in loco doctius rectiusq; esse dicas, nō sanē intelligo. Tum probus iam commotior: Noli, inquit, igitur laborare, utrum istorum debeas dicere, urbis, an urbes. Nam cū id genus sis quod uideo, ut sine iactura tui pecces, nihil perdes utrum dixeris. His tum uerbis Probus & hac finē hominē dimisit, ut mos eius fuit erga indociles propē inclemēter. Nos autē aliud quoq; postea cōsimuliter à Vergilio duplici modo scriptum inuenimus. Nam tres & tris posuit eodē in loco, ea iudicij subtilitate, ut si aliter dixeris mutauerisq;, & aliquid tamen auris habeas, sentias suauitatem sonitus diuidere. Versus ex decimo hi sunt:

Tres quoq; Threicios Boreæ de gente suprema.

Et tris, quos Idas pater, & patria Ismara mittit.

Tres hic, tris illic, utrunq; pensiculate modulateq; reperi- Tris.
ries suo quidq; in loco sonare aptissime. Sed in illo quoq;
itidem Vergilij uersu,

Hæc finis Priami fatorum,

Hæc finis

Simul ut & hic finis dicas, durum atq; absonum erit, respicientq; aures quod mutaueris: sicut illud contrā eiusdem Vergilij insuauis facias, si mutes:

- Quem das finem rex magne laborum?

Quem finem.

Nam si ita dicas, quā das finem, iniucundum nescio quo pacto & laxiorē uocis sonū feceris. Ennius itē rectos cupressos dixit, cōtra receptum uocabuli genus hoc uersu:

Capitibus * nutantis pinos, rectosq; cupressos.

* al's nutantibus.

Firmior ei, credo, & uiridior sonus esse uocis uisus est, rectos dicere cupressos, quā rectas. Contrā uero idem Ennius in annali xv 111. ære fulua dicit, non fuluo: non

γ δ ob id

ob id solum, quòd Homerus ἀγαθὸν λέγειν dicit, sed quòd hic sonus (opinor) uocalior est uisus & amœnior. Sicuti enim M. Ciceroni mollius teretiusq; uisum est in quinta

Fretu. in Verrè, fretu scribere quàm fretto: Perangusto, inquit, fretu diuisa. Erat enim crassius uastiusq;, perangusto fretto dicere: Itidem in secunda simili usus modulamine: Ma-

Pccatu. nifesto peccatu, inquit, non peccato. Hoc enim scriptum in uno atque in altero antiquissimæ fidei libro Tyroniano reperi. Verba sunt Ciceronis hæc: Nemo ita uiuebat, ut nulla eius uitæ pars, summæ turpitudinis esset exers, nemo ita in manifesto peccatu tenebatur, ut cum impudens fuisset in factò, tum impudētior uideretur si negaret. Huius autè uocis cum elegantior hoc in loco sonus, & tum ratio certa & probata est. Hic enim peccatus, quasi peccatio, rectè Latineq; dicitur. Sicut hic incestus, nō qui ad-

Incestus.
Tributus. misit, sed quòd admissum est: & hic tributus, quòd tributum nos dicimus, à plerisq; ueterum dicta sunt. Hic quoque allegatus, & hic arbitratus, pro allegatione, proq; arbitratione dicuntur. Qua ratione seruati, arbitratus, & allegatu meo dicimus. Sic igitur in manifesto peccatu dixit, ut in manifesto incestu ueteres dixerunt. Non quin Latinum esset peccato dicere, sed quia in loco isto positum subtilius ad aurem molliusq; est. Lucretius æque auribus inseruiens, funem faxmuino genere appellauit in hisce uersibus:

Haud (ut opinor) enim mortalia secla superne

Aurea de cælo dimisit funis in arua.

Funis aurea.

Cum dicere usitatius, manente numero posset,

Aureus è cælo demisit funis in arua.

Sacer

Sacerdotes quoq; fœminas M. Cicero antistitas dicit, non ^{Antistitæ.} secundum grammaticâ legem antistites. Nam cū insolentias uerborū à ueteribus dictorum plerūq; respueret, huic tamen uerbi in ea parte sonitu delectatus, sacerdotes, inquit, Cereris atq; illius fani antistitæ. Usq; adeo in quibusdā neq; rationē uerbi, neq; consuetudinē, sed solā aurem secuti sunt, suis uerba modulis pensitantē. Quod qui nō sentiunt (inquit idem ipse M. Cicero, cū de numerosa & apta oratione differeret) quas aureis habeāt, aut quid in ijs hominis simile sit, nescio. Illud uero cum primis apud Homerum ueteres grammatici annotauerunt, quod cum dixisset quodam in loco κελσιους τε τῆρας τε, alio in loco non τῆρας, sed ταρας dixit,

Ταρας δ' ἔς τε τάρων νίφθ' ἔρχετ' ἢ κελσιών,
Secutus non communem, sed propriam in quocūq; uocis situ iucunditatem. Nam si alterum in alterius loco ponas, utrunq; feceris sonitu insuauē.

Verba Titi Castritij rhetoris ad discipulos adolescentem de uestitu atque calceatu non decoro.

CAP.

XX.

Titus Castritius rhetoricæ discipline doctor, qui habuit Romæ locum principē declamandi & docēdi, ^{Castritius.} summa uir autoritate grauitateq; , & à diuo Adriano ob mores atq; literas spectatus, cum me presente (usus sum enim eo magistro) discipulos quosdam suos senatores uindisset, die feriato tunicis & lacernis indutos, & Gallicis calceatos, Equidē, inquit, maluissē uos togatos esse. ^{Pisgitum est.} Pisgitum est cinctos saltem esse & penulatos. Sed si hic uerter huiusmodi uestitus die multo iam usu ignoscibilis est

est, soleatos tamen uos Po. Rom. senatores, per urbis uias ingredi nequaquam decorum est: non hercle uobis minus quam illi tum fuit, cui hoc M. Tullius pro turpi crimine obiecit. Hæc me audiente, Castritius & quædã alia ad eam rē cõducentia, Romane & seuerè dixit. Pleriq; autē ex ijs qui audierant, requirebāt cur soleatos dixisset, qui Gallicas, nō soleas haberēt? Sed Castritius profecto scite atq; incorrupte locutus est. Omnia enim firmè id genus, quibus plantarū calces tantū infime teguntur, cætera prope nuda, & teretibus habenis iuncta sunt, soleas dixerūt:

Soleæ quid.

Gallicæ.

nōnunquā uoce Græca crepidulas. Gallicas autem uerbū esse opinor nouū, nō diu ante atq; M. Cic. usurpari cœpit. Itaq; ab eo ipso positū est in secunda Antonianarū: Cum Gallicis, inquit, & lacerna cucurristi. Neq; in ea significatione id apud quenquā aliū scriptū lego, grauioris dūtaxat autoritatis scriptorē, sed (ut dixi) crepidas &

Crepidulæ.

crepidulas prima syllaba correpta, id genus calceamentum appellauerunt, quod Græci κρηπίδας uocant: eiusq; cal-

Crepidarij.

ceamenti sutores crepidarios dixerunt: Sempronius Asellio in lib. rerum gestarū quartodecimo: Crepidarium, inquit, cultellum rogauit à crepidario sutore.

Comprecationes quæ ritu Romano fiunt dijs, expositæ sunt in libris sacerdotū, inter quas Marti Nerienem tribuunt, & quid Neriene seu Nerio nomen importet.

C A P. X X I.

Compreca-
tiones Deorum.

Comprecationes Deorum immortalium, quæ ritu Romano dijs fiunt, expositæ sunt in libris sacerdotum Pop. Ro. & in plerisq; antiquis orationibus. In ijs scriptum est, Laciam Saturni, Salaciã Neptuni, Horam Quirini

vini, Iurites Quiritij, Maian Volcani, Nerien Iunonis, Molas Martis, Nerienē quoq; Martis. Ex quibus id qđ postremum posui, sic plerosq; dicere audio, ut primam in eo syllabam producant, quo Græci modo dicunt *υπερθεος*, maris deas. Sed qui probe locuti sunt, primam correptam dixerunt, tertiam produxerunt. Est enim rectus casus uocabuli, sicut in libris ueterum scriptum est, Nerio : quamquam M. Varro in satyra Menippæa, quæ inscribitur *σκιαμαχία* uel *κρημαχία*, non Nerio, sed Nerienes uocatiue dicit in his uersibus:

Theanna, & Peranna, Pranda, Celato, Pales,
Nerienes, Minerua, Fortuna ac Ceres.

Ex quo nominandi quoq; casum eundem fieri necessum est. Sed Nerio à ueteribus sic declinatur, quasi Anio. Nā Nerio, perinde ut Anienem, sic Nerienem dixerunt, tertia syllaba producta. Id autē, siue Nerio, siue Nerienes est, Sabinum uerbū est, eoq; significatur uirtus & fortitudo. Itaq; ex Claudijs quos à Sabinis oriundos accepimus, qui erat ^{Claudij.} egregia atque prestanti fortitudine, Nero appellatus est. Nero. Sed id Sabini à Græcis accepisse uidentur, qui uincula & firmamenta membrorū *νύφα* dicunt: unde nos quoq; Latine neruos appellamus. Nerio igitur, Martis uis & potētia, & maiestas quedā esse Martis demonstratur. Plautus autem in Truculento, coniugem esse Nerienem Martis dicit, atq; id sub persona militis in hoc uersu:

Mars peregre adueniens salutat Nerienem uxorē suam.
Super ea re audiui nō incelebrē hominē dicere, nimis comice Plautū imperito & incondito militi falsam nouanq; opinionem tribuisse, ut Nerienem cōiugē esse Martis putaret

taret. Sed id perite magis quàm comice dictū intelliget, q̄
 Cn. Gellius scri- leget Cn. Gellij annalem tertiū, in quo scriptū est, Herfi-
 ptor. liam, cū apud T. Tatium uerba faceret, pacemq; oraret,
 Herfiliæ preca- ita precatā esse: Neria Martis, te obsecro pacē dare, ut li-
 tio. ceat nuptijs proprijs & prosperis uti, quod de tui coniu-
 gis cōsilio cōtigit, uti nos itidē integras raperent, unde li-
 beros sibi & suis posteris patriæ pararēt. De tui (inquit)
 coniugis cōsilio, Martē scilicet significans: per quod ap-
 paret nō esse id poëtice à Plauto dictū, sed eam quoq; tra-
 ditionē fuisse, ut Nerio à quibusdā uxor esse Martis dice-
 retur. Inibi aut̄ animaduertendū est, quod Gellius Neria
 dicit per a, literā, nō Nerio, neq; Nerienes. Præter Plautū
 Nerio Martis
 uxor.
 Licinius Im- etiā, præterq; Gelliū, Licinius Imbrex uetus comædiarum
 brex. scriptor in fabula, quæ Neæra inscripta est, ita scripsit:

Nolo ego Neæram te uocent, sed Nerienem,
 Cum quidem Marti es in connubium data.

Ita autem senarij numerus huiusce uersus habet, ut tertia
 in eo nomine syllaba, contrā quā supra dictum est, cor-
 ripienda sit. Cuius sonitus quantā apud ueteres indifferen-
 tia sit, notius est, quā ut plura in id uerba sumenda sint.
 Ennius autem in 1. annali in hoc uersu:

Nerienem Mauortis.

Et hercle, nisi quod minime solet, numerū seruauit, primā
 syllabā intēdit, tertiā corripit. Ac ne id quidē prætermittē-
 tendū puto, cuiusmodi est quod in cōmētario quodā Scru-
 uij Claudij scriptū inueni, Nerio dictū quasi netrio, hoc
 est sine ira, et cū placiditate: ut eo nomine mitē trāquillūq;
 Ne. fieri Martē precemur. Ne enim particula, ut apud Græ-
 cos, ita plerūq; in Latina quoq; lingua, priuatiua est.

M. Catonis

M. Catonis consularis & censorij pulcherrima exprobratio contra philosophantes nomine, & non re.

CAP. XXII.

MArcus Cato consularis & censorius, publicis iam priuatisq; opulentus rebus, uillas suas inexcultas & rudes, ne tectorio quidem prelitus fuisse dicit, ad annum usque etatis sue L X X. atque ibi postea his uerbis uititur: Neque mihi (inquit) edificatio, neq; uasum, neq; ^{Vasum.} uestimentum ullum est in manu pretiosum, neque pretiosus seruus, neque ancilla. Si quid est (inquit) quo utar, utor: si non est, ego sum, cuiq; per me uti, atque frui licet. Tum deinde addit, uitio uertunt, quia multa egeo. At ego ^{Egeo multa.} illis, quia nequeunt eger. Hæc mera ueritas Thusculani hominis, eger se multis rebus, & nihil tamen cupere dicentis, plus hercle commouet ad exhortandam parsimoniam, sustinendamq; inopiam, quam Græcæ istorum præstigiæ philosophari sese dicentium, umbrasq; uerborum inanes fingentium, qui se nihil habere & nihil tamen eger, ac nihil cupere dicunt: cum & habendo, & egendo, & cupiendo ardeant.

Quæsitum tractatumq; quid sint manubiæ, atq; inibi dicta quædam de ratione utendi uerbis pluribus idem significantibus.

CAP. XXIII.

IN fastigijs fori Traiani simulacra sunt sita circū undiq; inaurata, equorum atq; signorum militarium: subscriptumq; est ex manubijs. Querebat Phauorinus, cum in area fori ambularet, & amicum suum COS. opperiretur, causas pro tribunali cognoscentem, nosq; tunc eum

sectaremur

sectoremur, quarebat, inquit, quid nobis uideretur signi-
ficare proprie manubiarum illa inscriptio. Tum quispia,
qui cum eo erat, homo in studijs doctrinae multi atque ce-
lebrati nominis: Ex manubijs, inquit, significat ex praeda.

Manubiz. Manubiae enim dicuntur praeda, quae manu capta est. Etiaſi
(inquit Phauorinus) opera mihi princeps, et propè omnis
in literis disciplinisq; Graecis sumpta est, nō usq; eo tamen
Subcisium su-
dium. infrequens sum uocum Latinarum, quas subcisio atque
tumultuario studio colo, ut hanc ignorem interpretationē
uulgariam, quod esse dicatur manubiae praeda: Sed quero
an M. Tullius uerborum homo diligentissimus, in ora-
tione quam dixit de lege agraria Calendis Ianuarij con-
tra Rullum, inani et illepada geminatione iunxerit manu-
bias et praedam, si duo haec uerba idem significant, neque
ulla re aliqua dissident. Atque (ut erat Phauorinus egre-
gia quadam uel diuina memoria) uerba ipsa M. Tullij sta-
tim dixit. Ea nos adscribimus hic: Praedam, manubias, se-
ctione, castra deniq; Cn. Pompeij sedēte imperatore de-
cemuii uendent. Et infra itidem duo haec simul iunctim
posita dixit: Ex praeda, ex manubijs, ex auro coronario.
Ac deinde ad eum conuertit, qui manubias esse praedam di-
xerat: Et uidetur ne tibi (inquit) utroq; in loco M. Cice-
ro duobus uerbis idem, sicuti tu putas, significantibus,
inepte et frigide esse usus? ac tali ioco dignus, quali apud
Aristophanē facetissimum comicorū Euripides Aeschyl-
lum insectatus est, cum ait:

Δις ταυτῶν ἡμῖν ἔπειν ὁ θεὸς ἀγχιλλῶ,
ἦκω γὰρ εἰς γῆν φησί, καὶ ἐστέρχομαι.
ἦκω δὲ ταυτῶν ἐς τῶν ἐστέρχομαι.

ἢ τὸν δὲ ἄσπερον εἰς ἄσπερον χρίτονι,
 χριθὸν οὐ μακτραν, εἰ δὲ βούλει, κάρδοισιν.

Nequaquam uero, inquit ille, talia uidentur, quale est μάκτρα καὶ κάρδοισιν, quæ à poetis uel oratoribus Græcis nostrisq; celebrandæ & ornandæ rei gratia, duobus eadem pluribus uel nominibus frequentantur. Quid igitur, inquit Phauorinus, ualet hæc repetitio instauratioq; eiusdem rei sub alio nomine, in manubijs & in præda? Nū ornat, ut alioqui solet, orationem? Num eā modulationē aptiorēq; reddit? Num onerandi uel exprobrandi criminis causa, exaggerationē aliquā speciosam facit? sicuti in libro eiusdem M. Tullij, qui de cōstituendo accusatore est, una eadēq; res pluribus uerbis uehemēter atq; atrociter dicitur: Sicilia tota, si una uoce loqueretur, hoc diceret: quod aurī, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus, sedibus, delubris fuit. Nam cum urbes totas semel dixisset, sedes, delubraq; addidit, quæ sunt ipsa quoq; in urbibus. Item in eodem libro simili modo: Siciliam, inquit, prouinciam C. Verres, per tricenniū depopulatus esse, Sicularum ciuitates uastasse, domos exinanisse, fana spoliasse dicitur. Eequid uidetur, cū Siciliam prouinciā dixerit, atq; etiam in super ciuitates addiderit, domos etiā & fana, quæ infrā posuit, cōprehendisset, uerba hæc item multa atque uaria depopulatus esse, uastasse, exinanisse, spoliasse, nō ne unā & eandem uim in se habēt? Sanē: sed quia cum dignitate orationis, & cum graui uerborum copia dicuntur, quantum eadē ferē sint, & ex una sententiā coorientur, plura tamen esse existimantur, quoniā & aures & animum sæpius feriūt. Hoc ornatus genus, in crimine uno uocibus

2

multis

multis atq; seuis extruendo, ille iam tunc M. Cato anti-
 quissimū in orationibus suis celebravit: Sicuti in illa, quæ
 inscripta est, de decem hominibus, cum Thermum accusa-
 vit, quod decem liberos homines eodē tempore interfecis-
 set, hisce uerbis eandē rem omnibus significantibus, usus
 est: quæ quoniā sunt eloquentiæ latinæ tunc primum exo-
 rientis lumina, uerba quidem sublustria, libitum est ea
 mihi ἀπομνημονεύειν: Tuum nefarium facinus peiore faci-
 nore operire postulas, succidias humanas facis, decē fune-
 ra facis, decē capita libera interficis, decē hominibus uitā
 eripis, indicta causa, iniudicatis, indēnatis. Item M. Cato
 in orationis principio, quam dixit in senatu pro Rhodien-
 sibus, cum uellet res nimis prosperas dicere, tribus uoca-
 bulis idem sentientibus dixit. Verba eius hæc sunt: Scio so-
 lere plerisq; hominibus in rebus secundis atque prolixis,
 atque prosperis animum excellere, atque superbiam, atq;
 ferocitatem augescere. Itidem Cato ex originum septi-
 mo, in oratione quā contra Seruium Galbam dixit, com-
 pluribus uocabulis super eadem re usus est: Multa me de-
 hortata sunt huc prodire, anni, ætas, uox, uires, senectus:
 uerum enimuero cum tantam rempublicam agier arbitra-
 rer. Sed ante omneis apud Homerū, eiusdem rei atq; sen-
 tentia luculenta exaggeratio est:

ἴκτορα δ' ἐκ βελίωρ ὑπαγε ζεύς, ἐκ τε κνήμης,
 ἐκ τ' ἀνδροκτασίης, ἐκ θ' αἰματῶ, ἐκ τε κροδίμυ.

Item alio in uersu:

ἰσμοναί τε, μάχαι τε, φόνοι τ' ἀνδροκτασίαι τε.

Nam cum omnia ista utrobique multa et continua nomina,
 nihil plus demōstrent quam prælium, huius tamen rei
 uariis

accidias scorum
 et massa carnis
 occidias scorum

uaria facies, delectabiliter ac decore multis uarijsq; uerbis dicta est. Neq; nō illa quoq; apud eūdem poētā una in duobus uerbis sentētia, cum egregia ratione repetita est. Idēus enim, cum inter Aiacem & Hectorem decertantes armis intercederet, his ad eos uerbis usus est:

μηκέτι ποῦδ' φίλω πολέμιζετε, μηδὲ μάχεσθον.

In quo uersu nō oportet alterum uideri uerbū, idē quod superius significans, supplendi numeri causa, extrinsecus additū & cōsarcinatum. Est enim hoc inane admodū & futile. Sed cum in inuenibus glorie studio flagrantibus, peruicaciam ferociamq; & cupidinē pugnae, leniter tamen ac placide obiurgaret, atrocitatē rei, & culpam perseuerandi bis idem dicendo, alio atq; alio uerbo auxit inculcauitq; duplexq; eadem compellatio admonitionē facit instantiorem. Nec illa quidem eiusdem significationis repetitio, ignaua & frigida uideri debet:

μησιῦρες δ' ἄρα τηλεμάχῳ θάνατον κ' ἕρπον τε ἔρπον. quod bis idem dixerit, θάνατον κ' ἕρπον.

Indignitas enim moliēda tam acerbē tamq; iniuste necis, miranda mortis iteratione deflata est. Ceterum quis tam obtuso ingenio est, qui non intelligat, πολέμιζετε καὶ μάχεσθον uerba, Idem duo significantia, non frustra posita esse, ut illa quoq;:

Εἰσὶ ἴθι οὐλοῦντες, καὶ εἰσὶ ἴθ' ἴρι ταχῆα.

Neq; ἐκ παραλλήλων, ut quidam putant, sed hortamentum esse acre, iussu, imperatēq; celeritatis. Verba quoque illa M. Ciceronis in L. Pisonē trigemina, etiam si dure auris hominibus nō placent, nō uenustatē modo numeris quaesiuere, sed figurā simulationēq; oris pluribus simul uocibus

z z

bus

*bus uerberauerunt. Vultus deniq; inquit, totus qui sermo quidam tacitus mentis est, hic in fraudē homines impulit, hic eos quibus erat ignotus, decepit, sefellit, iduxit. Quid igitur simile est, inquit, apud eundem in praeda & manubijs? Nihil profecto istiusmodi. Nam neq; ornatus fit ad ditis manubijs, neque exaggeratius modulatus uel, sed aliud omnino praeda est, ut in libris rerū uerborumq; uerum scriptum est, aliud manubie. Nam praeda dicitur corpora ipsa rerū quæ capta sunt: Manubie uero appellatione sunt pecunia à *Quest.* ex uenditione praeda redacta. Vtrunq; ergo dixit M. Tullius *cumulandæ inuidiæ gratia decemuiros ablaturus, persecuturosq; prædam quæ nondum esset uenundata, & pecuniam quæ ex uenditione praeda percepta esset.* Itaq; hæc inscriptio, quam uidetis, ex manubijs, non res corporaq; ipsa prædemonstrat (nihil enim captum est horum à Traiano, ex hostibus) sed facta esse hæc, comparataq; ex manubijs, id est, ex pecunia prædatitia declarat. Manubie enim sunt, sicuti, iam dixi, *Questor.* nō praeda, sed pecunia per *Quest. Po. Ro.* ex praeda uendita contracta. Quod per *Quest.* autē dixi, intelligi nūc oportet præfectum ærario significari. Nam cura ærarij à *Quest.* ad præfectum translata est. Est tamē non nusquā inuenire, ita scripsisse quosdam non ignobiles scriptores, ut aut temere, aut curiose prædam pro manubijs, & manubijs pro praeda posuerint, & tropica quadam figura mutationem uocabuli fecerint: quod facere concessum est, sciate id periteq; facientibus. Sed enim qui proprie atq; signate locuti sunt, sicuti hoc in loco Marcus Tullius, manubijs pecuniam dixerunt.*

Verba

Verba P. Nigidij, quibus dicit, in nomine Valeri in casu uocandi, primam syllabam acuendam esse, & item alia ex eiusdem uerbis ad rectam scripturam pertinentia.

CAP. XXIIII.

P. Nigidij uerba sunt, ex commentariorum grammaticorum xxiiii. hominis in disciplinis doctrinarum omnium præcellentis: Deinde, inquit, uoculatio qui poterit seruari, si non scimus in nominibus, ut Valeri, utrum Valeri. interrogandi aut uocandi sint? Nam interrogandi secunda syllaba superiore tono est quam prima, deinde nouissima deicitur. At in casu uocandi, summo tono est prima, deinde gradatim descendunt. Sic quidem P. Nigidius dicit præcipit. Sed si quis nunc Valerium appellans, in casu uocandi secundum id præceptum Nigidij acuerit primam, non aberit quin rideatur. Summum autem tonum $\pi\rho\sigma\omega\delta\iota\alpha\gamma$ acutum dicit: & quem accentum nos dicimus, uoculationem appellat: & casum interrogandi eum dicit, quem nunc nos genitiuum dicimus: Id quoque in eodem libro Nigidiano animaduertimus: Si huius, inquit, amici, uel huius magni scribas, unum, i, facito extremam: Sin uero hi magnei, hi amiceci, casu multitudinis recto, tum ante, i, scribendum erit e: atque id ipsum facies in similibus. Itē si huius terrei, scribas, i, littera sit extrema: Si huic terre, per e, scribendum est. Item mi qui scribit in casu interrogandi, uelut cum dicimus mi studiosus, per, i, unum scribat, non per e: at cum mci, tum per e, & i, scribendum est, quia dandi casus est. Hec nos autoritate doctissimi hominis adducti, propter eos, qui harum quoque rerum scientiam querunt, non prætermittenda existimauimus.

Voculatio.
Casus interrogandi.

Mi & mci.

z 3 De

De uersibus, quos Vergilius sectatus uidetur,
Homeri ac Parthenij. CAP. XXV.

Parthenij poetæ uersus est:

γλαυκῶ, καὶ νήρει, καὶ ἑναλίῳ μελικέρτῃ.

Eum uersum Vergilius emulatus est: itaq; fecit duobus
uocabulis uenuste immutatis parem:

Glauco, & Panopæe, & Inoo Melicertæ.

Sed illi Homérico non sanè rem parem, neque similem fe-
cit. Esse enim uidetur Homeri simplicior & syncerior,
Vergilij autem νεοτ ὀρικότερον, & quodam quasi ferru-
mine immisso fucator:

ταῦρον δ' ἀφείψ, ταῦρον δ' ἰπποασίδωνι.

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

De sententia Panætij philosophi, quam scripsit
in libro de officijs secundo, qua hortatur, ut homi-
nes ad cauendas iniurias in omni loco intenti pa-
ratiq; sint. CAP. XXVI.

Panætius.

Legebatur Panætij philosophi liber de officijs secun-
dus, ex tribus illis inclytis libris, quos M. Tullius
magno cū studio, maximoq; opere emulatus est. Ibi scri-
ptum est, tū multa alia ad bonā frugem ducentia, tum uel
maxime quod esse hærereq; in animo debet. Id autem est
ad hanc fermè sententiā: Vita, inquit, hominum, qui etatē
in medio rerum agūt, ac sibi suisq; esse usui uolunt, nego-
tia periculaq; ex improviso asidua & propè quotidiana
fert. Ad ea cauenda atque declinanda, perinde esse oportet
animo semper prompto atq; intēto, ut sunt athletarū,
qui pancratiastæ uocantur. Nā sicuti illi ad certandū uo-
cati, proicētis alte brachijs cōsistunt, caputq; & os suum
mani

Pancratiastæ.

manibus oppositis quasi uallo præmuniūt: membraq; eorum omnia priusquam pugna mota est, aut ad uitandos ictus cauta sunt, aut ad faciendos parata: ita animus atque mens uiri prudentis, aduersus uim & petulantias iniuriarum, omni in loco atque in tempore prospiciens, debet esse erecta, ardua, septa, solida, expedita, nunquam conueniens, nusquam aciem suam flectens: consilia cogitationesq; contra fortune uerbera, contraq; insidias iniquorum, quasi brachia, & manus prætendens: ne qua in re aduersa & repentina incurfio, imparatis improtectisq; nobis oboriatur.

Quodd Quadrigarius, cū multis mortalibus dixit: an quid, & quantum differret, si dixisset, cum multis hominibus.

CAP.

XXVII.

Verba sunt Claudij Quadrigarij ex annalium eius XIII. Cōcione dimissa, Metellus in Capitoliū uenit cum multis mortalibus. Inde cum domū proficisceretur, tota ciuitas eum reduxit. Cū is liber, eaq; uerba M. Frontoni, nobis ei ac plerisq; alijs assidentibus legerentur: & cuidam haud sanè uiro indocto uideretur, multis mortalibus pro hominibus multis, inepte frigideq; in historia, nimisq; id poëtice dixisse: tum Fronto illi, cui hoc uidebatur: An tu, inquit, aliarum homo rerum iudicij elegantissimi, mortalibus multis, ineptum tibi uideri & frigidum dicis? Nil autè arbitrare cause fuisse, quod uir modestus, & puri atq; propè quotidiani sermonis, mortalibus maluit, quam hominibus dicere? eandemq; credis futurā fuisse multitudinis demonstrationem, si cum multis hominibus, ac non cum multis mortalibus diceret? Ego qui-

M. Fronto.

~ 4 dem,

dem, inquit, sic existimo (nisi me scriptoris istius, omnisq; antiquæ orationis amor atque ueneratio, ceco esse iudicio facit) longe lateq; esse amplius, prolixius, fusius in significanda totius propè ciuitatis multitudine, mortales quàm homines dixisse. Nanque multorum hominum appellatio, intra modicum quoque numerum cohiberi atque includi potest: Multi autem mortales, nescio quo pacto, et quodam sensu inenarrabili omne serè genus, quod in ciuitate est, et ordinum et ætatum et sexus comprehendunt. Quod scilicet *Quadrigarius* ita (ut res erat) in gentem atq; promiscuam multitudinē uolens ostendere, Mortalis. cū multis mortalibus *Metellū* in capitolium uenisse dixit *ἰ μὲν πολλοῖσιν ἄνθρωποις*, quàm si cum multis hominibus dixisset. Ea nos omnia, quæ *Fronto* dixit, cum ita ut par erat, non approbantes tantū, sed admirantes quoq; audiremus: Vide te tamen, inquit, ne existimetis, semper atq; in omni loco mortales multos, pro multis hominibus esse dicendum: ne planè fiat Græcū illud de *Var. satyra* prouerbium *ἄνθρωποι τῆ φωνῆ μύρον*. Hoc iudiciū *Frontonis* etiā in paruis minutisq; uocabulis, nō prætermittendū putauī, ne nos forte fugeret lateretq; subtilior huiuscemodi uerborū cōsideratio. Non hætenus esse faciem qua uulgo dicitur.

CAP. XXVIII.

A Nimaduertere est, pleraq; uerborum latinorū ex ea significatione, in qua nata sunt, decessisse uel in aliā longē, uel in proximā: eamq; decessionē factam esse cōsuetudine, et inscitia temere dicentiū, quæ cuiusmodi sint, nō didicerint: Sicuti quidā faciē esse hominis putant os tantū, et oculos et genas, quod Græci *πρόσωπον* dicunt: quan
do sū

Facies à faciendo.

do facies sit forma omnis & modus, & factura quedam Species ab
 corporis totius, à faciendo dicta, ut ab aspectu species, & aspectu.
 à fingēdo figura. Itaq; Pacuuius in tragœdia, quæ Niptra Figura à fin-
 inscribitur, faciē dixit hominis pro corporis longitudine: gendo.

Actate, inqt, integra, feroci ingenio, facie procera uirū.
 Non solum autem in hominū corporibus, sed etiā in re-
 rum cuiusq; modi aliarum facies dicitur: Nam montis, &
 cœli, & maris facies, si tempestiue dicatur, probè dicitur.
 Sallustij uerba sunt ex hist. secunda: Sardinia in Afri-
 co mari, facie uestigij humani in orientem, quàm in occi-
 dentem latior prominet. Ecce autē id quoq; in mentē ue-
 nit, quod etiam Plautus in Penulo, faciem pro totius cor-
 poris colorisq; habitu dixit.

Verba Plauti hæc sunt:

Sed earum nutrix, qua sit facie mihi expedi.

Statura non magna, corpore aquilost.

Ipsast specie uenusta, ore atq; oculis pernigris.

Formam quidem hercle uerbis depinxit probè. Præterea
 memini Quadrigarium in undeuicesimo faciem pro sta-
 tura, totiusq; corporis figura dixisse.

Quid sit in satyra M. Varronis caninum pran-
 dium.

CAP. XXIX.

L Audabat, uenditabatq; se nuper quispiam in libraria
 sedēs, homo inepte gloriosus, tanquàm unus esset sub
 omni cœlo satyrarum M. Varronis enarrator, quos par-
 tim Cynicas, alij Menippæas appellant: & iaciebat inde
 quedā non admodū difficilia, ad quæ conijciēda aspirare
 posse neminē dicebat. Tum fortè eum ego librū ex iisdē
 satyris ferebam, qui ὄλις κρύβη inscriptus est. Propius
 2 3 igitur

igitur accepsi, & nosti, inquam, magister uerbum illud scilicet uetus: Egregiam Musicam, quæ sit abscondita, eam esse nulli rei: Oro ergo te, legas hos uersus pauculos: & pro uerbis istius, quod in his uersibus est, sententiam dicas mihi. Lege, inquit, tu mihi potius quæ non intelligis, ut ea tibi ego enarrem. Quoniam, inquam, pacto legere ego possum, quæ non assequor? Indistincta namque fiunt, & confusa, quæ legero, & tuam quoque impediunt intentionem. Tunc alijs etiam qui ibi aderant, compluribus idem comprobantibus, desiderantibusque: accipit à me librum ueterem fidei spectatæ luculente scriptum. Accipit autem incostantissimo uultu & moestissimo. Sed quid deinde dicam? Non audeo hercle postulare, ut id credatur mihi. Pueri in ludo rudes, si eum librum acceperant, non iam magis in legendo deridiculi fuissent. Ita & sententias intercidebat, & uerba corrupte pronuntiabat: Reddit igitur mihi librum multis iam ridentibus: Et uides, inquit, oculos meos egros, asiduisque lucubrationibus prope iam perditos? Vix ipsos literarum apices potui comprehendere. Cum ualebo ab oculis, reuise ad me, & librum istum tibi totum legam. Recte, inquam, sit oculis magister tuus. Sed in quo illis nihil opus est, id rogo te dicas mihi, caninum prandium in hoc loco, quem legisti, quid significat? At ille egregius nebulo, quasi difficili quaestione perterritus, exurgit statim. Et abiens, non, inquit, paruam rem queris: Talia ego gratis non doceo. Eius autem loci, in quo id proverbum est,

Vini genera. uerba hæc sunt: Non uides apud Mnesitheum scribi, tria genera esse uini, nigrum, album, medium, quod uocant κίρρον, id est, giluum: nouum, uetus, medium: & efficere nigrum

nigrum *uires, album urinam, medium $\pi\acute{\iota}\iota\eta$: Nouum re
 frigerare, uetus calefacere, medium uero esse prandium
 caninum. Quid significet prandium caninum, rem leuicu
 lam diu & anxie quæsiuimus. Prandium autem abstemiū,
 in quo nihil uini potatur, caninum dicitur, quoniam canis
 uino caret. Cum igitur medium uinum appellasset, quod
 neq; nouum esset, neq; uetus, & plerūq; homines ita lo
 quantur, ut omne uinum, aut nouum esse dicāt, aut uetus:
 nullam uim habere significauit, neq; noui, neque ueteris,
 quod medium esset. Idcirco pro uino non habendum, quia
 neq; refrigeraret neq; calefaceret. Refrigerare id dicit
 quod grece dicitur $\delta\upsilon\alpha\iota\upsilon\sigma\alpha$.

*als, uirus.

Prandium caninum.
Abstemiū.

Refrigerare.

A. GELLII NOCTIVM

ATTICARVM COM

MENTARI I.

LIB. XIII.

Disertatio Phauorini philosophi, aduersus eos
 qui Chaldæi appellantur, & ex cœtu motibusq;
 siderum & stellarum, fata se hominum dicturos
 pollicentur.

CAP. I.

ADVERSVM istos qui sese Chal
 daeos seu Genethliacos appellant, ac de
 motu deq; positu stellarum dicere posse
 quæ futura sunt, profitentur, audiuimus
 quondā Phauorinū philosophū, Rome
 Græce differentem egregia atque illustri oratione, exer
 cendī ne aut ostendendi gratia ingenij, an quod ita serio
 iudicatoq;

iudicatōq; existimaret, non habeo dicere. Capita autem locorum argumētorumq; quibus usus est quoad eius meminisse potui, egressus ibi ex auditione prope annotavi. Ea q; fuerunt ad hanc fermē sententiā: Disciplinam istam Chaldaeorum tantae uenustatis non esse, quantae uideri uolunt. Neque eos principes eius auctoresq; esse, quos ipsi firant, sed id praestigiarum atque officiarum genus comentos esse homines aerscatores, et cibum quaestumq; ex mendacijs captantes, atque eos, quoniam uiderent terrena quaedam inter homines sita, caelestium rerum sensu atque ductu moueri, quale est, quod oceanus, quasi lunae comes, cum ea simul senescit adolescitq; , hinc uidelicet sibi argumentum ad persuadendum parauisse, ut crederemus omnia rerum humanarum, et parua et maxima, tanquam stellis atque sideribus euincta duci et regi. Esse autē nimis quam ineptum absurdumq; , ut quoniam aestus oceani cum lunae curriculo congruit, negotium quoque alicuius, quod ei forte de aquaeductu cum riuibus aut de communi pariete cum uicino apud iudicem est, ut existimemus id negotium, quasi habena quadam de caelo uinctum gubernari. Quod et si ui et ratione quapiam diuina fieri potest, nequaquam tamen id censebat in tam breui exiguoq; uitae spatio, quantous hominis ingenio comprehendi posse et percipi. Sed coniectari pauca quaedam, ut uerbo ipsius utar, *παχυμῆσις ποῦ*, nullo scientiarum fundo concepta, sed fusa, et uaga, et arbitraria: qualis longinqua oculorum acies est, per interualla media caligantium. Tolli enim quod maximum inter deos atq; homines differt, si homines quoque res omnes post

futuras

Officiā.
Aerscatores.

ref. ue veteres
retinuit pro peccatis
vndiq; fallacijs
higere

faturus prænoscere. Ipsum deinde siderum stellarumq;
obseruationem, quam esse originem scientiæ suæ prædicæ-
rent, haudquaquam putabit liquide consistere. Nam si
principes Chaldei, qui in patentibus campis colebāt, stel-
larum motus, & uias, & discessiones, & cœtus intuen-
tes, quid ex ijs efficeretur obseruauerūt: procedat, inquit,
hæc sanè disciplina, sed sub ea modo inclinatione cœli, sub
qua tunc Chaldæi fuerunt. Non enim potest (inquit) ræ-
tio Chaldæorum obseruationis manere, si quis ea uti uelit
sub diuersis cœli regionibus. Nam quanta, inquit, partiũ
circulorũq; cœli, ex deuergentia & conuexionibus mun-
di uarietas sit, quis nõ uidet? Eadẽ igitur stellæ, per quas
omnia diuina humanaq; fieri contendunt, sicuti ne usque-
quaq; pruinas aut calores cient, sed mutāt & uariāt, tem-
pestatesq; eodem in tempore alibi placidas, alibi uiolentas
mouent, cur non euenta quoq; rerũ, ac negotiorum, alia
efficiunt in Chaldæis, alia in Getulis, alia apud Danubiũ,
alia apud Nilũ? Per autẽ, inquit, inconsequẽs, ipsum qui-
dem corpus, & habitum tam profundi æcris, sub alio atq;
alio cœli curuamine non eundẽ manere: in hominũ autem
negotijs stellas istas opinari idẽ semper ostendere, si eas
ex quacũq; terra cõspexeris. Præterea mirabatur id cuiq;
pro præcepto liquere, stellas istas, quas à Chaldæis & Ba-
bylonijs siue Aegyptijs obseruatas ferunt, quas multi er-
raticas, Nigidius erroneas uocat, non esse plures quàm
uulgo dicerentur. Possẽ enim fieri existimabat, ut & alij
quidam planetae pari potestate essent, sine quibus recta
atq; perpetua obseruatio perfici non quiret, neq; eos tam
cernere homines possent, propter exuperantiam uel
splendoris

Stellæ erraticæ.
Erroneæ.

splendoris uel altitudinis. Nam & quædam, inquit, sidera è quibusdam terris conspiciuntur, earumq; terrarum hominibus nota sunt: sed eadem ipsa ex omni terra alia non uidentur, & sunt alijs omnino ignotissima. Atque ut uidemus, inquit, & has tantummodo stellas, & ex una parte terre obseruari debuisse, quæ tandem finis obseruationis istius fuit, & quæ tēpora satis esse uisa sunt ad percipiendū, quid præmōstraret, aut coetus stellarum, aut circuitus, aut transitus? Nam si isto modo cœpta fieri obseruatio est, ut animaduerneretur quo habitu, quaq; forma, quaq; positura stellarū aliquis nasceretur, tum deinceps ab ineunte uita, fortuna eius & mores, & ingenium, & circumstantia rerū negotiorumq;, & ad postremum finis etiam uitæ spectaretur, eaq; omnia, ut usu uenerant, literis mandarentur: ac postea longis temporibus, cum ipse ille eodem in loco, eodemq; habitu forent, eadem ceteris quoq; euentura existimarentur, qui eodem illo tempore nati fuissent: Si isto, inquit, modo obseruari cœptum est, exq; ea obseruatione cōposita quedā disciplina est, nullo id pacto potest procedere. Dicāt enim quot tandē annis, uel potius quot seculis orbis hic obseruationis perfici quiuerit. Constare quippe inter astrologos dicebat, stellas istas quas erraticas dicerent, quæ esse omnium rerum fatales dicerentur, infinito propè & innumerabili numero annorum ad eundem locum cum eodem habitu simul omnes profectæ sunt, regredi, ut neq; ullus obseruationis tenor, neq; memorie ulla effigies literarū tanto æuo potuerint edurare. Atq; illud etiam cuiusmodi esset, considerādum putabat, quod aliud stellarū agmen foret, quo pri-

mum

mum tempore conciperetur homo in utero matris, aliud
 postea, cum in decē mensibus proximis in lucē ederetur.
 Querēbatq; qui conueniret diuersam super eodē fieri de
 monstrationē, si ut ipsi putarent, aliud atq; aliud earun-
 dē stellarū situs atq; ductus, alias atq; alias fortunas da-
 ret? Sed & nuptiarū tempore, ex quibus liberi quererentur,
 atq; ipso etiā illo maris atq; forminæ coitu, iā decla-
 rari oportere dicebat, certo quodam & necessario stella-
 rū ordine, quales qualiq; fortuna homines gignerentur,
 ac multo etiā antè, quàm pater ipse, atq; mater nasceren-
 tur, ex eorū genitura debuisse iam tum prospici, quinam
 olim futuri essent quos ij creaturi forent, & supra longe
 atq; longe per infinitū: ut si disciplina ista fundamēto ali-
 quo ueritatis nixa est, cētesimo usq; ab hinc seculo, uel ma-
 gis primo cœli atq; mundi exordio, atq; inde iā deinceps
 cōtinua significatione, quoties generis autores eiusdē ho-
 mines nascerentur, stellæ istæ præmonstrare debuerint,
 qualis, qualiq; fato futurus sit quisquis hodie natus est.
 Quo autē, inquit, pacto credi potest, uniuscuiusq; stella-
 rum formæ & positionis sortē atq; fortunā, uni omnino
 homini certam destinatamq; esse? eamq; formam post lon-
 gissima seculorum spatia restitui, si uitæ fortunarumq;
 eiusdē hominis indicia, in tam breuibus interuallis per sin-
 gulos maiorū eius gradus, perq; infinitū successionū ordi-
 nē, tam sepe ac tam multipliciter, eadē ipsa nō eadem stela-
 rarum facie denotantur? Quòd si id fieri potest, eaq; di-
 uersitas atq; uarietas admittitur, per omneis antiquitatis
 gradus, ad significanda eorū hominū qui post nascētur,
 exordia, imparitas hæc turbat obseruationem, omnisq;
 ratio

Arbitrij libertatem descendit.

ratio disciplinæ cōfunditur. Iam uero id minime frēdum esse censebat, quod nō modo casus & euēta, quæ euenirēt extrinsecus, sed cōsilia quoq; hominū ipsa, & arbitria, & uarias uolūtates appetitionesq; & declinationes, & fortuitos, repentinosq; in leuissimis rebus animorum impetus recessusq; moueri agitariq; desuper è caelo putarent: tanquā si fortè ire in balneas uolueris, ac deinde nolueris, atq; id rursum uolueris, non ex aliqua dispari uariq; animi agitatione, sed ex necessaria quadam errantium siderū reciproca tione contigerit: ut planè homines, non quod dicitur ἀστυκὰ ἴδα, sed ludicra & ridēda quædam * ὑβριστικὰ esse uideantur, si nihil sua sponte, nihil arbitratu suo faciunt, sed ducentibus stellis & aurigantibus. Ac si, inquit, potuisse prædici affirmant, Pyrrhus ne rex, an Manius Curius prælio uicturus esset, cur tandem non de alea quoq; ac de calculis, & alucolo audeant dicere, quisnam ibi ludentium uincat? An uidelicet magna sciunt, parua nesciunt? & minora maioribus imperceptiora sunt? Sed si magnitudines rerū sibi uindicant, magisq; esse perspicuas, & facilius cōprehendi posse dicūt, uolo, inquit, mihi respondeant, quid in hac totius mūdi cōtemplatione præstantis naturæ operibus, in tam paruis atq; breuibus negotijs fortunisq; hominū, magnū putēt? Atq; id uelim etiā, inquit, ut respondeant, si tam paruū atq; rapidum est momentū tēporis, in quo homo nascens fatum accipit, ut in eodē illo puncto sub eodē circulo cœli, plures simul ad eandē cōptentiā nasci non queant, & si idcirco gemini quoq; nō eadē uitæ sorte sunt, quoniā non eodem temporis puncto editi sunt: peto, inquit, respondeant

cursum

uolus tabula
foria que alu
re latruncula
a S' aleatoria

cursum illum temporis transuolantis, qui uix cogitatione animi comprehendere potest, quonā pacto aut cōsulto assequi queant, aut ipsi perspicere & deprehendere: cū in tam precipiti dierū noctiumq; uertigine, minima momenta ingentes facere dicant mutationes? Ad postremū autem, & quid esset, quod aduersum hoc dici posset, requirebat, qd̄ homines utriusq; sexus, omnium ætatum diuersis stellarum motibus in uitam editi, regionibus sub quibus geniti sunt, longe distantibus, omnes tamē isti, aut hiantibus terris, aut labentibus tectis, aut oppidorū expugnationibus, aut eadē in nauī fluctu obruti, eodem genere mortis, eodemq; ictu tēporis interirent? Quod scilicet, inquit, nunquā eueniret, si momenta nascendi singulis attributa, suas unumquodq; leges haberent. Quod si quedam, inquit, in hominū morte atq; uita, etiam diuersis temporibus editorum, per stellarum pares quosdam postea cōuentus, paria nōnulla & consimilia posse dicuntur obtingere, cur non aliquando possint omnia quoq; paria usu uenire, ut existant per huiuscemodi stellarum cōcursiones & similitudines Socrates simul & *Antisthenes, & Platonēs multi, genere, forma, *Aristonēs. ingenio, moribus, uita omni, & morte pari: quod nequam, inquit, prorsus fieri potest. Non igitur hac causa probe uti queunt aduersum hominū impares ortus, interitus pares. Illud autem cōdonare se ijs dicebat, quod non id quoq; requirerent, si uita, mortisq; hominum, rerumq; humanarū omnium tempus & ratio, & causa in cœlo & apud stellas foret, quid de muscis, aut uermiculis, aut echinis, multisq; alijs minutissimis, terra mariq; animantibus dicerent? An ista quoque ijsdem, quibus homines, legibus

A

nascet

nascerentur, iisdemq; itidem extinguerentur, ut aut ranu-
culis quoque, & culicibus nascendi fata sint de coelestium
siderum motibus attributa: aut si id non putarent, nulla
ratio uideretur, cur ea siderum uis in hominibus ualeret,
deficeret in cæteris? Hæc nos ficta, & incondita, & pro-
pmodum ieiuna oratione attigimus: At Phauorinus (ut
hominis ingeniu fuit, utq; Græcæ faciendæ copia simul &
uenustas) latius ea & amœnius & splendidius, & pro-
fluentius exquebatur. Atq; identidem commonebat, ut ca-
ueremus, nequa nobis isti sycophantæ ad faciendam fidem
irreperent, quod uiderentur quedam interdum uera effu-
tite aut spargere. Non enim comprehensa, inquit, neque
definita, neq; percepta dicunt, sed lubrica atq; ambagiosa
coniectatione nitentes, inter falsa atque uera pedetentim
quasi per tenebras ingredienti eunt. Et aut multa tenta-
do incidunt repente imprudentes in ueritatem, aut ipso-
rum qui eos consulunt, multa credulitate ducente, perueniunt
callide ad ea quæ uera sunt, & idcirco uidentur in præ-
teritis rebus quàm futuris ueritatem facilius imitari. Ista ta-
men omnia, quæ aut temere aut astute uera dicunt, præ-
cæteris, inquit, quæ mentiuntur, pars ea non fit millefima.
Hæc autem quæ dicentem Phauorinum audiimus, multa
etiam memini poetarum ueterum testimonia confirmare,
quibus huiuscemodi ambages fallaciõe confutantur: ex
quibus est Pacuianum illud:

Nam si qui quæ euentura sunt, præuideant,

Acquirent Ioui.

Item Accianum illud:

Nihil, inquit, credo auguribus, q̄ aures uerbis diuitant

Alienas, suas ut auro locupletent domos.

Item

Item Phauorinus deterrere uolens, & depellere adoleſcentes à genethliacis iſtis, & quibusdam alijs id genus, qui prodigioſis artibus futura omnia dicturos pollicētur, nullo pacto adeundos eſſe conſulendosq; huiuſcemodi argumentis concluderat: Aut aduerſa, inquit, euentura dicunt, aut proſpera: Si dicunt proſpera & fallunt, miſer fiet fruſtra expectando: Si aduerſa dicunt & mentiūtur, miſer fiet fruſtra timendo: Si uera reſpondent, eaq; ſunt non proſpera, iam inde ex animo miſer fiet, antequam è fato fias: Si felicia promittunt, eaq; euentura ſunt, tum planè duo erunt incommoda, & expectatio te ſpei ſuſpenſum fatigabit, & futurū gaudij fructum ſpes tibi iam deſlorauerit. Nullo igitur pacto utendum eſt iſtiusmodi hominibus, res futuras præſagientibus.

Prognostiçi nō
ſunt cōſulendi.

Quemadmodum diſſeruit Phauorinus, conſultus à me ſuper officio iudicis.

CAP. II.

Quo primum tempore à prætoribus lectus in iudices ſum, ut iudicia quæ appellātur priuata ſuſciperem, libros utriuſq; linguæ de officio iudicis ſcriptos conquiſiui: ut homo adoleſcens, à poëtarum fabulis, & à rhetoricorum epilogis, ad iudicādas lites uocatus, rem iudiciariā, quoniā uocis (ut dicitur) uiuæ nimia penuria erat, ex mutis, quod aiunt, magiſtris cognoſcerem. Atq; in rerū quidam diffuſionibus, cōperendinationibus, & alijs quibusdā legitimis in rebus, ex ipſa lege Iulia, & ex Sabini Maſſurij, & ex quorundam aliorum iuriſperitorum commentarijs cōmoniti & adminiculati ſumus. In ijs autē, quæ exiſtere ſolent, negotiorum ambagibus, & in ancipiti rationum diuerſarum circūſtantia, nihil quicquam nos huiuſcemodi

Muti magiſtra
libri.

A 2 modi

modi libri iuuerunt. Nam etsi cōsilia iudicibus ex præsenti-
 tium causarum statu capienda sunt, generalia tamen quæ-
 dam præmonita & præcepta sunt, quibus ante causam
 præmuniri iudex preparariq; ad incertos casus futura-
 rum difficultatum debeat, sicut illa mihi tunc accidit in-
 explicabilis reperiendæ sententiæ ambiguitas. Petebatur
 apud me pecunia, quæ dicebatur data numerataq;: sed qui
 petebat, neq; tabulis, neq; testibus id factum docebat, &
 argumentis admodum exilibus nitebatur. Sed cum consta-
 bat uirū esse fermè bonū, notaq; & expertæ fidei, & ui-
 tæ inculpatisimæ, multaq; & illustria exempla probitatis
 sinceritatisq; eius expromebantur. Illum autē, unde pete-
 batur, hominem esse non bonæ rei, uitaq; turpi & sordi-
 da, conuictumq; uulgo in mendacijs, plenumq; esse perfi-
 diarum & fraudū ostendebatur. Is tamen cum suis mul-
 tis patronis clamitabat, probari apud me debere pecuniā
 datam consuetis modis, expensi latrone, mensæ rationi-
 bus, chirographi exhibitione, tabularum obsignatione, te-
 stium intercessione. Ex quibus omnibus si nulla re proba-
 retur, dimitti iam sanè oportere, & aduersarium de ca-
 lumnia damnari. Quod de utriusq; autem uita atq; factis
 diceretur, frustra id fieri atq; dici. Rem enim de petenda
 pecunia apud iudicē priuatum agi, non apud CENS. de
 moribus. Tunc ibi amici mei quos rogaueram in consiliū,
 uiri exercitati, atq; in patrocinijs, & in operis fori cele-
 bres, semperq; se circūundiq; distrahentibus causis festi-
 nantes, non sedendū diutius, ac nihil esse dubium dicebāt,
 quin absoluendus foret quem accepisse pecuniā illam nulla
 probatione solenni docebatur. Sed enim ego homines cum
 confid

uibus modis
 obtemus debi-
 tum nobis pe-
 cuniam

considerabam, alterum fidei, alterum probri plenū, spur-
cissimeq; uitæ ac defamatisimæ, nequaquam adduci potui
*ad absoluendum. Iussi igitur diem * diffundi, atque inde à * Ang. Polit.*
subsellijs pergo ire ad Phauorinum philosophum, quem diffindi legit.
meo tempore Romæ plurimum sectabar: ac de hominibus
quæ apud me dicta fuerant, uti res erat, narro omnia: ac
peto, ut & ipsum illud, in quo hærebam, & cætera etiã,
quæ obseruanda mihi forent in officio iudicis, faceret me,
ut eorum rerum essem prudentior. Tum Phauorinus, re-
ligione illa cunctationis & sollicitudinis nostræ compro-
bata, id quidem, inquit, super quo nunc deliberas, uideri
potest specie tenui paruaq; esse: sed si de omni quoq; offi-
cio iudicis præire tibi me uis, nequaquam est uel loci hu-
ius, uel tēporis. Est enim disceptatio ista multijugæ, & si-
nuosæ questionis, multaq; & anxia cura & circūspicien-
tia indigens. Nanq; (ut pauca tibi nunc quæstionū capita
atingam) iam omnium primū hoc de iudicis officio quæ-
ritur. Si iudex fortè id sciat, super qua re apud eum liti-
gatur: eaq; res uni ei prius quàm agi coepta, aut in iudi-
cium deducta sit, ex alio quodā negotio, casuq; aliquo co-
gnita liquidò, & comperta sit, neque id tamen in agenda
causa probatur, oporteat ne cum secundum ea, quæ sciens
uenit iudicare, an secundum ea quæ aguntur: Id etiam,
inquit, queri solet, an deceat atq; conueniat, iudicij causa
iam cognita, si facultas esse uideatur componendi negotij,
officio paulisper iudicis dilato, cōmunis amicitie & quasi
pacificatoris partes recipere. Atque illud amplius ambigi
ac dubitari scio, debeat ne iudex inter cognoscendum ea,
quæ dicto quesitoq; opus est, dicere & querere, etiamsi

Officia iudicis
dubia.

cuius ea dici queriꝫ; interest, neq; dicat, neq; postulet. Patrocinari enim prorsus hoc esse aiunt, non iudicare. Præter hæc super ea quoq; re dissentitur, an ex usu exq; officio sit iudicis, rem causamq; de qua cognoscit, interlocutionibus suis ita exprimere consignareq; ut ante sententiæ tempus ex ijs, quæ apud eum in præsens confuse uarietq; dicuntur, perinde ut quoq; in loco, ac tempore mouetur, signa & indicia faciat motus atq; sensus sui. Nam qui iudices, inquit, acres, atq; celebres uidentur, non aliter existimant, rem qua de agitur, indagari comprehendiq; posse: nisi is, qui iudicat, crebris interrogationibus necessarijsq; interlocutionibus & suos sensus aperiat, & litigantium deprehēdat. Contra autem, qui sedatiores & grauiores putantur, negant iudicē debere ante sententiā, dum causa utrinque agitur, quoties aliqua re proposita motus est, toties significare quid sentiat. Euenturū enim aiunt, ut quia pro uarietate propositionum argumentorumq; alius, atque alius motus animi patiendus est, aliter atq; aliter eadem in causa, eodemq; in tempore sentire, & interloqui uideatur. Sed de his, inquit, & cæteris huiusmodi iudicialis officij tractatibus, & nos posthac, cū erit otium dicere quid sentiamus, conabimur: & præcepta Aelij Tuberonis super officio iudicis, quæ nuperrime legi, recensēbimus. Quod autem ad pecuniā pertinet, quam apud iudicem peti dixisti, suadeo hercle tibi, utare M. Catonis prudentissimi uiri consilio, qui in oratione quam pro L. Turio contra Cn. Gellium dixit, ita esse moribus maiorū traditum obseruatūq; ait, ut si quid inter duos actum est, neq; tabulis, neq; testibus planū fieri possit, tum apud
iudicem

iudicem, qui de ea re cognosceret, uter ex ijs uir melior esset, quaeretur. Et si pares essent, seu boni pariter seu mali, tum illi unde petitur, crederetur, ac secundum eum iudicaretur. In hac autem causa, de qua tu ambigis, optimus est qui petit, unde petitur deterrimus, & res est inter duos acta sine testibus. Eas igitur, & credas ei, qui petit: condemnasq; eum, de quo petitur: quoniam sicuti dicis, duo pares non sunt, & qui petit, melior est. Hoc quidem mihi tum Phauorinus, ut uirum philosophū decuit, suasisit. Sed maius ego altiusq; id esse existimaui, quam quod in ætate & mediocritate conueniret, ut cognouisse, & condemnasse de moribus, non de probationibus rei gestæ uiderer, ut absoluerem tamen inducere in animū non quīui, & propterea iuravi mihi nō liquere, atq; ita iudicatu illo solutus sum. Verba ex oratione M. Catonis, cuius commemorat Phauorinus, hæc sunt: Atque ego à maioribus memoria sic accepi, si quis quid alter ab altero peteret, si ambo pares essent, siue boni siue mali essent, quod duo res gestissent uti testes non interessent, illi unde petitur, ei potius credendum esse. Nunc si sponsionem fecisset Gellius cum Turio, ni uir melior esset Gellius quam Turius, nemo, opinor, tam insanus esset, qui iudicaret meliorem esse Gellium quam Turium. Si non melior est Gellius Turio, potius oportet credi unde petitur.

An æmuli infensiq; inter sese fuerint Xenophon & Plato.

C A P.

I I I.

Qui de Xenophontis Platonisq; uita & moribus Platonis & Xenophontis gratulatio. pleraq; omnia exquisitissime scripsere, nō abuisse ab eis motus quosdā tacitos & occultos simultatis æmul-

A 4 lationisq;

lationisq; mutue putauere: & eius rei argumenta quæ dâ
 cōiectatoriè ex eorū scriptis protulerūt. Ea sunt profecto
 huiuscemodi, quòd neque à Platone in tot numero libris
 mentio usquam facta sit Xenophontis, neque item contrâ
 ab eo Platonis, in suis libris: quanquã uterq;, ac maxime
 Plato compluriū Socratis sectatorū in sermonibus, quos
 scripsit, cōmemnerit. Id etiam esse non synceræ neq; ami-
 cæ uoluntatis indicium crediderunt, quod Xenophon in
 clyto illi operi Platonis, quod de optimo statu reipublicæ
 ciuitatisq; administrandæ scriptum est, lectus ex eo duobus
 ferè libris qui primi in uulgus exierant, opposuit contrâ,
 cōscripsitq; diuersum regie administrationis genus, quod
 παύσιαν κύρου inscriptum est. Eo factô scriptoq; eius, usq;
 adeo permotum esse Platonem ferunt, ut quodam in libro
 mentione Cyri regis habita, retractandi leuandiq; eius
 operis gratia, uirum quidem Cyrum nauum & strenuū
 fuisse dixerit, παύσιαν δ' ἔκ ὀρθῶς ἰσθῆαι & πειράσασθαι. Hæc
 enim uerba sunt de Cyro Platonis. Præterea putant id
 quoq; ad ista, quæ dixi, accedere, quod Xenophon in li-
 bris, quos dictorū atq; factorū Socratis cōmentarios com-
 posuit, negat Socratem de cæli atq; naturæ causis ratio-
 nibusq; unquam disputauisse: ac ne disciplinas quidē cæ-
 teras, quæ μαθήματα Græci appellant, quæ ad bene bea-
 teq; uiuendum non pertinerent, aut attigisse aut compro-
 basse. Idcircoq; turpiter eos mentiri dicit, qui disertatio-
 nes istiusmodi Socrati attribuerent. Hæc autem, inquit,
 Xenophon, cum scripsit, Platonem uidelicet notat, in cu-
 ius libris Socrates de Physica, & Musica, & Geometria
 differit. Sed enim de uiris optimis & grauissimis, si creden-
 dum

dum hoc aut suspicandum fuit, causam equidem esse arbitror non obtreccionis neque inuidie, neque de gloria maiore parienda certationis. Hæc enim procul à moribus philosophie absunt, in quibus illi duo omnium iudicio excelluerunt. Quæ igitur est istius opinionis ratio? Hæc profecto est, equiparatio ipsa plerumque et paritas uirtutum inter se consimiliū, etiā si cōtentionis studiū et uoluntas abest, speciem tamen emulationis creat. Nam cum ingenia quædam magna duorum plurium uel, in eiusdem rei studio illustrium, aut pari sunt fama, aut proxima, oritur apud diuersos fautores eorum industriae laudisque æstimandæ contentio. Tum postea, ex alieno certamine ad eos quoque ipsos contagium certationis adspirat: cursusque eorum ad eandem uirtutis calcem pergentium, quando est cōpar uel ambiguus, in emulandi suspitiones non suo, sed fauentium studio delabitur. Proinde igitur et Xenophon et Plato Socraticæ amœnitatis duo lumina, certare emularique inter sese existimati sunt, quia de ijs apud alios uter esset exuperantior certabatur: et quia due eminentiæ cum simul iunctæ in arduum nituntur, simulacrum quoddam contentionis emulæ pariunt.

Paritas ingeniorum emulationem parit.

Quod apte Chrysippus & graphice imaginem iustitiæ modulis coloribusque uerborum depinxit.

CAP. IIII.

Condigne mehercule et condecere Chrysippus in libro Chrysippus. ororum, qui inscribuntur περι κελῶ κ' ἠσδιῆς primo, os et oculos iustitiæ, uultumque eius seueris atque uenerandis uerborum coloribus depinxit. Facit quippe imaginem iustitiæ, fierique solitam esse dicit à pictoribus rhe-

Iustitiæ imago.

A 5 tori

toribusq; antiquioribus, ad hunc fermè modū: Forma atq; filo uirginali, aspectu uehemēti & formidabili, luminibus oculorum acribus neq; humilis, neque atrocis, sed reuerendæ cuiusdam tristitiæ dignitate. Ex imaginis autē istius significatione intelligi uoluit iudicem, qui iustitiæ antistes est, oportere esse grauem, sanctum, seuerum, incorruptum, inadulabilem, contraq; improbos nocentesq; immisericordem atq; inexorabilem, erectumq; & arduum, ac potentem, ui & maiestate æquitatis, ueritatisq; terrificum. Verba ipsa Chryssippi de Iustitia scripta hæc sunt:

Παρθένῳ ὃ εἶναι λέγεται, κατὰ σύμβολον τῷ ἀδιάφορῳ εἶναι, καὶ μηδαμῶς ἐνδύσθαι τῆς κακούργου. μὴ ὃ προσίει, μήτε τῆς ἐπιεικῆς λόγου, μήτε παρούτησης, καὶ δεικνῆς, μήτε χολακείαν, μήτε ἄλλο μὴ εἶναι τῷ ποιούτῳ. οἷς ἀκλόουθως, καὶ σκυθωπὴ γράφεται, καὶ σωεσηκὸς ἔχει τὸ πρόσωπον, καὶ ἴστορον, καὶ δειδρὸς βλέπειν ἕως τῆς οὐρῆς ἀδίκου φόβον ἐμπροσθεν. τοῖς δὲ δικαίοις θάρσος. τοῖς μὲν ὡς πρὸς φίλους ἄνθρωπος τῷ εὐεχέει προσώπῳ. τοῖς ὃ ἰτέροις, προσάντους. Hæc uerba Chryssippi eo etiam magis ponenda existimaui, ut prompta atq; exposita ad considerandum iudicandumq; sint. Quoniam legentibus nobis ea, delicatioribus quidam disciplinarum philosophi, seuitiæ imaginē istam esse, non iustitiæ dixerunt.

Lis atq; contentio grāmaticorum Romæ illustrium, enarrata super casu uocatiuo uocabuli, quod est egregius.

C A P. V.

DEstis ego quondam ex diutina commetatione laxandi leuandiq; animi gratia, in Agrippæ campo deambulabam: Atq; ibi duos forte grammaticos conspiciatus, non parum in urbe Roma nominis, certationi eorum

rum acerrimæ adfui, cum alter in casu uocatiuo, uir egre- Egregius.
 gi, dicendum cōtenderet, alter, uir egregie. Ratio autem
 eius, qui egregi oportere dici censebat, huiuscemodi fuit:
 Quæcunq; inquit, nomina, seu uocabula, recto casu, nu-
 mero singulari, us, syllaba finiuntur, in quibus ante ulti-
 mam syllabam posita est, i, litera, ea omnia casu uocati-
 uo, i, litera terminantur, ut Cælius celi, modius modi,
 tertius terti, Accius acci, Titius titi, & similia omnia.
 Sic igitur egregius, quoniã us, syllaba in casu nominandi
 finitur, eamq; syllabam præcedit, i, litera, habere debbit
 in casu uocandi, i, literam extremam: & idcirco egregi,
 non egregie, rectius dicitur. Nam diuus, & riuus, &
 cliuus, non us, syllaba terminatur, sed ea quæ per duo u,
 scribenda est. Propter cuius syllabæ sonum declarandum,
 reperta erat noua litera, F, quæ digamma appellabatur. Digamma.
 Hoc ubi ille alter audiuit, O inquit egregie grammaticæ
 uel si id mauis, egregissime, dic oro te, inscius, & impius,
 & sobrius, & ebrius, & proprius, & propitius, &
 anxius, & contrarius, quæ us, syllaba finiuntur, in qui-
 bus ante ultimam syllabam, i, litera est, quem casum uocã-
 di habent? me enim pudor, & uerecundia tenet pronun-
 tiare ea secundum tuam definitionem. Sed cum ille pau-
 lisper oppositu horum uocabulorum commotus reticuis-
 set, & mox tamen se collegisset, eandemq; illã quam defi-
 nierat regulam retineret & propugnaret, diceretq; &
 proprium, & propitium, & anxium, & contrarium,
 itidem in casu uocatiuo dicendũ, quia & aduersarius &
 extrarius ita diceretur, inscium quoq; & impiũ, & ebriũ,
 & sobrium, insolentius quidem paulò, sed rectius per, i,
 literam

literam non per, e, in casu eodem pronuntiādum, eaq; inter eos contentio cum longius duceretur, non arbitratus ego operæpretium esse, eadem hæc ista diutius audire, clamantes compugnantesq; illos reliqui.

Cuiusmodi sint quæ speciem doctrinarum habeant, sed neq; delectent, neq; utilia sint. Atq; inibi de uocabulis singularum urbium regionumq; immutatis.

C A P.

V I.

Homo nobis familiaris in literarū cultu non ignobilis, magnamq; ætatis partē in libris uersatus: adiutum, inquit, ornatumq; uolo ire noctes tuas, & simul dat mihi librum grandi uolumine, doctrinis omnigenis (ut ipse dicebat) præscatentem, quem elaboratum sibi esse ait ex multis & uarijs & remotis lectionibus, ut ex eo sumerem quantum liberet rerum memoria dignarum. Accipio cupidus, & libēs, tanquā si copię cornu nactus essem, & recondo me penitus, ut sine arbitris legam. At quæ scripta erant, prò Iupiter, mera miracula, quo nomine fuerit, qui primus grammaticus appellatus est, & quot fuerint Pythagoræ nobiles, quot Hippocrates, & cuiusmodi Homerus dicat in Vlyssis domo σαρῆνες. Quam ob causam Telemachus cubans iunctum sibi cubantem Pistratum, non manu attigerit, sed pedis ictu excitarit. ὑπεκλαῖα Telemachū quo genere claustris incluserit, & quæ propter idem poëta rosam non norit, oleum ex rosa norit. Atq; illud etiam scriptum fuit, quæ nomina fuerint sociorum Vlyssis, qui à Scylla rapti lacceratiq; sunt: utrum ἢ τῆ ἰσθ βαλάσῃ Vlysses errauerit κατὰ ἀρίστερχον, an ἢ τῆ ἕξ κατὰ κρᾶτηα. Id etiam istic scriptū fuit, qui
sint

sint apud Homerum uersus ἰσόψφοι, & quorū ibi nom-
 num reperitur παρασιχίς: & quis adeo uersus sit, qui
 per singula uocabula singulis syllabis increseat: ac deinde
 qua ratione dicit singulas pecudes, in singulos annos ter-
 na parere: & ex quinque operimentis, quibus Achilles cly-
 peus munitus est, quod factum ex auro est, summum sit an-
 medium: & praeterea quibus urbibus regionibusq; uoca-
 bula iam mutata sint, quod Boeotia ante appellata fuerit
 Aonia, quod Aegyptus Aëria dicta est, quod Creta eo-
 dem quoq; nomine Aëria dicta est, quod Attica ἄκτη, &
 Acta apud poetam, quod Corinthus, Ephyre, quod Ma-
 cedonis ora ἡμαθία, quod Thessalia αἰμονία, quod Ty-
 rus, Sarra, quod Thracia ante Sithon dicta sit, quod Se-
 ston πωρφόωνος: Hæc atque item alia multa istiusmodi
 scripta in eo libro fuerant. Quem cum statim properans
 redderem, ἔναύου σε inquam doctissime uirorum, ταύτης
 τῆς πολυμαθίας, & librum hunc opulentissimum recipe:
 nil prorsus ad nostras paupertinas literas congruentem. Paupertinus.
 Nam meæ noctes, quas instructum ornatumq; isti, de uno
 maxime illo uersu Homeri quæerunt, quem Socrates præ
 omnibus semper rebus sibi esse cordi dicebat:

Ὅπλι τοι ἐν μεγάροισι κελὸν ἀγαθὸν τε τέτυκται.

Quod M. Varro Cn. Pompeio consuli primū
 designato commentarium dedit, quem appellauit
 ipse Isagogicum de officio senatus habendi.

CAP.

VII.

CN. Pompeio consulatus primus cum Marco Crasso
 designatus est. Eum magistratum Pompeius cum
 initurus foret, quoniam per militiæ tempora, senatus ha-
 bendi

bendi consulendiq; rerum expert humanarum fuit, M. Varronem familiarem suum rogavit, uti commentarium faceret ἐρωτησάμενος (sic enim Varro ipse appellabat) ex quo disceret, quid facere dicereq; deberet, cum senatum consuleret. Eum librum commentarium, quem super ea re Pompeio fecerat, perisse Varro ait in literis, quas ad Oppianum dedit, quæ sunt in libro epistolicarum questionum iiii. In quibus literis, quoniam quæ antè scripserat, non comparebant, docet rursus multa ad eam rem ducentia. Primum ibi ponit, qui fuerint, per quos more maiorum senatus haberi soleret, eosq; nominat, dictatores, consules, prætor. Trib. Pleb. interregem, præfect. urbis: neque alij præter hos ius fuisse dixit facere senatusconsultum: quotiesq; usu venisset, ut omnes isti magistratus eodem tempore Romæ essent, tum quo supra ordine scripti essent, qui eorum prior alijs esset, ei potissimum senatusconsulti ius fuisse. Addit deinde extraordinario iure tribunos quoque militares, qui pro consulibus fuissent. Item decemviros, quibus imperium consulare tum esset. Item triumviros Reipub. constituendæ causa creatos, ius consulendi senatum habuisse. Postea scribit de intercessionibus, dixitq; intercedendi, ne senatusconsult. fieret, ius fuisse ijs solis, qui eadem potestate, qua ijs, qui senatusconsult. facere uellent, maiores uerentur. Tum adscripsit de locis in quibus senatusconsultum fieri iure posset, docuit confirmavitq; nisi in loco per Aug. constituto, quod templum appellaretur, senatusconsult. factum esset, iustum id non fuisse: propterea & in curia Hostilia, & in Pompeia, & post in Iuliacum

et quos sic
im senatus
bitus

rib pl ius erat
intercedendi

Aug. id est au-
gures.
Templum.

cum profana ea loca fuissent, templa esse per Aug. constituta, ut in ijs Senatusconsulta more maiorum iusta fieri possent. Inter quæ id quoq; scriptum reliquit, nō omneis ædes sacra templa esse: ac ne ædem quidem Vestæ templum esse. Post hæc deinceps dicit Senatusconsult. ante exortum aut post occasum solem factum, ratum nō fuisse, opus etiam censorium fecisse existimatos, per quos eo tempore Senatusconsult. factum esset. Docet deinde inibi multa, quibus diebus haberi senatum ius non sit, immolareq; hostiam prius auspiciariq; debere, qui Senatum habiturus esset. De rebus quoque diuinis prius, quàm humanis ad Senatum referendum esse. Tum porrò referri oportere, aut infinite de Repub. aut de singulis rebus finite: Senatusq; cons. fieri duobus modis, aut per discessionem, si consentiretur: aut si res dubia esset, per singulorum sententias exquisitas: singulos autem debere consuli gradatim. Incipitq; à consulari gradu, ex quo gradu semper quidem antea primum rogari solitum, qui princeps in Senatum lectus esset. Tum autem, cum hæc scriberet, nouum morem institutum refert, per ambitionem gratiamq;, ut is primus rogaretur, quem rogare uellet qui haberet Senatum, dum is tamen ex gradu consulari esset. Præter hæc de pignore quoque capiendò differit, deq; multa dicenda Senatori, qui cum in Senatum uenire deberet, non adesset. Hæc & alia quædam id genus in libro quo supraddixi, M. Varro in epistola ad Oppianum scripta executus est. Sed quod ait Senatusconsultum duobus modis fieri solere, aut conquisitis sententijs, aut per discessionem, parum conuenire uidetur cum eo quod Atteius Capito

in Con

Senatus cons.
fieri potest aut per
discessionem aut
per rogationem.

in Coniectaneis scriptum reliquit. Nam in libro ducentesimoquinquagesimonono, Tuberonem dicere ait, nullum senatusconsultum fieri posse, non discessione facta: quia in omnibus senatusconsultis etiam in ijs quæ per relationem fierent, discessio esset necessaria: idq; ipse Capito uerum esse affirmat. Sed de hac omni re, alio in loco plenius accuratiusq; nos memini scribere.

Quæsitum esse discessumq; an præfectus Latinarum causa creatus, ius senatus conuocandi consulendiq; habeat.

CAP. VIII.

Præfectum urbi Latinarum causa relictum, senatum habere posse Mutius negat, quoniam ne senator quidem sit, neque ius habeat sententiæ dicendæ: cum ex ea etate præfectus fiat, quæ non sit senatoria. M. autem Varro in quarto epistolicarum questionum, & Atteius Capito in Coniectaneorum ducentesimoquinquagesimonono ius esse præfecti senatus habendi dicunt. Deq; ea re assensum esse Capitonem Tubroni contra sententiam Mutij refert. Nanq; & tribunis (inquit) plebis senatus habendi ius erat, quanquam senatores non essent ante Atinium plebiscitum.

A. GELLI NOCTIVM
ATTICARVM COMMEN
TARI. LIB. XV.

Quodd in Q. Claudij, annalibus scriptum est li-
gnum alumine illicitum non ardere. CAP. I.

DECLAM AVERAT Antonius Ant. Iulianus.
Iulianus rhetor, præterquam semper
aliàs, tum uero nimium quam delectabi-
liter & feliciter. Sunt enim fermè scho-
lastice istæ declamationes, eiusdē homi-
nis eiusdemq; faciēdiæ, non eiusdē tamen quotidie felicita-
tis: Nos ergo familiares eius circūfusi undiq; cum prose-
quebamur domum, cū deinde subeuntes montē Cispium, Cispium mons.
conspicimus insulam quandam occupatam igni, multis ar-
dusq; tabulatis editam, & propinqua iam omnia flagrare
uasto incendio. Tum quispiam ibi ex comitibus Iuliani:
Magni, inquit, reditus urbanorum prædiorum, sed peri-
cula sunt longe maxima. Si quid autem posset remedij fo-
re, ut ne tam assidue domus Romæ arderent, uenum her-
cule dedissem res rusticas, & urbicas emissem. Atqui illi
Iulianus, læta (ut mos eius fuit) inter fabulandum uenu-
stare: Si annalem, inquit, undeuigesimum Q. Claudij le-
gisses, optimi & sincerissimi scriptoris, docuisset te pro-
fecto Archelaus regis Mithridatis præfectus, qua medela
quaq; solertia ignem defenderes, ut ne ulla tua edificatio
e ligno correpta atq; insinuata flammis arderet. Percon-
tatus ego sum quid esset illud mirum **Quadrigarij. Re-**
B pteit

Aluminis uis
ignem depellit.

petit: In eo igitur libro scriptum inueni, cum oppugnaret L. Sylla in terra Attica Pyraeum, & contra Archelaus regis Mithridatis praefectus ex eo oppido propugnaret, turrim ligneam defendendi gratia structam, cum ex omni latere circumplexa igni foret, ardere non quisset, quod ab Archelao alumine oblita fuisset. Verba Quadrigarij ex eo libro haec sunt: Tum Sylla conatus est, & tempore magno eduxit copias, ut Archelai turrim unam qua ille interposuit, ligneam incenderet. Venit, accessit, ligna subdidit, submouit Græcos, ignem admouit: satis sunt diu conati, nunquam quiuerunt incendere: ita Archelaus omnem materiam obliuerat alumine: quod Sylla atque milites mirabantur. Et postquam non succendit, reduxit copias.

Quod Plato in libris quos de legibus composuit, largiores lætioresque in conuiujs inuitationum culas uini non inutiles esse existimauerit.

C A P. II.

Ebriosus philosophaster.

EX insula Creta quispiam aetatem Athenis agens, Platonicum esse se philosophum dicebat, & uiderier gestiebat. Erat autem nihil homo & nugator, atque in Graecæ facundiae gloria iactabundus, praeterea uini libidine adusque ludibria ebriosus. Is in conuiujs iuuenum, quae agitare Athenis hebdomadibus lunae solenne nobis fuit, simulatque modus epulis factus, & utiles delectabilesque sermones coeperat, tum silentio ad audiendum petito, loqui coeptabat. Atque id genus uili & incondita uerborum caterua, hortabatur omnes ad bibendum. Idque se facere ex decreto Platonico praedicabat, tanquam Plato in libris quos de legibus composuit, laudes ebrietatis copiosissime scripsisset

p̄sisset, utilemq; eam esse bonis ac fortibus uiris censuisset.
 Ac simul inter eiusmodi orationē, crebris & ingentibus
 poculis omne ingenium ingurgitabat, fomitem esse quen- *hinc uis lau*
 dam dicens & incitabulum ingenij uirtutisq; si mens &
 corpus hominis uino flagraret. Sed enim Plato in 1. &
 in 1. de legibus, non (ut ille nebulo opinabatur) ebrieta- *Ebrietas qua-*
 tem istam turpissimam, quæ labe facere & minuere homi- *lis à Platone*
 num mētes solet, laudauit: sed hāc largiorē paulo, iucun- *laudetur.*
 dioremq; uini inuitationē, quæ fieret sub quibusdam quasi
 arbitris & magistris conuiuiorum sobrijs, non improba-
 uit. Nam & modicis honestisq; inter bibendum remissio-
 nibus, refici integrariq; animos, ad instauranda sobrieta-
 tis officia existimauit, reddiq; eos sensim latiores, atq;
 ad intensiones rursus capiendas fieri habiliores. Et simul
 si qui penitus in ijs affectionum cupiditatumq; errores
 inessent, quos aliquis pudor reuerens cōcelaret, ea omnia
 sine graui periculo, libertate per uinū data detegi, & ad
 corrigēdum medendumq; fieri opportuniora. Atq; etiam
 hoc Plato ibidem dicit, nō defugiendas esse neq; respuen-
 das huiuscemodi exhortationes, aduersum propulsandam
 uini uolentiam. Neq; ullum unquam cōtinentem prorsus
 ac temperantem satis fideliter uisum esse, cuius uita ui-
 etusq; non inter ipsa errorum pericula, & in medijs uo-
 luptatum illecebris explorata sit. Nam cui Libertie Gra- *Libentie.*
 tiaeq; omnes conuiuiorum incognitæ sint, quiq; illarum
 omnino expers sit, si eum forte ad participandas eiusmodi
 uoluptates aut uoluntas tulerit, aut casus induxerit,
 aut necessitas compulerit, deliniri plerumq; & capi neq;
 uicentē animumq; eius consistere, sed ui quadā noua ictum
 B ~ labascere.

labascere. Congrediendum igitur censuit, & tanquam in acie quadam cū uoluptarijs rebus, cumq; ista uini licentia cōmunis decernendum, ut aduersum eas non fuga simus tuti nec abstinentia, sed uigore animi & cōstanti præsentiā, moderatoq; usu temperantiā cōtinentiamq; tueamur: & calefacto simul refectoq; animo, si quid in eo uel frigida tristitia, uel torpentis uerecundie fuerit, diluamus.

Quid M. Cicero de particula ista senserit scripseritq;, quæ proposita est uerbis aufugio & aufero. Et an in uerbo autumo eadem ista hæc præpositio esse uideri debeat.

CAP. III.

Legimus librū Ciceronis qui inscriptus est Orator. In eo libro Cicero cum dixisset uerba hæc, aufugio & aufero, composita quidem esse ex præpositione ab, & ex uerbis fugio & fero: sed eam præpositionem, quo fieret uox pronuntiatu audituq; lenior, uersam mutatamq; esse in au, syllabam, coeptumq; esse dici aufugio & aufero, pro abfugio & abfero. Cū hæc in quā ita dixisset, tum postea ibidem super eadem particula ita scripsit: Hæc, inquit, præpositio præter hæc duo uerba, nullo alio in uerbo reperitur: Inuenimus autē in cōmentario Nigidiano, uerbum autumo compositū ex ab, præpositione & uerbo æstumo: dictumq; inter cise autumo, quasi abæstumo, quod significaret totum æstumo, tanq̄ abnumero. Sed (quod sit cū honore multo dictum P. Nigidij hominis eruditissimi) audacius hoc argutusq; esse uidetur q̄ uerius. Autumo enim non id solum significat, sed & dico, & opinor, & censeo: cum quibus uerbis præpositio ista neq; coherētia uocis, neq; significatione sententiæ cōuenit. Præterea uir

accerrimæ

Aufugio.
Autero.

Autumo.

acerrime in studio literarum licētiae M. Tullius non sola esse hæc duo uerba dixisset, si reperiri posset ullū tertium. Sed illud magis queri inspiciq; dignū est, uersa ne sit & mutata ab, præpositio in au, syllabam propter lenitatem uocis, an potius au particula sua sit propria origine : & Au particula, proinde ut pleræq; aliæ præpositiones à Græcis, ita hæc quoq; inde accepta sit: sicuti est in illo uersu Homeri:

αὐλίωσαν μὲν πρῶτα, καὶ ἰσφαξαν καὶ ἰσίδραν,
καὶ ἄβρομοὶ ἀνίαχοι.

Historia de Ventidio Basso ignobili homine, quem primum de Parthis triumphasse memoriæ traditum est.

CAP. IIII.

IN sermonibus nuper fuit seniorum hominum & eruditorum, multos in uetere memoria aliiſimum dignitatis gradum ascendisse ignobilissimos prius homines & despicatissimos. Nihil adeo tamen de quoquam tantæ admirationi fuit, quantæ fuerunt quæ de Ventidio Basso scripta sunt. Eum Picentem fuisse genere, & loco humili : & matrem eius à Pompeio Strabone, Pompeij Magni patre, bello sociali quo Asculanos subegit, captā cum ipso esse. Mox triumphante Pompeio Strabone, eum quoq; puerum inter ceteros ante currum Imperatoris sinu matris uectum esse. Pòst cum adoleuisset, uictum sibi ægre quæsisse, eumq; sordide inuenisse, comparandis mulis & uehiculis magistratibus, qui sortiti prouincias forent, præbenda publice conduxisse. In isto quæstu notum esse cœpisse C. Cesari, & cum eo profectum esse in Gallias. Tum quia in ea prouincia satis nauiter uersatus esset, & deinceps ciuili bello mandata sibi

Ventidius Bassus.

sonale. Ichu
quod cū feceris
gestum est qu
Laticum. Dicit
Atruria. Cas
nia, postremo J
lia contra X
surrexerit

B 3 pleræq;

pleraq; impigre & strenue fecisset, non modo in amicitiam Cæsaris, sed ex ea in amplissimum quoq; ordinem peruenisse. Mox tribunum quoq; plebis, ac deinde prætorem creatum: atq; in eo tẽpore iudicatum esse à senatu hostem cum M. Antonio. Post uero coniunctis partibus, non pristinam tantum dignitatem recuperasse, sed pontificatum, ac deinde consulatum quoq; adeptũ esse. Eamq; rem tam intoleranter tulisse Pop. Rom. qui Ventidium Bassum meminerat curandis mulis uicissasse, ut uulgo per uias urbis uersiculi proscriberentur:

Concurrite omnes augures, aruspices,
Portentum inusitatum conflatum est recens,
Nam mulos qui fricabat, consul factus est.

Eundem Bassum Suetonius Tranquillus præpositum esse à M. Antonio prouincijs orientalibus, Parthosq; in Syriam introrumpentes, tribus ab eo prælijs fusos scribit, eumq; primum omnium de Parthis triumphasse, & morte obita publico funere sepultum esse.

Verbum profligo à plerisq; dici improprie insciteq;.

C A P. V.

Sicut alia uerba pleraq; ignoratione & inscitia improbe dicentium quæ nõ intelligãt, deflexa ac deprauata sunt à ratione recta & consuetudine: ita huius quoq; **Profligo.** uerbi, quod est profligo, significatio uersa & corrupta est. Nã cũ ab affligẽdo, & ad perniciẽ interitumq; deducendo, inclinatũ id tractumq; sit, semperq; eo uerbo, qui diligenter locuti sunt, ita usi sint, ut profligare dicerent prodigere & deperdere, profligatasq; res quasi proflitas & perditas appellarint: nunc audio edificia & templa,

pla, et alia ferè multa, quæ prope absoluta affecta; sunt, in profligato esse dici, ipsa; esse iam profligata. Quapropter urbanissime respōdisse pratorē nō indoctum uirum barbatulo cuidam ex aduocatorū turba, Sulpitius Apollinaris in quadam epistola scriptū reliquit. Nam cum ille, inquit, tabula audaculus ita postulasset, uerba; ita fecisset: Omnia uir clarissime negotia, de quibus te cogniturū esse hodie dixisti, diligentia & uelocitate tua profligata sunt: unū id solum relictum est, de quo rogo audias. Tum prator satis ridicule: An illa negotia, de quibus iam cognouisse me dicis, profligata sint, equidem nescio. Hoc autem negotium, quod in te incidit, proculdubio, siue id audiam, siue non audiam, profligatum est. Quod significare autem uolunt qui profligatum dicunt, ij qui latine locuti sunt, non profligatum, sed affectum dixerunt, sicut *Affectum.*

M. Cicero in oratione, quam habuit de prouincijs consularibus. Eius uerba hæc sunt: Bellum affectum uidemus, et uere ut dicam, penè confectum. Item infra: Nam ipse Cæsar, quid est quod in ea prouincia commorari uelit, nisi ut ea quæ per cum affecta sunt perfecta reip. tradat? Idem Cicero in æconomico: Cum uero affecta iam propè æstate, uuas à sole mutescere tempus est.

In libro M. Ciceronis de gloria secundo, manifeste est erratum in ea parte, in qua scriptū est super Hectore & Aiace.

CAP. VI.

IN lib. M. Tullij, qui est secundus de gloria, manifestus error est nō magnæ rei: Quem errorē esse possit cognoscere non aliquis eruditorū, sed qui tantum legerit *Ciceronis error.*

δμῖον τὸ η. Quamobrem non tam id mirabamur errasse in

B + can

eam rem M. Tullium, quàm non esse animaduersum hoc postea, correctumq; uel ab ipso, uel à Tyrone liberto eius diligentissimo homine, & librorum patroni sui studiosissimo. Ita enim scriptum in eo libro est apud eundem poetam: Ajax cum Hectore congregiendi causa agit, ut sepeliatur, si sit forte uictus. Declaratq; se uelle, ut suum tumulum multis etiã post seculis prætereuntes, sic loquantur:

Hic situs est, uitæ iam pridem lumina linquens,
Qui quondam Hectoreo percussus concidit ense.

Fabular hoc aliquis, mea semper gloria uiuet.

Huius autem sententiæ uersus, quos Cicero in linguam latinam uertit, non Ajax apud Homerum dicit, neque Ajax agit ut sepeliatur, sed Hector dicit, & Hector de sepultura agit, prius quam sciat, an secum depugnandi causa congressurus sit Ajax:

ἀνδρὸς μὲν τῆδε σῆμα πάλα κατὰ τελευτῶτος

ὅν ποτ' ἀριστέοντα κατέκτανε φαίδιμος Ἴκτωρ.

Ἔς ποτ' ἴδεις ἱεῖς, τὸ δ' ἑμὸν κλέος οὐ ποτ' ὀλέσῃ.

Observatum esse in senibus, quòd annum ferè ætatis tertium & sexagesimum agant, aut laboribus, aut interitu, aut clade aliqua insignitum. Atq; inibi super eadem obseruatione exemplum appositum epistolæ diui Augusti ad Caium Nepotem.

C A P. VII.

Annus lxiij. cli
maſtericus, id
est Calarius.

Observatum in multa hominũ memoria, expertumq; est in senioribus plerisq; omnibus, sexagesimũ tertium uitæ annum cum periculo & clade aliqua uenire, aut corporis, morbiq; grauioris, aut uitæ interitus, aut animi ægritudinis. Propterea qui rerum uerborumq; istiusmodi studio

studio tenetur, cum etatis annum appellēt κλιμακτηρικόν.
 Nocte quoq; ista proxima superiore, cum libram episto-
 larum D. Augusti, quas ad Caium Nepotē suum scripsit,
 legeremus, duceremurq; elegātia orationis, neque moro-
 sa, neque anxia, sed facili hercle, & simplici, id ipsum in
 quadam epistola super eodē anno scriptum offendimus.
 Eiusq; epistolæ exēplum hoc est 1x. cal. Octobres: Aue-
 ni Cai, meus ocellus iucundissimus, quē semper mediis fe-
 dius desidero cū à me abes: sed præcipue diebus talibus,
 qualis est hodiernus, oculi mei requirunt meū Caiū, quem
 (ubicunq; hoc die fuisti) spero latū & benevolentē cele-
 brasse quartum & sexagesimum natalem meum. Nam, ut
 uides, κλιμακτῆρα communem seniorum omnium tertiu et
 sexagesimum annum euasimus. Deos autem oro, ut mihi
 quantumcunq; superest temporis, id saluis nobis traduce-
 re liceat, in statu reip. felicissimo ἀνδραγαδούντων ἡμῶν,
 καὶ διαδύχομένων.

Locus ex oratione Phauorini ueteris oratoris,
 de cœnarum atque luxuriæ exprobratione: qua
 usus est, cum legem Liciniam de sumptu minuend-
 o suauit.

CAP. VIII.

U^m legeremus orationem ueterem Phauorini, non
 indiferti uiri: quā orationem totā, ut meminisse pos-
 semus, odio esse hercle istiusmodi sumptus, atque uictus
 perdidicimus. Verba quæ apposimus Phauorini, hæc
 sunt: Præferti popinæ atq; luxuriæ negant cœnam lautam
 esse, nisi cum libētissime edis, tum auferatur, & alia esca
 melior atque amplior succenturietur. Is nunc flos cœnæ
 habeatur inter istos, quibus sumptus & fastidium pro fa-

Phauorinus in
luxū epularū.

B 3 cctijs

Clunicali. cetijs procedit. Qui negant ullam auem, præter ficedulam, totam comesse oportere. Cæterarum auium atq; altilium, nisi tantū apponatur, ut à cluniculus inferiori parte saturi fiant, cōuiuium putant inopia sordere. Superiorem partem auium atq; altilium qui edūt, eos palatū non habere. Si proportionem crescit luxuria, & debere epulas crescere. Videte quid relinquitur nisi ut delibari sibi cœnas iubeant, ne edendo defatigentur: quando stratus auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus, quàm dijs immortalibus adornantur.

Quodd Cæcilius poeta frontē genere uirili, non poetice, sed cum probatione & cum analogia appellauit.

CAP.

IX.

Vere ac diserte Cæcilius hoc in Subditio scripsit: Nam ij sunt inimici pessimi fronte hilaro, Corde tristi: quos neq; ut apprehendas, neque ut mittas, scias. Hos ergo uersus, cum de quodam istiusmodi homine sermones essent, in circulo forte iuuenum eruditorum dixi. Tum de grammaticorum uulgo quissiam nobiscum ibi assistens, non sanè ignobilis: Quanta, inquit, licentia audaciaq; Cæcilius hic fuit, cum fronte hilaro, non fronte hilara dixit, & tam immanè solœcismum nihil ueritus est. Imò, inquit, potius nos & q̄ audaces et quàm licentes sumus, qui frontē improbe indocteq; non uirili genere dicimus: cum & ratio proportionis, quæ analogia appellatur, & ueterum autoritas, non hanc, sed hūc frontem debere dici suadeant. Quippe M. Cato in quinta oratione, ita scripsit: Postridie signis collatis, equo fronte, pedicatu, equitibus, atq; alijs, cū hostium legionibus pugnauit.

gnauit. Recto quoq; fronte idem Cato, eodē in libro dicit. At ille semidoctus grām̄maticus: Missas, inquit, auctoritates facias, quas quidē ut habeas posse fieri puto: sed rationem dic, quam non habes. Atq; ego his eius uerbis, ut tum ferebat ætas, irritatior: audi, inquam, mi magister rationem falsam quidē, sed quam redarguere falsam esse tu non queas: Omnia, inquam, uocabula tribus literis finita, quibus frons finitur, generis masculini sunt, si in genitiuo quoq; casu eadē syllaba finiantur, ut mons, pons, frons. At ille contrā reuitens, audi, inquit, discipule plura alia consimilia, quæ non sint generis masculini. Petebant ibi omnes, ut uel unum statim diceret. Sed cum homo uultum intorqueret, & non hisceret, coloresq; mutaret, tum ego intercessi: & uade, inquam, nunc, & habeto ad requirendum xxx. dies. Postquam inueneris, repetes nos. Atq; ita hominem nulli rei, ad indagandum uocabulum, quo rescinderet finitionem fictam, dimisimus.

De uoluntario & admirādo interitu uirginum
Milesiarum.

CAP.

X.

Plutarchus in librorum, quos περὶ θυγῶν inscripsit primo, cum de morbis dissereret in animos hominū incidentibus, uirgines dixit Milesiæ nominis, sermē quotum in ea ciuitate erant, repente sine ulla euidenti causa, uoluntatem cepisse obeundæ mortis, ac deinde plurimas uitam suspendio amisisse. Id cū accideret in dies crebrius, neq; animis earum mori perueuantium medicina adhiberi quiret, decreuisse Milesios, ut uirgines, quæ corpore Milesiæ uirgines. suspensis demortuæ forent, ut eæ omnes nude cum nes. eodem laqueo, qui essent præuinctæ, efferrentur. Post id decre

decretum, uirgines uoluntariam mortem non petisse, pudore solo deterritas tam inhonesti funeris.

Verba senatusconsulti de exigēdis urbe Roma philosophis, Item uerba edicti cens. quo improba ti & coerciti sunt, qui disciplinam rhetoricam insti tuere & exercere Romæ cōperant. CAP. XI.

CAio Fannio Strabone, M. Valerio Messala C O S S. senatusconsultum de philosophis & rhetoribus latinis factum est. M. Pōponius præf. senat. consuluit, quòd uerba facta sunt de philosophis, & rhetoribus, de ea re ita censuerunt, ut M. Pomponius prætor animaduerneret, curaretq; (uti ei è reip. fideq; sua uideretur) uti Romæ ne essent. Aliquot deinde annis post id senatusconsultū, Cn. Domitius Aenobarbus, & L. Licinius Crassus censesores de coercendis rhetoribus latinis ita edixerunt: Renuntiatum est nobis esse homines, qui nouum genus discipline instituerunt, ad quos iuuentus in ludum conueniat: eos sibi nomen imposuisse Latinos rhetoras. Ibi homines adulescentulos dies totos desiderare. Maiores nostri qui liberos suos discere, & quos in ludos ire uellent, instituerunt. Hæc noua, quæ præter consuetudinem, ac morem maiorum sunt, neq; placent, neque recta uidentur. Quapropter & ijs, qui eos ludos habent, & ijs, qui eò uentre cōsueuerunt, uisum est faciendū, ut ostenderemus nostram sententiam, nobis non placere. Neque illis solum temporibus nimis rudibus, necdum Græca doctrina expolitis, philosophi ex urbe Roma pulsati sunt, uerum etiam Domitiano imperante, senatusc. eiectioni, atq; urbe & Italia interdicti

Philosophi rhetoresq; urbe eiectioni.

dicti sunt. *Qua tempestate Epictetus quoq; philosophus* Epictetus philosophus.
 propter id senatusconsultum Roma decessit.

Locus ex oratione Gracchi de parsimonia ac de pudicitia sua memoratissimus. CAP. XII.

CAius Gracchus cum ex Sardinia redijt, orationem Gracchi parsimonia.
 ad populum in concione habuit: ea uerba sunt hæc:

Versatus sum, inquit, in prouincia, quomodo ex usu uestro existimabam esse, non quomodo ambitioni meæ conducere arbitrabar, nulla apud me fuit popina, neq; pueri eximia facie stabant: sed in conuiuio liberi uestri modestius erant quam apud principem. Post deinde hæc dicit: Ita uersatus sum in prouincia, ut nemo posset uere dicere, assm aut eo plus in muneribus me accepisse, aut mea opera quempiam sumptum fecisse. Biennium enim fui in prouincia, si ulla meretrix domum meam introiuit, aut cuiusquam seruulus propter me sollicitatus est, omnium nationum postremissimum nequissimumq; existimato. Cum à seruis eorum tam caste me habuerim, inde poteritis considerare, quomodo me putetis cū liberis uestris uixisse, atq; ibi ex interuallo. Itaq;, inquit, Quirites cū Roma profectus sum, zonas quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inanes retuli. Alij uini amphoras, quas plenas tulerunt, eas argento plenas domum reportauerunt.

De uerbis inopinatis, quæ utroque uersum dicuntur, & à grammaticis communia uocantur.

CAP. XIII.

VTor, & uereor, & hortor, & consolor, Communia uerba multa.
 communia uerba sunt, ac dici utroque uersum possunt, uereor te, & uereor abs te, id est tu me uereor: uitor te, & uitor

utor abs te, id est tu me uteris: hortor te, & hortor abs te, id est, tu me hortaris: consolor te, & consolor abs te, id est, tu me consolaris. Testor quoque & interpretor, significatione reciproca dicuntur. Sunt autem uerba hæc omnia ex altera parte inusitata: & an dicta sint in eam quoque partem, quæri solet. Afranius in consobrinis:

*als, hisco.

Hem*iste parentum est uitabilis liberis

Vbi malunt metui quàm uereri se à suis.

Hic uereri ex ea parte dictum est, quæ est non usitator. Nouius in Ligarata Licinaria, uerbū, quod est Utitur, ex contraria parte dicit: Quia supellex multa, quæ non utitur, emitur tamen, id est quæ usui non est. M. Cato in quinta origine: Exercitum, inquit, suū pransum paratū, cohortatum eduxit foras, atque instruxit. Consolor quoque in partem alteram, præterquam dici solitum est in epistola Q. Metelli, quam cum in exilio esset, ad Cn. & ad L. Domitios dedit: ac cum animum, inquit, uestrum erga me uideo, uehementer consolor, & fides, uirtusq; uestra mihi ante oculos uersatur. Testata itidem & interpretata, eadē ratione dixit M. Tullius in primo libro de diuinatione, ut testor, interpretorq; uerba cōmunia uideri debeant. Sallustius quoq; eodē modo dilargitis proscripctorum bonis, dicit: tanquàm uerbū largior sit ex uerbis cōmunibus. Veritū autem, sicut puditū, & pigitum, non personaliter per infinitum modū dictum esse, non à uetustioribus tantum uidemus, sed à M. quoq; Tullio in secundo de finibus. Primum, inquit, Aristippi Cyrenaicorumq; omnium, quos nō est ueritū in ea uoluptate, quæ maxima dulce

Veritum imper
sonaliter.

Passum à pan-
do.

AB eo quod est pādo, passum ueteres dixerūt, nō pan-
sum, & cum præpositione expassum, nō expāsum.
Cecilius in Synaristufis:

Heri uero prospexisse eum se ex tegulis,

Expassum. Hæc nuntiasse, & flammeum expassum domi.

Capillo quoq; esse mulier passo dicitur, quasi porrecto, et
expanso. Et passis manibus & uelis passis dicimus, quod
significat diductis atq; distentis. Itaque Plautus in milite
glorioso, a, litera in, e, mutata, per compositi uocabuli mo-
Dispassis. rem, dispassis dicit, pro eo quod est dispassis:

Credo ego isthoc exemplo tibi esse eundum extra
Portam dispassis manibus patibulum cum habebis.

De nouo genere interitus Crotoniensis Milo

Milonis interi-
tus.

nis.

CAP.

XVI.

Milo Crotoniensis athleta illustris, quem in chroni-
cis scriptum est Olympiade prima coronatū esse,
exitum habuit uitæ miserandum & mirandum. Cum iam
natu grandis artem athleticam desisset, iterq; faceret forte
solus in locis Italiae syluestribus, quercum uidit proxime
uiam, patulis in parte media ramus hiantem. Tum experi-
ri (credo) etiam tunc uolens, an ullæ sibi reliquæ uires
adescent, immisissis in cauernas arboris digitis, diducere &
rescindere quercum conatus est. Ac mediam quidem par-
tem discidit diuellitq;. Quercus autē in duas diducta par-
tes, cum ille quasi perfectio, quod erat connixus, manus la-
xasset, cessante ui, redijt in naturam: manibusq; eius reten-
Cohæsa. tis inclusisq;, stricta denuo & cohesa dilacerandum ho-
minem feris præbuit.

Quam

Quam ob causam nobiles pueri Atheniensium tibijs canere desierint, cū patrium istum morem canendi haberent.

CAP. XVII.

Alcibiades Atheniensis, cū apud auunculū Periclem Alcibiades, puer artibus ac disciplinis liberalibus erudiretur, & arceſſi Pericles Antigenidam tibicinem iuſſiſſet, ut cum canere tibijs (quod honeſtiſſimum tum uidebatur) doceret: traditas sibi tibijs cum ad os adhibuiſſet, inſuſſit q̄; p̄de factus oris deformitate, abiecit inſregit q̄; Ea res cū percrebuiſſet, omnium tum Athenienſium conſenſu, disciplina tibijs canendi deſita eſt. Scriptum hoc eſt in commentario Pamphila nono & uigeſimo. Pamphila.

Quod pugna belli ciuiliſ uictoriaꝝ C. Cæſaris, quam uicit in Pharfalicis campis, nūciata prædictaꝝ eſt per cuiuſdam Cornelij ſacerdotis uaticinium, eodem ipſo die in Italia Patuij.

CAP.

XVIII.

Quo C. Cæſar, & Cn. Pompeius die ciuile bellum ſignis collatis in Theſſalia confluxerunt, res accidit Patuij in tranſpadana Italia, memoria digna: Cornelius quidam ſacerdos, & loco nobilis, & ſacerdotij religionibus uenerandus, & caſtitate uitæ ſanctus, repente mota mente cōſpicere ſe procul dixit pugnam accerrimam pugnari: Ac deinde alios cedere, alios urgere: cædem, ſumgam, tela uolantia, inſtaurationem pugnae, impreſſionem, gemitus, uulneca, perinde ut ſi ipſe in prælio uerſaretur, coram uidere ſeſe uociferatus eſt: Ac poſtea ſubito exclamauit, Cæſarem uiciſſe. At Cornelij ſacerdotis ariolatio leuis tum quidem uifa eſt & uecors. Magnæ mox admirationi Cornelius ſacerdos.

C rationi

rationi fuit, quod non modo pugnae dies, quae in Thessa-
lia pugnata est, neque praelij exitus, qui erat praedictus, idē
fuit: sed omnes quoque pugnandi reciprocae uices, et ipsa
exercituum duorum conflictatio, uaticinantis motu atque
uerbis representata est.

Verba Marci Varronis memoria digna, ex sa-
tyra quae inscribitur *περι ιδιοματων*.

CAP.

XIX.

Non paucissimi sunt, in quos potest conuenire id,
quod M. Varro dicit in satyra, quae inscribitur
περι ιδιοματων. Verba haec sunt: Si quantum operae
sumpsisti, ut tuus pistor bonum faceret panem, eius duo=
decimam philosophiae dedisses, ipse bonus iam pridem esses
factus. Nunc illum qui norunt, uolunt emere milibus cen=
tum. Te qui nouit, nemo centusis.

Notata quaedam de Euripidis poetae genere, ui-
ta, moribus, de quo eiusdem fine uitae.

CAP.

XX.

Euripidis ge-
nus.

Euripidis poetae matrem, Theopompus agrestia ho-
stera uendentem uictum quassisse dicit. Patri autem
eius nato illo, responsum est a Chaldaeis, cum puerum
cum adoleuisset, uictore in certaminibus fore. Id ei puero
fatum esse pater interpretatus, athletam debere esse, robo-
rato exercitatoque filij sui corpore, Olympiam certaturum
eum inter athletas pueros deduxit. Ac primo quidem in
certamine per ambiguum aetatem receptus non est. Post
Eleusinio, et Theseo certamine pugnauit, et coronatus
est. Mox a corporis cura ad excolendi animi studium
transgressus, auditor fuit physici Anaxagorae, et rhetor-
is

ris Prodicus: in morali autem philosophia, Socratis. Tra= Prodicus the-
gædiam scribere natus annos duodeviginti adortus est. tor.
Philochorus refert in insula Salamine speluncam esse te-
tram & horridam, quam nos uidimus, in qua Euripides
tragædias scriptitarit. Mulieres frè omnes in maiorem
modum exosus fuisse dicitur: siue quod natura abhorruit
à mulierum cœtu, siue quod simul duas uxores habuerat,
cum id decreto ab Atheniensibus factò ius esset, quærum
matrimonij pertædebat. Eius odij in mulieres Aristophæ-
nes quoq; meminit ἐν τοῖς προτέραις θεσμοφοριαζούσαις,
in his uersibus:

Thesmopho-
ria festa Ce-
reris.

Νῦν οὖν ἀπάσαι παρῶν, καὶ λίγω.

τῶν καλῶσα τὸν ἄνδρα πολλῶν οὔνεκα.

Ἄγρια ἢ τὰ ἄλλα γυναικες εἰπάτε, ἐν ἀγρίαις

Τοῖς λαχένοις αὐτὸς τραφεῖς.

Alexāder autē Actolus hos de Euripide uersus cōposuit: Alexander
Actolus.

Ὁ ὃ ἀναγκαίῃσιν πρόφικε ἀρχαῖσιν:

σρηφνὸς μὲν ἰμοὶ γὰρ ἴοικε προσφθῆν

καὶ μισογέλωσ, καὶ τωθάσειν. οὐδὲ ἴσ' ἴσ' παροινον

μεμασθηκάσ, * ἄλλοι γὰρ τὸ τ' ἄν,

μέλιτ' ἢ σέρφνων ἰτετεύχαι.

* Fortasse παρ'
είνον

* Fortasse ἄλλ'
ἴτι

Is, cum in Macedonia apud Archelaum regem esset, ute-
returq; eo rex familiariter, rediens nocte ab eius cœna,
canibus à quodam amulo immisissis dilaceratus est, & ex
his uulneribus mors secuta est. Sepulchrum autem eius &
memoriam Macedones eo dignati sunt honore, ut in glo-
ria quoque loco prædicarent: ὕπαιτι σὸν μνημα Euripίδου
ἔλεβ πᾶ: quod egregius poëta morte obita sepultus in eo-
rum terra foret. Quamobrem cum legati ad eos ab Athe-
nienfibus

C 2

nienſibus miſi petiſſent, ut oſſa Athenas in terram illius patriam permitterent transferri, maximo conſenſu Macedones in ea re deneganda perſiſterunt.

Quòd à poëtis Iouis filij prudentiſſimi humaniſſimiq; Neptuni autem inhumaniſſimi & ferociſſimi traduntur.

CAP. XXI

Iouis filij.

Preſtantiſſimos uirtute, prudentia, uiribus, Iouis filios poëta appellauerūt, ut Aëacum, & Minoam, & Sarpedonam: ferociſſimos & immanes, & alienos ab omni humanitate, tanquam è mari genitos, Neptuni filios dixerunt, Cyclopa, & Cercyona, & Leſtrygonas.

Neptuni filij.

Historia de Sertorio duce, deq; astu eius, commentitijſq; ſimulamentis, quibus ad Barbaros milites continendos, conciliandosq; ſibi utebatur.

CAP.

XXII.

Astutia Sertorij.

Sertorius uir acer egregiusq; dux, & utendi, regendiq; exercitus peritus fuit. Is in temporibus difficilissimis mentiebatur ad milites si mendacium prodesſet, & literas compositas pro ueris legebat, & ſomnium ſimulabat, & falſas religiones conſerebat, ſi quid iſte res eum apud militum animos adiutabant. Illud adco Sertorij notabile eſt: Cœua alba eximie pulchritudinis, & uiuaſſime celeritatis, à Luſitano ei quodam dono data eſt. Hanc ſibi oblatam diuinitus, & inſtinctam Dianæ numine, colloqui ſecum, monereq; & docere quæ utilia factu eſſent, perſuadere omnibus inſtituit. Ac ſi quid durius uidebatur, quod imperandum militibus foret, à cœua ſeſe monitum prædicabat. Id cum dixerat, uniuerſi tanquam ſi deo, libentes parebant. Ea cœua quodam die, cū incurſio eſſet hoſtium

terre. compositas
literas fictas

hostium nuntiata, festinatione ac tumultu consternata, in fugam sese prorupit, atq; in palude proxima deluit, & postea requisita perisse credita est. Neque multis diebus post, inuentam esse ceruam Sertorio nuntiat. Tum qui nuntiauerat, iussit tacere: ac ne cui palam diceret interminatus est: praecepitq; ut eam postero die repente in eum locum, in quo ipse cum amicis esset, immitteret. Admissis deinde amicis postridie, uisum sibi esse ait in quiete, ceruam quae perierat, ad se reuertit: & ut prius consueuerat, quod opus esset factu, praedicare. Tum Sertorio quod imperauerat significante, ceruus emissa in cubiculum Sertorii introrupit. Clamor factus, & orta admiratio est. Eaq; hominum Barbarorum credulitas, Sertorio in magnis rebus magno usui fuit. Memoriae proditum est ex ijs nationibus, quae cum Sertorio faciebant, cum multis praелиjs superatus esset, neminem unquam ab eo descuisse, quaquam id genus hominum esset mobilissimum.

De aetatibus historicorum nobilium, Hellanici, Herodoti, & Thucydidis.

CAP. XXIII.

Hellanicus, Herodotus, Thucydides, historiae scriptores, in iisdem temporibus serè laude ingenti floruerunt, & non nimis longe distantibus fuerunt aetatibus. Nam Hellanicus in initio belli Peloponnesiaci fuisse quinque & sexaginta annos natus uidetur, Herodotus tres & quinquaginta, Thucydides quadraginta. Scriptum hoc in lib. xi. Pamphile.

Hellanicus.
Herodotus.
Thucydides.

Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem de poetis scripsit, de comicis latinis iudicari.

CAP.

XXIII.

C 3 Sedigitus

Sedigitus.

Sedigitus in libro quē scripsit de poetis, quid de ijs
sentiat qui comœdias fecerunt, & quem præstare ex
omnibus cæteris putet, ac deinceps quo quenque in loco,

Comici latini.

& honore ponat, his uersibus suis demonstrat:

Multos incertos certare hanc rem uidimus,

Palmam poetæ comico cui deferant,

Eum, me iudice, errorem dissoluam tibi,

Vt contrâ si quis sentiat, nihil sentiat.

Cæcilio palmam statuo de comico.

Plautus secundus facile exuperat cæteros.

Dein Næuius qui seruet, pretio in tertio est.

Si quid quarto detur, dabitur Licinio.

Pòst insequi Licinium facio Attilium.

In sexto consequitur hos Terentius.

Turpilius septimum, Trabea octauum obtinet.

Nono loco esse facile facio Lusciium.

Decimum addo antiquitatis causa Ennium.

De uerbis quibusdam nouis, quæ in Cn. Matij
Mimiambis offenderamus. CAP. XXV.

Recentatur, id
est adueno na-
scitur.

CN. Matius uir eruditissimus in Mimiambis suis non
absurde, neque absone finxit, recentatur, pro eo
quod Græci dicunt ἀναγεννα. Versus in quibus hoc uer-
bum est, hi sunt:

Iamiam albicassit phœbus, & recentatur,

Commune lumen hominibus, & uoluptas.

Edulcare. Idem Matius in hisdem Mimiambis, edulcare dicit, quod
est dulcius reddere, in his uersibus:

Quapropter edulcare conuenit uitam,

Curasq; acerbis sensibus gubernare.

Quibus

Quibus uerbis Aristoteles philosophus defini-
erit syllogismum, eiusque definitionis interpreta-
mentum uerbis latinis factum. CAP. XXVI.

Aristoteles quid syllogismus esset, his uerbis defini- Syllogismus.
uit: λόγος ἐν ᾧ τεθέντων δύο ἑτερόν τι τῶν κει-
μένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων. Eius definitio-
nis non uidebatur habere incommode interpretatio facta
hoc modo: Syllogismus est oratio, in qua consensus qui- Distributio. /
busdam et concessis, aliud quid, quam quæ concessa sunt, C.
per ea quæ concessa sunt, necessario conficitur.

Quid sint comitia calata, quid curiata, quid cen-
turiata, quid tributa, quid consilium. Atque inibi
quædam eiusmodi. CAP. XXVII.

In libro Lælij Felicis ad Q. Mutium primo, scriptum Comitia calata.
est, Labeonē scribere calata comitia esse, quæ pro col-
legio pontificum habentur, aut regis sacrorum, aut flami-
num inauguratorū causa. Eorum autē alia esse curiata, Curiata.
alia centuriata. Curiata per licitorem curiatim calari, id est Centuriata.
cōuocari, centuriata per cornicinē. Hisdem comitijs, quæ
calata appellari diximus, et sacrorum detestatio, et tes-
tamenta fieri solebant. Tria enim genera testamentorum Testamentorum
fuisse accepimus: Vnum, quod calatis comitijs in cōcione tria genera.
populi fieret: alterum in procinctu, cum uiri ad prælium
faciendū in aciem uocabantur: tertium per familie eman-
cipationem, cui æs, et libra adhiberetur. In eodem Lælij
Felicis libro hæc scripta sunt: Is, qui non uniuersum popu-
lum, sed partem aliquā adesse iubet, non comitia, sed con-
siliū edicere debet. Tribuni autem neque aduocant pa-
tritos, neque ad eos referre de re ulla possunt.

C 4 ges

Plebiscita. ges quidem proprie, sed plebiscita appellatur, quæ Trib. Pleb. ferentibus accepta sunt. Quibus rogationibus antè patritij non tenebantur, donec Q. Hortensius dictator eã legem tulit, ut eo iure quod plebes statuisset, omnes Quiritēs tenerentur. Item in eodem libro hoc scriptum est: Cum ex generibus omnium suffragiũ feratur, curiata comitia esse: Cum ex censu & ætate centuriata: Cum ex regionibus & locis tributa. Centuriata autem comitia intra pomerium fieri nefas esse, quia exercitum extra urbem imperari oporteat, intra urbem imperari ius non sit. Propterea centuriata in campo Martio haberi, exercitumq; imperari præsidij causa solitum, quoniam populus esset in suffragijs ferendis occupatus.

Quod erravit Cornelius Nepos, cum scripsit Ciceronem tres & uiginti annos natum, causam pro Sexto Roscio dixisse. CAP. XXVIII.

Cornelii Nepotis erratum.

Cornelius Nepos & rerum memoriæ nõ indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime amicus, familiarisq; fuit. Atq; is tamen in primo librorum, quos de uita illius composuit, errasse uidetur, cū cum scripsit tres & uiginti annos natum, primam causam iudicij publici egisse, Sextumq; Roscium paricidij reum defendisse. Dinumeratis quippe annis à Q. Cæpione & Q. Serrano, quibus consulibus, ante diem III. nonas Ianuarij M. Cicero natus est, ad M. Tullium, & Cn. Dolobellam, quibus coss. causam priuatam pro Quintio apud Aquilium Gallum iudicem dixit, sex & uiginti anni reperiuntur. Neq; dubium est, quin post annum quam pro Quintio dixerat, Sextum Roscium reum paricidij defenderit, annos iam septem

septem & uiginti natus, L. Sylla Felice, & Q. Metello Pio consulibus. In qua re etiam Fenestellam errasse Pedianus Asconius animaduertit, quòd cum scripsit sexto & uigesimo ætatis anno pro Sexto Roscio dixisse. Longior autem Nepotis quàm Fenestellæ error est: nisi quis uult in animum inducere, studio amoris & amicitie adductum, amplificandæ admirationis gratia, quadriennium Nepotem suppressisse, ut M. Cicero orationem florentem dixisse pro Roscio admodum adolescens uideretur. Illud adeo ab utriusq; oratoris studiosis animaduersum & scriptum est, quod Demosthenes & Cicero pari ætate illustrissimas orationes in causis dixerint: Alter *ἄνδρα ἦν ὄντων, ἔτι ἑστὴν ἔμοχλευτος*, septem & uiginti annos natus, alter anno minor pro P. Quintio, septimo & uigesimo pro Sexto Roscio. Vixerunt quoque non nimis numerum annorū diuersum: alter treis & sexaginta annos, Demosthenes sexaginta.

*Observatio de
vita cicero
& demosthenis*

Quali figura orationis, & quàm noua L. Pisonis annalium scriptor usus sit. CAP. XXIX.

DVe istæ in loquendo figure, notæ satis usitatæq; sunt: Mihi nomen est Iulio, & mihi nomē est Iulij. Tertiam figuram nouam hercle reperi apud Pisonem in secundo annalium. Verba Pisonis hæc sunt: L. Tarquiniam collegam suam, quia Tarquinium nomen esset, metuere. Eumq; orat, uti sua uoluntate Romam contendat: quia Tarquinium (inquit) nomen esset: Hoc perinde est, tanquam si ego dicam, mihi nomen est Iulium.

*Mihi nomen
est Iulium.*

Vehiculum, quod petorritū appellatur, cuius linguae uocabulum sit, Græcæ an Gallicæ.

C 3 CAP.

πολιορκητῆς fuit. Tum ibi in obsidione illa, ædes quasdam
 publice factas, quæ extra urbis muros cum paruo præsi-
 dio erant, aggredi & uastare atque absumere igni para-
 bat. In his ædibus erat memoratissima illa imago Ialysi, Ialysus.
 Protogenis manu facta illustris pictoris: cuius operis pul- Protogenes.
 chritudinem præstantiamq; ira percitus Rhodijs inuade-
 bat. Mittunt Rhodij legatos ad Demetrium cum his uer-
 bis: Quæ malum (inquiunt) ratio est, ut tu imaginē istam
 uelis incēdio ædium factō disperdere? Nam si nos omnes
 superaueris, & oppidum hoc totū caperis, imagine quo-
 que illa integra & incolumi per uictoriam poteris: sin
 uero nos uincere obsidendo nequiueris, petimus
 consideres ne turpe tibi sit, quia non potueris
 bello Rhodios uincere, bellum cum Pro-
 togene mortuo gessisse. Hoc ubi ex
 legatis audiuit, oppugnatio-
 ne desita, & imagi-
 ni & ciuitati
 pepercit.

A. GELLII NOCTI

V M A T T I C A R V M C O M =
M E N T A R I I . L I =
B E R X V I .

Verba Mausonij philosophi græce, digna atq;
utilia audiri obseruariq;. Eiusdem utilitatis senten-
tia à M. Catone multis ante annis Numantiæ ad
equites dicta. CAP. I.

DOLESCENT VLI cū etiam
tum in scholis essemus, ἰνὸν μιμῶλον hoc
græcū quod apposui, dictum esse à Mu-
sonio philosopho audiebamus: & quon-
iam uere atq; luculente dictum, uerbisq;
est breuibus & rotundis uinctum, perquam libenter me-
mineramus: ἂν τί πράξις κελὸν μετὰ πόνον, ὃ μὴ πόνου
οἴχεται, τὸ δὲ κελὸν μίνα: ἂν τί ποιήσις ἀσχερὸν μετὰ ἡλιονῆς,
τὸ μὴ ἡδύ οἴχεται, τὸ δὲ ἀσχερὸν μίνα. Postea istam ipsam
sententiam in Catonis oratione, quam dixit Numantiæ
apud equites, positam legimus. Quæ & si laxioribus pau-
lo longioribusq; uerbis comprehensa est præquam illud
Græcum quod diximus, quoniam tamen prior tempore
antiquiorq; est, uenerabilior uideri debet. Verba ex ora-
tione hæc sunt: Cogitate cum animis uestris, si quid uos
per laborem recte feceritis, labor ille à uobis cito recedet,
bene factum à uobis dum uiuatis non abscedet. Sed si qua
per uoluptatem nequiter feceritis, uoluptas cito abibit, ne-
quiter factum illud apud nos semper manebit.

Cuiusmodi

Cuiusmodi sit lex apud dialecticos percontandi differendiq; & quæ sit eius legis reprehensio.

CAP.

II.

Legem esse aiunt disciplinæ dialecticæ, si de quapiam re queratur disputeturq; atq; ibi quod rogere, ut respondeas: tum, ne amplius quid dicas, quam id solū quod es rogatus, aut aias, aut neges. Eamq; legem qui non seruent, et aut plus, aut aliter quam sunt rogati respōdeant, existimantur rudes indoctiq; esse, disputandiq; morē atq; rationem nō tenere. Hoc quidem quod dicunt, in plerisq; disputationibus proculdubio fieri oportet. Indefinitus nanque inexplicabilisq; sermo fiet, nisi interrogationibus respōsionibusq; simplicibus fuerit determinatus. Sed enim esse quædam videtur, in quibus si breuiter et ad id quod rogatus fueris respondeas, capiare. Nam si quis his uerbis interroget, postulo ut respondeas: Desideris ne facere adulterium an non? utcunq; dialectica lege respondearis, siue aias, siue neges, hærebis in captione: tam si te dicas adulterum, quam si neges. Sed quod minus est in interrogatione, id est addendum. Nam qui facere aliquid non desinit, non id necessario etiam fecit. Falsa igitur est species istius captionis; et nequaquam procedere ad id potest, ut colligi concludiq; possit, eum facere adulteriū, qui se negauerit facere desisse. Quid autem legis istius propugnatores in illa captiuncula facient, in qua hære eos necessum est, si nihil amplius quam quod interrogati erunt, responderint? Nam si ita ego istorum aliquem rogem: Quicquid non perdidisti, habeas ne an non habeas? postulo aut aias aut neges. Vtcūq; breuiter responderit,

Dialecticæ captiones.

derit, capietur. Nam si nō habere se negauerit, quod non perdidit, colligetur oculos eum non habere, quos nō perdidit. Sin uero habere se dixerit, colligetur eum habere cornua, quæ non perdidit. Rectius igitur cautiusq; ita respondebitur: Quicquid habui, id habeo, si id non perdidit. Sed huiuscemodi responsio nō fit ea lege, quam diximus. Plus enim quàm quod rogatus est respōdet. Et propterea id quoq; ad eam legem addi solet, non esse captiosis interrogationibus respondendum.

Quanam ratione effici dixerit Erasistratus medicus, si cibus forte deerit, ut tolerari aliquātisper inedia possit, & tolerari fames: Verbaq; ipsa Erasistrati super ea rescripta.

CAP.

III.

CVM Phauorino Romæ dies plerunq; totos eramus, tenebatq; animos nostros homo ille fandi dulcissimus: atq; eum quoquò iret, quasi ex lingua prorsum eius capti, prosequeremur: ita sermonibus usq; quaq; amœnissimis demulcebat. Tum ad quendam ægrum cum isset uisere, nosq; cum eo unà introissemus, multaq; ad medicos qui tum forte istic erant ualetudinis eius gratia, oratione græca dixisset, ac ne hoc quidem, inquit, mirum uideri debet, quod cū antehac semper edundi fuerit appetens, nūc post imperatam inediam tridui, omnis eius appetitio pristina elāguerit. Nam quod Erasistratus scriptū reliquit, inquit, propemodum uerum est: Esuritionē faciunt inanes patentesq; intestinorum fibræ, & caua intus uentris, & stomachi uacua hiantia: quæ ubi aut cibo complentur, aut inanitatē

Eburitio.

inanitate diutina contrahuntur & cōniuent, tunc loco in quem cibus capitur uel stipato nel adducto, uoluntas capiendi eius desiderandiq; restringitur. Scythas quoq; ait Scytharū mos, eundem Erasistratum dicere, cum sit usus ut famem longius tolerent, fascijs uentrem strictissime circumligare. Ea uentris compressione esuritionem posse depelli creditum est. Hæc tum Phauorinus, multaq; istiusmodi alia affabilissime dicebat. Nos autem postea, cum librū forte Erasistrati legeremus διαρίσεωρ primum, id ipsum in eo libro quod Phauorinum audiebamus dicere, scriptum offendimus. Verba Erasistrati ad eam rem pertinentia, hæc sunt: Ἐλογίζεσθαι οὐκ παρὰ τῷ ἰχυρᾶρ σύμπλωρ τῆς κοιλίας εἶναι τῷ σφόδρα ἀσπίων. καὶ ἂν τοῖς ἐπιπλείων ἀσπίωσι κατὰ προαίρεσιν ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἢ πᾶνα παρακολοῦσθαι, ὕστερον δὲ οὐκ εἶναι. Deinde Paulum infra: εἰθισμένοι δὲ εἶσι καὶ δεσκέθαι ὅταν διὰ πινὰ κούρηρ ἀναγκάζοντ' ἀσπίων, (ὠνάου πλατεῖου τῷ κοιλίωρ διασφιγγέωρ ὡς τῆς πείνωσ' αὐτοῦσ' ἡτ' ὄωρ ἐνοχλοῦσιν. χεδίωρ δὲ καὶ ὅταν πλήρησ ἢ κοιλία ἢ διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι, διὰ τῶσ' οὐ πένωσιν: ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπλωκῆα ἢ, κένωμα οὐκ ἔχει.

In eodem libro Erasistratus uim quandam famis nō tolerabilem, quam Græci βούλιμον καὶ βούπειναν appellant, in diebus frigidissimis multo facilius accidere ait, quam cum serenum atq; placidum est. Atq; eius rei causas, cum his moribus in eo plerunq; tempore oriatur, nōdum sibi esse compertas dicit. Verba, quibus id dicit, hæc sunt: ἀσπίωρ δὲ καὶ δόμων ἐπισκέψεωσ, καὶ ὡσ' τοῦσιν, καὶ ὡσ' τῶσ' ληπῶν βυλιμιώντων, διατὶ ἐν τοῖς ψύχεσι μᾶλλον τὸ σύμπλωμα τῶσ' γίνετ', ἢ ἐν τοῖσ' ἐσθίωσ.

Q40

Quo ritu quibusq; uerbis fecialis Po. Ro. bellum indicere solitus sit n̄s, quibus Po. Ro. bellum fieri iusserat. Eritem in quæ uerba conceptū fuerit iusiurandum de furtis militaribus sancendis, & uti milites scripti intra prædictum diem in loco certo frequētarent, causis quibusdam exceptis, propter quas id iusiurandū remitti æquum esset.

CAP.

IIII.

Cincius in libro III. de re militari, feciale Populi Romani bellum indicentem hostibus, telumq; in agrum eorum iacentem, hisce uerbis uti scripsit: Quod populus Hermundulus, hominesq; populi Hermunduli, aduersus populum Romanum bellum fecere, deliquereq; : quodq; populus Romanus, cum populo Hermundulo, hominibusq; Hermundulis bellum iussit. Ob eam rem ego populusq; Romanus populo Hermundulo hominibusq; Hermundulis bellum indico facioq;. Item in libro eiusdem Cincij de re militari quinto ita scriptum est : Cum delictus antiquitus fieret, & milites scriberentur, in iusiurandum eos tribunus militaris adigebat, in uerba hæc: In magistratu C. Lælij C. filij COS. L. Cornelij P. filij COS. in exercitu decemq; milia passuum propè, furtum non facies dolo malo, solus, neque cum pluribus, pluris nummi argentei, in dies singulos. Extra hastam, hostile, ligna, pabulum, utrem, follem, faculam, si quid ibi inueneris, sustuleris'ue, quod tuum non erit, quod pluris nummi argentei erit, uti tu ad C. Lælium C. filiū COS. L. 'ue Corneliam P. Filium COS. siue ad quem eorum iusserit, proferas: aut profitebere in triduo proximo, quicquid inueneris

Hermundulus.

Iusiurandi militaris formula.

neris sustuleris'ue dolo malo, aut domino suo, cuium id censebis esse, reddes, uti quod recte factum esse uoles. Militibus autem scriptis dies præfiniebatur, quo die adessent, & ut citius eos. responderent. Deinde ita concipiebatur iusiurandum, ut adessent, his additis exceptionibus, nisi harunce aliqua causa erit: Funus familiare, feriæ uindemiales, calendæq; quæ non eius rei causa in eum diem collatæ sint, quo is eo die minus ibi esset: morbus fonticus, auspiciu'ue, quod sine piaculo præterire non liceat: sacrificiu'ue anniuersarium, quod recte fieri non posset, nisi ipse eo die ibi sit: ius, hostis'ue, status conductus'ue dies cum hoste: si cui eorum harunce quæ causa erit, cum se postridie quàm per eas causas licebit, eo die uenturum aditurumq; eum, qui cum pagum, uicum oppidum'ue delegerit. Item in eodem libro uerba hæc sunt: Miles cum die, qui prædictus est, aberat, neq; excusatus erat, infrequens dabatur. Item in libro sexto hoc scriptum est: Alæ exercitus equitum ordines, quòd circum legiones dextra sinistraq; tanquam alæ in auium corporibus locantur. In legione sunt centuriæ sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.

Morbus fonticus.

Alæ militares.

Legio.

Vestibulum quid significet, de q; eius uocabuli rationibus.

CAP. V.

Pleraq; uocabula, quibus uulgo utimur, neque tamen liquido scimus, quid ea proprie atq; uere significet, sed incompertam & uulgariam traditione rei non explorata secuti, uidemur magis dicere quod uolumus, quàm dicimus. Sicuti est uesibulum, uerbu' in sermonibus celebre atq; obuium, non omnibus tamen qui illo facile utuntur,

Vestibulum atrium.

D satis

satis spectatum. Animaduerti enim quosdā, haudquaquam
 indoctos viros, opinari vestibulum esse partem domus pri-
 morem, quam uulgus atrium uocat. *Cæcilius Gallus* in lib.
 de significatione uerborum, quæ ad ius ciuile pertinent
 secundo, uestibulū esse dicit non in ipsis ædibus, neq; par-
 tem ædium, sed locum ante ianuam domus uacuum, per
 quem à uia aditus accessusq; ad ædis est: cum dextra si-
 niſtraq; inter ianuam tectaq;, quæ sunt uix iuncta, spatium
 relinquitur: atq; ipsa ianua procul à uia est area uacanti
 interſita. Quæ porro huic uocabulo ratio sit, quæri mul-
 tum solet. Sed quæ scripta legi, ea fermè omnia inconcinna
 atq; absurda uisa sunt. Quod *Sulpitium* autem *Apollina-*
rem meminisse dicere, uirum eleganti scientia ornatum, hu-
 iuscemodi est: **Ve particula,** sicuti quædam alia, tum inten-
 sionem significat, tum minutionem. Nam uetus, & uehe-
 mens, alterum ab ætatis magnitudine compositū elisumq;
 est, alterum à mentis uis atq; impetu dicitur. **Vesum** autē,
 quod ex ue particula, & esca copulatum est, utriusq; di-
 uersæ significationis uim capit. Aliter enim *Lucretius* ue-
 scum salem dicit ex edēdi intētionē, aliter *Lucilius* uesum
 appellat cum edendi fastidio. Qui domos igitur amplas
 antiquitus faciēbant, locum ante ianuam relinquebant, qui
 inter fores domus, & uiam medius esset. In eo loco qui
 dominū eius domum salutūū uenerant, priusquā admitte-
 rentur, consistebāt, & neq; in uia stabant, neq; intra ædes
 erant. Ab illa ergo grandis loci cōsistione, & quasi qua-
 dam stabulatione, uestibula appellata sunt, spatia (sicuti di-
 ximus) grandia, ante fores ædium relicta, in quibus starent
 qui uenissent, prius quā in domum intromitterētur. Me-
 miniſſe

minisse autem debemus, id uocabulum non semper à ueribus proprie, sed per quasdam translationes esse dictū: quæ tamen ita sunt factæ, ut ab ista, de qua diximus, proprietate non longè desciuerint, sicut illud in v. 1. Verg.

Vestibulum ante ipsum, primisq; in faucibus orci
Luctus, & ultrices posuere cubilia curæ.

Non enim uestibulū priorem partem domus infernæ esse dicit, quod obrepere potest, tanquam si ita dicatur: sed loca duo demonstrat extra orci fores, uestibulum & fauces: ex quibus & uestibulum appellat ante ipsam domū, & ante ipsa orci penetralia. Fauces autem uocat iter angustum, per quod ad uestibulum adiretur.

Hostiæ, quæ dicuntur bidentes, quid sint, & quam ob causam ita appellatæ sunt: super ea re P. Nigidij, & Iulij Higini sententiæ.

C A P.

V I.

Redeuntes Græcia, Brundisium nauem aduertimus.
Ibi quispiam linguæ latinæ iterator, Romæ à Brundisinis accersitus, experiundum sese uulgo dabat. Imus ad eum nos quoq; oblectamenti gratia. Erat enim fessus atq; languens animus de æstu maris. Legebat barbaræ insciteq; Vergilij v. 11. in quo libro hic uersus est:

Centum lanigeras maclabat rite bidentes.

Et iubebat rogare se, si quis quid omnium rerum uellet dicere. Tum ego indocti hominis confidentiam demiratus, doces ne, inquam, nos magister, cur bidentes dicantur: Bidentes, inquit, oues appellatæ: idcircoq; lanigeras dixit, ut oues planius demonstraret. Posthac, inquam, uidebimus, an oues solæ (ut tu ais) bidentes dicantur: & an

D 2 Pomp

Pomponius. Pomponius Attellanarum poëta, in Gallis transalpinis erauerit, cum hoc scripsit:

Mars tibi uoueo facturum,

Si unquam redierit, bidenti uerre.

Bidentes.

Sed nunc ego à te rogavi, ecquam scias esse huiusce uocabuli rationem. Atq; ille nihil contatus, sed nimium quantum audacter: Oues, inquit, bidentes dictæ, quod duos tantum dentes habeant. Vbi terrarū queso te, inquam, duos solos per naturam dentes habere ouem uidisti? Ostentum enim est, & piaculis factus procurādum. Tum ille permotus mihi, & irritatus, quare, inquit, ea potius, quæ à grammatico quærenda sunt. Nam de ouium dentibus opiliones percontantur. Facetias nebulonis hominis risi, & reliqui. P. autem Nigidius in libro, quem de extis composuit, bidentes appellari ait, non oues solas, sed omnes bimas hostias: neq; tamē dixit apertius cur bidentes. Sed quod ultro existimabamus, id scriptum inuenimus in commētarijs quibusdam ad ius Pont. pertinētibus: Bidentes primo dictas litera immissa, quasi biennes: tum longo usu loquendi corruptam esse uocem, & ex bidennibus bidentes factum, quoniam id uidebatur esse dictu facilius. Higinus tamen Iulius, qui ius Pont. non uidetur ignorasse, in quarto librorum, quos de Vergilio fecit, appellari bidentes scripsit hostias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent. Verba illius ipsa posui: Quæ bidens est, inquit, hostia oportet habeat dentes octo: sed ex his duo cæteris altiores, per quos appareat, ex minore ætate in maiore transscendisse. Hæc Higinii opinio, an uera sit, non argumētis, sed oculis iudicari poterit.

Quod

Quodd Laberius uerba pleraq; licentius petulan-
tiusq; finxit: & quod multis item uerbis utitur,
de quibus an sint latina, quæri solet.

CAP.

VII.

Laberius in Mimis quos scriptitauit, oppido quàm Verba nona fa-
lucra finxit praelicenter. Nam & mendicimonium cia à Laberio.
dicit, & mœchimonium, & adulterionē, adulteritatemq;
pro adulterio, & depudicauit pro stuprauit, & abluuū
pro diluuiō: & quod in Mimo ponit, quem * Cophinum * Als, Theo-
inscripsit, manuatus est, pro furatus est. Et item in Fullo- phinum.
ne, furem manuarium appellat:

Manuari, inquit, pudorem perdidisti.

Multaq; alia huiusmodi nouat, neq; non obsoleta quoq;
& maculantia ex sordidiore uulgi usu ponit, quale est in
Staminarijs:

Tollet bona fide uos orcus nudas in Catonium.

Et clutriare lintea, & labandria dicit, quæ ad lauandum
sint data, & * Collicior, inquit, in Fullonicam, * Coltior.

Ecquid properas, ecquid præcurris Caldonia?

Item in Restione, Calabariunculos dicit, quos uulgi Ca-
laburrones. Item in Compitalibus, malas malaxauit. Item
in Cacomemnone:

Hic est, inquit, ille gurdus, quem ego

Me abhinc duos menses ex Africa

Venientem excepisse tibi narraui.

Item in Mimo, qui inscribitur Naca, L. Cippum dicit, &
obbam, & camelliam, & pictatiū, & capitū: Indus, in-
quit, capitium tunica pictatiū. Præterea * in Anna per an- * Als Manua-
na, gubernium pro gubernatore, & planum pro syco- pro annua.

D 3 phanta

phanta, & nannum pro pumilione, dicit: quanquã planum pro sycophãta M. quoq; Cicero in oratione scriptũ reliquit, quã pro Cluentio dixit. Atq; itẽ in Mimo, qui Saturnalia inscriptus est, botulũ pro sarcimune appellat, & hoc
 *Leucum am. muncm *leenam pro leui. Item in Necromantia cocionem peruulgate dicit, quem ueteres arulatorẽ dixerunt. Verba Laberij hæc sunt: Duas uxores, hoc hercle plus negotij est, inquit cocio, sex ædiles uiderat. Sed enim in Mimo, quẽ inscripsit Alexandrã, eodem quidem modo, quo uul
 Emplastrũ neu gus, sed probè latineq; usus est Græco uocabulo. Empla-
 tri generis. strum enim dixit ἄλυστρον, non genere fœminino, ut isti nouitij semidocti. Verba ex eo Mimo apposui:

Quid est iusurandum? Emplastrum aris alieni.

Quid significet, & quid à nostris appellatum sit ἀξιωμα, quod dialectici dicunt: & quædam alia quæ prima in disciplina dialectica traduntur.

C A P.

V I I I.

QVim in disciplinas dialecticas induci atque imbui uel-
 Clemus, necessum fuit adire atque cognoscere quas uo-
 cant dialectici ἀγωγὰς, tum in primo πρὸ ἀξιωματικῶν
 Quidam non *discendum, quæ M. Varro aliàs profita, aliàs prolo-
 habent. quia, appellat. Commentarium de proloquijs Lælij do-
 cti hominis, qui magister Varronis fuit. studiose quæsiui-
 mus, cumq; in Pacis bibliotheca repertum legimus. Sed
 in eo nihil edocenter, neque ad instituendum explanate
 scriptum est. Fecisseq; uidetur eum librum Lælius sui ma-
 gis admonendi, quàm aliorum docendi gratia. Rediimus
 igitur necessario ad Græcos libros, ex quibus accepimus
 ἀξιωμα definitum esse his uerbis: λεκτὴν ἀνωτέρῃς ἀποφρα-
 τῶν

ἄν ὄφ' ἰούτῳ. Hoc ego superfedi uertere, quia nouis
 & inconditis uocibus utendum sit, quas pati aures per
 insolentiam uix possent. Sed M. Varro in libro de lingua
 latina ad Ciceronem 1111. & xx. expeditissime ita fi-
 nit: Proloquium est sententia, in qua nihil desideratur. Proloquium.
 Erit autem planius, quid istud sit, si exemplum eius di-
 xerimus. Ἀξιωμα igitur, siue id proloquium dicere pla-
 cet, huiusmodi est: Annibal Pœnus fuit, Scipio Numani-
 tiam deleuit, Milo cædis damnatus est, neque bonum est
 uoluptas, neque malum. Et omnino quicquid ita dicitur,
 plena atque perfecta uerborum sententia, ut id necesse sit
 aut uerum, aut falsum esse, id à dialecticis ἀξιωμα, id est,
 oratio uerum aut falsum plenè significans, appellatum
 est: à M. Var. sicuti dixi, proloquium, à M. autem Cice-
 rone pronunciatum: quo ille tamen uocabulo tantisper
 uti se attestatus est, quoad melius, inquit, inuenero. Sed
 quod Græci σωρημένον ἀξιωμα dicunt, id alij nostrorum
 adiunctum, alij connexum dixerunt. Id connexum tale
 est: si Plato ambulat, Plato mouetur: Si dies est, sol sue-
 per terras est. Item quod illi συμπελεγμένον, nos uel
 coniuunctum, uel copulatum dicimus, quod est eiusdem mo-
 di: P. Scipio Pauli filius, & bis cōs. fuit, & triumphauit,
 & censura functus est, & collega in censura L.
 Mumij fuit. In omni autem coniuuncto si unum est menda-
 cium, etiam si cætera uera sunt, totum esse mendacium
 dicitur. Nam si ad ea omnia, quæ de Scipione illo uera
 dixi, addidero: & Annibalem in Africa superauit, quod
 est falsum, uniuersa quoque illa, quæ coniuuncte dicta sunt,
 propter hoc unum quod falsum accesserit, quia simul
 D 4 dicitur

dicentur, uera non erunt. Est item aliud, quod Græci
 διζευκτικὸν ἄξιωμα, nos disiunctum proloquiū dicimus.
 Id huiuscemodi est: Aut malum est uoluptas, aut bonum,
 aut neq; bonum neq; malum est. Omnia autem quæ disium-
 guntur, pugnantia esse inter sese oportet, eorumq; oppo-
 sita ἀντιθέτων Græci dicunt. Ea quoque ipsa inter sese
 aduersa esse. Ex omnibus, quæ disiunguntur, unum esse
 uerum debet, falsa cætera. Quod si aut nihil omnium ue-
 rum, aut omnia plura ue quàm unum uera erunt, aut
 quæ disiuncta sunt, non pugnant, aut quæ opposita eor-
 um sunt, contraria inter sese non erunt, tunc id disium-
 ctum mendacium est, & appellatur ἠπασιζευκτικόν: si-
 cuti hoc est, in quo quæ opposita, non sunt contraria: aut
 curris, aut ambulat, aut stas. Nam ipsa quidem inter se
 aduersa sunt, sed opposita eorum non repugnant. Non
 ambulare enim, & non stare, & non currere, contraria
 inter sese non sunt: quoniam contraria ea dicuntur, quæ
 simul uera esse non queunt. Possis enim simul eodemq;
 tempore, neq; ambulare, neque stare, neque currere. Sed
 hoc iam breue ex dialectica libamentum dedisse, nunc sa-
 tis erit. Atq; id solum addendū admonendūq; est quod
 huius discipline studium atque cognitio, in principijs
 quidem tetra & aspernabilis, insuauisq; esse, & inciuilis
 uideri solet: sed ubi aliquantum processeris, tum denique
 & emolumentum eius in animo tuo dilucebit, & seque-
 tur quædam discendi uoluptas insatiabilis: Cui sanè si mo-
 dum non feceris, periculum non mediocre erit: ne ut ple-
 rique alij, tu quoq; in illis dialecticæ gyris atq; meandris,
 tanquam apud Sirenios scopulos consenescas.

Dialecticæ uti-
 litas.

monitio admo-
 ni dñis hñ qu
 p̄ster modum
 alecticis capio
 bus deditur

Quid

Quid significet uerbum in libris ueterum creberrime positum, *susq; deq;*. CAP. IX.

Susq; deq; *fero*, aut *susq; deq; habeo* (his enim omnibus modis dicitur) uerbum est ex hominum doctorum sermonibus, in poematis quoq; & in epistolis ueterum scriptum plurifariam. Sed facilius reperias, qui id uerbum ostentent, quam qui intelligant. Ita pleriq; nostrum quæ remotiora uerba inuenimus, dicere ea properamus, non discere. Significat autem *susq; deq; ferre*, equo animo esse, & quod accidit non magni pendere, atq; interdum negligere & contemnere: & propemodum id uellet, quod dicitur ἀδιαφορεῖν. Laberius in Compitalibus:

Nunc tu lentius es, nunc tu *susq; deq; frs*.

Mater famulias tua in lecto aduerso sedet

Seruos sextantis uerbis nefarijs.

Vtitur M. Varro in Sisenna, uel de historia: Quod si non horum omnium similia essent principia, *susq; deq;* esset.

Lucilius in iij.

Verum hic ludus, ibi *susq;* omnia *deq;* fuerunt.

Susq; & *deq;* *fuere*, inquam, omnia ludus, iocusq;.

Illud opus durum, ut setinum accessimus finem.

Ἐπὶ τὸ λαιπὸν.

Vt aiunt montes Aetnae omnes atq; asperi Athones.

Quid sint Proletarij, quid Capitecensi, quid isse sit in xij. tabulis absiduus, quæ eius uocabuli ratio sit. CAP. X.

Otium erat quodam die Romæ in foro à negotijs, & læta quædam celebritas feriarum, legebaturq; in confesso forte complurium Ennij liber ex annalibus ter-

D 5 tuis

dicentur, uera non erunt. Est item aliud, quod Græci
 δισυνκτόν ἄξιωμα, nos disiunctum proloquiū dicimus.
 Id huiuscemodi est: Aut malum est uoluptas, aut bonum,
 aut neq; bonum neq; malum est. Omnia autem quæ disium-
 guntur, pugnantiā esse inter sese oportet, eorumq; oppo-
 sita ἀντιθέτων Græci dicunt. Ea quoque ipsa inter sese
 aduersa esse. Ex omnibus, quæ disiunguntur, unum esse
 uerum debet, falsa cætera. Quod si aut nihil omnium ue-
 rum, aut omnia plura uel quàm unum uera erunt, aut
 quæ disiuncta sunt, non pugnabunt, aut quæ opposita eor-
 um sunt, contraria inter sese non erunt, tunc id disium-
 ctum mendacium est, & appellatur ἠπασιγμένον: si-
 cuti hoc est, in quo quæ opposita, non sunt contraria: aut
 curris, aut ambulat, aut stas. Nam ipsa quidem inter se
 aduersa sunt, sed opposita eorum non repugnant. Non
 ambulare enim, & non stare, & non currere, contraria
 inter sese non sunt: quoniam contraria ea dicuntur, quæ
 simul uera esse non queunt. Possis enim simul eodemq;
 tempore, neq; ambulare, neque stare, neque currere. Sed
 hoc iam breue ex dialectica libamentum dedisse, nunc fa-
 tis erit. Atq; id solum addendū admonendūq; est quod
 huius discipline studium atque cognitio, in principijs
 quidem tetra & aspernabilis, insuauisq; esse, & inciuilis
 uideri solet: sed ubi aliquantum processeris, tum denique
 & emolumentum eius in animo tuo dilucebit, & seque-
 tur quædam discendi uoluptas insatiabilis: Cui sanè si mo-
 dum non feceris, periculum non mediocre erit: ne ut ple-
 rique alij, tu quoq; in illis dialecticæ gyris atq; meandris,
 tanquam apud Sirenios scopulos consenescas.

Dialecticæ uti-
 litas.

monitio admo-
 ni dñis h̄s qū
 p̄ster modum
 alecticis capio
 ius deditur

Quid

Quid significet uerbum in libris ueterum creberrime positum, *susq; deq;*. CAP. IX.

Susq; deq; fero, aut susq; deq; habeo (his enim omnibus modis dicitur) uerbum est ex hominum doctorum sermonibus, in poematis quoq; & in epistolis ueterum scriptum plurifariam. Sed facilius reperias, qui id uerbum ostentent, quam qui intelligant. Ita pleriq; nostrum quæ remotiora uerba inuenimus, dicere ea properamus, non discere. Significat autem *susq; deq;* ferre, equo animo esse, & quod accidit non magni pendere, atq; interdum negligere & contemnere: & propemodum id uellet, quod dicitur ἀδιαφορεῖν. Laberius in Compitalibus:

Susq; deq; fero & habeo.

Nunc tu lentius es, nunc tu *susq; deq;* fers.

Mater famuliâs tua in lecto aduerso sedet

Seruos sextantis uerbis nefarijs.

Vtitur M. Varro in Sisenna, uel de historia: Quod si non horum omnium similia essent principia, *susq; deq;* esset.

Luilius in iij.

Verum hic ludus, ibi *susq;* omnia *deq;* fuerunt.

Susq; & *deq;* fuere, inquam, omnia ludus, iocusq;.

Illud opus durum, ut setinum accessimus finem.

Ἐπὶ τὸ λυγρόν.

Vt aiunt montes Aetnæ omnes atq; asperi Athones.

Quid sint Proletarij, quid Capitecensi, quid ite sit in xij. tabulis absiduus, quæ eius uocabuli ratio sit.

C A P.

X.

Otium erat quodam die Romæ in foro à negotijs, & læta quædam celebritas feriarum, legebaturq; in confessu forte complurium Ennij liber ex annalibus tera

D 5

tius

tius in eodem libro uersus hi fuere:

Proletarius publicitus scutusq; ferroq;

Ornatur : ferro muros, urbemq; forumq;

Excubijs curant.

Tum ibi quæri cœptum est, quid esset proletarius. Atque ego aspiciens quempiam in eo circulo ius civile callentē, familiarem meum, rogabā ut id uerbū nobis enarraret. Et cum ille se iuris, non rei grāmaticæ peritum esse ressondisset, eo maxime, in quā, te dicere hoc oportet, quando, ut prædicas, es iurisperitus. Nanq; Ennius uerbum hoc ex xii. tabulis uestris accepit, in quibus si recte commemori, ita scriptum est: *Asiduo uindex asiduus esto. Proletario cui uiuus uolet uindex esto. Petimus igitur ne annalem hunc Q. Ennij, sed xii. tabulas legi arbitrere: & quid sit in ea lege Proletarius cuius, interpretare. Ego uero, inquit, dicere atque interpretari hoc deberem, si ius Faunorum, & aboriginum didicissem. Sed enim cum Proletarij, & asidui, & sanates, & uades, & subuades, & uigintiquinq; asses, & taliones, furtorumq; quæstiones cum lance & licio euauerint, omnisq; illa duodecim tabularum antiquitas, nisi in legis actionibus centūuiraliū cau-*

Lex Aebutia. *sarum lege Aebutia lata consopita sit, studiū scientiamq; ego præstare debeat iuris, & legum, uocumq; earum, quibus utimur. Tum forte quadā Iulium Paulum, poetam memoriæ nostræ doctissimum, prætereuntē conspeximus. Is a nobis saluatus, rogatusq; uti de sententia, deq; ratione ipsius uocabuli nos doceret: Qui in plebe (inquit) Romana tenuissimū pauperrimūq; erat, neq; amplius quàm Proletarius, mille quingentū aris in censum descrebant, Proletarij appella*

appellati sunt : Qui uero nullo , aut perquam paruo ere
 censentur, Capitecensi uocabantur. Extremus autem Capitecensus.
 census capitecenforum, æris fuit CCCLXXV. Sed quo=
 niam res pecuniaq; familiaris, obsidis uice pignorisq;
 esse apud Rempub. uidebatur, amorisq; in patriam fides
 quædam in ea firmamentumq; erat, neq; Proletarij, neque
 Capitecensi milites, nisi in tumultu maximo scribeban=
 tur, quia familia his aut tenuis, aut nulla esset. Proletario=
 rum tamen ordo honestior aliquanto & re & nomine
 quam Capitecenforū fuit. Nam & asperis Reip. tēpori=
 bus, cum iuuentutis inopia esset, in multiam tumultuariam
 legebantur. Armaq; ijs sumptu publico præbebantur, &
 non capitis censione, sed prosperiore uocabulo, à mune=
 re officioq; prolis edendæ, appellati sunt : quod cum re
 familiari parua minus possent Rempublīcā iuuare, sobo=
 lis tamen gignēdæ copia ciuitatem frequentarent. Capite=
 census autem primus C. Marius, ut quidam serunt, bello
 Cimbrico difficilimis Reipublicæ temporibus, uel potius,
 ut Sallustius ait, bello Iugurthino, milites scripsisse tra=
 ditur, cum id factum antè, in nulla memoria extaret. Asi=
 duus in XII. tabulis, & pro locuplete, & facile munus Asiduos ab
asibus.
 faciente, dictus ab asibus, idest ære dando, cum id tem=
 pora Reipublicæ postularent : aut à muneris pro fami=
 liari copia faciendi asiduitate. Verba autem Sallustij in
 historia Iugurthina de C. Mario consule, & de Capi=
 tecensis hæc sunt: Ipse interea milites scribere, non mo=
 re maiorum, nec ex classibus, sed ut libido cuiusq; erat,
 Capitecensos plerosq;. Id factum alij inopia bonorum,
 alij per ambitionem consulis memorabant, quod ab eo
 genere

genere celebratus auctusq; erat, & homini potentiam quærenti, egentissimus qu. q; opportunissimus.

Historia ex Herodoti libris sumpta de Psyllorum interitu, qui in s;rtibus Africanis colebant.

CAP.

X I.

Marsi. **G**ENS in Italia Marsorū, orta fertur esse à Circes filio Marjo. Propterea Marsis hominibus, quorum dūtaxat familiæ cum externis cognationibus nondū etiam permixtæ corruptæq; sunt, ui quidā genitali datū, ut serpentiū uirulentorū domitores sint, & incantationibus herbarumq; succis faciant medelarū miracula. Hac eadem ui præditos esse quosdā uidemus, qui Psylli uocantur: quorū nomine super & genere, cum in ueteribus literis quæsissem, in quarto deniq; Herodoti libro, fabulā hāc de Psyllis inuenimus: Psyllos quondam fuisse in terra Africa, cōterminos Nasamonibus, austrumq; in finibus eorū quodā in tempore perquam ualidum, ac diutinum flauisse. Eo flatu aquam omnē in locis, in quibus colebant, exaruisse: Psyllos re aquaria defectos, eam iniuriam grauter austro succensuisse: Decretumq; fecisse, uti armis jumptis ad austrum, perinde quasi ad hostē, iure belli res repetitū proficiscerentur. Atq; ita profectus, uentum austrum magno spiritus agmine uenisse obuiā. Eoq; uniuersos cum omnibus copijs, armisq; cunulis montibusq; arenarū superietis operuisse. Eo factō Psyllos ad unum omnes interisse. Itaq; eorum fines à Nasamonibus occupatos.

De n̄s uocabulis quæ Cloatius Verrius, aut satis commode, aut nimis absurde, & illepide, ad origines linguæ Græcæ redegit. CAP. XII.

Cloatius

Cloatius Verrius in libris, quos inscripsit uerborum à Græcis tractorum, non pauca hercle dicit curiose, & sagaciter conquisita, neque non tamen quedam futilia, & friuola. Errare, inquit, dictum est ἀπό τῆς ἰρρήτου. Errare. Versumq; infert Homeri, in quo id uerbum est ἰρρῆ κερκὴ γλήνη. & illud:

Ἐρρῆ ἐκ νήσου θάλασσαν ἐλέγχισε ζώντων.

Item hallucinari, factum scripsit ex eo, quod dicitur Græce Hallucinari.
 ἀλλύειν. unde elucum quoq; esse dictum putat, a, litera Elucis.
 in, e, conuersa, tarditatem quandā animi & stuporem, qui hallucinantibus plerūq; usu uenit. Item fascino appellat
 quasi βασκανον, & fascino esse quasi βασκαίνειν. Com- Fascinare.
 mode hæc sanè omnia & condecenter. Sed in lib. IIII.

Fœnerator, inquit, appellatus est, quasi φαειρότηρον ἀπὸ τῆς Fœnerator.
 φαεινότητος τὸ χησιότητον, quoniā id genus hominū speciē ostendent humanitatis, & cōmodi esse uideantur inopibus nūmos desiderātibus. Idq; dixisse ait Hypsicratē quēpiā grammaticum, cuius libri sanè nobiles sunt super ijs, quæ à Græcis accepta sunt: siue hoc autem ipse Cloatius, siue nescio qui alius nebulo effluuuit, nil potest dici insultius. Fœnerator enim, sicut M. Varro in lib. III. de sermone Latino scripsit, à fœnore est nominatus. Fœnus autem di- Fœnus.
 ctum à fœtu, & quasi à fœtura quadam pecunie parientis, atq; in crescentis, & idcirco & M. Catonē, & ceteros etatis eius fœnratorem sine, a, litera pronuntiasse tradit, sicuti fœtus ipse, & fœcunditas appellata.

Quid sit municipium, & quid à colonia differat, & quid sint municipes, quæq; sit eius uocabuli ratio ac proprietates. Atq; inibi quod D. Adrianus

nus

nus in Senatu de iure, atq; uocabulo municipum uerba fecit.

C A P. X I I I.

Municipes & municipia, uerba sunt dictu facilia & usu obuia: & neutiquam reperias qui hæc dicat, quin scire se planè putet quid dicat. Sed profecto aliud est, aliud dicitur. Quotus enim ferè nostrum est, qui cum ex colonia Pop. Ro. sit, nō & se municipem esse, & populares suos municipales esse dicat, quod est à ratione, & à ueritate longè aduersum? Sic adeo & municipia quid & quo iure sint, quātumq; à colonia differāt, ignoramus. Existimamusq; meliore conditione esse colonias, quàm municipia: De cuius opinionis tam promiste erroribus D. Adrianus in oratione, quam de Italicensibus, unde ipse ortus fuit, in senatu habuit, peritissime differuit: murariq; se ostendit, quod & ipsi Italicenses, & quædam item alia municipia antiqua, in quibus Uticenses nominat, cum suis moribus legibusq; uti possent, in ius coloniarum mutari gestiuerint. Prænestinos autem refert maximo opere à Tiberio imperatore pctisse, orasseq; ut ex colonia in municipij statum redigerentur. Idq; illis Tiberium pro referenda gratia tribuisse, quod in eorum finibus sub ipso oppido, ex capitali morbo reualuisset. Municipales ergo sunt ciues Romani ex municipijs, suo iure & legibus suis utentes, muneris tantum cum Pop. Rom. honorarij participes, à quo munere capessendo appellati uidentur, nullis alijs necessitatibus, neq; ulla Pop. Ro. lege astricti, cum nunquam populus eorum fundus factus esset. Primos autem municipales sine suffragij iure, Cerites esse factos accepimus: Concessumq; illis, ut ciuitatis Romanæ

manæ honorem quidem caperēt, sed negotijs tamen, atq; oneribus uacarent, pro sacris bello Gallico receptis custoditisq;. Hinc tabule Cerites appellatæ uersa uice, in quas Censores referri iuebant, quos notæ causa suffragijs priuabant. Sed coloniarum alia necessitudo est. Non enim ueniunt extrinsecus in ciuitatem, nec suis radicibus nituntur, sed ex ciuitate quasi propagatæ sunt, & iura, institutaq; omnia Pop. Rom. non sui arbitrij habent. Quæ tamē conditio, cum sit magis obnoxia, & minus libera, potior tamen & præstabilior existimatur, propter amplitudinem maiestatemq; Pop. Rom. cuius istæ colonie, quasi effigies Coloniarum parue, simulacraq; esse quædam uidentur: & simul quia obscura obliterataq; sunt municipiorum iura, quibus uti iam per ignorantiam non queunt.

Quod M. Cato differre dixit Properare & Festinare. Et quàm commode Verrius Flaccus uerbum quod est festinat, interpretatus est.

CAP.

XIII.

Festinare & properare, idem significare, atque in eandem rem dici uidentur. Sed M. Cato id differre existimat, eaq; hoc modo diuisa uerba sunt ipsius ex oratione quam de suis uirtutibus habuit: Aliud est properare, aliud festinare. Qui unum quid mature transigit, is properat: qui multa simul incipit neque perficit, is festinat. Verrius Flaccus rationem uolens dicere differentie huius, festinat, inquit, à sando dicitur: quoniam isti ignauiores qui nihil perficere possunt, plus uerborum quàm operæ habent. Sed id nimis coactum atque absurdum uidetur. Neque tanti momenti esse potest prima in uroq;

utroq; uerbo litera, ut propter eam unam tam diuersa uerba, festinare & fari, eadem uideri debeant: Commodius autem propriusq; usum est, festinare quasi festum esse. Nam qui multis simul rebus properandis defessus est, is iam non properat, sed festinat.

Quid Theophrastus mirum de perdicibus scriptum reliquerit, & quid Theopompus de leporeibus.

C A P. X V.

Theophrastus philosophorum peritissimus, omnes **P**erdices. **P**erdices. **L**epores. **L**epores. **T**heopompus in Bisaltia Lepores bina iecora.

Agrippas, à partus ægri & improsperi uitio appellatos. Deq; ijs duabus, quæ uocantur Prosa, & Postuerta.

C A P. X V I.

Quorum in nascendo non caput, sed pedes primi extiterant, qui partus difficilimus ægerrimusq; habetur, Agrippæ appellati uocabulo, ab ægritudine & pedibus. Confixos esse autem pueros in utero Varro dicit capite infimo nixos, sursum pedibus elatis, non ut hominis natura est, sed ut arboris. Nam pedes cruraq; arboris appellat ramos: caput, stirpem atq; caudicem. Quando igitur, inquit, contra naturam forte conuersi in pedes, brachijs plerunq; diductis retineri solent, ægriusq; tunc mulieres enituntur. Huius periculi deprecandi gratia, aræ statuta sunt Romæ duabus Carmentibus: quarum altera **P**ostuerta. **P**ostuerta nominata est, Prosa altera: à recte peruersiq; **P**rosa. **P**artus & potestate, & nomine.

Quæ ratio uocabuli sit agri Vaticanani.

C A P. X V I I.

Et agrum

ET agrum Vaticanū, & eiusdem agri deū præsidem Vaticanus
 appellatum acceperamus à uaticinijs, quæ ui atq; in-^{287.}
 stinctu eius dei in eo agro ficri solita essent. Sed præter
 hanc causam M. Var. in libris diuinarū, aliam esse tradit
 istius nominis rationem. Nam sicut Aius, inquit, deus ap^{Aius.}
 pellatus, araq; ei statuta est, quæ est in infima noua uia,
 quòd eo in loco diuinitus uox edita erat, ita Vaticanus
 deus nominatus, penes quem essent uocis humane initia:
 Quoniam pueri simulatq; parti sunt, eam primam uocem
 edunt, quæ prima in Vaticano, syllaba est, Idcirco uagire^{Vagire.}
 dicitur, exprimente uerbo sonum uocis recentis.

Lepida quædam memoratu & cognitu de par
 te geometriæ, quæ ὀπτική appellatur. Et iterū alia,
 quæ μετρική. Et tertia itidem, quæ dicitur κρονική.

CAP.

XVIII.

Pars quædam geometriæ ὀπτική appellatur, quæ ad
 oculos pertinet. Pars altera, quæ ad aureis, κρονική
 uocatur, qua musici ut fundamēto artis suæ utūtur. Vtra-
 que harum spatijs & interuallis linearum, & ratione nu-
 merorum constat. ὀπτική facit multa demiranda, id genus,
 ut in speculo uno imagines unius rei plures appareant.
 Item ut speculum in loco certo positum, nihil imaginet,
 aliorum translātū faciat imagines. Itē si rectius speculum
 spectes, imago fiat tua eiusmodi, ut caput deorsum uideæ
 tur, pedes sursum. Reddit etiam causas ea disciplina, cur
 istæ quoq; uisiones fallant, ut quæ in aqua conspiciuntur,
 miora ad oculos fiant: quæ procul ab oculis sunt, mino-
 ra. κρονική autem longitudines & altitudines uocis emea-
 titur. Longior mensura uocis ῥυθμός dicitur, altior μέγας.

E

Est

Est & alia species *κρονικῆς*, quæ appellatur *μετρικῆ*, per quam syllabarum longarum, & breuium, & mediocriū iunctura, & modus congruēs cum principijs geometriæ, aurīū mēsurā examinatur. Sed hæc, inquit M. Varro, aut omnino non discimus, aut prius desistimus, quàm intelligamus, cur discenda sint. Voluptas autem inquit, uel utilitas talium disciplinarum in post principijs exiit, cū perfecta absoluteq; sunt: in principijs uero ipsis ineptæ & insuaues uidentur.

Sumpta ex historia Herodoti libro primo super fidicine Arione. CAP. XIX.

Arionis fabula:

Celerī admodum & cohibili oratione, uocumq; filotereti & candido fabulam scripsit Herodotus super fidicine illo Arione: Vetus, inquit, & nobilis Arion canator fidibus fuit. Is loco & oppido Methymneus, terra atque insula omni Lesbios fuit. Eum Arionem rex Corinthi Periander amicum amatumq; habuit artis gratia. Is inde à rege proficiscitur, terras inchyas Sicilia atq; Italiam uisere. Vbi eò uenit, auresq; omniū mētesq; in utriusque terræ urbibus demulfit. In quæstibus istuc & uoluptatibus amoribusq; hominum fuit. Is tum postea grandi pecunia & re bona multa copiosus, Corinthum instituit redire. Nauem igitur & nautas, ut notiores amicioresq; sibi Corinthios delegit. Sed eo Corinthios homine accepto, nauiq; in altum prouecta, prædæ pecuniæq; cupidos cepisse consilium de necando Arione. Tū illum ibi perniciæ intellecta, pecuniā ceteraq; sua ut haberet, dedisset: uitam modo sibi ut parcerent, orauisse. Nautas precū eius harum commiseritum esse illatenus, ut ei necē afferre per

uim

tum suis manibus temperarent: sed imperauisse, ut iam sta-
 tim corā desiliret præceptis in mare. Homo, inquit, ibi ter-
 ritus spe omni uitæ perdita, id unū postea orauit, ut prius
 quàm mortē oppeteret, induere permitterent sua sibi in-
 dumenta, & fides capere, & canere carmen casus illius
 sui consolabile. Feros & immanes nauitas prolubium
 tum audiendi subit. Quod orauerat, impetrat. Atque ibi
 mox de more cinctus, amictus, ornatus, stansq; in summa
 puppis foro, cæmen quod orthium dicitur, uoce sublatis-
 sima cantauit. Ad postrema cantus, cum fidibus or-
 natuq; omni sicut stabat canebatq;, eiecit sese procul
 in profundum. Nautæ haudquaquàm dubitantes quin
 perisset, cursum quem facere cœperant, tenuerunt. Sed
 nouum, & mirum, & pium facinus contigit: Delphi-
 num repente inter undas ad nauisse, & dorso super flue-
 ctus edito uectauisse: incolumiq; eum corpore & ornato,
 Tenarum in terram Laconicam deuexisse. Tum Arionē
 prorsus ex eo loco Corinthum petiuisse: Talemq; Perian-
 dro regi, qualis Delphino uectus fuerat, sese obtulisse: ciq;
 rem, sicuti acciderat, narrauisse. Regem istæc parum cre-
 didisse, Arionem quasi falleret, custodiri iussisse. Nauitas
 requisitos, ablegato Arione, dissimulanter interrogasse,
 eequid audissent in ijs locis, unde uenissent, super Ario-
 nem. Eos dixisse, hominem cum inde irent, in terra Italia
 fuisse, eumq; illic bene agitare, & studijs delectatione
 busq; urbium florere, atque in gratia pecuniaq; magna
 fortunatum esse. Tum inter hæc eorum uerba, Arionem
 cū fidibus & indumentis, cū quibus se in salum eiaculaue-
 rat, extitisse. Nautas stupefactos conuictosq;, ire inficias

Orthium ca. 3

Orthium carme
 Perianthus bellus
 doris meantia
 Suedas dicitur
 fraxelle, u. u. u.
 fraxille q. i.

nō quisse. Eam fabulā dicere Lesbios & Corinthios: atq;
esse fabula argumentum, quòd simulacra duo abenea ad
Tanarū uiserentur, Delphinus uehens, et homo infidens.

A. GELLII NOCTIVM

ATTICARVM COMA

MENTARII.

LIB. XVII.

Quòd Gallus Asinius, & Largius Licinius sen-
tentiam M. Ciceronis reprehenderunt, ex oratio-
ne quā dixit pro M. Cælio, & quid aduersus ho-
mines stolidissimos pro eadem sententia uere dis-
gneq; dici possit.

CAP. I.

Ciceromastix.

VT quidam fuerunt, monstra hominum,
qui de dijs immortalibus impias falsasq;
opiniones prodiderunt: ita nonnulli tam
prodigiosi, tamq; uecordes extiterūt (in
quibus sunt Gallus Asinius, & Largius
Licinius, cuius liber etiā fertur infādo titulo Ciceroma-
stix) ut scribere ausi sint M. Ciceronē parū integre atq;
iproprie, atq; incōsiderate locutū. Atq; alia quidē quæ re-
prehenderunt, neq; dictu neq; auditu digna sunt. Sed et-
enim hi in hoc, quo sibimetipsis præter cætera esse uisi
sunt uerborū pēfitatores subtilissimi, cedo quale id sit cōsi-
deremus. M. Cicero pro Mario Cælio ita scripsit: Nā qd'
obiectū est de pudicitia, quodq; oīm accusatorū, nō crimi-
nibus, sed uocibus maledictisq; celebratū est, id nunquā tā
acerbe feret M. Cælius, ut eū pœniteat nō deformem esse
natum.

natum. Non existimant uerbo proprio esse usum, quod ait, pœniteat, atq; id propè ineptū etiam esse dicunt. Nā pœnitere, inquit, tum dicere solemus, cū quæ ipsi fecimus, aut quæ de nostrā uoluntate, nostroq; consilio facta sunt, ea nobis pōst incipiunt displicere, sententiamq; in ijs nostram demutamus. Neminem autem recte ita loqui, pœnitere sese quod natus sit, aut pœnitere quod mortalis sit, aut quod ex offēso forte, uulneratoq; corpore, dolorem sentiat: quando istiusmodi rerum nec cōsiliū sit nostrum, nec arbitrium, sed ea ingratis in corporibus nostris, ui ac necessitate naturæ nobis accidāt. Sicut hercle, inquit, non uoluntarium fuit M. Cælio quali forma nasceretur, cuius eū dixit non pœnitere: tanquam in ea causa res esset, ut rationem caperet pœnitendi. Est hæc quidem, quam dicunt uerbi huiusce sentētia, & pœnitet, nisi in uoluntarijs rebus, non probè dicitur: tametsi antiquiores uerbo ipso, alio quoque modo usitati sunt, & pœnitet ab eo, quod est penē, & à penuria dixerunt. Sed id aliorum pertinet, atq; alio loco dicitur. Nunc autem sub hac eadem significatione, quæ uulgo nota est, non modo ineptū hoc non est quod M. Cicero dixit, sed festiuissimū adeo, & facetissimum est. Nam cum aduersarij & obtrahatores M. Cælij, quoniam erat pulchro corpore, formam eius & faciem in suspiciones impuditiæ accerserent, illudens Cicero tam absurdam criminationem, quod formam quam natura fecerat, uitio darēt, eodē ipso errore, quem illudebat, sciens usus est, & non pœnitet, inquit, M. Cælium non de formem esse natū: ut uel hac ipsa re, quod ita dicebat, opprobret aduersarijs, ac per facietiam ostēdaret

E 3 facere

facere eos deridiculū, quod perinde Caelio formā crimini darent, quasi arbitriū eius fuisset quali forma nasceretur.

Verba quædam ex Q. Claudij annalium primo, curlūm in legendo notata. CAP. II.

Cum librum veteris scriptoris legebamus, conabamur postea memoria uegetandæ gratia indipisci animo, ac recensere quæ in eo libro scripta essent, in utraq; æstimationes laudis, aut culpæ adnotamentis digna. Eratq; hoc sanè quàm utile exercitium ad conciliandas nobis, ubi uenisset usus, uerborum sententiærumq; elegantium recordationes. Vclut hæc uerba ex Q. Claudij primo annali, quæ meminisse potui, notauī, quem librum legimus biduo proximo superiore: Arma, inquit, plerique abijciunt, atque inermi inlatebrant sese. Ibi inlatebrant uerbum poëticum uisum est, sed non absurdum neq; asperum: Ea, inquit, dum fiunt, Latini subnixo animo: quasi sublimi, & supra nixo, uerbum penè significans & non fortuitum, demonstratq; animi fortitudinem, fidutiamq;: quoniam quibus innitimur, ijs quasi erigimur atollimurq;. Domus, inquit, suas quenque ire iubet, & sua omnia fruisi. Rarius quidem fuit in ætate M. Tullij, ac deinceps in fra rarissimum: dubitatumq; est ab imperitis antiquitatis, an Latinum foret. Non modo autem Latinum, sed iucundius anœniusq; etiam uerbum fruiscor factū est, quàm fruor: & ut fatiscor à fateor, ita fruiscor factum est à fruor. Q. Metellus Numidicus, qui caste pureq; lingua usus Latina iadetur, in epistola quam exul ad Domitios misit, ita scripsit: Illi uero omni iure, atque honestate interdicti: Ego neque aqua, neq; igni carco, & summa

Inlatebrant.

Fatiscor à fateor.
Fruiscor à fruor.

Summa gloria fruisco. Næuius in Attellana, que Partus inscripta est, hoc uerbo ita utitur:

Quod magnopere quesierunt, id fruisco non queunt.

Qui non parsit, apud se fruitus est.

Et Romani, inquit, multis armis & magno comæatu, prædaq; ingenti copiantur: Verbum castre est, nec facile Copiar.

id reperias apud ciuiliū causarum oratores: ex q; eadem Lignor.
Pabulor.

figura est, qua lignantur, & pabulantur, & aquantur. Aquor.
Sole occaso

Sole, inquit, occaso: Sole occaso, nō in suauitate est,

si quis autem habeat non sordidam, nec proculcatam. In Sole occaso

xii. autem tabulis uerbum hoc ita scriptum est: Ante meridiem causam conscito, cum perorant ambo præsentēs.

Post meridiem præsentem litem addicito. Si ambo præsentēs, sol occasus suprema tempestas esto. Nos, inquit, in In medium relinquerē.

medium relinquemus: Vulgus in medio dicit. Nam uitium istuc putant, si dicas in medium ponere, id quoque esse

solis inquit putant. Et tamen probabilius significantiusq; sic dici uidebitur, si quis ea uerba non incuriose intro-

spiciat. Græce quoque θύνα εἰς μέσον uitium id non Pugnatum in Gallos.

est. Postquam nuntiatum est, inquit, ut pugnatum esset in Gallos, id ciuitas grauius tulit. In Gallos, mundius

subtiliusq; est, quàm cum Gallis, aut contra Gallos: Nam pinguiora hæc, obsoletioraq; sunt. Simul, inquit, forma,

factus, eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia pariter præcellebat, ut facile intelligeretur magnum uaticum: Magnum uaticum, pro magna facultate, & paratū magno, noue positum est. Videturq; Græcos secutus, Magnum uaticum.

qui ἰπόδιον sumptum uie ad aliarum quoque rerum apparatus traducunt: ac sæpe ἰπόδιον pro eo dicunt, quod

F. 4 est, in

- est, institue & instrue. Nā Mar. inquit, Manlius, quē Ca-
pitoliū seruasse à Gallis supra ostendi, cuiusq; operā cum
Cumprime. M. Furio dictatore apud Gallos cumprime fortem atque
exuperabilem respub. sensit, is & genere, & ui, & uir-
tute bellica nemini concedebat: Apprime crebrius est,
cumprime rarius: traductumq; ex eo est, quod cum pri-
mis dicebant, pro quod est in primis. Nihil sibi, inquit,
Opus sibi diui- diuitias opus esse. Nos diuitijs dicimus, & uitium hoc
etas. orationis nullum est: ac ne id quidem est, quod figura
dici solet. Recta enim isthęc oratio est, & ueteres com-
plusculi ita dixerunt. Nam ratio dici potest, cur rectius sit
diuitijs opus esse, quā diuitias: nisi qui grammati-
corum noua instituta, ut τελευτησας ἰσθὰ obseruant: Nam
hęc, inquit, maxime uersatur deorum iniquitas, quod
deteriores sunt incolumiores: neque optimum quempiam
Diurnare. inter nos sinunt diurnare. Inusitate dixit diurnare, pro
diu uiuere: sed ex ea figura est, qua dicimus perennare.
Cum his, inquit, consermonabatur: Sermonari, rusticius
Sermonari. uidetur, sed rectius: Sermocinari crebrius est, sed corru-
ptius. Sese, inquit, ne id quoque, quod tum suaderet, fa-
Ne id quoq; p- sturum esse: Ne id quoque, dixit pro ne id quidem: infre-
ne id quidem. quens nunc in loquendo, sed in libris ueterum creberri-
mum. Tanta, inquit, sanctitudo fani est, ut nunquam quis
quam uiolare sit ausus. Sanctitas quoque & sanctimonia,
nō minus Latine dicuntur, sed nescio quid maioris digni-
tatis est uerbum sanctitudo: Sicuti Marcus Cato in L. Ve-
Sanctitudo, Duritudo. turium, duritudinē, quā duriciē dicere grauius putauit:
Qui illius, inquit, impudentiā norat: & duritudinē, Cum
Arabo. tantus, inquit, arrabo penes Samnites Po. Rom. esset: Ara-
rabonē

rabonem dixit D C. obsides, & id maluit quàm pignus dicere, quoniam uis huius uocabuli in ea sententiã grauior acriorq; est. Sed nunc arrabo in sordidis uerbis haberi coeptus, ac multo rectius uidetur arra. *Arra.* Quanquam arram quoq; ueteres sepe dixerint. Et cõpluries, inquit, in laboribus miserrimas uitas exegerunt. Et hic motus in otijs, inquit, consumptus. Elegantiã utrobiqu; ex multitudinis numero quesita est. Cominius, inquit, qua ascenderat, descendit, atq; uerba Gallis dedit. Verba Cominium dedisse Gallis dicit, qui nihil quicquam cuiquam dixerat. Neq; enim eum Galli, qui Capitolium obsidebant, ascendentem aut descendentem uiderant. Sed uerba dedit, haud secus posuit, quàm si tu dicas latuit atq; obrepfit. Conualles, inquit, & arboreta magna erant: Arboreta ignobilius *Arboretum.* uerbum est, arbuſta celebratius. *Arbuſtum.* Putabant, inquit, eos, qui foris atq; qui in arce erant, inter se commutationes & consilia facere: Commutationes, id est, collationes communicationesq;, in usitate dixit, sed non hercle in scite, nec ineleganter. Hęc ego pauca interim super eo libro, quorum memoria post lectionem suppetierat mihi, notaui in sermonibus forte, quos de temporibus rerum ad usus hominum reperitarum agitabamus. *Commutationes.*

Verba M. Varronis ex libro quinto, & XX. humanarum quibus contra opinionem uulgarium interpretatus est Homeri uersum.

CAP. III.

Adolescens quispiam nõ indoctus, sparti quoq; usum in terra Græcia diu incognitum fuisse dixit, multisq; post Ilium captum tempeſtatibus ex terra Hispania

E 3 aduectum

aduectum. Riserunt hoc ad illudendum, ex ijs, qui ibi ada-
erant unus atq; alter, male homines literati: quod genus
Græci ἀροραῖς appellant: atq; eum qui id dixerat, librum
legisse Homeri aiebant, cui uersus hic forte deesset:

καὶ δὴ δ' ἔρα σίσιπτε νιδν, καὶ πάρα λιλαντ.

Tum ille profusus irritatus, non, inquit, in eo libro uersus,
sed uobis planè magister defuit, si creditis in eo uersu
sparta id significare, quod nos spartum dicimus. Maio-
rem enim uero illi risum subiiciunt: neq; id destiterūt, nisi
liber ab eo prolatus esset Marci Varronis uicesimusquin-
tus humanarum, in quo de isto Homeri uersu à Varrone
ita scriptū est: Ego sparta apud Homerum non plus spar-
tum significare puto, quàm πάρα, qui dicuntur in agro
Thebano nati. In Græcia sparti copia modo cœpit esse
ex Hispania. Neque ea ipsa facultate usi Liburni, sed hi
plerasque naues loris suebant, Græci magis cannabo et
stippa ceterisq; satius rebus, à quibus πάρα appella-
bant. Quod cum ita Varro dicat, dubito hercle an postea
rior syllaba in eo uerbo, quod apud Homerum est, acuen-
da sit: nisi quia uoces huiuscemodi, cum ex communi si-
gnificatione in rei certæ proprietatem concedunt, diuersa
sitate accentuum separantur.

Quid Mænander poeta Philemoni poetæ di-
xerit, à quo sæpe indigne in certaminibus comœ-
diarum superatus est. Et quod sæpissime Euripi-
des in tragœdia ab ignobilibus poetis uictus est.

C A P. I I I I.

Philemon.

Mænader à Philemone nequaquam pari scriptore
in certaminibus comœdiarum, ambu gratiaq;
et factio

et factionibus sepe numero uincebatur: cum cum forte habuisset obuiam, quæso, inquit, Philemon, bona uenia dic mihi, cum me uincis, non erubescis? Euripidem quoque M. Varro ait, cum quinque et septuaginta tragœdias scripserit, in quinque solis uicisse, cum cum uincerent aliquot poetæ ignauissimi. Menandrum autem alij centum et octo, partim centum et nouem comœdias reliquisse ferunt. Sed Apollodori scriptoris celebratissimi, hos de Menandro uersus legimus in libro qui chronica inscriptus est:

κρησιπὸς ὤν, ἐκ διοπλίδου πατρὸς,
πρὸς τοῖς ἑσπερὶν πέντε δράματ' ἔξ,
ὄλιπα, πεντήκοντα καὶ δύοιν ἔτιν.

Ex istis tamen centum et quinque omnibus, solis cum octo uicisse, idem Apollodorus in eodem libro scripsit.

Nequaquam esse uerum, quod minutis, quibusdam rhetorice artibus uideatur M. Cicero in libro quem de amicitia scripsit uicioso argumento usum, ἀμφισβητούμενον αὐτὶ δημολογεῖν posuisse. Totumque id consideratius tractatum, exploratumque.

CAP. V.

Cicero in dialogo cui titulus est Lælius, uel de amicitia, docere uolens amicitiam non spe expectationeque utilitatis, neque pretij mercedisque causa colendam, sed quo ipsa per sese plena uirtutis honestatisque sit, expetendam diligendamque esse, etiam si nihil opis, nihilque emolumentum ex ea percipi queat, hac sententia, atque his uerbis usus est, eaque dicere facit C. Lælium sapientem uirum, qui P. Africani fuerat amicissimus: Quid enim Africanus indigens mei? Ne ego quidem illius. Sed ego admiratione quadam uirtutis eius,

Callens lin-
g-æ.

cuius, ille uicissim opinione fortasse nonnulla quam de meis moribus habebat, me dilexit, auxit beneuolentiam consuetudo. Sed quanquā utilitates multæ & magnæ consecutæ sunt, non sunt tamen ab earum spe causæ diligendi profectæ. Ut enim benefici liberalesq; sumus, non ut exigamus gratiam (neq; enim beneficium fœneraremur, sed natura propensi ad liberalitatem sumus) sic amicitiam nō spe mercedis adducti, sed quod omnis eius fructus in ipso amore inest, expetendam putamus. Hoc cum legeretur in coetus forte hominum doctorum, rhetoricus quidam sophista utriusq; linguæ callens haud sanè ignobilis, ex istis argumentis, & minutis doctoribus, qui τεχνικῶσι appellantur, atq; in differendo tamen non impiger, usum esse existimabat argumento M. Tullium non probo, neq; ἀποδείκνυμαι, sed eiusdē questionis, cuius esset ea ipsa res, de qua quaeretur. Verbisq; id uitium Græcis appellabat, quod accipisset ἀμφισβητούμερον, ὅτι ἁμολογεύμενον. Nam beneficis, inquit, & liberales sumpsit ad confirmandum id, quod de amicitia dicebat: cum ipsum illud & soleat queri & debeat, quisquis liberaliter & benigne facit, qua mente, quo ue consilio, benignus liberalisq; sit: Vtrum quia mutuam gratiam speret, & eum, in quem benignus sit, ad parem curam sui prouocet, quod facere plerique omnes uidentur: An quia natura sit beneuolus, benignitasq; eum per sese ipsa & liberalitas delectet, sine ulla recipiendæ gratiæ procuratione, quod est omnium fermè rarissimum. Argumenta autem censabat, aut probabilia esse debere, aut perspicua, & minime controuersa. Idq; ἀποδείκνυμαι uocari dicebat, cum ea, quæ dubia, aut obscura sunt, per ea que

ἀποδείκνυμαι demonstratio
hinc uide per
obatio que fit
ex necessaria

*que ambigua non sunt, illustrantur. Atq; ut ostenderet
 beneficos liberalesq; ad id, quod de amicitia quaereretur
 quasi argumentū exemplum ue sumi non oportere, eodē,
 inquit, simulacro, & eadē rationis imagine, amicitia in=
 uicem pro argumento sumi potest, si quis affirmet homi=
 nes beneficos liberalesq; esse debere, non spe aliqua com=
 pendij, sed amore & iudicio honestatis. Poterit enim con=
 similitur ita dicere. Nanq; ut amicitia nō spe utilitatis am=
 plectimur, sic benefici liberalesq; non gratiæ recipiendæ
 studio esse debemus. Poterit sanē, inquit, ita dicere: Sed
 neq; amicitia liberalitati, neq; liberalitas amicitia præbe=
 re argumentum potest, cum de utroq; pariter quaeratur.
 Hæc ille rhetoricus artifex, dicere quibusdam uidebatur
 perite et scienter, sed uidere licet eum uocabula rerū uera
 ignorauisse. Nam beneficū & liberalem Cicero appellat, Beneficus & li=
beralis.
 ita ut philosophi appellandū esse censent, non eum qui, ut
 ipse ait, beneficia foeneratur, sed qui benigne facit nulla
 tacita ratione ad utilitates suas redundante. Nō ergo ob=
 scuro, neq; ambiguo argumento usus est, sed certo, atq;
 perspicuo. Siquidem qui uere beneficus liberalisq; est, qua
 mente bene aut liberaliter faciat, non quaeritur. Alijs enim
 longē nominibus appellandus est, si cum & talia facit,
 sui potius quam alterius iuuandi causa facit. Proceßisset
 autem argutatori isti fortasse reprehensio, si Cicero ita
 dixisset: Ut enim benefice liberaliterq; facimus, non ut
 exigamus gratiam: uideretur enim benefice facere, etiam
 in non beneficum cadere posse, si id per aliquam circun=
 stantiam fieret, non per ipsam perpetuæ benignitatis
 constantiam. Sed cum beneficos liberalesq; dixerit, neq;
 aliusmodi*

✱

aliusmodi isti sunt, quàm cuius esse eos supra diximus, illotis (quod aiunt) pedibus, & uerbis reprehendit doctissimi hominis orationem.

Falsum esse quod Verrius Flaccus in libro r̄ secundo, quos de obscuris Marci Catonis composuit, de seruo receptitio scriptum reliquit.

CAP. VI.

Receptitius
seruus.

MArcus Cato Voconiam legē suadens, uerbis hisce attulit. Tum magnam pecuniam recipit, quam in uiri potestate non committit, eam pecuniam uiro dat mutuum: postea ubi irata facta est, seruum receptitium sectari atq; flagitare uirū iubet. Querebatur seruus receptitius quid esset. Libri statim quæsit, allatiq; sunt Verrij Flacci de obscuris Catonis. In libro secundo scriptum inuentū est, receptitium seruum dici nequam, & nulli pretij: qui cum uenum esset datus, redhibitus ob aliquod uitium receptusq; sit: Propterea, inquit, seruus eiusmodi sectari maritum & flagitare pecuniam iuebatur, ut eo ipso dolor maior, & contumelia grauior uiro fieret, quod cum seruus nihili, petendæ pecuniæ causa compellaret. Cum pace autem, cumq; uenia istorum, siqui sunt, qui Verrij Flacci autoritate capiuntur, dictum hoc sit. Receptitius enim seruus in ea re, quam dicit Cato, aliud omnino est, quàm Verrius scripsit, atq; id cuius facile intellectu est. Res enim proculdubio sic est. Quando mulier dotem marito dabat, tum quæ ex suis bonis retinebat, neq; ad uirum tramittebat, ea recipere dicebatur. Sicuti nunc quoq; in uenditionibus quæ excipiuntur, neque ueneunt. **Q**uod uerbo

uerbo Plautus quoq; in Trinumo usus est, in hoc uersu:

Posticulum hoc recepit, cum ædes uendidit.

Particulam quandam, quæ post eas ædeis erat, non uendidit, sed retinuit. Ipse etiam Cato mulierem demonstrare locupletem uolens: Mulier inquit, & magnā dotem dat, & magnam pecuniam recipit: Hoc est, & magnā dotem dat, & magnam pecuniam retinet. Ex ea igitur re familiarari, quā sibi dote data retinuit, pecuniā uiro mutuā dat.

Eam pecuniā cum uiro fortè irata repetere instituit, apponit flagitatore[m] seruū receptitiū, hoc est propriū seruū suum, quæ cū pecunia reliqua receperat, neq; dederat doti, sed retinuerat. Non enim seruo mariti imperare hoc mulierem fas erat, sed proprio suo. Plura dicere, quibus hoc nostrum tuear, supersedeo. Ipsa enim sunt per sese euadētia, & quod à Verrio dicitur, & quod à nobis. Vtrum ergo uidebitur cuiq; uerius, eo utitur.

Seruus receptitius.

Verba hæc ex Atinia lege, quod surreptum erit, eius rei æterna autoritas esto, P. Nigidio, & Q. Scaeuolæ uisa esse non minus de præterito furto, quàm de futuro cauisse. CAP. VII.

LEgis ueteris Atiniæ uerba sunt: Quod surreptum erit, eius rei æterna autoritas esto. Quis aliud putet in hisce uerbis, quàm de tempore tantum futuro legem loqui? Sed Q. Scaeuola patrem suum, & Brutum, & Maniliū uiros apprime doctos, quasi sic ait dubitasseq; utrum ne in post facta modo furta lex ualeret, an etiam in ante facta: quoniam quod surreptum erit, utrunq; tempus uideretur ostendere, tam præteritum quàm futurum. Itaq; P. Nigidius ciuitatis Romanæ doctissimus, super dubitatione

bitatione hac eorum scripsit in *XXIIII. commentario-
rum grammaticorū. Atq; ipse quoq; idem putat incertam
esse tēporis demonstrationē. Sed anguste perquā et obscu-
re difficit, ut signa rerū ponere uideas ad subsidium ma-
gis memoriae suae, quā ad legentium disciplinā. Videbam*
Esse, & erit. *tur tamen hoc dicere: Verbū esse & erit, quando per sese
ponuntur, habent atq; retinent tempus suum. Cum uero
præterito iungūtur, uim tēporis sui amittunt, & in præ-
teritum cōtendunt. Cum enim dico, in campo est, in comi-
tio est, tēpus instans significo. Itē cū dico, in campo erit,
tempus futurū demonstro. At cū dico, factū est, scriptum
est, subreptū est, quāquā est, uerbū tēporis sit præsentis,
cōfunditur tamē cū præterito, & præsens esse desinit. Sic
igitur, inquit, etiā istud qd' in lege est, si diuidas separeſq;
duo uerba hæc, subreptū & erit, ut sic audias subreptum,
tanquam certamen erit aut sacrificium erit: tum uidebitur
lex in post futurum loqui. Si uero copulate permisteſq; di-
ctum intelligas, ut subreptū erit, non duo, sed unū uerbū
sit: idq; unica patiendi declinatione fit, tum hoc uerbo nō
minus præteritum tempus ostenditur quā futurum.*

In sermonibus apud mensam Tauri philosophi
quæri agitariq; eiusmodi solita: cur oleum sæpe
& facile, uina rarius congelascant, acetū haud fere
unquam: & cur aquæ fluuiorum fontiumq; du-
rentur, mare gelu non duretur. CAP. VIII.

Vesperauerat. **P**hilosophus Taurus accipiebat nos Athenis cœna
plerūq; ad id diei ubi iam uesperauerat: Id enim est
tempus istic cœnandi frequēs. Eius cœnæ fundus & fun-
damentum omne erat in olla una lentis Aegyptiæ, &
cucurbitæ

cucurbitæ inibi minutim casæ. Ea quodam die, ubi paratis
 & expectatibus nobis allata atq; imposta mense est, pue-
 rum iubet Taurus oleum in ollam indere. Erat is puer ge-
 nere Atticus, ad annos maxime natus octo, festiuissimus,
 etatis & gentis argutijs scatens. Guttum Samuū oretenus Guttum.
 imprudens inanē, tanquā si inesset oleum, affert, conuer-
 titq; cum: & (ut solitum est) circuegit per omnē partem
 ollæ manū, nullum inde ibat oleū. Aspicit puer guttū atro-
 cibus oculis stomachabundus, & concussum uehementius
 iterū in ollam uertit. Idq; cum omnes sensim atq; summis-
 sim rideremus, tū puer Græce, & id quidē perquā Attice,
 μη χλᾶτε, inquit, ἐν τ' οὐλαίῳ, ἀλλ' ἔκ' ἰσὲ οἶα φρικη πρὶ ᾧ
 ἔρῳρον γέγονε τήμῳρον κερυσάλλῳ. Verberco, inquit ridens
 Taurus, non ne is curriculo, atq; oleū petis? Sed cū puer
 foras emptū issset, nihil ipse ista mora offensior, Olla, in-
 quit, oleo, indiget, & (ut uideo) intolerandū feruit: cobi-
 beamus manus, atq; interea quoniā puer nunc admonuit
 solere oleū congelascere, cōsideremus quidem, cur oleum
 sæpe & facile stet, uina rarenter congelascāt. Atq; aspicit
 me, & iubet quid sentiā dicere. Tum ego respōdi, conie-
 ctare me uinū idcirco minus cito coalescere, quod semina
 quedam caloris in sese haberet, essetq; natura ignitius, ob
 eamq; rem dictū esse ab Homero αἰθοπα οἶνον, nō (ut alij
 putarent) propter colorem. Est quidem (inquit Taurus)
 ita ut dicis: nam firmē conuenit, uinum ubi potum est, ca-
 lefacere corpora. Sed non secus oleum quoq; calorificum
 est, neq; minorem uim in corporibus calefaciendis habet.
 Ad hoc, si isthæc quæ calidiora sunt, difficilius gelu cogū-
 tur, congruens est, ut quæ frigidiora sunt, facile cogātur.

F Acetum

Acetum autem omnium maxime frigorificum est, atq; id nunquā tamen concrefcit. Num igitur magis causa oleo coaguli cclerioris in leuitate est : faciliora enim ad coēundum ideo uidētur, quæ leuatiōra leuiorāq; sunt. Præter ea id quoq; ait quæri dignum, cur fluuiorū & fontium aquæ gelu durentur, mare omne incongelabile sit : tametsi Herodotus, inquit, historiæ scriptor, contra omnium sermē qui hæc quesierunt opinionem, scribit mare Bosphoricum, quod Cimmerium appellatur, earumq; partium mare omne quod Scythicum dicitur, gelu stringi & consistere. Dum hæc Taurus, interea puer uenerat, & olla deserbuerat, tempusq; esse cœperat edendi & tacendi.

De notis literarum quæ in C. Cæsaris epistolis reperiuntur, deq; alijs clandestinis literis ex ueteri historia petitis, & quid σκυτάλι fit laconica.

C A P.

I X.

Libri sunt epistolarum C. Cæsaris ad C. Oppium, & Balbum Corneliū, qui res eius absentis curabant. In his epistolis quibusdam in locis inueniuntur literæ singulæ, sine coagmentis syllabarum, quas tu putes positas incondite. Nam uerba ex his literis confici nulla possunt. Erat autem conuentū inter eos clādestinū, de cōmutando situ literarum, ut inscriptio, quidem alia alia locum & nomen teneret : sed in legēdo locus cuique suus & potestas restitueretur. Quenam uero litera pro qua subderetur, ante ijs (sicuti dixi) complacebat, qui hanc scribendi latebram parabant. Est adeo Probi grammatici commentarius, satis curiose factus de occulta literarum significatione epistolarum C. Cæsaris scriptarum. Lacedæmonij autem uct

Laconicæ epistolæ.

tem ueteres, cum dissimulare & occultare literas publice ad imperatores suos missas uolebant, ne si ab hostibus exceptæ forent, consilia sua noscerentur, epistolas id genus factas mittebāt: Surculi duo erant teretes, oblonguli, pari crassamento, eiusdemq; longitudinis, de crassi, atque ornati consimiliter. Vnus imperatori in bellum proficiscenti dabatur, alterum domi magistratus cum iure atque cum signo habebant. Quando usus uenerat literarum secretiorum, circum eum surculum lorum modicæ tenuitatis, longum autem quantum rei satis erat, complicabant, uolumine rotundo & simplici: ita ut oræ adiunctæ undique & coherentes lori, quod plicabatur coirent. Literas deinde in eo loro per transversas iuncturarum oras, uersibus à summo ad imum proficiscentibus inscribebant. Id lorum literis ita perscriptis reuolutum ex surculo, imperatori commenti illius conscio mittebant. Resolutio autem lori, literas truncas atque mutilas reddebat, membraq; earum & apices in partibus diuersissimas spargebat. Propterea si id lorum in manus hostium inciderat, nihil quicquam coniectari ex eo loro quibat. Sed ubi ille ad quæ erat missum acceperat, surculo compari quem habebat capto, ad finem perinde ut debere fieri sciebat, circumplicabat, atq; ita literæ per ambitum eundem surculi coalescetes, rursus coibant, integramq; & incorruptam epistolam & facilem legi præstabant. Hoc genus epistolæ Lacedæmonij *σχυτάλιω* appellant. Legebamus id quoque in uetere historia rerum punicarum, uirum indidem quempiam illustrem (sive ille Hasdrubal, sive quis alius est, non retineo) epistolam scriptam super rebus arcanis,

F 2 hoc

hoc modo abscondisse: Pugillaria noua, nondum etiam
 cera illita acceperat, literas in lignum incidisse: postea ta-
 bulas (uti solitum est) cera colluuisse, easq; tabulas tan-
 quàm non scriptas, cui futurum id prädixerat, misisse.
 Eum deinde cerā deraſiſſe, literasq; incolumes ligno in-
 cisas legiſſe. Est & alia in monumentis rerum Græcarum
 profunda quædam & inopinabilis latebra, barbarico astu
 excogitata: Histieus nomine fuit, loco natus in terra
 Asia nō ignobili. Asiā tunc tenebat imperio Rex Darius.
 Is Histieus, cum in Persis apud Dariū esset, Aristago-
 ræ cuiusdam res quasdam occultas nuntiare furtiuo scripto
 uolebat. Communiſcitur opertum hoc literarum admiran-
 dum: Seruo suo diu oculos ægros habenti, capillum ex ca-
 pite omni tanquam medendi gratia, deradit: caputq; eius
 leue in literarū formas compingit. His literis, quæ uolue-
 rat, perscripsit. Hominem postea quoad capillus adolesce-
 ret, domi continuit. Vbi id factum est, ire ad Aristagoram
 iubet. Et cum ad eum (inquit) ueneris, mandasse me dici-
 to, ut caput tuum (sicut nuper egomet feci) deradat. Ser-
 uus ut imperatum erat, ad Aristagorā uenit, mandatumq;
 domini affert. Atq; ille id nō esse frustra ratus, quod erat
 mandatum, fecit. Ita literæ perlate sunt.

Quid de uersibus Vergilij Phauorinus existi-
 marit, quibus in describenda flagrantia montis
 Aetnæ, Pindarum poetam secutus est. Collataq;
 ab eo super eadem re utriusq; carmina dijudicata.

C A P.

X.

PHauorinum philosophū, cum in hospitis sui Antiatē
 uillam æstu anni concessisset, nosq; ad eum uideūdū
 Roma

Histieus capiti
 serui inscripsit
 literas.

eccubiaris phra
 & illi æstus anni
 uons anni. æstus anni

Roma ueniffemus, memini super Pindaro poëta & Vergilio in hunc ferè modū differere: Amici (inquit) familiaresq; P. Vergily, in ijs quæ de ingenio moribusq; eius memorie tradiderūt, dicere eum solitū ferūt, parere se uersus more atq; ritu urfino. Namq; ut illa bestia foetum ederet ineffigiatum informemq;, lambendoq; id postea quod ita edidisset, cōformaret & fingeret: proinde ingenij quoq; sui partus recentes rudi esse facie & imperfecta, sed deinceps tractando colendoq; reddere ijs se oris & uultus lianimenta. Hoc uirum iudicij subtiliffimi ingenue atq; uere dixisse, res (inquit) ipsa uerum indicium facit. Nam quæ reliquit perfecta expolitaq;, quibusq; imposuit sensus atq; delectus sui supremam manum, omni poëtica uenustatis laude florēt. Sed quæ procrastinata sunt ab eo, ut post recenserētur, & absolui (quoniā mors preuerterat) nequieverunt, nequaquā poëtarum elegantiffimi nomine atq; iudicio digna sunt. Itaq; cum morbo oppressus, aduentare mortem uideret, petiuit orauitq; à suis amiciffimis impēse, ut Aeneida, quam nondum satis elimaiffet, abolerent. In ijs autem (inquit) quæ uidentur retractari & corrigi debuisse, is maxime locus est, qui de monte Aetna factus est. Nam cum Pindari ueteris poëtae carmen, quod de natura atq; flagrantia montis eius compositum est, æmulari uellet, eiusmodi sententiis & uerba molitus est, ut Pindaro quoq; ipso, qui nimis opima pinguiq; esse facundia existimatus est, insolentior hoc quidem in loco tumidiorq; sit. Atq; uti uosmetipsos, inquit, eius quod dico arbitros faciam, carmen Pindari quod est super monte Aetna, quantum mihi memorie est, dicam:

Pindarus in Py
thijs Epodo. 1.
Specie prima.

πᾶς, δρῖνοντι μῦθ' ἀπλά-
τυ πυρὸς ἀγνότα)
ἐκ μυχθῶν παρὰί. ὀψῆμοι
δ' ἀμίρασι μῦθ' προχέοντι, ῥόον κενῶ
αἰθῶν'. ἀλλ' ἐν ὄρφνασι πέτρας
φοίνισα κυλινδρμένα φλόξ ἐς βαρῆ-
αυ φέρει πόνησ πλάκα σὺν πατάγῳ
κᾶνο δ' ἀφάισιο κρονῶς, ἱρπετῶ
λενοτάτης ἀνασίμ-
πει, τίρας μῦθ' θαυμάσιον ἔϊλε-
δαί, θαῦμα ἧ καὶ πδριόν-
των ἀκῶται.

*Audite nunc (inquit) Vergilij uersus, quos inchoasse eum
ucrius dixerim quam fecisse:*

Portus ab accessu uentorum immotus, & ingens
Ipse, sed horrificis iuxta tonat Actna ruinis.
Interdumq; atram prorumpit ad aethera nubem
Turbine fumantem picco, & candente fauilla.
Attollitq; globos flammaram, & sidera lambit.
Interdum scopulos, auulsaq; uiscera montis
Erigit cructans, liquefactaq; saxa sub auras
Cum gemutu glomerat, fundoq; exæstuat imo.

*Iam principio (inquit) Pindarus ueritati magis obsecutus,
id dixit quod res erat, quodq; istic usu ueniebat, quodq;
oculus uidebatur, interdum fumare Actnam, noctu flammigare.
Vergilius autem, dum in strepitu sonituq; uerborum
conquirendo laborat, utrunq; tempus nulla discretionem fa-
cta confundit. Atque ille Græcos quidem fontes imitatus,
igneis cructare, & fluere amnes sumi, & flammariū silua
& tort*

et tortuosa uolumina in plagas maris ferre, quasi quos-
 dam igneos amnes, luculente dixit. At hic noster, atram
 nubem turbine piceo et fauilla fumate, *ῥόρη πικρῆ ἀθώρα*
 interpretari uolens, crasse et immodice congescit, Glo-
 bos quoque flammaram quod ille *ἄφρως* dixerat, duriter
 et *ἀκρίως* transtulit. Item quod ait, sidera lambit, uacan-
 ter hoc etiam (inquit) accumulauit et inaniter. Neque non
 id quoque inenarrabile esse ait, et propemodum insensibile,
 quod nubem atram fumare dixit turbine piceo, et fauilla
 candente. Non enim fumare (inquit) solent, neque atra esse
 que sunt candentia: nisi si candente dixit peruulgate et
 improprie, pro feruenti fauilla, non pro ignea et relucen-
 ti. Nam candens scilicet est à candore dictum, non à calo- Candens.
 re. Quod saxa autem et scopulos eructari et erigi, eos-
 demque ipsos statim liquefieri et gemere, atque glomerari
 sub auras dixit, hoc (inquit) nec à Pindaro scriptum, nec
 unquam fando auditum, et omnium que monstra dicun-
 tur, monstruosissimum esse.

Quod Plutarchus in libris Sympotiacis opi-
 nionem Platonis de habitu atque natura stoma-
 chi, fistulæque eius que *ῥαχία* dicitur, aduersum
 Erasistratum medicum tutatus est, autoritate ad-
 hibita antiqui medici Hippocratis.

C A P.

X I.

ET Plutarchus, et alij quidam docti uiri, reprehensum
 esse ab Erasistrato nobili medico Platonem scripse-
 re, quod potum dixit defluere ad pulmonem: eoque satis hu-
 mectato, dimanare per eum, quia sit rimosior, et confluere
 inde in uesicam: errorisque istius fuisse Alceum ducem, qui in

F 4

poem

poëmatis suis scriberet, τὸν τε πνύμωνά οἶνω, & γὰρ ἀφ' οὗ
 περιείλετο). Ipsum autem Erasistratum dicere, duas esse
 quasi canaliculas quasdam uel fistulas, easq; ab oris fauci-
 bus proficisci deorsum, per earumq; alteram deduci dela-
 biq; in stomachum esculenta omnia & poculenta, ex eoq;
 ferri in uentriculum, qui Græce appellatur ἡ κόττω χυλία,
 atq; ibi subigi digeriq; ac deinde aridiora ex ijs recremēta
 in aluum cōuenire, quod Græce κἀλαρ dicitur, humidiora
 peruehens in uesticā. Per alterā autem fistulam, quæ Græ-
 ce nominatur φαχῆα ἀρτηρία, spiritum à summo ore in pul-
 monem, atque inde rursus in os & in naris commeare,
 perq; eandē uiam uocis quoq; fieri meatū. Ac ne potus ci-
 busq; aridior, quē oporteret in stomachū ire, procideret
 ex ore, labereturq; in eandē fistulā per quā spiritus reci-
 procatur, eaq; offensione intercluderetur animæ uia, im-
 positā esse arte quadā & ope naturæ, inde apud duo ista
 foramina, quæ dicitur ἐπιλωτῆρις, quasi claustra quædam
 mobilia, conuiuentia uicissim & resurgentia. Eamq; ἐπι-
 λωτῆριδα inter edendū bibendūq; operire atq; protegere
 τὴν φαχῆαν ἀρτηρίαν, ne quid ex esca potu ue incideret
 in illud quasi æstuantis animæ iter. Ac propterea nihil hu-
 moris influere in pulmonem ore ipso arteriæ communito:
 Hæc Erasistratus medicus aduersum Platonem. Sed Plu-
 tarchus in libro symposiacorum, autorem Platonis senten-
 tiæ Hippocratem dicit fuisse, idemq; esse opinatos & Phi-
 listiona Locrū, & Dioxippū Hippocraticū, ueteres me-
 dicos & nobiles. Atq; illam, de qua Erasistratus dixerit,
 ἐπιλωτῆριδα, non iccirco in eo loco constitutam, ne quid
 ex potu influeret in arteriam (nam pulmoni quoq; fuen-
 do rig

do rigandoq; necessarios humores uideri) sed appositam quasi moderatricem quandam, arbitramq; prohibendi admiscendiue quod ex salutis usu foret: uti edulia quidem omnia defenderet ab arteria, depelleretq; in stomachum: potum autem partiretur inter stomachum & pulmonem. Et quod ex eo admitti in pulmonem per arteriam deberet: non rapidum id neque uniuersum, sed quadam quasi obice sustentatum ac repressum, sensim paulatimq; transmitteret, atque omnem reliquum in alteram stomachi fistulam deriuaret.

De materijs infamibus quas Græci ἀδόξως appellant, à Phauorino exercendi gratia disputatis.

C A P.

X I I.

INfames materias, siue quis mauult dicere inopinabiles, quas Græci ἀδόξως καὶ ἀτίπως ὑποθέσκεις appellant, & ueteres adorti sunt, non sophista solum, sed philosophi quoq; & noster Phauorinus oppidoquam libēs in eas materias dicebat, uel ingenio expurgificando ratus idoneas, uel exercendis argutijs, uel edomandis usu difficultatibus: sicuti cum Thersitæ laudes quæsiuit, & cum febrim quartis diebus recurrentem laudauit. Lepida sanè multa, & nō facilia inuentu in utranq; causam dixit, eaq; scripta in libris reliquit. Sed in febris laudibus testem etiam Platonem produxit, quē scripsisse ait: qui quartanam passus conualuerit, uiresq; integras recuperauerit, fidelius constantiusq; postea ualiturum. Atque inibi in eisdem laudibus non hercle hac sententiola inuenuste lusit. Versus,

Febris encomiou.

Ἄλλοτε μίτην πάλῃ ἡμέρη, ἄλλοτε μίτηρ.

F 5 . Eo uersu

Eo uersu significatur, non omni die bene esse posse, sed isto bene, atque alio male. Quod cum ita sit, inquit, ut in rebus humanis bene aut male uice alterna sit, hæc biduo medio interuallata febris, quanto est fortunatior in qua est *μία κηρῶα, δύο κηρῆες.*

Quin particula, quot qualesq; uarietates significationis habeat, & quàm sæpe in ueterum scriptis obscura sit.

C A P.

X I I I.

Quin particula.

Quin particula, quam grammatici coniunctionem appellant, uarijs modis sententijsq; connectere orationem uidetur. Aliter enim dici putatur, cum quasi increpantes, uel interrogantes, uel exhortantes dicimus: quin uenis? quin legis? quin fugis? aliter cum ita confirmamus: Non dubium est, quin M. Tullius omnium sit eloquentissimus: aliter autem cum sic componimus, quod quasi priori uidetur cōtrarium: Non iccirco causas Isocrates non defendit, quin id utile esse & honestum existimarit. A quo illa significatio non abhorret, quæ est in tertia Origine M. Catonis: Haud eos (inquit) eo postremū scribo, quin populi, & boni, & strenui fient. In secunda quoq; Origine M. Cato nō longe secus hac particula usus est. Neq; satis (inquit) habuit, quòd cum in occulto uitiauerat, quin eius famam prostitueret. Præterea animaduertimus Quædrigarium in octauo annalium particula ista usum esse obscurissime. Ipsius uerba posuimus: Romam uenit, uix superat quin triumphus decernatur. Item in sexto annali eiusdem uerba hæc sunt: Penè factum est, quin castra relinqueret, atq; cederent hosti. Non me autem præterit, dicere aliquem posse de summo pectore nihil esse in his uerbis

uerbis negotij. Nam quin utrobique positum pro ut, planissimumque esse, si ita dicas: Romam uenit, uix superat, ut triumphus decernatur: Item alio in loco, penè factum est, ut castra relinquerent, atque cederent hosti. Sed utantur sanè, qui tam expediti sunt, per fugijs commutationum in uerbis quæ non intelliguntur: utantur tamen, ubi id facere poterunt, uerecundius. Hanc uero particulam, de qua diximus, nisi quis didicerit compositam, copulatamque esse, neque uim tantum cõiungendi habere, sed certa quadam significatione factam, nunquam profecto rationes ac uarietates istius comprehensurus est. Quod quia longioris disertationis est, poterit cui otium est, reperire hoc in P. Nigidij commentarijs, quos Grammaticos inscripsit.

Sententiæ ex Publij Mimos selectæ lepidiores.

CAP.

XIIII.

Publius Mimos scriptitauit, dignusque habitus est, qui Laberij arrogansia. arrogantia. super Laberio iudicaretur. C. autem Cæsarem ita Laberij maledicentia, & arrogantia offēdebat, ut acceptiores, & probatiores sibi esse Publij, quàm Laberij Mimos prædicaret. Huius Publij sententiæ feruntur plearæque lepidæ, & ad communem sermonum usum commodatissimæ. Ex quibus sunt istæ singulis uersibus circūscriptæ, quas libitum hercle est adscribere:

Malum consilium est, quod mutari non potest.

Beneficium dando accipit, qui digno dedit.

Feras, non culpes, quod * uitari non potest.

*Mutari.

Cui plus licet quàm par est, plus uult, quàm licet.

Comes facundus in uia, pro uehiculo est.

Frugalitas miseria est rumoris boni.

Heredis

Heredis fletus sub persona risus est.

Furor fit læsa sæpius patientia.

Improbe Neptunū accusat, qui iterū naufragiū facit.

Ita amicum habeas, posse ut fieri inimicum putes.

Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.

Nunquam periculum sine periculo uincitur.

Nimum altercando ueritas amittitur.

*Cito. Pars beneficij est, quod petitur si *belle neges.

Quod Carneades Academicus helleboro stomachum purgauit, scripturus aduersus Zenonis Stoici decreta. Deq; natura medelaq; hellebori candidi, & nigri.

C A P. X V.

Carneades.

CArneades Academicus scripturus aduersum Stoici Zenonis libros, superiora corporis helleboro candido purgauit, ne quid ex corruptis in stomacho humoribus ad domicilia usque animi redundaret, & constantiam uigoremq; mentis labefaceret. Tanta cura, tantoq; apparatu uir ingenio præstanti ad refellenda, quæ scripserat Zeno, aggressus. Id cum in historia Græca legissem, quod helleboro candido scriptum erat, quid esset, quæsiui. Tum comperi duas species hellebori esse discerniculo coloris insignes, candidi & nigri. Eos autem colores non in semine hellebori, neque in uirgultis, sed in radice dignosci. Candido stomachum & uentrem superiorem uomitionibus purgari: nigro aluum, quæ inferior uocatur, dilui. Vtriusque esse hanc uim, ut humores noxios, in quibus causæ morborum sunt, extrahant. Esse autem periculum, ne inter causas morborum omni corporum uia patefacta, ea quoque ipsa in quibus causa uiuendi est

Hellebori uis.

di est, exinaniantur, amissoq; omni naturalis alimonie fundamento, homo exhaustus intereat. Sed helleborum sumi posse tutissime in insula Anticyra, Plinius Secundus in libris naturalis historie scripsit. Propterea Liuium Drusum, qui tribunus plebis fuit, cum morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyram nauigasse, & in ea insula helleborum bibisse ait, atque ita morbo liberatum. Præterea scriptum legimus, Gallos in uenatibus tingere helleboro sagittas, quod ijs istæ exanimatæ feræ, teneriores ad epulas fiant. Sed propter hellebori contagium, uulnèra ex sagittis facta circumcidere latius dicuntur.

Anates Ponticas uim habere uenenis detegendis potentem. Atque inibi de Mithridatis regis in id genus medicamenti solertia. CAP. XVI.

Anates Ponticas dicitur edundis uulgo uenenis uicticare. Scriptum etiam à Leneo Cn. Pompei liberto, Mithridatem illum Ponti regē, medicinæ rei & remediorum id genus solertem fuisse, solitumq; earum sanguinem miscere medicamentis, quæ digerendis uenenis ualent, eumq; sanguinem uel potentissimum esse in ea cōfectione: Ipsum autem regem assiduo talium medelarum usu à clardestinis epularum insidijs cauisse. Quin & scientē quoq; ultro & ostentandi gratia uenenum rapidum & uelox sepe numero hausisse, atq; id tamē sine noxa fuisse. Quāobrem postea cū prælio populi Romani uictus, in ultima regni refugisset, & mori decreuisset, & uenena uolentissima festinandæ necis gratia frustra expertus esset, suo se ipse gladio transegit. Huius regis antidotus celebratissima est, quæ Mithridatios uocatur.

Anates Ponticæ ueneno uictant.

Antidotus Mithridatios.

Mithrida

Mithridatem Ponti regem duarum & uiginti gentium linguis locutum, Quintumq; Ennium tria corda habere sese dixisse, quod treis linguas percalluisset, Græcam, Oſcam Latinam.

C A P.

X V I I.

Ennius tricolor.
Soti. uide capite 5.

Quintus Ennius tria corda habere sese dicebat, quod loqui Græce, & Oſce, & Latine ſciret. Mithridates autem Ponti atque Bithyniæ rex inclutus, qui à Cneo Pompeio bello superatus est, duarum & uiginti gentium quas sub ditione habuit, linguas percalluit: earumq; omnium gentium uiris haud unquam per interpretationem locutus est: sed ut quenq; ab eo appellari usus fuit, perinde lingua & oratione ipsius, non minus ſcite quam ſi gentilis eius eſſet, locutus est.

Quòd M. Varro C. Sallustium historiæ scriptorem deprehensum ab Annio Milone in adulterio ſcribit, & loris cæsum, pecuniæq; data dimiſſum.

C A P.

X V I I I.

Sallustius loris cæsus.

Marcus Varro in literis atq; uita, fide homo multa & grauis, in libro quẽ inſcripſit Pius, aut de pace, Caium Sallustium ſcriptorem ſeriæ illius & ſeuere orationis, in cuius historia notiones cenſorias fieri atq; exerceri uidemus, in adulterio deprehẽsum ab Annio Milone loris bene cæsum dicit: & cũ dedisset pecuniã, dimiſſum.

Quid Epictetus philoſophus dicere ſolitus ſit hominibus nequam & impuris, diſciplinas philoſophiæ ſtudioſe tractantibus. Et quæ duo uerba obſeruanda præceperit, omnium rerum longe ſalubria.

C A P. X I X.

Phauo

PHauorinum ego audiui dicere Epictetum philoso- Epictetus
 phum dixisse, plerosq; istos qui philosophari uiden-
 tur, philosophos esse huiuscemodi ἀνευ ἢ παρά τινος μίχτι
 το λίγην: Id significat, factis procul, uerbis tenuis. Iam
 illud est uehementius, quod Arrianus solitum cum dicti-
 tate, in libris quos de disertationibus eius composuit, scri-
 ptum reliquit. Nam cum (inquit) animaduertat homi-
 nem pudore amisso, importuna industria corruptis mori-
 bus audacem, confidentem lingua, ceteraq; omnia præ-
 terquam animum procurantem, istiusmodi (inquit) homi-
 nem cum uiderat, studia quoq; & disciplinas philosophiæ
 contrectare, & physica audire, & meditari dialectica,
 multaq; id genus theoremata suspicari suscitariq;, incla-
 mabat deum atque hominum fidem, ac plerunq; inter cla-
 mandum his cum uerbis increpabat: ἀνερωπε πᾶ βλάδς,
 σκέψαι εἰ κέρας τὸ ἄγγειον. ἂν ἂ ἐῖς τῷ οἴκηρ ἅυτᾶ βέλ-
 λης, ἀπώλεθ ἢν ἀπῆ, οὐρον, ἢ ἄθ- γίνοιβ ἂν, ἢ τὶ τούτων
 χᾶρον. Nil profecto ijs uerbis grauius, nil uerius: qui-
 bus declarabat maximus philosophorū, literas atq; doctri-
 nas philosophiæ, cum in hominē falsum atq; degenerem,
 tanquā in uas spurcum atq; pollutū influxissent, uerti, mu-
 tari, corrūpi, & quod ipse κινικώττορ dixit, urinā fieri,
 aut si quid est urina spurcius. Præterea idē ille Epictetus,
 quod ex eodē Phauorino audiuius, solitus dicere est, duo
 esse uitia multo omniū grauius ac teterrima, intoleran-
 tiam & incōtinentiā: cum aut iniurias, quæ sunt ferendæ,
 nō toleramus, neq; ferimus: aut à quibus rebus uoluptati-
 busq; nos tenere debemus, nō tenemus. Itaq; inquit, si qs
 hæc duo uerba cordi habeat, eaq; sibi imperando atq; ob-
 seruando

Intolerantiæ et
 incontinentiæ
 mala.

Verba semper
 in ore habēda.

seruando curet, is erit pleraq; impeccabilis, uitamq; uiuet
tranquillissimā. Verba duo hæc dicebat, ἀνέχου καὶ ὀπίσχευ.

Ex symposio Platonis sumpta uerba, numeris
coagmētisq; uerborum scite modulate & apte,
exercendi gratia in Latinam orationem uersa.

C A P.

X X.

Symposium
Platonis.

Symposium Platonis apud philosophum Taurum le-
gebatur. Verba illa Pausaniæ, inter conuiuias amorem
uice sua laudatis. Ea uerba ita prorsum amauimus, ut me-
minisse etiam studuerimus. Sunt adeo, quæ meminimus,
uerba hæc: πᾶσα γὰρ πράξις ὧδε ἔχει αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς πρα-
ξιμένη, οὔτε καλὴ, οὔτε ἀχαρὴ. οἷον νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν, ἢ πί-
νεῖν, ἢ λαλεῖν, ἢ διαλέγεσθαι. οὐκ ἔστι τούτων αὐτὸ καλὸν οὐδ' ἴσον,
ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, ὡς ἂν παραχθῆναι πρὸς ἄλλου, καλὸς μὲν γὰρ
πραξιόμενον, καὶ ὀρθὸς, καλὸν γίγνεται. μὴ ὀρθὸς δ' ἀχαρὸν,
οὔτω καὶ τὸ ἴσον, καὶ ὁ ἴσος, οὐ πᾶς ἐστὶ καλὸς, οὐδ' ἂν ἀξιό-
λογημιᾶσθαι, ἀλλ' ὁ καλὸς προτρέπων ἴσον.

Hæc uerba ubi lecta sunt, atq; ibi Taurus mihi, Heus,
Rhetorista. inquit, tu ἤρξασθαι (Sic enim me in principio recens in
Diatriba. diatribam acceptum appellabat, existimans eloquentiæ
unius exercendæ gratia Athenas uenisse) Vides ne, in-
quit, ἰσθύμματα crebra, & coruscum, & connexum,
breuibusq; & rotundis numeris, cum quadam equabi-
li circumactione deuinctum? Habes ne nobis dicere in li-
bris rhetorum uestrorum tam apte, tamq; modulate com-
positam orationem? Sed hos, inquit, tamen numeros cen-
seo uideas ὁδὸν πᾶσι γινώσκου. Ad ipsa enim Platonis pene-
tralia, ipsarumq; rerum pondera & dignitates pergen-
dum est, non ad uocularum eius amœnitatem, nec ad uer-
borum

borum uenustates diuersitandum. Hæc admonitio Tauri de orationis Platonicæ modulis, non modo non repressit, sed instruxit etiã nos ad elegantiam græcæ orationis uerbis latinis affectandam. Atq; uti quædam animalium parua & uilia, ad imitandum sunt, quas res cunque audierint uiderint: ue petulantia, proinde nos ea, quæ in Platonis oratione demirabamur, non æmulari quidem, sed lineas umbrasq; facere ausi fuimus, uelut ipsum hoc est, quod ex illis ipsdem uerbis eius effinximus. Omne, inquit, omnino factum sic sese habet, neque turpe est quantum in eo est, neque honestum: uelut quas nunc facimus ipsi res, bibere, cantare, disserere. Nihil nanque horum ipsum ex sese honestum est: quale cum fieret modo factum est, tale extitit. Si recte honesteq; factum est, tum honestū fit: sin parum recte, turpe fit. Sic amare, sic amor non honestus omnis, neque omnis laude dignus, sed qui facit, nos at honeste amemus.

Factum omne
neq; turpe ne-
q; honeste.

Quibus temporibus post Romam conditam, Græci Romaniq; illustres uiri floruerūt, ante secū dum bellum Carthagenensium. CAP. XXI.

VT conspectum quendam ætatum antiquissimarum, item uirorū illustrium, qui in his ætatibus nati fuissent, haberemus, ne in sermonibus forte in cōspectum aliquid super ætate atq; uita clarorum hominum temere diceremus: sicuti sophista ille ἀπαίδευτος qui publice nuper disserens, Carneadem philosophū à rege Alexandro Philippi filio pecunia donatum, & Panætium Stoicum cum superiore Africano uixisse dixit: ut ab istiusmodi inquam temporum ætatumq; erroribus caucremus, excerpēba-

G

MUS

Chronici libri. *mus ex libris, qui Chronici appellantur, quibus temporibus floruisse Græci, simulatq; Romani uiri, qui uel ingenio uel imperio nobiles insignesq; post conditam Romanam fuissent ante secundum bellum Carthaginensium, easq; nunc excerptiones nostras uarijs diuersisq; in locis factas, cursim digessimus. Neque enim id nobis negotium fuit, ut acri atque subtili cura excellentium in utraque gente hominum συγχομισμοῦς componeremus: sed ut noctes istæ quadantenus, his quoque historiæ flosculis leuiter iniectis aspergerentur. Satis autem uisum est in hoc commentario de temporibus paucorum hominum dicere, ex quorum ætatibus de pluribus quoque, quos non nominaremus, haud difficilis coniectura fieri posset. Incipiemus enim à Solone claro: quoniam de Homero & Hesiodo, inter omnes ferè scriptores constat, ætatem eos egisse, uel iisdem ferè temporibus, uel Homerum aliquanto antiquiorem, utrunque tamen ante Romanam conditam uixisse, Siluijs Albæ regnantibus, annis post bellum Troianum (ut Cassius in primo annalium de Homero, atque Hesiodo scriptum reliquit) plus c. atq; x l. ante Romanam autem conditam, ut Cornelius Nepos in primo chronicorum de Homero dixit, annis circiter c. & l. x. Solonem ergo accepimus unum ex illo nobili numero sapientum, leges scripsisse Atheniensium, Tarquinio Prisco Romæ regnante anno regni eius xxxiii. Seruio autem Tullio regnante, Pisistratus Athenis tyrannus fuit, Solone antè in exilium uoluntarium profecto, quoniam id ei prædicenti non creditum est. Postea Pythagoras Samius in Italiam uenit,*

Tarquinij

Solonis tempora.
Hesiodus.
Homerus.

Pisistratus.

Pythagoras.

Tarquiniij filio regnum obtinente, cui cognomentum Superbus fuit. iisdemq; temporibus occisus est Athenis ab Harmodio, & Aristogitone Hipparchus Pisistrati filius, Hippie tyranni frater. Archilochum autem Nepos Cornelius tradit Tullo Hostilio Romæ regnante, iam tunc fuisse poematis clarum & nobilem. Ducentesimo deinde & sexagesimo anno post Romam conditam, aut non longe amplius, uictos esse ab Atheniensibus Persas memoria traditum est, pugna illa incluta Marathonia Miltiade duce, qui post eam uictoriam damnatus à populo Atheniensi, in uinculis publicis mortem obiit. Tum Aeschylus Athenis tragædiarum poëta celebris fuit. Romæ autem ferme istis temporibus tribunos, et ædiles, tum primū per seditionem sibi plebes creauit. Ac non diu post Cn. Martius Coriolanus exagitatus uexatusq; à Trib. ple. ad Volscos, qui tum hostes erant, à rep. desciuit, bellumq; Pop. Rom. fecit. Post deinde paucis annis Xerxes rex ab Atheniensibus, & pleraq; Græcia, Themistocle duce, nauali prælio, quod ad Salamina factū est, uictus fugatusq; est. Atq; inde anno serè quarto, Menenio Agrippa, Marco Horatio Puluillo c o s s. bello Veiente apud fluuium Cremeram, ab ijs sex & trecenti patrij Fabij cum familiarijs suis, uniuersi ab hostibus circumuenti perierunt. Iuxta ea tempora Empedocles Agrigentinus in philosophiæ naturalis studio floruit. Romæ autem per eas tempestates decemuiros legibus scribundis creatos constitit, tabulasq; ab ijs primo decē conscriptas, mox alias duas adatas. Bellū deinde in terra Græcia maximum Peloponnesiacum, quod Thucydides memoriæ mādauit, exortū est,

Archilochū Cicero in primo Tuscu. Romulo regnante dicitur fuisse dicit.

Aeschylus, Aediles.

Themistocles.

Fabij.

Empedocles.

Decemuiros.

G 2 circa

circa annum ferè post conditam Romam trecentessimum
 uicesimumnonū, qua tempestate A. Posthumius Torquatus
 dictator Romæ fuit: qui filium suū, quod contra suum
 dictum in hostem pugnauerat, securi necauit. Hostes tum
 Po. Ro. fuerant Fidenates. Itaq; qui inter hæc tēpora no-
 biles celebresq; erant, Sophocles, ac deinde Euripides tra-
 gici poetæ, & Hippocrates medicus, & Democritus phi-
 losophus: quibus Socrates Atheniensis natu quidē poste-
 rior fuit, sed quibusdā temporibus iisdē uixerūt. Iā dein-
 de Tribunis militaribus consulari imperio rēp. Romæ re-
 gentibus ad annū ferè cōditæ urbis CCCXLVII. triginta
 illi tyranni prepositi sunt à Lacedæmonijs Atheniensibus,
 & in Sicilia Dionysius superior tyrannidē tenuit:
 paucisq; annis post Socrates Athenis capitis damnatus
 est, & in carcere ueneno necatus. Ea ferè tempestate Ro-
 mæ M. Furius Camillus dictator fuit, & Veios cepit.
 Ac post non longo tempore bellum Senonicum fuit. Tum
 Galli Romam præter Capitolium ceperunt. Neq; mul-
 to postea Eudoxus astrologus in terra Græcia nobilita-
 tus est. Lacedæmonij ab Atheniensibus apud Corinthum
 superati duce Phormione, & M. Manlius Romæ, qui
 Gallos in obsidione Capitoliij obrepentes per ardua de-
 pulerat, cōiunctus est consiliū de regno occupando iniisse:
 damnatusq; capitis, è saxo Tarpeio (ut M. Varro ait)
 præceps datus est: ut Cornelius autem Nepos scriptum
 reliquit, uerberando necatus est. Eoq; ipso anno qui erat
 post recuperatam urbem septimus, Aristotelem philoso-
 phum natum esse, memoriæ mandatum est. Aliquot dein-
 de annis post bellū Senonicum, Thebani Lacedæmonios
 duce

Sophocles.
 Euripides.
 Hippocrates.
 Democritus.

Socrates.

Eudoxus.

Aristotelem.

duce Epaminunda apud Leuctra superauerunt. Ac breui
 post tēpore, in urbe Roma lege Licinij Stolonis C O S S. Consules.
 creari etiam ex plebe cœpti, cum antea ius non esset, nisi
 ex patitijs gentibus fieri C O S. Circa annum deinde ur
 bis conditæ quadringentesimū, Philippus Amyntæ filius
 Alexandri pater, regnum Macedoniæ adeptus est, inq̃;
 eo tēpore Alexander natus est. Paucisq̃; inde annis post,
 Plato philosophus ad Dionysium Siciliæ tyrannum po= Plato
 steriorem profectus est. Post deinde aliquanto tempore,
 Philippus apud Cheroneam prælio magno Athenienses
 uicit. Tum Demosthenes orator ex eo prælio salutem su= Demosthenes,
 ga quesiuit. Cumq̃; id ei, quod fugerat probrose obijce=
 retur, uersu illo notissimo illisit,

Ανὴρ ὁ Φεύγων καὶ πάλιν μαχόμενος.

Postea Philippus ex insidijs occiditur, & Alexander re=
 gnum adeptus, ad subigēdos Persas in Asiā atq; in orien
 tem transgressus est. Alter autem Alexander, cui cogno=
 mentum Moloſo fuit, in Italiam uenit, bellum Po. Ro. fa
 cturus. Iam enim fama uirtusq̃; felicitatis Romane apud
 exteras gentes enitescere inceperat. Sed priusquam bel=
 lum faceret uita deceſsit. Eum Moloſum cum in Italiam
 transiret, dixisse accepimus, se quidem ad Romanos ire
 quasi in ὀνόποιτῶν, Mæcedonem iſſe ad persas, quasi in
 γωχα κσιτῶν. Postea Macedo Alexāder pleraq; parte oriē
 tali subacta, cum annos regnauisset undecim, obiit mortis
 diem. Neq; ita longe post, Aristoteles philosophus, &
 post aliquanto Demosthenes, uita functi sunt: iſdemq̃;
 fermè tempeſtatibus Po. Ro. graui ac diutino Samnitum
 bello cōſuctatus est. Consulesq; T. Veturius, & Sp. Post=

- humius, in locis iniquis, apud Caudium à Samnitibus circumvallati ac sub iugum missi, turpi foedere factò discesserunt: Ob eamq; causam populi iussu Samnitibus per factiales dediti, recepti non sunt. Post annum deinde urbis conditæ cccc. serè & lxx. bellum cum rege Pyrrho sumptum est. Ea tempestate Epicurus Atheniensis, & Zeno Citiensis philosophi celebres erant. Eodemq; tempore C. Fabritius Lucinus, & Q. Aemilius Papus censes Romæ fuerunt, & P. Cornelium Rufinum qui 11. consul & dictator fuerat, senatu mouerunt. Causamq; isti notæ subscripsere, quòd eum comperissent argenti facti cœnæ gratia decem pondo habere. Anno deinde post Romam conditam cccc. sermè & xc. consulibus Appio Claudio cui cognomentum Caudex fuit, Appij illius Cæci fratre, & M. Fulvio Flacco, bellum aduersum Pœnos primum coeptum est. Neq; diu post Callimachus poëta Cyrenensis, Alexandriae apud Ptolemæum regem celebratus est. Annis deinde postea paulo pluribus quam uiginti, cum Pœnis pace facta, coss. Cl. Centone Appij Cæci filio, & M. Sempronio Tuditano, primus omnium
- L. Liuius.** L. Liuius poëta fabulas docere Romæ coepit, post Sophoclis & Euripidis mortè annis plus serè centum & sexaginta: post Mænandri, annis circuer quinquagintaduo- bus. Claudium & Tudicanū, consules sequuntur Q. Valerius & C. Manilius, quibus natum esse Q. Enniū poëtam M. Varro in primo de poëtis libro scripsit: eumq;, cum septimum & sexagesimum annum ageret, duodecimum annalem scripsisse: idq; ipsum Ennium in eodem libro dicere. Anno deinde post Romam conditam quingentesimo

tesimo undeciesimo, Sp. Carbilus Ruga, primus Romæ
 de anacorum sententia, diuortium cum uxore fecit, quod
 sterilis esset, iurassetq; apud censors uxorem se libero=
 rum querendorum causa habere. Eodemq; anno C. Næ=
 uius poeta fabulas apud populum dedit. Quem M. Var=
 ro in libro de poetis primo stipendia fecisse ait bello Pu=
 nico primo. Idq; ipsum Næuium dicere in eo carmine,
 quod de eodem bello scripsit. Portium autem Licinium
 Seruius poeticam Romæ coepisse dicit in hisce uersibus:

Diuortium pri=
 mum.

Næuius.

Portius Li=
 cinius.

Punico bello secundo Musa pennato gradu

Intulit sese bellicosam in Romuli gentem feram.

Ac deinde annis ferè post quindecim, bellum aduersum

Pœnos sumptum est. Atq; non nimum longe M. Cato

orator in ciuitate, & Plautus poeta in scena floruerunt.

M. Cato,
 Plautus.

Iisdemq; temporibus Diogenes Stoicus, & Carneades

Academicus, & Critolaus Peripateticus ab Atheniensi=
 bus ad senatum Populi Romani negotij publici gratia le=
 gati sunt. Neq; magno interuallo postea Q. Ennius, &

Diogenes.
 Carneades.
 Critolaus.

uixit Cæcilius, & Terentius, ac subinde Pacuius, & Pa=
 cuio iam sene Accius, clariorq;, tunc in poematis

eorum obrectandis, Lucilius fuit. Sed pro=
 gressu longius sumus, cum finem pro=
 posuerimus annotatiunculis istis

Cæcilius.
 Terentius.
 Pacuius.
 Accius.
 Lucilius.

bellum Pœnorum
 secundum.

G ←

A. Gellij

A. GELLI NOCTIVM
ATTICARVM COMMEN
TARII. LIB. XVIII.

Disputationes à philosopho Stoico, & contra
à Peripatetico arbitro Phauorino factæ: quæsi-
tumq; inter eos, quantum in perficienda uita bea-
ta, uirtus ualeret: quantumq; esset in his, quæ dis-
cuntur extranea.

C A P. I.

FAMILIARES Phauorini duo ca-
rant quidam nō incelebres in urbe Ro-
ma philosophi. Eorum fuit unus Peripa-
teticæ disciplinæ sectator, alter Stoicæ.
Iis quondam ego acriter atq; contente
pro suis utriq; decretis propugnantibus, cum essemus
unâ Hostiæ omnes, cum Phauorino interfui. Ambulaba-
mus autem in littore cum iam adueesperasset, æstate
anni noui. Atq; ibi Stoicus censebat & uitam beatam ho-
minum uirtute animi sola, & miseriam summam malitia
sola posse effici: etiamsi cætera bona omnia quæ corpora-
lia & externa appellarentur, uirtuti deessent, malitiæ
adessent. Ille contrâ Peripateticus, miseram quidem uitam
uitijs animi & malitia sola fieri concedebat: sed ad com-
plendos omnes uitæ beatæ numeros, uirtutem solam ne-
quaquam satis esse existimabat: quoniam & corporis in-
tegritas sanitasq;, & honestus modus formæ, & pecunia
familiaris, & bona æstimatio, cæteraq; omnia corporis
& fortune bona necessaria uiderentur perficiendæ bea-
tæ uitæ.

Vita beata, an
in sola uirtute.

te uitæ. Reclamabat hoc in loco Stoicus, & tanquam ille duas res diuersas poncret, mirabatur: quòd cum essent malitia & uirtus duo contraria, uita misera & beata quoque æque contraria, non seruaret in utrisque uim & naturam contrarij, & ad miseriam quidem uitæ conficiendam, satis ualere malitiam solam putaret: ad præstandam uero uitam beatam, non satis solam esse uirtutem diceret. Atque id maxime disfidere, neq; conuenire dicebat, quòd qui profiteretur uitam nullo pacto beatam effici posse, si uirtus sola abesset, idem contra negaret beatam fieri uitam, cum sola uirtus adesset: & quem daret haberetq; absenti uirtuti honorem, eundem patienti atque præsentì adimeret. Tum Peripateticus perquam hercle festiue, rogo te, inquit, cum bona uentia respondeas, an existimes esse uini amphoram cum abest ab ea unus congius? Hæc ubi accepit Stoicus, minime, inquit, uini amphora dici potest, ex qua abest congius. Hoc ubi accepit Peripateticus, unus igitur congius amphoram facere dici debet: quoniam cum deest ille unus, non fit uini amphora: & cum accessit, fit amphora. Quod si id dicere absurdum est, uno congiio solo fieri amphoram, itidem absurdum est una sola uirtute uitam fieri beatam dicere: quoniam cum uirtus abest, beata esse uita nunquam potest. Tum Phauorinus respiciens Peripateticum: Est quidem, inquit, argutiola hæc, qua de congiio uini usus es, exposita in libris: sed (ut scis) captio magis lepida, quam probum aut simile argumentum uideri debet. Congius enim cum deest, efficit quidem ne sit iustæ mensuræ amphora: sed cum accedit & additur, non ille unus facit amphoram, sed sup-

G 5 plet.

plet. Virtus autem (ut isti dicunt) non accessio, neq; supplementū, sed sola ipsa uita beatæ instar est, & propter ea uitam beatam ipsa sola una cū adest facit. Hæc atq; alia quedam, minuta magis & nodosa, tanquam apud arbitriū Phauorinum, in suam uterq; sententiam conferebant. Sed cum iam prima fax noctis, & densiores esse tenebræ cœpissent, profecui Phauorinum in domum in quam diuertebat, discessimus.

Cuiusmodi quæstionum certaminibus Saturnalia ludicra Athenis agitare soliti sumus: atq; in ibi insperfa quædā sophismata & ægnimata oblectatoria.

CAP.

II.

Saturnalia.
Rimiuere animū.

Saturnalia Athenis agitabamus hilare prorsum ac modeste, nō (ut dicitur) remittētes animū. Nam remittere (inquit Musonius) animū, quasi amittere est: sed demulcentes eum paulum, atq; laxātes iucundis honestisq; sermonum illectationibus. Conueniebamus autē ad eandē coenam cōpluscidi, qui Romani in Græciam ueneramus, quiq; easdem auditiones, eosdemq; doctores colebamus. Tum qui & cocnulam ordine suo curabat, præmium soluende quæstionis ponebat, librum ueteris scriptoris uel Græcum uel Latinum, & coronam è lauro plexam: totidemq; res querebat, quot homines istic eramus. Cumq; eas omnes exposuerat, rem locumq; dicendi fors dabat. Quæstione igitur soluta, corona & præmio donabatur: non soluta autem transmutabatur ad eum qui sortito successerat. Idq; in orbem uice pari seruabatur. Si nemo dissoluebat quæstionis eius nodum, præmium ipsum & corona deo, cuius id festum erat dicabatur. Querebantur

bantur autem res huiusmodi, aut sententia poëtae ueteris lepide obscura, non anxie, aut historie antiquioris requisitio, aut decreti cuiuspiam ex philosophia perpetuam inuulgati purgatio, aut captionis sophisticæ solutio, aut inopinati rariorisq; uerbi indagatio, aut tempus item in uerbo perspicuo obscurissimum. Itaque nuper quesita esse memini numero septem, quorum prima fuit enarratio horum uersuum, qui sunt in satyris Q. Ennii, uno multifariam uerbo concanuitur implicati, quorum exemplum hoc est:

Nam qui lepide postulat alterum frustrari,

Frustrari.

Quem frustratur, frustra eum dicit frustra esse.

Nam qui sese frustrari, quem frustra sentit,

Qui frustratur, is frustra est: si non, ille est frustra.

Vxoribus.

Secunda questio fuit, quonam modo audiri atq; accipi deberet, quod Plato in ciuitate quam in libris suis condidit, τῆς πολιτείας fingebat, κινὰς τὰς γυναικας esse censuit: & premia uiris fortibus summisq; bellatoribus posuit suauitates puerorum & puellarum. Tertio in loco hoc questum est: In quibus uerbis captionum istarum fraus esset, & quo pacto distingui resolutiq; possent: Quod non perdidisti habes, cornua non perdidisti, habes igitur cornua. Item altera captio: Quod ego sum, id tu non es: homo ego sum, homo igitur tu non es. Questum id quoq; ibi est que esset huius quoq; sophismatis resolutio: Cum mentior & mentiri me dico, mentior an uerum dico? Postea questio ista hec fuit: Quam ob causam patritij Megalensibus mutitare soliti sint, plebs Cerealibus? Secundum ea questum hoc est: Verbum uerant, quod significat uera dicunt, quisnam uerum poetarum dixerit?

Explicat Beroaldus in Annotatione.

Verbum

Asphodelum. rit? Sexta quæstio fuit, asphodelum cuiusmodi herba sit, quod Hesiodus in isto uersu posuerit:

*νήπιος οὐ δ' ἴσασιν ὅσῳ πλείων ἤμισυ παντός,
οὐ δ' ὅσον ἐν μάλαχίτῃ, καὶ ἀσφodelῶ μέγ' ὄνδρα.*

*Dimidium,
plus 1010.*

Et quid item Hesiodus se dicere sentiat, cum dimidium plus esse toto dicit. Postrema quæstionū omnium hæc fuit: Scripserim, uenerim, legerim, cuius temporis uerba sint, præteriti, an futuri, an utriusq;. Hæc ubi ordine quo dixi proposita, atq; singulis sorte ductis disputata explantataq; sunt, libris coronisq; omnes donati sumus, nisi ob unam quæstionem, quæ fuit de uerbo uerant. Nemo enim tum commemorat dictum esse à Q. Ennio id uerbum in decimotertio annalium in isto uersu,

Satin uates uerant ætate in agunda.

Corona igitur huius quæstionis deo feriarum istarum Saturno data est.

Quid Aeschines rhetor in oratione qua Timarchū de impudicitia accusauit, Lacedæmonios stultuisse dixerit super sententia probatissima, quā improbatissimus homo dixisset. CAP. III.

Aeschines uel acerrimus, prudentissimūq; oratorū, qui apud conciones Atheniensium floruerunt, in oratione illa seua, criminosaq; et uirulenta, qua Timarchum de impudicitia grauius insigniterq; accusauit, nobile et illustre cōsiliū Lacedæmonijs dedisse dicit, uirum indidem ciuitatis eiusdē principē, uirtute atq; ætate magna præditū. Populus, inquit, Lacedæmonius, de summa rep. sua quidnam esset utile et honestum deliberabat.

Tum

Tum exurgit sententia dicenda gratia, homo quissiam turpitudine pristina uitae defamatisimus, sed lingua tunc atque facundia nimium quanto praestabilis. Consilium quod dabat, quodque oportere fieri suadebat, acceptum ab uniuersis, et complacitum est, futurumque; erat ex eius sententia populi decretum. Ibi unus ex illo principum ordine, quos Lacedaemonij etatus dignitatisque maiestate tanquam arbitros et magistros disciplinae publicae uerebantur: comoto iratoque; animo exilit: Et quenam, inquit, Lacedaemonij ratio, aut quae tandem spes erit, urbem hanc et hanc rem. saluam inexpugnabilemque; esse diutius posse, si huiusmodi antea uitae hominibus consiliarijs utemur? Quod si proba istaec et honesta sententia est, quae so uos, non sinamus eandem dehonestari turpissimi auctoris contagione. Atque ubi hoc dixit, elegit uirum fortitudine atque iustitia praeter alios praestantem, sed inopi lingua et infacundum: iussitque eum consensu, petituque; omnium, eadem illam sententiam disertum uiri cuiusmodi posset uerbis dicere: ut nulla prioris mentione habita, scitum atque decretum populi ex eius unius nomine fieret, quod ipsum denuo dixerat. Atque ita ut suaserat prudentissimus senex, factum est. Sic bona sententia mansit, turpis auctor mutatus est.

Consilij mairajciendi.

Quod Sulpitius Apollinaris praedicante quendam a se uno Sallustij historias intelligi, illius quaestione proposita, quid uerba ista apud Sallustium significarent, Perincertum stolidior an uanior.

C A P.

IIII.

Cum iam adulescentuli Romae praetextam et puerilem togam mutassemus, magistrosque; tunc nobismetipsis explo

que erat
 sed Romanam
 in quibus
 hanc

exploratiores quæreremus, in sandalario forte apud libra-
 rios fuimus: cū ibi in multorū hominum cœtu Apollinaris
 Sulpitius, uir in memoria nostra præter alios doctus, ia-
 ctatorē quēpiā et uēditatorē Sallustianæ lectionis irrisit:
 illusitq; genere illo facetiſsimæ diſſimulationis, qua Socra-
 tes ad sophistas utebatur. Nā cū ille se unū & unicum le-
 ctorem esse, enarratoremq; Sallustij diceret, neq; primam
 tantū cutem ac sententiarū speciẽm, sed sanguinem quoq;
 ipsum ac medullam uerborum eius eruere, atque intro-
 spicere penitus prædicaret, tum Apollinaris amplecti ue-
 nerariq; se doctrinas illius dicēs: Per, inquit, magister opti-
 me, exoptatus mihi nunc uenis cum sanguine & medulla
 Sallustij uerborum. Hesternum enim die quærebatur ex me,
 quidnam uerba eius hæc in quarto historiarum libro de
 Cn. Lentulo scripta significent: de quo perincertum fuisset
 se ait, stolidior ne esset an uanior. Ea q; ipsa uerba uti sunt
 à Sallustio scripta, dixit: At Cn. Lentulus patritiæ gētis,
 collega eius cui cognomentum Clodiano fuit, perincer-
 tum stolidior an uanior, legem de pecunia quā Sylla em-
 ptoribus bonorum remiserat exigenda, promulgauit.
 Quæsitum ergo ex se Apollinaris, neque id se dissoluere
 potuisse asseruabat, quid esset uanior, qd stolidior: quo-
 niam Sallustius sic ea separasse atque opposuisse inter se
 uideretur, tanquam diuersa ac diſſimilia, nec eiusdem utra-
 que uitij forent. Ac propterea petebat, uti se doceret si-
 gnificationes utriusque uocis & origines. Tum ille, rictu
 oris labiorumq; ductu, contemni à se ostendēs & rem de
 qua quæreretur, & hominem ipsum qui quæreret: Pri-
 scorum, inquit, & remotorum ego uerborum medullis
 & san

& sanguinem (sicuti dixi) perspicere & elicere soleo,
 non istorum quæ proculcata uulgo & protrita sunt. Ipso
 illo quippe Cn. Lentulo stolidior est & uanior, qui igno-
 rat, eiusdem stultitiæ esse uanitatem & stoliditatem. Sed
 ubi hoc dixit, media ipsa sermonum reliquit, & abire cœ-
 pit. Nos deinde cum tenebamus urgebamusq; , & cum
 primis Apollinaris, ut de uocabulorum istorum uel disse-
 rentia, uel (si ei ita uideretur) similitudine plenius aper-
 tiusq; differeret, & ut ne sibi inuideret discere uolenti-
 bus orabat. Atque ille se iam planè illudi ratus, negotium
 sibi esse causatur, & digreditur. Nos aut postea ex Apol-
 linari didicimus, uanos proprie dici, non (ut uulgos dice-
 ret) desipientes aut hebetes, aut ineptos: sed ut ueterum. Vani.
 doctissimi dixissent, mēdaces et infidos, & leuia inaniaq;
 pro grauibus & ueris astutissime componentes. Stolidos Stolidi.
 autem uocari non tam stultos & excordes, quàm tetros
 & molestos & illepidos, quos Græci *μοχθηρός καὶ φορ-
 τικὸς* dicerent. Et unamquãq; harum uocum origines scri-
 ptas esse dicebat in libris Nigidianis: quos ego requisitos
 & repertos cum primarum significationum exemplis, ut
 commentarijs harum noctium insererē, notauim: et intulisse
 iam me aliquo in loco commentationibus istis existimo.

Quod Quintus Ennius in septimo annali, qua-
 drupes eques, ac non quadrupes equus, ut legune
 multi, scriptum reliquit. CAP. V.

CVM Antonio Iuliano rhetore, uiro hercle bono &
 facundiæ florentis, complures adolescentuli fami-
 liares eius, Puteolis æstiuarum ludium & iocum, in lité-
 ris amœnioribus & in uoluptatibus pudicis honestisq;
agita

agitabamus. Atq; ibi tunc Iuliano nuntiatur, ^{ἡγρόν} quendam nō indoctum hominem, uoce admodum scita ^ἔ canora, Ennij annales legere ad populum in theatro: *Ennianista.* *mus*, inquit, auditum nescio quem istū Ennianistam. Hoc enim se ille nomine appellari uolebat. Quem cum iam inter ingentes clamores legentem inuenissemus (legebat autem librum ex annalibus Ennij septimum) hos cum primum uersus perperam pronuntiantem audiuiimus:

Deniq; ui magna quadrupes equus, atq; elephantii
Proiiciunt sese.

Neq; postea multis uersibus additis, celebrantibus eum laudantibusq; omnibus, discessit. Tum Iulianus egrediens è theatro, quid uobis, inquit, de hoc ^{ἡγρόν} ^ἔ de quadrupede equo uidetur? Sic enim profecto legit:

Deniq; ui magna quadrupes equus, atque elephantii
Proiiciunt sese.

Ecquid putatis, si magistrum prælectoremq; habuisset alicuius æris, quadrupes equus dicturum fuisse, ac non quadrupes eques? quod ab Ennio ita scriptum relictumq; esse, nemo unus literarum ueterū diligens dubitauit. Cumq; aliquot eorum, qui aderant, quadrupes equus apud suum quisq; grammaticū legisse se dicerent, et mirarētur quidnam esset quadrupes eques: Vellem uos, inquit, optimi iuuenes tam accurate Q. Ennium legisse, quam P. Vergilius legerat, qui hunc eius uersum secutus, in Georgicis suis, equitem pro equo posuit in his uersibus:

Frena Pelethronij Lapithe gyrosq; dedere
Impositi dorso, atq; equitem docuere sub armis
Insulare solo, ^ἔ gressus glomerare superbos.

In

In quo loco equitem, si quis modo non inscite inepteq; ^{Eques pro equo.} argutior sit, nihil potest accipi aliud, nisi equum. Pleraq; enim ueterum etas, & hominem equo insidentem, & equum qui insideretur, equitem dixerunt. Propterea equitare etia, quod uerbum e uocabulo equitis inclinatu est, & homo equo utens, & equus sub homine gradiens dicebatur. Lucilius adeo uir adprime linguæ Latinæ sciens, equum equitare dicit his uersibus:

Quis hinc currere equum nos atq; equitare uidemus,
His equitat, curritq; oculis equitare uidemus. Et illud:
Ergo oculis equitat.

Equitare.

Sed enim cōtentus, inquit, ego his non fui. Et ut non turbide fidei nec ambiguae, sed ut pure liquentiusq; esset, equus ne, an eques Ennius scriptum reliquisset, librum summæ, atque reuerendæ uetustatis, quem serè constabat Lampadionis manu emendatum, studio pretioq; multo unius uersus inspiciendi gratia conduxit, & eques non equus scriptum, in eo uersu inueni. Hæc tum nobis Iulianus, & multa alia erudite simul & affabiliter dixit. Sed eadem ipsa post etiam in peruulgatis commentarijs scripta offendimus.

Quod Helius Melissus in libro cui titulum fecit de loquendi proprietate: quem cum ederet, cornu esse copiae dicebat, rem scripsit, neq; dictu, neq; auditu dignam, cum differre matronam & matrefamilias existimauit, differētia longe uanissima.

CAP.

VI.

Helius Melissus in nostra memoria fuit Romæ, summi quidem loci inter grammaticos & temporis, ^{Helius Melissus.}
H sed

sed maiore in literis erat iactantia, & *σοφιστικη*, quam opera. Is præter alia, quæ scripsit, compluria, librum composuit, ut tum uidebatur cum est editus, doctrinæ inclinata. Ei libro titulus est ingentis cuiusdam illecebræ ad legendum. Scriptus quippe est de loquendi proprietate. Quis adeo existimet loqui se recte atque proprie posse, nisi illas Melissi proprietates perdidicerit? Ex eo libro hæc uerba sunt: *Matrona est, quæ semel peperit: quæ sæpius, mater familiæ: sicuti sus, quæ semel peperit, porcetra: quæ sæpius, scropha.* Vtrum autem hoc de matrona ac de matrefamiliæ Melissus excogitauerit ipse & coniecitauerit, an scriptum ab aliquo legerit, *ariolis profecto est opus.* Nam de porcetra habet sanè autorem pomponium in Attellana, quæ hoc eodem uocabulo inscripta est. Sed matronam non esse appellatam, nisi quæ semel peperit, neque matrem familiæ nisi quæ sæpius, nullius ueterum scriptorum autoritatibus confirmare potest. Enimvero illud compendio probabilius est, quod idonei uocum anti-

Porcetra.
Scropha.

Matrona. quarum enarratores tradiderunt, matronam dictam esse proprie, quæ in matrimonium cum uiro conuenisset, quoad in eo matrimonio maneret, etiamsi sibi liberi nondum nati forent: dictamque esse ita à matris nomine, non adeptam iam, sed cum spe & omine mox adipiscendo, unde ipsum quoque

Materfamilias. matrimonium dicitur. Matrem autem familiæ appellatam esse eam solam, quæ in mariti manu mancipioque, aut in eius, in cuius maritus manu mancipioque esset: quoniam non in matrimonium tantum, sed in familiam quoque mariti, & in sui hæredis locum uenisset.

Quem

Quem in modum Phauorinus tractauerit in-
tempestiuum quendam de uerborum ambiguita-
tibus quærentem. Atq; ibi quot significationes
capiat concio.

CAP. VII.

Domitio homini docto, celebriq; in urbe Roma gr̄a Domitius Infa-
natico, cui cognomentum In sano factum est, quo- nus.
nam erat natura intractabilior & morosior. Ei Domitio
Phauorinus noscer, cum forte apud sanum Carmentis
obuiam uenisset, atq; ego cum Phauorino essem: Quæso, *Carmenta scilicet
carmentis me
scilicet à ca
mbris quibus
responso*
inquit, te magister dicas mihi, num erraui, quod cum uel-
lem *Ἀμνησίας* Latine dicere, cōciones dixi? dubito quip-
pe & requiro, an ueterum eorū qui electius locuti sunt,
pro uerbis & oratione, dixerit quis concionem. Tum
Domitius uoce atq; uultu atrocior: Nulla, inquit, pror-
sus bonæ salutis spes reliqua est, cum uos quoq; philoso-
phorum illustrissimi, nihil iam aliud quàm uerba autorita-
tesq; uerborum cordi habeatis. Mittam autem librum tibi,
in quo id reperiās, quod quæris. Ego enim grammaticus
uitæ iam, atq; morum disciplinas quæro, uos philoso-
phi mera estis (ut M. Cato ait) mortuaria glossaria. Nam
qui collegisti, & lectitasti res tetras, & inanes, & friuo-
las, tanquam mulierum uoces præficarum. Atque utinam, *ἡ ἄρτι καὶ ἡ
ἐπιφάνεια*
inquit, muti omnes homines essemus, minus improbitas in funere
instrumenti haberet. Cumq; digressi essemus, non tempe-
ra ad laetitia
stiuē, inquit Phauorinus, hunc hominem accessimus: uide-
tur enim mihi *ἡ ἐπιφάνεια*. Satote, inquit, tamen intem-
peratam
periem istam quæ *μελαγχολία* dicitur, non paruis, nec qui quasi in
abiectis ingenijs accidere, ἀλλὰ εἶναι σχεδὸν τὸ πᾶσι
preserta
toto ἡρώκων, & ueritates plerunq; fortiter dicere, sed
respectu

H 2

respectum non habere μήτε καὶ, μήτε μέτρον. Vel ipsum quale hoc existimatis, quod nunc de philosophis dixit? Non ne & si Antisthenes aut Diogenes dixisset, dignū memoria visum esset? Misit autem paulo post Phauorino librū, quem promiserat. Verri (opinor) Flacci erat, in quo scripta ad hoc genus quæstionis pertinentia hæc fuerūt:

Senatus.
Civitas.

Tribus.

Concio.

Senatum dici & pro loco & pro hominibus: Civitatem & pro loco & pro oppido, & pro iure quoq; omnium, & pro hominum multitudine: Tribus quoque, & decurias dici, & pro loco & pro iure, & pro hominibus: Concionem autem tria significare, locum suggestumq; unde verba fieret: Item significare cœtum populi assistentis: Item orationem ipsam, quæ ad populum diceretur. Sicut Mar. Tullius in oratione, quæ inscripta est cōtra concionem Q. Metelli: Ascendi, inquit, in concionem, concursus est populi factus. Sicut idem M. Tullius in oratore ait: Conciones sæpe exclamare uidi, cum apte uerba cecidissent. Etenim expectant aures, ut ex uerbis colligetur sententia. Exemplum in eo libro scripta nō erant, sed nos postea Phauorino desideranti harum omnium significationū monumenta, & apud Cicronem, sicuti supra scripsi, & apud elegantissimos ueterum reperta exhibuimus. Id autem quod potissimum expetebat, concionem esse dictam pro uerbis & oratione, docuit titulus Tulliani libri: qui à Marco Cicrone inscriptus est: Cōtra concionē Q. Metelli: quo nihil profecto significatur aliud, quàm ipsa, quæ à Metello dicta est, oratio.

Ὁμοιοτάλευτα, ἢ ὁμοιοπτώτα, atq; alia id genus, quæ ornamenta orationis putantur, inepta esse & puerilia,

& puerilia, Lucilij quoque uersibus declarari.

CAP.

VIII.

Oμοιωτάτα, καὶ ἰσοκατάληκτα, καὶ παρῖσι, καὶ ἐμοιό-
πρωτα, ceteraque; huiusmodi scitamenta, quae isti ἀπε-
ροικαδοί, qui se Isocraticos uideri uolunt, in collocandis
uerbis immodice faciunt & rancide, quam sint insipida,
& inertia, & puerilia facetissime hercle significat in
quinto satyrarum Lucilius. Nam ubi est cum amico con-
questus, quod ad se aegrotum non uisceret, haec ibidem
addit festiuiter:

Quo me habeam pacto, tametsi non quaeris, docebo.

Quando in eo numero mansi, quo in maxima non est

Pars hominum, ut periisse uelis, quem nolueris, cum

Visere debueris, hoc nolueris, & debueris, te

Si minus delectat, quod ἀτεχνοῦ Isocratium hoc est.

ΟΧΛΗΣΩΔΕΣ quae simul totum καὶ οὐ μετράκιώδης.

Non operam perdo. Si tu hic.

Quid significet apud Marcum Catonem uer-
bum infecunda: Quodque infecunda potius legen-
dum sit, quam quod plerique existimant insequendo.

CAP.

IX.

ET sequor, & item secta, & secutio, consuetudine Secta.
Eloquendi differunt, sed qui penitus inspexerit, origo Infecunda.
& ratio utriusque una est. Doctores quoque & interpre-
tes uocum Graecarum, ἀνδρα μοι ἔνεπε μῦθα. Et ἄπειτε
νῦν μοι μῦθα dictum putant, quod Latine insequi dicitur.
Nanque in altero, n, geminum, in altero scilicet esse trans-
latum dicunt. Sed etiam ipsum illud ἔπει, quod significat
uerba aut uersus, non aliunde esse dictum tradunt, quam

H 3 ἀπὸ

ἡπὸ τῆς ἰπιδαι. καὶ ἰπιδῆν. Eadem ergo ratione antiqui nostri
 Infectiones. narrationes sermonesq; infectiones appellauerunt.

Errare istos qui in exploranda feбри pulsus uenarum pertentari putant, non arteriarum.

CAP.

X.

* IN Herodis clarissimi uiri uillam, quae in agro est Attico, loco, qui appellatur Cephisia, aquis & lucis & nemoribus frequentem, aestu anni medio concesseram. Ibi aluo mihi cita, & accedente feбри rapida decubueram. Eo Caluſius Taurus philosophus, & alij quidam sectatores eius, cum Athenis uisendi mei gratia uenissent, medicus, qui tum in his locis repertus assidebat mihi, narrare Tauri coeperat, quid incommodi pateret, & quibus modulis, quibusq; interuallis accederet febris decederetq;. Tum in eo sermone cum iam me synceriores corpusculo factum diceret, Potes, inquit, Tauri tu quoq; id ipsum comprehendere ἰατρὸν ἀπὸ τῆς φλεβός: Quod nostris uerbis profecto ita dicitur: Si attigeris uenam illius. Hanc loquendi imperitiam, quod uenam pro arteria dixisset, cum in eo docti homines, qui cum Tauro erant, tanquam minime utili in medico offendiſſent, atq; id murmure & uultu ostenderent, tum ibi Taurus (ut mos eius fuit) satis leniter, certum, inquit, sumus uir bone, non ignorare te quid uena appellatur, & quid arteria: quod uenae quidem suapte uimobiles sint, & sanguinis tantum demittendi gratia explorantur. Arteriae autem motu atq; pulsu suo habitum & modum februm demonstrant. Sed ut uideo, peruulgate magis quam inſate locutus es. Non enim te solu, sed alios quoq;

Vena.
 Arteria.

quoq; itidem errantes audiui uenam pro arteria dicere. Fac igitur, ut experiamur elegantio rem esse te in medendo, quam in dicendo, & cum dijs beneuolentibus opera tua sisas hunc nobis sanum atq; ualidum quam citissime. Hoc ego postea cum in medico reprehensum esse meminissem, existimaui non medico soli, sed omnibus quoq; hominibus liberis liberaliterq; institutum turpe esse, ne ea quidem cognouisse ad notitiam corporis nosiri pertinentia, quæ non altius occultiusq; remota sunt, & quæ natura nobis tuendæ ualitudinis causæ, & in promptu esse, & in propatulo uoluerit: ac propterea quantum habui temporis subcisiui, medicinæ quoque disciplinæ libros attigi, quos arbitrabar esse idoneos ad docendum. Et ex his cum alia pleraque ab isto humanitatis usu non aliena, tum de uenis quoque & arterijs didicisse uideor, ad hunc ferme modum: Vena est conceptaculum sanguinis, quod ἀγγεῖον medici uocant, misti, confusiq; cū spiritu naturali, in quo plus sanguinis est, minus spiritus: Arteria est conceptaculum spiritus naturalis misti cōfusiq; cum sanguine, in quo plus spiritus est, minus sanguinis. σφυγμός autem est intensio motus & remissio in corde, & in arteria naturalis, non arbitrarij. A medicis autem ueteribus oratione Græca ita definitus est: σφυγμός ἐστὶ διαστολὴ, καὶ συστολὴ ἀδυναμίας καὶ ἀσπληγίας καὶ καρδίας. Vel, σφυγμός ἐστὶ παλμὸς, ἢ ζῆσις φλεβῶν, ἢ ἀσπληγίας.

Verba ex carminibus Furij Antiatis incite à Cefellio Vindice reprehensa: uersusq; ipsi in quibus ea uerba sunt subscripti.

CAP.

XI.

H 4 Non

Non hercle idem sentio cū Cefellio Vindice, gram-
matico (ut mea opinio est) haudquaquam incru-
ditus. Verum hoc tamen petulanter insciteq; quod Furium
ueterem poëtam dedecorasse linguam Latinam scripsit
huiuscemodi uocum fictionibus, quæ mihi quidem, neque
abhorre à poëtica facultate uisæ sunt, neq; dictu profa-
tuq; ipso tetra aut insuaues esse: sicuti sunt quedam ab il-
lustribus poëtis ficta dure & rancide. Quæ reprehendit
autem Cefellius Furiana, hæc sunt, quod terram in lutum
uersam lutescere dixerit: & tenebras in noctis modum fa-
ctas, noctescere: & pristinas recuperare uires, uirescere:
& quod uentus mare ceruleum crispicans nitescere fa-
cit, purpurat dixerit, & opulētum fieri, opulescere. Ver-
sus autem ipsos ex poëmaticis Furianis, in quibus hæc uer-
ba sunt, subdidi:

Sanguine diluitur tellus, caua terra lutescit.

Omnia noctescunt tenebris caliginis atræ.

Increscunt animi, uirescit uulnere uirtus.

Sicut fulica leuis uolitat super aquora classis.

Spiritus Eurorum uirides cum purpurat undas,

Quo magis in patrijs possint opulescere campis.

Morem istum ueteribus nostris fuisse, uerba pa-
tiendi mutare, ac uertere in agendi modum.

CAP.

XII.

Actiua pro
passiuis.

ID quoq; habitum est in oratione faciendâ elegantie
genus, ut pro uerbis absentibus patiēdi figuram, agen-
tia ponerent, ac deinde hæc uice inter sese mutua uerte-
rent. Terentius in comœdia:

Pallium, inquit, face ut splendeat.

Non ne

Non ne hoc impendio uenustius gratiusq; est, quàm si diceret, ne maculetur? Plautus etiam non dissimiliter:

Quid est hoc? rugat pallium.

Amictus non sum commode.

Itidem Plautus pulueret dicit, nõ quod puluere impleat: Pulueret, sed quod ipsum pulueris plenum sit:

Exi tu Daue, age,

Sparge, mundum esse hocce uestibulum uolo.

Venus uentura est nostra, nolo hoc pulueret.

In Asinaria quoq; contemples dicit, pro contempleris:

Contemples.

Meũ caput contemples, si quidẽ è re cõsultas tua.

Cn. Velleius in annalibus: Postq̃ tẽpestas sedauit, Athera bal taurũ immolauit. M. Cato in originibus: Eodẽ nomine complures ex agro accessitauere, eo res eorum auxit.

Varro in libris quos ad Marcellũ de lingua Latina fecit:

In priore uerbo graues profodiae, quæ fuerunt manent, reliquæ mutant inquit, elegatissime pro mutantur. Potest etiã id quoq; ab eodẽ Var. in VII. diuinarũ similitur dicitũ uideri: Inter duas filias regũ qd̃ mutet, inter Antigonã,

et Tullia. est enim aduertere. Verba aut̃ patiẽdi pro agẽtibũ in omnibus fermẽ ueterũ scriptis reperiũtur, ex quibus sunt pauca ista, quæ nunc meminimus: muneror te

Passua pro aſsiuis.

pro munero, et significor pro significo, et sacrificor, pro sacrifico, et assentior pro assentio, et sceneror pro scenero, et pigneror pro pignero: et alia istiusmodi pleraq; proinde ut in legendo fuerint obuia notabuntur.

Munerorte
Significor.
Sacrificor.
Assentior.
Sceneror.
Pigneror.

Quali talione Diogenes philosophus usus sit pertentatus à dialectico quodam sophismatico impudenti.

CAP. XIII.

H 5 Saturnal

S Aturnalibus Athenis alea quadam festiua & honesta
 lusitabamus huiuscemodi: Vbi cōueneramus cōpluscu
 li eiusdem studij homines, ad leuandum tempus, captiones
 quæ sophismata appellātur, mēte agitabamus: easq; quasi
 talos aut tesseras in mediū uice sua quisq; iaciebamus.
 Captionis solutæ aut parū intellectæ præmiū poenā ue
 rat, nummus unus h s. Hoc ære collecto, quasi manua
 rio cœnula curabatur omnibus qui cum lusum lusseramus.
 Erant autem captiones ad hoc serè exemplū, tametsi La
 tina oratione nō satis scite ac penè etiā illepidè exponun
 tur: Quod nix est, hoc grando nō est, nix autem alba est,
 grando igitur alba nō est. Item aliud nō dissimile: Quod
 homo est, hoc non est equus: homo autē animal est, equus
 igitur animal nō est. Dicere ergo debebat qui ad sophis
 ma diluendū, ac refellendum ritu aleatorio uocatus erat,
 in qua parte quoq; in uerbo captio foret. Quid dari con
 cediq; non oporteret, nisi dixerat, nummo singulo multa
 batur. Ea multa cœnam iuuabat. Libet autē dicere, quān
 facete Diogenes sophisma id genus quod supra dixi, à
 quodam dialectico ex Platonis diatriba per contumeliam
 propositum remuneratus sit. Nam cum ita rogasset diale
 cticus: Quod ego sum, id tu nō es, & Diogenes annuis
 set, atque ille addidisset: Homo autem ego sum: Cum id
 quoq; assensus esset, & cōtrā dialecticus ita conclusisset,
 homo igitur tu non es, hoc quidē, inquit Diogenes, falsum
 est: & si uerum id fieri uis, à me inape.

*
 Diogenis re
 sponso.

Quid sit numerus hemiolios, quid epitritos, &
 quod uocabula ista non facile nostri auli sunt uer
 tere in linguam Latinam.

CAP. XIII.

Figure

Figura quædam numerorum, quas Græci certis nominibus appellant, uocabula in lingua Latina non habent. Sed qui de numeris Latine scripserunt, Græca ipsa dixerunt, fingere autem nostrâ (quoniam id absurde futurum erat) noluerunt. Quale enim fieri nomen posset hemiolio numero, aut epitritos? Est autem hemiolios, qui numerum aliquem totum in se habet, dimidiumq; habet eius, ut tres ad duo, quindecim ad decem, triginta ad uiginti. Epitritos autem est, qui habet totum aliquem numerum, & eiusdem partem tertiam, ut quatuor ad tres, duodecim ad nouem, quadraginta ad triginta. Hæc autem notare atq; meminisse non ab re uisum est, quoniam uocabula ista numerorum nisi intelliguntur, rationes quædam subtilissimæ in libris philosophorum scriptæ percipi non queunt.

Quod M. Varro in herois uersibus obseruaerit rem nimis anxie & curiosæ obseruationis.

CAP.

XV.

IN longis uersibus, qui hexametri uocantur, item in senarijs, animaduertentur metrici duos primos pedes, item extremos duos habere singulas posse integras partes orationis, medios haud unquam posse: sed constare eos semper ex uerbis, aut diuisis, aut mustis, atque confusis. M. autem Varro in libris disciplinarum scripsit obseruasse se in uersu hexametro, quod omni modo quintus semper uerbum finiret, & quod priores quinque semipedes æque magnam uim haberent in efficiendo uersum, atque alij posteriores septem. Idq; ipsum ratione quadam geometrica fieri disserit.

Metrorum nimis curiosa obseruatio.

Auli

A. GELLII NOCTI

V M ATTICARVM COM=
MENTARII. LIB. XIX.Responſio cuiuſdam philoſophi interrogati
quam ob cauſam maris tempeſtate palluerat.

CAP.

I.

NAVIGABAMVS à Caſiopia
ad Brunduſium mare Ionium uiolentiũ
& uactuũ & iactabunduũ. Nox dein
de, quæ diem primum ſecuta eſt, in ea
frè tota uentus à latere ſeuientiũ nauem
undis compleuerat. Tum poſtea complorantibuſ
noſtris omnibuſ, atq; in ſentina ſatiſ agentibuſ,
dieſ quidem tandem illuxit, ſed nihil de periculo
atque ſeuitia remiſſum, quin turbineſ etiam
crebrioreſ, & cœlum atruũ, & ſu-
miganteſ globi, & figura quædam nubiuũ
mctucnda, Typhoneſ, quas τυφῶναſ uocabant,
impendere imminereq; , ac de-
preſſuræ nauem uidebantur. In eadem ſuit
philoſophuſ in diſciplina Stoica celebratuſ,
quem ego Atheniſ cognoueram, non parua
uiruũ autoritate, ſatiſq; attente diſcipu-
loſ iuuenet continentem. Eum tunc in tantis
periculiſ, inq; illo tumultu cœli marisq;
requirebam oculiſ, ſcire cupiens quonam ſtatu
animi, & an intrepiduſ interrituſq; Extrilli-
daſ eſſet. Atq; ibi hominẽ conſpicimur impau-
iduũ, ploratuſ quidẽ nulloſ, ſicut ceteri omneſ,
nec ullas eiufmodi uoceſ cientem, ſed coloris
& uultuſ turbatione non multuũ à ceteriſ
diſſrètem. At ubi cœlũ enituit & deſer-
buit

deseruit mare, & ardor ille periculi deflagrauit, accedit ad Stoicum Græcus quispiam diues ex Asia, magno (ut uidebamus) cultu paratūq; rerum & familiæ, atque ipse erat multis corporis animūq; delitijs diffuens. Is quasi illudens, quid hoc est, inquit, ò philosophe, quod cum in periculis effemus, timuisti tu & palluisti? ego neq; timui nec pallui. Et philosophus aliquantulum cunctatus, an respondere ei cōueniret: Si quid ego, inquit, in tanta uolentia tempestatum uideor paulum paucifactus, non tu istius rei ratione audienda dignus es. Sed tibi sanè Aristippus ille pro me responderit: qui cū in simili tempore à similibo tui homine interrogatus, quare philosophus timeat, cum ille contra nihil metueret, non eādē esse causam sibi atq; illi respondit: quoniā is quidem esset non magno opere sollicitus pro anima nequissimi nebulonis: ipsum autem pro Aristippi anima timere. His tunc uerbis Stoicus diuitem illum Asiaticum à se amolitus est. Sed postea cū Brundusium aduentarem, mollitiq; essent uenti maris, percontatus eum sum, quænam illa ratio esset pauoris sui, quam dicere ei super sedisset, à quo fuerat non satis digne compellatus. Atq; ille mihi placide & comiter, quoniam, inquit, audiēdi cupidus es, audi quid super isto breui quidem, sed necessario & naturali pauore maiores nostri conditores sectæ Stoicæ senserint, uel potius, inquit, lege. Nam & facilius credideris, si legas, & memineris magis. Atq; ibi coram ex sarcinula sua librum protulit Epicteti philosophi quintum διαλέκτων, quas ab Ariano digestas congruere scriptis ἠνωτων & Chryssippi non dubium est. In eo libro scilicet Græca oratione scriptum ad
hanc

hanc sententiam legimus: Visiones animi, quas *phantasias* philosophi appellant, quibus mens hominis prima statim specie accidentis ad animum rei pellitur, non uoluntatis sunt, neque arbitrij, sed ui quadam sua infrunt sese hominibus. Noscendæ probationes autem quas *συγκαταβάσεις* uocant, quibus eadem uisa noscuntur ac dijudicantur, uoluntariæ sunt, fiuntq; hominum arbitratu. Propterea cum sonus aliquis formidabilis aut è cælo, aut ex ruina, aut repentinus nescius periculi nuntius, uel quid aliud eiusmodi factum est, sapientis quoq; animum paulisper moueri, & contrahi, & pallefcere necessum est, non opinione alicuius mali præcepta, sed quibusdam motibus rapidis & inconsultis, officium mentis atque rationis præuertentibus. Mox tamen ille sapiens ibidem: τὰς βιαύτας φαντασίας uisa istæ animi sui terrifica non approbat, hoc est, οὐ συγκαταβάσει οὐδὲ προσπιλοῦσθαι, sed abiicit respuitq; nec ei metuendum esse in his quicquam uidetur: atq; hoc inter insipientis sapientisq; animum differre dicunt, quod insipiens quædam sibi esse primo animi sui pulsu uisa sunt scæua & aspera, talia uere esse putat: & eadē incepta tanquam si iure metuenda sint, sua quoq; assentione approbat, καὶ προσπιλοῦσθαι (Hoc enim uerbo Stoici cum super ista re differunt, utuntur) Sapiens autem cum breuiter & strictim colore atq; uultu motus est, οὐ συγκαταβάσει, sed statum uigoremq; sententiæ suæ retinet, quam de huiuscemodi uisis semper habuit, ut de minime metuendis, sed fronte falsa & formidine inani territantibus. Hæc Epictetum Philosophum ex decretis Stoicorum sensisse, atque dixisse in eo quo dixi libro legimus, annotandaq; esse idcirco existimauimus,

mauimus, ut rebus fortè id genus, quibus dixi obortis, p^u-
uescere sensim, & quasi albescere non insipientis esse ho-
minis, neq; ignari putemus. Et in eo tamen breui motu na-
turali magis infirmitati cedamus, quàm quòd esse ea, qua-
lia uisa sunt, censeamus.

Ex quinque corporis sensibus duos esse cum
belluis maxime communes.

CAP.

II.

Quinque sunt hominum sensus, quos Græci αἰσθήσεις
appellant, per quos uoluptas animo aut corpori
queri uidetur, gustus, tactus, odoratus, uisus, auditus. Ex Gustus.
Tactus.
his omnibus quæ immodice uoluptas capitur, ea turpis
atque improba existimatur. Sed enim quæ nimia ex gustu
atq; tactu est, ea uoluptas (sicuti sapiētes uiri censuerunt)
omnium rerum foedissima est: Eosq; maxime, qui duabus
istis belluinis uoluptatibus sese dediderūt, grauissimi uitij
uocabulis Græci appellant ἀκρασίας, uel ἀκρατῆς. Nos
eos uel incontinentes dicimus, uel intemperantes. Ακρά-
σις enim si interpretari coactius uelis, nimis id uerbū in-
solens erit. Istæ autem uoluptates duæ, gustus atq; tactus,
id est libidines in cibos, atque in uenere prodiçæ, solæ
sunt hominibus cōmunes cum bestiis: & idcirco in pecu-
dum ferorumq; animalium numero habetur, quisquis est his
ferinis uoluptatibus præuinctus. Cæteræ ex tribus alijs
sensibus proficiscentes, hominum esse tantum proprie ui-
dentur. Verba super hac re Aristotelis philosophi adscri-
psi, ut uel autoritas clari atque inclyti uiri tam infamibus
nos uoluptatibus deterreret: Διατί οἱ κατὰ πλὴν τῆ ἀφῆς
ἢ κύνεως ἢ βοτῶν γινόμενῶν ἀπὸ ὑπερβάλλουσι, ἀκρατῆς λί-
γοντι.

γοντ. οἴτε ἂν πρὶ τὰ ἄφροδίσια, ἀκόλασι, οἱ τε περὶ τὰς τῆς
 προφῆς ἀπολαύσεις. τῶν δὲ κατὰ πλὴν προφῶν, ἀπ' ἐνίων μίῃ
 ἐν τῇ γλώτῃ τὸ ὕδν, ἀπ' ἐνίων ἢ ἐν τῷ λάρυγγι. διὸ καὶ
 φιλοξενῶ γράνθ φάρυγγα εὐχέω ἔχευ. οἱ δὲ κατὰ πλὴν ὄφι
 καὶ πλὴν ἀκόλῃ οὐκέτι, ἢ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτων, γινόμενας ἡλο-
 νὰς κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοι. ἄτε οὖν οὕσαι κοι-
 ναὶ ἀπιμόταται εἰσὶ, λιὸ καὶ μάλισα ἢ μόναι ἰπνείδισοι, ἔς τε
 τὸν ὑπὸ τούτων ἡτῶμων ψέγωμν, καὶ ἀκρατῆ, καὶ ἀκόλα-
 σος λέγωμν, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίων ἡδονῶν ἡτῶσαι. οὐ-
 σῶν ἢ τ' ἀδῆσεων πέντε, τὰ ἄλλα ἴδα ἀπὸ δύο μόνων τ'
 προφρημένων ἡδονῶν. κατὰ δὲ τὰς ἄλλας, ἢ ἕως οὐχ ἡδονῶν, ἢ
 κατὰ συμβεβηκὸς τὸ το πάχε. ὄρα μίῃ ἂν ἢ ὄρων, ἢ ὄφραυό
 μων χαίρει, ὅτι ἀπολαύει, καὶ ὅταν πληρωθῆ, οὐ δὲ τὰ τοιαῦτα
 ἡδέα αὐτῷ, ἔσθωρ οὐ δὲ ἡμῖν ἢ το τὰριχου ὄδμη ὅταν
 ἄλλω ἔχωμν τὸ φαγῆν, ὅταν δὲ ἐνδῆς ὄμν ἐδέα, ἢ δὲ
 τὸ ῥόλου αὐτὴ ἡδέα. *Quis igitur habens aliquid humani
 pudoris, uoluptatibus istis duabus coeundi atq; comeden-
 di, quae sunt homini cum sue atq; a fino communes, gau-
 deat? Socrates quidem dicebat, multos homines propter=
 ea uelle uiuere, ut ederent et biberent, sese bibere atque
 esse, ut uiueret. Hippocrates autem diuina uir scientia de
 coitu uenereo ita existimabat, partem esse quandam mor-
 bi teterrimi, quem nostri comitalem dixerunt. Nanq; ipsius
 uerba haec traduntur:*

Coltus Vene-
reus.

τὴν σαυσιῶν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν.

Quòd turpius est frigide laudari, quàm acer-
 bius uituperari.

C A P.

III.

Turpius esse dicebat Phauorinus philosophus exi-
 gue atq; frigide laudari, quàm insectanter et gra-
 uiter

uiter uituperari. Quoniam, inquit, qui male dicit & uitu perat, quanto id acerbius facit, tam maxima mole pro iniquo & inimico ducitur, & plerunque propterea fidem non capit: Sed qui infœcunde atq; ieiune laudat, deſtitui à cauſa uidetur, & amicus quidem creditur eius quæ laudare uult, ſed nihil poſſe reperiri, quod iure laudet.

Quamobrem uenter repentino timore effluat, quare etiã ignis urinam lacceſſat. CAP. IIII.

Aristotelis libri ſunt, qui problemata phyſica inſcribuntur, lepidiſſimi & elegantiarũ omne genus reſerti. In his quærit, quam ob cauſam eueniat, ut quibus inuafit repentinus rei magnæ timor, plerũq; aluo ſtatim citaſiant. Item quærit cur accidat, ut eum qui propter ignem diutius ſtetit, libido urinæ lacceſſat. Ac de aluo quidẽ inter timendum prona atq; præcipiti cauſam eſſe dicit, quod timor omnibus ſit algificus, quẽ ille appellat *ψυχροποινικλιω*, quæ uis frigoris ſanguinem caldoremq; omnem de ſumma corporis cute cogat penitus & depellat, faciãtq; ſimul uti qui timent, ſanguine ex ore decedente pallescant. Is autem, inquit, ſanguis & calor in intima coactus, mouet plerunq; aluum & incitat. De urina crebra ex igni proximo facta, uerba hæc poſuit: τὸ ὃ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πικρὸς, ἔσπερ ἤλιθον τὸν χιόνα.

Caldor.

• Ex Aristotelis libris ſumptum, quod niuis aqua potui peſſima ſit, & quod ex niue cryſtallus concreatur. CAP. V.

IN Tyburte rus conceſſeramus hominis amici diuitis, læſtate anni flagrantiffima, ego & quidam alij æquales & familiares mei, eloquentiæ & philoſophiæ ſectatores.

Aqua niualis
homini nociva.

tores. Erat nobiscum uir bonus, ex Peripatetica disciplina bene doctus, & Aristotelis unice studiosissimus. Is nos aquam multam ex diluta niue bibentes coercebat, seueriusq; increpabat. Adhibebat nobis autoritates nobilium medicorum, & cum primis Aristotelis, philosophi rei omnis humanæ peritissimi, qui aquam niualem frugibus sanè & arboribus fœcundam diceret, sed hominibus potu nimio insalubrem esse, tabemq; & morbos sensim, atq; in diem longam uisceribus infeminare. Hæc quidem ille ad nos prudenter & beniuole, & assidue dictabat. Sed cū bibendæ niuis pausa fieret nulla, promit è bibliotheca Tyburti, quæ tūc in Herculis templo satis cōmode instructa libris erat, Aristotelis librum, cumq; ad nos adfert. Et huius saltem, inquit, uiri sapientissimi uerbis credite, ac desinite ualetudinē uestram profligare. In eo libro scriptū fuit, deterrimā esse potui aquam è niue. Nanq; solidius latiusq; concretam esse eam quàm κρυσάλλου Græci appellant. Causaq; ibi adscripta est huiuscemodi, quoniam cū aqua frigore aëris duratur & coit, necessum est fieri uaporationem, & quandam quasi auram tenuissimam exprimi ex ea & emanare. Id autem, inquit, in ea leuissimum est, quod euaporatur: manet autē quod est grauius & sordidius, & insalubrius: atque id pulsu aëris uerberatum, in modum coloremq; spumæ candidæ oritur. Sed aliquātum quod est salubrius, diffari atq; euaporari ex niue, indicium illud est, quod minor fit illo quæ antefuerat, quàm concreveret. Verba ipsa Aristotelis ex eo libro pauca sumpsit, & adscripsi: Διὰ τὰ ἀπὸ χιονῶ καὶ κρυσάλλων ὑδατὰ φαῦλά εἰσιν, ὅτι παντὸς ὑδατος πηγνυμένον

μῖνος ἢ λεπτότατον διαπνῆν), καὶ κρυότατον ἐξ ἁμῖν (ε. σημάριον ὅτι ἔλαττον γίνετ) ἢ πρότ' ὄρου ὅταν τακῆ παγίη. ἐπεληλυθὸς ἔρη το ὑγινοτάτου, ἀνέγκη τὸ καταλαπόμενον χεῖρον εἶναι. Hoc ubi legimus, placuit honorem doctissimo viro habere Aristoteli. Atque ita postea ego bellum et odium mihi indixi, alij inducias cum ea varie factitabant.

Quodd pudor sanguinem ad extra defundit, timor uero contrahit.

C A P. V I.

IN problematis Aristotelis philosophi, ita scriptum est: Διατί οἱ μὲν ἀχρωόμενοι ὀρθροῖσιν, οἱ δ' ἐφοβοῦμενοι, ὠχρίδου, πδραπλησίω τῶν παθῶν ὄντων, ὅτι τῶν μὲν ἀχρωομένων διαχρῆν) ἢ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τῶ σώματος, ἔς τε ἐπιπολάειν: ὅτι δ' ἐφοβοῦσι σωμαίχει εἰς τὴν καρδίαν, ἔς τ' ἐκλήπειν ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν. Hoc ego Athenis cum Tauro nostro legissem, percontatusq; essem, quid de ratione ista reddita sentiret, dixit quidem, inquit, probè et uere quid accideret diffuso sanguine aut contracto: sed cur ita fieret non dixit. Adhuc enim queri potest, quam ob causam pudor sanguinè diffundat, timor contrahat, cum sit pudor species timoris, atque ita definiatur: Pudor est timor iustæ reprehensionis. Ita enim philosophi definiunt, ἀχρύνει ἐπὶ φόβῳ δεικνύει τὸ γιν.

Pudor.

Quid sit obesum, nonnullaq; alia prisca uocabula.

C A P. V I I.

IN agro Vaticano Iulius paulus poëta uir bonus, et Iulius Paulus. Irerum literarumq; ueterum impense doctus, prædium tenue possidebat. Eò sepe nos ad sese uocabat, et

I 2 oluscii

olusculis pomisq; satis comiter copioseq; inuitabat. Atque ita molli quodam tempestatis autumnæ die, ego & Iulius Celsinus, cum ad eum cœnassemus, & apud mensam eius audissemus legi Næuij Alcestin, rediremusq; in urbē sole iam fere occiduo, figuræ habitusq; uerborū noue aut insigniter doctorū in Næuiano illo carmine ruminabamur: & ut quæq; uox indidem animaduerti digna subuenerat, qua nos quoq; possemus uti, memoriæ mādabamus. Erant autem uerba, quæ tunc suppetebant, huiuscemodi:

Corpore, inquit, pectorēq; undiq; obeso,

Ac mente exensa, tardigemulo senio oppressum.

Obesus. Obesum hic notauimus proprie magis quam usitate dictū pro exili atq; gracilento, ἀνύρω, ἢ κατὰ αὐτὴν φρασιν, obesum pro pingui atque uberi dicit. Item notauimus, quod

Obliterus. obliteram gentem pro obliterata dixit. Item quod hostes, qui fœdera frangerent, fœdisfragos, non fœderisfragos dicit. Item quod rubentem auroram, pudoricolorem appellauit, & Memnonem nocticolorem. Item quod forte du-

Silenta. bitanter, & ab eo quod est fileo, silentia loca dixit, & pul-
Pesilenta. uerulenta, & pestilenta: & carendum tui est, pro te,
Carendū tui. quodq; magno impete pro impetu. Item quod fortescere
Impete. posuit pro fortem fieri, quodq; dolentiam pro dolore, &
Fortescere. auens pro libens. Item curis intolerantibus pro intoleran-

Auens. dis: quodq; manciolis inquit, tene illis, pro manibus, &
Manciolz. quiescam seliceo. Item ficre inquit, impendio infit, id est,
Ficre. impense fieri incipit, quodq; accipiret posuit pro iaceret.

Accipiret. His nos inter uiam uerborum Næuianorum adnotatiunculis oblectabamus. Cetera enim, quæ uidebantur nimium poetica, explosa orationis usu alieniora prætermisimus, ueluti

ueluti fuit, quod de Nestore ait, triseclisenex, & dulcioriloquus. Item quod tumidis magnisq; fluctibus inquit, multigrumis, & flumina gelu cōcreta, tegnune esse onychino dixit: & quæ multiplicia ludens composuit, quale illud est, quod uituperones suos subducti supercilij carptores appellauit.

Triseclisenex.

Dulcioriloquus.

Multigrumis.

Vituperones.

Quæstio an arena, cœlum, criticum, pluralia inueniantur. Atque inibi de quadrigis, inimicitijs, nonnullis præterea uocabulis, an singulari numero comperiantur.

CAP.

VIII.

Adolescentulus Romæ priusquam Athenas concederet, quando erat à magistris auditionibusq; obeundis otium, ad Frontonē Cornelium uisendi gratia pergebam, sermonibusq; eius purissimis bonarumq; doctrinarū plenis fruebar: Nec unquam factum est, quoties eum uidimus, loquentemq; audiui: quin rediremus frè cultiores doctioresq;. Veluti fuit illa quodam die sermocinatio illius, leui quidem de re, sed à latinæ tamen lingue studio non abhorrens. Nam cum quispiā familiaris eius, bene eruditus homo, & tum poëta illustris, liberatum se esse aquæ intercutis morbo diceret, quod arenis calentibus esset usus, tum illudens Fronto, morbo quidē, inquit, cares, sed uerbi uitio non cares. C. enim Cæsar ille perpetuus Dictat. Cn. Pompeij socer, à quo familia & appellatio Cæsarum deinceps propagata est, uir ingenij præcellentis, sermonis præter alios suæ ætatis castissimus, in libris quos ad Marcum Ciccronem de analogia cōscripsit, arenas uitiose dici existimabat, quod arena nunquā multitudinis numero appellanda sit, sicuti neq; cœlum, neq; criticum.

Frontonis laus.

C. Cæsar
laus.

Arena.

1 3

tium.

Quadrigæ. *ticum. Contrà autē quadrigas, etiamsi currus unus equorum quatuor iunctorū agmen unum sit, pluratiuo semper numero dicendas putat, sicut arma, & mœnia, & comitiæ, & inimicitias: ni quid contra ea dicis poetarum pulcherrime, quo & te purges & non esse id uitium demonstres. De cœlo (inquit ille) & tritico nō inficias eo, quin singulo semper numero dicenda sint, neque de armis, & mœnijs, & comitijs, quin figura multitudinis perpetua censcantur. Videbimus autem post de inimicijs & quadrigis, ac fortasse an de quadrigis ueterum auctoritati concessero. Inimicitiam tamen, sicut inscientiam, & impotentiam, & iniuriam, quæ ratio est, quamobrem C. Cesar uel dictam esse à ueteribus, uel dicendam à nobis non putat, quando Plautus linguæ latinæ decus, deliciam quoque ^{vixōs} dixerit, pro delicijs?*

Deliciæ.

Mea, inquit, uoluptas, mea delicia.

Inimicitia. *Inimicitiam autem Quintus Ennius in illo memoratissimo libro dixit:*

Eo, inquit, ingenio natus sum, amicitiam

Atque inimicitiam in fronte promptam gero.

Sed enim arenas parum latine dici quis (oro te) aut alius scripsit, aut dixit? Ac propterea peto, ut si C. Cesaris liber præ manibus est, promi iubcas, ut quàm confidenter hoc dicat, estimari à te possit. Tum prolato libro de analogia primo, uerba hæc ex eo pauca memoriæ mādauit. Nam cum supra dixisset, neq; cœlū, triticum uel, neq; arenam multitudinis significationem pati, num tu, inquit, harum rerum natura accidere arbitraris, quod unam terram, & plures terras, & urbem & urbes, & imperium
& imp

Et imperia, dicamus: neque quadrigas in unam nomi-
 nis figuram redigere, neque arenam in multitudinis appel-
 latione conuertere possimus? His deinde uerbis lectis sibi,
 Fronto ad illum poetam, uidetur ne tibi, inquit, C. Cæsa-
 rem de statu uerbi contra te satis aperte satisque constan-
 ter pronuntiasse? Tum permotus autoritate libri poeta, si
 à Cæsare, inquit, ius prouocandi foret, ego nunc ab hoc
 Cæsaris libro prouocassem. Sed quoniam ipse rationem
 sententiæ suæ reddere supersedit, nos te nunc rogamus, ut
 dicas, quam esse causam uitij putes, et in quadriga dicen-
 da, et in arena. Tum Fronto ita respondit: Quadri-
 gæ semper etsi multijugæ non sunt, multitudinis tamen
 tenentur numero: quoniam quatuor simul equi iuncti, qua-
 drigæ quasi quadrijugæ uocantur. Neque debet prorsus ap-
 pellatio equorum plurium includi in singularis numeri
 unitatem. Eandem quoque de arena rationem habendam,
 sed in specie dispari. Nam cum arena singulari numero
 dicta, multitudinem tamen et copiam significet minima-
 rum ex quibus constat partium, indocte et inscite are-
 næ dici uidentur, tanquam id uocabulum indigeat numeri
 amplitudine, cum ei singulariter dici ingenita sit natura-
 lis sui multitudo. Sed hæc ego, inquit, dixi, non ut huius
 sententiæ legisque fundus subscriptorque fierem, sed ut ne
 Cæsaris uiri docti opinionem ἀνδραμύθῳ destitue-
 rem. Nam cum cælum semper ^{ἠὲ} dicatur, mare et
 terra non semper, et puluis, et uentus, et fumus non
 semper, cæcæ inducias, et cerimonias scriptores ueteres
 nonnunquam singulari numero appellauerunt, ferias, et
 nundinas, et inferias, et exequias nunquam? Cur mal et

Cælum.

I 4

uinum,

Lac. uinum, atque id genus cætera, numerum multitudinis capiunt, lac non capiat? Quæri inquam ista omnia, & enucleari, & excudi ab hominibus negotiosis in ciuitate tam occupata non queunt: quin his quoque ipsis, quæ iam dixi, demoratos uos esse uideo, alicui (opinor) negotio destinatos. Ite ergo nunc, & quando forte erit otium, quaerite an quadrigam, & arenas dixerit è cohorte illa dumtaxat antiquiore uel oratorum aliquis, uel poetarum, id est, **Classicus scriptor.** classicus, assiduusque; aliquis scriptor non proletarius. Hæc quidem Fronto requirere nos iussit uocabula, non ea re (opinor) quod scripta esse in ullis ueterum libris existimaret, sed ut nobis studium lectuandi in quaerendis rarioribus uerbis exerceret. Quod unum ergo rarissimum uidebatur, inuenimus quadrigam numero singulari dictam in libro satyrarum Marci Varronis, qui inscriptus est Exdemetricus. Arenas autem *πλοθαλακῆς* dictas minore studio quaerimus: quia præter C. Cæsarem (quod equidem meminerim) nemo hoc doctorum hominum dedit.

Antonij Iuliani in conuiuio ad quosdam Græcos lepidissima responsio. CAP. IX.

Adolescens è terra Asia de equestri loco, lætæ indolis, moribusque; & fortuna bene ornatus, & ad rem musicam facili ingenio ac libenti, cœnam dabat amicis ac magistris in rusculo, celebrandæ lucis annuæ, quam sibi principem uitæ habuerat. Venerat tum nobiscum ad eam cœnam Antonius Iulianus rhetor, docendis publice iuuenibus magister, Hispano ore, florentisque; homo facundiæ, & rerum literarumque; ueterum peritus. Is, ubi edulij finis & poculis, mox sermonibusque; tempus fuit, desiderauit

Antonius Iulianus.

nia foret, clamatorq; tantum & facundia rabida iurgio=
 saq; esset, eiusq; linguæ exercitationes doceret, quæ nul=
 las uoluptates, nullamq; mulcedinem Veneris atque Mu=
 sæ haberet. Sæpeq; cum percontabantur, quid de Ana=
 creonte cæterisq; id genus poëtis sentiret: Et ecquis no=
 strorum poëtarum tam fluentes carminum delicias fecis=
 set: Nisi Catullus, inquit, forte pauca, & Caluus
 itidem pauca. Nam Næuius implicata, & Hortensius
 inuenusta, & Cinna illepada, & Memmius dura, ac de=
 inceps omnes rudia fecerunt atque absona. Tum ille pro
 lingua patria, tanquam pro aris & focis, animo irrita=
 to indignabundus, cedere equidem, inquit, uobis debui,
 ut in tali ^{ἄσῳτι} artium nos uinceretis: & sicut in uo=
 luptatibus cultus ^{ἄσῳτι} uictus, ita in cantilenarum quoq;
 multis anteiretis. Sed ne nos, id est nomen Latinum, tan=
 quam profestos quosdam & insubidos ^{ἀναπποδῳτίας} con=
 demnetis, permittite mihi quæso operire pallio caput,
 quod in quadam parum pudica oratione Socratem fecisse
 aiunt. Et audite ac discite, nostros quoque antiquiores
 ante eos quos nominastis, poëtas amastios ac uenereos
 fuisse. Tum resupinus capite conuelato, uoce admodum
 quam suauis, uersus cecinit Valerij Aeditui ueteris poëtae,
 item Portij Licinij, & Quinti Catuli, quibus mundius,
 uenustius, limatius, pressus, Græcum Latinum uel nihil
 quicquam reperiri puto.

Valerius Aedi=
 tuus.
 Portius Lici=
 nius.
 Q. Catullus.

Uersus Aeditui:

Dicere cum conor curam tibi Pamphila cordis,
 Quid mi abs te quæram, uerba labris abeunt.
 Per pectus miserum manat subito mihi sudor.

Si tacitus

*Si tacitus, fabidus, duplo ideo pereo.
Atque item alios uersus eiusdem addidit, non hercle minus
dulces quàm priores:*

Quid faculam præfers phileros, qua nil opus nobis?

Ibimus, hic lucet pectore flamma satis.

Istam non potis est uis sæua extinguere uenti,

Aut imber cœlo candidus præcipitans.

At contra hunc ignem Veneris, si non Venus ipsa,

Nulla est quæ possit uis alia opprimere.

Item dixit uersus Portij Licinij hosce:

Custodes ouium uidere propaginis agnum,

Queritis ignem? ite huc: queritis? ignis homo est.

Si digito attigero, incendam syluam simul omnem.

Omne pecus flamma est, omnia quæ uideo.

Q. Catulli uersus illi fuerunt:

Aufugit mi animus, credo (ut solet) ad Theotimum

Deuenit, sic est, per fugium illud habet.

Quid, si non interdixem ne illuc fugituum

Mitteret ad se intro, sed magis eyceret?

Ibimus quæsitum, uerum ne ipsi teneamur

Formido. quid ago? da Venus consilium.

*Verba hæc, præter propter, in usu uulgi præ-
dita, etiam Ennii fuisse.*

CAP. X.

MEmini me quondam et Celsinum Iulianum Nu-
mudam, ad Frontonem Cornelium, pedes tunc gra-
uiter ægrum, ire uisere: atq; ibi qui introducti sumus, of-
fendimus eum cubantem in scimpodio Græciensi, circum-
undiq; sedentibus multis, doctrina, aut genere, aut fortu-
na nobilibus uiris. Assistebant fabri ædium complures bal-
neis

In scimpodio
Græciensi.

Præter pro-
ptera.

neis nouis moliendis adhibiti, ostendebantq; depictas in membranulis uarias species balnearum. Ex quibus cū ele-
gisset unam formam speciemq; ueris, interrogauit, quātus
esset pecuniæ conspectus ad id totum opus absoluendum.
Cumq; architectus dixisset, necessaria uideri esse HS fer-
mè trecenta, unus ex amicis Frontonũ, & præter pro-
pter, inquit, alia quinquaginta. Tum Fronto dilatis sermo-
nibus, quos habere de balnearũ sumptu instituerat, aspi-
ciens ad eum amicum qui dixerat quinquaginta esse alia
præter propter: atq; ille amicus, non meum, inquit, hoc
uerbum est, sed multorũ hominum, quos loquentes id au-
dias. Quid autē id uerbũ significet, non ex me, sed ex grã
matico quærendum est: ac simul digito demonstrat grãma-
ticum haud in celebri nomine, Romæ docentem, sedentem.
Tum grammaticus, usitati peruulgatiq; uerbi obscuritate
motus, quærimus, inquit, quod honore quæstionis minime
dignũ est. Nam nescio quid hoc prænimis plebeiu est, &
in opificũ sermonibus quàm notius. At enim Fronto, iam
uoce atq; uultu intentiore, ita ne, inquit, magister dehone-
stum tibi deculpatumq; hoc uerbum uidetur, quo & M.
Cato, & M. Varro, & pleraq; etas superior ut neces-
sario & Latino usi sunt? Atq; ibi Iulius Celsinus admo-
nuuit in tragœdia quoq; Q. Ennij, quæ Iphigenia inscri-
pta est, id ipsum de quo quærebatur scriptũ esse, & à grã-
maticis contaminari magis solitũ quàm enarrari. Quocir-
ca statim proferrè Iphigeniam Q. Ennij iubet. In cuius tra-
gœdiæ choro inscriptos esse hos uersus legimus:

Otio qui nescit uti, plus negotij habet,
Quàm cum est negotium in negotio.

Nam

*Nam qui quod agat, institutum est, nullo negotio
Id agit, studet ibi, mentem atq; animum delectat suum.
Otioso initio animus nescit, quid uelit.*

*Hoc idem est, neq; domi nunc nos, nec militia sumus.
Imus huc, hinc illuc: cū illuc uentū est, ire illinc lubet.*

Incerte errat animus, præter propter uitam uiuitur.

*Hoc ubi lectum est, tum deinde Fronto ad grammaticum
iam labantem, audisti'ne, inquit, magister optime, Ennium
tuum dixisse præter propter, & cum sententia quidem ta-
li, quali scuerissima philosophorum esse obiurgationes so-
lent? Petimus igitur dicas (quoniam de Enniano iam uer-
bo quaeritur) quid sit notus huiusce uersus sensus:*

Incerte errat animus, præter propter uitam uiuitur.

*Et grammaticus sudans multum, ac rubens multum, cum
id plerique prolixius riderent, exurgit. Et abiens: tibi,
inquit, Fronto postea uni dicam, ne inscitiores audiant,
ac discant. Atque ita omnes, relicta ibi quaestione uerbi,
consurreximus.*

*Ponit uersus Platonis amatorios, quos admo-
dum iuuenis lusit, dum tragœdijs contendit.*

CAP.

XI.

*Celebrantur duo isti Græci uersiculi, multorumq; do-
ctorum hominum memoria dignantur, quod sint le-
pidissimi, & uenustissima breuitatis. Neq; adeo pauci sunt
ueteres scriptores, qui eos Platonis esse philosophi affir-
mant, quibus ille adolescens lusit, cum tragœdijs quoq;
eodem tempore faciendis præluderet:*

*Τὴν ψυχὴν ἀγάδωντα φίλων ἢ χέλιον ἔχον.
ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων, ὡς διαβηθμένη.*

Amicus

Amicus meus οὐκ ἀμωσθ̄ adolescens, in plureis uerbis cu-
 los licentius liberiusq; uertit : qui quoniam mihi quidem
 uisi sunt non esse memoratu indigni, subdidi:

Dum semihulco suauio
 Meum puellum suauior,
 Dulcemq; florem spiritus
 Duce ex aperto tramite,
 Anima agra & saucia
 Cucurrit ad labias mihi,
 Rictumq; oris peruium
 Et labra pueri mollia
 Rimata itineri transitus
 Ut transiliret nititur.
 Tum si moræ quid plusculæ
 Fuisset in coitu osculi,
 Amoris igni percita
 Transisset, & me linqueret:
 Et mira prorsum res foret,
 Ut ad me fierem mortuus,
 Ad puerum intus uiuerem.

Difertatio Herodis Attici super ui & natura
 doloris, suæq; opinionis affirmatio per exēplum
 indocti rustici, qui cum rubis fructiferas arbores
 præcidit.

C A P. X I I.

Herodem Atticum, consularem uirum, Athenis dis-
 ferentē audiui Græca oratione : in qua serè omneis
 memoriæ nostræ uniuersos grauitate atque copia, & ele-
 gantia uocum longe præstitit. Differuit autem cōtra ἀπεί-
 θεων Stoicorū, lacepsitus à quodā Stoico, tanquā minus sa-
 pienter

pienter, & parum uiriliter dolorē ferret ex morte pueri
 quē amauerat. In ea disertatione (quantulum memini) hu=
 iuscemodi sensus est: quod nullus usquam homo, qui se=
 cundum naturam sentiret & saperet, affectionibus istis
 animi, quas πᾶσι appellabat, ægritudinis, cupiditatis, ti=
 moris, iræ, uoluptatis, carere & uacare totis posset, &
 omnino non dolere: Atq; si posset etiam obniti ut totis ca=
 reret, nō ex re id esse melius: quoniam langueret animus,
 & torperet affectionum quarundam adminiculis, ut ne=
 cessario plurimum imperio priuatus. Dicebat enim sensus
 istos motusq; animi, qui cum immoderatiores sunt, uitia
 fiunt, innexos implicatosq; esse uigoribus quibusdā men=
 tiū & alacritatibus. Ac propterea, si omnino omneis eos
 imperitius conuellamus, periculum esse, ne eis adhæren=
 tes, bonas quoq; & utiles animi indoles amittamus. Mo=
 derandos esse igitur, & scite consideratq; purgandos
 censebat: ut ea tantum quæ aliena sunt, contraq; naturam
 uiderentur, & cum pernicie agnata sunt, detrahantur: ne
 profecto id accidat, quod cuiquam Thracio insipienti &
 rudi, in agro quem emerat procurando, uenisse usu fabu=
 la est: Homo Thracius, inquit, ex ultima Barbaria, ruris
 colendi insolens, cum in terras cultiores humanioris uitæ
 cupidine commigrasset, fundum mercatus est, olea atque
 uite confitum: qui, quia nihil admodum super uite aut ar=
 bore colenda sciret, uidet forte uicinum, rubos late atque
 alte obortos excidentem, fraxinos ad summū propè uer=
 ticem deputantem, soboles uitū è radicibus caudicū super
 terrā suas reuellentē, stolones in pomis aut in oleis pro=
 ceros atq; decerptos amputantē. Acceditq; propè, & cur

Rustici impru=
 dentia.

tantam

tantam ligni atq; frondium cadē faceret, percontat^{us} est. Et uicinus ita respondit, ut ager, inquit, mundus purusq; fiat, eiusq; arbor atque uitis fecundior. Discedit ille à uicino, gratias agens & letus, tanquam adeptus rei rusticæ disciplinā. Tum falcem ibi ac securim capit, atq; ibi homo miser imperitus uites suas sibi omnes & oleas detruncat: comasq; arborum letissimas, uberrimosq; uitium palmites decidit: & fruteta atque uirgulta simul omnia, pomis frugibusq; gignēdis felicia, cum sentibus & rubis purificandi agri gratia conuellit, mala mercede doctus audaciam, fiduciamq; peccandi imitatione falsa eruditus. Sic, inquit, isti apathie sectatores, qui uideri se esse trāquillos & intrepidos & immobiles uolunt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil irascuntur, nihil gaudent, omnibus uehementioribus animi officijs amputatis, in corpore ignas ue & quasi eneruatae uitae consenescent.

Apathie sectatores.

Quos Pumiliones dicimus, Græce *vavus* appellari.

C A P.

X I I I.

STabant forte unà in uestibulo palatij *fabulantes* Fronto Cornelius, & Festus Posthumus, & Apollinaris Sulpitius. Atq; ego ibi assistens cum quibusdam alijs, sermone eorum quos de literarum disciplinis habebant, curiosius captabā. Tum Fronto Apollinari: Fac me, inquit, oro magister, ut sim certus, an recte supersederim nanos dicere, parua nimis statura homines, maluerimq; eos *pumiliones* appellare, quoniā hoc scriptum esse in libris ueterum memineram. Nanos autem sordidum esse uerbum, & barbarum credebam. Est quidem inquit hoc Apollinaris in *suetudine* imperiti uulgi frequens, sed barbarum non

Pumiliones.

Nani.

non est, censeturq; linguæ Græcæ origine. vixit enim Græci uocauerūt breui atq; humili corpore homines, paulum supra terram extantes. Idq; ita dixerūt adhibita quadam ratione etymologiæ, cum sententia uocabuli competente. Etsi memoria, inquit, mihi non labat, scriptum hoc est in comœdia Aristophanis, cui nomen est *ἄλλος*. Fuiſſet autem uerbum hoc à te ciuitate donatum, aut in latinam coloniam deductum, si tu eo uti dignatus fores. Eſſetq; id impendio probabilius, quàm quæ à Laberio ignobilia nimis & sordentia in usum linguæ latinæ intromiſſa sunt. Tum Festus Posthumius grāmatico cuiusdam latino Frontonis familiari: Docuit, inquit, nos Apollinaris nanos uerbum græcum esse, tu nos doce in quo de mulis aut equuleis humilioribus uulgo dicitur, an ne latinū sit, & apud quem scriptum reperiatur. Atque ille grammaticus, homo sanè perquam in noscendis ueteribus scriptis exercitus: Si piaculum, inquit, non committitur præſente Apollinare, quid de uoce illa græca latina ue sentiam dicere, audeo tibi Feste querenti reſpondere, esse hoc uerbum latinum, scriptumq; inueniri in poëmatis Heluij Cinne, non ignobilis, neq; indocti poëte. Versus eiusq; ipsos dixit: quos, quoniam memorie mihi forte aderant, adſcripſi:

At nunc me genij nana per salicta

Bigis rheda rapit citata nanis.

Cōtemporaneos fuiſſe Cæſari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium, ætatis ſuæ doctiſſimos Romanos, & quòd Nigidij commētationes propter earum obſcuritatē ſubtilitatēq; in uulgus non exeunt.

CAP.

XIIII.

K

Actas

Aetas M. Ciceronis & C. Caesaris præstanti firmitate
 adia viros paucos habuit. Doctrinarum autem multiformium, uariarumq; artium quibus humanitas erudita est, culmina habuit M. Varronem, & P. Nigidium. Sed Varronis quidem monumenta rerum ac disciplinarum, quæ per literas condidit, in propatulo frequentiq; usu feruntur: Nigidianæ autem commentationes nõ proinde in uulgus exeunt, & obscuritas subtilitasq; earum tanquam parum utilis derelicta est. Sicuti sunt quæ paulo antè legimus in commentarijs eius quos grammaticos inscripsit: ex quibus quedam ad demonstrandum scripturæ genus exempli gratia sumpsi. Nam cum de natura atq; ordine literarum differeret, quas grammatici uocales appellant, uerba hæc scripsit: quæ reliquimus inenarrata ad exercendam legentium intentionem: a, & o, semper principes sunt: i, & u, semper subditæ: e, & subit & præit. In Eurippo præit, subit in Aemilio. Si quis putat præire u, in his uerbis, Valerius, Vennonias, Volusius: aut i, in his, iampridem, iecur, iocum, iucundum, errabit: quod hæc litera cum præeunt, ne uocales quidem sunt. Item ex eodem libro uerba hæc sunt: Inter literam n, & g, est alia uis, ut in nomine anguis, & angaria, & ancora, & increpat, & incurrit, & ingenuus. In omnibus enim his nõ uerum n, sed adulterinum ponitur. Nam n, non esse, lingua inditio est. Nam si ea litera esset, lingua palatum tangeret. Alio deinde in loco est scriptum. Græcos non tantæ inscitie arcesso, qui ou ex o & y scripserunt, quantæ qui ei ex e, & i. Illud enim inopia fecerunt, hoc nulla re subacti.

Nodi insoluti
 ex literis nigidianis.

Auli

AGELLII NOCTIVM

ATTICARVM COM-
MENTARI I.

LIB. XX.

Disceptatio Sex. Cæcilij iureconsulti & Phauo-
rini philosophi de legibus duodecim tabularum.

CAP.

I.

SEXTVS Cæcilius in disciplina iuris
atque legibus populi Romani noscendis
interpretandisq; scientia, usu, autorita-
teq; illustri fuit. Ad eum forte in area Pa-
latina cum salutationem Cæsaris opperi-
remur, philosophus Phauorinus accessit, collocutusq; est,
nobis multisq; alijs presentibus. In illis tunc eorū sermo-
nibus orta mētio est legum decemviralium, quas decemui-
ri eius rei gratia à populo creati composuerūt, inq; duo = XII. tabularū
decim tabulas conscripserunt. Eas leges cum Sextus Cæci-
lius inquisitis exploratisq; multarum urbium legibus, ele-
ganti atq; absoluta breuitate uerborum scriptas diceret:
Sit inquit hoc Phauorinus in pleraq; earum legum par-
te, ita uti dicis. Non enim minus cupide tabulas istas duo-
decim legi, quàm illos decē libros Platonis de legibus. Sed
quedā istic animaduertitur aut obscurissima, aut leuia, cō-
trā dura nimis & remissa, aut nequaquam ita ut scriptum
est consistentia. Obscuritates (inquit Sextus Cæcilius)
non assignemus culpæ scribentium, sed inscitie non asse-
quentium: quanquam ij quoq; ipsi, qui que scripta sunt,

K 2 minus

minus percipiunt, culpa uacant. Nam longa *etas*, *ma*
ba atque mores ueteres obliterauit, quibus uerō *moria*
busq; sententia legum comprehensa est. Tricentesimo
 nanq; anno post Romam conditam, tabulae cōposite scri
 ptæq; sunt. A quo tempore ad hunc diem anni esse non
 longe minus septingenti uidentur. Dure autem scriptum
 esse in istis legibus, quid existimari potest? Nisi durā esse
 legem putas, quæ iudicem arbitrum uel iure datum, qui
 ob rem dicendam pecuniam accepisse conuictus est, capite
 punit: aut quæ furem manifestum ei cui furtū factum est,
 in seruitutem tradit: nocturnum autem furem ius occi
 dendum tribuit. Dic enim quæso, dic uir sapientiæ studio
 sissime, an tu aut iudicis illius perfidiam, contra omnia
 iura diuina atq; humana iusiurandum suum pecunia uen
 dentis, aut furis manifesti intolerandam audaciam, aut no
 cturni graßatoris insidiosam uiolentiam, nō dignam esse
 capitis pœna existimes? Noli (inquit Phauorinus) ex me
 querere quid ego existimem. Scis enim solitum esse me
 pro disciplina sectæ quā colo, inquirere potius quā de
 cernere. Sed non leuis aestimator, neque aspernabilis est
 Populus Romanus, cui delicta quidem istæc uindicanda,
 pœnæ tamen huiusmodi nimis duræ esse uisæ sunt. Passus
 est enim leges istas de tam immodico supplicio, situ atque
 senio emori. Sicut illud quoque non humaniter scriptum
 improbauit, quòd si homo in ius uocatus, morbo aut
 Arcera. etate eger ad ingrediendum inualidus est, arcera non
 sternitur, sed ipse aufertur, et iumento imponitur, atque
 ex domo sua ad pretorem in comitium noua funeris fœ
 cie effertur. Quam enim ob causam morbo affectus, et
 ad re

ad obediendum pro sese non idoneus, iumento adhaerens in ius aduersario deportatur? Quod uero dixi, uideri quaedam esse impendio molliora, non ne tibi quoque uidetur esse dilutum, quod ita de iniuria punienda scriptum est? Si iniuria alteri faxit, uiginti quinque aeris poenae sunt. Quis enim erit tam inops, quem ab iniuria facienda uiginti quinque asses deterreant? Itaque cum eam legem quoque Laeaco uester in libris, quos ad duodecim tabulas conscripsit, non probaret, inquit: L. Neratius fuit egregie homo improbus, atque immani uerordia. Is pro delectamento habebat, os hominis liberi manus suae palma uerberare. Eum seruus sequebatur crumenam plenam asium portitans: & quemcunque de palma uerat, numerari statim secundum duodecim tabulas, quinque & uiginti asses iubebat. Propterea, inquit, praetores postea hanc abolere & relinqui consueverunt, iniurijsq; aestimandis recuperatores se daturos edixerunt. Nonnulla autem in istis legibus nec consistere quidem (sicuti dixi) uisa sunt. Velut illa lex talionis, cuius uerba (nisi memoria me fallit) haec sunt: Si membrum rupit meum, è pacto talio esto. Praeter enim ulciscendi acerbitatem, ne procedere quoque executio iusta talionis potest. Nam cui membrum ab alio ruptum est, si ipsi itidem rumpere per talionem uelit, quero an efficere possit rumpendi pariter membri equilibrium? In quare primum ea difficultas est inexplicabilis. Quid si membrum, inquit, alter imprudens ruperit? Quod enim per imprudentiam factum est, retaliari per imprudentiam debet. Idus quippe fortuitus & consultus, non cadunt sub eius-

Neratij petulantia.

dem talionis similitudinem. Quonam igitur modo si prudenter poterit imitari, qui in exequenda talione non licetiae ius habet, sed imprudetiae? Sed & si prudens ruperit, nequaquam patietur aut alius se laedi aut latius: quod cuiusmodi libra atque mensura caueri possit, non reperio. Quin etiam si quid plus erit, aliter uel commissum, res fiet ridiculae atrocitatis, ut contraria actio mutuae talionis oriatur, & adolescat in finita quedam reciprocatio talionum. Nam de immanitate illa secandi partiendiq; humani corporis, si unus ob pecuniam debitam adiudicatus addictusq; sit pluribus, non libet meminisse, & piget dicere. Quid enim uideri potest effratius, quid ab hominis ingenio diuersius, quam quod membra & artus inopis debitoris breuissimo laniatu distrahantur, sicut nunc bona uenum distrahuntur? Tū Sex. Cecilius amplexus utraq; manu Phavorinū: Tu es, inquit, uiuus profecto in nostra memoria, non Graeiae modo, sed & Romanae rei peritissimus. Quis enim philosophorum disciplinae suae leges, tam scite atque docte callet, quam leges tu nostras decemuirales percaluisti? Sed quaeso te, cum tamen digrediare paulisper è curriculum istis disputationum uestrarum academicis, omissoq; studio quicquid lubitum est, arguendi tuendiq;, consideres grauius, cuiusmodi sint ea quae reprehendisti. Nec ideo contempnas legum istarum antiquitates, quod plerisque ipsis iam Populus Romanus desuerit. Non enim profecto ignoras legum opportunitates, & medelas pro temporum moribus, & pro rerum publicarum generibus, ac pro utilitatum praesentium rationibus, proq; uitiorum quibus mededū est feruoribus, mutari atq; flecti, neq; uno statu

stare consistere, quin ut facies cœli & maris, ita rerum
 atque fortunæ tempestatibus uariantur. Quid salu-
 brius uisum est rogatione illa Stolonis iugerum de nu-
 mero præfinito? quid utilius plebiscito Voconio de co-
 ercendis mulierum hereditatibus? quid tam necessarium
 existimatum est propulsandæ ciuium luxuriæ, quàm
 lex Licinia, Fannia, aliæq; item leges sumptuariæ?
 Omnia tamen hæc oblitterata & operca sunt ciuitatis
 opulentiæ, quasi quibusdam fluctibus exæstantis. Sed
 cur tibi esse uisa est inhumana, omnium mea quidem sen-
 tentia humanissima, quæ iumentum dari iubet egro, aut
 seni in ius uocato? Verba sunt hæc de lege: Si in ius
 uocat, si morbus, æuitas uel uitium esset, qui in ius uo-
 cabit, iumentum dato: si nolet, arceram ne sternito. An
 tu fortè morbum appellari hic putas, ægrotationem gra-
 uem cum feбри rapida & quercera? iumentumq; dici
 pecus aliquod unicum tergo uehens? Ac propterea mi-
 nus fuisse humanum existimas, ægrotum domi suæ cu-
 bantem, iumento impositum in ius rapi? Hoc mi Phæ-
 uorine nequaquam ita est. Nam morbus in lege ista non
 febriculosus, neque nimium grauis, sed uitium aliquod
 imbecillitatis atque inualentiæ demonstratur, non pe-
 riculum uitæ ostenditur. Cætero qui morbum uehemen-
 tiorem uim grauius nocendi habentem, legum istarum
 scriptores alio in loco non per se morbum, sed morbum
 fonticum appellant. Iumentum quoque non id solum si-
 gnificat quod nunc dicitur, sed uectabulum etiam quod ad-
 iunctis peccoribus trahebatur. Veteres enim nostri iumen-
 tum à iungendo dixerunt. Arcera autem, uocabatur plo-
 strum

Acuitas.

Morbus.

Morbus fonticus.
Iumentum.
Vectabulum.

Arcera.

K 4

strum

strum tectum undique, & munitum, quasi arca quam
 magna uestimentis instrata, qua nimis ægri, aut senes
 portari cubantes solebant. Quenam ibi igitur acerbitas
 esse uisa est, quod in ius uocato pauperrimo homini, uel
 inopi, qui aut pedibus fortè ægris esset, aut quo alio casu
 ingredi non quæret, plostrum esse dandum censuerunt:
 neque insterni tamen delicate arceram iusserunt, quoniam
 satis esset inualido huiusmodi uestaculum. Atque id fece-
 runt, ne causatio ista ægri corporis perpetuam uacatio-
 nem daret fidem detrectantibus, iurisq; actiones declinan-
 tibus. Sed enim ipsum uide, quod in iniurias factas quin-
 que & uiginti assibus sanxerunt, non omnino omnes mi
 Phauorine iniurias ære isto pauco diluerunt, tamen hæc
 ipsa paucitas assium, graue pondus æris fuit. Nam libra-
 rii assibus in ea tempestate populus usus est. Sed iniu-
 rias atrociores, ut de osse fracto non liberis modo, ue-
 rumetiam seruis factas impensiore damno uindicauerunt.
 Quibusdam autem iniurijs talionem quoq; apposuerunt.
 Quam quidem tu talionem uir optime iniquius paulo in-
 sectatus es, ac ne consistere quidem dixisti, lepida qua-
 dam solertia uerborum: quoniam talioni par non sit ta-
 lio: neque rumpi membrum facile possit ad alterius ru-
 pturæ (ut ais tu) æquilibrium. Verum est mi Phauori-
 ne, talionem rarissimum fieri difficilime. Sed decem uiri
 minuere atque extinguere uolentes huiuscemodi uiolen-
 tiam pulsandi atque ledendi talione, eo quoq; metu coer-
 cendos esse homines putauerunt. Neque eius qui mem-
 brum alteri rupisset, & pacisci tamen de talione redi-
 menda, nollet, tantam esse habendam rationem arbitrati
 sunt,

si autem prudens, imprudens uel rupisset, spectandum putarem. aut talionem in eo uel admodum equipararent, uel in libili perpendere: sed potius eundem animum, eundemque impetum in eadem parte corporis rumpendi, non eundem quoque casum exigi uoluerunt: quoniam modus uoluntatis prestari posset, casus ictus non posset.

Quod si ita est, ut dico, et ut ipse equitatis habitus demonstrat, taliones illae tuae reciprocae argutiores profecto, quam ueriores fuerunt. Sed quoniam acerbum quodque esse hoc genus poenae putas, quae (obsecro te) ista acerbitas est, si idem fiat in te, quod tute in alio feceris? Praesertim cum habeas facultatem paciscendi, et non necesse sit pati talionem, nisi eam tu elegeris. Quod editum autem pretorium de aestimandis iniurijs, probabilius esse his potest? Nolo hoc ignores, hanc quoque ipsam talionem ad aestimationem iudicis redigi necessario solitam. Nam si reus qui de pacisci noluerat, iudici talionem imperanti non parebat, aestimata lite iudex hominem pecuniae damnabat: atque ita si reo et pactio grauis, et acerba talio uisa fuerat, seueritas legis ad pecuniae multam redibat. Restat, ut ei quod de sectione partitioneque corporis immanissimum esse tibi uisum est, respondeam: Omnibus quidem uirtutum generibus exercendis colendisque, Populus Romanus est parua origine ad tantae amplitudinis instar emicuit. Sed omnium maxime atque praecipue fidem coluit, sanctamque habuit, tam priuatim quam publice. Sic consules clarissimos uiros hostibus confirmandae fidei publicae causa dedit. Sic clientem in fidem acceptum chariorem haberi quam propinquos, tuendumque;

K 5 dumque;

dumq; esse contra cognatos censuit. Neque prius ^{quam} ~~facinus~~ ^{est} ~~estimatum~~ ^{est}, quam si cui probaretur ~~ententem~~ ^{ententem} derisui habuisse. Hanc autem fidem maiores nostri non modo in officiorum uicibus, sed in negotiorum quoque contractibus sanxerunt, maximeq; in pecunie mutuatice usu atq; commercio. Adimi enim putauerunt subsidium hoc inopie temporarie, quo communis hominum uita indiget, si perfidia debitorum sine graui poena eluderet. Confessi igitur aris ac debiti iudicatis triginta dies sunt dati, conquirende pecunie causa quam dissoluerent. Eosq; dies decemuiri iustos appellauerunt, uelut quodam iustitium, id est iuris inter eos quasi interstitionem quandam & cessationem, quibus diebus nihil cum his agi iure posset. Post deinde nisi dissoluerant, ad praetorem uocabantur: & ab eo quibus erant iudicati addicebantur. Neruo quoque aut copedibus uinciebantur. Sic enim sunt, opinor, uerba legis: Aris confessi, rebusq; iure iudicatis, triginta dies iusti sunt. Post deinde manus iniecitio esto, in ius ducito, ni iudicatum facit, aut qui pseudo eo in iure uim dicit, secum ducito, uincito aut neruo aut compedibus quindecim pondo, ne minore: aut si uolet, maiore uincito. Si uolet, suo uiuio. Ni suo uiuit, qui eum uinctum habebit, libras farris n dies dato. Si uolet plus, dato. Erat autem ius interea paciscendi. Ac nisi pacti forent, habebantur in uinculis dies sexaginta. Inter eos dies trinis nundinis continuus ad praetorem in comitium producebantur, quanteq; pecunie iudicati essent, praedicabatur. Tertijs autem nundinis capite poenas dabant, aut trans Tiberim peregre uenunt ibant

Dies iusti.

ibant. Sed eam capitis poenam sancienda, sicuti dixi, fidei gratia, horrificam atrocitatis ostentu, nouisq; terroribus metuendam reddiderunt. Nam si plures forent, quibus reus esset iudicatus, secari si uellent, atq; partiri corpus addicti sibi hominis permiserunt. Et quidem uerba ipsa legis dicam, ne existimes inuidiam me istam fortè formidare: Tertijs, inquit nundinis, parteis secanto: si plus minus uel secuerunt, sine fraude esto. Nihil profecto immitius, nihil immanius: nisi (ut re ipsa apparet) eo consilio tanta immanitas poenae denuntiata est, ne ad eam unquam perueniretur. Addici nanq; nunc, et uinciri multos uidemus, quia uinculorum poenam deterrimi homines contemnunt. Dissectum esse antiquitus neminem equidem neque legi, neq; audiui: quoniam scuitia ista poenae contemni non quita est. An putas Phauorine, si non illa etiam ex duodecim tabulis, de testimonijs falsis poena aboleuisset, et si nunc quoq; ut antea, qui falsum testimonium dixisse conuictus esset, è saxo Tarpeio deijceretur, mentituros fuisse pro testimonio tam multos quam uidemus? Acerbitas plerunq; ulciscendi maleficij, bene atq; caute uiuendi disciplina est. Historia de Metio Sufetio Albano, nobis quoq; non admodum numero istiusmodi libros lectitantibus, ignota non est: qui quoniam pactum atq; cōdictum cum rege Populi Romani perfide ruperat, binis quadragis uinctus in diuersa nitentibus laceratus est. Nouum atq; asperum supplicium quis negat? Sed quid elegantissimus poeta dicat, uide:

— At tu dictis Albane maneres.

Hec atq; alia ubi Sex. Cæcilius, omnibus qui aderant, ipse quoq;

Nō quita est
temni lex homi
nem dissecādi.

Metij Sufetij
historia.

quoq; Phauorino approbante atque laudante, diuinit:
nuntiatum est Cesarem iam salutari, & separati sumus.

Vocabulum siticinum in Marci Catonis ora-
tione quid significet, & quā ob causam L. Accius
poeta in pragmaticis siticistas nebuloso nomine
esse dixerit.

CAP. II.

Siticines scriptum est in oratione Marci Catonis, que
inscribitur, Ne imperium sit ueteri, ubi nouus uene-
rit. *Siticines*, inquit, & *liticines*, & *tubicines*. Sed *Cæ-*
Sellius Vindex in commentarijs lectionum antiquarum,
scire quidem se ait, *liticines* lituo cantare, & *tubicines*
tuba. Quid istuc autem sit, quod *siticines* cantant, homo
ingenue ueritatis scire sese negat. Nos autem in *Capi-*
tonis Attei Coniectaneis inuenimus *siticines* appellatos,
qui apud *sitos* canere soliti essent, hoc est uita functos
& sepultos. Eoq; habuisse proprium genus tubæ qua
canerent, à ceterorum *tubicinum* proprietate differens,
quos *sicinistas* uulgas dicit. Qui rectius locuti sunt, *si-*
cinnistas litera, n, gemina dixerunt. *Sicinnium* genus ue-
teris saltationis fuit. *Saltabundi* autem canebant, que
nunc stantes canunt. Posuit hoc uerbum *Lucius Accius*
poeta in pragmaticis, appellariq; *sicinnistas* ait nebuloso
nomine: credo propterea nebuloso, quòd *sicinnium* cur
diceretur, obscurum esset.

Artificum scenicorum studium, amoremq; in-
honestum probrosumq; esse, & super ea re uerba
Aristotelis philosophi adscripta. CAP. III.

Comædos quispiā & tragædos & *tubicines*, diues
Adolescens Tauri philosophi discipulus, liberos ho-
mines

minis in delicijs atque in delectamentis habebat. Id genus *ἀπομυρτίζοντες* Græce appellantur οἱ περὶ τὸν δῖον τεχνῖται. Eum adolescentem Taurus à sodalitatibus conuictus; hominum scenicoꝝ abducere uolens, misit ei uerba ex Aristotelis libro exscripta, qui προβλήματα ἑγκύκλια inscriptus est. Iussitq; ut ea quotidie lectitaret: Διατί οἱ διονυσιακοὶ τεχνῖται ὡς ἐπὶ τὸ πᾶν πονηροὶ εἰσιν, ὅτι ἤκιστα λόγῳ καὶ φιλοσοφίας κεινωῦσι, διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκασίας τέχνας πᾶν μέρος τοῦ βίου εἶναι, καὶ ὅτι ἐν ἀπραξίαις ἢ πᾶν πᾶν χρόνον εἰσιν, ὅτι ἢ ἐν ἀπορίας. ἀμφοτέρω ἢ φαυλοτικῶς παρασκῆσιακά.

Exempla epistolarum Alexandri regis, & Aristotelis philosophi, ita uti sunt edita.

CAP. IIII.

Commentationum suarum artiumq; quas discipulis Aristotelicæ artes duplices. tradebat Aristoteles philosophus, regis Alexandri magister, duas species habuisse dicitur: Alia erant quæ nominabat ἑξωτερικά. alia quæ appellabat ἰσορομαλικά. Ἐξωτερικά dicebantur, quæ ad rhetoricas meditationes, facultatem argutiarum ciuiliūq; rerum notitiam conducebant. Ἰσορομαλικά autem uocabantur, in quibus philosophia remotior subtiliorq; agitabatur, quæq; ad nature contemplationes disceptationes uel dialecticas pertinebant. Huic disciplinæ, quam dixi ἰσορομαλικήν, tempus exercendæ dabat in Licio matutinum. Nec ad eam quenquam temere admittebat, nisi quorum antè ingenium, & eruditionis elementa, atq; in discendo studium laboremq; explorasset. Illas uero ἑξωτερικάς eodem in loco uespert faciebat, easq; uulgo iuuenibus sine delectatione dabat,

abbat, atq; eum διαληνὸν περιπατρὶ appellabat: Illi ale
 erum supra iωθινόν. Vtroq; enim tempore ambulans
 differebat. Librosq; suos earum rerum omnium commen
 tarios seorsum diuifit, ut alij ἕξωτερικοὶ dicerentur, par
 tim ἰσοραμααῖκοι. Quos cum in uulgus ab eo editos rex
 Alexander cognouisset, atq; ea tempestate armis exerci
 tuq; omnem propè Asiam teneret, regemq; ipsum Da
 rium prelijs & uictorijs urgeret, in illis tamen tantis ne
 gotijs literas ad Aristotelem misit, non eum recte fecisse,
 quòd disciplinas ἰσοραμααῖκὰς, quibus ab eo ipse erudie
 tus foret, libris foras editis inuulgasset. Nam quæ, inquit,
 alia re præstare cæteris poterimus, si ea quæ ex te accepimus,
 omnium prorsus fient communia? Quippe ego do
 ctrina anteire malim, quàm copijs atque opulentijs. Re
 scripsit ei Aristoteles ad hanc sententiam: Ἰσοραμααῖκούς
 libros, quos editos quereris, & non perinde, ut arcana
 absconditos, neque editos scito esse, neque non editos,
 quoniam ijs solis, qui nos audiunt, cognobiles erunt. Ex
 empla utrarumq; literarum sumpta ex Andronici phi
 losophi libro subdidi. Amaui autem prorsus in utriusq;
 epistola breuitatis elegantissima filum tenuissimum:

Alexandri Ma
 gni epistola.

Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὐπράττην. Οὐκ ὀρθῶς ἰσθίνας
 ἐκδούς τοὺς ἰσοραμααῖκούς τῶν λόγων, τίνι γὰρ ἔτι
 διοίσωμεν ἡμῶς τῶν ἄλλων, ὃ καὶ οὐκ ἰσθαιδιώδη λό
 γος, οὐκί πάντων ἴσονται κοινοί. Ἐγὼ δὲ ἐυλοίμη ἄν
 τῶς περὶ τὰ ἄριστα ἰμπερίας, ἢ τοῦς θωάμωσι διαφέ
 ρειν. ἴσῶσο.

Aristotelis re
 sponfio.

Ἀριστοτέλης βασιλῆϊ Ἀλεξάνδρω εὐπράττην.
 Ἐγραψάς μοι περὶ τῶν ἰσοραμααῖκῶν λόγων, διδμνος δὲ
 αὐτός

αὐτὸν φιλάτην ἐν ἀπορήτοις, ἴδι οὖν αὐτοῖς καὶ δι-
 δομένοις καὶ μὴ ἐκδομένοις. ξωίβι γὰρ ἔσι μόνοις ὅτι
 ἡμῶν ἀκούσῃ. ἴρρωθ.

Hoc ego uerbum ξωίβι γὰρ ἔσι, quaerens uno itidem uer-
 bo dicere, aliud non reperi, quàm quod est scriptum à
 Marco Catone in sexto origine: Itaq; ego, inquit, cogno-
 biliorcm cognitionem esse arbitror.

Quæsitum atque tractatum utrum sit rectius
 dicere, habeo curam uestri, an uestrum.

C A P. V.

PErcontabar Apollinarem Sulpitium, cum cum Ro-
 mæ adolescentulus sectarer, qua ratione diceretur, Nostræ.
Vestri.
 Habeo curam uestri, aut misereor uestri: & iste casus,
 uestri, eo in loco quem uideretur habere casum re-
 ctum. Isthic mihi ita respondit: Quæris, inquit, ex me
 quod mihi quoq; est iamdiu in perpetua questione. Vi-
 detur enim non uestri oportere dici, sed uestrum, sicut
 Græci loquuntur, ἐπιμελῶμαι ὑμῶν, καὶ κέρδομαι ὑμῶν:
 quo in loco ὑμῶν aptius uestrum dicitur quàm uestri,
 & habet casum nominandi, quem tu rectum appellasti.
 Inuenio tamen, inquit, non paucis in locis, nostri atque
 uestri, dictum: non nostrum aut uestrum. L. Sylla rerum
 gestarum libro secundo: Quo si fieri potest, ut etiam
 nunc nostri nobis in mentem ueniat. Nosq; magis di-
 gnos creditis, quibus ciuibus quàm hostibus utamini,
 quiq; pro uobis potius, quàm contra uos pugnemus, neq;
 nostro, neq; maiorum nostrorum merito nobis id con-
 tinget. Terentius, in Phormione:

Ita pleriq; ingenio sumus

Omnes,

Omnes, nostri nosmet pœnitet,

Afranius in Togata:

Nescio qui nostri miseritus tandem deus.

Et Laberius in Necromantia:

Dum diutius detinetur, nostri oblitus est.

Dubium porrò, inquit, non est, quin eodem hæc omnia casu dicantur, nostri oblitus est, nostri miseritus est, quo dicitur mei pœnitet, mei miseritus est, mei oblitus est. Mei autem casus interrogandi est, quem genitiuum grammatici uocant, & ab eo declinatur, quod est ego, huius deinde pluratiuum est nos. Tui æque declinatur ab eo quod est tu, huius itidem pluratiuum est uos. Sic nanq; Plautus declinauit in Pseudolo, in hisce uersibus:

Si ex te tacente fieri possem certior here,

Quæ miseriæ te tam misere macerent,

Duorum labori ego hominum parsissimè lubens,

Mei rogandi, & tui respondendi mihi.

Mei enim Plautus hoc in loco non ab eo dixit, quod est meus, sed ab eo quod est ego. Itaq; si dicere uelis, patrem mei pro patrem meum, quo Græci modo πατέρα μὲ dicunt, inusitate quidem, sed recte profecto, eaq; ratione dices, qua Plautus dixit labori mei, pro labori meo. Hæc autem ipsa ratio est in numero pluratiuo, qua Gracchus misereri uestrum dixit, & qua M. Cicero contentio uestrum, & cõtētio nostrū dixit: quaq; item ratione Quædrigarius in annali x i x. uerba hæc posuit: C. Mari, ecquando te nostrū & reip. miserebitur? Cur igitur Terētius, pœnitet nostri, & nō nostrum? & Afranius, nostri miseritus est, non nostrum? Nihil hercle, inquit, mihi de ista

de re in mentem uenit, nisi autoritas quædam uetustatis, non nimis anxie neq; superstitione loquentis. Nam sicuti multifariam scriptum est, uestrorū pro uestrum (ut in Plauti Mustellaria in hoc uersu:

Verum illuc esse maxima pars uestrorum intelligit: Cū uellet maxima pars dicere uestrū) ita nonnunquam uestri quoq; dictum est uestrum. Sed proculdubio qui rectissime loqui uolet, uestrum potius dixerit quàm uestri. Et idcirco importunissime, inquit, fecerunt, qui in plerisque Salustij exemplaribus scripturam istam sincerissimam corruperunt. Nam cum ita in Catilina scriptum esset, Sæpe maiores uestrum miserti plebis Romanæ, uestrum* abo= *als, oblcueleuerunt, & uestri superscripserunt, ex quo in plureis runt. libros mendæ istius indoles inoleuit. Hæc memini mihi Apollinarem dicere: eaq; tunc ipsa ita, ut dicta fuerant, notui.

Quàm diuersæ Græcorum sententiæ super numero Niobæ filiorum.

CAP. VI.

Mira et propè adeo ridicula diuersitas fabulæ apud Græcos poëtas deprehenditur super numero Niobæ filiorum. Nam Homerus pueros puellasq; eius senos dicit fuisse, Euripides bis septenos, Sappho bis nouenos, Bacchylides, & Pindarus bis denos: quidam alij scriptores tres fuisse solos dixerunt.

Niobes filij.

De his quæ habere *σομνάσαν* uidentur cum lūna augete ac senescente.

CAP. VII.

Annianus poëta in fundo suo, quem in agro Falisco possidebat, agitare erat solitus uindemiam hilare atque amœniter. Ad eos dies me, & quosdam item alios fa-

L milia

miliares uocauit. Ibi tum cœnantibus nobis *magis* ostrearũ numerus Roma missus est, quæ cū appositæ iussissent, & multæ quidem, sed inuberes, macræq; essent, Luna (inquit Annianus) nunc uidelicet senescit, ea re ostrea quoque, sicuti alia quædam, * tenuis exuctaq; est. Cum quæreremus quæ alia item senescente luna tabescerent: Non ne Lucilium, inquit, nostrum meministis dicere:

*Tenuia exu
Etâq; sunt.

Luna alit ostrea, & implet echinos, muribus fibras
Et pecu addit.

Eadem autē ipsa, quæ crescente luna gliscunt, deficiente contra luna deficiunt. Aelurorum quoq; oculi ad easdem uices lunæ, aut ampliores fiunt, aut minores. Id etiam, inquit, multo mirandum est magis, quod apud Plutar. in III. in Hesiodum cōmentario legi: Cape tum reuirefcit, & congerminat decedente luna: Contra autem inarescit adolescente. Eam causam esse dicunt sacerdotes Aegyptij, cur Pelusiotæ cape non edāt, quia solum holerum omniũ contra lunæ aucta atq; damna, uices minuendi & augendi habeat contrarius.

Qualibus uerbis delectari solitus sit Ant. Iulianus politis in Mimiambis, quos Cn. Matius inscripsit de adolescentia sua, cum ita dictat, nunquam uestimenta à populo posci. CAP. VIII.

Delectari mulceriq; aures suas dicebat Antonius Iulianus figmentis uerborum nouis Cn. Matij hominis eruditi: qualia hæc quoq; essent, quæ scripta ab eo in Mimiambis memorabat:

Sinuq; amicam recipere frigidam caldo
Columbatim labra conferens labris.

Item

Quid quoq; iucunde lepideq; factum dicitabat:
 Iam consiles tapetes ebrii fuco,
 Quos concha purpura imbuens uenenauit.

Quid uocabulum ex iure manu confertum si-
 gnificet. CAP. IX.

EX iure manu confertum, uerba sunt ex antiquis ac-
 tionibus: quæ cum lege agitur, & uindictæ conten-
 duntur, dici nunc quoque apud prætorem solent. Rogau-
 i ego Romæ grammaticum celebri hominem fama, & mul-
 to nomine, quid hæc uerba essent. Tum ille me despi-
 ciens, aut erras, inquit, adolescens, aut ludis. Rem enim
 docco grammaticam, non ius respondeo. Si quid igitur ex
 Vergilio, Plauto, Ennio querere habes, queras licet. Ex
 Ennio, ego inquit, est magister quod quero. Ennius enim
 uerbis huius usus est. Cumq; ille demiratus, aliena hæc esse
 à poetis, & haud usquam inueniri in carminibus Ennii di-
 ceret, tum ego hos uersus ex octauo annali absentes dixi.
 Nam forte eos tanquam insigniter præter alios factos me
 mineram.

Ex iure manu
 confertum.

Pellitur è medio sapientia, ui geritur res.
 Spernitur orator bonus, horridus miles amatur.
 Haud doctis dictis certantes, sed maledictus
 Miscent inter sese inimicitias agitantes.
 Non ex iure manu confertum, sed mage ferro
 Rem repetunt, regnumq; petunt, uadunt solida iâ.
 Cum hos uersus Ennianos dixissem, Credo, inquit, gram-
 maticus, iam tibi. Sed tu uelim credas mihi Q. En-
 nium didicisse hoc non ex poeticae literis, sed ex iuris alie
 L 2 quo

quo perito. Eas igitur tu quoque, inquit, & discas. *Ennius* didicit. *V*sus consilio sum magistri, quod uotere me ipse debuerat, à quo discerem prætermonstrantis. Itaque id quod ex iureconsultis, ex libris quoq; eorū didici, inscendū his cōmentarijs existimaui: quoniā in medio rerum, & hominum uitam qui colunt, ignorare non oportet uerba actionū ciuiliū celebriora, manum cōferere. Nā de qua re disceptabatur in iure præsentis, siue ager, siue quid aliud est, cum aduersario simul manu prenderet, in ea re omnibus uerbis uindicare, id est, uindicta correptio manus in re atque in loco præsentis, apud prætorem ex duodecim tabulis fiebat. In quibus ita scriptum est: Si qui in iure manum conferunt. Sed postquam prætor propagatis Italiæ finibus, datis iurisdictionibus, negotijs occupati, pacisci uindictiarum dicendarum causa longinquas res grauabantur, institutum est contra duodecim tabulas tacito sensu, ut litigantes non ex iure apud prætorem manum confererent, sed ex iure manu confertum uocarent, id est, alter alterum ex iure ad conferendam manū in rem de qua ageretur, uocaret. Atque profecti simul in agrū de quo litigabatur, terræ aliquid ex eo, uti unā glebam, in ius in urbem ad prætorem deferrent, & in ea gleba tanquam in toto agro uindicarent. Idcirco *Ennius* significare uolens bellum, non ut ad prætorem solitum est, legitimis actionibus, neque ex iure manu confertum, sed bello ferroq; & uera uim atque solida: quod uidetur dixisse conferens uim illam ciuilem & festucariam, quæ uerbo diceretur, non quæ manu fieret cum uim bellica & cruenta.

Manum conferere.

Quid

Quid sit sculnæ, uerbum positum apud Mar-
cum Varronem. CAP. X.

PVbly Lauinij liber est non incuriose factus. Is in-
scriptus est de uerbis sordidis. In eo scripsit sculnam Sculna.
Sequester.
uulgo dici, quasi seculnam: quem qui elegantius, inquit,
loquuntur, sequestrum appellant. Vtrunque uocabulum à
sequēdo factum est: quod eius qui electus sit, utraq; pars
fidem sequatur. Sculnam autem scriptum esse in historico
M. Varronis, qui inscribitur Catus, idem P. Lauinius ad-
monet. Sed quod apud sequestrum depositum erat, seque-
strò positum, per aduerbum dicebant. Cato de Ptolemæo
contra Thermum:

Per deos immortales nolite uos sequestrò ponere.

Autoris de opere suo sententia, deq; aliorum
operum titulis.

ATqui iucundiora alia reperiri queunt. Ipse autem
ad hoc scripsi, ut liberis quoque meis parata istius-
modi remissiones essent, quando animus eorum intersti-
tione aliqua negotiorum data, laxari indulgeriq; potuis-
set. Vsi autem sumus ordine rerum fortuito, quem antea
in excerpto feceramus. Nam proinde ut librum quen-
quam in manus ceperam, seu Græcum, seu Latinum, uel
quid memoratu dignum audierā, ita que libitū erat, cuius
generis cunq; erant, indistincte atque promiscue annota-
bam, eaq; mihi ad subsidium memoriæ quasi quoddam li-
terarum penus recondebam: ut quando usus uenisset aut
rei, aut uerbi cuius me fortè repens obliuio tenuisset, &
libri ex quibus eam sumpseram non adessent, facile inde
nobis inuentu atque de promptu foret. Facta igitur est in

his quoque commentarijs eadem rerum disparitas fuit in illis annotationibus prislinis, quas breuiter & indigeste & incondite, annotationibus, tractationibus, lectionibusq; uarijs feceramus. Sed quoniam longinquis per hyemem noctibus in agro (sicuti dixi) terræ Atticæ commentationes hasce ludere ac facere exorsi sumus, idcirco eas inscripsimus Noctium Atticarum: nihil imitati festiuitates inscriptionū, quas pleriq; alij utriusq; lingue scriptores, in id genus libris fecerunt. Nam quia uariam, & miscellam, & quasi confusaneam doctrinam conquisuerant, eo titulos quoque ad eam sententiam exquisitissimos indiderunt. Nanque alij musarum inscripserūt, alij Syluarū, ille κρηῖον, alius κίρας ἀμαθείας, quidam lectionis suæ, alius antiquarum lectionum, atque alius πινάκιδον, & item alius ἐχειρίδιον. Sunt etiam qui Pandectas inscripserunt. Sunt autem qui διατριβίς. Sunt adeo qui de disciplina regia, & de philosophia, & de natura humana, & epistolarum questionum. Est qui memoriales titulos fecerit: est qui studiosorum, & de ridiculis, & πρὸς ποικίλας ἰσορίας: est qui historię naturalis, est qui βιβλιοθήκη, est præterea qui pratum, est item qui ἰωνήϊδων: est qui scripsit συγγραφήν. Sunt item multi, qui Coniectanea. Neque item desunt, qui indices libris suis fecerunt, aut epistolarum moralium, aut epistolarum questionum, aut confusarum. Et quedam alia inscripta nimis lepida, multasq; prorsus concinnitates redolentia. Nos uero (ut ceptus noster est) incuriose & immeditate, ac propè etiam subrustice, ex ipso loco ac tempore hybernarum uigiliarum, Atticas Noctes inscripsimus:

tantum

Noctes Atticæ.

Tituli uarij
operum.

tam ceteris omnibus in ipsius quoque inscriptionis lau-
 de cecantes, quantum celsimus in cura & elegãtia scri-
 ptionis. Sed ne consilium quidem in excerpendis notan-
 dus; rebus idem mihi, quod plerisque illis fuit. Nanque
 illi omnes, & eorum maxime Græci, multa & uaria le-
 ctitantes, in quas res cunq; inciderent alba (ut dicitur) li-
 nea, sine cura discriminis, solam copiam sectati conuerte-
 bant: quibus in legendis, antè animus senio aut tædio lan-
 guebit, quam unum alterum ue repererit, quod sit aut uo-
 luptati legere, aut cultui legisse, aut usui memuisse. Ego
 uero cum illud Heracliti Ephesij, uiri summe nobilis uer-
 bum cordi haberem, quod profecto ita est: Introite,
 nam & hic dij sunt: ipse quidem uolucndis transeun-
 dusq; multis admodum uoluminibus, per omnia sem-
 per negotiorum interualla, in quibus strari otium po-
 tui, exercitus defessusq; sum. Sed modica ex ijs, eaq; so-
 la accepi, quæ aut ingenia prompta expeditaq; ad hone-
 stæ eruditionis cupidinem, utiliumq; artium contempla-
 tionem, celeri faciliq; compendio ducerent, aut homines
 alijs iam uitæ negotijs occupatos, à turpi certe agrestiq;
 rerum atque uerborum imperitia uindicarent. Quæ erunt
 autem in his commentarijs pauca quædam scrupulosa &
 anxia, uel ex grammatica, uel ex dialectica, uel etiam
 ex geometria, quæq; erunt item paucula remotiora su-
 per augurio & iure pontificio, non oportet ea defuge-
 re, quasi aut cognitu non utilia, aut perceptu difficilia.
 Non enim fecimus altos nimis & obscuros in his rebus
 questionum sinus, sed primitias quasdam & quasi liba-
 menta ingenuarum artium dedimus: quæ uirum ciuilitcr

cruditum, neq; audisse unquam, neq; attigisse, si non
tile, at quidem certe indecorum est. Ab his igitur, sicuti
forte nonnunquam tempus uoluptasq; crit, lucubratiun=
culas istas cognoscere, petatum impetratumq; uolumus,
ut in legendo quæ pridem scierint, non aspernentur
quasi nota inuulgataq;. Nam & quid tam remotum in
literis est, quin id tamē complusculi sciant? Et satis hoc
blandum est, nō esse hæc neq; in scholis decantata, neque
in commentarijs protrita. Quæ porrò noua sibi ignotaq;
offenderint, æquum esse puto, ut sine uano obrectatu
considerent, an minutæ istæ admonitiones pauillulæ, ne=
quaquam tamen sint uel ad alendum studium honestæ,
uel ad oblectandum frigide, fouendumq; animum: sed
eius seminis generisq; sint, ex quo facile adolescant aut
ingenia hominum uegetiora, aut memoria adminicula=
tior, aut oratio solertior, aut sermo incorruptior, aut de=
lectatior motio, aut in ludo liberalior. Quæ autem pæ=
rum plana uidebuntur, aut minus plena instructaq;, pæ=
timus inquam, ut ea non docendi magis, quàm admonen=
di gratia scripta existiment: & quasi demonstratione ue=
stigiorum contenti, persequantur ea post (si libebit) uel
libris repertis, uel magistris. Quæ uero putauerint re=
prehendenda, his (si audebunt) succenseant, undc ea nos
accepimus. Sed enim quæ aliter apud alium scripta lege=
rint, ne iam statim tempore obstrepant, sed tractationes
rerum & autoritates hominū pensitent, quos illi, quosq;
nos secuti sumus. Erit autem id longe optimum, ut qui
in lectitando, scribendo, commentando nunquam uolu=
ptates, nunquam labores ceperunt, nullas hoc genus ui=
gillas

gilem similes, neq; illis inter eiusdem Musæ amulos certationibus disceptationibusq; elimati sunt, sed intemperiarum negotiorumq; pleni sunt, abeant percontando, scribendo, à Noctibus his procul, atq; alia sibi oblectamenta querant. Vetus adagium est: Nihil cum fidibus graculo, nihil cum amaricino sui. Atqui etiam quo sit quorundam male doctorum hominū sœuitas & inuidentia irritatior, mutuabor ex Aristophanis Coronopesta pauca. Et quā ille homo festiuissimus fabulæ suæ spectandæ legem dedit, eandem ego commentarijs his legendis dabo, ut ea ne attingat, ne'ue adeat profectum & profectum uulgus à ludo musico diuersum.

Versus legis datæ hi sunt:

Volumina commentariorum ad hunc diem uiginti iam facta sunt. Quantum autem uitæ mihi deinceps deum uoluntate erit, quantumq; à cura publica & à re familiari, procurandoq; cultu liberorum meorum dabitur otium, ea omnia subcisiua & subsecundaria tempora ad colligendas huiuscemodi memoriarum disceptatiunculas conferam. Progredietur igitur numerus librorum (dijs bene iuuantibus) cum ipsius uitæ quantuli quique fuerint progressibus. Neq; longiora mihi dari spatia uiuendi uolo, quam dum ero ad hanc quoque facultatem scribendi commentandiq; idoneus. Capita rerum, quæ cuiq; commentario insunt, exposuimus hic uniuersa: ut iam statim declaratur, quid quo'ue in libro queri inueniriq; possit.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM
LIBRORVM XX.

FINIS.

L 5

AD LECTOREM. 211

Capitula rerum, quæ hisce Gellianis Noctibus habentur, consultò omisimus, lector candidè: tum quòd singula singulis præfixa sint commentarijs: tum quòd Index his accesserit locupletissimus, in quo quidquid notatu dignum est, inuenire licet.

QVONIAM IN hisce Atticis noctibus Græcæ dictiones multæ, & uersus ac loci complures Græci erant, ea omnia Latina seorsum hic subnectenda curauimus, quando Gellius ipse græcè tantum citarat, nec Latina fecerat. Consulimus autem cum ipsi Gellio, quem integrum impollutumq; esse uoluimus, tum etiam studiosis omnibus, quando & emendati complures loci sunt, qui uitiatu admodum erant.

QVAE IN LIBRO PRIMO.

Cap. I. ὅποση ψυχῶν, &c. Quanta sit animorum corporumq; inter homines differentia quo ad ingenium uirtutemq;.

Cap. II. κυρτῶν τὰς σπασσοῦσας θεωρίας. Laqueorum speculationes claudicantes.

ἀνώλυτος, ἀνεκβίαστος, Solutus, inuiolatus, minime implicitus, liber, diues, felix.

Ἐπί μοι περί ἀγαθῶν, καὶ κακῶν ἀκούεις.

Ἰλιόθεν μεφίρωρον ἀνεμῶ κικόνεσι πέλασσην.

De bonis cedo & malis, audis ne illud?

Ad Ciconas Troia referens me uentus adcegit.

Τῶν ἄνωρον τὰ μίση ἴσην ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, &c. Rerum quædam

quædam bona, quædam mala, quædam indifferentia sunt. Bona sane, uirtutes: quæ uitij participant, mala. Indifferentia uero illa, quæ horum intermedia sunt, opes, conuiuium, uita, mors, uoluptas, labor: unde nosti, inquit? Sic Hellenicus in Aegyptiacis tradit. Quid enim magis refert ita dicam, an Diogenē in moralibus, Chrysippum uel, aut Cleanthem? Hoc itaq; exquisiisti, decretumq; fecisti tuum. Expone quonam modo tempestatem in nauis feraræ: inquit, quid eius distinctionis memineris, ubi instrépit ac feridet uelum? & reclamabis si quis te ita alloquatur, repete age tu ea, quæ modo aiebas, num sit uitium nauis fragium: facere: num particeps uitij sit, an non contra istum baculum moueas: heus homo, quid tecum tibi? nos perimus, & ipse accedens ludis. Cæsar quoq; si te delatum accersuerit, quid agas?

Cap. 3. ἢ μὴ βοηθήσει, &c. Nunquid oporteat contra iustitiam amico subuenire? & qua fini, & in cuiusmodi? δὲ μὴ συμπεράσει, &c. Opus est me amicis opitulari, sed usq; ad deos.

* οὐκ οἶδ' εἶναι τοῦτο βέλτερον, &c. Haud satis noui, si quid in hoc genere sit nobilius: & an quæcunq; pars ad quantamcunq; alterius partem comparata, eligenda magis sit. Verbi gratia, hoc modo, ut & nobilius ære aurum sit, & auri pars quælibet, portionis cuiuslibet æris comparatione sit pluris: uerum nonnihil discriminis cum numero tum uero magnitudo efficiet.

Non si quid suo genere alio est nobilius, cōtinuo quisuis quoque pars eius, partis cuiuslibet alterius quo comparatur, collatione eligenda sit potius.

ἢ καλυμμένη χάρις, &c. Quæ gratia apud hoies uocatur, hoc quidē est iuris diligentioris loco et tēpore immunutio. περὶ ψυχῆς. De anima.

καὶ λωρ

Χείλων ὁ παλαιὸς ἀκούσας τῶν λέγοντων, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλο
*Chilo senior, cum quempiam dicentem audisset, nullum
 se inimicum habere: an nullum etiam amicum haberet,
 interrogavit: amicitias inimicitiasq; inuicem consequi con-
 iungiq; necesse esse arbitratus.*

Cap. 5. κομτὴ χλαυίς, καὶ μαλακὴ χιτωνίσκος.

Elegans uestis, et molles tuniculae.

ἀμυσός, ἀγροδίαιτος, ἀπρόσιτος.

Inelegans, agrestis, inaccessus.

Cap. 7. ποιήσῃ ἴσαθ, λίσῃ. *Futurum dicturum.
 εὐφωμία. Voculatio.*

ἐπιμελία τῶν λέξεων.

Vocabulorum delectui diligenti.

Cap. 8. οὐ πατρὸς ἀνδρὸς εἰς κόρινθον ἴδ' ὁ πλῆς.

Non uiri cuiusq; est Corinthum petere.

μυριάς δραχμάς, ἢ τάλαντον.

Decem drachmarum milia uel talentum.

οὐκ ὄνῃμαι μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν.

Non emo milibus x. drachmarum poenitentiam.

Cap. 9. ἰφυσιογνωμόνῃ. *Per naturae indicia pensiculabat.*

ἀκουστικοί. *Auditores.*

ἰχεμυθία. *Taciturnitas.*

μαθηματικοί. *Disciplinis uacantes.*

μαθήματα. *Disciplinas.*

φυσικοί. *Naturales.*

ἀθεώρησι, ἀμυθί, ἀνωμίτησι.

A contemplatione geometrica penitus alieni.

κοινόβιον. *Contubernium.*

Cap. 11. καὶ μετὰ ταῦτα ὁ ξύνοδος ἦν, ὅτι. *Post haec
 congressum*

congruenter est: Argiui quidem socijꝫ, acriter ac cum impetu ad orientes. Lacedæmonij contra sub tibiarum præcentione pleno agmine maturantes, non adco diuina rei gratia, uerum ut æquabili numero soꝫ; sensim ingressu conuenientes, pugnam capefferent, nec suos ordines distrahi sinerent: quod semper amplissimas copias agere ubi congregiendum est, decet.

οἱ δ' ἄρ' ἴσταν, &c.

Ast ibant taciti spirantes robur Achiui,

Inq; uicem auxilium cupida sibi mente ferebant.

ἔστι ἐπειδὴν ὠδλεμῶν μίλλωσι, &c. Quamobrem ubi commissuri prælium sint, ad tibie modulos congregiatur: ut timidos minus honeste agentes iudicent.

Cap. 13. καθήκοντα. Officia.

Cap. 15. ἀλλ' ἔτε δ' ἔπαται, &c.

Ast ubi iam magnam fudit de pectore uocem,

Dentis claustra tui uox qualis nata reliquit.

ἀμετροπῆ ἠφριτόμυθορ. Loquentem sine iudicio & modo.

ἀκρομα. Incompta.

ἀμετροπῆ ἰχθῆδα. Supra modum loquens conturbabat.

λαλῆρ ἄρισσι, ἀδωώταθσ λέγειν. Blatterare optimus, dicere ineptissimus.

Γλώσσης τοι θεσπυρὸς, &c.

Optimus est homini lingue thesaurus, & ingens

Gratia, que parca mensurat singula uerbis.

οὐ λέγειν δλωδὸς, ἀλλὰ στήρ ἀδυναθσ.

Non idoneus ad dicendum, sed ad tacendum impositus.

ἀχαλιθῶρ σομάτωρ, &c. Effrenioris & exlegis dem: natione extremum, infelicitas occupat.

ἐπιθῶτωρ

ἀνθρώπου ἀγριοῦ, Ἔ. c. *Hominem agresti feracia*. *Il te-
merario, effrenato, prodigo, petulanti: loquacem, utilcm,
ἔ. fusum per uerborum congeriem ac fastium.*

Cap. 20. ἀπλατίς. *Longitudo illatabilis.*

Cap. 22. βιωφιλῆ. *Vitæ utilia.*

ἀκυρωτέρω. *Minus proprio.*

Cap. 25. ἱκεχηρία. *Manibus temperationem.*

ἱκεχηρία. *Inducias.*

τύπος. *Formas.*

ὑπογραφή. *Descriptiones.*

ἔρισμός. *Definitiones.*

Ca. 26. περί ἀοργησίας.

De non irascendo, uel inirascibilitate.

ἀοργησία καὶ ἀνάληψία.

Inirascentiam, ἔ. indolentiam.

ἀνάληψις καὶ ἀνάδησις. *Hebetem ac stupentem.*

QVAE IN LIBRO II.

Cap. 1. πολλάκις. *Sæpe numero.*

ἔ. ἡλίου εἰς ἡλίον ἰσῆκε ἀσραβίσειρ. τῶν πρίμων.

De sole ad solem erectior stipitibus arborum steterat.

Cap. 3. ἰχθύρ ἴσρα. *Pisces pauperes.*

Cap. 6. πολλάκι καὶ κήπωρος ἀνήρ μάλα κείριον ἔπειρ.

Sæpe ἔ. holitor uir ualde opportunum dixit.

ἡὺδα μάντις ἀμύμων.

Fari inculpabilis aruspex.

τῶλ ἔκ ἀκοντε πετίδω.

Illi haud inuiti uolarunt.

ἔνδ' ἔκ ἀν ὑβρίζοντα, ἔ. c.

Tunc neq; cernere erat torpentem Agamemnona diuū,

Nec.

Nō volentem, nec nolentem decernere ferro.

ὄφθ. ἡ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις.

Hæc est definitio doloris detractio.

κατ' α'. *Secundum.*

ἐίρησις. *Privationem.*

Cap. 7. ἀδιάφορα. *Indifferentia.*

μέσα. *Media.*

ὑγιῆς νόμιμον διεζευγμένον.

Sanum legitimum disjunctum.

Cap. 8. ὁ θάνατος οὐδ' ἴση πρὸς ἡμᾶς, ἔσθ. *Mors nihil ad nos, nam dissolutum non sentit: quod autem nō sentit, nihil ad nos.*

ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις.

Mors animæ et corporis dissolutio.

ὁ θάνατος ψυχῆς, ἔσθ. *Mors, animæ corporisq; est dissolutio: dissolutum autem non sentit, quod uero non sentit, nihil ad nos.*

Cap. 9. ὕψος τοῦ μεγέθους τῶν ἰσθμῶν, ἢ παντὸς ἢ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. *Definitio magnitudinis uoluptatum, omnis doloris sublatio.*

παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος. *Omnis dolentis.*

παντὸς ἢ ἀλγεῖν. *Omnis rei anxie et tristis.*

λέξεις τῆς. *Dictiones obseruat.*

Cap. 17. σωμασίσις. *Coagmentatione.*

Cap. 18. ἀλλοθ' ἐπίκτητος γινόμενα, ἔσθ.

Seruius Epictetus fueram, qui corpore mancus,

Pauperie prebuis, charus eram superis.

Cap. 20. παραλίθους. *Hortos.*

μελισσῶνες. *Apiaria mellariaq;*

ἀμπελῶνες.

ἀμπελώνες. *Vincas.*

λαφύδες. *Laureta.*

Cap. 22. ἰθύνκλιθ. *Aquinoctialis.*

ἰσημερινός. *Aequidialis.*

θεριναί τροπαί, καὶ χειμεριναί. *Aestiu solstitia & hyberna.*

ἔτιμολογηκί. *Rationē originis uerbi interpretādo indagā*
ἔω ζέων. Ab oriente sole fluens. (tes.)

ἀσθηγκνίτω. *Serenitatem facientem.*

ἀπὸ τῆς βοῆς. *A' boatu.*

σὺν δ' εὐρθ τ' ἴπρωι, &c.

Cumq; euro incubuit zephyrusq; notusq; furentes,

Sudificusq; simul boreas mala plurima uoluens.

κακὰ ἔφ' ἑαυτὸν ἔλκων ὡς ὁ κακίας νέφθ.

Mala ad se attrahens, ut cecias nubes.

ἀφράσις ἐπιθλάκη. *Auscultatio sese ostentans.*

Cap. 23. ἐπ' ἀμφοτέρων ἰν' ἐπίκληθ, &c.

In aurem utranq; quandoquidem dotata est, cubet.

Re confecta magnifica, & negotio inclyto,

Domo illam exturbat, cui male uoluit maxime.

Vt omnes in Creobule faciem oculos conuerterent.

Tum me cunctis notum ut faceret uxor hera,

Mcoq; demoraretur in uultu, a sinu inter simias fierem.

Quod autem hoc dictum? tacere uolo.

Noctem mali autorem plurimi.

Me miserum, qui Cleobulam duxi, & talenta decem,

Nanam mulierculam, cubitalem, cuius superbia

Adeo intolerabilis est, Iouem Olympium

Et Mineruam testor, non ancillulam potius officiosam,

dicto citius.

Præstō

Pro hanc quispiam abigat quæso, at illam referat.

ἔχω τὴν ἐπίκληρον λαμίαν, &c.

Lamiam hereditariam duxi, quod non dixeram tibi.

Tum uero domus, atq; agrorum heram,

Vniuersorumq; illius loco, heci quam miserum & graue?

Difficillimum imò. At omnibus molesta est, non soli mihi,

Filio multo magis filiaq; prouinciam

Inexpugnabilem dicis certo scio.

ἦ τις παροδαιμων ὃς ἂν πένυς γαμῶ, &c.

Quam extreme infelix quisquis in egestate uxore ducit,

Et querit liberos, heci quantum est insciens sui.

Quiq; neq; necessarium studium rerum gerit,

Nisi quantum aliquid iugiter in uita deterat:

Neq; (licet res cogat) tectum præbere quit sibi,

Sed inops domo in arumna uitam trahit,

Hyemem tolerans male, miserie omnis socius,

Bonorumq; uniuersorum in sors ac carens.

Vnum equidem cum opprobrans, cunctos monitos uolo.

Cap. 25. ἀναλογία. Proportionem.

ἀνωμαλία. Inæqualitatem.

ἀνωμαλία. Inæqualitas.

Ca. 26. ξανθὸς ἢ καὶ ὄρθρος, καὶ πυρρὸς, καὶ φοινικῆς.

Flauus aut, & ruber, et rubidus, & fuluus, & puniceus,

καὶ νίκῳ ἐπ' ἀρετῇ ἀμφότερον ἴθικτος.

Et uirtute tua facta est uictoria nutans.

Cap. 27. ἰσῶρον ἢ αὐτὴν Φίλιππον, &c.

Videbam etiam ipsum Philippum quo cū certemus, pro

imperio principatuq; oculo effossum, humero fractū, ma-

nu crureq; oblesum, omne deniq; corporis membrum,

M quod

quod fortuna auferre uoluiſſet, id ultro offerentem. *ἢ ἄλλο καὶ ἄλλο*
καὶ ἄλλο cetero uitam cum honore et gloria ageret.

πᾶν ὅτι ἄν βυλιθῆ μίρα, et c. Omne deniq; corporis
 membrum, quod fortuna auferre uoluiſſet, id ultro offerentem.

ἔνθα νόος πόντος λυδῶνα εἰς λάαν ὠθῆ.

Auster ubi insanas urget sub saxa procellas.

καὶ βορῆς αἰθρηγνίτης μίρα κύμα κυλίνδων.

Sudificusq; altos aquilo rotat impete fluctus.

λάαν ὠθῆ. Lapidem propellit.

λάαν ἀνω ὠθῆ. Lapidem sursum propellit.

QVAE IN LIBRO III.

Cap. 10. ἰσοδμάδα Septimana.

πλειάδας. Pleiadas.

πόλος. Polos.

πρικῶτη. Pertusa.

πῶν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν.

Per quaternariam consonantiam.

Cap. 11. ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι περὶ ῥίζαν ὀμήρου.

σμύρνα, ῥόδος, κολοφῶν, σαλαμίς, Ἴος, Ἄργος, ἀθῆναι.

Septem urbes certant de stirpe insignis Homeri,

Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Ius, Argos, Athenae.

Cap. 13. πῶν περὶ ὄροπον δίκλιον.

(na.

De Oropo causam dicentem.

Cap. 16. περὶ τροφῆς. De alimento.

πόσος ὁ τῆς τῶν ἀναζώπων κύσεως χρόνος.

Quantum est hominum gestationis tempus.

γυνὴ καὶ δέκα μῶν. *Mulier decimestris parit.*

ἔσθ' ἢ καὶ οὐκ ἔστιν δεκάμηνος γένεσις.

Est autem, et non est octimestris partus.

Ἰ. Ἐπιπόρμα ὡς ἴδα μετὰ τῷ ἱκτρῶσι, &c.

Apparent quidem ueluti animalia post abortum, sed nequaquam sunt, quippe quae statim uita excedant. Itaque esse quidem tantisper imaginantur, sed potentia non sunt.

Ἰδνασία. Vlyssa. ὄνοι λύρας. Asini ad lyram.

Ἐτ' ἀριστοτέλη. Secundum Aristotelem.

Χαῖρε νῦν φιλότῆ, &c.

Nunc gaude dilecta, ast cum se euoluerit annus,

Illustres (neq; enim diuūm cubilia uana)

Natos nixa dabis.

περιπλωμένῃ ἰνιῶπῳ. Voluente anno.

ἦν) ὃ ἰμ τοῦτοις, &c.

In hisce uero & plura fiunt, & ex toto, & per partes.

Dicimus etiam plura pluribus, & pauciora paucioribus.

Cap. 27. τίμων. Timon.

σίλλος. Sillus.

τίμων. Timonis.

καὶ οὐ πλάτων, &c.

Τυγ; Plato. nam discipulum te dira Cupido

Abstulit. exiguum redimis grandi ere libellum,

Scribere per quem orsus praedoctus abinde fuisti.

Cap. 28. ἵποκύνῳ. Equi catella.

QVAE IN LIBRO IIII.

Cap. 2. περὶ τῶδῳ. De edentulo.

πάλαι. Concubina.

Cap. 5. ἢ ὃ κακὴ βουλὴ τῶδ' βελύσῃ περὶ σῆ.

Consultum male consultori pessima res est.

Cap. 11. καὶ κινάμων ἀπὸ χῆρῳ ἴχῳ, &c.

A fabuloq; manus tristente amouit edentes.

M 2

Hoc,

Hoc, ut Pythagoras iusserat, ipse loquitur

Πυθαγόρας ὁ τῶν ἀσπιῶν, &c.

Cum dicat Pythagoras in leguminibus, fabam praecipue approbavit. motum enim maxime excitat, & alium cicit, quamobrem ea maxime utitur.

Διὰ τὴν πείθει τὴν κνέμωρ ἀπὸ χεῖρας ἑλεῖται.

Ah miseri à cyano miseri subducite dextras.

εἰς τὸ κνέμρ ἀφνοί, καὶ εἰ ποί τὸ κνέμρ.

In ferendo utero ualidi causaeq; uteri ferendi.

Ἀριστοτέλης ὁ, μήτρας, &c.

Aristoteles à uulua, corde, & marina urtica, atq; id genus quibusdam alijs abstinere Pythagoricos dicit, ceterorum autem usum habuisse.

Cap. 13. περὶ λοιμῶν, ἢ λογκῶν κριῶν.

De pestibus, aut rationalium regula.

Cap. 15. δύσχερις, χαλιπύρ. Difficile, & arduum.

QVAE IN LIBRO V.

Cap. 3. τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιῆν.

Causam inferiorem, superiorem efficere.

Cap. 9. ὧν ἄρωπε μὴ κτεῖνε κροῖσος

Heus homo ne occide Cræsum.

Cap. 10. ἀντίστροφοντα. Reciproca.

Cap. 11. ἢβι καλὴν ἕξαι &c. Aut pulchram duces, aut deformē. Si pulchrā, habebis cōmunē: sin turpem, habebis poenā, neutrum autem bonū: nō est igitur ducenda uxor. εἰ μὲ καλὴν ἕξω &c. Si formosam ducā nō habebō penā: sin deformem, non habebō cūmunē: ducenda igitur uxor. ἀντίστροφον. Reciproca.

πρότασις. Propositio.

καλὴν ἢ ἴση, ἢ Ἔς. *Aut pulchram duces, aut turpē.*
 κοινῆ. *Communis.*
 ποινή. *Pœna.*

Cap. 12. σερμικὸν μόριον. *Priuantem particulam.*

Cap. 15. ἀσώματον. *Incorporeum.*

τὸ ἐφώμιον ἢ πάχον σδμά ἴσ.

Aut efficiens aut patiens corpus est.

Ἔς τριχὴ διαστάση. *Triplici dimensione distans.*

οὐχ ἀπλῶς πληγὴ ἀέρος ἴση. Ἔς. *Non simpliciter pla-*
ga aëris uox est, nā digitus contractus quoq; aërem per-
cutit, non ita tamen uocem facit, sed quanta plaga, ἔς ue-
hemens ἔς tanta, ut audibilis fiat.

ῥεῦμα λόγων. *Flumen uerborum.*

Cap. 18. ἡμερήσιον. *Diarium.*

Cap. 20. βάρβαρον. *Barbarum.*

Θαλίον. *Solæcum.*

QVAE IN LIBRO VI.

Cap. 1. περὶ προνοίας. *De prouidentia.*

ἢ τῶν ἀνθρώπων νόθοι κατὰ φύσιν γίνονται.

An hominum morbi secundum naturam proueniant.

κατὰ παρακλούθησιν. *Per sequelam.*

Cap. 2. ἡμαρμένην. *Fatum.*

φυσικῶν σύνταξιν τῶν ὄλων ἐξ αἰδίου τῶν ἰτέρων Ἔς.
Naturalem quendam ordinem omnium rerum, ex æterno
alijs ad alia consequentibus, ἔς incommutabili manente
cuiuscemodi complicatione.

Διὸ ὑπὸ τῶν πυθαγορείων ὄντως εἶρηται.

Γνώση δ' ἀνθρώπου Ἔς.

Quamobrem à Pythagoreis sic dicitur,

Nosces homines spontaneas haurire calamitates.
 Quasi detrimenta singulis a seipsis fiant, & seipsum
 delinquant, & in incommoda ruant sua, & ex sua ele-
 ctione & intentione.

ὡς πᾶσι, οἷον ἄπην θεοῦ, &c.

Hei mihi, quid damnant mortales numina caeli?
 Esse aiunt etenim per nos mala, cum tamen ipsis
 Vecordi praeter fatum sint mente dolores.

Cap. 5. δις πᾶσι οἱ γέροντες. Bis pueri senes.

Cap. 6. Τῦνη δ' οἰωνοῖσι &c.

Me tu praecipibus parere uolucris ipsum
 Mandas, quas equidem temnoq; animoq; recuso.

Cap. 8. πολυίσωρ. Multiscius.

Cap. 13. πῶς ἑξαιφνης φύσιν. Repentinam naturam.

παρμηδιδης. Parmenides,

τὸ γὰρ ἑξαιφνης ἕπιτόρη &c. Repente enim tale uidetur
 quippiam significare, quod in alterum transeat.

τραγήματα. Bellaria.

Cap. 14. νουθεσία. Commonitio.

κόλασις. Animaduersio scilicet & punitio.

παραίνεσις. Monitio.

ἑμωρία. Poenam.

παράδειγμα. Exemplum.

προσὺν δ' ἅπαντι, ὡς ἔστω &c. Id est autem conueniens,
 ut qui plectitur ab alio recte puniente, melior fiat, & uti-
 litatem capiat, aut exemplo ceteris sit, quo uidentes aliq
 male affectum, praemetu reddantur meliores.

Cap. 16. παρατήρησις. Deprecor, excuso.

QVAB IN LIBRO VII.

Cap. 20.

Cap. 2. ῥαθυμότ' ὄρον ῥαφῆ. Desidiosius iunctur.

Cap. 3. ἀναγώγως. Duriter.

Ἔκ σὶ ἱμελερ, ὡς σὺ φῆς ὅτ. Nam si te occisurus erat (ut tu ais) maritus, te quoq; occisurum esse oportuit, ut quando tempus interponeretur.

Cap. 6. αἰδέσθαι. Sensus.

ὄψιν. Visum.

ἀκούειν. Auditum.

ἡύσιν. Gustum.

αἰφῆν. Tactum.

ὄσφρησιν. Odoratum.

περὶ μνήμης. De memoria.

τῶ ἢ ἀφῆν, καὶ τῷ ἡύσιν ὅτ. Tactum uero ὅτ gustum omnia habent præter animantium imperfecta.

Cap. 8. καὶ αὐτὸς δ' οὐρ ἕδην περὶ διαίτην ὅτ. Et quidem nos uidimus apud Putcoleos Delphinū amantem mire puerum inelamatum à puero acciri. Quinetiam adnatans dorso puerum admittebat, ita ut pinne aculeos, uelut uagina conderet, ne dilectum sibi corpus laeceret, receptumq; equitis modo insidentem per magnum equor per ducenta stadia deferret. Roma igitur, omnisq; Italia confluebat, ut piscem amoris causa uictorem pueri spectaret.

Cap. 11. ἀσώτων. Prodigum.

ἢ ἀκόλαστον. Vel libidinosum.

ἢ ἀχρεῖον. Vel inutilem.

ἢ ἀχρηστον. Vel inutilem.

ἢ κακώτροπον. Vel improbum.

ἢ μαρόν. Vel scelestum.

Cap. 12. χαριδωτός, Tunicatis.
χαριδωτους. Tunicatas.

Cap. 14. χαρακτήρας. Formas.
ἀσβρόν, ἰχνόν, μέσον.
Sublime, tenue, medium.

Cap. 16. περι ἰδωμάτων. De edulijis.
ἐπεὶ τί δὲ βροπίσι πλήρ δυοῖν μόνων ἔσσι. Nam quid
mortalibus sit usu, præter duo illa modo, Cereris mu-
nus, ἔσσι aquæ poculum? quæ adsunt, ac nos queunt alere,
quorum satias nunquam est, luxus autem sunt caterarum
epularum indagines.

Cap. 20. ἢ δ' ἰτίρη θέρσσι ἔσσι.
Grandinis est similis, ruit æstate altera, uel iam
Prægelidis niuibus, aut glaciei humore coactæ.
λάαρι ἄνω ὄθῃν ἔσσι πρὸς ἰ λόφον.
Saxum sursum impellebat ad cumulum.

CAP. VII. LIB. VIII.

περὶ τῆς μνήμης. De memoria ac mente.

QVAE IN LIBRO IX.

Cap. 1. ἐμπαδῶν ἔχου. Incurrere aliquid.
ἐκπαδῶν παρῆδῃ. Auertere, atq; depellere.

Cap. 2. εἰς ἄργυρον. In panes
ἀξιόσυν ἰσὶν ἄργυρον. Dignus igitur est argento.

Cap. 4. ἀνήκεσσι. Qui non audierit.
ἀνθρώπων φάγους. Carne humana uescentes.

Cap. 5. σαρκὸς δὲσσις κτῆσθημα.
Corporis constantem habitum.
μανίην μάλλον, ἢ ἡδονήν.

Isanirem potius quam oblectare.

ἡδονῆς

ιδιαι τὸ πῶς ἔσται. Voluptatis finis meretricis decretum, *unde Venerem, nullum meretricis erit decretum.*

Ca. 8. Ἐν γὰρ μυρίων καὶ πεντακισχίλιων ἔσται. Enimvero qui decem milibus, ἔσται quindecim milibus uestimentorum eget, is quo minus indigeat, fieri nō potest. Cū enim plus quā habet, ego, detrahēs ex ijs que habeo, acquiesco.

Cap. 9. Ἐλάττω καὶ μάλασι ἔσται.

Me petit pomis caprarium Cleariste filia,
Capras propellentem, suaue quid canit, in susurrat.

Τί τὸ ἔμειν ἢ πολλὰ περιλαμβάνει ἔσται.

Pasce adamate mihi pulchre heus Tityre capras.

Et potum ad fonteis age Tityre, sed coleatum

Hunc Afrum, rufianq; caue, ne cornua uibret.

Ἰν δ' ἀρεταίς εἶσι κατ' οὐρεσιν ἔσται.

Montibus it qualis studiosa Diana pharetrae,

Aut per Taygeti spatiosa iuga aut Erymanthi,

Et nunc gestit apro, nunc ceruo diua uolucris.

Stant circum nymphæ agrestes Ioue cœlite natæ,

Inq; agris ludunt, Latonæ pectora gaudent.

Fronte dea ante omncis ceruice prominet alta,

Et pulchras omncis inter clarissima fulget.

Talibus in famulis uirgo intemerata decebat.

γίγνθαι δὲ τε φέρεται λητώ.

Latonæ pectora gaudent.

Ἰν δ' ἀριγνώτη πύλιν, καὶ δὲ τε πάσαι,

Pulchras omncis inter clarissima fulget.

Cap. 10. παρθενικὴν (ῶνην, καὶ λίχτροιο θεομόνην,

Virgineum soluit cestum, legemq; cubilis.

καὶ ἔσται φιλοτύπια Et munus amoris.

ἢ ἢ ἀρ' ἐν τρήτοισι κετυνά σοι' ἐν λεχέσασιν.

Inq̄: toris illi sculptis cepere soporem.

Cap. 15. ἄσπορον. Dubium.

QVAE IN LIBRO X.

Cap. 1. τρίτον καὶ τέταρτον. Tertium & quartum.

Cap. 4. φύσει τὰ ὄνιματα ἢ θέσει.

Natura'ne nomina sint an positu.

Cap. 7. τὴν ἕσω θάλασσαν. Internum mare.

Cap. 10. ἀνατομίας. Dissectiones.

Cap. 11. ἀπὸδὲ βραδείως. Festina tarde.

Cap. 12. Αρχύτας ταρατίνος φιλοσόφος ἔσθ.

Archytas Tarentinus philosophus pariter & mechanicus uir, columbā ligneam fecit uolantem, que si nunquam subsedisset, præterea non exurgebat. Haslenus enim.

Cap. 16. κατὰ πρόληψιν. Per anticipationem.

Cap. 17. ἀσώτιαν τε. Luxuriamq̄.

Cap. 19. οὐδ' ἂν μὴ λέγε ὡς γέγονε οὕτω πολλάκις, ἔσθ.

Verum ne dicas, sic esse actum sæpenumero, sed hoc fieri sic decere. Non enim si quid aliquando contra leges actū iam est, tuq̄; id secutus es, propterea iure quædas euadere, quinimo eo magis iccirco in te debeat statui. Vt enim si prius in aliquem foret animaduersum, tu minime hæc scriberes: ita si ipse in præsentia punieris, nequaquam deinceps alius scribes.

Cap. 22. φιλοσοφία γάρ τοι ἐστὶν ὃ σώκρατις, χάρις ἂν εἴη αὐτοῦ μετρίως ἀφ' ἧς ἐν τῇ ἡλικίᾳ, ἔσθ.

Philosophia sane o Socrates, res est elegans, si modice quisquam per ætatem auigerit: at si supra modum tempus in ea contriuerit, hominibus est corruptela. Nam si quis

uel

uel inueni sit acriq; ingenio, ultraq; etatem philoso-
 phicam, necessum est eum rerum omnium esse imperitum,
 quarum uju calleat oportet, quisquis honestus probusq;
 est futurus. Legū enim ciuiliū peritiā & orationis, uas-
 cat: quibus, in actionibus ac cōmercys cū hominibus, tum
 priuatim tum publice uiri conuenit. Voluptatum item, atq;
 cupiditatum humanarū, & morum euadunt prorsus inso-
 lentes. Cum itaq; in ullam quāpiam incidunt priuatā pu-
 blicam uel actionem, habentur deridiculi: perinde ac uiri, ci-
 uiles ipsi, ubi uestra aduunt studia & disputationes, irri-
 dentur: Accidit ijs enim illud Euripidis: Qua in re clarus
 quisq; est, ad eam properat: & diei partē illi plurimā im-
 pertit, in qua ipse se exuperet: cōtrā, in qua stupidior ac
 nihil sit, inde effugit, eamq; contemnit: alteram uero sui
 beneuolentia commendat, arbitrans ita sese laudare. Sed
 prestat (sicuti opinor) utriusq; esse participem: philoso-
 phiæ in quā, quo ad illius honestas finit, disciplinæ gratia
 compotem fieri: Neq; turpe habetur adolescentem philo-
 sophari. At cum grandis iam natu philosophatur, ridicu-
 la res ò Socrates geritur. Atque equidem ita penes philo-
 sophantes afficior, ueluti erga balbutientes ludentesq;.
 Cum enim puerulum uideam, cui decorum adhuc est, sic
 lingua balbutientem ac ludentem, demulceor, resq; mihi
 quidem festiua & liberalis uidetur, pueriliq; etate con-
 gruens: Quod si uolubiliter puerulum loquentem au-
 diam, acerba quæpiam res mihi oboritur, & aures meæ
 molestia afficiuntur, uideturq; nescio quid esse seruile.
 At si quis utrum audierit balbutientem, aut ludentem ui-
 deat, res uidetur & deridenda & puerilis, & denique
 digna

digna uerberibus. Ita equidem afficior sane eorum qui philosophantur ratione. Vbi enim in adolescente philosophiam aspicio, oblector exosculorq; , & id mihi uideatur perdecere, ingenuum quoque ac liberalem hunc esse hominem iudico : è contrario, si non philosophatur, illiberalem, & sese nūquam re ulla dignum, uel honesta uel ingenua arbitrantem. Verum cum seniore iam hominē philosophantē adhuc, necdum facientē finem persentio, uerberibus egere commodū uir ille mihi uidetur. Quod enim modo dixi, id homini isti accidit, ut si sit admodum ingeniosus, uilis atque abiectus efficiatur, cum mediam ciuitatē forumq; defugiat, in quo poëta inquit uiros excellere. Abdat se uero, & uitæ reliquum cum adolescentulis tribus aut quatuor degat, in angulorum aliquo commurmurans, ingenuum aut quicquam magnū dignū ue haud unquam loquatur. Equidem ô Socrates, pro mea erga te beneuolentia atque humanitate, uideri mihi uideor affici in presentia eodem modo, quo Zethus respectu Amphionis apud Euripidem, cuius modo mentionem feci. Etenim mihi quoque eiusmodi quædam, tecum ut fabuler, in mentem uenit, qualia cum fratre ille. Neglectui habes ô Socrates ea quæ debes curare, animiq; naturam tuī usque adeo nobilem puerili quodam ornamento condecoras, nec foro senatui ue orationis quicquam recte affers, neque probabilem aut consentientem ullam rationem inuenisti, neque uero pro alijs consilium integrum cepisti. Atqui amicē Socrates, quod ægre ne feras uelim, (loquor enim tuæ causa summa cum beneuolentia) an tibi non turpe uideatur, ita te gerere, ut ego te habere

beret. Istimo, & ceteros qui ultra iustum pergant philosophari: Nam si quis te nunc, aut alium eiusmodi quemlibet ad carcerem rapiat, iniuriam te quidem intulisse arguens, qui culpa omnino uaces, noſti ne te minime habiturum quonam te pacto tuearis? Sed uertigine uexeris, ac conſilij inops oſcites quid dicas, quid agas. In iudicio item ſuggeſtum conſcendens, ſi improbus admodum ac nequam aduerſarius tuus ſit, mori de ſacili queas, ſi te ille capitali deferat crimine. Verum quonam pacto Socrates hoc ſapientis ſit, ſi qua ars aliquem preſtantem ingenio uirum naſta, deterioreſ illum effecerit? qui neque ſibi ipſi auxilio eſſe poſſit, periculisque extremis liberare, neque ſe, nec alium quenquam, ſed ab inimicis bonorum omnium facultate ſpoliari neceſſe ſit, & palam quidem infelicem degere. Liceat enim quanquam agreſtius, uera dicere: ſi quis in genam te percuſſerit, poenas non det. Sed heus uir bone, mihi obtempera, atque a redargutionibus iſtis te abſtine, rerumque elegantiam cole, & eam ſane unde recte ſentire uideare, alijs miſſa faciens iſta arguta ſiue deliramenta ſiue nugalia deceat appellare: quibus efficiatur, ut domos inanes habitas: atque ſequens non eos, qui exigua iſta reprehendunt, ſed illos potius a quibus & facultates, & gloria, & bona alia permulta poſſidentur.

Cap. 24. ἐς τετάρτην, & ἐς πέμπτην.

In quartam & in quintam.

QUAE IN LIBRO XI.

Cap. I. ἰταλί. Vituli.

ἢ ὀπίφραση. Per contrariam dictionem.

Cap. 4. πῶς ἀξιωμακ' ἄνθρωπος λέγει πῶς ἔστιν &c.

Auto

μαλετ. *Autoritas uero, & si male dicat, tua Persuadebit, nam ab inexistentibus proficiscens oratio, Et ab existentibus, eadē haudquaquam tantundem * uacat.*

ἀντὶ ἀδελφούτων. Pro eo quod inexistentibus.

ἀντὶ ὄντων. Pro existentibus.

ἀδελφοί. Inexistenti sunt.

ὄντες. Existenti sunt.

Cap. 5. σκιηκοί. Commentantes.

ὃ μᾶλλον οὕτως ἔχει πῶς ἢ ἐκείνος ἢ ἄλλος.

Haud magis sic se hoc quā illo habet modo, aut quā neutro.

πυρρῶνίων πρόπων. Pyrrhonicorum modorum.

σκιηκοί, ἰφικέκοί, ἀπορηκοί.

Commentantes, obligantes, ambigentes.

τὰν πρὸς τί. Eorum quæ ad aliquid.

Cap. 7. ὀψιμαθία. Tardidiscetiam.

ἐν πωλυμένοις. In uendentibus.

ἀπεροικῶ. Ineptus.

Cap. 9. σωμαγχίη. Anginam pati.

σώμαγχην. Anginam.

ἀργυράγχην. Argentanginam.

Cap. 15. παραγωγάς. Deductiones & derivationes.

ἐπιβόλως. Ingeniose & apte.

Cap. 16. πρὸ πολυπραγμοσύνης. De curiositate.

πολυφιλία. Multorum amicitiam.

πολυτροπία. Multiplices ac uarios mores.

πολυσαρκία. Carpidiscetiam.

πολυπραγμοσύνη. Curiositas.

QVAB IN LIBRO XII.

Cap. 1. οὐκ ἄρα τίς γὰρ πῶς &c.

Nov

Nō credes ipse pater fuerat tibi mehercule Peleus,
 Non i hētis est genitrix, glaucum te protulit equor,
 Aëriaq; rupes, mens quod tibi dura, strox est.

Cap. 2. ἐνδυμήματι. Commentatione

Cap. 5. κωλιόν. Laxum intestinum.

ἀμαθῆσιρον πῶς ἐπ' ἰκθὺν σαφῆσιρον λίγα. *Indoctius rudi-
 diusq; quodāmodo loquere, & apertius ac clarius scire.*

τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν. *Primigenia.*

ἀναλγησία. *Indolentia.*

ἀπάθεια. *Impassibilitas.*

Cap. 9. κάκιον εἶναι ἢ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖν.

Pecius esse iniuriam facere quā peccare.

Cap. 11. πρὸς τὰυτα κρύπτει ἄρ.

*Nihil occulte, quando cuncta tuens,
 Et cuncta audiens, omnia reuelabit dies.*

QVAE IN LIBRO XIII.

Cap. 1. ἀπὸ ἑνὸς ὁποκειμένου, περιπεωμένην καὶ φύσιν.

Pro uno subiecto, fatum, & naturam.

μὴ καὶ ὑπ' ἑ μοῖραν δόμοι αἰδῶ ἀποφίκεται.

Ne'ue obstante domum fato penetrabis aeterni.

πρόσι σφάνυ. *De corona.*

ὁ μὲν τοῖς γονύσι νομίμων μόνον γαλπηδῶ. ἄρ. *Nam qui pra-
 rentibus tantum se natum putat, fatalem, atq; spontis suae
 mortem manet. Qui uero etiam patriae ob id, ne in serui-
 tutem redactam illam uideat, occumbere praeroptabit.*

τὴν περιπεωμένην καὶ τὴν αὐτόματον θάνατον.

Facilem, & spontis suae mortem.

Αὐτόματ' ἢ θάνατ' ἢ. *Spontanea mors.*

Cap. 5. ἡδίστων ὁ λίσσιος. *Stauis Lesbium.*

Cap.

Cap. 6. προσφθίας. Accentus.

Cap. 7. ἢ δὲ λίη λίαινα, ἰδὸν ἰχυρότατην ἔσ. c.

Cum autē animalium acerrimū sit leona ἔ audacissimū,
semel omnino in uita ἔ unū parit. Enitēdo enim, cū foe
tu pariter matricem proijcit. Rei uero huiusce causa est,
quod cū in matrice manens motitari incipit catulus, mo-
tus ille unguiculis præmunitus ferarū longe omnium acu-
tissimis matricem discerpit: tum in maius continuo auge-
scens, multo magis dilanians prodit. Instante uero iā ni-
xu, prorsum relinquitur eorum integrū ἔ sanum nihil.
ἐπίκσινον. Promiscuum.

εἰσὶ καὶ ὡς τίς τε λέων περι οἷσι τέκταιν ἔσ. c.

Utq; leo in sylua stabat sua pignora circum,
Cui manus occurset catulos nemus inter agentī
Venatrix accincta uirum.

πυκνὰ μάλα σενάχωρ, ὡς τε λῆς ἰνυγίνα ἔσ. c.

Crebra gemens nimium, tanquam leo uiribus ingens
Faucibus, absenti uenator si catulum audax
Abripuit denso in saltu, dolet acre, sequensq;
Deinde nemus uersat, scrutans uestigia, si quo
Versa uiri inueniat, rapit illum bilis amara.

Λέων δ' ὅτι μᾶρ ὄχειν ἐπιδερ, ἔσ. c. Leonem auersum coi-
re, urinamq; retro reddere, dictum iam est. Coit, ἔ pa-
rit, non omni tempore, singulis tamen annis uere parit,
ἔ magna ex parte geminos. Sed cum plurimos, sex
catulos, nonnunquam etiam unum. Quod de leona fera-
tur, uuluum cum paruēmittere, delira fabula est, facta
ex ea causa, quod rarum genus hoc animalis est: nec ra-
tionem cur ita esset compendiosus autor ille fabula poterat.

Rarum

Rurum hoc enim est, nec multis nascitur locis, sed Europa. Asia ea parte solum, quae inter Acheloum amnem & Nessum est. Parit leaena quoque adeo paruos, ut uix post secundum mensem incipiant ingredi. Leones terrae Syriae quinquies uita pariunt, primum quinque, post uero subinde pauciores, deinde steriles degunt. Caret leaena iuba, maris haec propria est. Dentibus eos tantummodo mutat leo, qui canini uocantur, quatuor: duos superius, totidem inferius, idque sexto mense atatus fit.

Cap. 9. πανδέκτας. Promiscua & oimoda continetes. οὐκ ἀπὸ τῶν ὑδάτων. Non a suis.

ἕρπ. Pluere.

Cap. 10. ἰτύμφ. Veriloquio.

Cap. 11. βιωφελῆ. Vitae utilitatibus conducentia.

πίμμασιρ. Placentis, concoctione.

Cap. 16. πίψι. Panibus secunda mense.

παροιμιώδης. Prouerbio tritus.

πολλὰ μετὰ πῆλι κάλικος, καὶ χιίλιος ἄμφω.

Multa cadunt inter calicem supremumque labra.

Cap. 17. ἄφοι τύραννοι τῶν ἄφοων ξυνοσία.

Sapientes tyranni sunt congressu sapientum.

ἄϊας ὁ λῶφος Ajax Locrensis.

γέρων γέροντα παιδαγωγῆσω σ' ἐγώ.

Senex senem ego te ipsum crudicio.

φιλοκτήτης. Philocteta.

ἦν ἔσθ' πυρφόρος προμήθεϊ. In ignis Prometheo.

σιγῶν τε ὄψα δ' εἶ, καὶ λίγων τῶν καίρια.

Tacensque ubi opus est, & oportuna loquens.

N

σιγῶν

σιγῶν τε ὄπῃ δῖῳ, καὶ λίγῃ ἰσθαλῆς.

Silere ubi opus est, et tunc loqui.

Cap. 19. εὐφωνία. *Vocalitas.*

αἶρα βαθῶν. *Caliginem, et nebulam profundam.*

καλιούς τε φῆρας τε. *Graculosq; sturnosq;.*

φῆρων τε. *Sturnorum.*

τῶν δ' ὡς τε φῆρων νέφθ' ἔρχετ' ἢ κελυδῶν.

Horum, ut de sturnis it nubes, graculus'ue.

Cap. 21. κρηπίδας. *Crepidulas.*

νηρίδας. *Nereidas.*

σκιαμαχία. *Vmbratilis pugna.*

κριομαχία. *Arietum pugna.*

Cap. 23. δῖς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς Ἀίχυλος, *etc.*

Bis idem nobis dixit sapiens Aeschylus.

Venio enim ad terram, inquit, et accedo postliminio:

Ast uenio idem est, quod accedo postliminio.

Ita per Iouem atq; si quis uicino dixerit,

Accommoda tu mastram, uel si libet, arcam panariam.

μάστρα καὶ κάρδοπθ'. *Mastra, et arca panaria.*

ἄπο μνημονεύειν. *Commemorare.*

ἔκτρα δ' ἐκ βελίωρ, *etc.*

Hectora de iaculis, de puluere Iuppiter, et de

Cæde uirum abduxit, de sanguine, deq; tumultu.

ἰσμιναί τε, μάχαι τε, φόνοι τ' ἀνδροκτασίαι τε.

Prelia, conflictus, cædes, hominumq; necatus.

μηκίε πῶδα φίλω πολεμίζετε, μηδὲ μάχεσθον.

Neu dulces pueri pugnate, aut cernite ferro.

μνηστῆρες, δ' ἄρα τηλεμαχὸς θάνατόν τε, μόρον τε.

Telemachosq; proci letum, et tumq; profecto.

θάνατον

θαλασσαν καὶ μύρον. *Lctum & fatum.*

πολεμίζετε, καὶ μάχεσθε. *Bellate, & pugnate.*

Βάσκι' ἴθι οὐλε ὄνδρε. καὶ, βάσκι' ἴθ' ἴρι ταχία.

Vade, i somniū agēs. & alibi, Vade, & perge Iri citata.

ἐκ παραλλήλου. *Ex geminatione.*

Cap. 24. προσφάσιον. *Voculationem.*

Cap. 25. γλαυκός, καὶ νήρη, καὶ ἐναλίω μελικίρτη.

Glaucō, Nereiός, atq; magis genio Melicerte.

νεωτερικότερον. *Audacior & iuuenilior.*

ταύρον δ' ἀλφείω, ταύρον δ' ὠσειδέωνι.

Taurum autem Alpheo, Neptuno tum quoq; taurum.

Cap. 27. ἱμφαικότερον. *Expressius.*

τὸν ἐπὶ τῆ φακῆ μύρον. *In lente unguentum.*

Cap. 28. πρόσωπον. *Personam.*

QVAE IN LIBRO XIII.

Ca. 1. παχιμμέστρον. *Crasius, & pinguiori Minerva.*

λογικά (ἴδα. *Rationalia animalia.*

νευρόεατα. *Nervis mouentia.*

Cap. 3. παιδίας δ' οὐκ ὀρθῶς ἤφθα το παράπαν.

Institutionum autem minime recte attigisse.

Cap. 4. περὶ καλοῦ, καὶ ἠδονῆς. *De honesto, & uoluptate.*

Παρθένη (ἢ εἶναι λέγει), κατὰ σύμβολον ἢ ἀδιάφορος εἶναι,
καὶ μηδαμῶς ἰνδιδῆναι τοῖς πακούρησι, &c.

Dicitur uirgo esse, indicio eam esse incorruptā, improbis nunquam concedere, non orationem modestam, non praecationem, non adulationem, non de quocunque aliud patitur. Quas ob res merito tristis etiā contracta fronte pingitur, uultu graui, aspectu contorto & toruo, ut iniustus terrorem incutiat, iustus fiduciam praebeat: quando hu-

iuscemodi facies iustis grata, iniustus molesta est.

Cap. 6. σειρήνες. Sirenes.

εὐρύκλα. Eurydia.

ἐν τῇ ἰσθμῷ θαλάσῃ. In interiore mari.

κτὰ ἀριστάρχου. Iuxta Aristarchum.

ἐν τῇ ἕξῳ κτὰ κρᾶτητα. In exteriore iuxta Cratetem.

ἰσόψηφοι. Pares. παρασιχίς. Continua series.

ἠμαθία. Emathia. ἁμονία. Hæmonia.

ποσειδώνιον. Neptunium, & locus Neptuni.

ἴναὸ σὺ. Proficiat tibi.

παύτης τ' πολυμαθίας. Huius multiuagæ disciplinæ gratia.

ὄτ' ἴβι ἐν μέγαροισι κακῶν ἀγαθῶν τε τίτονκ'.

Aedibus in nostris quæ recta aut praua geruntur.

QVAE IN LIBRO XV.

Cap. 3. αἰρήσαν μὲν πρῶτα, &c.

Prima supinarunt, nec uere, exuta dedere

Pellibus, absq; sono, & muti.

Cap. 6. ἀνδρὸς μὲν τὸδ σῆμα, &c.

Ecce uiri tumultum, qui pridem à lumine cessit,

Abstulit hunc factis præclarum splendidus Hector.

Quondam ita quis dicet, mea nunquam gloria cadet.

ἀνδραγαθούτων ὑμῶν, καὶ διαδοχόμενων.

Fortiter ac uiriliter agentibus uobis, atq; succedentibus,

suscipientibusq; stationem meam.

Cap. 10. περὶ ψυχῆς. De anima.

Cap. 14. ἔσπεράστω με ἀργύριον. Exigit à me argenti.

Cap. 19. περὶ ἰδωμάτων. De edulijis.

Cap. 20. ἐν ταῖς προηγουμέναις θεομοφιαζούσαις.

In prioribus thesmophorijs

Νῦν

Νῦν οὖν ἀπίστωσι παραυῶ, καὶ λίγω, &c.

Omneis igitur nunc admoneo, & dico.

Virum hunc cine ulcisci, multis de causis.

Agrestia etenim quædam matronæ agit, ut qui

In agrestibus enutritus oleribus sit.

ὁ δὲ ἀναξαγόρου τρέφιμα ἀρχαῖοι, &c.

At Anaxagoræ alumnus ucteris ille

Durus quidem ad salutandum uidetur

Et ridendi exosus, & iocari ne ad uinum quidem

Consuetus. uerum quicquid scripserit, id

A melle & sirenibus profluit.

Ὅσπερ οὖν μῦθος εὐριπίδου ἔλεγε πῦ.

Nulla ætate tua Euripides monumenta peribunt.

Cap. 25. ἀνακτῶν. Reuiuiscit.

Cap. 26. λόγος ἐν ᾧ τεθνήτων ἄνδρων, &c. Oratio, in qua positus quibusdam, aliud quid à positis necessario consequitur per ea quæ posita sunt.

Cap. 28. κατὰ ἀμβροτίωνος, καὶ κατὰ ἡμοκράτους.

In Androtionem, & in Timocratem.

Cap. 31. πολικρατής. Urbium expugnator.

QVAE IN LIBRO XVI.

Cap. 1. ἰθυμηνιάκος. Commentariunculam.

ἂν τι πρᾶξις καλὴ μετὰ πόνου, &c. Si cum labore honesti quippiam egeris, labor abit, honestum manet. Si cum uoluptate turpe feceris quippiam, quod suaue est, abit: quod turpe est, manet.

Cap. 3. διαρίσεων. Diuisionem.

ἰλαχόμεθα οὖν παρὰ τῷ ἰχθυῶν σύμπλωσι, &c.

Cogitabamus itaq; propter amicitiam uentris compressionem

summum esse inedia: nam & ij qui spōte abstinent cibis, primis temporibus fame afficiuntur, post autem minus.

ἐδισμένοι δὲ εἰσι καὶ δι' σκόδα ὄταρ διὰ λνα.

Scythæ etiam cōsueverunt, si quando cuiuspiam rei causa inedia ferre cogūtur, latoribus fascijs uentrē cohibere, quasi ita fames minus eos infestet. Ventre autē serè pleno, quia nulla in eo sit inanitas, fit ne esuriant. Dum autē uenter compressus admodum est, caret inanitate.

ἀπορον ἢ καὶ δόμωρ ἐπισκίψως, &c. Dubium est indigensq; considerationis, tum in hoc tum in ceteris famelicis, quare in frigoribus magis huiuscemodi casus accidat, quàm serenis temporibus.

Cap. 7. οὐδότης. Neutro scilicet.

Cap. 8. ἐγωγάς. Introductiones.

περὶ ἀξιωμαίων. Pronuntiatorum.

ἀξίωμα. Pronuntiatum.

λεκτὸν αὐτοτελὲς, ἀποφαιτὸν ὄθρ ἰφ' ἰαυῶδ.

Dicibile per se perfectū, enuntiabile quantū ex semetipso.

ἀξίωμα. Propositum.

σωημιμένον ἀξίωμα. Connexum pronuntiatum.

συμπεπλεγμένον. Copulatum.

παραδιεγυμένον. Vitiose disjunctum.

Cap. 9. ἀδιαφορεῖν. Indifferens esse.

Cap. 12. ἀπὸ τ' ἰρρεῖν. A pereundo.

ἴρρε κακὴ γλῆνη. Pereas mala pupilla oculi.

ἴρρε ἐκ νήσθ ἄασον ἰγχιση (ῶντων).

Ocius ὀ pereas uiuorum ex insula abusus.

βίσκανον. Inuidum.

βασκαίνειν. Inuidere.

φαιρότερον ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι τὸ χηρότερον.

Facile

Facile apparens ab apparento ad id, quod melius ac benignius est.

Cap. 16. ὁπτικῶ. *Perspectiva.*

κανονική. *Regularis.*

ῥυθμός. *Modus, numerus.*

μέλω. *Modulatio, cantus.*

κανονικῆς. *Regularis.*

μετρική. *Dimensiva.*

QUAE IN LIBRO XVII.

Cap. 2. σόλοιον. *Solœcisni vitium.*

θεῖναι ἐς μέω. *Ponere in medium.*

ἰφόδιον. *Viaticum.*

τεμένω. *Temporum sacra.*

Cap. 3. καὶ δὴ στερα σίσηπε νεδρ, καὶ πάριτα λίλωνη.

En ligna erutrent ratiū, & sparta in cariem sunt.

πάριτος. *Ex agris satos.*

Cap. 4. κηφιστὺς ὦρ, ἐκ Διοπέτου πατρὸς, &c.

Cephisicus genere ex Diopete patre,

Quinq; & centum cum scripsisset fabulas.

Fato est defunctus, annos duos natus & quinquaginta.

τεχνικοί. *Artificiales.*

ἀποδεικτικῶ. *Demonstratio.*

ἀμφισβητούμενον, ἀντί ὁμολογημένον.

Dubium pro confesso & certo.

ἀπόδειξη.

Expressionem & demonstrationem.

Cap. 8. μὴ γλάτε, ἵνι τ' οὐλαί, &c. *Ne ridete, inest*

oleum: uerum uos nescitis quid matutino diluculo hodie

rigor fuerit, itaq; gelu conceptum est.

ἄθεοτα οἶνος. *Calidum uinum.*

N 4

Cap. 9.

Cap. 9. σκυτάλη. Lorum quo epistola inuoluuntur.

Cap. 10. τὰς ἰρεῦνόν) μὴ ἀπλά. &c.

A qua sanè eructatur inaccessi ignis purissimi ex imis fontibus. Flumina uero interdum quidem inundant fluctum feruentem sumi. At per noctes punicea proglomerata flamma ad profundum ponti ferunt solum, cum strepitu illa Vulcani fluuenta serpentina emittit sauisissima, monstrum profecto tum uisu tum auditu mirabile.

ῥόον κάπνυ ἀθωια. Fluxum sumi calidum.

κρονὸς. Fluuenta.

ἀκύρως. Improperie.

τραχῆα. Dura.

Cap. 11. τὴν τε πνεύμονα δίνω, & γὰρ ἄσπρον περιέλασθ.

Pulmonem uino, summum enim contrahitur.

ἢ κάτω χελία. Inferior uenter, & aluius.

τραχῆα ἀρτηρία. Aspera arteria.

ἐπιλωπίς. Apposita lingula.

τὴν τραχῆαν ἀρτηρίαν. Asperam arteriam.

Cap. 12. ἄλλοτε μητρὶν πῖλε ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

Ipsa dies quandoq; parens, quandoq; nouerca est.

μία μητριά, δύο μητέρες. Una nouerca, due matres.

Cap. 19. ἀνοῦ το πρᾶτ[ε]ρ μίχι ἢ λίγην.

Sine ulla actione ad dicendum parati.

ἀνοῦπε πῶ βούλεις, &c. Homo ubi iam mittis, considera nūquid purgatum uas sit. Nam si ad inanem opinionē ea inuergas, prorsum interierint. Sin cōputrescant, in urinā aut acetum uertentur, aut si quid ijs ipsis est deterius.

κωικώτερον. Magis cōputrescent.

ἀνίχου. καὶ ἀπίχου. Patere, & abstinere.

Cap. 20. πᾶσα γὰρ πρᾶξι ὡς ἄλλο αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς, &c.

Omnis

Omnis enim actio sic sese habet. Nam ipsa quātum in se-
metipsa agitur, neq; honesta, neq; turpis est: quemadmo-
dum sunt quae nūc nos ipsi facimus, aut bibere, aut loqui,
aut disputare. Nō enim est horum honestum per seipsum
quicquā, sed in actione, ut quidē est actū, cuiusmodi euenit.
Nam honeste gestum, & recte, honestum fit, cōtrā uero
turpe. Eodem pacto & amare ipsum, & amor, nō omnis
quidem honestus est, neq; commendatione omnis dignus,
uicrum is, qui amare honeste nos adhortatur.

ἐνθύμημα. Commentum.

ἰδίῳ περιόρῳ. Superuacane, extra itineris propositum,
quasi ex diuerticulo.

Cap. 21. ἀπαίδευτος. Incruditus.

συγχρονισμός. Contemporationes.

ἀνὴρ δ' φεύγων καὶ πάλιν μαχίσετ'.

Vir fugiens & denuo pugnabit.

QVAE IN LIBRO XVIII.

Cap. 2. τῆς πολιτείας. Reipublice.

κοινὰς τὰς γυναῖκας. Communes mulieres.

νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσα πλείον ἤμισον πάντες,

οὐδ' ὄθρ' ἐν μαλάχῃ τε, καὶ ἀσφοδέλω μίγ' ὄνειρα.

Ignorant stolidi quāto toto sit medium plus:

Ac quanta utilitas in malua & asphodelo sit.

Ca. 4. μοχθηροὺς καὶ φορτικούς. Improbos atq; graues.

Cap. 5. ἀναγνώστην. Lectorem.

Cap. 6. ἄφροσύνη. Inani sapientia.

Cap. 7. ἐπιμαίνεσθ. Furere, & inire.

εὐλασχολία. Atrabilis.

ἀλλὰ εἶναι χεῖρόν ἢ τὸ πάθος τῆς τρωϊκῆς.

Et affectionem ferè hanc heroicam esse.

μήτε καιρῶ, μήτε μέτρῃ. Neq; temporis, neq; modi.

Cap. 8. ὁμοιοτέλευτα, ἢ ὁμοιοπῶτα.

Similiter finientia, & similiter cadentia.

ὁμοιοτέλευτα, καὶ ἰσοπαλῆκτα, καὶ πᾶρισα, καὶ ὁμοιοπῶτα.

Similiter finientia, & equaliter desinentia, & comparia,
& similiter cadentia.

ἁπερόκαλοι. Inepti.

Cap. 9. ἀνθρα μοι ἔνεπε μῦθον. Dic mihi musa uirum.

ἴσατε νῦν μοι μῦθον. Pandite nunc Muse mihi.

ἀπὸ τοῦ ἰπεδρῆ, ἢ ἐπῦρ. Ab eo quod est sequi, & dicere.

Ca. 10. ἰδρῆ ἄτη ἀντ' τῆς φλεβός. Si attrectaris uenam eius.

ἀγγυῖον. Vas, & conceptaculum.

σφυγμός. Pulsus.

σφυγμός, ἰσὶ διαστολῇ καὶ συστολῇ ἀδιάρητον ἄρτηρίας καὶ καρ-
δίας. Pulsus, est disparatio & contractio indivisibilis arti-
erie & cordis.

σφυγμός, ἰσὶ παλμός, ἢ ζῆσις φλεβός, &c. Pulsus, est subsula-
tatio, & palpitatio uel ebullitio uenae & arterie.

QVAB IN LIBRO XIX.

Cap. 1. διαλίξεων. Disputationum.

ζήνων. Zenonis.

συναγαθίσεις. Assensiones.

τὰς τιμώτας φαντασίας. Eiusmodi imaginationes.

ἡσυναγαταίθητι) οὐ οὐδὲ προσεπιδοξάζει.

Non assentit, neq; aspiratur.

ἢ προσεπιδοξάζει. Et conuincitur.

οὐ συναγαταίθητι. Non approbat.

Cap. 2. ἀισθήσεις. Sensus.

ἀκαλῆς. Libidinosos, & intemperantes.

ἀκρατεῖς. Incontinentes.

ἀκαλῆς. Incastigatos.

Διατί διὰ τὰ τὴν τῆς ἀφῆς ἢ γύσεως & c. Cur incontinentes eos appellare solemus, qui uoluptate contrectandi aut gustandi exuperantur? Nam qui immodice re utuntur uerecunda, & qui luxu delectantur ciborum, incontinentes uocamus. Ciborum tamen non eadē ratio est, sed partim linguam, partim gulam, sua mouent suauitate. Vnde Philoxenus gruis colium à dijs immortalibus sibi dari optabat. At uero qui in uidendo audiendo uel modū excedunt, non eodem uocabulo significamus, an quoniam uoluptates sensibus hisce accommodatas, communes cum ceteris animalibus habemus? Ergo ut cōmunes spernimus & notamus, solasq; omnium, aut maxime probro damus. Itaq; hominē ijs deditum reprehendimus, & incontinentem intemperantemq; appellamus, quod uiculus à teterrimo uoluptatū genere ducitur. Sed cum sentiendi genera quinque sint, cetera animalia duobus tantum quae modo dixi, uoluptatem sibi acquirūt: ceteris uel nihil omnino delectantur, uel per accidens ita afficiuntur. Quod enim uidet, aut olfacit, tantisper gaudet quoad gustus tactus uel fruisatur. Cūq; genus idipsum concupiscendi expleuit, illorum quoq; suauitas desijt: ut nobis salsamenti odor cum indigemus, suauis est: ubi satiati repletiq; sumus, amplius suauis non est. Ros autem odor semper suauis est.

τὴν σωσιὰν εἶναι μικρὰν ἰπιλητήσαν

Coitum esse paruum morbum initialem.

Cap. 4. ἡ χροσπιλική. Εὐχρηστικήν.

πῶς πῦρ διαχαλᾶ π πεπηγὸς, ἔσθδρ ἤλοιθ πρ χιόνα.

Ignis autē cōcretū resoluit, & gelu cōstrictū ut niuē sol.

Cap. 5. Διατί τὰ ἀπὸ χιόνθ καὶ κρυάλλων, &c. Cur aquæ ex niue glaciē ue liquatæ sint uitiosæ? an quia, cum aqua quæuis gelu concrefcit, pars tenuiſſima difflatur, & leuiſſima euaporatur? Indicium illud eſt, quod deliquata fit minor quàm antea fuerit, quàm cōcreſceret. Cum itaq; quod ſalubrius eſt defuerit, deterius fit quod relinquitur neceſſe eſt.

Cap. 6. Διατί οἱ μὲν ἀιχλωμόμοι ἐριθιδση, &c. Quam ob cauſam erubescunt quos puduit, pallent qui metuunt, cum iſtæ affectiones ſimiles inter ſe ſint? An quoniam pu de factis ſanguis de corde in omnes corporis partes deſſunditur, ita ut ſuperficiem occupet, metu uero percuffis con- trahitur ad cor, ita ut cæteris partibus defiat?

αἰχύνη ἐς φόβθ δικαίη φόβθ.

Pudor iuſtæ uituperationis eſt timor.

Cap. 7. ἀκύρωσ, ἢ κατὰ ἀντὶφραση.

Improperie, uel per oblocutionem.

Cap. 8. ἑνικθ. Singulariter.

ἀπαρὰ μύθηθ. Abſq; conſolatione.

πληθωλικθ. Pluratiue.

Cap. 9. ἀνακρίοντα.

Anacreontia, & anacreontis uerſus.

ἑλεγθα. Elegos, hoc eſt lugubria carmina.

ἑρωτικά. Amatoria, diſtia, & uenusta.

πρ ἀργυρῶν τορνίθ. &c. Argentum tornans,

Fabrica Vulcane mih

Non hominem armatum

Quid

Quid enim cum bellis mihi?
 Sed cauum poculum cude,
 Quantum uales maxime.
 Inq; eo neq; astra,
 Neq; plaustra facias.
 Nam quid cum Pleiadibus,
 Quid cum Boote mihi?
 Vites fabrica quaeso intus,
 Et racemos pariter,
 Aureosq; pulchre calcantis
 Comites Lyai,
 Amoremq; excude simul.

ἄσωτια. Luxu, prodigalitate.

ἀναφρωδισίας. Inuenustatis.

Cap. 11. τὴν ψυχὴν ἀγάθων φιλοῦν, &c.

Suauia dans Agathon animam ipsa in labra tenebam.

Aegra etenim properans tanquam abitura fuit.

οὐ καμνοῦ. Non inclegans.

Cap. 12. ἀπάθειαν. Tranquillitatem.

πάθη. Passiones.

Cap. 13. ἄκλαις. Minime plorans.

QVAE IN LIBRO XX.

οἱ παρὶ τῆς Διονυσίου τεχνίται. Liberi patris artifices.

προβλήματα ἑγκύκλια. Quaestiones circulares.

Διατί οἱ Διονυσιακοὶ τεχνίται, &c. Cur genus id hominum, quod Dionysiacos technitas, id est artifices bacchanales, appellamus, improbis esse moribus magna ex parte consueuerunt? An quia minime sese studio sapientiae dedunt? eo scilicet quod in artibus necessarijs magnam partem aetatis suae

*ſua conſumunt, uitam plurimum traducunt incontinētē,
partim etiam tum inopia, quod quidem utrunq; uitia &
gignit & auget.*

Cap. 4. ἔξωτερικά. *Extraria, uel extrinſeca.*

ἀκροαματικά. *Auſcultatoria.*

ἀκροαματικήν. *Auſcultatoriam.*

ἔξωτερικάς. *Extrarias.*

Ἀπηνόρ πρὸς πᾶσιν. *Pomeridianam ambulationem.*

ἰωθινόρ. *Dilucularia.*

ἔξωτερικάς. *Extrarij.*

ἀκροαματικάς. *Auſcultatorij.*

ἀκροαματικάς. *Auſcultatorias.*

ἀκροαματικούς. *Auſcultatorios.*

Ἀλέξανδρον Ἀριστοτέλει εὖ πρότερον.

Οὐκ ὀρθῶς ἰωθίνοσ ἐκδύς, &c.

Alexander Aristoteli salutem.

*Haud recte fecisti, quod, auſcultatorios libros edideris. In
qua enim re à ceteris nos item præſtabimus, ſi diſciplinæ
in quibus eruditi ſumus, omnium omnino ſint communes?
Equidem malim in rerum uſu optimarum, quàm in ſacul-
tatibus antecire. Vale.*

Ἀριστοτέλει βασιλῆϊ Ἀλεξάνδρῳ εὖ πρότερον.

Ἐγραψάς μοι πρὸς τῶν ἀκροαματικῶν &c.

Aristoteles regi Alexandro salutem.

*ſcripſiſti ad me de libris auſcultatorijs, inter arcana illos
condi putans oportere, ſed tu eos & eſſe editos, & mini-
me editos ſcito. Cognouimus enim ijs tantū erunt, qui nos
audiunt. Vale.*

Cap. 5. ἐπιμύθημα ὑμῶν, ἐπιμύθημα ὑμῶν

Habeo

Habeo curam uestrum, & consulo rebus uestris.

ἤμῶν. Vestri.

Cap. 7. συμπάθεια. Consensum.

Cap. 11. κηρίον. Fauum.

κίρας ἀμαλθείας. Copia cornu.

πινακίδιον. Indicem.

ἐγχειρίδιον. Pugillarem, aut tabellam.

διατριβές, Exercitationes, & studia.

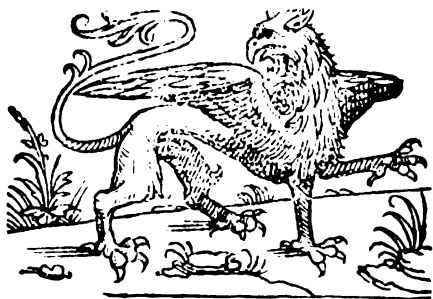
πῶς ἰστορίας. De uaria historia.

βιβλιοθήκη. Librariam.

ἑσπερίδων. Spectaculorum.

συγγραφήν. Historiam.

F I N I S.

Ayuntamiento de Madrid